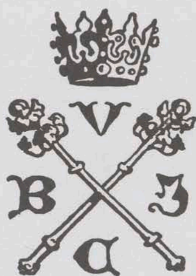

XENOPHONTIS

ATHENIENSIS

SCRIPTA

IN VSVM LECTORVM
GRAECIS LITTERIS TINCTORVM
COMMENTARIIS
AD RERVM ET VERBORVM INTELLIGENTIAM
ILLVSTRATA

A

BENIAMIN WEISKE
AA. M.
SCHOLAE PORT. CONR.

VOLVMEN PRIMVM
CYRI DISCIPLINAM L. I — IV
COMPLECTENS

LIPSIAE
SVMTIBVS CASPARI FRITSCH
MDCCXCVIII

PRAEFATIO

Qui ad Xenophontem legendum accedunt, eos paullum vltra aetatem puerilem prouectos esse oportet. Nam pueri neque orationis Xenophonteae suauitatem plane sentire, neque rerum grauitatem recte aestimare possunt. Accedit, quod propter librorum modum constantia maior, quam pro illa aetate, requiritur, vt, quod coeperis, ad finem vsque perlegas; quod alioqui nec res plane intelligi possunt, nec satis percipi orationis pulchritudo, quae magis in toto habitu inest, quam in singulis partibus. Has ipsas ob causas lector debet esse instructus artium bonarum aliqua scientia, et Graeci certe sermonis notitia mediocri, vel potius modica, hoc est, vt et verborum copiam teneat satis magnam, neque singulis versibus lexicon euoluere cogatur, et formas loquendi maxime vsitatas, de quibus partim in grammaticis, quae vocant, agitur, partim Possclius, Vigerus et Bosius libellis singularibus exponere coeperunt. Haec cum intelligerem, diuturno edoctus vsu, subiit editionem Xenophontis parare legentium rationibus accommodatam. Etenim qui hucusque libros eius omnes complexi sunt editores, quos lectores habituri

 bituri

bituri essent, aut habere vellent, non multum videntur cogitasse: interpretationem addiderunt Latinam, qua facile caret lector, qualem diximus: ad interiorem rerum et verborum intelligentiam fere nihil attulerunt. Qui vero singulos eius libros, aut plures vno volumine, exprimi curauerunt, multum illi quidem elaborarunt in textu corrigendo et in singulis verbis difficilioribusque locis explicandis, sed tamen de ingenio scriptoris vniuerse cognoscendo, de vsu singulorum librorum, de artificio, quo rerum capita sunt descripta, de vi et elegantia sententiarum multam aliis reliquerunt disputandi materiam. Est etiam, quod reprehendas, in eo certe, qui omnium maximam in tractando Xenophonte posuit operam, Zeunio. Hic sedulo varias lectiones vndique congessit; hactenus bene; in vsum certe doctorum hominum, qui aliquando Xenophontis libros ad pristinam integritatem reuocare vellent: multa etiam de sensu verborum et de moribus institutisque Graecorum publicis et priuatis commode disseruit: sed idem non pauca pueris Graeca discentibus satis nota immiscuit, de intelligenda praep. κατὰ, de casu relatiui, et similia; v. g. Cyri discipl. VIII, 6, 16. „στράτευμα ἔχων, h. e. *cum exercitu*,“ quasi hoc cuiquam obscurum aut ambiguum esse possit. Sed maxime infeliciter res illi cessit, vbi virtutes orationis et sententiarum acumen, pulchritudinem et grauitatem explicare et harum rerum causas et rationes afferre conatus est. Alia, quae idem ille vir doctus et de Xenophonte optime meritus peccauit, hic non commemorabo.

Tan-

Tantum dicere volui, eum non ſatis certum habuiſſe conſilium, et multa, quae alii adderent, reliquiſſe, multa item tetigiſſe, quae alii corrigerent.

Quamobrem cum Xenophontem ab ineunte aetate ſtudioſe lectitaſſem ac deinde per plures annos in ſchola Portenſi aliis eſſem interpretatus, viderer que non modo ad loca eius multa emendanda et explicanda, ſed omnino ad indolem et virtutem eius penitus cognoſcendam aliquid in medium afferre poſſe, quo bonarum litterarum ſtudioſis gratum facerem: omnia eius ſcripta diligenti lectione retractare, et, quae habebam notata, ad editionem eius commodam et aetatis noſtrae ingenio aptam elaborare coepi. Sed pungebat me interdum, quod non veteres quosdam codices habebam, e quibus aliquid nouarum lectionum proferre poſſem; non quo tale quid neceſſarium aut valde fructuoſum putarem in ſcriptore praeſertim, qui temporum iniuria tam parum affectus eſſet, ſed quia nonnullorum opinionibus aliquid dandum eſſe exiſtimabam. Scripſi ergo cum ad alios viros doctos, qui tales copias mihi et poſſe et velle ſubminiſtrare viderentur, tum ad Ill. Heynium, qui omnino me deterruit ab hoc congerendarum lectionum labore, ſed ita, vt, quod ſperaram, me cum illo communicaſſe de conſilio meo, vehementer gauderem. Multa enim ad inſtitutum meum conſilia mihi dedit et doctrina eius et humanitate digna, confirmauitque me, vt doctioribus ſcriberem, et his maxime, qui rerum ipſarum cauſa Xenophontem legerent, conſulere ſtude-

rem. Hi autem longas diſputationes de vocu-lis minutis, de verbis ſynonymis a librario per-mutatis, ſimilibusque rebus reſpuunt, et omni-no verum textum orationis ſibi exhiberi, non autem ipſi eius veritatem explorare volunt. Nam curſum legendi talia remorantur, cum contra interprete duce et comite celerius et expeditius progredi cupiant. Ex iis, quae hactenus dixi, intelligentes facile conſtituent, quid praeſtare et quibus maxime prodeſſe voluerim. Sed iidem vident, non eadem loca omnibus, qui Graeca-rum litterarum ſcientia tincti ſunt, eſſe impedita et difficilia. Ego paſſim haereo, vbi alius pla-na omnia et facilia reperit: alius contra impedi-tur aliqua difficultate, vbi nullam ego videram. Quamobrem iudices aequi non ex vna aut altera pagina ſtatuent, vtrum id, quod volui, prae-ſtiterim, ſed plusculum ſpeciminis cauſa ſibi pro-ponent, vt videant, an in plerisque locis iuſtum animaduerſionum modum tenuerim: nam res ita fert, vt in paucis quibusdam locis, etiamſi optime inſtitutum meum ſeruaui, vni eidemque lectori, qualem mihi exoptaui, aut nimium aut parum dixiſſe neceſſario videar.

Quod paullo ante ſignificaui, me de textus integritate non multa diſputaturum eſſe, id hunc habet modum, vt in locis dumtaxat grauiori-bus lectionis expreſſae rationem mihi reddendam eſſe putem, vbi ad rem ipſam aliquid intereſt, hoc an aliud legatur; praeſertim ſi certam lectio-nem aut maxime probabilem amplexus eſſe vi-deor. Nam arroganter agere videtur, qui repu-diata vulgari aut aliis probata lectione nihil mo-

net:

net: certe non apparet, caſu et errore, an conſilio aliud quid in textum migrauerit; quod vitium in Wellſiana editione, vt maximum, recte notatur. In primis autem me mouet illud, quod loca quaedam occurrunt manifeſto deprauata, ſed ab editoribus neglecta, quae tamen facili coniectura emendari poſſint. In talibus ſi lectionem a me receptam nullo verbo affererem, alius fortaſſe exſiſteret editor, qui errorem typothetae tollendum putaret. Tale eſt τὸ ἵπποις Cyri diſcipl. IV, 3, 9. Ceterum in leuioribus verbis ſatis habebo illud facere, quod in hac *Cyri diſciplina* feci, vt ſumma diligentia quidquid alii e codicibus, verſionibus aut commentariis antiquis protulerunt, explorem, et id, quod videtur veriſſimum, nulla reddita ratione in textu ponam; vt v. g. *Cyri diſcipl.* V, 4, 16. tacite Zeunio conceſſi, τὸ ὄντας elegantius eſſe, τὸ εἶναι, vt verius, ſeruaui. Nam ex iis ipſis, quae copioſius paſſim ad criſin verborum disſerui, (breuius non licuiſſe, dolui ſaepe) coniecturam quis capere poteſt, quam curioſe omnia excuſſerim, quamque nihil ab aliis editoribus traditum ſine rationibus idoneis vel ſeruandum vel mutandum putarim.

Deprehenditur hoc in ſcriptoribus vel probatiſſimis etiam hodie, vt in ſcriptura quorundam verborum ſibi non conſtent, quod tunc maxime poteſt accidere, ſi diuerſis temporibus aliquid edunt, vt, quod ante rectius putarint, aliquo tempore poſt improbent. Hoc de Xenophonte dubito an dici poſſit. In hiſtoria quidem Graeca ſaepius ſcriptam reperimus praepo-

ſitionem ἐς pro εἰς, et pronomen κεῖνος pro ἐκεῖνος. Verum in vno eodemque opere ineptus ſit, qui ſemel aut bis iſto, ſaepiſſime autem illo modo ſcribat. Hinc ineptus et Zeunius, qui *Cyri diſcipl.* V, 4, 6. e cod. Guelf. pro εἰς poſuerit Atticorum ἐς, adeo vt §pho anteced. et per totum reliquum opus Xenophon minus Atticus fuiſſe intelligatur. Hic ergo confidenter τὸ εἰς ſeruaui, vt alias recte ἀεὶ pro αἰεὶ reſcripſi. Omnino Zeunius nimis codice Guelferbytano, quamquam optimo, delectatur, et ſine idonea ratione quasdam eius lectiones probat. Sic V, 5, 14. τὸ σοὶ (in ἐπαίνου σοὶ ἄξιος) eius auctoritate ſublatum malit, quod tamen plane Xenophonteum eſt. Vid. *disp. de ingenio* X. §. 26. Sed haec hactenus: quae adiicere placuit, vt intelligerent lectores, etiam vbi nihil monuerim de textu, me curaſſe, vt, quantum aſſequi poſſem, genuinus etiam in minimis daretur. Sed prima aut certe maxima cura fuit, vt, quae aut eſſent, aut plerisque videri poſſent obſcura, ex re ipſa, aut ex vſu verborum et ſtructurae ratione, aut ex hiſtoria et legibus vel inſtitutis antiquorum illuſtrarem. Multum in hac re me iuuit opera virorum doctorum, qui hoc ſeculo *Cyri diſciplinam* tractarunt: Hutchinſonum maxime dico, Morum et Zeunium. Quod adverſus hunc, quem optime de Xenophonte meritum eſſe dixi, tam ſaepe disputaui, id in eius laudem interpretandum eſſe duco. Saepius enim mihi nominandus fuit, quia nemo hos libros pari ſtudio explicauit, nemo pari candore de locis difficilioribus ſuam protulit ſententiam: a

quo

quo proinde fieri non potuit, quin ſaepius, quam a ceteris, discreparem. Wyttenbachii quidem, ſummi viri, de illo iudicium in ἐκλογαῖς ἱστορικαῖς nobis videtur iuſto durius. „Non fuerunt,“ inquit, „nulla eius merita de iuuentute Graecarum litterarum ſtudioſa: ſed frequens ἀκρισία in ſenſu accurate interpretando. Nos noſtros diſcipulos monere debemus, vt in Zeunianis editionibus potius contextum auctoris, quam notas editoris legant.“ Adſcripſimus ipſa eius verba, eo conſilio, vt illi, qui Zeunio nimis multum tribuunt, intelligerent, non adeo arroganter agere, qui ab eo diſſentire audeat. Ceterum vt in textu conſtituendo verboſis disputationibus et deuerticulis minime neceſſariis abstinere debuimus, ita in explicando eodem hanc cautionem adhibendam eſſe putauimus: neque ex eo captavimus laudem aut gratiam, vt vndique omnia, quae ad interpretandum Xenophontem ſcripta exſtant, congeſta diiudicaremus. Atque hac breuitate vtemur etiam in reliquis voluminibus. Tantundem enim temporis perditur in itinere inſtituto, ſiue in hanc ſiue in illam regionem, quae habeat anfractum, abducaris. Quo magis autem id faciam, in primis hoc mihi accidit opportunum, quod inde a prima aetate inſigniores Xenophontis libros legendo et interpretando paene contriui, ſat longis tamen interuallis temporum interpoſitis. Cum ergo aliquando ad locum eius difficiliorem redeo, in eandem vt plurimum deducor vel corrigendi vel interpretandi viam: quae res me vehementer mouet, nonnulla ex his vt credam veriſſima. Quod ſi

eadem confirmantur auctoritate aliqua, hoc paucioribus opus eſſe credo verbis, et breuiter id, quod maxime eſt probabile, ſignificandum cenſeo.

Quoniam autem tales ſcriptores, qualis eſt Xenophon, tam propter elegantiam orationis, quam propter res ipſas leguntur, vtraque ex parte interpreti aliquid negotii imponitur. Nam et virtus orationis in quo inſit, oſtendere, et rerum rationem explicare et diiudicare debet. Quod ad prius attinet, per ſe patet, ei videndum eſſe, quibus lectoribus ſcribat. Nos cum intelligentioribus operam noſtram dicatam eſſe vellemus, non leuia quaedam de tropis et figuris conſectati ſumus, quae vnusquisque per ſe facile animaduertere et aeſtimare poteſt, ſed totas maxime orationes complexi grauiora ornamenta expoſuimus. Quo magis id faceremus, idonea ſuppetebat cauſa. Nam Xenophon eſt eiusmodi ſcriptor, cuius bona minus vulgo animaduertunt ac ſentiunt. Cum autem noſtros hoc in genere conatus viri docti probarint, iure reprehenderemur, ſi in eo illuſtrando hunc laborem detrectare voluiſſemus, praeſertim cum Zeunius, vt iam ſignificauimus, parum in hoc genere protulerit, quod probari poſſit: cuius ineptias et repugnanter dicta cognoſcas vel cum ſtomacho, vel cum riſu, v. g. I, 3, 2 ad ὡς καλὸς μοὶ: I, 4, 1. ad παχὺ δὲ: I, 4, 11. ad ὡς μὲν: VI, 4, 9 ad ἐπεύξατο: VII, 1, 35 ad πολύς.

De rebus ipſis etiam diſputandum eſſe interpreti, vel ex eo patet, quod multis ne ſenſus

quidem

quidem verborum ſatis clarus ſit, niſi aut confirmaueris adiecto aliquo iudicio ſententiam auctoris, aut refutaueris. Hoc non eam vim habet, vt ſingularum ſententiarum veritatem, et in omni quidem rerum genere, explorari velim, ſed tantum grauiſſimarum, quas auctor ipſe maxime conſiderari velit, et de quibus aliquid in vtramque partem poſſit afferri. Tractamus enim philoſophum, et magni philoſophi diſcipulum, cuius proinde decreta operae pretium ſit cognoſcere et diiudicare. Cum autem non omnes Xenophontis libri ex eodem ſint genere, pro ſua quemque natura tractandum, rerumque diiudicationem inſtituendam eſſe, apparet. Occurrunt, et neceſſario debent occurrere, in vnoquoque libro res a conſilio auctoris alienae, quarum propter alia vel propter conſilii rationem ſit ſignificatio aut mentio, et quarum explicatio, ſi neceſſaria ſit, multis verbis egeat. Has ridicule olim conſectabantur commentatores, vt plenos ſcilicet et luculentos commentarios viderentur conſcripſiſſe: atque ita multum agendo nihil agebant. Idem quibusdam in locis peccarunt Hutchinſonus et Zeunius, qui v. g. de lacrimis in gaudio effuſis ad VII, 4, 32 inepte veterum ſcriptorum loca congeſſerunt, quaſi talis res teſtimoniis aut exemplis veterum egeret, aut teſtimoniis recte explicari poſſet, ac non potius ad philoſophum eſſet deferenda, qui ſuo loco, et pluribus verbis, et acute ſubtiliterque rem perſequeretur. Talia igitur miſſa feci.

Ad vtrumque conſilium, vt et intelligere et iudicare diſcat lector, valet accurata partium

tium deſcriptio: eademque res memoriae ſuccurrit locorum quorundam notatione. Bene igitur Zeunius in *Cyri diſciplina* praeter vſitatam partitionem in capita aliam fecit, et inſcriptiones ſiue argumenta ſingularum partium dedit, in quas totum opus commode diuidi poſſe credebat. Hanc eius rationem plane probatam ſecutus ſum ita, vt multis in locis etiam verba eius ſeruarem, alibi autem meliorem, quae mihi videretur, partitionem inſtituerem, clarius etiam et plenius indicatis ſectionum argumentis. Capitum ergo et paragraphorum numeros et locos ſeruaui, vt quisque verba ſecundum vulgatam hanc partitionem indicata facile reperiret: ſectiones autem, quas dicere placuit, feci illo, quo dixi, conſilio, quod earum deſcriptionem legentium vſui accommodatam et in primis fructuoſam eſſe iudicaram. Idem faciam in ceteris voluminibus, vt ſeruata vulgari partitione, nulla cum chartae iactura, quasdam ſectiones conſtituam ordini rerum magis conuenientes.

Diximus vniuerſe de tota inſtituti noſtri ratione, atque ita quidem, vt neceſſe non ſit pluribus exponere, quid ad ſingula Xenophontis opera rite illuſtranda pertinere putemus, et cur primum volumen tanto apparatu inſtruere placuerit. Sed tamen quaedam etiam ſunt monenda, vt lectores videant, quem ſcopum habuerimus in ſingulis partibus et quid deinceps ſperare debeant. Quod in bonis et ſplendidis editionibus veterum ſcriptorum fit, vt accurate et copioſe de codicibus manu ſcriptis, de editionibus, de verſionibus et de libris ad illuſtrandum quacunque

que ex parte ſcriptorem pertinentibus dicatur, id ab hoc noſtro inſtituto alienum, aut certe non neceſſarium iudicaui. Sed eo magis illo labore ſuperſedere debui, quod nullum fere niſi deſcribendi laborem habuiſſem. Nihil enim potuiſſem afferre praeter ea, quae Fabricius in Bibliotheca Graeca, Zeunius in praefatione ad Xenophontis opuſcula politica, idemque in praefatione ad hanc Cyri diſciplinam et Harleſius Introduct. in Hiſtoriam Linguae Graecae T. I. p. 373 ſſ. idemque ad Fabricii Bibl. Graecam, Vol. III congeſſerunt. Etiam Fortia *) in *Vie de Xenophon* eandem rem tractauit, ſed, vt reliqua, minus accurate: quod opus ſat magno pretio paratum adhuc parum mihi profuit. Quantum ei in recenſendis et aeſtimandis talibus ſubſidiis tribuendum ſit, ex hoc ſpecimine apparebit. Enumerantur in Fabricii Bibl. Gr. codices manu ſcripti ſingulorum librorum, vbi e Zeunii ſchedis Harleſius duos commemorat Pariſienſes regios, qui contineant Cyropaediam. Fortia vero p. 187 haec habet: ... *ſans parler des autres bibliothèques, il exiſte dans celle qui appartenoit au ci-devant roi de France trois manuſcrits qui datent de*

*) Hic enim eſt auctor, non Galius, vt in fronte libri ſcriptum eſt. Inſcriptio ita habet: *Vie de Xenophon ſuivie d' un extrait hiſtorique et raiſonné de ſes ouvrages: pour ſervir d' Introduction à la traduction complette des Oeuvres de Xenophon, par* I. B. GAIL. *à Paris*
chez { GAIL *au college de France, place Cambrai.* / NYON *jeune, libraire, pavillon des Quatre-Nations.* }
An III de la Republique Françaiſe.

de cette époque. Le premier eſt de l'an 1447, et cotté 1635; on y trouve quelques lacunes; le ſecond, cotté 1641 a été écrit par Apoſtolius. On eſt touché jusqu' aux larmes, dit le ſavant Larcher, en liſant à la fin de la Cyropedie, que, reduit à la derniere miſere après la priſe de Conſtantinople, ſa patrie, il a copié cet ouvrage en Crète, pour ne point mourir de ſaim. Ce manuſcrit eſt excellent, et d'une écriture parfaitement belle. Le troiſieme enfin, cotté 1640, eſt du quatorzième ſiècle. Il eſt mal écrit, mais très-bon, et Larcher conſeille aux futurs editeurs de Xénophon, de le collationer exactement. ainſi que le ſecond. In margine ad h. l. adſcripſit: *Manuſcrits des ouvrages de Xénophon*, vt non poſſis non credere, omnes Xenophontis libros illis codicibus contineri. In reliquis eius libris commemorandis nullum verbum de codd. mss. vsquam facit: de anabaſi autem poſtquam dixit, quam appellat *l'hiſtoire de Xénophon*, *J'ai parlé*, inquit, *à l'article de la Cyropédie des trois manuſcrits, qui exiſtent à la bibliothèque nationale, et, parmi eux, de celui qu' écrivit Apoſtolius.* Tum repetit tantum ſuperiora de miſeria Apoſtolii. Galius autem (*Gail*) in *Oeuvres de Xénophon* (interpretatione Franco-Gallica Oeconomici, Apologiae S., libri de re equeſtri et de magiſterio equitum) ita narrat, p. X.: *J'ai eu le bonheur de trouver à la bibliothèque nationale et à celle Germain-des-Près, des manuſcrits ignorés jusqu' à préſent, et où j'ai découvert des variantes précieuſes ... Le premier manuſcrit, no. 1643, que j'ai lu*, (tantumne laborem fere fruſtra ſuſcepiſſe? — cur non potius, cum legeret, cum noto

noto aliquo textu typis ſcripto contulit?) *eſt de Michel Apoſtolius; le ſecond, no. 1646, paroît être du ſeizième ſiècle; le troiſième, encore plus récent, a numéro 1647; le quatrième, no. 2955, eſt du quinzième ſiecle.* Quid ergo? num omnes hi codices omnia complectuntur, an illos tantum quatuor libros? Cui, aut quid credimus? incertiores iam facti ſumus, quam ante. In enumerandis verſionibus recentioribus Fortia, quantum vidi, (accurate talia comparare mihi nunquam vacat) ſatis fuit diligens: in reliquis eius opera poſſumus carere. De editione Wellſiana, quam omnes ſciunt non magni eſſe momenti, multa verba facit, eamque dicit eſſe *très-recherchée.* Lipſienſem editionem, quae Thiemii nomen in fronte habet, recte indicat; ſed paullo poſt vt diuerſam: *Xenophontis opp. ... cura Erneſti. Lipſiae 1768. 4 vol.* Vitium in anno 1768 pro 1763 videtur eum decepiſſe. Addit autem, quod legiſſe non poenitebit: *Cette édition a été appréciée 66 livres dans un catalogue publié cette année à Paris.* Ex his apparebit, notitiam apparatus critici, vt alia, quae aliquid curae et diligentiae poſcunt, melius a noſtris peti.

Vitam Xenophontis in fronte totius operis neceſſaria de cauſa et ſine vlla dubitatione poſui. In eo autem incertior haerere poteram, vtrum e Diogene Laertio (nam pauca illa, quae Suidas habet, melius ex hoc ipſo et e Xenophonte cognoſcuntur) deſcriptam darem, an, quod per ſe foret elegantius, eandem ipſe, quam optime poſſem, Latine conſcriberem. Sed

quis

quis non malit fontem ipſum, praeſertim non indoctus, et Graecis litteris imbutus? Alia ratio eſt eorum, qui ipſi iudicare aut nequeunt aut non curant, cuius generis lectoribus is, quem commemorauimus, Galius magno ſuo volumine, (cuius tamen vix ſexta pars intra rem ipſam ſe continet) Xenophontis vitam narrauit. Ipſius Diogenis narratio, et ea, quae ſatis multa ſuper ea disſerui, et ex aliis excerpta iſtuc transtuli, melius, opinor, Xenophontem exprimunt.

Sequitur disputatio de Xenophonte ſcriptore. Haec vires meas vehementer exercuit. Vtinam alii tantos ex eius lectione fructus capiant, quantos ego in elaboratione ſuſcepi labores! Neque tamen me poenitet tantum ſtudii in ea poſuiſſe. Nam, ſi quid ipſe iudicare poſſum, habebunt in ea lectores optimam εἰσαγωγὴν in libros Xenophontis. Hanc certe laudem ſpectaui, et hac re, vt debui, ſuperiores editores longe poſt me relinquere volui. Altera disputatio ad hoc primum et ſecundum volumen proprie pertinet. Hic illud monebo: quoniam Latina lingua vti ad Xenophontem illuſtrandum placuit, etiam inſcriptionem librorum Latine reddi, quatenus Latini ipſi hoc fecerunt, aut fecerint, conſentaneum eſt. Inſcripſi ergo hoc primum opus non *Cyropaediam*, quod nomen ſenſum quidem aliquem habet, ſed tamen temere e duobus verbis conflatum eſt. Non enim auctor enarrat, quomodo *omnes Cyri* ſint formati et educati, ſed quomodo vnus *Cyrus maior*: non dedit *eine Cyruserziehung* ſ. *Cyrusbildung*,

dung, verum *die Erziehung*, *Bildung des Cyrus*. Neque Graecum Κύρου παιδείας nomen ſeruaui, ſed Latine, vt Cicero Brut. 29 interpretatur, inſcripſi *Cyri diſciplinam*. Poſſit quispiam offendi hac inſcriptione, vt putet, editorem ridiculo nouandi ſtudio teneri et inde friuolam captare laudem. Sed profecto non eſt hoc noſtri ingenii. Sic *Memorabilium* nomen ſeruabimus, vt plerisque vſitatum, etſi nobis adhuc minus probatur. Quod alii vertunt, *inſtitutionem Cyri*, propter ipſam Ciceronis auctoritatem poſtponere potui: ſed feci magis propterea, quia multum intereſt inter διδασκαλίαν (*inſtitutionem*), et παιδείαν (diſciplinam). *Inſtitutio* maximam partem conſtat praeceptis: *diſciplina* autem complectitur primo inſtitutionem ipſam, deinde praemia, poenas, exempla, ſubſidia omnis generis; vt cibi, potus, exercitationum, ſomni rationem et modum· etc. Et ſi quis Perſarum diſciplinam, ex qua auctor παιδείαν Κύρου nominavit, conſiderare voluerit, reperiet profecto, inſtitutionem eſſe minimam illius partem. Et vt concedam, inſtitutionem interdum paullo latius dici, tamen multo grauior et plenior eſt vox *diſciplinae*. Quod ſi alio quo verbo vti neceſſe ſit, *educationem* tamen malim dicere, quam *inſtitutionem*. Verum, vt ad grauiora redeam, in hac altera diſputatione, de qua dicere coeperam, maior difficultas occurrebat in rerum ipſarum natura, maximeque in parte illa, vbi de re militari dicendum erat: et quamquam ea ſpe me ſuſtentabam, quod non

multos Hannibales lectores essem nacturus, tamen cum ne Phormioni quidem me parem ponere sustinerem, in medio labore, quasi nescius, quem in locum progressus essem, mecum ipse deliberabam, an suscipere deberem aliquam eius partem. Sed tamen cum viderem, sero quidem, me nihil haesitantem in ipsis commentariis passim vt ad II, 1, 26., nescio qua confidentia, iudicasse de rebus non minimi momenti, retuli me ad illud Ciceronis, qui semel verecundiae fines transierit, eum bene et nauiter oportere esse impudentem; ita tamen, vt a maiore impudentia me ad minorem reciperem. In his ergo vtcunque excusatus ero aequis lectoribus. De reliquis, quae formam disciplinae Cyri attingunt, minus sum sollicitus, speroque, lectorem non pauca esse cogniturum nondum prolata, quae ad iustam et debitam laudem auctoris pertineant.

Ordinem librorum Xenophontis nemo conatus est ex temporis ratione, quo quisque scriptus videatur, instituere. Nam neque in ipsis certae comparent temporis notae, neque veteres auctores ea prodiderunt, e quibus suus cuique locus pro aetate assignari posset. Neque vero multum interest, vtrum v. c. expeditio Cyri an disciplina Cyri priori loco ponatur. Quare cum hodie libros, commodis ad tractandum voluminibus, chartae minore forma exprimant, nihil fere aliud nobis videndum est, nisi vt ne singula volumina magnitudine nimis discrepent. Immutaui ergo paullulum Stephania-

num

num ordinem, vt librorum ſecundum ſex volumina ſeries haec ſit.

Primum volumen continet Cyri diſcipl. L. I ... IV.
Secundum Cyri diſcipl. L. V ... VIII.
Tertium expeditionem Cyri:
Quartum hiſtoriam Graecam et Ageſilaum:
Quintum Oeconomicum, Conuiuium, Hieronem, Apologiam Socratis et Memorabilia:
Sextum libellos de republica Lacedaemoniorum et Athenienſium, de vectigalibus, de re equeſtri, de officio magiſtri equitum, de venatione, et epiſtolarum fragmenta; quibus accedent duo indices.

Singulis horum voluminum libris praemittam ſimilem poſteriori huius voluminis disſertationem, in qua pro rerum copia et dignitate breuiter aut fuſius dicam de conſilio auctoris, de ratione et ordine, quem ſecutus eſt, de vſu libri, prout inſtituti forma poſtulabit. In volumine quinto et ſexto multum me, vt ſpero, iuuabit humanitas et doctrina Schneideri, Graecarum litterarum et rerum naturalium ſcientia in primis nobilitati. Qui cum nuper in itinere Portam devertiſſet, domi meae multa mecum humaniter collocutus roganti promiſit, cum ad illa loca veniſſem, vbi animalia quaedam et alias naturae partes penitius noſſe commodum eſſet, ſe, quae haberet ad Xenophontem hac ex parte illuſtrandum notata, lubenter mecum eſſe com-

municaturum. In Memorabilibus eandem, quam in reliquis libris rationem ſeruabo, neque propterea, quod interpretationem Germanicam huius libri copioſius inſtruxi, plus aut minus disputabo quam e totius inſtituti ratione decet. Tantum addere liceat, me ſummo ſtudio elaboraturum eſſe, vt, quicunque operae pretium duxerunt iſta interpretatione vti, hos non poeniteat Apomnemoneumata ſub hac noua inſtituti forma recognouiſſe.

Magnum tironibus praeſtant vſum indices Graeco-Latini, qui huc vsque ſingulorum voluminum editiones ornarunt, Erneſtii, Bachii, aliorum. Sed haec noſtra editio tali indice non eget. Pleraque verba, quae in illos indices contulerunt, lector tenet: alia e lexico petet: reliqua in ſcholiis noſtris reperit. Sed ne qua ex parte lector ſtudioſus tale ſubſidium deſideret, adiiciemus et ipſi ad calcem Voluminis ſexti indicem Graecum, ſed philologico-criticum, in quo non ſolum ea notabimus, quae in commentariis noſtris exponuntur, ſed etiam verba rariora et formas inſolentiores. Similis ergo erit indici, quem ſubiecimus interpretationi Germanicae Memorabilium, ſed paullo plenior et, vt per ſe intelligitur, pro ratione operis longe amplior. Erneſtii et reliquorum ſimiles indices hanc praebent opportunitatem, quod eorum ope facile loca, quae quis oblitus requirit, reperiri poſſunt: ſed et noſter index, et ille alter,

 de

de quo mox, in ſubſidium vocatus, hoc in plerisque praeſtabit.

Perſonarum etiam et locorum habent indices: ſimilem etiam nos conficiemus, ſed valde copioſum et, vt ſperamus, fructuoſum, *rerum* nempe indicem. Rerum autem nomine ea intelligi volo, quae quis e ſcriptore maxime diſcere debet, et ob quae ſcriptor maxime laudatur. Iam cum et Socratis placita et diſcipuli, qui Socratem vita et moribus et dictis maxime expreſſit, in Xenophonte habeamus, index ille primo ducet ad fontem philoſophiae Socraticae. Deinde et reliquas res, quae Xenophonti magis propriae ſunt, in moralibus, politicis, militaribus, oeconomicis monſtrabit. Hic ergo non ſub perſonarum et locorum nominibus, ſed ſub nominibus virtutum, vitiorum, negotiorum, munerum indicata reperientur auctoris iudicia et praecepta. Neque tamen nomina propria excludentur, ſed propter hiſtorias neceſſario locum ſuum habebunt. Illa vero nomina vel potius facta, quae quis alia via facile reperire poteſt, vt Cyri, Ageſilai, non multum nos occupabunt. Graecus index nota certa vt plurimum commentarios monſtrabit, rarius textum; latinus contra, ſ. rerum index, fere vbique textum, rarius ſcholia noſtra.

Secundum volumen ſtatim poſt hoc primum, reliqua deinceps non ita longis intervallis, vt ſpero, prodibunt. Nam etſi nihil

ſolemus praecipitare, tamen cum quaedam iam habeamus parata, et in reliquis labor paullo minus difficilis videatur fore, celerius, quam pro magnitudine operis propoſiti, cuncta poterimus abſoluere. Interim, dum illa confecerimus, hortamur lectores, vt hanc Cyri diſciplinam, in qua ineſt perfecta Xenophonteae venuſtatis imago, ſtudioſe lectitent, et, ſiquid legentibus noſtra profuerit opera, ex hoc ſpecimine, magnitudine quidem ſatis luculento, ſpem de reliquis concipiant.

VITA

VITA
XENOPHONTIS
E DIOGENE LAERTIO

1. Ξενοφῶν Γρύλλου μὲν ἦν υἱὸς, Ἀθηναῖος, τὸν δῆμον Ἐρχιεύς· αἰδήμων δὲ, καὶ εὐειδέστατος εἰς ὑπερβολήν.

2. Τούτῳ ἐν στενωπῷ φασὶν ἀπαντήσαντα Σωκράτην διατεῖναι τὴν βακτηρίαν, καὶ κωλύειν παριέναι, πυνθανόμενον ποῦ πιπράσκοιτο τῶν προσφερομένων ἕκαστον· ἀποκριναμένου δὲ, πάλιν πυθέσθαι, ποῦ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ γίγνονται ἄνθρωποι· ἀπορήσαντος δὲ, Ἕπου τοίνυν, φάναι,

καὶ

§. 1. αἰδήμων (*verecundus*) dicitur Diogeni Xenophon, quod eius verecundia in facie rubore saepius suffusa et in oculis modeste deiectis fuerit conspicua. Prouerbium est τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ; Aristot. Rhet. II, 6. Potuit ergo hoc nomen, quod non tam virtutem aliquam exprimit, quam virtutis signum externum, bene coniungi cum εὐειδέστατος. Cum in verbis seqq. statim de Socrate dicatur, Diogenes, aut is auctor, vnde haec sua petiit, fortasse voluit intelligi, propter venustam oris speciem eum, vt discipulum, Socrati placuisse. Nam hic formosos adolescentes ad se alliciebat, ne ab aliis corrumperentur. Diximus de hac re ad versionem Germ. Memor. I, 2, 1.

§. 2. Τούτῳ ... Σωκράτην: Sic recte scripsit Stephanus, probante Menagio, pro Τοῦτον ... Σωκράτην vel Σωκράτει. Ingrata quidem ab initio exsistit ambiguitatis species in τούτῳ et στενωπῷ: sed tamen res ipsa illam correctionem facile tuetur. Parum αἰδημόνως Xenophon in Socratis disciplinam irrupisset, si baculum intentasset magistro· quae autem sequuntur ἀπορήσαντος δὲ etc. prorsus repugnarent. Res ita est animo informanda. Socrates Xenophonti occurrens inductione sua vsus est, et similibus quaestionibus interiectis eum istuc deduxit, vt intelligeret, etiam locum aliquem esse debere, vbi καλοὶ κἀγαθοὶ ἄνδρες fierent.

καὶ μάνθανε. Καὶ τοὐντεῦθεν ἀκροατὴς Σωκράτους ἦν. —

3. Καὶ πρῶτος ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα, εἰς ἀνθρώπους ἤγαγεν, ἀπομνημονεύματα ἐπιγράψας. Ἀλλὰ καὶ ἱστορίαν, φιλοσόφων πρῶτος, ἔγραψε.

4. Καὶ αὐτόν φησιν Ἀρίστιππος, ἐν τετάρτῳ περὶ παλαιᾶς τρυφῆς, ἐρασθῆναι Κλεινίου· πρὸς ὃν καὶ ταῦτα εἰπεῖν· „Νῦν γὰρ ἐγὼ Κλεινίαν ἥδιον μὲν θεῶμαι, ἢ τ' ἄλλα πάντα ἐν ἀνθρώποις καλά· τυφλὸς δὲ τῶν ἄλλων πάντων δεξαίμην ἂν, ἢ Κλεινίου ἑνὸς ὄντος, γενέσθαι· ἄχθομαι δὲ καὶ νυκτὶ καὶ ὕπνῳ, ὅτι ἐκεῖνον οὐχ ὁρῶ· ἡμέρᾳ δὲ καὶ ἡλίῳ τὴν μεγίστην χάριν οἶδα, ὅτι μοι Κλεινίαν ἀναφαίνουσι.“

5. Κύ-

§. 3. Continuo hic Xenophontem scriptorem cognoscimus. Vtinam aliquid ante dictum esset de prima eius educatione aut de studiis pueritiae! Prodicum Ceum, quem et Socrates audiuerat, audiuisse, docet Fabricius (Bibl. Gr.) e Philostrato — ὑποσημειοῦσθαι est notis tachygraphicis, quas et siglas vocant, (nunc *abbreviaturas*,) excipere. — Ἀλλὰ καὶ etc. Menagius: „Ambigue dictum: vox enim φιλοσόφων et ad τὸ πρῶτος et ad τὸ ἱστορίαν referri potest. Ad τὸ ἱστορίαν retulit Suidas. Ξενοφῶν, inquit, πρῶτος ἔγραψε βίους φιλοσόφων καὶ ἀπομνημονεύματα. Ad τὸ πρῶτος refert Ionsius, et Laërtii verba Suidam non cepisse contendit. Eius rationes videre est lib. I. hist. Philos. cap. 7. Ionsii sententiae non inuitus accedo: neque enim infra, inter libros Xenophontis φιλοσόφων ἱστορίας Laërtius mentionem facit. Xenophontem ad scribendam historiam Isocrates incitauit, quemadmodum et Theopompum Chium et Ephorum Cumaeum, ad captum cuiusque apte argumenta historiae distribuens, vt est apud Photium cod. CCIX.“ Iuuant hanc interpretationem Ciceronis verba de or. II, 14. *A philosophia profectus* princeps *Xenophon . . . scripsit historiam.* Nos, inciso post ἱστορίαν et πρῶτος posito, curauimus, vt sensus in oculos incurreret.

§. 4. Νῦν γὰρ etc. Aldobrandinus: „Haec iisdem verbis sumta sunt ex Symposio Xenophontis IV, 12. Sed Laërtius ad hoc testem citauit, vt haec verba, quae apud X. sub Critobuli persona leguntur, doceret, non Critobuli, sed X. amoris esse indicia etc. — Vox ipsa prorsus amantis est. Fuisse Xenophontem animo molli ad amores, satis ipse prodit discipl. Cyri V, 1, 17. ἴσως ... ἔπασχε: sed clarius VI, 1, 36, vbi, si vim ipsam loci spectamus,

5. Κύρῳ δὲ φίλος ἐγένετο τοῦτον τὸν τρόπον. Ἦν αὐτῷ συνήθης, Πρόξενος ὄνομα, γένος Βοιώτιος, μαθητὴς μὲν Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, φίλος δὲ Κύρῳ. Οὗτος ἐν Σάρδεσι διατρίβων παρὰ τῷ Κύρῳ, ἔπεμψεν εἰς Ἀθήνας ἐπιστολὴν Ξενοφῶντι, καλῶν αὐτὸν, ἵνα γένηται Κύρῳ φίλος. Ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν δεικνύει Σωκράτει, καὶ σύμβουλον ᾑρεῖτο. Καὶ ὃς ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Δελφοὺς, χρησόμενον τῷ θεῷ. Πείθεται Ξενοφῶν· ἥκει παρὰ τὸν θεὸν· πυνθάνεται, οὐχὶ εἰ χρὴ ἀπιέναι πρὸς Κῦρον, ἀλλ' ὅπως· ἐφ' ᾧ καὶ Σωκράτης αὐτὸν ᾐτιᾶτο μὲν, συνεβούλευσε δὲ ἐξελθεῖν. Καὶ ὃς γίγνεται παρὰ Κύρῳ, καὶ τοῦ Προξένου φίλος οὐχ ἧττον ἦν αὐτῷ. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τὰ κατὰ τὴν ἀνάβασιν γενόμενα, καὶ τὴν κάθοδον ἱκανῶς αὐτὸς ἡμῖν διηγεῖται.

6. Ἐχθρῶς δὲ διέκειτο πρὸς Μένωνα τὸν Φαρσάλιον περὶ τὸν χρόνον τῆς ἀναβάσεως, τὸν ξεναγόν·

ctamus, ingenue confitetur, se pulchritudine hominum ad amorem facile illici.

§. 5. Κύρῳ ... τρόπον: Aldobr. „De Xenophonte scribit ex Xenophonte Laërtius. Quae enim hoc loco de X. dicuntur, eadem sunt apud X. L. III ἀναβάσεως. (c. 1. §. 4. ff.)" — Omnino inde ab hoc loco pleraque omnia ex illis libris Xenophontis optime illustrantur. Vetus error, nescio vnde ortus, propagatur per multos libros historicos, Xenophontem praefuisse illis decem millibus Graecorum in auxilium Cyri profectis. Verum hic ab initio nullam tenuerat imperii partem, ac ne militis quidem munere functus erat, vt ipse illo loco testatur. Post sublatos demum eos, qui summas rerum administrarant, excitauit se ipse, et cum aliis de communi salute agere coepit, ita vt ob insignem virtutem et prudentiam magis re quam nomine esset imperator.

§. 6. Ἐχθρῶς ... Μένωνα: Videtur Diogenes non prorsus omnia credere, quae Xenophon in hominem pessimae mentis effundit, Exp. Cyri II, 6, 21 ff.

ναγόν· ὅτε καὶ λοιδορῶν αὐτὸν φησὶν, αὐτοῦ μείζοσι κεχρῆσθαι παιδικοῖς. Ἀλλὰ καὶ Ἀπολωνίδῃ τινὶ ὀνειδίζει, τετρῆσθαι τὰ ὦτα. —

7. Μετὰ δὲ τήν τε ἀνάβασιν, καὶ τὰς ἐν τῷ Πόντῳ συμφορὰς, καὶ τὰς παρασπονδήσεις τὰς Σεύθου τοῦ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλέως, ἧκεν εἰς Ἀσίαν πρὸς Ἀγησίλαον τὸν Λακεδαιμονίων βασιλέα, μισθοῦ τοὺς Κύρου στρατιώτας αὐτῷ παρασχών· φίλος τε ἦν εἰς ὑπερβολήν. Παρ᾽ ὃν καιρὸν ἐπὶ Λακωνισμῷ φυγὴν ὑπ᾽ Ἀθηναίων κατεγνώσθη. γενόμενος δ᾽ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ χρυσίον ἔχων, τὸ μὲν ἥμισυ Μεγαβύζῳ δίδωσι, τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερεῖ, φυλάττειν, ἕως ἂν ἐπανέλθῃ· εἰ δὲ μὴ, ἄγαλμα ποιησάμενον, ἀναθεῖναι τῇ θεῷ. τοῦ δὲ ἡμίσεος ἔπεμψεν εἰς Δελφοὺς ἀναθήματα. Ἐντεῦθεν ἦλθεν μετὰ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἑλλάδα, κεκλημένου εἰς τὸν πρὸς Θηβαίους πόλεμον· καὶ αὐτῷ προξενίαν ἔδοσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι. —

8. Ἐντεῦθεν ἐάσας τὸν Ἀγησίλαον ἦλθεν εἰς Σκιλλοῦντα, χωρίον τῆς Ἠλείας, ὀλίγον τῆς πόλεως

ſſ. — μείζοσι .., παιδικοῖς: ibid. §. 28. — ὀνειδίζει: Non ipſe quidem in concione militum hoc ei exprobrauit, ſed Agaſias: veruntamen in narratione probat Agaſiae dictum, Exp. Cyri III, 1, 31.

§. 7. ἐπὶ Λακωνισμῷ: Non aliam cauſam affert Pauſanias, ſed rem plenius narrat; ideo exſulem factum Xenophontem, quod ſub Cyro, qui Athenienſium hoſtis acerrimus eſſet, aduerſus Perſarum regem, qui magna ipſos beneuolentia proſequeretur, militaſſet: nam Lyſandro, Ariſtocratis filio, et Lacedaemoniis ſumtus ad inſtruendam claſſem ſuppeditaſſe. — Μεγαβύζῳ: Quidam ſtatuunt, omnes Dianae ſacerdotes dictos eſſe Megabyzos: et ex analogia hoc ſatis probabile eſt, cum apud veteres plura nomina honorum appellatiua ſpeciem propriorum habeant. In ipſo autem templo videtur haec pecunia depoſita fuiſſe. Caſaubonus h. l. commemorat hanc in rem Ciceronis verba Legg. II, 6. Cf. interprett. ad Nep. XXIII, 9.

§. 8 Εἵπετο ... γύναιον: Haec verba, maximeque dim. γύναιον,

πόλεως ἀπέχον. Εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ γύναιον, ὄνομα Φιλησία, καθά φησι Δημήτριος ὁ Μάγνης· καὶ δύο υἱεῖς, Γρύλλος καὶ Διόδωρος, ὥς φησι Δείναρχος ἐν τῷ πρὸς Ξενοφῶντα ἀποστασίου, οἳ καὶ Διόσκουροι ἐπεκαλοῦντο. Ἀφικομένου δὲ τοῦ Μεγαβύζου κατὰ πρόφασιν τῆς πανηγύρεως, κομισάμενος τὰ χρήματα, χωρίον ἐπρίατο, καὶ καθιέρωσε τῇ θεῷ, δι' οὗ ποταμὸς ἔῤῥει Σελινοῦς, ὁμώνυμος τῷ ἐν Ἐφέσῳ. τοὐντεῦθεν διετέλει κυνηγετῶν, καὶ τοὺς φίλους ἑστιῶν, καὶ τὰς ἱστορίας συγγράφων. Φησὶ δ' ὁ Δείναρχος, ὅτι καὶ οἰκίαν καὶ ἀγρὸν αὐτῷ ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι. Ἀλλὰ καὶ Φιλοπίδαν τὸν Σπαρτιάτην φασὶν αὐτῷ πέμψαι αὐτόθι δωρεὰν, ἀνδράποδα αἰχμάλωτα ἐκ Δαρδάνου· καὶ τὸν διαθέσθαι αὐτὰ ὡς ἐβούλετο· Ἠλείους τε στρατευσαμένους εἰς τὸν Σκιλλοῦντα, καὶ βραδυνόντων Λακεδαιμονίων, ἐξελεῖν τὸ χωρίον.

9. Ὅτε

γύναιον, significant, non fuisse legitimam vxorem. — Δείναρχος, orator, cuius quaedam inter oratores Graecos supersunt. — ἐν τῷ ... ἀποστασίου: Scripta erat haec oratio Aeschylo, Xenophontis olim servo, qui alienum sibi patronum adsciuerat, vt Casaubonus et Menagius e Dionysio Halicarn. docent: nam talis defectio ἀποστασίου δίκην patrono aduersus clientem dabat. — Διόσκουροι ἐπεκαλ., non legitimo cognomine, credo, sed per cauillationem. Nam cum pater esset equitandi studiosissimus, credibile est, etiam filios ad hanc rem ita fuisse institutos, vt fere nunquam non equitantes, sicut Castor et Pollux, conspicerentur. — Σελινοῦς: Geographis minus notus est hic fluuius et alter Ioniae. Alius autem commemoratur Σελλήεις, vnde vulgo, deprauatione quadam, hic scribitur Σελληνοῦς. Nos quidem, Aldobrandini versionem et Menagii Zeuniique ad Exped. Cyri V, 3, 8. auctoritatem secuti, Σελινοῦς scripsimus, quod nomen ἀπὸ τῶν σελίνων, ab apii abundantia, factum Menagius statuit. — Pausaniae aetate, vt Hutchinsonus Diss. I. p. 6. ex ipso Pausania docet, eminebat propter fanum columna, his inscripta verbis: Ἱερὸς ὁ χῶρος τῆς Ἀρτέμιδος· τὸν δὲ ἔχοντα καὶ καρπούμενον τὴν μὲν δεκάτην καταθύειν ἑκάστου ἔτους, ἐκ δὲ τοῦ περιττοῦ τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν. Ἐὰν δέ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ θεῷ μελήσει.

9. Ὅτε καὶ τοὺς υἱέας αὐτοῦ εἰς Λέπρεον ὑπεξελθεῖν μετ᾽ ὀλίγων οἰκετῶν, καὶ αὐτὸν Ξενοφῶντα εἰς τὴν Ἦλιν πρότερον, εἶτα καὶ εἰς Λέπρεον πρὸς τοὺς παῖδας, κἀκεῖθεν σὺν αὐτοῖς εἰς Κόρινθον διασωθῆναι, καὶ αὐτόθι κατοικῆσαι.

10. Ἐν τούτῳ δὲ ψηφισαμένων Ἀθηναίων βοηθεῖν Λακεδαιμονίοις, ἔπεμψε τοὺς παῖδας εἰς τὰς Ἀθήνας στρατευσομένους ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων. Καὶ γὰρ ἐπεπαίδευντο αὐτόθι, ἐν τῇ Σπάρτῃ, καθά φησι Διοκλῆς ἐν τοῖς βίοις τῶν φιλοσόφων. Ὁ μὲν οὖν Διόδωρος, οὐδὲν ἐπιφανὲς πράξας, ἐκ τῆς μάχης ἀνασώζεται· καὶ αὐτῷ υἱὸς ὁμώνυμος γίνεται τἀδελφῷ. Ὁ δὲ Γρύλλος, τεταγμένος κατὰ τοὺς ἱππέας, (ἦν δὲ ἡ μάχη περὶ Μαντίνειαν) ἰσχυρῶς ἀγωνισάμενος, ἐτελεύτησεν, ὥς φησιν Ἔφορος, ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ, Κηφισοδώρου μὲν ἱππαρχοῦντος, Ἡγησίλεω δὲ στρατηγοῦντος. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ Ἐπαμινώνδας ἔπεσε. Τηνικαῦτα δὴ καὶ τὸν Ξενοφῶντα φασὶ θύειν ἐστεμμένον· ἀπαγγελθέντος δ᾽ αὐτῷ τοῦ θανάτου, ἀποστεφανώσασθαι· ἔπειτα μαθόντα, ὅτι

§. 10. ἐπεπαίδ. ... Σπάρτῃ, et quidem, vt Menagius ex Plutarchi Agesilao docet, ὡς μαθησομένους τῶν μαθημάτων τὸ κάλλιστον, ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν. — πέμπτῃ καὶ εἰκ. sc. βίβλῳ — Fortiter tulisse Xenophontem filii sui mortem, jam ex eo quis coniiciat, quod in historia Graeca extr., vbi de pugna illa narratur, in qua Gryllus cecidit, eius ne mentionem quidem facit. Sed testimonia multa in eam rem exstant, quae in primis diligenter collegit Menagius: Val. Max. V, 10. Aelian. V. H. III, 3. Stob. Serm. 106. Seneca Consol. ad Polyb. 30. etc. — Corona in sacris et conuiuiis laetitiae signum. Cf. ad Cyri discipl. III, 3, 34. — ἀλλὰ ... γεγεννηκώς: In Anaxagorae vita Diogenes haec habet: Ἀμφοτέρων αὐτῷ (τῷ Ἀναξαγόρᾳ) προσαγγελθέντων τῆς τε καταδίκης καὶ τῆς τῶν παίδων τελευτῆς, εἰπεῖν (φασίν), περὶ μὲν τῆς καταδίκης, ὅτι Ἄρα κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο· περὶ δὲ τῶν παίδων· ᾔδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. Οἱ δὲ εἰς Σόλωνα τοῦτο ἀναφέρουσιν· ἄλλοι δὲ εἰς Ξενοφῶντα. Nempe si hoc Solon pri

ὅτι γενναίως, πάλιν ἐπιθέσθαι τὸν στέφανον. ἔνιοι δὲ οὐδὲ δακρῦσαι φασὶν αὐτόν· ἀλλὰ γὰρ, εἰπεῖν, ᾔδειν θνητὸν γεγεννηκώς. Φησὶ δὲ Ἀριστοτέλης, ὅτι ἐγκώμια καὶ ἐπιτάφιον Γρύλλου μυρίοι ὅσοι συνέγραψαν, τὸ μέρος καὶ τῷ πατρὶ χαριζόμενοι. Ἀλλὰ καὶ Ἕρμιππος ἐν τῷ περὶ Θεοφράστου, καὶ Σωκράτη φησὶ Γρύλλου ἐγκώμιον γεγραφέναι. Τίμων δ' ἐπισκώπτει αὐτὸν ἐν τούτοις·

Ἀσθενική τε λόγων δυὰς ἢ τριὰς, ἢ ἔτι πόρσω,
Οἷος Ξεινοφόων, ἥτ' Αἰσχίνου οὐκ ἐπιπειθὴς
Γράψαι. —

11. Καὶ ὁ μὲν βίος αὐτῷ τοιόσδε. Ἤκμαζε δὲ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς τετάρτης καὶ ἐννενηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ ἀναβέβηκε σὺν Κύρῳ ἐπὶ ἄρχοντος Ξεναινέτου, ἑνὶ προτέρῳ ἔτει τῆς

primus dixit, ſapientis vox ab Anaxagora et Xenophonte repetita eſt. — Φησὶ δὲ Ἀριστοτ. fortaſſe in *Gryllo*, ſub quo nomine librum ſcripſit. — Τίμων: Cum nec cognomen, nec aliud quid adiectum ſit, haud dubie Phliaſius ille eſt, de quo auctor L. IX. extr. exponit. Accedit, quod ille pluribus libris philoſophos inſectatus eſt, et quod Satyras et Syllos ſcripſit, hos quidem ex parte verſibus Heroicis. — ἥτ' Αἰσχ. Caſaubonus coniicit ἧς τ' Αἰσχ. Fortaſſe etiam tale verbum fuit in verſu ſeq. poſt γράψαι. Etiam in Aeſchinis vita, vbi hi verſus repetuntur, ſcribitur ἥτ' Αἰσχίνου. — Οἷος: legendum puto Οἵους. — ἐπιπειθὴς eſt Stephani vndecunque prolata lectio. Vulgatum ἀπειθὴς nec ſenſum clarum fundit, et metro repugnat. De ſententia ipſa vid. Disp. de ingenio X. §. 12.

§. 11. ἤκμαζε: Quia ipſe annus Olympiadis, non amplius quoddam aetatis ſpatium indicatur, quo *floruerit*, ad ſummum *quoddam peruenerit*, poſſit quispiam hoc referre ad factum aliquod in primis glorioſum, ad ἀνάβασιν σὺν Κύρῳ, qua nihil illuſtrius patrauerit per totam vitam. Ambiguum verbum ἀκμάζειν ipſe Diogenes facit verbis §. 15. Εὗρον. ... Σωκρατικοῖς. Sed vtrobique *ſummum aetatis robur* intelligendum videtur. Expeditionem illam in Perſas a Xenophonte ſuſceptam eſſe anno aetatis 42 et 43 fere, in primis acute et copioſe docet Schneiderus in praef. ad X. hiſtoriam Graecam. — Ξεναινέτου: Diodorus Sic. Ἐξαινέτου hunc archontem nominat.

Ab

τῆς Σωκράτους τελευτῆς. Κατέστρεψε δὲ (καθά φησι Στησικλείδης ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ Ὀλυμπιονικῶν ἀναγραφῇ) ἔτει πρώτῳ τῆς πέμπτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιδημίδου, ἐφ᾽ οὗ καὶ Φίλιππος ὁ Ἀμύντου Μακεδόνων ἦρξε. τέθνηκε δὲ ἐν Κορίνθῳ (ὥς φησι Δημήτριος ὁ Μάγνης) ἤδη δηλαδὴ γηραιὸς ἱκανῶς.

12. Ἀνὴρ τά τε ἄλλα γεγονὼς ἀγαθὸς, καὶ δὴ καὶ φίλιππος, καὶ φιλοκύνηγος, καὶ τακτικὸς, ὡς ἐκ των συγγραμμάτων δῆλον· εὐσεβής τε καὶ φιλοθύτης, καὶ ἱερεῖα διαγνῶναι ἱκανὸς, καὶ Σωκράτη ζηλώσας ἀκριβῶς.

13. Συν-

Ab aliis et Ἐπαίνετον dici, oſtendit Menagius — Καλλιδημ. Alii rectius vel Καλλιδήμου vel Καλλιμήδους.

§. 12. ἱερεῖα δ. ἱκανὸς Bene hoc Aldobrandinus ex ipſo Xenophonte illuſtrat, Exp. Cyri V, 6, 29. Cf. diſcipl. Cyri I, 6, 2. — φιλοθύτης: Eleganter ſignificat, non copioſe laudat Cyri hac in re ſtudium I, 5, 14. Sic, dum alii alia tractarent, ſacra curabat Cyrus VI, 3, 1 et 21. Alibi (vt I, 6, 3.) docetur, ſtudioſe benignitatem deorum demerendam eſſe ſacrificiis, vt nobis praeſto eſſe velint in calamitatibus. — Σωκρ. ... ἀκριβῶς, in omni vita, in corpore exercendo, in continentia, temperantia etc. Eodem ſenſu apud Euſebium Praeparat. XV, 61 videtur dici ἑταίρων eius γνωριμώτατος. Dionyſius Halicarn. in ep. ad Cn. Pompeium bonam eius indolem his verbis laudat: Ἦθος ἐπιδείκνυται θεοσεβὲς καὶ δίκαιον καὶ καρτερικὸν καὶ εὐπετὲς, ἁπάσαις τε συλλήβδην κεκοσμημένον ἀρεταῖς. Inter has virtutes recte etiam ponemus illas, quibus ipſe Cyrum ornauit, φιλανθρωπίαν, φιλομάθειαν et φιλοτιμίαν. *Facilitatem* porro ſuam ipſe laudat Exp. Cyri IV, 3, 10. Veruntamen haec pro temporis ratione magis ad prudentiam imperatoriam pertinet. *Pietatem* ſuam aduerſus deos ſub Cyri perſona eo maxime declarat, quod omnia eorum nutu geri profitetur: vnde illa tam multa et varia: σὺν θεοῖς, ἢν οἱ θεοὶ ἐθέλωσιν, Cyri diſcipl. V, 5, 19. et 44. VII, 1, 9. etc.

Quoniam hic character Xenophontis ab auctore fere abſoluitur, pauca ad eum plane exprimendum adiiciam. Φιλόκαλον fuiſſe, maximeque *in equis et armis eligendis decorem* et

13. Συνέγραψε δὲ βιβλία πρὸς τὰ τετταράκοντα, ἄλλων ἄλλως διαιρούντων· τήν τε ἀνάβασιν, ἧς κατὰ βιβλίον μὲν ἐποίησε προοίμιον, ὅλης δὲ οὔ· καὶ Κύρου παιδείαν, καὶ Ἑλληνικὰ, καὶ ἀπομνημονεύματα· συμπόσιόν τε, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ περὶ ἱππικῆς, καὶ κυνηγετικὸν, καὶ ἱππαρχικὸν, ἀπολογίαν τε Σωκράτους, καὶ περὶ πόρων, καὶ Ἱέρωνα ἢ τυραννικὸν, Ἀγησίλαόν τε, καὶ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἥν φησιν οὐκ εἶναι Ξενοφῶντος ὁ Μάγνης Δημήτριος.

Λέγε-

et elegantiam ſpectaſſe, Aelianus tradit, V. H. III, 24. Idem ſtudium ipſe tribuit Cyro maiori, Cyri diſcipl. VI, 1, 26. Fuiſſe *facetum*, aut delectatum ſaltem eſſe vrbanitate iocandi, vel ex eo credibile eſt, quia omnino Attici hoc in genere excellebant. Cic. Or. II, 54. et quia Lacedaemonii, quorum ipſe admirabatur omnia, ad hanc rem inſtituebantur. Sed plane hoc loquuntur eius ſcripta. Nam totum conuiuium, quod apud Platonem prorſus ſeuerum eſt, facetiis conſtat: et in Memorabilibus et diſciplina Cyri multa occurrunt, quae hoc eius iocandi ſtudium oſtendunt. Vid. Cyri diſcipl. II, 2, 1. et VIII, 4. paſſim. De charactere eius in vniuerſum cf. disp. de natura et vſu diſcipl. Cyri, §. 32.

§. 13. Συνέγραψε ... διαιρούντων, ita, vt vel plures vel pauciores numerari poſſint. Menagius: „Quatuordecim ſolum ſuperſunt cum aliquot epiſtolarum fragmentis.“ Hic ergo non ſingulos maiorum operum libros in numerum refert, v. g. *diſciplinae Cyri* octo; ſed, vt nunc rectius, tale opus pro vno libro habet. Attamen errare videntur, qui putant, multa eius ſcripta intercidiſſe. Nam haec ipſa, quae Diogenes enumerat, ad noſtram aetatem peruenerunt, neque ab aliis certum opus Xenophontis, quod ſciam, commemoratur, quod hodie non exſtet. Equidem credo, ſingulos libros *diſciplinae Cyri* octo, *expeditionis Cyri* ſeptem, et ſic porro, vt Suidas fecit, numerandos eſſe: qua ratione habebimus duo de quadraginta eius libros, vt credam, nullum omnino periiſſe, praeter epiſtolas. Idem videtur Stephanus ſtatuere. „Nam ſi de diuerſis,“ inquit, „operibus hos 40 eius libros acciperemus, qui fieret, vt nullum ex tot amiſſis libris fragmentum apud poſteros ſcriptores reperiretur?“ — ἧς κατὰ β. ... ὅλης δὲ οὔ: Nugatorium hoc quidem eſt. Tam multis multo grauioribus rebus omiſſis commode et hoc relinqui poterat. Sub prooemiis intelligit formulas illas, quibus Xenophon ſuperiorum librorum ſummas breuiter complectitur; v. c. L. II, c. 1. Ὡς μὲν οὖν ... δεδήλωται. — Λέ-

Λέγεται δ', ὅτι καὶ τὰ Θουκυδίδου βιβλία λανθάνοντα, ὑφελέσθαι δυνάμενος, αὐτὸς εἰς δόξαν ἤγαγεν. —

14. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀττικὴ μοῦσα, γλυκύτητι τῆς ἑρμηνείας· ὅθεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ζηλοτύ-

— Λέγεται ... ἤγαγεν: Hoc mihi re ipſa perquam obſcurum eſt: nam in verbis nihil, niſi τὸ ὑφελέσθαι ambiguum videtur, cum ſignificare poſſit vel *clam in ſuos vſus vertere*, ac *ſibi tamquam ſuum vindicare*, vel *clam auferre*, *vt tollas et aboleas*. Prius ob antecedentia probabile videri poſſit: ſed poſterius magis probandum, propter oppoſitum εἰς δόξαν ἤγαγεν. Sed iam recte quaeras, quomodo Thucydidis autographa nondum edita in Xenophontis manus venerint, ita vt ea, ſi vellet, delere poſſet. Equidem ex iis, qui de hac re aliquid tradere poſſent ac deberent, nihil elicere potui, vnde ſaltem intelligeretur, rem ſibi obſcuram videri. Fabricius in B. Gr. T. II. p. 726 (edit. Harl.) vbi fabulam de combuſtis cum Athenienſium bibliotheca Thucydidis libris, iisdemque e Demoſthenis memoria reſtitutis tangit, (Vid. Voſſ. inſtitut. or. II. p. 469. ſ.) „quis ſibi perſuadeat," inquit, „vnicum tantum fuiſſe exemplum operis Thucydidei, poſtquam Xenophon ſemel illud hactenus delitescens, cum ſupprimere poſſet, protuliſſet in lucem, verique auctoris gloriae vindicaſſet." Sed haec vereor, vt ſciendi cupido ſatisfaciant: nam neque factum neque rationem facti ſatis aperiunt. Quae hanc in rem adiiciam, ſaltem claram et certam ſententiam continebunt. Si illa ſatis conſtans fuit fama, et a certo auctore profecta, equidem crediderim, Thucydidem iam morbo laborantem Xenophonti ſcripta ſua vel corrigenda vel abſoluenda miſiſſe. Nam ſimilis fortuna fere afflictorum animos conciliat, praeſertim popularium. Quodſi vterque reuocatus eſt in patriam, vt auctor de Xenophonte §. 15 tradit et alii de Thucydide: illud eo facilius fieri potuit. Sed mirabile et vix credibile eſſet, nihil vel ab aliis vel ab ipſo Xenophonte hac de re clarioribus verbis eſſe proditum. Quare cum ipſe Diogenes, qui alias ſtudioſe indicat fontes, vnde res grauiores hauſerit, non auctore quocunque hoc prodat, ſed rumore incerto, mihi probabilius eſt, totum hoc e laude Xenophontis male intellecta ortum eſſe, vt quispiam dixerit, ſi Xenophon totam belli Peloponneſiaci hiſtoriam ſcribere voluiſſet, eum facile orationis ſuauitate Thucydidis ſcripta obſcurare aut penitus delere potuiſſe. Certe in laudem Xenophontis illud narratur: ſed ea non magna laus eſt, ſi quis dicitur ab inſigni improbitate et a peccato in hominem bene meritum ſimulque in aequales et in poſteros ſe abſtinuiſſe.

§. 14. Senſit Menagius, rectius hic ſcribi Ἀττικὴ μέλιττα, quam Ἀττ. Μοῦσα: ele-

λοτύπως εἶχον αὐτός τε καὶ Πλάτων, ὡς ἐν τῷ περὶ Πλάτωνος λέξομεν. ἔστι δὲ καὶ εἰς τοῦτον ἡμῶν ἐπιγράμματα τοῦτον ἔχοντα τὸν τρόπον·

Οὐ μόνον ἐς Πέρσας ἀνέβη Ξενοφῶν διὰ Κῦρον,
'Αλλ' ἄνοδον ζητῶν ἐς Διὸς ἥτις ἄγοι.
Παιδείης γὰρ ἑῆς Ἑλληνικὰ πράγματα δείξας,
Ὡς καλὸν ἡ σοφίη μνήσατο Σωκράτεος.

Ἄλλο, ὡς ἐτελεύτα·

Εἰ καί σε Ξενοφῶν Κραναοῦ Κέκροπός τε πολῖται
Φεύγειν κατέγνων, τοῦ φίλου χάριν Κύρου·
'Αλλὰ Κόρινθος ἔδεκτο φιλόξενος, ᾗ σὺ φιληδῶν
Οὕτως ἀρέσκῃ, κεῖθι καὶ μένειν ἔγνως.

15 Εὗρον δὲ ἀλλαχόθι, ἀκμάσαι αὐτὸν περὶ τὴν ἐννάτην καὶ ὀγδοηκοστὴν 'Ολυμπιάδα, σὺν τοῖς ἄλλοις Σωκρατικοῖς· καὶ Ἴστρος φησὶν, αὐτὸν φυγεῖν κατὰ ψήφισμα Εὐβούλου, καὶ κατελθεῖν κατὰ ψήφισμα τοῦ αὐτοῦ.

16. Γε-

eleganter et docte. Nam *γλυκύτης* aptius sequitur, et Musae nomen magis conuenit poetae, quam philosopho et historico. Accedit, vt ipse M. copiose docet, quod plures alii, sicut Xenophon ipse ap. Suidam, ob mellitam orationem *μέλιτται* dicti sunt. — *ζηλοτύπως ... λέξομεν*: Verba eius in vita Platonis sunt: *Ἔοικε δὲ καὶ Ξενοφῶν πρὸς αὐτὸν ἔχειν οὐκ εὐμενῶς. Ὥσπερ γοῦν διαφιλονικοῦντες, τὰ ὅμοια γεγράφασι, συμπόσιον, Σωκράτους ἀπολογίαν, τὰ ἠθικὰ ἀπομνημονεύματα· εἶθ' ὁ μὲν, πολιτείαν, ὁ δὲ, Κύρου παιδείαν. Καὶ ἐν τοῖς νόμοις ὁ Πλάτων πλάσμα φησὶν εἶναι τὴν παιδείαν αὐτοῦ· μὴ γὰρ εἶναι Κῦρον τοιοῦτον. Ἀμφότεροί τε Σωκράτους μνημονεύοντες· ἀλλήλων οὐδαμοῦ, πλὴν Ξενοφῶν Πλάτωνος, ἐν τρίτῳ τῶν ἀπομνημονευμάτων.* Et sic recte statuunt plerique, qui de his Socratis discipulis narrant. Nam portenti instar fuisset, si homines eiusdem ciuitatis, aetatis, disciplinae, magna laudis et gloriae cupiditate ardentes, ingenio ceterum et oratione tam inter se diuersi prorsus amice conspirassent: et Gellius operam perdit, qui eos a tali contentione et obtrectatione abfuisse docere conatur. — Sensus prioris epigrammatis est: „Non tam

16. Γεγόνασι δὲ Ξενοφῶντες ἑπτά· πρῶτος, αὐτὸς οὗτος· δεύτερος, Ἀθηναῖος, ἀδελφὸς Πυθοστράτου, τοῦ τὴν Θησηΐδα πεποιηκότος, γεγραφὼς ἄλλα τε καὶ βίον Ἐπαμινώνδου καὶ Πελοπίδου· τρίτος, ἰατρὸς Κῷος· τέταρτος, ἱστορίαν Ἀννιβαϊκὴν γεγραφώς· πέμπτος, μυθώδη τερατείαν πεπραγματευμένος· ἕκτος, Πάριος, ἀγαλματοποιός· ἕβδομος, κωμῳδίας ἀρχαίας ποιητής.

tam in Perſas adſcendit Xenophon, quam iter in coelum et ad immortalitatem illa expeditione quaeſiuit. Nam dum facta Graecorum enarrat ab egregia ſua diſciplina profectus docet, quanti facienda ſit ſapientia Socratis!" — Alterum epigramma per ſe prorſus friget. Sed auctor dicit, (quod ex ipſis verſibus apparere debebat) eo ſignificari, quomodo mortuus ſit. Hinc *μένειν* non tam debet eſſe *habitare*, quam *in ſepulchro iacere.*

§. 16. Plures etiam *Xenophontes*, quorum nomina ſcriptis innotuere, commemorat Menagius. Sed reliqui nihil ad nos pertinent. De noſtro, Grylli filio, Athenienſi plura, de puerili certe vita eius et inſtitutione aliquid nobis narratum eſſe malimus.

DISPV-

DISPVTATIO

DE INGENIO XENOPHONTIS SCRIPTORIS, ET DE VSV, QVEM EIVS LIBRI ET OLIM PRAESTITERVNT ET NVNC PRAESTARE POSSVNT.

Nihil Xenophontis noſtri laude tritius eſt, et nemo fere eum, vt ſcriptorem, commemorat, quin ſimul iucunditatem eius et mellitum dicendi genus praedicet. Ex quo non dubito, quin multis rem facillimam aggredi videar, quippe quae ab innumeris ſcriptoribus tractata ſit. Sed qui adhuc ſcripta eius vniuerſa ediderunt, non id negotii ſibi putarunt datum, vt de ingenio eius copioſe et diligenter disputarent, ſed fere ſatis habuerunt veterum quaedam iudicia et laudes, quibus illi eum ornarunt, in fronte operis ponere. Qui autem in ſingulis libris illuſtrandis elaborarunt, breuius etiam cenſuerunt ſibi defungendum eſſe: neque iniuria. Nam qui vnum et alterum eius librum illuſtrare inſtituit, is non totum Xenophontem, qualem ſe ipſe nobis oſtendit, exhibere, ſed eum ex aliqua tantum parte ſpectandum proponere et eius virtutes leuiter adumbratas dare vult. Sed ne plura: rem ſuſcipio difficillimam, ſed nullo modo praetermittendam. Nam inſtituti noſtri ratio, quam temporibus noſtris volumus eſſe quam accommodatiſſimam,

hoc vel maxime poſtulat, vt indolem Xenophontis planiſſime declarare ſtudeamus, eosque, qui ad eius lectionem accedant, doceamus, quos laboris ſui fructus ſperare poſſint.

(2) Primum illud vt melius fiat, breuiter ante oſtendamus, quale Xenophon habuerit vel natura ingenium vel educatione et diſciplina. *Ingenium* autem h. l. non latiori ſenſu dico, vt *characterem ethicum* ſimul complectar, ad quem informandum ea, quae habui, contuli ad eius vitam §. 12; ſed de facultatibus mentis loquor, e quibus ſcriptorem aeſtimare poſſimus. Atque hoc loco equidem affirmare non dubito, eum non habuiſſe magnam mentis vim ad res abditas et abſtruſas, vt vel ipſe facile tales res inueniret vel ab aliis inuentas intelligeret et diiudicaret, ſimulque diuturnam in hoc genere cogitationem perferre poſſet. Quod etſi magis leui coniectura, quam certa ratione ita ſtatuere videor, tamen non eſt temere reprobandum. Si de prima eius pueritia et de domeſtica, qua vſus eſt, diſciplina nobis conſtaret, aliquid firmamenti ſententiae noſtrae accederet. Sed tamen credibile eſt, eum a tenera aetate fuiſſe formatum aut ſuopte nutu incubuiſſe ad illarum artium ſtudia, quas inſequentibus annis maxime adamauit, vt canes aleret et equos, laboribusque corpus exerceret ac firmaret. Robuſtior autem factus quanti σωμασκίαν fecerit, multis locis ipſe declarat. Vid. in primis Memor. III, 12. Iam hodie quidem inter philoſophos conſtat, perquam raram eſſe in corpore duro ac firmo vim mentis inſignem, et, quae vires in corporis membra laborum aſſiduitate ducantur, eas ſubtrahi animo, ita vt alterutra hominis pars fere infirmior reperiatur. Accedit hoc vel grauiſſimum, quod in eius libris non vbique ordinem certum ſecundum rerum genera et partes inſti-

tutum

tutum deprehendimus, et quod Socratem interdum non ſubtiliter diſputantem inducit. Vid. quae dixi ad verſionem Germ. Memorabb. *Allgem. Betr. 3. Abſchn.* nec non III, 9, 5. IV, 4, 25 et alias paſſim, vbi non ipſa Socratis verba referri videntur. In Ageſilao, quod elogium non ſine cura compoſuit, tamen quaedam dixit perturbate. Cum temperantiam eius c. 5 laudaſſet, ad eam reuoluitur capite 9: et in ἀνακεφαλαιώσει quaedam ponit, de quibus plane non egerat, et quae amplificata magnopere ad regis laudem feciſſent; vt Ὁπότε ψεγόντων ... ἢ περὶ ὧν λέγοιεν, et τοὺς διαβόλους ... ἐμίσει, et τοῦ μὲν σ. ... τὸ δὲ ἀγαθῶν. (3) Propter eandem cauſam, quod cogitatione intenta rem in omnes partes verſare non poſſet, ſollertiam quandam deſideramus in rebus variandis ac ſententiis ad illud conſilium vel excogitandis vel noua ratione efferendis. Sic in Cyri diſciplina prooemii §phus 3 fere eodem modo habet, quo prooemium libri de rep. Lacedaemoniorum. In illo eſt: οὕτως ἐγιγνώσκομεν. ... Ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ... ἐκ τούτου ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν: in hoc autem ἐννοήσας ... ἐθαύμασα· ἐπεὶ μέντοι κατενόησα ... οὐκέτι ἐθαύμαζον. Sed haec ſimilitudo defendi poteſt. Magis huc pertinet crebrior et, quantum ſentio, a rebus ſaepe alienior vſus methodi Socraticae et ad inductionis formam attemperata oratio. Conſideranti Cyri diſcipl. I, 1, 2. VI, 5, 13 ſſ. VIII, 2, 4. fortaſſe idem, quod nobis, videbitur. Cum per ſe illa ratio valde probanda ſit, tamen eius ſimilitudo in perpetua oratione et de omni rerum genere probari non poteſt, et animum prodit nimis ad hanc formulam adſuetum. Ex eadem diſciplina fluxit illud, quod in rebus per ſe claris, neque longa diſputatione egentibus, copioſius argumentatur. Sic iudicium ſubtilius deſideret quis in putida diſtinctione

 φιλο-

φιλοπολέμου et πολεμικοῦ Exped. Cyri I, 6. Non apparet certe, cur tam copiose Clearchus, vt belli amator — laudetur? an vituperetur? — In laude quidem hominis auctor vix posuerit. Nam etsi se ipse vel maxime bellicosum praebuit, tamen natura mansuetior, et, vt decebat philosophum, pacis, quam belli, fuit amantior. Vid. de Vectigalibus extr. vbi Athenienses grauissime ad seruandam et colendam pacem cohortatur. Ergo, vt illuc redeam, leuius in Clearchi laude belli studium tangendum erat, non copiose et singulatim, partitione facta, declarandum. Sed tamen etiamnum residet in nobis aliquid dubitationis, vtrum illa in rebus per se euidentibus argumentatio et copia, quam in aliis recte vituperes, in Xenophonte virtutis an vitii loco ponam. Quaedam certe loca sunt, in quibus ex illa ipsa ratione admirabilis quaedam ἐνάργεια exsistit. Vid. §. 8. Denique ad confirmandam sententiam propositam facit locus Dionysii Halicarn. in ep. ad Cn. Pompeium: Ὕψος, καὶ κάλλος, καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ λεγόμενον ἰδίως πλάσμα ἱστορικὸν Ἡρόδοτος ἔχει. Οὐ γὰρ μόνον οὐκ ἴσχυσε τοῦτο παρ᾽ αὐτοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ κἂν ποτε διεγεῖραι βουληθείη τὴν φράσιν, ὀλίγον ἐμπνεύσας, ὥσπερ ἀπόγειος αὖρα, ταχέως σβέννυται· μακρότερος γὰρ γίγνεται τοῦ δέοντος ἐν πολλοῖς καὶ τοῦ πρέποντος. Non dicit οὐκ ἔλαβε, sed οὐκ ἴσχυσε λαβεῖν. Nimirum ad virtutem sublimitatis requiritur, quod in corpore duro et exercitato rarius est, animus mollis, vt ipse sentias, quae dicturus sis et hoc sensu commotus verba rebus apta reperias; neque minus mens acuta, vt rem verborum breuitate commendatam et ipse clare intelligas, et ab aliis intelligi speres. In Agesilao tamen et singulis quibusdam aliorum librorum locis cum oratio paullo sublimius assurgat et aequabili feratur grauitate, illud dubi-

dubitare quis poſſit, an recte Dionyſius iudicauerit. Sed de hoc poſtea §. 25.

Quae hactenus disſerui, vereor, vt iudicibus ſeveris probentur. Neque enim eo tantum videntur valere, vt Xenophon minus fuerit idoneus ad indagandas res involutas et obſcuras, de quo dicere coeperamus, ſed vt omnino eleganti iudicio caruerit. Huc ſane noſtra oratio videtur eſſe delapſa: ſed quam longe ab hac opinione remoti ſimus, reliqua disputatio plane docebit. Hoc autem intelligi volui, eum, qui non inſigniorem vim mentis habeat, remiſſa cogitatione facile labi, et hoc etiam Xenophonti interdum accidiſſe.

(4) Sed iam dudum me oportuit de virtutibus eius dicere: ad quas cum accedo, videor mihi quaſi onere quodam leuatus. Minus certe dubitanter hic agi poſſe, ſentio. Nam ita multa ſe ſponte offerunt, vt illa, neſcio quae, operoſe quaeſiſſe videar, meliusque facturus fuiſſe, ſi ſtatim ab eius laudibus, vtpote verioribus, orſus eſſem. Liceat mihi hoc loco ipſa librorum eius argumenta, ſ. materiam omnem, de qua tractauit, intactam relinquere, et de ſola ſcribendi forma dicere. De rebus ipſis dicendi locus infra dabitur, vbi de vtilitatibus ex eius lectione capiendis agere coeperimus.

Primum vniuerſe dicere poſſumus, excellentem eſſe ſcriptorem et maxima laude dignum. Hoc ex iis, quae poſt dicemus, clarum fiet. Hic autem teſtimonia tantum quaedam adiungam, in quibus item vniuerſe de laudibus eius pronuntiatur. Lucianus *de hiſt. conſcribenda*, cap. 39. eum vocat δίκαιον συγγραφέα, id eſt, vt interpretantur, *ſcriptorem, qualem oportet eſſe, ſuo nomine dignum.* (Cf. Cyri diſcipl. II, 2, 26.) Hanc laudem in vniverſum etiam veram eſſe, Lucianus ipſe facile conceſſerit. Hic tamen ad hiſtorici maxime virtutes ſpectat.

ſpectat. Vid. infra §. 37. Pluribus verbis eius laudes extollunt alii Graeci. Sed cum ad eius propriam dictionem reſpiciant, infra eorum auctoritate vtemur. E Latinis nobis in primis audiendi Cicero et Quintilianus. *Melle dulciorem Xenophontis eſſe ſermonem*, et *eius voce Muſas quaſi locutas eſſe*, iudicat Cicero Or. 9. et 19. Quintilianus autem X, 1. admiratur eius *iucunditatem inaffectatam; ipſas Gratias videri finxiſſe ſermonem*, et *in labris eius ſediſſe quandam perſuadendi deam.* Sed haec ipſa loca ſunt eiusmodi, vt peculiarem eius virtutem, de qua inde a §. 23 plura dicenda erunt, commendare videantur.

Neque vero quemquam mouere debet id, quod Helladius apud Photium ſcribit, eum non oportere haberi Ἀττικισμοῦ νομοθέτην. Breuiter hoc in Fabricii Bibl. Graeca et apud alios refertur. Sed ſi quis voluerit cognoſcere, quae copioſius, quam pro re, in hanc rem diſputat Stephanus in praefatione ad X. opp. itemque Hutchinſonus ad Cyrop. pag. 672 et Zeunius ad Cyrop. I, 1, 2, reperiet, verba hominis: διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἄν τις ἀττικισμοῦ παραλάβοι, non ad dictionem Atticam, i. e. normam apte res eloquendi referri, ſed ad vocales tantum quasdam ex Atticorum vſu non contrahendas; et hanc ipſam contractionem vitioſam eum falſo imputare Xenophonti, deceptum exemplo vitioſe ſcripto. Ergo illud, quod non parum de eius laude videtur derogare poſſe, plane ad nihilum recidit.

(5) Iam vt melius intelligatur, qualis ſcriptor Xenophon fuerit, tria librorum eius genera conſiderabimus. Sunt autem *a) philoſophici* ſiue, vt dicunt, *dogmatici; b) hiſtorici; c) oratorii.* De his dupliciter quaeremus, et quidem ita, vt primo videamus, quo ſingula ordine deſcripſerit, et qualem

vel

vel in toto, vel in maioribus capitibus tractandi secutus sit rationem; deinde quo elocutionis et orationis genere vsus sit, et quid in singulis quibusdam orationis partibus habuerit proprium. (6) Philosophica s. dogmatica eius opera cum sint vel dialogo scripta, vel perpetua oratione, in vtroque genere ea deprehenditur ars, vt subtilitas non desideretur, neque tamen vlla subtilioris rationis species appareat. In Oeconomici quidem initio prorsus dialecticam adhibet subtilitatem, et a primis initiis rem orditur, vt rei familiaris tuendae curam *arte* quadam contineri doceat, inde *obiectum* artis monstret ac *definitionem* οἰκονομίας et οἴκου ponat: sed his fundamentis iactis reliquum opus sine artificiosa coagmentatione, quae quidem facile animaduertatur, absoluit. Sic in reliquis libris dogmaticis non ordinem difficulter inueniendum sequitur, sed quem natura ipsa cuiuis non imprudenti homini ostendat. In libro *de rep. Lacedaemoniorum* a coniugio et procreatione sobolis profectus, per aetates maxime hominis procedens, rem persequitur. De *venatione* autem ita agit, vt, quae primum curanda sunt, vt de virtutibus venatorum et canum, ea primum enarret, deinde naturali ordine a mitioribus animalibus, quibus insidiantur venatores, progrediatur ad bestias ferociores. Quod si *disciplinam Cyri* non vt historicum librum, sed vt philosophicum considerare volumus, vt in ea non de vita et factis Cyri exponatur, sed exemplum proponatur hominis, qui pietate, prudentia et humanitate ad summam potentiam et felicitatem peruenerit, dicere item licebit, viam narrationis et ordinem temporis fuisse faciliorem, quam subtilem politicarum quaestionum per loca quaedam descriptionem. In primis eleganter iudicasse mihi videtur in *conuiuio*, non oportere in tali scripto vnum argumentum exponi, aut pauca

quaedam doctrinae capita, vt in Platonis conuiuio fit, diligenti fermone pertractari. Etiam illud acute vidit, minus probabilem effe perpetuum conuiuantium fermonem, et in quo nulla fiat loquendi intercapedo. Nam vt fit in conuiuiis et fimilibus hominum congreffibus, vbi res, de qua confabulantur, fatis eft pertractata, neque praefentibus quidquam in mentem venit, quod apte fermoni annectatur, fi quis adeft ingeniofior et communis delectationis ftudiofior, is nouam colloquendi materiam in medium affert. Hoc facit in illo libro Socrates.

(7) Probabiliter et perquam copiofe, disputatur Memor. I, 2, 19 ff. hominem temperantem ad intemperantiam prolabi poffe. Hanc in rem duo poëtarum teftimonia proferuntur, quibus ftatim fubiicit, quafi oblitus propofiti fui: κἀγὼ δὲ τούτοις μαρτυρῶ, vt rurfus, quam fententiam illorum auctoritate confirmarat, eandem ad has confirmandas adhibere et fefe in circulum vertere videatur. Sed ftudiofe, opinor, vitat nimis doctam orationem. Nemo certe aequior iudex negabit, quin ille locus etiam eruditis, qui folo cognofcendi ftudio legant, placere debeat. Similis eft locus Cyri difcipl. VIII, 8, 3., vbi verba οὐδ᾽ ... ἐπίστευεν per fe a fcriptoris popularis ratione non abhorrent. Sed aliae caufae fuerunt, vt ad illum locum oftendi, propter quas ea delerem.

(8) Sic in plerisque disputationibus, vbi non methodum Socraticam imitatur, ita fcribit, vt eum naturali magis follertia quam dialectica inftitutione verum vidiffe, et ad intelligendum apte explicaffe, credas. Non fententiis vniuerfe prolatis fyllogismos nectit, fed definita omnia locis et perfonis exfequitur. Quid facilius erat, magisque in promtu pofitum philofopho, quam *Cyri difcipl.* I, 2, 8 addere, „nihil

„nihil autem maiorem vim habet in teneros animos, quam exemplum?“ Sed maluit hoc intelligi, et ſatis habuit dicere, „magnam vim habet ad teneros (Perſarum) animos, quod ſeniorum vident exempla.“ Multo minus in phyſicis, ad quae perpaucis locis deducitur, vniuerſas ponit leges, neque dicit v. g. *Cyri diſcipl.* I, 2, 16. Ταῦτα δὲ οὐ δύναντται ποιεῖν οἱ ἄνθρωποι etc., ſed de Perſis ſolis loqui pergit, et ſic magis docte ſcribit, quam ſcripſiſſe videri vult: T. δὲ οὐκ ἐδύναντο etc. Illud tamen hoc loco commemorandum videtur, quod paſſim in rebus etiam per ſe claris et euidentibus argumentatione vtitur. Hoc miram rebus ἐνάργειαν quibusdam in locis affert: de quo ἐναργείας genere iudicia noſtrorum hominum ſine dubio ſunt diuerſa, ſed quod nobis quidem placet. De locis, qualis eſt *Cyri diſcipl.* VIII, 8, 10. δῆλον ... σφάλλειν, et ἐπειδὰν ... ἐξιέναι, ſuum cuique eſto iudicium: ſimplicitati quidem reliquae Xenophontis talia bene conueniunt. Sed alia, vt VIII, 2, 21. διαῤῥ. γὰρ ἂν et ἀποπν. γὰρ ἂν, et §. 23. οἱ γὰρ ... φυλάττουσιν, quae triſti et auſtero iudici videantur inepte ridicula, (*burlesques* intelligi volo;) et a ſeueritate reliquae orationis abhorrentia, nobis prorſus placent.

(9) Inter argumentationes ſ. formas argumenti tractandi Xenophonti maxime probatus fuit Sorites, cui in primis locus dabatur in Memorabilibus, vbi ad IV, 8, 1 ſſ. in commentariis loca plura indicaui. In talibus argumentationibus videtur ei res minus feliciter cedere, quam vbi naturali eloquentia vtitur. Nam partim haec ratio, cui prorſus dialecticam breuitatem ſeruat, non ſatis conuenit reliquae eius disputationi, quae plane popularis reperitur, partim id, quod docere vult, magis obſcurat, quam clarius reddit, quia enunciationes quasdam in

ea ponit ambiguas, neque fine interiecta breui argumentatione perfpicue inter fe nexas.

(10) Venio nunc ad grauiffimum caput rationis Xenophonteae, methodum fcilicet Socraticam, quae in *Memorabilibus* breui defcriptione et pluribus exemplis ab ipfo declaratur, et quam etiam adhibet in Oeconomico. Cum igitur haec disputatio ad vtrumque opus pertineat, confentaneum erit, hoc loco de ea disferere, vt illa colloquia, quae quibusdam puerilia et ludicra videntur, melius intelligi et rectius aeftimari poffint. Breuiter hic rem exfequar: copiofius hoc feci alibi. Ratio Socrati vfitata cernebatur in eo, vt res dilucidandas non perpetua oratione traderet, fed minutis interrogationibus, ad quas facilis effet refponfio, concideret, idque ita, vt non tam ipfe doceret, quam docenda eliceret ex altero. (11) Sed haec ipfa eius ratio maxime duplici diftincta erat colore. Nam fi in homines incideret ftolide fuperbos et vana fapientiae opinione inflatos, vtebatur *ironia*, hoc eft, quam rem illi penitus fibi cognitam et perfpectam effe credebant, eius prorfus fe fimulabat ignarum: et deinde callida laude captabat eorum fauorem, vt eo libentius ipfum fapientiae fcilicet fuae facerent participem. Cum autem fe maxime ftudiofum difcendi praeberet, et multa et varia opponendo interrogandoque inftaret, eos denique eo redigebat, vt fe illius rei prorfus ignaros effe intelligerent. Alios autem, maximeque difcipulos fuos aperte et fimpliciter erudiebat, (Memor. IV, 2, 40 et IV, 7, 1) et id quidem maxime via *inductionis oratoriae*, ita vt obftetriciam quafi operam iis nauaret, interrogando eliciens, quae cognofcere deberent. A rebus ergo notiffimis et maxime exploratis ordiebatur, (Memor. IV, 6.) et deinceps ad ea, quae volebat intelligi, crebris, vt dixi, in-

terro-

terrogationibus deducebat, exemplis in quamque rem petitis a rebus vulgo notis, vt artificum laboribus et inſtitutis. Hanc igitur Socraticam rationem non minus Xenophonteam appellare poſſumus; praeſertim cum hic tam diligenter magiſtrum imitatus ſit in omnibus rebus, et cum ad Memorabilia conſcribenda non tam verba Socratis ipſa, quam rerum ſummas notis excepiſſe videatur.

(12) Qui neſciunt, quam apta haec ratio ſit ad explorandam aliorum ſcientiam, et ad erudiendos indoctos eorumque ingenium acuendum, hi facile, vt dixi, dialogos Socraticos, vt nugas pueriles, rident; quorum hodie non paucos licet reperire, maxime inter eos, qui a rebus ſubtiliter indagandis et explorandis alieni fabellis fictis aut hornis verſiculis (nam qui annum tulere, noſtris fere fiunt vapidi) ſe delectant. Sed iam inter veteres fuerunt, quibus illa Socratica viderentur leuia. De ſophiſtis res eſt nota: minus vulgo notum, quod Diogenes in vita Xenophontis §. 10. habet, Timonem Xenophontis et Aeſchinis Socratici ſcripta riſiſſe vt ἀσθενικοὺς λόγους, i. e. *in quibus nihil graue, quod ad perſuadendum valeat, inſit.* Poſſit etiam ita intelligi, vt horum philoſophorum dialogi, quippe de rebus minus abditis et populariter ſcripti, acutiorum philoſophorum ſcriptis, veluti Platonis dialogis, poſtponantur. Sed τὸ οὐκ ἐπιπειθὴς priori interpretationi magis fauet, et Timon minime is fuit, qui abditis et inuolutis philoſophiae decretis aut quaeſtionibus obſcuris et difficilibus delectaretur.

(13) Conſiderauimus Xenophontem, vt philoſophum, et ita quidem, vt ex propoſito noſtro non tam de re, quam de oratione et diſſerendi forma quaereremus: ſequitur, vt eodem modo hiſtoricum cognoſcamus, et videamus, qui ſit eius character in rerum exponendarum modo. Prima hic nobis

occur-

occurrit auctoritas Dionyſii Halicarnaſſenſis, qui in epiſtola ad Cn. Pompeium de hiſtoriis eius haec pronuntiat: Οὐ μόνον τῶν ὑποθέσεων χάριν ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, ζηλωτὴς Ἡροδότου γενόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομίας. Ταῖς τε γὰρ ἀρχαῖς αὐτῶν ταῖς πρεπωδεστάταις κέχρηται, καὶ τελευτὰς ἑκάστῃ τὰς ἐπιτηδειοτάτας ἀποδέδωκε· μεμέρικέ τε καλῶς, καὶ τέταχε καὶ πεποίκιλκε τὴν γραφήν. Nimirum in enarranda hiſtoria cuiuscunque generis, quae non a rerum humanarum primordiis proficiſcatur, videndum eſt, vt neque iuſto altius res repetas, et ita dicas, quae dicere nihil attinet, neque iuſtae breuitatis ſtudio aliquid omittas, ſine quo ipſa facta, de quibus exponere velis, non ſatis intelligi poſſint. Hae ſunt ἀρχαὶ, quibus dicit Xenophontem vſum eſſe *aptiſſimis*, ſ. *commodiſſimis*. Pari modo illud curae eſſe debet, ne in narrando longius progrediaris, quam neceſſe eſt. Hoc ſenſu dicit eum *feciſſe*, *vt initiis extrema reſponderent*. Nam haec ad ſolam legentium voluptatem referre nolim, vt in iis, quae cognitu iucunda eſſent, et coeperit et deſierit. Verba μεμέρικε et τέταχε non ad deſcriptionem librorum pertinent, quam veteres fere pro arbitrio inſtituebant; ſed ad ordinem et deſcriptionem rerum, quae ſine dubio eſt optima. Non enim ſecutus eſt genera rerum, ſed tempora euentorum, qui ordo ad perſpicuitatem multum confert, et in hiſtoria, quae non gentes multum diuerſas et disſitas complectatur, maxime aptus et quaſi a natura ipſa monſtratus eſt. Ποικιλία videtur maxime tribui *diſciplinae Cyri*.

(14) Adiiciemus iam ea, quae praeterea hiſtoricos Xenophontis libros conſideranti in mentem venire poſſunt. Quod alias boni hiſtorici faciunt, vt graui aliquo prooemio lectorem attentum et docilem reddant, et vt eundem, vbi factum aliquod inſigne

occurrit, denuo excitent et efficiant, vt rem notabilem exſpectet, id in Xenophontis hiſtoriis deſideramus. Hactenus multo ſimplicior eſt, quam Caeſar: quod vtrum in laude ponendum ſit, lector quisque ſecum ſtatuet: Xenophontis quidem modeſtiae placuit haec ratio. Alii porro requirunt narrationes maxime inſtructas et oratorie exornatas et praeterea volunt a ſcriptore ipſo ſignificari, quid in rebus geſtis vel probandum vel vituperandum ſit, quidque ad vſum vitae publice aut priuatim poſſit conferri. Cum ne hoc quidem fecerit Xenophon, alii videant, quomodo eum excuſent. Nos quidem non dubitamus laudare magiſtram vitae, quae modeſto quodam orationis ornatu diſcipulis placeat, neque modo attentos et dociles eos reddat, ſed etiam demonſtret, quo maxime debeant animum intendere, quid penitius ſit cognoſcendum, quid propter alia et propter rerum inter ſe nexarum ſeriem non omnino praeteriri poſſit. Et quemadmodum magiſtra, vt hoc vtar, quae non nomine, ſed re, ſit *morum gubernatrix*, puellas fidei et diſciplinae ſuae creditas non ita in coetus et congregationes hominum introducit, vt ipſae vſu vitae et intuendis aliorum exemplis diſcant, ſed earum etiam moderatur in hoc genere ſtudia; ſic magiſtra illa vitae, hiſtoria, quae hoc nomine ſe dignam eſſe velit, non ſolum in ſuperiora tempora nos reducere debet, vt illis hominibus intereſſe et pro facultate noſtra, intuendis eorum exemplis, diſcere poſſimus, ſed melius tuetur perſonam ſuam, ſi nobis hac in re operam ſuam commodat et vtilitates inde capiendas demonſtrat. Sed, vt illuc redeam, Xenophontis hiſtoria, maximeque Graeca, illis ornamentis caret: (nam *Cyri diſciplinam* ad philoſophicos libros referri malim:) et illa prope ieiuna ſimplicitas facit, vt haec (hiſtoriam Graecam dico)

idoneis

idoneis talium rerum aeſtimatoribus minus placeat. Wolfius quidem, cuius iudicio multum tribuere debemus, ea non eſt delectatus. Nam in epiſtola ad Schneiderum eius editorem haec ſcripſit: „Me, vt verum fatear, quamquam pudet pigetque, huius libri Xenophontei ſiccitas, quum ſemel eam hiſtoriae cauſſa deuoraſſem, ſemper poſtea a diligentiore lectione absterruit.“ Sed iam ſatis multa de re, et fortaſſe praeter rem, diximus. Quae ad defendendam aut excuſandam auctoris rationem dici poſſunt, ea commodiori loco (§. 42.) perſequemur. Certe *expeditio Cyri* plus habet ſucci, et lectorem facilius in legendi ſtudio retinet. Adiiciam verba Voſſii *de arte hiſtorica*, qui de iudicio hiſtorico c. 18. ita loquitur: „Iudicium appello, quo hiſtoricus poſt rem narratam adfert ſententiam ſuam. Neque hanc partem neglexit Tullius in ſecundo de oratore. Iubet enim *de conſiliis ſignificari, quid ſcriptor probet.* Verum, inquiunt nonnulli, praeiudicium ea res adfert lectori. Minime vero. Nam et quisquis legit hiſtoriam, ſecum tacitus iudicat: expedit vero, vt, vbi ad narrationis finem deuenerit, ſuum cum hiſtorici iudicio conferat. Nec tanti eſt, quod dicunt, ita narrationis filum abrumpi. Nam leuiculum hoc incommodum abunde compenſatur maiori emolumento, quod ex iudicio iſtoc conſequimur. Neque mouere debet, quod Xenophon ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς id neglexerit. Nam vti cauſſam habuit, cur eo opere iudicio ſuperſederet, ita alio in opere iudicium adhibet; nempe illo, quod Cyri ἀνάβασις inſcribitur.“

Ceterum e dictis intelligitur, Xenophontem in libris vere hiſtoricis nihil minus, quam pragmaticum ſcriptorem agere, h. e. eum, qui narrationem ita moderetur, vt lectores ad prudentiam rerum gerendarum inſtituat, ſed rerum geſtarum narratorem, ad cuius

cuius narrationes vtiliter cognoſcendas pragmatico potius lectore aut interprete opus ſit. Cf. §. 37.

(15) Cum in vnoquoque facto ad homines maxime reſpiciendum ſit, quorum primae in eo ſunt partes, multum lucis affunditur rebus, ſi mores et ingenia illorum accurate expreſſa ob oculos ponuntur. Minus probatur hac ex parte Xenophon. Hanc in rem Dionyſius in epiſtola ſupra laudata: (ὁ Ξενοφῶν) οὐχ, ὡς Ἡρόδοτος, ἐφάπτεται τῶν προσώπων εὐτυχῶς, ἀλλ᾽ ἐν πολλοῖς ὀλίγωρός ἐστιν, ἄν τις ὀρθῶς σκοπῇ. Non audeo equidem, neque poſſum, hominis docti et acuti iudicium improbare. Sed tamen habemus loca, vbi homines inſigni aliqua virtute aut vitio conſpicui optime pinguntur, vt Meno *Exp. Cyri* II, 6, 21 ſſ. Veriſſime autem videor hiſtoricum noſtrum defendere, ſi oſtendo, eum magis factis ipſis et oratione hominibus tributa, quam verbis ſuis ingenia et mores expreſſiſſe. Huc licet referre locum, vbi Critias et Theramenes inter ſe decertant. Hiſt. Gr. II, 3. Vid. et quae diximus ad *Cyri diſcipl.* I, 3, 16. I, 4, 8 et 15. II, 1, 6 ſ. Omnino *Cyri diſciplina*, vt opus maiori cura elaboratum, etiam hac ex parte multum habet virtutis. Luculentum exemplum praebet locus III, 1, 41. vbi non indoles, ſed tamen ſenſus mulieris, amor nempe coniugis recens nuptae egregie exprimitur. Nihil de hoc eius adverſus maritum amore dicitur: et tamen ardentior fingi non poteſt, quam ille, quem mulieris verba ſpirant: τὸν εἰπόντα ... δουλεύειν. Quantam vim verborum in fabulis Romanenſibus et ſcenicis amantes perdunt, vt alteri de ardore amoris ſui perſuadeant. Ardeat ſane amor ille: ſed frigent verba, quibus fidem facere volunt. Hic autem quam graviter, quam vere amor pingitur! Cogitemus modo nouam nuptam, quae in tanto ſalutis ſuae ſuorum-

que omnium discrimine maritum dicentem et eleganter quidem grauiterque dicentem audit. Cum omnino amantium hoc ſit proprium, vt fixis oculis eos, quos ament, intueantur, eorumque adſpectu ſe paſcant, quanto magis illa debuit hoc facere? et quam alte verba illa §. 36 κἂν τῆς ... δουλεύειν in eius animum deſcendere debuerunt! Denique vix hyperbolen agnoſcere poſſumus in eo, quod Cyrum a ſe viſum eſſe negat. Add. V, 3, 46 et VIII, 4, 12. Veruntamen, quod ante dixi, me non improbare Dionyſii iudicium, id non ſola eius auctoritate feci, ſed oſtendi in diſſ. *de natura et vſu diſciplinae Cyri* §. 35., auctorem in quibusdam fuiſſe ὀλίγωρον.

(16) Praeceptum etiam hoc eſt, vt totum hiſtoriae corpus membris cohaereat, neque res ita narrentur, vt ſi nihil inter ſe habeant neceſſitudinis: poſterius priori, vt dicit Lucianus ἁλύσεως τρόπῳ debet eſſe συνηρμοσμένον, ὡς μὴ διακεκόφθαι, μηδὲ διηγήσεις πολλὰς εἶναι ἀλλήλαις παρακειμένας. Et recte quidem ita praecipiunt. Cum enim res humanae omnes ea viciſſitudine mutentur, vt prior poſterioris cauſa ſit, vnumquodque factum, cuius in hiſtoria fit mentio, antecedenti hoc debet modo eſſe nexum: quod ni fit, hiſtoria videtur manca, eoque placet minus. Senſit hoc et Xenophon, in cuius hiſtoriis res omnes ita fluunt, vt ex vno capite manare credas. Atque etiam vbi diuerſorum hominum aut populorum geſta perſequitur, adhibet illa, quae Voſſius e Latinis commendat: *Interim, per id tempus, dum haec geruntur;* v. g. *H. Gr.* III, 2, 20. Τούτων δὲ πρ. IV, 8, 1. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα πάντα ἐπράττετο. VI, 1, 1 ſ. Οἱ μὲν οὖν ... Σχεδὸν δὲ etc. Ita intelligit lector, temporis ſaltem eiusdem facta narrari, et auctorem non aberrare a via, ſed tantum digre-

digredi, dum in eam redire possit. Cf. VII, 3, 4 et VII, 4, 1.

Cetera vero, quae in facti enarratione spectantur, vt locus, tempus, causa, modus eleganti iudicio et delectu fere vbique indicata esse, dubitatione caret. Nam si quis amplas et splendidas montium, fluminum, vrbium descriptiones desiderat, quales apud Curtium reperiuntur, is Xenophontis lectione non multum delectabitur: hic enim a tali vitio abstinet; si quidem recte hoc praecipit Lucianus *de historia conscr.*, in talibus maxime sobrie versandum esse, eaque leuiter tantum, τοῦ χρησίμου καὶ σαφοῦς ἕνεκα, tangi debere. Nobis quidem tales descriptiones magis poësin videntur decere, in historia vero minuere fidem, aut certe legentium animos a cogitatione rerum grauiorum abducere. Talium ergo rerum modum habet Xenophon, quem res et necessitas statuit.

(17) Breuitatem etiam h. l. laudare possumus, non eam, quae in verbis et sententiis inest, sed in delectu factorum, in quo iudicium scriptoris vel maxime se exserit. Nam quae per se facile intelliguntur, neque peculiarem in sese continent caussam, quare narrentur, ea prorsus praetermissa lectoris coniecturae permittit. Sic postquam Cyrus dixerat, (*Cyri discipl.* VIII, 5, 20) se propter conditionem nuptiarum sibi oblatam ad parentes profecturum esse, quod sine horum consensu eam accipere nollet, nihil de toto illo itinere, nihil de aduentu eius ad parentes, nihil de consultationibus aut gratulationibus commemoratur; sed Laconica fere breuitate §. 27. f. profectio in Persas cum reditu in Medos coniungitur, vt si paucarum horarum spatio tota haec res fuisset transacta. Quo magis abstinere talem scriptorem credas a commemorandis rebus, quae prorsus ad institutam histo-

riam non pertineant, ſed caſu per idem tempus, de quo agitur, euenerunt. Occurrunt quaedam, quae quis hoc nomine reprehendat, vt *Hiſt. Gr.* I, 2, extr. „Καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἔληγεν οὕτως, ἐν ᾧ καὶ Μῆδοι ἀπὸ Δαρείου, τοῦ Περσῶν βασιλέως, ἀποστάντες πάλιν προσεχώρησαν αὐτῷ: et I, 3, init. Τοῦ δ᾽ ἐπιόντος ἔτους ὁ ἐν Φωκαίᾳ νεὼς τῆς Ἀθηνᾶς ἐνεπρήσθη, πρηστῆρος ἐμπεσόντος. Sed Perſarum felicitas et aucta potentia magnum habebat momentum ad rerum Graecarum conditionem: et, ſi non iſto ipſo loco, certe non multo poſt, de Medis ad Perſarum imperium reuocatis mentio erat facienda. Quod autem ad Mineruae templum fulmine incenſum attinet, de hoc nondum ſatis nobis liquet. Videtur tamen ſcriptor Athenienſis, isque ſuperſtitioſior, de tali caſu Phocaeae, quae Athenienſium eſſet colonia, tacere non debuiſſe.

(18) Ad declarandam hiſtoriae Xenophonteae formam hoc porro pertinet. Orationes paullo longiores affert rectas, non obliquas. Hoc vnum eſt, quod in tenuitate et ſimplicitate reliquae narrationis ornatus quandam ſpeciem habet. Nam vbi verba loquentis ipſa redduntur, omnia videntur magis meditata et diligentius compoſita. Hic orationum directarum vſus, vtrum omnino probandus ſit, alii quaerent, et multi quaeſiuerunt; et copioſe quidem Voſſius *de arte hiſt.* c. 20 ſ. qui eas exemplis magis, quam rationibus commendat: Xenophontis characteri, ſi quid ſentio, conuenientior vtique fuiſſet obliquae orationis forma.

(19) Sed quoniam his maxime orationibus Xenophon ſe oratorem oſtendit, age iam ad tertium illud veniamus, vt haec et reliqua eius opuſcula cognoſcamus, quae facultatem oratoriam prae ceteris poſcunt. Nam etſi proprie quidem Xenophon in oratorum numero haberi nequit, tamen hanc mihi

mihi veniam dabunt aequi iudices, vt vim quandam eloquentiae ei tribuam, eumque, non nomine ſed re ipſa oratorem, oratoribus adiungam. Enimuero Ageſilaus proprie ad oratoria opera pertinet, neque minus Socratis Apologia et Memorabilia. Sed nos hic iuſtas tantum orationes quasdam perſequemur, cum de illis operibus ſeorſim dicendum ſit. In his igitur orationibus exordia ſunt aut ad tempus aut ad rem ſatis apta et auditoribus grata; propoſitiones a delectu verborum et breuitate minus commendabiles; argumentorum collocatio minime artificioſa. Sic et in elocutione ſcriptor eſt ſui ſimilis, vt verbis vulgaribus et, vt ita dicam, iuſto modeſtioribus ea, quae vel maxime ad cauſam pertinent, efferat: vnde fit, vt is, qui minus attente ſingula cognoſcit et probe ponderata ad propoſitum refert, eum in dicendo prorſus infantem eſſe iudicet, vt qui multa verba fruſtra profundat. Conſilium orationis Cyro tributae in *Cyri diſcipl.* I, 5, 7 ſſ. eſt hoc, vt Homotimi laude ipſis impertita capiantur, et vt eo ſtudioſius ad bellum ſe ſuaque omnia parent. Sed inepti oratoris fuiſſet, hoc ipſum propoſitione declarare. Inuolutum ergo latet in re ipſa, quae in eo verti videtur, *vt intelligant Homotimi, ſe fidenti animo ad bellum poſſe exire.*

(20) In excellentiſſima illa, et quod ad ſingulas partes attinet, breuiſſima oratione VII, 5, 70 idem accidere poteſt minus attente legenti, vt eam propter copiam rerum vitioſe verboſam et propter aequabilitatem ſedate placideque dicentis languere et neruis carere videatur. Idem color orationis eſt, ſed artificium peculiare IV, 3, 8 ſſ. de quo in commentariis dixi. Non diuerſus eſt habitus orationum, quae in Exped. Cyri leguntur, vt III, 3, 31 ſſ. III, 2, 7 ſſ. vbi auctor e ſua perſona dicens nihil ſibi affinxit praecipuum, et ſine meditatae orationis ſpe-

cie magnam adhibet eloquentiam. Non auſim omnia defendere et laudare. Sic illa concio *Cyri diſcipl.* II, 3, 2. ſſ. quorſus ſpectet, aut quam neceſſaria ſit, minus apparet. Videntur auditores ad fortitudinem excitari ac deinde cauſa de praemiis proponi ad deliberandum: quorum poſterius cum faciat partem potiorem, priora non videntur bene praemiſſa: ſunt enim vulgaria et iuſto latius dicta, ſi comparentur cum extremis: Νῦν οὖν, ἔφη etc. quae conſilium orationis ſ. partem potiorem continent. Quae quis requirat in oratione II, 1, 15 ſſ. ſcripta, diximus ad illum ipſum locum. Denique ſicut auctor in hiſtoriis facta praecipue memorabilia non facit illuſtriora et maiori ſplendore verborum commendat, ſed omnia fere lectorum iudicio permittit; ita in orationibus argumenta grauiſſima non ſtudioſius auget et amplificat, ſed ab auditoribus ſperat ſponte intelligi, quid maxime ad rem propoſitam valeat. Hoc probari nullo modo poſſe, ipſa eloquentiae natura docet. Sed tamen ſi quis docilis auditor hanc oratoris rationem nouit, eo ſtudioſius dicenti operam dabit, quemadmodum nos legentes Xenophonti, quoniam ſcimus rerum grauiſſimarum pondera paſſim ſub verbis leuiſſimis latere.

(21) Sed ſunt etiam loca extra iuſtas orationes, quae propter inſignem vim eo magis delectant ac mouent, quo minus talia in ſcriptore tam ſimplici et aequabili exſpectes. Verum haec magis ad elocutionis genus pertinent, de qua paullo poſt dicam. Hic autem adiiciam aliquid, quod ad omnes eius libros pertinet.

In eo nimis negligens cuipiam videatur, quod libris ſuis partim tam leuia, partim prorſus nulla prooemia dedit. Sed illa recte ab Ariſtide et aliis in laude ponuntur. Saltem ipſa eorum breuitate modeſte ſignificat, ſibi ſua non adeo magna videri

et admiranda, ſeque re ipſa magis, quam verbis non neceſſariis, lectorem allicere velle. Quod vero ad eos libros attinet, quibus omnino nihil prooemii loco praemiſſum eſt, hoc opinamur, velut membra, ad corpus librorum continuo labore ſcriptorum pertinere. In quibusdam particulae καὶ, ἀλλὰ, δὲ oſtendunt, in eodem volumine alium librum anteceſſiſſe; vt propter ſimilitudinem argumenti nouus adiungi poſſet. Ita *conuiuio* praemiſſus fuit, credo, liber ſeuerioris argumenti; libro *de venatione* alius, qui praecepta eiusdem artis contineret, vt ex primis ſententiis horum librorum coniici poteſt. (22) Non alienum erit, Luciani quaedam verba huc transtuliſſe, e quibus intelligatur, quomodo ipſe Xenophontis cauſam de prooemiis egerit. Sic autem ille c. 23 *de hiſt. conſcribenda:* Ἴδοις ἂν ἀφθόνους τοιούτους συγγραφέας, τοῦ Ῥοδίων Κολοσσοῦ τὴν κεφαλὴν ναννώδει σώματι ἐπιτιθέντας· ἄλλους αὖ ἀκέφαλα τὰ σώματα εἰσάγοντας, ἀπροοιμίαστα, καὶ εὐθὺς ἐπὶ τῶν πραγμάτων· οἳ καὶ προσεταιρίζονται τὸν Ξενοφῶντα, οὕτως ἀρξάμενον· „Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο·“ καὶ ἄλλους τῶν παλαιῶν· οὐκ εἰδότες, ὡς δυνάμει τινὰ προοίμιά ἐστι λεληθότα τοὺς πολλοὺς, ὡς ἐν ἄλλοις δείξομεν. Quod ſe alio loco dicturum promittit, id c. 52 paucis effert: Πάντων δὲ ἤδη, inquit, παρεσκευασμένων καὶ ἀπροοιμίαστον μέν ποτε ποιήσεται τὴν ἀρχὴν, ὅταν μὴ πάνυ κατεπείγῃ τὸ πρᾶγμα προδιοικήσασθαί τι ἐν τῷ προοιμίῳ· δυνάμῃ δὲ καὶ τότε φροιμίῳ χρήσεται, τῷ ἀποσαφοῦντι περὶ τῶν λεκτέων. Verba δυν. ... χρήσεται recte ita interpretantur: *vim quidem ipſam prooemii tum quoque adhibebit.* Iam quomodo illud δυνάμει (*vi* et *re ipſa*) fieri poſſit, oſtenditur verbis extremis, vbi τῷ ἀποσ. ſubſtantiue capiendum eſt: *declaratione rerum dicendarum*,

darum, i. e. vt paucissimis dicatur v. g.: *Res Graecorum hoc libro enarrabo.* Sed ne talem quidem sententiam Xenophon praemisit, vt alio modo defendi debeat. Eandem auctoris modestiam agnoscimus e librorum inscriptionibus, in quibus minus promittit, quam re ipsa praestat.

(23) Deinceps, vt ab initio proposuimus, videndum est, quae fuerit Xenophontis elocutio s. forma dicendi: quae ex verborum maxime delectu et singularum sententiarum habitu exsistit. Hanc rem vnam vtcunque declarasse plerique satis habent, qui eius ingenium exprimere volunt. Cum rhetores tria maxime statuant orationis genera, humile, medium et sublime, primum illud genus, quod et submissum, tenue, subtile, aliisque nominibus appellant, Xenophonti assignatur, ita vt in hoc genere sit perfectum dicendi exemplar.

Haec oratio constat verbis e sermone quotidiano petitis: vnde „imitabilis illa quidem videtur esse existimanti, sed nihil est experienti minus.“ Sic eleganter iudicat Cicero Or. 23. Nam verba illa non solum vsitata, verum etiam maxime propria esse debent, hoc est, eiusmodi, quae rem maxime explanent. Ad huius dictionis aequabilitatem accedere debent aliae virtutes oratoriae minus illustres, vt modica copia verborum in commutando, suauis et apta temperatio sonorum ac numerorum, tum vicissitudo membrorum et periodorum et modestus ornatus e metaphoris et figuris a re ipsa et vt e solo suo natis. Haec et alia, vt vrbanitatis quidam color (de quo infra §. 39), conciliant huic generi magnam suauitatem, cum nulla pars singulatim ornatu magnifico splendeat, omnes autem illae gratiae coniunctim sentiantur et totum habitum orationis reddant venustum. Graeci cum aliis nominibus tum ἰδιωτισμοῦ nomine hoc genus appellant; quamquam Xeno-

Xenophon paullulum vltra ἰδιωτισμὸν aſſurgere vide-
tur. Elegantiſſimum autem Senecae habemus locum,
(*Controu.* III Praef.) quem lectores ſtudioſi libenter
hic recognoſcent: „Idiotiſmus eſt inter oratorias vir-
tutes res, quae raro procedit. Magno enim tem-
peramento opus eſt et occaſione quadam. Hac va-
rie vſus eſt (Albutius). Saepe illi bene ceſſit, ſae-
pe decidit. Nec tamen mirum eſt, ſi difficulter
apprehenditur vitio tam vicina virtus. Hoc nemo
praeſtitit vnquam Gallione noſtro decentius. Iam
adoleſcentulus cum declamaret, apte et conuenien-
ter et decenter hoc genere vtebatur: quod eo ma-
gis mirabar, quia tenera aetas refugit omne, non
tantum, quod ſordidum, ſed et, quod ſordido
ſimile eſt." Sed haec latius explicare, non eſt no-
ſtri inſtituti. Illud tamen adiicere mihi licebit,
quod minus rem, quam cauſam noſtram attingit,
omnia videri fuiſſe in Xenophonte, quae ſcriptorem
ſubtilem efficere debent. Nam non omnia comme-
morauit Seneca, quae poterat. Nemo enim eam
virtutem aſſequitur, niſi qui habeat ingenium clare
intelligendis rebus aptum, et animum natura vel ae-
tate placidum et ſedatum. Huc porro accedat, opor-
tet, multa elegantium librorum lectio, conſuetudo
cum hominibus politis, ſenſus pulchri et decori acu-
tus, et, quod minus notum eſſe puto, grauitas
quaedam animi, qua aeque remotus ſis ab imitan-
di ſtudio, atque ab imitationis fuga. Omnia haec
fuiſſe in Xenophonte, longum et difficile ſit do-
cere: ſed tamen e vita et ſcriptis eius hoc patere
arbitror. Sed, ne per deuerticula in circulum de-
nique agamur, ſufficit, vt teſtimoniis ei propriam
illam rationem ſcribendi aſſeramus. Nam argumen-
tis proprie ſic dictis res, quae magis ſenſu ex tot
rebus percipiendo iudicari debet, vix confici poteſt:
et inductione vtendum eſſet; non plena, (quod ne-

mo ſanus conari poteſt) ſed aliquot exemplorum, et locis aliorum ſcriptorum e genere temperato et ſublimi comparatis, ex quo non multo maior probabilitas exſiſteret. Dionyſius Halicarn. l. l. vbi de λεκτικῷ Xenophontis τύπῳ loquitur, καθαρὸς μὲν, inquit, τοῖς ὀνόμασιν ἱκανῶς, καὶ σαφὴς, καθάπερ ἐκεῖνος (ὁ Ἡρόδοτος)· ἐκλέγει δὲ ὀνόματα συνήθη, καὶ προσφυῆ τοῖς πράγμασι, καὶ συντίθησιν αὐτὰ ἡδέως πάνυ καὶ κεχαρισμένως. Sed ob eandem cauſam deteriorem iudicat Herodoto, qui ſit ornatior et grandior dictione. Hermogenes porro ei maximam ἀφέλειαν tribuit, vbi inter alia multa: Καθαρὸς δὲ καὶ εὐκρινὴς, εἴπερ τις ἕτερος ὁ Ξενοφῶν· δριμύτησι καὶ ὀξύτησι χαίρων ... ἐπιμελείᾳ δὲ, ὡς ἐν ἀφελείᾳ τε καὶ ἀπλάστῳ λόγῳ, χρῆται πολλῇ. Cicero cum *a forenſi ſtrepitu remotiſſimum* iudicat (Or. 9.), eandem ſignificat orationis ſubtilitatem: cui de Or. II, 14. ſuam tribuit laudem. Nam de hiſtoricis disputantem facit Antonium, in qua disputatione haec leguntur: *Xenophon ... ſcripſit hiſtoriam: ... leniore quodam ſono eſt vſus, et qui illum impetum oratoris non habeat; vehemens fortaſſe minus, ſed aliquanto tamen eſt, vt mihi quidem videtur, dulcior,* (quam Calliſthenes.) Quintilianus autem, locupletiſſimus in hoc genere auctor, X, 1. his eum ornat: *Quid ego commemorem Xenophontis illam iucunditatem inaffectatam, ſed quam nulla poſſit affectatio conſequi? vt ipſae finxiſſe ſermonem Gratiae videantur, et, quod de Pericle veteris comoediae teſtimonium eſt, in hunc transferri iuſtiſſime poſſit, in labris eius ſediſſe quandam perſuadendi deam.* Putidum ſit plura in eandem rem congerere, velut ex Ariſtide περὶ ἀφελοῦς λόγου, e Marcellini vita Thucydidis et aliis, qui vel de hoc genere orationis vel de laudibus Xenophontis agunt. Cf. et Erneſti Lex. Technol. Gr. Rhetoricae ſub ἰσχνός.

(24) Iam

(24) Iam etsi, vt ostendi, magis testimoniis, quam rationibus, Xenophonti genus suum dicendi asserendum est, tamen etiamnum adspergemus quaedam in hanc rem, ne diligentiorem cogitationem defugisse et quam facillime defungi voluisse dicamur. Maxime tamen ob eam caussam id faciemus, vt appareat, in maxima simplicitate verborum res et sententias esse posse maxime graues et admirabiles. Cum et in sententiis et in verbis illa subtilitas cernatur, primum huc referre possumus loca, vbi mores et ingenia hominum nuda factorum narratione pinguntur. Vid. §. 15. Nam doctiora magisque ad splendorem composita sunt, quae vniverse de aliqua persona et a pluribus factis abstracta pronuntiantur, quam quae de eadem praedicantur certo tempore et loco facta (velut Virg. Ecl. 3, 64 f.). Deinde etiam in sententiis infinite prolatis subtilitas inest, si maxime verae et vtiles neque vulgares sunt, et tamen sine vlla exornatione aut amplificatione ponuntur, vt *Cyri discipl.* I, 6, 25 extr. vbi res ipsa non modo permittebat, sed suadebat, vt pro ἐπικ. τὶ diceretur ἐπικουφίζει θαυμαστὸν ὅσον. Sed illa breuitas etiam studium talis orationis declarat. Quotus enim quisque in tali sententia sibi temperet a tractatione loci communis et a splendida et copiosa eius exornatione? Modesta haec breuitas non dubito, quin Scipioni magis placuerit, quam ipsa grauitas rei. Similem breuitatem admiramur VI, 1, 46. VII, 3, 15. VIII, 7, 24. Porro lacrimas disertas nostri rhetores recte laudant, quae huic generi vel maxime conueniunt, etsi non negarim, etiam sublime genus illis ornari VI, 4, 3.

Verborum tenuitas in quo insit, iam ostendi. Sed haec adiungam. Primo singulae enuntiationes apud hunc sunt plenae, neque inusitata ellipsi in angustum contractae. Nam talis breuitas arguit ar-

tem quandam et grauitatis affectationem, quae a ſubmiſſa dictione abhorret. Qua de cauſa recte, vt opinor, τὸ χρόνον defendi *Cyri diſcipl.* I, 1, 1. Aliud, quod monere volui, pertinet ad gratam, quam vocant, negligentiam, de cuius virtute omnino ſubdubito. Repetitio v. c. eiusdem vocis, vbi commutate dici poterat, plerumque neceſſaria eſt, quia nouo verbo noui quid, et a ſuperiori diſtinguendum, videtur afferri, vt *Cyri diſcipl.* I, 5, 5. vbi τῷ προσελέσθαι, vt exiſtimo, nullum aliud verbum ſubſtitui poterat. Concinnitatis aliquid deſiderari poteſt paucis quibusdam locis, vt IV, 1, 13. vbi poſt ἅμα δὲ exſpectes: ὅτι αὐτός τε π. etc. et V, 3, 30. vbi pronum erat antecedenti βουλόμενος ſubiicere ἐννοούμενον, accommodatis ad hanc ſtructuram reliquis. Talia ſane magis rerum, quam verborum ſtudium produnt, ſed magis excuſatione, quam laude ſunt ornanda. Repentini autem transitus ab oratione directa ad obliquam, (vt III, 2, 29) anantapodota (VI, 3, 17), anacolutha (VIII, 1, 46.) quid gratiae habeant, equidem non video. Quaedam huius generis vſu fuerint mollita: cetera credo iniuria vetuſtatis eſſe deprauata. Quae auctor Socratica quadam ironia modeſte de ſe praedicat *de Venat.* 13, 4. oſtendunt illa quidem, eum magis de rebus cogitaſſe, quam de verbis, ſed tamen ſignificant etiam non obſcure, eum non ſummam aut praecipuam adhibuiſſe, Sophiſtarum more, verborum curam. Verba ipſa vid. §. 31.

(25) Explicauimus hactenus genus dicendi, quod vnum fere laudatur in Xenophonte. Neque tamen ille vbique hoc genus ſubmiſſum ſequitur, ſed, vbi res poſtulat, aſſurgit altius, et inter temperatam et ſublimem adeo fertur orationem. Primo *Ageſilai* encomium quantum diſcrepet a reliquis eius ſcriptis, ex eo intelligas, quod Valkenarius eum libellum non

non Xenophontis eſſe, ſed alicuius ſophiſtae ſtatuit. Deinde huc pertinent verba Cyri I, 4, 1. ἠλλ. ... οὐρανὸν et καλλίω ... περιωκοδ., quae ob hyperbolen inſignem multum a ſubtili ſermone abhorrent, et, quamquam in re leui, tamen, vt a puero vſurpata venandi ſtudioſiſſimo, ſublimia videri debent. Illuſtrior etiam eſt oratio Pantheae VI, 4, 5. cuius vim aperuimus in commentariis. Ad temperatum vero genus dicendi ſine dubitatione referre poſſumus egregium illum locum Memor. II, 1, 21 ſſ. Bene hanc in partem Hutchinſonus Disſert. I. p. IX. „Mihi quidem perperam iudicare videntur, qui ſtilum Xenophonti tenuem humilemue in vniuerſum tribuunt: hoc enim quo minus paſſim vteretur, argumenti eum dignitas impediebat.“ etc. Haec non repugnant iis, quae ſupra (§. 3.) disſeruimus. Quis enim neget, etiam imbecilli corporis vehementes quosdam impetus eſſe poſſe? Sic non negamus, Xenophontem potuiſſe animum ſuum ita intendere, vt ad ſublimiorem orationem aſſurgeret, quamquam ad ſubmiſſam dictionem natus et factus fuiſſe reperitur.

(26) Sed iam preſſius etiam agendum videtur. Nam ad ſcriptorem penitus in vtramque partem cognoſcendum ſingularia quoque, ſi quae habet, animaduertenda ſunt. Atque ad hoc genus apud noſtrum referenda ſunt verba poëtica paſſim pro vulgaribus poſita. Clare hanc in rem Hermogenes: Ἴδιον δὲ Ξενοφῶντος καὶ τὸ κατὰ ποσὰ διαστήματα χρῆσθαι ποιητικαῖς πως λέξεσι πολὺ τῶν ἄλλων τῇ φύσει διεστηκυίαις λέξεων, ὥσπερ ὅταν λέγει π ο ρ σ ύ ν ε ι ν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Idem obſeruant a Platone fieri. Neque hoc prorſus vituperandum eſt. Nam aut ad rem, aut ad numeros ſonus quidam grauior aut verbum inſolentius interdum poteſt requiri. Fortaſſe tamen verba quaedam poſte-

riori

riori aetate vſurpari vulgo deſita poëticorum vim obtinebant, cum Socraticis temporibus in communi ſermone eſſent frequentata: et neſcio an hoc ipſum πορσύνειν ex hoc numero ſit.

(27) Leue eſt, quod iam a nobis obſeruatum referemus: ſed tamen hic locum habere poterit, quia vel maxime Xenophonti videtur eſſe proprium. Amat nempe datiuos commodi, vbi alii, alia verborum ſtructura vſi, genitiuos, aut omnino nullum nomen ponunt. Nihil aliud, niſi loca hic congeremus a nobis notata. *Diſcipl. Cyri* III, 3, 59. IV, 5, 4. V, 5, 14. VI, 2, 1. VI, 3, 13. VII, 5, 74. *Ageſ.* I, 31. *Hiero* I, 2. II, 4. II, 7. III, 1. III, 3. XI, 1. *Memor.* I, 1, 1.

(28) In temperatione membrorum et periodorum non nimiam adhibet curam. Harum quaedam ſunt ita rotundae, vt neque exercitatiſſimo videantur potuiſſe ſponte excidere, vt *Cyri diſcipl.* VI, 3, 15. Οὗτος οὔτε αἰσχροῦ etc. In talibus aures adhibere oportet. Sed ſunt alia, quae ipſis oculis percipiuntur, vt relatiua pronomina demonſtratiuis praepoſita, (*Cyri diſcipl.* I, 6, 36. *Exp. Cyri* III, 1, 43) ſententiae in medio conciſae, aliisque interpoſitis coagmentatae, (quarum exempla ſunt infinita,) quae ſtudium huius artificii produnt. Verum haec, vt tralatitia, mittam.

Numerorum autem, vt Atticus, eſt ſtudioſior. Difficile eſt exemplis probare rem, quae maxime aurium iudicio conſtat. Sed aeque difficile fuerit approbare nobis, eum fuiſſe hac in parte negligentem: cuius rei documenta dediſſet certiſſima, ſi nulla de cauſa ſimilitudine et aequa menſura membrorum et periodorum vſus eſſe deprehenderetur, vel etiam verſibus intempeſtiuis paſſim aliud agenti elapſis. Sed ita his rebus temperata eſt eius dictio, vt id ſine aliqua cura et cogitatione fieri non potuerit.

rit. At ecce tibi verſum hexametrum ἄκαιρον, ſ. vt Zeunius dicit, inopinatum, *Cyri diſcipl.* VIII, 2, 8. Ego vero perſuadere mihi nullo modo poſſum, Xenophonti hunc verſum excidiſſe. Nam ſi nos, qui in χρυσοχάλινοι nullam prorſus quantitatem ſyllabarum auribus diiudicare poſſumus, tamen verſum hunc eſſe animaduertimus, quanto magis ipſe auctor hoc ſtatim percipere debuit? Fit hoc quidem apud optimos ſcriptores, vt in binis ſententiis prioris extrema et poſterioris prima dimidiatos contineant verſiculos: verum talia non audiuntur, et ponuntur non vitioſe. At vbi in vno ſenſu ab antecedentibus et inſequentibus iuſta interpunctione ſecreto verſus auditur, tum vero numerus eſt vitioſus, et prodit ſcriptorem malum aut disſolute negligentem. Denique certus ſum equidem, verſum illum fuiſſe vulgo notum, adeo vt auctoris nomen non opus eſſet adiicere.

Valde decantatum eſt illud, Graecos et in primis Atticos admodum ſtudioſe cauere, ne fiat concurſus vocalium. Sed huius ſtudii quendam modum habent. Quaeuis Attici ſcriptoris pagina exhibet hiatus, eosque partim ſatis vaſtos. Quae illam in rem proferri ſolent, vt abiectio vocalium et contractio (e celeritate loquendi orta), adiectio τοῦ Ν ἐφελκυστικοῦ (quae in certis tantum terminationibus locum cepit) nolo pluribus examinare: ſed quorſum hoc dixerim, ſignificabo. Nempe nemo ea, quae optimis ſcriptoribus vſitata ſunt, Xenophonti vitio vertet, vt eum v. g. in commiſſura vocum minus diligentem fuiſſe arguat, vt *Cyri diſcipl.* I, 4, 2. ἃ οἱ ὁ. Sunt alia quaedam apud Graecos vſitata et ſimili aequitate diiudicanda, vt cum antecedenti verbo non verbum certum opponunt, ſed ſola negandi particula periodum adeo terminant, v. g. τὰ μὲν ἀγαθὸς, τὰ δ᾽ οὐ. Ad hoc genus pertinet

tinet *Cyri discipl.* V, 2, 18. Memor. I, 1, 19. Sic Plato aliquoties in Phaedro τῷ ἐρῶντι opponit τὸν μή. Videntur hactenus Latini acutius sensisse. Desideramus enim potius certum aliquod oppositum, quam prioris praedicati negationem, quae mentem lectoris quasi vacuam relinquit.

Sine dubio virtus quaedam inest in collocatione verbi alieno per se loco positi, vt etiam ambiguitatis species inde oriatur. Loca ipsa exscribam, vt clarius fiat, quid intelligi velim. *Cyri discipl.* VIII, 8, 16. Ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ ταπίδων τιθέασιν. In his patet, verbum μόνον pertinere ad μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, non ad ἀρκεῖ, cui iunctum est. Sic et §pho seq. trahendum est μόνον ad ἐσκεπάσθαι. *Cyri exped.* III, 4, 47 legimus: Σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. Hic Soteridas non *aegre* (aut *male*, f. *vehementer*) *defessus est*; vt quispiam capere possit, sed *aegre ferre potest clypeum*: et tamen primo adspectu χαλεπῶς ad κάμνω pertinere videatur. In *Historia Graeca* II, 4, 17 εὐδαίμων δὲ καὶ, inquit Thrasybulus, ἄν τις ἀποθάνῃ· μνημείου γὰρ οὐδεὶς οὕτω πλούσιος ὢν καλοῦ τεύξεται. Statim intelligas οὕτω et καλοῦ esse iungenda, non οὕτω et πλούσιος, quod sensum prorsus ineptum efficeret. Videtur haec verborum collocatio vim quandam orationi addere, cum vno spiritu et celeriter tales sententiae recitandae sint.

(29) A figuris Xenophon modicum petit ornatum. Raro παρήχησιν habet; vt *Cyri exp.* III, 1, 41. *Hist. Gr.* VII, 5, 22. Crebro autem vtitur interrogatione, vt *Cyri discipl.* V, 3, 33. Loca similia sunt multa, in quibus minus necessaria atque adeo frigidior est. Insignem vim habet anapho-

rae iuncta VIII, 7, 15. Hac anaphorae figura nihil apud nostrum est frequentius: cuius cum proferre possemus infinita exempla, pauca tantum e copiosa supellectile nostra depromemus. *Cyri discipl.* I, 6, 11. VI, 4, 20. Memor. II, 1, 32. In primis placuerunt illi, et recte quidem, verba πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον, quae saepius adhibet, vt *Cyri discipl.* I, 2, 1. *Hi.* VII, 1. Quaedam etiam horum nescio an frigeant, v. c. *Cyri discipl.* VIII, 5, 2. *Hist. Gr.* VII, 1, 1. VII, 1, 17. *de vectigg.* II, 2.

(30) Iam satis diu in eodem argumento haesimus. Quamobrem si hoc vnum adiecero, finem huic disputationi faciam. Translata reperiuntur apud elegantes scriptores nomina, quae verius αἰνιγματώδη appellare possis, quia vix intelligantur, nisi ab ipso scriptore adiecta sit explicatio. Hoc genus est, quod Cicero in Officiis, nescio quo loco, habet: *Optima haereditas a parentibus traditur liberis ... gloria virtutis et rerum gestarum:* et ad diu. II, 5. *Est tibi grauis aduersaria constituta et parata, incredibilis quaedam exspectatio.* Sic Cicero et alias explicationem addit, vno nomine per appositionem subiuncto. Xenophon autem saepe post illud tropicum verbum interpungit, et nouam sententiam interpretandi causa subiicit. *Cyri discipl.* II, 3, 13. VII, 5, 82. Memor. II, 1, 31. Tulliana illa forma, vt breuior et grauior vtique magis placet. Neque tamen haec Xenophontea multo videtur deterior. Decet enim subtilem orationem, vt paullo amplior sit, et gratiam aliquam in eo habet, quod animus paullisper suspensus tenetur. Omnino nullum artificium ad res et verba commendanda Xenophonti incognitum fuisse crediderim. *Conuiuium* tot virtutibus splendet, quot in tam exiguo libello vix locum capere posse existimes. Noua, mirabi-

lia, grandia, ridicula paſſim in *Cyri diſciplina* occurrunt: neque vis illa, quae rebus ex oppoſitione accedit, deſideratur. Vid. *Cyri diſcipl.* II, 2, 17.

Sed dudum ſenſi, me ſuſcepiſſe rem infiniti laboris. Quis enim eloquendi modos non dicam omnes (magno enim volumine opus eſſet), ſed peculiares tantum maximeque inſignes, iuſta comparatione inſtituta, perſequi poſſit? Neque tamen me poenitet conatus dediſſe aliquos. Vti enim pictores etiam mediocres leui adumbratione hominis imaginem exprimere poſſunt, paucis tantum, quibus agnoſcatur, lineamentis ductis, ita mihi fortaſſe contigit, orationis Xenophonteae imaginem, aliquot modis et formis eloquendi expoſitis, vtcunque expreſſiſſe.

---

(31) Reſtat altera pars argumenti noſtri, qua docebimus, quem vſum ſcripta Xenophontis et olim praeſtiterint, et nunc praeſtare poſſint. Hac enim via nobis ingrediendum videtur, vt oſtendamus primo, quid vtilitatis auctor aetati ſuae et ciuibus ſuis, vt ſcriptor, attulerit. Habet enim optimus quisque ſcriptor hoc propoſitum, vt ſuae inprimis aetatis lectores delectet et doceat. Hos enim et horum vitia virtutesque nouit, et, quomodo illis mederi, aut has confirmare queat, intelligit. Eorundem porro vel laude vel vituperatione maxime mouetur: neque tam inſequens aetas ad nos pertinet, vt contemtis et relictis aequalibus inter poſteros verſari velimus, qui, quales futuri, quid probaturi aut lecturi ſint, nulla coniectura poſſumus aſſequi. Nam quod Lucianus aliique dicunt, non aequalibus ſed poſteris ſcribendum eſſe, id ipſo aequalium prudentiorum iudicio probari debet, ita vt ab his ſcriptor incorruptus et probus, meritorum

prae-

praemia, quae poſteri dare nequeunt, exſpectare poſſit. Hoc ergo primum ſpectauit Xenophon, vt ſcriptis ſuis ciues rerum optimarum ſcientia et virtutis amore imbueret. Audiamus ipſum, quamquam in ſua cauſa teſtem, tamen teſtem fide digniſſimum: ſingulae enim eius paginae re ipſa idem teſtantur. Sic autem ille *de Venat.* 13, 4. ſſ.: *Ἐγὼ ἰδιώτης μὲν εἰμὶ, οἶδα δὲ, ὅτι κράτιστον μέν ἐστι παρὰ τῆς αὐτῆς φύσεως τὸ ἀγαθὸν διδάσκεσθαι· δεύτερον δὲ, παρὰ τῶν ἀληθῶς ἀγαθόν τι ἐπισταμένων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἐξαπατᾷν τέχνην ἐχόντων. Ἴσως οὖν τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐ σεσοφισμένως λέγω· οὐδὲ γὰρ ζητῶ τοῦτο· ὧν δὲ δέονται εἰς ἀρετὴν οἱ καλῶς πεπαιδευμένοι, ὀρθῶς ἐγνωσμένα ζητῶ λέγειν. Ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειαν, εἰ καλῶς ἔχοιεν. ... Καίτοι γέγραπται γε οὕτως, ἵνα ὀρθῶς ἔχῃ, καὶ μὴ σοφιστικοὺς ποιῇ, ἀλλὰ σοφοὺς καὶ ἀγαθούς. Οὐ γὰρ δοκεῖν αὐτὰ βούλομαι μᾶλλον, ἢ εἶναι χρήσιμα, ἵνα ἀνεξέλεγκτα ᾖ εἰς ἀεί.* Magis ad ſua tempora reſpicit in prooemio libri *de re equeſtri,* vbi *τοῖς νεωτέροις τῶν φίλων* operam ſuam dicatam eſſe oſtendit. Alius teſtis ſit Dionyſius Hal., qui in epiſtola ſaepius commemorata eius hiſtorica laudat, vbi *τὰς ὑποθέσεις τῶν ἱστοριῶν*, inquit. *ἐξελέξατο καλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς, καὶ ἀνδρὶ φιλοσόφῳ προσηκούσας. ... Οὐ μόνον δὲ τῶν ὑποθέσεων χάριν ἄξιος ἐπαινεῖσθαι* etc. E recentioribus eleganter in hanc rem Meiners in *Geſchichte ... der Wiſſenſch. in Griechenl. u. Rom,* T. II. p. 630. „*Xenophon ließ keinen Zweig von Kenntniſſen, der Jünglingen und Männern nützlich und unentbehrlich war, unbearbeitet, und machte die Griechen nicht nur mit den Verfaſſungen ihrer Staaten, mit der Geſchichte und den Begebenheiten ihrer Zeit bekannt: ſondern lehrte ſie auch durch Regeln und*

 Muſter,

Muſter, wie ſie Leib und Seele bilden, und durch Weisheit und Tugend eben ſo glücklich, als Socrates, werden könnten; wie ſie ihre Häuſer und Vaterſtädte regieren, ihre Feinde überwinden, und ihre Bürger im Kriege anführen müßten."

(32) Sed iam diligentius aperiemus, quibus modis eius ſcripta vel publice vel priuatim olim profuerint. Hic primo vt certum ponere poſſumus, ea ſtudioſe a Graecis maximeque ab Athenienſibus eſſe lectitata. Teſtimonium certum equidem non habeo: ſed tamen alia ſunt, quae hanc rem non minus videntur confirmare. Nam cum poſt Socratis indignam mortem Athenienſes reſipuiſſent, vt eius agnoſcerent innocentiam et merita in rem publicam, valde probabile eſt, etiam hoc feciſſe, vt eum maxime ſcriptorem colerent, ab eo diſcere vellent, qui fuiſſet diſcipulorum eius γνωριμώτατος. Cf. vita X. c. 12. Sed iam propter genus ſcribendi tam populare nullus ſcriptor debuit vulgo magis in deliciis eſſe, quam Xenophon, ita vt ſummi maxime et infimi eum, quemadmodum nuper apud nos Gellertum, lectitarent. Nam ſophiſtarum opera nimio fortaſſe fuco et artificio diſplicebant, ſaltem rerum ſubtilitate et obſcuritate deterrebant a legendo, cum praeſertim Socraticis diſputationibus eorum valde imminuta eſſet auctoritas. Platonis autem acumen et grauitatem pauci capere et admirari poterant. Etiam illud aliquid coniecturam noſtram iuuat, quod omnes paucis exceptis, aut ad vnum omnes eius libri ad nos peruenerunt: quod paucis ſcriptoribus antiquis contigit, et quod vix potuiſſet fieri, niſi multa inter multos exſtitiſſent eorum exempla. Denique hoc vt grauiſſimum afferre poſſum, quod res, quas libris ſuis, maximeque hiſtoricis tractauit, ſunt eiusmodi, vt illis temporibus quemuis etiam mediocriter intelligentem

ad

ad ſe allicere debuerint, neque quisquam, niſi homo prorſus abiecti et ſeruilis animi, eas vt ad ſe nihil pertinentes, negligere potuerit. Cf. §. 37 et 42.

(33) Quod ſi res ita ſe habet, non vno nomine publice optime meritus eſt Xenophon. Nam vt illud omittam, quod pietatem erga deos tam ſtudioſe et dictis et factis commendauit, quae pietas, vt in illa gente, ſpecioſior, quam vtilior fuerit, hoc certe primum cum magna eius laude commemorari poteſt, quod moralem doctrinam Socratis popularibus ſuis tradidit, eosque iuſtitia, temperantia, fortitudine aliisque virtutibus imbuere ſtuduit. Hanc eius operam non fruſtra fuiſſe ſusceptam, perſuaſum nobis habere poſſumus, etſi ex hiſtoria plane doceri non poteſt. Nam vt in ſingulis hominibus talis inſtitutio non ſtatim fructus fert exoptatos, aut oculis quaſi demonſtrandos, ſic in gentibus et nationibus.

Sed haec Socratica diſciplina cum a me nuper diligentius examinaretur, viſa eſt magno laborare vitio, quod officia humanitatis non certis praeceptis commendaret. Liceat nobis de hac re quaedam interponere ab inſtituto non prorſus aliena. Obſeruaueram loca quaedam non facile inter ſe concilianda, e quibus Socrates aut hoc videtur habuiſſe propoſitum, vt doceret, quomodo quis aliorum amicitia ſe dignum reddere, aut quomodo amicis maxime vtilis eſſe, inimicis autem et hoſtibus maxima mala inferre, aut denique quomodo rem familiarem et publicam adminiſtrare deberet. Loca ſunt haec: *Memor.* I, 2, 8, 48, 64. II, 1, 19. IV, 1, 2. IV, 2, 11. *Oecon.* II, 6 ... 8. Cf. *Cyri diſcipl.* II, 2, 14. et VIII, 7, 28. in quibus cum nulla humanitatis mentio fiat, tamen ſumma doctrinae Socraticae et maximae hominis virtu-

tes significari videntur. Sed postquam ea diligentius expendi, hoc statuere posse visus sum, humanitatis virtutem magis nomine, quam re, ab eius doctrina fuisse exclusam. In Cyro quidem φιλανθρωπία maxime laudatur, et de δικαιοσύνῃ passim ita dicitur, vt eam non solum aduersus ciues, sed etiam aduersus barbaros obseruandam esse intelligamus. Accedit hoc, quod apud Xenophontem vocabulum πολιτικοῦ latius videtur patere, vt eo non tam significetur *homo regendae ciuitati aptus*, quam omnino *bonus ciuis*. Sic *Cyri discipl.* II, 2, 14. *animus* πολιτικὸς est *animus recte formatus ad officia erga ciues obseruanda.* Locus autem, ex quo illud clarius intelligitur, est is, quem indicaui vltimum, Memor. IV, 2, 11. vbi homines liberaliter instituti praedicatum habent πολιτικῶν, a quo distinguuntur vt ἄρχειν ἱκανοί: vnde saltem statuere possumus, Socratem saepius, quam quis credat, ciuium erga ciues officia commendasse. Sed vt illuc redeamus, vnde deflexinus, quae paullo ante proposuimus, ea dubitare non sinunt, quin Xenophon explicata Socratis doctrina ciuitati suae plurimum profuerit. Nam iucunditate illa sua et mellito genere orationis omnes et ciuis et hominis virtutes commendauit, et ea quidem moderatione, vt se ipsae commendasse et veritas ipsa caussam suam egisse videatur. Hanc in rem cum alia loca possunt afferri, tum e *conuiuio* locus de amore, quem, vt in publica caussa, in primis laudamus, quia constat, quam foeda lue masculi amoris non solum Athenienses, sed etiam reliqui Graeci se polluerint. Ad hanc auertendam aut saltem coërcendam pestem non dubitamus, quin illa disputatio magnam vim exseruerit.

(34) Alterum, quo Xenophon, vt scriptor, bene meruit, in eo ponimus, quod modestiam, (obedientiam

dientiam dico legibus tempore belli et pacis praeſtandam,) tam ſaepe et tam grauiter commendauit. Nempe hoc vitio tunc maxime laborabat ciuitas Athenienſis, vt ne in grauiſſimis quidem negotiis ciues dicto audientes eſſent magiſtratibus. Vid. Memor. III, 5, 16 *de rep. Lac.* 8, 2. et alibi. Infinitis ergo locis maximeque in *Cyri diſciplina* commendat τὴν πειθὼ, τὸ πειθαρχεῖν, τὸ εὐτακτεῖν, docetque illa modeſtia ſalutem reipublicae et domi et foris conſtare, vt defendere poſſimus, ex eius praeceptis fluxiſſe, aut iis certe confirmatum eſſe, ſi quid laudis a modeſtia poſteriori aetate Athenienſes meruerunt. Nam ſub Iphicrate et Phocione, qui partim eadem aetate, partim non multo poſt exercitibus praefuerunt, milites iam ſeueriori diſciplina ſe ipſi continebant: neque fortaſſe ſola Iphicratis prudentia factum eſt, vt haberet milites tam dicto audientes. Nep. XI, 2. Eandem laudem Athenienſes poſt illa tempora videntur ſeruaſſe. Demoſthenes quidem cum eorum publica vitia grauiter reprehendat, de immodeſtia tamen militum nihil, quantum memini, conqueritur. Sed ipſe agnoſco et fateor, haec omnia eſſe eiusmodi, vt multa poſſint in contrariam partem dici, neque ſine certa fide auctoris quidquam in Xenophontis laudem cedere poſſe, cum res ipſa non ſatis etiam ſit explorata; multaeque aliae cauſſae poſſint afferri, quibus mores et ingenia hominum mutentur, quarum quae ſit veriſſima, nemo facile pro certo dixerit. Sed tamen hoc affirmare non dubito, Xenophontis disputationes et cohortationes aliquantum profuiſſe ad coercendam Athenienſium licentiam et immodeſtiam et ad reuocandam vel confirmandam meliorem diſciplinam.

(35) Multum etiam alia erant vitioſa in moribus et inſtitutis Athenienſium, de quibus auctor

quid ſentiendum ſit, partim e perſona Socratis oſtendit, partim ſuo nomine in libris politicis candide et libere docet, partim etiam venuſtius, laudandis Cyri maioris inſtitutis. Talia quid vtilitatis reipublicae attulerint, non magis definire auſim, quam de illis, quae modo attigi. Veruntamen et hanc in partem patriae conſultum voluit, et fortaſſe conſuluit. Quodſi minus magni fuit eius in hac re opera, magis temporum illam fuiſſe culpam credo, quam aut ipſius, aut ciuium ſuorum. Macedonum enim impotentia factum eſt, vt non tam corrigendae, quam defendendae ciuitatis curam habere neceſſe eſſet.

(36) Sed iam ad certiora progrediamur. Ad priuatae vitae vſum haud dubie plurimum contulit. Primo enim artes vtiliſſimas, quas ipſe vſu penitus cognitas exercuerat, tradidit; in his artem bellicam, qua neſcio, plus vniuerſis, an ſingulis profuerit. Vid. *de natura et vſu diſciplinae Cyri*, §. 37 ſſ. Verum etiam rei familiaris adminiſtrandae ratio ita eſt ab eo expoſita, vt illis temporibus nemo facile paterfamilias tam vſu expertus eſſet, quin aliquid eius lectione addiſcere poſſet. Notum eſt illud Ciceronis *de ſenectute* c. 17: „*Multas ad res perutiles Xenophontis libri ſunt, quos legite, quaeſo, ſtudioſe, vt facitis. Quam copioſe ab eo agricultura laudatur in eo libro, qui eſt de tuenda re familiari, qui Oeconomicus inſcribitur.*“ etc. Neque vero minus ars equitandi et venandi commemoranda eſt, quarum vtramque, ſi minus eleganter, at accuratius et plenius, quam ab aliis erat factum, enarrauit.

(37) Hiſtorici eius libri doctis hominibus et πολιτικοῖς erant vtiliſſimi. Et hic quidem prudentia eius, doctrina et animus multo rerum vſu excultus credere nos iubet, eum vera vbique narrare potuiſſe; egregia vero animi indoles, eum idem et voluiſ-

voluiſſe. Lucianus certe iuſtas habuit cauſas, cur eum vocaret *δίκαιον συγγραφέα* h. e. vt volunt, *hiſtoricum, qualem oportet eſſe*, omnino *bonum*, vel potius *iuſtum*, qui ſuum cuique tribuat, neque falſam laudem hominibus propter gratiam affingat, neque ob inuidiam et odium veram iis detrahat. Verba eius hanc vocis *δικαίου* acceptionem magis videntur ſuadere. Totus locus ita habet: *Οὐ Ξενοφῶν αὐτὸ ποιήσει*, (vt ſpe aut timore aliquid falſi dicat,) *δίκαιος συγγραφεύς· οὐδὲ Θουκυδίδης· ἀλλὰ κἂν ἰδίᾳ μισῇ τινας, πολὺ ἀναγκαιότερον ἡγήσεται τὸ κοινὸν, καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ πλείονος ποιήσεται τῆς ἔχθρας· κἂν φιλῇ, ὅμως οὐκ ἀφέξεται ἁμαρτάνοντος.* Ad verba *κἂν μισῇ τινας* monet Solanus, Xenophontem ac Thucydidem innui, quorum vterque factione ciuili in exilium acti, nihil tamen odii in inimicos in hiſtoria, teſte omni antiquitate admiſcuerint. Verum, vt illuc redeam, dixi, tantum doctis hominibus hiſtorica Xenophontis opera fuiſſe vtilia. Cauſſae facile repetuntur e ſupra dictis §. 14 f. Cum enim ſiluam tantum rerum geſtarum congeſſerit, lectorum intelligentiae et coniecturae reliquit multum.

Neque tamen ſine voluptate minus etiam prudentes illa legere potuerunt. Quotus enim quisque tam iners reperitur et vecors, vt, quae ſuo tempore aut paullo ante geſta ſint, et quorum cummaxime effecta cernantur, ea cognoſcere non curet? Nihil nobilius fuit et eſt apud nos bello tricennali, quod ſuperiori ſeculo Germaniam vaſtauit. Atqui non minori animorum motu et varietate fortunae apud Graecos geſtum eſt bellum Peloponneſiacum, de quo legere et audire aliquid etiam pueris debuit eſſe iucundum, idque eo magis, quo plus in liberis ciuitatibus infimus quisque rerum publicarum curam ad ſe pertinere putat.

(38) Ceterum quam ſupra publicam cauſſam fecí, quod doctrinam Socraticam populari oratione populo commendauit, ea res quam late pateat, intelligentes non eſt quod doceam. Tantum dicam, vti Socrates omnino de rebus in vita occurrentibus disſeruit, et ea docuit, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι, (Memor. I, 1, 16.) ita diſcipulum et interpretem eius multas res omni tempore vtiles de moribus et ingeniis hominum et de vita priuata et publica, ad vitam modeſte et prudenter agendam, tradidiſſe: quo nomine cum alia eius opera, tum *Cyri diſciplina* magnum olim debuit habere vſum, neque multo minorem nunc habet, mutatis tot rebus, et vniuerſa prope vita humana aliter inſtituta.

(39) Sed iam ad extremam partem accedemus, in qua nobis declarandum eſt, quem vſum Xenophontis libri hodie praeſtare poſſint. Attingit hic locus vniuerſam illam quaeſtionem, vtrum ſcriptores Graeci et Latini noſtris temporibus magnam vtilitatem habeant, qua commode ad amplificandum argumentum vti poſſem, ſi tam inſignem et ſpecie ſaltem copioſam laudem illi parare, quam veram et modicam enarrare animus eſſet. Hoc igitur, quod reliquum eſt disputationis noſtrae, paucis vt res ipſa fert, abſoluemus: neque capita quaedam, vt in ſuperioribus fecimus, diligentius deſcripta habebimus, ſed vt quidque in mentem venit, ita priori aut poſteriori loco commemorabimus.

Primum igitur, quo Xenophontis lectio noſtra aetate prodeſſe poſſit, (etſi cuipiam leue, quibusdam etiam abſurdum videatur) hoc ponemus, quod linguae Graecae ſtudium ea maxime vel excitari vel ali et augeri poteſt. Nam facilitas et ſimplicitas in verborum ſtructura et omnino totius orationis per-

perſpicuitas omnibus tironibus eſt maxime accommodata, multis etiam ipſarum rerum tenuitas. Quod ſi quid eam in partem deſideres, tamen ſcriptorem intellectu faciliorem non reperias. Hanc igitur in rem ſi docuero iam profuiſſe et etiamnum prodeſſe Xenophontis ſcripta, planiſſime apparebit, quod dixi, prodeſſe poſſe. Iam vero inde a quinquaginta fere annis, ex quo Erneſti eius *Memorabilia* edere coepit, in ſcholis pluribus Germaniae reuixerunt linguae Graecae ſtudia, aut certe multo magis vigere coeperunt: isque libellus tot emtores habuit, vt intra paucos annos quinquies typis exprimeretur, aliique deinceps eundem ederent. Similiter in Britannia poſtquam Hutchinſonus *Cyri diſciplinam* edidit, id opus in illis terris vulgo ita placere coepit, non propter ornatum ab editore profectum, ſed propter ipſius auctoris munditiem reliquasque virtutes, vt minore apparatu ſepties repetitum emtores nanciſceretur et Graecarum litterarum ſtudia inter illos in dies magis florerent. Neque vero quisquam ſuſpicetur, hoc de nihilo excogitatum eſſe, quod ſcriptorem, in quo ornando elaboramus, quaſi clientem noſtrum, deſerere nolimus. Nam vere hoc confirmare poſſum, cum ſaepius ſcriptores mecum percenſerem, vt inde deligerem ſatis aptum vſibus adoleſcentum, qui Graecis litteris leuiter tincti integrum aliquod opuſculum non prorſus leue perlegere vellent, me cum dolore quodam, illuc, vnde profectus eram, rediiſſe, vt ſtatuerem, nullum reperiri, qui commode Xenophontis loco poni et ad commutandam lectionem eum excipere poſſet. Atque etiam ſi Anthologias, Eclogas, Chreſtomathias et ſimiles libros examinamus, quam pauca in plerisque inſunt vel vtilia cognitu, vel facilia ſatis, vel etiam iucunda! In Geſneri quidem Chreſtomathia Graeca nihil fere reperitur, quod pro-

bare

bare poſſis, praeter loca e Xenophonte depromta: quae niſi inter reliqua enituiſſent, Geſneri nomen quamuis magnum, nunquam effeciſſet, vt hic liber tam ſaepe typis repeteretur. Quodſi particulae quaedam Xenophontis in hoc Geſneri libello mediocriter explicatae, et libri ſinguli non multo melius ornati tot hominum ſtudia excitarunt, quanto plures ſperare licet ad legendum hunc ſcriptorem inuitatum iri, ſi non modo ad intelligenda eius verba plus ſubſidii habuerint, ſed etiam ad venuſtatem et vſum eius omnem cognoſcendum fuerint deducti? Graecarum igitur litterarum ſtudia, quae iam oblanguiſſe videntur, denuo vigebunt, ſi adoleſcentes noſtri ad eas diſcendas plana et iucunda via ingredi, hoc eſt, Xenophonte recte illuſtrato vti potuerint. Sed haec hactenus.

(40) Secundo loco ponimus eam vtilitatem, quod lector ad genus ſubtile orationem ſuam temperare conſueſcit. Sordet hodie plurimis hoc genus dicendi, atque etiam res ex intima philoſophia depromtas mirum in modum ornatas exhibent. In horum quibusdam ad faſtidium illud accedit fortaſſe alia cauſſa; quod res leues ornatu quodam grauitatis ſpeciem induunt, falſae figurarum ac troporum latebris inuolutae facilius deliteſcunt. Sed vtcunque ſe res habet, vbi vera doctrina et philoſophia floret, et iuſtus pulchri ſenſus ſcriptorum ſtudia moderatur, orationi ſubtili honos ſuus conſtat, adeo vt nos aut nondum ſatis exculti aut rurſus in prauum delapſi videamur. Quorum alterutrum ne quis ſerio defendat, ſtudioſe hoc agendum eſt, vt tenuem illam orationem ſeruemus, ob eamque rem ſtudioſos in primis adoleſcentes eius imbuamus ſenſu, quam ad rem magnum adiumentum afferre poteſt ſtudioſa Xenophontis lectio.

Adiungam huic loco quaedam de laude vrbanitatis et leporis, qua omnino Attici florent, et quam in Xenophonte omnium minime deſideres. Haec *vrbanitas*,

banitas, hic *lepos* cum latiſſime pateat et per omnem regnet vitam, tamen maxime ſe exſerit in ſermone, vt et ſerio et ioco dicta decorem et gratiam habeant ab acumine, concinnitate, ironia, emphaſi, ambiguitate vel alio ex fonte arceſſendam. In iocis quantam iucunditatem habeat celeritas reſpondendi, ſentiunt omnes. Neque hac in parte Xenophon reperitur iners. Cf. ad vitam eius §. 12. Sed quoniam hoc loco omnia referenda ſunt ad vſum ex eius libris capiendum, nemo certe leuem aut nugatoriam habebit ſeueram illam vrbanitatis partem, quae in congreſſibus hominum et in conuictu commode et humaniter cum aliis agendo delectat, iurgiis occurrit, et homines hominibus adiungit arctiusque deuincit, et quae, vt facile intelligitur, ſcribendi etiam genus afficit ac mollitudine quadam temperat. Huius igitur humanitatis Xenophontem putamus eſſe magiſtrum non contemnendum. In primis libri dialogo ſcripti huc faciunt et *diſciplina Cyri*. Nam in hac Cyrus et eius plerique amici ita elegantes et vrbanos ſe praebent, vt Athenis natos et inſtitutos eſſe credas. Atque etiam, vbi iuſta ira commotus eſt Cyrus, humanitatem quandam prae ſe fert, vt VIII, 3, 22. Nihil autem elegantius illo Artabazi ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν VIII, 4, 12. cuius nos vim ſatis declarauimus. Multa huius generis librariorum et editorum feſtinatione obliterata ſunt. Huc equidem refero V, 2, 36. vbi pro ὑμᾶς ſcripſerunt ἡμᾶς, et VIII, 4, 16, vbi δῶ et δώσω pro δῷς. Alia non intellexerunt, vt VIII, 4, 27. E reliquis libris quae notaui exempla, proferre nolo: ad intelligendum iam haec nimis multa video me attuliſſe.

(41) Methodum docendi, qualem nobis exhibet Xenophonteus Socrates, quamque ſupra §. 10 ſſ. breuiter expoſui, cordatiores et hodie probant. Maxime tamen, niſi omnia me fallunt, ex eo tempore a noſtris laudari et commendari coepit, ex quo Xenophon-

tis

tis lectio in scholas reuocata est. Vnde, vt paullo ante fecimus, commode argumentari possumus, ex eo, quod factum est, idem fieri posse, studioseque tractandis eius libris hanc rationem eiusque vtilitatem magis magisque cognitum iri. (42) Denique quod ad res ipsas attinet, quas ex hoc scriptore cognoscere possumus, inferior quidem multis antiquis scriptoribus videri potest: illos maxime dico, qui multiplicis doctrinae laude florent, Aristotelem, Plutarchum, Plinium: sed tamen ad vitam honeste et prudenter instituendam, quae est ars omni reliqua doctrina excellentior, non facile inter illos veteres meliorem magistrum reperias, ita vt etiam hodie in eo genere aliquantum prodesse possit. In politicis autem et in re militari non dubitamus eum ponere summum doctorem, a quo et hodie, licet mutatis tot rebus, quam plurimum disci possit. Hac de re separatim postea dicemus. Historici autem libri non minus hoc loco nobis commemorandi videntur, etsi indoctis non facile vtilitatem vel etiam voluptatem aliquam afferunt. (Cf. §. 36.) In primis eius historia Graeca virorum doctorum reprehensionem incurrit: quae ne nobis quidem vsque eo placet, vt eam copiose defendere velimus. Sed tamen nos excusabunt lectores aequi, si paucis ostenderimus, eam non esse prorsus damnandam, sed moderatius vituperandam.

Tot ciuitates sunt, quarum res enarrantur, vt lectores plurimos pigeat earum nomina memoriae mandare, aut certe situs plane ob oculos ponere. Deinde eaedem sunt non adeo magnae, ita vt earum res minus habeantur notabiles, nobis praesertim, qui temporibus insequentibus vsque ad nostram aetatem exstitisse sciamus imperia tam magna et illustria. Accedit, quod ex earum religionibus, legibus, institutis plane nihil ad nostras ciuitates manauit. Ipsa porro longinquitas locorum facit, vt earum res minus

nus ad nos pertinere credamus. Denique nihil fere ab illis tum geſtum eſt, quod per ſe cognitu ſit iucundum et phantaſiam venuſtate imaginum paſcat. Contra ea cognoſcimus calumnias, defectiones, foedera reſciſſa, bella, vaſtationes et, quae has comitari ſolent, mala varia. Atqui harum rerum culpa prorſus nulla reſidet in ſcriptore; et ſcite de talibus iudicat Lucianus *(de h. conſcr.* 38): Ἡγήσεται … ὑπ᾽ οὐδενὸς τῶν νοῦν ἐχόντων αὐτὸς ἕξειν τὴν αἰτίαν, ἢν τὰ δυστυχῶς ἢ ἀνοήτως γεγενημένα ὡς ἐπράχθη διηγῆται. … Οὐ γὰρ ποιητὴς αὐτῶν, ἀλλὰ μηνυτὴς ἦν. … Ἀλλ᾽, οἶμαι, τὰ μὲν πραχθέντα οὐδὲ Κλωθὼ ἂν ἔτι ἀνακλώσειεν, οὐδ᾽ Ἄτροπος μετατρέψειε. Quamobrem ſi quis ſuperato illarum rerum taedio tota mente in iſta tempora et loca redire, et omnes euentus, quaſi ad ſe maxime pertinentes ſumma diligentia cognoſcere velit, non dubium eſt, quin omnes inde, quos in vniuerſum hiſtoria praebet, fructus capere poſſit. Nam omnino callebat Xenophon hiſtoriae vſum: neque rerum magnitudinem nobilitate ciuitatum et populorum metiebatur, ſed cognitionis vtilitate. Memorabilis hanc in rem locus eſt *Hiſt. Gr.* VIII, 2, 1. vbi Ἀλλὰ γὰρ, inquit, τῶν μὲν μεγάλων πόλεων, εἴ τι καλὸν ἔπραξαν, ἅπαντες οἱ συγγραφεῖς μέμνηνται· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, καὶ εἴ τις μικρὰ πόλις οὖσα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα διαπέπρακται, ἔτι μᾶλλον ἄξιον εἶναι ἀποφαίνειν. Itaque exemplum fidei et conſtantiae commendat, idque eo illuſtrius, quo plures eo tempore et potentiores ciuitates foederis fidem violauerant, et quo plus periculi ex amicitia ſancte conſeruata oſtendebatur. Ex illo loco coniecturam quis capiat de iudicio eius in omni rerum delectu. De voluntate certe ſua VIIJ, 8, 1. ita teſtatur: Τῶν πράξεων τὰς μὲν ἀξιομνημονεύτους γράψω, τὰς δὲ μὴ ἀξίας λόγου παρήσω. Quod illo loco ſe facturum dicit, id aliis etiam locis,

nihil

nihil tale praefatus, facit, ſi quidem ex rerum ipſarum natura iudicare licet.

(43) Denique vt illa mittam, quae ad veterum mores, inſtituta, leges, ad vitam eorum publicam et priuatam pertinent, quae non minus ex eo, quam ex aliis cognoſcere poſſumus, philoſophiam illam popularem rurſus excitabo, qua non modo de hominibus ſuae aetatis, (quamquam de his praecipue) verum etiam de omni poſteritate bene meruiſſe cenſendus eſt. Etenim quam diu illa in promtu poſita principia officiorum aliquid valebunt ad virtutem popularem (paene dixerim humanam) hominibus commendandam, nunquam diſputationes Socraticae inutiles reperientur. Nam, vt comparatione vtar e propinquo petita, quod multis accidit, qui librum tenui oratione ſcriptum legunt, vt eodem modo ſe facile ſcribere poſſe confidant, et nulla ſe inſtitutione ad hanc rem egere credant, id multis accidit Socraticae rationis et doctrinae ignaris, vt eodem illo modo et ſe, et quemuis alium, de officiis hominum philoſophari poſſe ſibi perſuadeant, neque opus eſſe Socrate aut Xenophonte aliquo doctore. Vtrisque res videtur facilis exiſtimantibus, ſed nihil eſt experientibus minus.

Haec habui, quae de Xenophonte, vt ſcriptore, et eius vſu diſputarem: quae ſi non omnia probabuntur erudito lectori, ſaltem erudiendo, cui maxime ſcripſimus, erunt vtiliora, quam nuda teſtimonia veterum: et iis magno ſubſidio eſſe poterunt, qui eadem ratione, qua nos, vſi, ſtudioſa et diligenti ipſius auctoris lectione, virtutes eius et vtilitates recte aeſtimare et plenius exponere ſtudebunt.

DISPV-

DISPVTATIO

DE NATVRA ET VSV DISCIPLINAE CYRI

Qui de hoc Xenophontis libro in vniuerſum diſputant, in eo prope vno ſe exercent, vt eius fidem hiſtoricam aut defendant aut impugnent. Sed iidem ſic in diuerſa abeunt, vt parum abſit, quin eodem redeant. Nam Hutchinſonus v. g. qui plurimum laborat, vt verum Cyrum auctor nobis videatur dediſſe, (Disſert. I. p. XXXVII.) ea haud dubie ab eius ingenio profecta ſtatuit, „quae Cyro puero interceſſere cum auo Aſtyage, cum Cambyſe patre, cum Armenio rege, eiusque filio Tigrane, cum Gobrya, Gadata, Croeſo praefectisque exercitus, et quae ſunt huius generis alia.“ Zeunius autem (in praef.) facile concedit, „multa veri veſtigia relicta eſſe in Cyropaedia et facta inſtitutaque ex hiſtoria eſſe ſumta.“ Quod ſi tamen aliquantum intereſt, vt intereſſe debet, inter vtriusque et ſimiles disſidentium ſententias, non multum certe intereſt, vtrum haec an illa ſit vera, ſi prorſus exploratum eſt auctoris conſilium. Qua de re poſtea dicemus. Nunc cum inſtituti noſtri ratio nobis non remittat illam quaeſtionem, age videamus, quibus argumentis pro veritate narrationis pugnent, et quae rurſus illis vel poſſint vel ſoleant opponi. Quod vbi fecerimus, conſilium auctoris perſequemur, et inde de vſu libri dicemus. Res eſt taedio plena, cum paucis expediri non poſſit, neque tamen admodum magnam habeat vtilitatem. Neceſſitate coacti iſtuc accedimus, rogamusque lectores, vt aut has aliquot paginas tranſeant, aut

tritam illam quaeſtionem indulgenti erga nos animo nobiscum recognoſcant. In eo certe elaborabimus, vt cum aliqua voluptate videant, diligentius nos egiſſe, et praeter decantata illa veterum loca paſſim aliquid noui attuliſſe, quod probari poſſit.

Hutchinſoni rationes, ipſius verbis expreſſae (Disſert. I. p. XXVII.), ſunt hae: „α) Quia nomen eius ingenii, iudicii [1] et fidei laudibus celebre erat: proinde, conſentaneum eſt, noluiſſe eum opus adgredi, quod famam collectam adeo non aucturum erat, vt etiam imminueret. β) Non modo Cyri hiſtoriam ex fide ſe ſcripturum profitetur; ſed occaſionem etiam commodiſſimam, dum in aula Cyri minoris eſt verſatus, ſiluam rerum, quae ad Cyrum ſpectabant, veriſimillimarum comparandi nactus eſt. Iſtiusmodi autem occaſionem eum et arripere et arreptam ad Cyripaediae materiam colligendam adhibere voluiſſe, ingenium eius ad praeclara quaeque tum diſcenda tum ſcriptis mandanda facinora atque inſtituta propenſum, vt credamus, ſuadet. γ) Ipſe Cyri Perſarumque geſta et inſtituta plenius atque ſeorſim exponit; caeteri Hiſtorici ſtrictim et in transitu attingunt. δ) Eius narratio ſimplex eſt, inaffectata, vero atque rationi congruens: cum contra caeterorum narrationes [2] ſcateant inſomniis, prodigiis, paradoxis, iis quae ſe mutuo euertunt; addita fabuloſa etiam (vt ita dicam) [3] θηριοτροφία. Hi quippe Cyrum in obſcuro loco educatum, in luce atque oculis Medorum Perſarumque magnum

„1 Diodor. Sic. *Biblioth.* L. I. p. 34 ait: *Ξενοφῶν καὶ Θουκυδίδης ἐπαινούμενοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἱστοριῶν* etc. 2 Vide dicta de Herodot. et Cteſ. narrat.“ (Vtriusque narrationes paullo ante refert, et in ſuam rem ſuoque modo diiudicat.) „3 Iuſtin. L. I. c. 4. Confer Liu. L. I. cap. 4. de Romuli et Remi expoſitione eorumque nutrice lupa; et Dionyſ. Halicarn. Antiq.

magnum repente exstitisse tradunt. 4 Praedicant etiam mite eius ingenium atque virtutes, quibus Persis, quotquot fuerunt, antecellebat omnibus: eundemque, mira quadam sententiae inconstantia, ita se erga auum, erga Croesum aliosque gerentem inducunt, vt impius, crudelis, vecors esse videatur. ε) Denique narratio Xenophontis non tantum sensui mortalium communi consentanea est, sed grauissimam etiam ab insigni commodoque cum Historia Sacra consensu confirmationem accipit."

(2) Ad horum pleraque perquam facilis est responsio. Nam ingenii et iudicii laudem magis etiam tueri poterat Xenophon Cyro ad veritatem effingendo, quam ad naturam exprimendo. De fide autem sua nihil ea re detracturus erat, siue aperte diceret, se commentitiam et fictis rebus exornatam dare Cyri historiam siue rerum ipsarum natura et descriptione illud declararet. Posterius eius eleganti iudicio magis placuit et placere debuit. Vrget quidem Hutchinsonus illud I, 1, extr. Ὅσα οὖν ... διηγήσασθαι et VIII, 5, 28 (Κῦρος) γαμεῖ. ... παῖς. Sed talia commode in ficta fabula dici possunt, et vero debent, vt eo verosimilior fiat narratio. Eleganter et acute hanc in rem Meiners (*Gesch. des Urspr. der Wissensch.* T. II. p. 634) „*Selbst die Meinung so vieler großen Gelehrten*, *daß die Xenophontische Erzählung der Thaten des Kyrus wahre Geschichte sey*, *beweist*, *wie wahrscheinlich und täuschend Xenophon erdichtet.*" Ad laudem fidei seruandam, vt modo dixi, sufficit, narratio ipsa certas vt habeat rerum fictarum notas, quarum notarum delectus eo plus habet laudis, quo minus vulgo deprehenduntur.

Antiq. Rom. L. I. p. 63 edit. Oxon. nec non quae Diodorus ex Ctesia tradit de columbis Semiramidis nutricibus. 4 Herodot. L. III. c. 89 et 160."

Quod Hutchinſonus ſecundum affert, Xenophonti commodiſſimam occaſionem datam fuiſſe, dum in aula Cyri verſaretur, comparandi ſiluam rerum, quae ad Cyrum maiorem ſpectarent, veriſimillimarum atque etiam veriſſimarum, dubitatione caret, ſed ad rem nihil facit. Quod autem adiungit, eum res illas ad conſcribendam Cyri diſciplinam adhibere voluiſſe, ex ingenio ipſius Xenophontis probabile facit, „quod ad praecl. ... propenſum.“ Hoc acute colligit, et eſt valde ſpecioſum. Nobis tamen non minus probabiliter (§. 15) ex eius ingenio argumentari videmur, eum fuiſſe propenſum ad artes ſuas omnes poſteris tradendas; grauiſſimam autem artem, imperii prudenter et moderate gerendi, cum nullo alio libro expoſuiſſet, his de Cyri diſciplina libris eam videri expoſitam. Tertium Hutchinſoni argumentum quo valeat, non ſatis intelligo. Neque enim minus copioſa licet fingere, quam ex vero narrare. Certe quocunque modo illud interpretari volueris, roboris non multum habere videbitur. Quae ſequuntur „eius narr. ... tradunt,“ vereor, ne magis reliquorum, qui narrant de Cyro, quam Xenophontis fidem defendant. Nam illi videntur vel famam vel antiquiſſimorum ſcriptorum fabulas ſecuti eſſe, quae non prorſus abiiciendae ſunt, ſed ad eliciendum verum adhibendae. Bene autem hae conueniunt populorum orientis ingenio ad opinionum portenta propenſo, vt etiamſi inſomnia, prodigia, paradoxa hiſtoriae veritatem euertunt (nam ſe ipſa euertere non dixerim), tamen ad ſtabiliendam eandem in ſubſidium adhiberi debeant. Mihi contra ortus Cyri, eius educatio et omnis vita nimis humana et naturae conſentanea videtur: elegantia autem eiusdem et vrbanitas, ne Hutchinſonus quidem dubitarit, quin Xenophonti debeatur. Neque vero repugnat mite ingenium factorum quorundam

rundam crudelitati. Erat Dario mite ingenium: et tamen hoſpitem et ſupplicem abstrahi iuſſit ad capitale ſupplicium. Curt. III, 2, 7. Huius naturam fortuna et confidentia corruperat, Cyri naturam, ſi quando crudeliter egit, immoderata imperii cupiditas. Quanta crudelitate Auguſtus initia imperii ſui foedauit, cum infinitam multitudinem hominum innocentiſſimorum in proſcriptione illa trucidari iuberet! et tamen per reliquam vitam, vt erat natura iuſtus et mitis, moderate imperium geſſit. Denique facile cum aliis concedimus, multa narrari a Xenophonte prorſus vera, ſiue coniectura aut caſu illa ſit aſſecutus, ſiue quibusdam ex fontibus hauſerit. Nam nonnulla, quae fama fortaſſe de tanto viro ferebantur, potuit cognoſcere: alia e tabulariis Perſarum notis excepta ſecum auferre, alia ex carminibus (I, 2, 1) colligere potuit. Sed haec, quae habebat vera et certa, vti poetae heroici et tragici ſolent, partim, vt conſilio ſuo apta, probauit, partim permutauit cum rebus fictis, vt illum prorſus exprimeret imperatorem et regem, quem animo conceperat, ex omni parte perfectum. Illa igitur de Cyro vere narrata et ab eo vere geſta Hutchinſonus cum oraculis librorum diuinorum copioſe et diligenter comparat: neque tamen ea re efficit, quod vult, vt modo paucis verbis oſtendimus.

(3) Subiiciemus iam argumenta in ſententiam contrariam. Ac primo quidem auctoritates veterum cognoſcemus. Platonem Legg. III (Vol. VIII. p. 142) hiſtoriam Cyri a Xenophonte traditam dubiam facere velle, equidem non video. Tantum patet, Cyrum tot laudibus a Xenophonte ornatum grauiter ob neglectam filiorum educationem reprehendi. Μαντεύομαι, inquit, ... περί γε Κύρου τὰ μὲν ἄλλ᾽ αὐτὸν στρατηγόν τε ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς οὐχ ἧφθαι τοπαράπαν· οἰκονομίᾳ τε οὐδὲν τὸν νοῦν προσεσχηκέναι ...

Ἔοικεν ἐκ νέου στρατεύεσθαι διὰ βίου, ταῖς γυναιξὶ παραδοὺς τοὺς παῖδας τρέφειν. Αἳ δὲ, ὡς εὐδαίμονας αὐτοὺς ἐκ τῶν παίδων εὐθὺς καὶ μακαρίους γεγονότας, καὶ ἐπιδεεῖς ὄντας τούτων οὐδενὸς, ἔτρεφον· κωλύουσαι δὲ ὡς οὖσιν ἱκανῶς εὐδαίμοσι, μηδὲ αὐτοῖς ἐναντιοῦσθαι μηδένα εἰς μηδὲν, ἐπαινεῖν τε ἀναγκάζουσαι πάντας τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἔθρεψαν τοιούτους τινάς. ... Ὁ δὲ πατὴρ γε αὐτοῖς αὖ ποίμνια μὲν καὶ πρόβατα καὶ ἀγέλας ἀνδρῶν τε καὶ ἄλλων πολλῶν πολλὰς ἐκτᾶτο· αὐτοὺς δὲ, οἷς ταῦτα παραδώσειν ἔμελλεν, ἠγνόει τὴν πατρῴαν οὐ παιδευομένους τέχνην. Sed Xenophon, qui Cyrum ciuium ſuorum patrem vocitatum eſſe narrat (VIII, 1, 44.), eum nusquam, ſi ab oratione VIII, 7, 6 ſſ. diſceſſeris, bonum filiorum ſuorum patrem facit, et de horum educatione nullum verbum habet. Quamobrem etſi concedas, Platonem quaedam, vt de παιδείᾳ ipſa (qua vel maxime formari decebat Cyri filios, non modo proceres), et de ἀγέλαις ἀνδρῶν (quae ad I, 1, 2, et totum exordium venuſte quis credat accommodata eſſe), in Xenophontem dixiſſe, tamen fidem eius non tangit, neque totam Cyri diſciplinam πλάσμα, quod dicit Diogenes, aut nominat aut nominari poſſe ſignificat. Non animaduertit hic, παιδείαν in loco illo Platonis actiuam vim habere, cum a Xenophonte Κύρου παιδεία paſſiue dicta ſit. Idem accidit Athenaeo XI, 15. vbi de ſimultate, quam inter ſe exercebant, loquitur. Dicit enim: Περὶ τοῦ Κύρου ὁ μὲν λέγει, ὡς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπεπαίδευτο πάντα τὰ πάτρια· ὁ δὲ Πλάτων, ὥσπερ ἐναντιούμενος, ἐν τρίτῳ Νόμων φησί· „Μαντεύομαι δὲ περὶ K. ... γυναιξὶ τρέφειν.“ Quamobrem non e verbo μαντεύομαι Hutchinſonus (p. XV.) pendere debebat, (quod per ironiam Atticam vim habet τοῦ τεκμαίρεσθαι, *certis indiciis e*

re ipſa colligere) ſed diligentius perpendere totum Platonis locum, qui ad quaeſtionem propoſitam fere nihil pertinet, et verbis στρατηγὸν ... φιλόπολιν fidem Xenophontis magis adiuuat, quam imminuit.

(4) Magis huc pertinet locus Ciceronis in ep. ad Q. Fr. L. I, ep. 1. §. 8. „*Cyrus ille a Xenophonte non ad hiſtoriae fidem ſcriptus, ſed ad effigiem iuſti imperii.*“ Et tamen liquido affirmare non auſim, his verbis fictam ſtatui de Cyro narrationem. Poteſt enim *hiſtoriae fides* dicta eſſe per periphraſin pro *hiſtoria*, vt prius membrum melius haberet ad poſterius, maximeque *hiſtoria* ad *effigiem imperii;* vt ſenſus ſit: „Cyrus non ideo ſcriptus eſt, vt hiſtoriam eius inde cognoſceremus, ſed rationem imperii iuſte gerendi.“ Ac neſcio, an Hutchinſonus hoc modo locum interpretatus ſit. Hoc quidem recte ſtatuit, Ciceronis verba aduerſus cauſſam ſuam non multum valere.

(5) Sed longe clariſſimus eſt locus Auſonii in *Grat. act.* (p. 7[illegible]8): „*Vellem, ſi rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in aeuum noſtrum venires, tu, qui ad Cyri virtutes exſequendas votum potius, quam hiſtoriam commodaſti; cum diceres, non qualis eſſet, ſed qualis eſſe deberet. Si nunc in tempora iſta procederes, in noſtro Gratiano cerneres, quod in Cyro tuo non videras, ſed optabas.* Gellii autem iudicium XIV, 3. rurſus nititur loco Platonis male intellecto. (6) Reliqua ſunt Dionyſii et Hermogenis iudicia, quorum ille Κύρου παιδείαν vocat εἰκόνα βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ εὐδαίμονος, et conſilium certe non hiſtorici ſed philoſophi tribuit auctori; hic nonnulla iucunde ficta eſſe agnoſcit, et praeter alia dicit: τὸ μέν τοι περὶ τὸν Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν πᾶν ἦθός τε καὶ πάθος πολλὰς ἔσχε τὰς ἡδονὰς μυθικῶς πλασθέν. Sed hae veterum ſen-

ſententiae etſi non ſunt contemnendae, quia plures habebant rerum antiquarum auctores, tamen cum partim ſint ambiguae, partim ita pronuntiatae, vt rationes tamen deſideres, ipſa operis Xenophontei conſideratio aliam etiam iudicandi materiam ſuppeditare debet, e qua ſi non certo at maxime probabiliter ſtatuere in alterutram partem poſſimus.

(7) Nos ſcilicet, vt iam ſatis clare profeſſi ſumus, eorum probamus rationem, qui Cyri diſciplinam inter fabulas referant, e quibus commemorandi ſunt homines magni nominis, *Lud. Viues L. V. de tradendis diſciplinis*, et *Voſſius de hiſtoricis Graecis*; maxime tamen illi, qui in quaeſtionibus hiſtoricis exercitati ſubacto iudicio vti debuerunt, *Ioſ. Scaliger in Prolegg. de Emend. temporum*, *Petauius in rationario tempp. Caluiſius in Iſagoge Chronol. Prideaux in the old and new Teſtament connected*, etc. His praeter alios, qui noſtra aetate de Cyro Xenophonteo iudicarunt, adiungere poſſumus *Zeunium*, qui in notis paſſim quaedam protulit, quibus in ſententia noſtra confirmaremur, et quae ad exornandam hanc diſputationem ab eo mutuari poſſemus. Nam *Fraguierius*. *Freretus*, *Condillacius* et alii e Franco-Gallis, quorum auctoritates ſuppeditat *Fortia* in *Vie de X.* verboſius, quam grauius, pro ſententia ſua pugnant, vt et illi, quos *F.* contra disputantes inducit. Tantum *Arnaldi* quaedam verba ex ephemeridibus, quas *Journal étranger* inſcribebant, excerpta huc transferam. „*Quelque peine que ſe ſoit donné Thomas Hutchinſon pour aſſigner à cet ouvrage le plus haut degré d' authenticité hiſtorique qu'on puiſſe lui ſuppoſer, on ne ſauroit ſe diſſimuler que c'eſt moins une hiſtoire qu'un traité politique, dans lequel l'auteur a eu en vue d'expoſer les moyens les plus propres à former des citoyens juſtes et courageux, d'enſeigner l'art de créer une armée et de met-*

mettre en action un général également ſage et profond dans l'art de la guerre. Si c'étoit une hiſtoire, on y verroit mille defauts que les autres ouvrages de Xénophon ne permettent pas d'imputer à ce philoſophe: en effet, à quoi pourroient ſervir les converſations peu intéreſſantes qu'on y trouve, les details minutieux où entre l'hiſtorien, et dont on ne peut ſuppoſer qu'il ait été jamais inſtruit, les aſſertions qu'il hazarde ſur les vues et ſur les intentions de Cyrus, ſinon à déparer une hiſtoire où tout devoit être grand et digne du héros de l'Aſie." Horum extrema: *en effet, à quoi p.* etc. ſatis commode dicuntur: ſed et haec et reliqua cuiusmodi ſint, lector per ſe iudicet: magis teſtimonii et auctoritatis cauſſa, quam propter argumenta hunc locum adſcripſimus.

(8) Sed cum nec veterum nec recentiorum auctoritate res confici poſſit, iam accuratius eam perſequemur et ſententiam noſtram ductis ex ipſa narratione argumentis confirmabimus. Primum auctor mores et inſtituta Graecorum tribuit Perſis, quos minime credibile eſt, tantam ſimilitudinem cum illis habuiſſe. Huius generis ſunt ternae libationes in conuiuiis factae II, 3, 1; et exercitus profectio nocturna V, 3, 52, cum ex more et religione Perſarum orto demum ſole caſtra mouenda eſſent, niſi forte neceſſitas aliud ſuaderet: nam illo deo duce vtebantur itineris. Curt. III, 3. Herodot. VII, 54 vbi honores Soli orto ſub profectionem a Xerxe habiti copioſe deſcribuntur. Quare cum de illo itinere nihil moneatur ab auctore, ad excuſandam v. g. neceſſitatem, facile intelligimus, eum non de Perſico exercitu cogitaſſe, ſed de Graeco aut alio quocunque. (9) Verum hoc vel maxime narrationem ſuſpectam facit, quod Lacedaemoniorum mores et omne quaſi ingenium Lacedaemoniorum in Perſas

transtulit. Hoc quidem iam Camerarius obſeruauit, vt Zeunius ad I, 2, 2 docet, diſciplina Perſarum auctorem videri voluiſſe exprimere formam ciuitatis Laconicae. Sed clarior res fiet ex iis, quae iam exponemus. Lacedaemoniorum acies duces in fronte habebat, ſui quemque ordinis primum *(de rep. Lac.* XI, 5.): eandem frontem ducibus *πρωτοστάταις* ornatam praebebat Perſarum acies III, 3, 57. Lacedaemonii proelium inibant coronati *(de rep. Lac.* XIII, 8): idem Cyrus ſuos facere iubet III, 3, 40 et 42. Lacedaemonii tunicis puniceis in bello induti erant *(de rep. Lac.* XI, 3.): iisdem Perſas indutos fuiſſe legimus VI, 4, 1. Apud Lacedaemonios poteſtas regum arctis limitibus erat circumſcripta; ſed tamen ius ſummum ſacrorum obtinebant *(de rep. Lac.* XIII, 11.): apud Perſas item rex nomine magis erat, quam re (vid. §. 17.); de rebus tamen diuinis conſulebatur IV, 5, 17. Cf. et VIII, 7, 1. et de rep. Lac. XV, 2. Lacedaemonii conuiuia ſua iocis liberalibus condiebant (de rep. Lac. V, 6. Plutarch. Lycurg. 12): idem Perſis tribuit Xenophon II, 2, 1 ff. V, 2, 18. Cf. VIII, 4, 9 ff. Lacedaemoniis Lycurgus hoc genus grauitatis et modeſtiae commendarat, vt in via non huc et illuc, ob leues ſtrepitus aut ſpectacula vulgo admirabilia, oculos conuerterent, ſed taciti et ſine animi motu viam proſpectarent (de rep. Lac. III, 5.): eandem laudem impertit auctor Perſis VIII, 3, 28. Lacedaemoniorum erat, ſenioribus honorem habere (de rep. Lac. IX, 15): en tibi et Perſas ſenioribus aſſurgentes ac decedentes VIII, 7, 10. Si quis vel haec ſola comparare voluerit, non poterit non ſententiam noſtram probare. Nam vt quaedam vtrisque fuerint communia, tamen valde fit probabile, Xenophontem, vt magnum diſciplinae Laconicae admiratorem, Perſarum moribus et inſtitutis, quibus

facta

ſacta Cyri multa nituntur, non pauca, quae ipſe probaret, affinxiſſe.

(10) Porro et hoc recte contra fidem diſciplinae Cyri afferunt, quod auctor, in caeteris tam diligens, fere nulla regum orientis poſuit nomina propria, ſed a regionibus, quibus praefuiſſe dicit, nominat Ἀσσύριον, Ἀρμένιον, Ἰνδῶν βασιλέα etc. Atqui hoc non facit in *hiſtoria Graeca* et in *expeditione Cyri*, ſed vtrobique reges et duces nobiliores propriis appellat nominibus, vt hac ipſa re ſignificare voluiſſe videatur, ſe non veram Cyri narrare hiſtoriam. Opponit hoc ſibi ipſe Hutchinſonus Disſ. I. p. XXXVI: ſed ita diluit, vt concedat, quod auctoris laudi fere plus deroget: „Hinc quidem," inquit, „effeceris, hiſtoriam eſſe minus perfectam, non vero hiſtoricum eſſe infidum," etc. Opus vere hiſtoricum nulla re plus auctoritati ſuae derogat, quam ſi nulla exhibet perſonarum nomina. Nam tempora et loca, quae et ipſa negligentius ab auctore indicantur, (vrbium nomina perpauca occurrunt, et nulla regio accurate lectori ob oculos ponitur) fortaſſe minus deſideres. Sed etiam horum omiſſio ſignificat, non hiſtorici fidem, ſed philoſophi prudentiam in hoc opere eſſe ſpectandam.

(11) Et, quoniam de nominibus hic egimus, *Cyaxaris* ſecundariae ſunt partes. Sed in hoc, vt nomen certum auctor dedit, ita incertam reliquit perſonam. Nam, vt Zeunius ad I, 5, 2 oſtendit, hiſtorici veteres, praeter Ioſephum, ignorant Cyaxarem, Aſtyagis filium. Ioſephus autem pro *Cyaxaris* nomine *Darium Medum* habet. Sub hoc Dario Hutchinſonus in Danielis vaticiniis Cyaxarem germanum latere contendit: ſed profecto nimium ſibi arrogat, qui incertiſſimam prophetae interpretationem, id eſt, coniecturam et opinionem ſuam auctoritati et conſenſui omnium hiſtoricorum opponat. Nobis qui-

quidem, cum opus Xenophonteum diligentius ad leges fabulae bene compositae exigeremus, si forte hac via tentata ad certam rationem perueniri posset, visus est Cyaxares, rex *imprudens*, *durus* et *ignauus* esse fictus, vt opponeretur Cyri, futuri regis, *prudentiae*, *humanitati* et *fortitudini*, atque vt huius virtutes illius vitiis redderentur illustriores. Cf. infra §. 30 ... 33.

(12) Quod dissentientes concedunt, quaedam esse ficta, id non pertinet ad rerum summas, quae ipsam historiam conficiunt, sed ad earundem exornationem. At etiam illas Xenophon ita rationibus suis accommodauit, vt passim quaedam affingeret. Praeter ea, quae alii hanc in rem dixerunt, et quae modo a nobis sunt dicta, haec commemorabimus. Aegyptios dicit in altero proelio aduersus Assyrios satis fortes se praestitisse (VIII, 1, 46): Lydos contra VI, 2, 19, et in tota illa narratione significat fuisse imbelles; cum tamen hi, pro rebus gestis, virtute insignes esse debuerint, illi contra semper habiti sint leues et ignaui. Cf. infra §. 27. Arabum gentem II, 1, 5 commemorat insigni bellatorum multitudine conspicuam. Sed cum Arabum opes in tam multos et minutos populos distractae fuerint, vix credibile est, sub vnius regis auspiciis tam magnam hominum copiam ad bellum congregari potuisse. Morem aut factum commemorat de manibus praesente rege insertis VIII, 3, 10. Sed cum Pheraulas, homo de plebe, totam illius pompae rationem descripserit, non est probabile, ab eo tale quid excogitatum fuisse, quod nemini facile in mentem venit, nisi qui saepius aut ipse insidiis petitus est, aut alios petitos esse cognouit. Sed in tam recenti imperio ne Cyrus quidem ipse, quem Xenophon in primis humanum finxit, cum *patris* etiam nomine appellaretur (VIII, 8, 1), et pietate suorum

ſuorum ſe tutum eſſe vellet, tam ſuſpicioſum morem introduceret. Poſterioris potius aetatis iſtud eſt inſtitutum, cum Perſae duriori iam premerentur imperio, et magis ſaeua, quam ſeuera diſciplina viderentur continendi.

(13) Extremum pro noſtra cauſa hoc afferemus, quod forma narrationis in *Cyri diſciplina* aliquantum diuerſa eſt ab ea, quam adhibuit in *expeditione Cyri* et in *hiſtoria Graecorum.* Hoc certe argumento Zeunius ſe in primis commoueri oſtendit. Et ſane narratio hic eſt amplior et plenior, ornata item, et inſtructa orationibus diligentius elaboratis et disputationibus non modo ad delectandum, ſed etiam ad docendum factis. Sed tamen hoc haberet plus firmitatis, ſi auctor in illis libris hiſtoricis ſuam tueretur formam. Nunc cum et compoſitionis cura maior ſit in *expeditione Cyri*, quam in *hiſtoria Graecorum*, et ea quidem ratione, vt haec ad illam fere ſe habeat, ſicut illa ad *Cyri diſciplinam*, quae maiori etiam ſtudio exornata et polita reperitur, non nimium huic argumento tribuendum eſſe agnoſco. Sed ea, quae ante propoſuimus, eiusmodi ſunt, vt, hoc et ſimilibus argumentis ſalua cauſa noſtra carere poſſimus.

(14) Abſolutum nobis eſt primum disputationis noſtrae caput. Sequitur alterum paullo grauius, vt de conſilio et fine huius operis dicamus. In hoc viri docti fere conſentiunt, etſi verbis discrepantes, re ipſa videntur aliquantum inter ſe disſentire. Nam ſiue dicas, Xenophontem proponere voluiſſe *effigiem prudentis et iuſti imperii*, ſiue *hominem* expreſſiſſe ſtatuas *omnibus virtutibus regiis ornatum*, ſiue *cum aliis politicam fabulam* hoc opus nomines, haec omnia eodem denique, prout latius interpreteris, redire poſſunt. Neque aliud conſilium coniectando aſſequantur, qui veram Cyri vitam hic eſſe expoſitam

tam contendunt, ſi modo vnum ac certum auctoris conſilium agnoſcere velint. Verum tot praecepta ciuilia et militaria, eaque tam copioſe explicata non incertum relinquunt, in quo inſit primarium operis conſilium. Sed illi a Cyro haec praecepta nata, nos ab his praeceptis Cyrum natum putamus: illi ad haec illuſtranda verum Cyrum exhiberi, nos ſub veri nomine fictum dari ſtatuimus. (15) Denique ne qua relinquamus ambiguum, quae noſtra ſit ſententia, ſtatuimus, oſtendere voluiſſe auctorem, *quibus belli et pacis artibus imperium acquiri et ſeruari poſſit.* Hoc iam e prooemio intelligimus. Cum enim dixiſſet, ſibi aliquando viſam eſſe rem omnium difficillimam imperare hominibus, ſubiicit, ſe cognitis Cyri rebus illam ſententiam mutaſſe, ac proinde diligenter indagare coepiſſe, quonam modo factum ſit, vt ille caeteris ciuitatum conditoribus tantum praeſtaret. Atque hoc modo lectores eodem ducit, vt cognoſcant, quomodo res inſtituenda ſit, vt homines imperanti parere neque nouas res moliri aut velint aut poſſint. Cf. inprimis VII, 5, 76 ſ. Probabilior fit ratio noſtra, ſi cogitamus, Xenophontem omnes reliquas artes ſuas peculiaribus libris expoſuiſſe, artes ſapienter et bello et pace imperandi nullo condidiſſe libro. Quid ergo? an artes venandi, equitandi, rei familiaris gerendae praeſtantiores iudicauit? aut illas publice bene merendi artes non habuit vſu ipſo cognitas? Quin imo non Cyri diſciplinam, ſed ciuitatis conſtituendae et conſeruandae, his ex libris cognoſcimus. Vnum addemus Gellii locum, quatenus huc pertinet XIV, 3. „*Id etiam eſſe non ſincerae atque amicae voluntatis indicium, crediderunt, quod Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo ſtatu reipublicae ciuitatisque adminiſtrandae ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus fere libris, qui primi in vulgus exierant, oppoſuit contra conſcripſitque diuerſum*

verſum regiae adminiſtrationis genus, *quod* παιδείας Κύρου *inſcriptum eſt*. Illi ergo, quorum auctoritatem Gellius commemorat, in his libris *regiae adminiſtrationis genus*, atque ita non aliud, quam nos, conſilium deprehenderunt.

(16) Expoſita nobis ſunt fere, quae de natura *diſciplinae Cyri* habebamus dicere: ſed eadem res deinde melius cognoſcetur: veniendum enim eſt ad vſum, quem inde licet ſperare. Cum in tali opere et materia et forma ſpectanda ſit, de vtraque, quantum facultas noſtra fert, breuiter dicemus. Res ipſa vero docet, e disputatione noſtra apparere debere, vtrum auctor conſilium ſuum aſſecutus ſit, nec ne. Quam ad rem, ſi eius aetate viueremus, Athenienſium opinionibus imbuti, etiam de aliis quibusdam rebus non magis a noſtro, quam ab ipſius conſilio alienis nobis dicendum eſſet, maximeque de *genere* Cyri et de eius *felicitate*. Ob hanc eius pietas erga deos eſſet praedicanda. Nam et felicitatem eius *laudandam* putauit: quo pertinet I, 1, 1. σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς, neque minus, vt opinor, θείως πως IV, 2, 1 (nam illud erat tempus, quo prima regni Perſici iaciebantur fundamenta: V. §. 22); et VIII, 7, 6 ſ. Genus Cyri nobis ita tangendum eſſet, vt oſtenderemus, recte et probabiliter ad deos referri. Sed haec nugatoria ſunt: quae tantum ea de cauſa protuli, vt ſignificarem, melius facturum fuiſſe auctorem, ſi omnia retuliſſet ad virtutem, neque in his ἐγκωμιαστῶν exempla ſecutus eſſet, qui omnibus laudum locis excuſſis ei, quem laudant, multum ſaepe laudis detrahunt. His ergo miſſis nos potiora, quae ad vſum conferri poſſint, conſiderabimus. Quoniam autem auctoris elegantiae et modeſtiae placuit, narratione inuoluere rerum grauiſſimarum praecepta, huius ſummam ſub adſpectum ponemus, et eius aperiemus artificium. Sic deinceps melius intelli-

telligentur, quae de materia ipſa ſumemus illuſtranda *).

(17) Cyrus, Cambyſis regis Perſarum filius, cum vſque ad 12 aetatis annum publica Perſarum diſciplina inſtitutus eſſet, ab auo, rege Medorum, videndi eius cupido, in Mediam eſt arceſſitus. Ibi cum 4 fere annos equitando, venando, aliisque exercitationibus conſumſiſſet, et tandem etiam imperatoriae artis dediſſet documentum, ad patrem, proſequentibus Medis, rediit. Omnium enim ſibi conciliauerat amorem, in primisque Artabazi, qui etiam eius adſpectu paſcebatur ita, vt aegre ab eo diſcederet. Poſt 12 fere annos dux Perſici exercitus Medis contra Aſſyrios auxilio profectus eſt, quo in itinere pater eum ad fines vſque Medorum comitatus de officiis imperatoris multa cum eo diſſeruit.

In his praeter alia obſeruandum cenſeo, quomodo cupiditas regni condendi in animo Cyri exſtiterit. Hic illud in promtu poſitum eſt, quod ei auctor generoſio-

*) Per ſe in diligenti huius operis analyſi et de materia et de forma dupliciter quaeri poteſt. Nam et in narratione vtrumque, id eſt, et facta et narrandi modus, ſpectatur: et, ſi finem et conſilium operis, quam *eſſentiam* dixeris, (ſ. „*den Geiſt*,") conſideraueris, id eſt diſciplinae ciuilis et militaris praecepta, in his rurſus materies ipſa et materiae tractandae ratio examinari poteſt. Sed nimis longum et putidum ſit, ſi ex hac quadripertita distributione ſubtiliter, vel potius μικρολόγως, omnia perſequi velimus. Sufficit nobis, vt vniuerſam narrationem formae loco habeamus, artis militaris et ciuilis praecepta pro materia, praeſertim cum haec in vniuerſa materia aeſtimanda, pro conſilio auctoris, primum et praecipuum locum obtineant. Ceterum nihil impedit, quo minus, vt nos quidem materiae et tractationis ſ. formae nomina hic vſurpauimus, hanc primum, quod nobis commodius viſum eſt, ac deinde illam conſideremus.

nerosiorem indolem et magnam φιλοτιμίαν tribuerat I, 2, 1. Quod vero cuipiam in mentem venire possit, nihil mirum esse, si regis filius regis honorem ipso haereditatis iure appetat, id quidem nihili est. Nam vt Xenophon Persarum ciuitatem informauit, rex plane, vt apud Lacedaemonios, nomen tantum regis, regiam potestatem fere nullam, habebat. Non diserte hoc auctor dicit, sed multis locis clare significat, in primis I, 3, 18. Sed hic equidem agnosco magnam Xenophontis et sollertiam et modestiam. Quod matrem timere finxit, id, intelligi vult, re ipsa accidisse. Cum enim puer per aliquot annos in Medis ad regis nutum intentos videret omnes, ea res magnam vim habere debuit in hominem, natura magnos spiritus gerentem. Fortasse et illud auctor iam ab initio spectauit, vt, venationibus ad Armeniorum fines institutis, horum principes mature necessitudine quadam Cyro iungeret. Vid. II, 4, 15. Ergo illa Cyri in Medis habitatio, quae leui de caussa videtur ficta, maximi est momenti et reliquam narrationem valde probabilem facit et naturae consentaneam. Non minus autem scite et ingeniose quam modeste auctor disputationem illam inter filium et matrem l. l. inducit. Simili modo varietatis tantum gratia, aut aliam leuem ob causam, Artabazi et eius ineptiarum mentio fieri videtur: excusat enim auctor leuitatem rei, aut eam certe agnoscere se ostendit verbis: Εἰ δὲ δεῖ ... ἐπιμνησθῆναι. I, 4, 27. Sed praeparat hac persona factum in primis notabile, de quo §. 21 f. dicemus. De interuallo 12 annorum, quo Cyrus in Persas redux legitimum tempus sub disciplina publica exegit, nihil prorsus auctor, nisi hoc ipsum, commemorat; prudenter id quidem, quantum sentio, et ex interioribus artis praeceptis. Nam indolem eius iam ante expresserat, et dicta et facta quaedam narraverat, quae, vt de puero, maiore cum voluptate legun-

tur, et ſatis per ſe oſtendunt, quantus vir futurus ſit puer tam egregius. Iam ſi alia quaedam de adoleſcente Cyro narraſſet, ea ſi non taedium attuliſſent lectori, ſaltem falſam opinionem de libri ſcopo excitaſſent, et auctorem prodidiſſent, qui delectu rerum neglecto curioſe magis, quam ad certum conſilium vitam Cyri exponere voluerit. Quin etiam Sectiones III et IV., vt ingenue profitear, quid ſentiam, iuſto diutius lectorem videntur oblectare. Denique in tota hac narrationis parte illud vnum prorſus diſplicet, quod auctor Cambyſi nihil laudis impertiuit. Hanc ſi vel pauciſſimis verbis abſoluiſſet (nam eius perſona ceterum non vtitur), nonnihil tamen ad laudem Cyri faceret. Certe rei militaris ſcientiam et vſum ei tribuere debebat. Sic maiore cum ſtudio legeremus longum illum (Sect. IX) cum Cyro ſermonem.

(18) Cyrus poſtquam e Cyaxare, Medorum rege audiuit, quanta hoſtium multitudo ad bellum cogeretur, perſuaſit ei, cum gentes illarum regionum fere omnes eminus pugnarent, vt omnibus Perſis arma, qualia Homotimi tantum haberent, fieri curaret, quibus hoſtem cominus aggreſſi facilius in fugam verterent. His celeriter confectis dum hoſtes exſpectabantur (nam Cyaxares, opinor, cunctandum eſſe decreuerat) Cyrus ſuos exercebat et praemiis afficiebat, omnique modo acuebat ad bellum. Luſtranti aliquando copias ſuas nuntius venit a Cyaxare, vt confeſtim reuerſus Indorum legatis ſe conſpiciendum praeberet. Cyrus ergo cum toto exercitu, quanta maxima celeritate potuit, contendit, acceſſitque ornatus non, vt Cyaxares voluerat, ſplendido veſtitu, ſed honeſto ſudore. Indis autem et ipſe reſpondit, et multo quidem vrbanius et prudentius, quam Cyaxares.

Haec narrationis pars nihil habet eximium aut eius modi, quod diligentius hic cognoſcendum videatur.

Omnia in commentariis, pro noſtro inſtituto, explicare potuimus. Tantum animadvertere licet, quomodo Cyrus non modo ſuorum animos ſed et exterorum, vt h. l. Indorum et deinceps aliarum gentium, ſibi deuinxerit, vt mirandum non ſit, multos ſponte ſe ipſius imperio ſubieciſſe. Id enim auctor vult intelligi.

(19) Iam cum ipſe muneribus distribuendis eo redactus eſſet, vt in exercitum ſumtus non ſuppeterent, Cyaxari autem moleſtus eſſe nollet, eius permiſſu Armenios, qui defecerant, nec opinos oppreſſit, et ad officium redire coëgit, ſed ita, vt eos amiciores Cyaxari, quam ante fuerant, redderet. Inde progreſſus Chaldaeos coëgit pacem inire cum Armeniis, et magno ipſorum gaudio Cyaxaris in vtrosque firmavit imperium. Vt in Medos rediit, perſuaſit Cyaxari, vt Aſſyrios in ipſorum regione aggrederetur. Itaque profecti tandem cum omnibus copiis non longe a caſtris hoſtium conſederunt. Ab hoc tempore, quamquam ſummum imperium Cyaxaris erat, tamen Cyri auctoritas, volente aut patiente Cyaxare, maximis in rebus valebat. Aſſyrii caſtra ſua vallo et foſſa muniuerant. Cum ergo a paucioribus ſine magno periculo irrumpi non poſſet, occulto loco Cyrus ſuos continuit, dum illi ad pugnam egrederentur. Quorum cum dimidia fere pars ad aciem inſtruendam prodiiſſent, repente Cyrus prorupit, et vehementi incurſu multos proſtrauit, reliquos in caſtra repulit. Ceciderat in ea pugna rex Aſſyriorum et eius nobiliſſimi duces. Ex quo cum fracti animis multi clam aufugerent, Croeſus, Lydorum rex, potentiſſimus eorum ſocius, et ceteri cum eo omnes, relictis noctu caſtris, fuga ſunt dilapſi.

(20) Cunctatio Cyaxaris Cyro idoneam cauſam praebuit, qua ſibi Armenios adiungeret. Conſentiente ergo Cyaxare, eos venatione ſimulata opprimere ſtatuit. Ipſe Cyaxares eum idoneum ad hanc rem iudicabat,

 quod

quod olim in venatione ſocios habuerat regis Armeniorum filios, quos credibile eſſet, nihil inſidiarum ſuſpicantes, in eius manus venturos: et his deinde obſidibus vti cogitabat II, 4, 15. Magna cum probabilitate haec ſunt excogitata. In mentem etiam venit, Cyaxarem fortaſſe propter ignauiam ſe a primo periculo remouiſſe. Honeſtas certe cauſas, vt alio loco, affert II, 4, 17. Sed hoc vt incertiſſimum mitto, quia verbis claris auctor ipſe nihil ſuſpicionis in hanc rem mouet. Sufficit ad eius laudem, quod priſtinae venationis conſuetudinem facili nexu cum reliquis Cyri factis coniunxit. Quod dixi, Cyri auctoritatem in bello aduerſus Aſſyrios maximis in rebus plurimum valere coepiſſe, patet ex III, 3, 30, 46 et 56. Prudentia eius fecit, vt Cyaxares ei non auderet aduerſari.

(21) Iam cum Cyrus aſſentientibus multis hoſtes confeſtim perſequendos eſſe ſtatueret, Cyaxares eo permoueri non potuit, vt cum ſuis rurſus ſe diſcrimini obiiceret. Veniam tantum illis Medorum dedit, qui ſponte Cyrum ſequi vellent. Hic Artabazus, qui vehementi eius amore tenebatur, maximam Medorum partem ad hanc nouam expeditionem excitauit. Eodem tempore Hyrcanii, cum aliis rebus, tum Cyri fama permoti, ab Aſſyriis ad Perſas defecerunt. Hi ſub Aſſyriis iniquiſſima conditione egerant, et vltimis plerumque periculis fuerant obiecti, nunc vero aliquo interuallo poſt Aſſyriorum caſtra excubare iuſſi erant, vt, ſi forte hoſtes inſtarent, primos eorum exciperent impetus. Horum igitur opera factum eſt, vt Perſae aduenientes, qui poſt illos laterent, improuiſo in Aſſyriorum caſtra irrumpere et eos ad internecionem fere delere poſſent. Multum tamen Cyri prudentia et humanitas illam victoriam temperauit. Captiuos enim ſaluos dimiſit, effecitque lenitate verborum (IV, 4, 13), vt imperio nouo non ſe ipſos, ſed alios ſubiicere vide-

viderentur. Dudum desiderauerat Cyrus proprium Persarum equitatum, et inuitus his Medorum et Hyrcaniorum opibus vtebatur, quod sic non omnia sui arbitrii esse intelligebat. Cum ergo Assyriorum multos equos, et, quae ad rem equestrem pertinerent, multa cepisset, de communi sententia multis suorum attribuit equos, vt vtroque genere militiae merere possent.

(22) Nouus inde a libro IV nascitur rerum ordo. Nam ab illo die, quo Cyaxares hostibus fugientibus instare recusauerat, Cyrus callide ab auunculi societate et imperio desciuit, et regni sui primordia moliri, sibi, non iam Cyaxari, res suas agere coepit. Hoc est illud notabile tempus, et, vt nunc dicere solent *epocha*, qua Cyro fundamenta imperii iacta statuere debemus. Iam si illam rationem, qua Cyrus vsus est, fictam esse sumimus, concedere debemus, verosimiliter fictam esse. Credebat nempe Cyrus, aut credere se simulabat, suum iam esse et iuste acquisitum imperium in eos Medorum milites, qui non iubente, sed tantum concedente Cyaxare, et sponte aut precibus Cyri et amicorum, nouam expeditionem ad persequendos Assyrios suscepissent; et Hyrcanios, quorum legati ad se, non ad Cyaxarem venissent, iam sub suo agere imperio: satis habere Cyaxarem, quod ipsius hostes, nulla ipsius impensa aut periculo, delerentur. Laudandum esse delectum in persona Artabazi, quisque intelligit. Nam episodion erat λόγος ille παιδικὸς, quem I, 4, 27 f. legimus, vbi auctor scite et modeste significat, vix tanti esse, vt eius rei mentio fiat.

(23) Sensit Cyaxares, quo Cyri consilia spectarent, et, cum ne de Hyrcaniorum quidem legatione ad se retulisset, vehementi exarsit ira, suosque omnes confestim ad se redire iussit. Sed Cyrus ita rem instituit, vt nec Medi nec nuncius ipse ad Cyaxarem redire vellet. Sed ita humaniter tamen cum eo, litteris et

et mandatis ad eum datis, egit, vt iure conqueri non posse videretur. Ceterum Cyri opes in dies fere augebantur, adscitis sociis Cadusiis et Sacis, Gobrya item et Gadata, Assyriorum regulis, et praeda ex Assyriorum ditione facta. Tandem cum bellando itineribusque faciendis ad Medorum rediisset fines, Cyaxarem ad se in castra inuitauit, eique obuiam processit cum equitatu. Cyaxares cum videret aduenientis pompam, et rursus, ad se respiciens, reputaret, quam exiguo comitatu ipse accederet, graui dolore affectus lacrimas etiam profudit. Inde res ad altercationem venit, in qua Cyri humanitas et eloquentia tandem obtinuit, vt cum eo rediret in gratiam.

(24) Quam intempestiua fuerit Cyaxaris ira, quamque imprudenter minis additis suos omnes reuocari voluerit, Cyrus IV, 5, 27 ... 33. et V, 5, 14 ... 24 optime docet. Quid ergo? an Cyrus omnino nihil peccauit? nam auctor quidem ei nihil iniustitiae in hoc toto rerum eius cursu imputat. Mihi quidem aut Cyrus videtur aliquid peccasse, aut Xenophon, qui res omnes non ita enarrarit, vt ille omni culpa liberaretur. Persae quidem sui iuris erant, neque Medorum imperio ita erant adstricti, vt in belli societatem cum illis coire tenerentur. Hoc apparet ex I, 5, 3 f. aliisque locis. Quod Cyrus ex priuato cognationis officio Cyaxari, vt sororis filius, obedire debere videbatur, id eius personae, cum munus publicum gereret, minime conueniebat. Restat ergo videre, annon contra ipsam fecerit rempublicam Persarum, qui relicta Medorum societate vel sibi vel ciuitati suae, opes nouas et imperium magnum acquirere coeperit. In mandatis quidem nihil aliud habebat, nisi vt socius belli Medis aduersus Assyrios adesset. I, 5, 4 f. Minime autem credibile est, neque significatur vsquam ab auctore, e iure publico Persarum licuisse imperatori foris bellanti pro lub tu agere, aut, relicta societate bellica,

lica, res suas gerere. Contra Cyrus ipse, quamquam sero, e Perside mitti sibi vult, ad quos referat, et quorum auctoritate res maioris momenti suscipiat. IV, 5, 17. Ergo aut Cyrus peccauit, qui sibi tantum arrogarit, aut Xenophon, qui non ab initio dixerit, Cyrum in mandatis habuisse hoc, vt Persarum imperium, vbi res ferret, amplificare vel inuito Cyaxare conaretur. Sed illud, vt postea videbimus, magis est probandum.

(25) *Ceterum cum hiems instaret, et aduersus hostes nondum debellatos noua expeditio probante Cyaxare et omnibus sociis suscipienda esset, Cyrus bellum summo studio apparauit, Persarum equitatum auxit, currus instituit falcatos, plaustra item cum turribus, et suos animo et corpore ad bellum habiliores fecit. Hostes interim infinito numero ad bellum reparati erant, vt Cyrus maiore discrimine, quam antea decertaturus videretur. Hoc ipse paullo ante pugnam cognouit ex Araspa, qui velut transfuga se ad hostes contulerat, fidemque fecerat, ita vt maximis rebus praeficeretur. Ex eodem singula, de altitudine ordinum, de longitudine aciei, et de ratione praelii, quam inire vellent, resciit. Cum ventum esset ad pugnam, etsi Croesus, cui belli summa commissa erat, multitudine sua exiguam Cyri manum circumfundere penitusque delere cogitabat, tamen facile in fugam datur: Aegyptiorum autem globus tanta firmitate locum suum tuebatur, vt Persae labarent, pedemque referre inciperent. Sed reliquis aut vi disiectis, aut fuga dilapsis, cum a tergo tandem et undique premi coepissent, ad vnum omnes eodem loco essent caesi, nisi Cyrus per praeconem eos conditionibus eorum virtute dignis in fidem recepisset.*

Croesus cum suis statim Sardes confugerat: quem Cyrus e vestigio persecutus eam vrbem regemque viuum insequenti nocte cepit. Hunc summa tractauit clementia,

clementia, et deinceps vbique, siue ille humanitate vsus, siue prudentia, comitem secum habuit. Inde cum eius thesauris profectus partim ipse, partim per duces suos, Caras, Phrygas, Cappadoces et Arabas subegit.

(26) Huic capiti scite intertexta est pars pulcherrimae narrationis de Panthea, formosissima muliere, quam in priori praelio captam Araspas custos siue Abradatae marito, siue Cyro asseruabat. Araspas eius amore captus vim ei inferre voluerat. Quod cum ipsa detulisset ad Cyrum, hic sua humanitate vsus homini pepercit, eumque rogauit, vt ad hostes, quasi effugiendi supplicii caussa, transiret. Haec narratio medium exornat opus, et perquam apte cum ipsa historia coniungitur, simulque maximum totius operis nectit *nodum*, quem vocant, i. e. difficultates rebus obiicit, quae lectoris animum in legendo retinent, vtpote sciendi auidum, qui rerum euentus sit futurus. Quamquam vero vsitatum, hodie etiam obsoletum est strategema fictae ad hostes fugae, tamen in Araspa causa fugae singularis et noua et, vt nobis videtur, praeter alias aliorum causas probabilis est. Quod supra (§. 12) de Lydis et Aegyptiis diximus, id sine necessitate contra veri speciem fictum videri potest: Sed si quid h. l. ad defendendum auctorem addere licet, e natura ingenii humani coniicimus, quod probabilitati saltem non repugnat, eum famam aliquam secutum esse e iudicio Cyri natam. Solent enim homines ambitiosi et de principatu aemulantes, vt quemque aduersarium habent potentissimum et nobilissimum, ita maxime illum deprimere, et eos, qui vulgo minoris aestimantur, illis anteponere. Fortasse ergo Cyrus dixerit, nullius negotii fuisse gloriosum regem Lydorum in fugam vertere, vt Aegyptii adeo prae illis se fortes praebuerint. Certe hos ex VII, 1, 40. magis stupore et inertia, quam fortitudine et victoriae cupiditate loco mansisse credas.

(27) Su-

(27) Supererat vrbs Babyloniorum, qua ſalua et in poteſtate hoſtium relicta, breui ad nihilum reditura fuiſſent ea, quae tot laboribus et periculis erant acquiſita. Sed ea murorum erat altitudo et firmitas, nullis vt hominum viribus expugnari aut dirui poſſe videretur. Et tamen ſollertia Cyri viam eius occupandae reperit. Res eſt digna diligenti enarratione; ſed eadem ita nota, vt hic dixiſſe ſufficiat, captam tandem eſſe Babylonem. Cum igitur noctu per alueum Euphratis, aqua per foſſas alio deducta, in vrbem vino ſomnoque ſepultam introiiſſent, recta contenderunt ad regiam, et praeſidium regemque facile ſuperarunt. Deinde per praecones pronuntiatum, vt omnes ſe tranquilli domibus continerent; interfectum iri, quicunque extra domum deprehenſus eſſet: arma item vt omnia traderent: quacunque in domo poſthac arma reperta eſſent, trucidatum iri omnes in illa domo habitantes.

Rebus vrbis ordinatis Cyrus imperii ſui formam effingere coepit, et omnem cultum apparatumque vitae regiae ſplendoremque totius aulae ſuae excogitavit. Plurimum vero curae poſuit in temperanda procerum diſciplina. Tandem cum Babylonem ſibi ſatis munitam et omnibus vniuerſi imperii ſui partibus bene prouiſum videret, iter ſuſcepit in Perſidem, vbi patris auctoritate pacta fecit cum Perſis et iureiurando ſe obſtrinxit de libertate illis ſeruanda. Inde rurſus profectus per Medos Cyaxaris filiam ſibi oblatam duxit vxorem, totamque Mediam accepit dotis loco. Poſtquam Babylonem rediit, alia inſtituit, quae ad curam et cuſtodiam imperii tam late patentis pertinere viderentur. In his, vt in aliis rebus, multum adiutus eſt calliditate Chryſantae. Multis praeterea populis ſubactis tandem tranquillam egit vitam, per quam modo Babylone modo aliis in vrbibus habitauit. Senex admodum ſeptimo in Per-

ſas venit: vbi ſomnio monitus ſe parauit ad mortem, filiosque praeſentibus amicis grauiſſime ad concordiam cohortatus Cambyſi, maiori natu, regnum legauit, Tanaoxari tres Satrapias inſigniores. Denique cum multa egregie diſputaſſet, mentis bene compos vsque ad extremum ſpiritum, et mandata dediſſet de ſepultura ſua, ſalutatis amicis omnibus, placida morte obiit.

(28) Hic in primis notabilia ſunt pacta iurata inter Perſas et Cyrum auctoritate Cambyſis facta. Nam hoc inſtituto Cyrus a crimine iniuſtitiae et foedae tyrannidis quodammodo liberatus et belli noui cauſa inter ipſum et patriam ſublata eſt. Certe ſi omnia ita geſta eſſent, quemadmodum Xenophon geſta eſſe narrat, vehementem terrorem Perſis domi agentibus debuiſſet inferre Cyri aduentus, de quo VIII, 5, 1 ... 20 legimus. Nam vltra dimidiam partem Perſarum, qui arma ferre poſſent (Vid. I, 2, 15 et cf. I, 5, 5. V, 5, 3), felicis militiae conſuetudine et multis beneficiis ſibi obſtrinxerat, et iam ſubactis tot populis cum exercitu accedebat, adeo vt vehementer timendum eſſet, ne patri tyrannidis auctor exſiſteret, aut eundem ſibi ſatrapam faceret. Bene ergo §. 21 dicitur τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο. Volebat enim omnes eſſe ſecuros, neque decere arbitrabatur, filium ad patrem regem viſendum magno venire cum exercitu.

Sed tamen illud excuſari aut defendi non poteſt, quod ciues e patria muneribus et ſtipendiis captos abstraxit, nec ea de re ante ad rempublicam Perſarum aut ad patrem retulit VII, 5, 35 ſ. et 67 ſ. Non enim credibile eſt, multos ex illis ſeptuaginta millibus militum, qui ſocii Medorum aduerſus Aſſyrios e Perſide miſſi erant, in patriam redire voluiſſe. Nam ex VIII, 4, 28. tantum eos dimiſit, qui ſponte ipſius ſocietatem amplexi erant. Vid. et VII, 5, 67. ſ. Infirmiores

igitur

igitur opes Perſarum fecit, abductis tot eorum ciuibus et in ſplendidam ſeruitutem addictis.

Illud vero limato Xenophontis iudicio prorſus dignum eſt, quod foederis inter Perſas et Cyrum auctorem facit huius patrem. Nam ſodales a pueritia cognitos et familiares Cyrus ſecum in militiam abduxerat: et reliqui certe potentiam et ſplendorem hominis, quem priuatum et parem ſibi cognorant, aequo animo adſpicere non poterant, nec probabile eſt, eos tantum ei tribuiſſe, vt ſponte pacta cum eo inire vellent. Oſtendiſſent etiam, ſi rem ipſi propoſuiſſent, ſibi ſuſpectum eſſe Cyri imperium et aduentum. Neque vero magis apte Cyrus ipſe foederis ineundi mentionem facere poterat, praeſertim patre viuo, et his ſacris praeſenti. Patris contra perſona, qui filii tantam felicitatem cum fauore intueri debebat, et quem par erat ſuſpicioni et timori ciuium ſuorum occurrere, ad hanc rem erat accommodatiſſima.

Cyaxaris aduerſus Cyrum benignitas, et oblata cum regno filia me aliquando offendit. Videbatur enim plane repugnare eiusdem inuidiae IV, 1, 13 et IV, 5, 22. nec non V, 5, 25 ſſ. Sed poſtea magis viſus eſt temeritate laborare, quam illa, quae videtur, inuidia. Accedit, quod poſt illam ſimultatem cum Cyro in gratiam rediit, et hic illius voluntatem, muneribus de praeda miſſis, demereri coepit. Fortaſſe etiam Cyaxares temporibus inſeruiendum eſſe duxit, quando Cyrum tantis praeditum vidit opibus, vt alium quemcunque regni haeredem facile regno priuare poſſet. Quamobrem ſi quid hic deſiderare volumus, quod repente tam propenſa eius aduerſus Cyrum apparet voluntas, dicere debebimus, Xenophontem commemorare debuiſſe, qua potiſſimum re commotus ei tantum dederit amoris documentum.

Moriens demum Cyrus filios ſuos ad tuendam fraternam concordiam cohortatur; ſero ſane, quantum

tum per Xenophontem ſcimus. Profecto ſi nihil aliud, hoc certe peccauit auctor, quod de his Cyri filiis ne verbo quidem in ſuperioribus mentionem fecit, aut quidquam ſignificauit. Neque enim naſci et interire cum Cyro debuit tantum imperium, ſed conſeruari potius et ornari filiorum in contubernio patris educatorum virtute. Sed quod ſupra §. 3 e Platone retuli, ipſo auctoris ſilentio confirmatur, eos ſub diſciplina mulierum adoleuiſſe, praua earum indulgentia corruptos: et, ſi quis vult ſeuerus eſſe, auctorem vituperare poterit, quod hactenus hiſtoriae fidem nimis diligenter ſeruauit. Nam in conſtituenda procerum diſciplina Cyrus etiam puerorum educationi proſpexit (VII, 5, 86 et VIII, 6, 10.), vt eo grauius peccarit, qui exemplo ſuo legum a ſe datarum auctoritatem infregerit. Videndum ergo, vt illud recte capiamus, quod *Meiners* in *Geſchichte des Urſpr.* etc. T. II. p. 635 iudicat: *Xenophon ſetzt ſeinen Helden, als Knaben und Jüngling, als Mann und Greis, als Sohn und Vater ... in alle nur gedenkbare Lagen, um durch Beyſpiele zu lehren* etc. Neque enim libri modus cepiſſet rerum multitudinem, ſi omnia pueri, adoleſcentis, *patris*, amici, hoſtis, ſocii, victoris, regis, imperatoris officia enarrare voluiſſet.

Ea, quae hactenus ad ſingulas partes diſputauimus, ſatis docent, Xenophontem intelligenti iudicio et magna cum cura in componenda Cyri vita verſatum eſſe, et plura inde et ad iudicandum et ad imitandum cognoſci poſſe, quam vulgo obſeruantur.

(29) Narrationem ſuam inſtruxit auctor quibusdam digreſſionibus, vt lector interuallis et locis idoneis requieſcere poſſit: in quibus maxime delectant, quae I, 3. continentur. Inter talia ἔξω τοῦ λόγου ornamenta haec eſſe numeranda, ex ſuperioribus, maximeque ex §. 14 ſ. patet. Multum ea diſcrepant a ceterarum rerum grauitate, ſed tamen ita diſcrepant, vt ad rem ipſam

ipſam videantur facta et nata, cum e ſingulis fere narratiunculis coniici poſſit de pueri egregia et plane regia indole et facta inſequentis aetatis inde fiant magis probabilia. Minus ad reliquarum rerum intelligentiam faciunt conuiuantium narrationes (II, 2, 1 ... 10) neque fortaſſe ſunt ad cuiusque palatum: ſed tamen tempore non iniquo Perſae finguntur iocati eſſe, vt homines prorſus otioſi et ſecuri, hoſtibus nondum propinquis. Non opus eſt ſingula huius generis perſequi, veluti de vxore Tigranis (III, 1, 41), et de Panthea, quam narrationem ſupra laudauimus, et quae mirifice variis modis, admiratione, laetitia, exſpectatione, dolore animos legentium mouere debet, vt de ea vel maxime valeat, quod *Meiners* l. l. in vniverſum pronuntiauit: „*Am meiſten Fleiß ſcheint Xenophon auf die Episoden verwandt zu haben; denn dieſe ſind nicht nur ſo vertheilt, daß ſie die Theilnehmung an der Hauptperſon und Haupthandlung erfriſchen und verſtärken; ſondern ſie ſind auch lehrreicher und ſchöner geſchrieben, als die übrigen Theile des Buches.*“

(30) Accedimus ad characteres ethicos perſonarum, Cyri, et quarum ſecundum hunc primae ſunt in hoc opere partes. Cyri ingenium auctor paucis verbis I, 2, 1. adumbrauit: Φῦναι ὁ Κῦρος λέγεται ... φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. Scilicet haec erant in eius indole prima quaſi ſtamina et initia naturae munere conceſſa, quae in eo animaduertebant ſtatim a prima eius pueritia, et quae deinceps in reliqua vita ſe maxime exſerebant; „*die Hauptzüge,*“ vt noſtri iam dicere ſolent, „*in ſeinem moraliſchen Charakter.*“ Fortaſſe etiam auctor intelligi voluit, reliquarum eius virtutum ex his tribus rationem reddi poſſe. Quod ſi ita eſt, debebat id breuiter in reliquis ſignificare, ſicut

de patientia et fortitudine e laudis ſtudio nata: ὥστε π. ... ἕνεκα. Φιλανθρωπίας autem nomine omnes eae humanitatis partes ſignificantur, quibus nos ex vſu loquendi Latinorum et noſtratium amorem erga omnes, alienos etiam homines („*die Menſchenfreundlichkeit*") complectimur. Erat enim Cyrus affabilis et commodus, et qui libenter cum aliis hominibus congregaretur, quique adeo ita ſe in eorum ſocietate gereret, vt ei facile cum omnibus conueniret. Cum 12 annos haberet, auum a ſe nunquam viſum tanta laetitia ſalutauit, vt ſi ad conſuetudinem amici longo tempore a ſe disiuncti reuocatus eſſet. Pari facilitate cum aequalibus iſta aetate verſabatur, et omnium ſibi colligebat gratiam. Cum hac eius iucunditate coniunctum erat bene de aliis merendi, alios et re et opera iuuandi ſtudium I, 4, 1. VIII, 4, 7 ſ. Maxime autem commemoranda eſt, vt in tali viro, clementia et manſuetudo erga hoſtes deuictos, et amicos aliqua culpa lapſos. Hoſtium conſeruatorum et humaniter tractatorum multa ſuppetunt exempla, v. g. III, 2, 12. V, 4, 17. VII, 2, 5 et 10: vnde etiam vt *patrem* pie coluerunt VIII, 1, 1. et hoc nomine appellarunt, etiamſi hac indulgentia ſua eos callide in ſeruitutem redegerat. Sed tamen haec manſuetudo et humanitas quibusdam minus inſignis aut non ſatis expreſſa videbitur: qui ſi cogitare voluerint, quam crudeles reliqui fuerint reges orientis, quantaque ſaeuitia, vt ſi nefas eſſet hoſtibus ignoſcere, victos et inermes trucidarint, intelligent, hanc Cyri virtutem, ſi quidquam aliud, bene expreſſam eſſe per totam Cyri diſciplinam. Vnum excepi locum I, 4, 24, in quo fortaſſe alius repererit, quo Xenophontem defendat. Sed lenitatis aduerſus amicos nullum eſt illuſtrius exemplum, quam in Araſpa, quem formidine plenum ne verbo quidem caſtigauit, ſed contra ad ſe vocatum erexit et bono animo eſſe

iuſſit.

iussit. Admiratus tantam et tam insperatam humanitatem Araspas, *ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε*, inquit, *καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷοσπερ καὶ τἄλλα, πρᾷός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων*, VI, 1, 37.

Singularis est Cyri aduersus auunculum humanitas et obseruantia, de qua hic non alieno loco aliquid adiicere videmur. Mittit ei cum mandatis epistolam, cum eodem tempore mandata tantum det ad Persas IV, 5, 26. Inuitat eum in castra sua, sed ita, vt si ille iusserit, ipse se ad illum venturum esse ostendat. Deinde in congressu prior descendit ex equo, et dextra eum prehensum sedere iubet: et tum demum humaniter collocuturus ei assidet V, 5, 1 ... 7. Rident alii Cyaxarem, vt hominem mulieribus deditum; vbi Cyrus nec risu nec verbis eorum dicta probat. IV, 5, 52. Quin etiam vbi Cyaxari iure et pro salute communi aduersatur, tamen etiam cum periculo aliquid peccandi ei cedit. III, 3, 56.

(31) *Discendi cupidum* fuisse Cyrum et alias dicitur, vt I, 4, 3. multo tamen magis intelligitur e factis, cum, vt alia multa mittam, etiam imperator creatus e patris sermone in arte bellica proficere studuerit. *Honoris et laudis studiosum* nobis exhibet auctor pluribus locis, atque etiam hac ex parte in eius ingenio declarando sibi constat. Vnum indicabo locum III, 2, 31 vbi hac fere sola de causa legatos a duobus populis mitti vult, ad regem Indorum, quod sperat eos de ipsius virtutibus apud illum esse dicturos. (32) Multa alia in eo lucebant animi bona, quorum pleraque ex illorum, de quibus diximus, fonte fluunt. Erat acutus ad res facile intelligendas et inueniendas (*ἀγχίνους*, I, 4, 3.), cuius rei documentum habemus VI, 1, 52. Haec celeritas ingenii et consilii etsi in multis reperitur,

ritur, qui laudis appetentes et rerum cognoſcendarum cupidi ſunt, tamen commode poterat ſingulatim ſuo loco commemorari. Denique recte quis ſtatuerit omnino Cyri ingenium e Socratis et Xenophontis ingenio eſſe expreſſum. Speciminis loco ſit huius φιλοκαλία (I, 3, 3.) et φιλοθυσία (V. ad Xen. vitam §. 12), et illius ſubtilitas in definiendo et diſtinguendo II, 2, 12. VIII, 1, 31. Haec quidem credibilior eſt in philoſopho Graeco, quam in Perſarum rege.

(33) Quamquam auctor Cyrum tot et tantis naturae dotibus exornauit, vt per ſe ſatis magnus videri poſſit, quod pleriſque lectoribus multa regum et imperatorum aut priuatorum ſaltem hominum exempla nota ſunt et facile in animum veniunt, quorum vitia tacite cum illius virtutibus comparent: tamen illi ex aliqua parte oppoſuit CYAXAREM, hominem durum et ſeuerum (IV, 5, 9.); deinde praecipitem et temerarium (ibid.); intemperantem porro et voluptatibus indulgentem (IV, 1, 13 et maxime IV, 5, 52); ignauum denique et ſegnem ad res gerendas (I, 4, 22. Vid. ad IV, 1, 18). Praeterea non dubito, quin faſtum eius inanem reliquae eius imbecillitati minime conuenientem rideri voluerit. Comparet lector IV, 1, 13. V, 5, 8 ſ. VI, 1, 6.

(34) Inter proceres Perſarum gratia Cyri eminet CHRYSANTAS. Hic quod in ſummo diſcrimine dicto audiens fuerat (IV, 1, 3.), ex eo tempore Cyrus ei in primis fauere coepit. Corpore neque magnus neque robuſtus in ſpeciem erat: tamen valde laborioſus et patiens reperiebatur, vt in venatione v. g. ſaepe ſomnum non videret (II, 4, 26 ſſ.). Maxime autem valebat prudentia, vel potius calliditate. Nam egregie aſſentabatur Cyro, et quidquid hic pro communi ſalute Perſarum, vel potius

pro

pro dominatione sua suscipiendum censebat, ille vehementer probabat, efficiebatque vel eloquentia, vel gratia vel felicitate quadam, vt reliqui ei assentirentur. Quo fiebat, vt, cum iniquissima servitutis conditione Cyro se addixisset, ab hoc ad summos honores eueheretur. VIII, 4, 11. Sed ipsius orationes hanc eius calliditatem clarius demonstrant. II, 2, 17 et 19. II, 3, 5 s. IV, 3, 15 ... 22. VI, 2, 21 s. VII, 5, 55 s. VIII, 1, 1 ... 5.

(35) PHERAVLAS etiam inter Cyri amicos insignis est. Eloquentia, prudentia et obsequio erga Cyrum et hic se notabilem praebet; sed magis peculiari quodam humanitatis genere, quod omnino *hominis* naturam prae ceteris animantibus magni faciebat. Ex quo etiam cum sodalibus libenter viuebat, gaudebatque magnam eius rei facultatem se esse nactum, bonis Sacae sibi traditis. Sollers erat ad excogitandum rei splendidius componendae decorem et ordinem, et delectabatur rebus pulchris. VIII, 3, 5. et 49 s. Humanitas illa, quae huius characterem insignem et proprium facit, mihi paullulum suspecta est, et non satis secundum naturam illi videtur tributa. Magis instinctu, quam rationibus, quae illo loco afferuntur, homo hominem amat, praesertim Persa, et homo de plebe. HYSTASPAM auctor minus diligenter expressit. Celeritatem in rebus agendis ei tribuit VII, 1, 19. et omnino nimis similem facit Chrysantae IV, 2, 46. In hoc igitur valere potest, quod in disp. de ing. X. §. 15 e Dionysio adscripsimus. Nam vt concedamus, casum ita ferre potuisse, vt duo homines ingenio essent simillimi, tamen cum tam paucos auctor e magno numero delegisset, in quibus pla-

ne exprimendis elaboraret, huic videtur magis diversam ab illo indolem effingere debuisse. Quodsi quis ex VIII, 4, 9 ... 12 aliquid exsculpere velit, nimis illud sit commune. Inter ceteros me delectat ARTABAZVS, non propter reliquas eius ineptias, quas cognoscimus ex I, 4, 27 s. V, 1, 25, VIII, 4, 27., sed propter vrbanitatem, quae eius dictis inest, maximeque propter illud, quod VIII, 4, 12 legimus, quod germanam sapit hominis vrbani et politi elegantiam, et pluris est, quam omnia illa, quae commode et iucunde de amore suo erga Cyrum protulit. Atque haec quidem dicta sunto de characteribus in hoc opere conspicuis: quos per se spectatos paullo plenius saltem exprimi, inter se autem relatos paullo aptius temperari et clarius distingui debuisse existimamus.

Cetera, quae in vniuersum ad formam operis pertinent, e priori dissertatione peti possunt. Tantum monebo, quasdam disputationes de re militari iusto videri ampliores, et hodiernis quidem lectoribus facile taedium creare posse. Quod incommodum vt euitaretur, equidem non video, quid impedierit, quo minus mediis narrationibus ista, vsitato historicis more, traderentur.

(36) Progredimur iam ad rem longe difficillimam et maxime lubricam, cum de materia ipsa horum librorum, de artibus belli et pacis dicere instituimus. Non enim est huius conditionis nostrae et vitae vmbraticae, de illis rebus iudicare, quas summus imperator in exprimendo summo rege ad formandos magnos bello et pace viros enarrat. Sed tamen si plane intactum hoc caput relinquere vellemus,

mus, nobis ipſi videremur perfide agere aduerſus Xenophontem, aut lectoribus fucum facere, cum inani verborum laude (quod in rebus ipſis non magna laus inſit) auctorem ornatum dimitteremus. Atque etiam deſperatione quadam defeciſſe cuipiam videremur, quod maiorem, quam pro virium noſtrarum imbecillitate laborem ſuſceperimus. Talem ſuſpicionem iniicere poſſit longior praefatio, quae iam, vt ſentio, neſcio quid magni exſpectare iubet. Sed eandem ſuſpicionem deponet, qui inſtitutum noſtrum cognouerit. Non enim nobis propoſitum eſt, praecepta Xenophontis diiudicare et oſtendere, quid inde ad vſum hodiernae militiae et diſciplinae ciuilis conferri poſſit; ſed congerere tantum diſperſa, quae ex ipſius auctoris iudicio potiora videri debent, et ea locis, vnde deſumta ſunt, indicatis ſub vno adſpectu ponere, vt philoſophi, qui de his rebus disputare ſolent, ſi qui haec noſtra legent, (nam artis periti Xenophonte doctore carere ſe poſſe confidunt) promtis et paratis vti poſſint. Pauca tamen quaedam de rebus bellicis non iniucundum erit contuliſſe cum dictis anonymi ſcriptoris, qui non ſolum de arte, ſed etiam ex arte loqui videtur, et cui ſaltem docti homines multum tribuunt: „*Betrachtungen über die Kriegskunſt*, *über ihre Fortſchritte* etc. *Erſte Abth.* 1797.“ Fortaſſis enim e paucis ſpeciminibus intelligetur, ne nunc quidem diſſentire artis peritos a Xenophonte, et huius praeceptionem ne nunc quidem eſſe prorſus inutilem.

(37) Primo igitur quod ad rem militarem attinet, peropportune nobis ipſe Xenophon ſcribendi laborem minuit, qui Sect. IX. ſub Cambyſis perſona de officio imperatoris copioſe disputat. Praeter

 hunc

hunc fontem, quem indicasse sat erit, Cyri proposuit exemplum, vt magis huius consilia et facta, quam dicta sua, lectores cognoscerent. Sed tamen et ipse e persona sua narrationibus iudicia quaedam interposuit, quibus rationes Cyri magis aperirentur, et vnde intelligeremus, quid ipse probarit. Ex his quandam descriptione partium effingere velle disciplinam, ineptum sit, cum ipse res maximas Sect. IX diligenter sit persecutus. Sed tamen in reliquis hunc fere ordinem sequemur, vt a delectu exercitus profecti deinceps ad pugnas et victorias tendamus.

Hic primum subdubito, vtrum auctor eam rationem delectus faciendi, de qua I, 5, 5. narrat, vnice probarit, vbi ad similitudinem moris Romani, cum vir virum legebat, Cyrus ducentos nobiles legit, quorum singuli deinde quaternos legunt eiusdem dignitatis, ita vt rursus horum mille hominum singuli tricenos adsciscant. Iudicium ipse nullum addit. Attamen cum diligenter singularem hunc conscribendi modum declararit, videtur existimasse, lectissimos tali modo bellatores et fidissimos inter se commilitones congregari. — Copias equestres vel maxime probat, et sine equitibus nullum statuit exercitum satis validum, praesertim aduersus equites, aut etiam pedites levis armaturae IV, 3, 4 f. et 15 ... 21. — Sed instituit eos, quos hodierno nomine *Dracones* vocare possis, qui non minus pedestri militia merere possent IV, 3, 14. Cf. IV, 5, 58. — Omnino quod ad numerum militum attinet, id statuit, quod Vegetius refert: *Amplius iuuat virtus, quam multitudo.* II, 1, 8 ff. et alibi. Sic animi firmitatem plus valere dicit, quam robur corpo-

corporis III, 3, 19. Sed magis armis peditum declarauit, quae qui gereret, neceſſario cominus deberet hoſtem aggredi et manum conſerere. Nam telum nullum dabatur: ſolo gladio * non admodum magno pugnandum erat. Equitibus item vnam attribuit haſtam, vt ad manus ſtatim veniendum eſſet. Reliqua arma, maximeque fundam contemſit. VII, 4, 15. Non incommode hic interponere videmur locum anonymi p. 82. „*Die Schlachten gewähren bey weitem nicht mehr die Entſcheidung derer des Alterthums; nicht ſelten gewähren ſie gar keine. Weil man nicht mehr handgemein wird, ſind ſie für den Ueberwundnen weniger, für den Ueberwinder mehr blutig. In jenen fielen während des Gefechtes, und ſo lange von beyden Seiten gekämpft ward, die wenigſten Streiter:*

* Κοπίδα nominat auctor; aliis locis *μάχαιραν* II, 1, 21. IV, 5, 58. Cf. V, 2, 1: nam locum I, 2, 13 dubium fecit Wyttenbachius in ἐκλογαῖς ἱστορικαῖς, qui σάγαριν reponi vult. Cum autem σάγαριν Suidas interpretetur κοπίδα ἢ πέλεκυν, haec tria prorſus videntur apud Xenophontem ſynonyma, vt ἢ non ſit *aut* ſed *ſiue;* eſſe nempe Perſarum gladium eius formae et magnitudinis, vt neſcias, *ſecurim* an *gladium* appelles. Neque enim credibile eſt, eorundem Homotimorum diuerſa fuiſſe arma. Obſtant loca duo IV, 2, 22 et VIII, 8, 23, vbi καὶ interponitur, e quibus interdum ſubiit ſtatuere, diuerſam eſſe σάγαριν a κοπίδι ſ. μαχαίρᾳ; illam eſſe ſecurim, hos gladios; vtrumque autem geſtaſſe Homotimos, vt ſi forte in pugna gladius fractus aut excuſſus eſſet, ſecuri manum armarent. Sed nihil in hanc rem alibi reperi, vt medicina potius his locis adhibenda videatur. — παλτὸν et ξυστὸν prorſus ſunt ſynonyma. Cf. IV, 5, 58. IV, 3, 9. VII, 2, 16. VIII, 8, 22.

nur erst dann, wenn eine Parthey überwunden, niedergeworfen war, fing das Schwerd des Siegers, welches der Besiegte wirklich im Nacken hatte, an aufzuräumen; die Redensart niedermetzeln *drückt die Sache ganz eigentlich aus. Das geschlagene Heer war mehrentheils verloren, vertilgt; kein zwiefaches* Te Iouem laudamus! *möglich. Jetzt hat die Infanterie ihr Seitengewehr nur pro forma, zur Zierde und Beschwerde; viele hat klüger gar keins.*" Quam vere de veterum pugnis hic iudicetur, vel ex his Cyri verbis patet: αὐτοὶ οὐ νομιοῦσιν ἡττῆσθαι, ἀλλ᾽ ἄλλης σοὶ μάχης δεήσειεν. III, 3, 47. — Nunquam exercitus confusus ordinibus aut militibus pro lubitu incedentibus iter facit, sed semper τεταγμένος, etiam vbi nullae ab hostibus insidiae timendae sunt III, 3, 25. V, 3, 55 et 58. VIII, 5, 2 ff. et quamquam auctor e persona Cambysis I, 6, 14 (et Socratis Memor. III, 1, 6) Tactica contemnere videtur, tamen suam hoc in genere scientiam et sollertiam his in libris vel maxime ostendit, et vt artem in primis necessariam exemplo Cyri commendat. I, 6, 43. II, 3, 21 ff. II, 4, 2 ... 4. V, 3, 36 ff. VI, 3, 1 ... 4. VI, 3, 21 ff. VII, 5, 1 ... 6. VIII, 3, 9 ff. VIII, 5, 15.

(38) Non minus momenti inest in extremo agmine, quam in acie prima, praesertim cum res celeriter et strenue est gerenda, aut aduersus hostes incurrendum. III, 3, 41 f. VI, 3, 25 et 27. — Non in campo aperto castra Cyrus vallo et fossa munitus ponit, vt Assyrii; sed loco quam occultissimo vicis et collibus tectus, quod omnia bellica opera repente conspecta plus terroris inferant hostibus.

bus. III, 3, 28. — Centenos milites in ſingulis tentoriis locat. II, 1, 25 ſſ. — Excubiae diligenter et ſtudioſe aguntur. * — Temporis momenta ſunt obſeruanda, vt rebus optime paratis ne qua differendo facultatem rei bene gerendae amittas. III, 3, 9 ſ. — Duces debent militibus praecepta dare, vt eo melius et cum ratione ſuas quisque partes agere poſſit. II, 1, 22. VI, 4, 20. Idem anonymus ille p. 141 fieri debere ſignificat et paſſim non factum eſſe oſtendit: „*Wenig Befehlshaber der Regimenter ſtrebten dahin, oder beſaßen das Talent, dem gemeinen Mann ſeine Rolle zu erklären, ihn von dem, was er beytragen mußte, ſeiner Fähigkeit gemäß zu unterrichten.*“ — Nulla exercitus pars, niſi de communi conſilio, et conſcio imperatore contra hoſtes aliquid ſuſcipere debet. V, 4, 19 ſ. — Seruile et temerarium eſt, in pugna praedae inhiare, et e ſola victoria lucrum captandum. IV, 2, 26. — In pugna duces vel maxime dicto audientes eſſe debent imperatori. III, 3, 8. IV, 1, 3. — Aduerſus hoſtes numeroſiores ita pugnandum, ne ab iis includaris: ac proinde in eorum cornua incurrendum acie directa. Vid. ad VII, 1, 9. Sic poſtero tempore Macedonum paucitas ab

 Alexan-

* Non liquet, cur auctor rem, de qua nemo ſanior ſcriptor mentionem facere debere videatur, tantopere commendet, aut eius rationem habitam eſſe doceat, cum per ſe intelligatur, et populi rei bellicae plane rudes natura facile aſſequantur proſpiciendum eſſe, ne nocturnus hoſtium aduentus omnes opprimat dormientes. Vid. v. c. III, 3, 28. IV, 1, 7. VII, 2, 1. — An forte negligentius Athenienſes caſtra tuebantur, vt nullos interdum ponerent excubitores? Verba ὡς ἔδει tale quid ſuſpicari iubent.

Alexandro inſtruebatur aduerſus infinitas Perſarum copias. *Cornua quoque*, vt narrat Curtius (IV, 13, 30.), *ſubſidiis firmauit, non recta fronte, ſed a latere poſitis, vt, ſi hoſtes circumuenire aciem tentaſſent, parata pugnae forent.* Hoc aduerſus Croeſum et deinde aduerſus Darium valere potuit: ſed hanc in rem anonymus: p. 97: „*Es iſt um die Lehre vom Ueberflügeln und Flankennehmen ein tragikomiſches Ding: wenn der Eine verdutzt ſtill hält, und mit ſich ſchalten läſſet, geht das Manöver nach Wunſch: wo nicht, ſo kann durch Gegenanſtalten, durch Gegenbewegungen der Ueberflügler wieder überflügelt werden* (Cf. VI, 3, 20. Ἀλλ᾽ οὗτοι ... κυκλωθεῖεν.) .... *Von zwey Zangen, die einander faſſen, kann jede eben ſo viel kneipen, als ſie geknippen wird.*" — Hoſtibus, qui arma ponunt, et ſine inſidiis arbitrio victoris ſe tradunt, parcendum IV, 2, 32. IV, 4, 1. et alibi. — Re feliciter geſta cauſſae inquirendae, et inde ad vſum reliquae militiae praecepta ducenda. III, 3, 8. IV, 1, 5 ſ. — Praedam auctor non cedit occupanti, ſed aſſeruat in commune collatam, dum poſſit diſtribui. IV, 2, 42. IV, 6, 12. — Praemiorum modus non definitur pro loco aut nobilitate, ſed pro meritis II, 2, 17 ſſ. et VIII, 4, 29 ſ. ita vt imperator de cuiusque meritis iudicet; II, 3, 16.

(39) Ceterum in diſciplina militum non modo exercitationes proprie bellicas probat, (quamquam has vel maxime, vt per ſe intelligitur et ex II, 1, 20 ſſ. II, 3, 17 ſſ. patet) ſed etiam venationes (I, 2, 10. VIII, 1, 34 ſſ.) et ludos (VIII, 2, 16 ſ. VIII, 3, 25. ſſ.). — Quoad vero diſciplina cerni-

cernitur in poenis et praemiis, haec fere sola commendantur. Supplicium certe nullum reperitur in toto hoc opere: et praeter duo castigationis exempla VII, 2, 5 ... 8 et VIII, 3, 21 s. nihil legitur, quod in poenis militaribus numerari possit. Sed cum per se non dubium sit, quod I, 6, 20. saltem conceditur, poenis immodestiam et licentiam compesci oportere, videtur mihi auctor illa lenitate vsus esse, vt sibi per omnia constaret illa, quam Cyro tribuerat, φιλανθρωπία.

Vnum etiam mihi in mentem venit praeceptum e disciplina Persarum bellica, quod miror ab auctore non magis clare traditum esse, de arcanis nempe regum celandis. Ad rem bellicam hoc referre visum est, propter exempla, siue propter loca scriptorum, vnde illud duximus. Nam Curt. IV, 6, init. *Alexander*, inquit, *quam regionem Darius petiisset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat; more quodam Persarum, arcana regum mira celantium fide: non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitae periculo sanxerat. Lingua grauius castigatur, quam vllum probrum: nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere graue sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.* Et Ammianus Marcellinus XXI, 26. haec narrat: *Speculatores et transfugae subinde venientes repugnantia prodebant; ideo futurorum incerti, quod apud Persas nemo consiliorum est conscius, praeter optimates, taciturnos et fidos, apud quos Silentii quoque colitur numen.* Exempla quidem habemus in his libris fidae et religiosae taciturnitatis, vt in Gadata (V, 3, 9 ff.), maximeque in Araspa: sed

 tamen

tamen morem illum praecipue Perſicum fuiſſe, et quidem tam ſancte obſeruatum, et hoc amplius, quod e Curtii verbis credas, a Cyro introductum, id quidem nullo loco ſignificatur.

Sed ſatis de bellicis artibus dictum ſit, vt de rebus praeſertim, quarum etiam delectus nobis ſit difficilis. Sed tamen nos coniectura qualicunque vſi ea protulimus, quorum mentionem facere Xenophon ipſe, haud dubie locuples in hoc genere auctor, operae pretium duxit: quae iudices rei militaris magis periti eo facilius aequi bonique conſulent.

(40) Pacis etiam artes, quibus conſeruetur imperium, tangendae ſunt, de quarum neceſſitate egregium eſt illud auctoris VII, 5, 76: Μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι· πολὺ δ᾽ ἔτι μεῖζον, τὸ λαβόντα διασώσασθαι. Τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμαν μόνον παρεχομένῳ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης, οὐδ᾽ ἄνευ ἐγκρατείας, οὐδ᾽ ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. Adſcripſi totum locum, quia paucis verbis multas et magnas res videtur complecti, vt in hac disputatione quaſi principii loco poni poſſit. Omnino et hic, vt ſupra (§. 37.), nobis ſuccurrit auctor, cum illa ſectione CIX multa in vnum congeſta explicauerit. Reliqua igitur breui abſoluere poterimus. Atque in his quidem ſequemur auctoris rationem et ſola narratione oſtendemus, quid vel Cyrus fecerit, vel Xenophon probarit.

Cyrus quoniam bello pacem ſtabilire cogitauerat, extrema belli compoſuit ita, vt imperii firma

ma iaceret fundamenta. Primum ſuorum fidem bonis captae vrbis distribuendis ſibi magis deuinxit. Deinde Babyloniis rebellandi facultatem extorſit, vltima ſupplicia minatus, ſi qui domi ſuae quidquam armorum ſeruaſſent. Tum inſtituit, vt circa regiam decem millia ſatellitum de Perſarum gente excubarent, eosdemque ſibi ſtipatores et itinerum comites eſſe iuſſit, ſi quando ex vrbe discederet: firmumque ſimul praeſidium vrbi impoſuit, cui ſtipendia numerari iuſſit a Babyloniis, βουλόμενος, inquit auctor, αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν. Haec quam ſapienter aut quam humaniter fecerit, aliorum iudicium eſto. Ab humanitate quidem ſua hic aliquid remiſit, neceſſitate fortaſſe coactus. Ceterum inſtitutis quibusdam, maximeque procerum diſciplina prudenter multis rebus proſpexit. Quomodo in eam cogitationem venerit, vt imperii ſui partes temperaret muneribus domeſticis et ſatrapiis, probabiliter docetur ab auctore. Domeſticas res compoſuit ad ſimilitudinem rei militaris: nam quae imperator per totum exercitum edici vult, ea ſummis tantum ducibus praecipit et praecipienda iniungit. VIII, 1, 14. Eandem ergo opportunitatem conſecutus eſt muneribus domeſticis ſ. palatinis. Satrapas autem neceſſarios eſſe vidit, ne praefecti praeſidiorum paſſim collocatorum, ſi omnem omnium rerum prouincialium curam demandatam haberent, diuitiis et opibus aliquando elati ab imperio deficerent. VIII, 6, 1 ſſ.

(41) Cum ab Aſſyriis nihil eſſe timendum videret, curauit etiam, ne qua conſpiratio amicorum aduerſus ſe facile exſiſtere poſſet: quod quam callide inſtituerit, inde ab VIII, 1, 45. multis docetur.

cetur. Huc pertinent etiam legati, ſiue imperatores, qui ad prouincias cum exercitu obeundas ſplendidis nominibus ornati mittebantur VIII, 2, 10 ſſ. inprimis vero VIII, 6, 16. Nam credere licet, hos *ſpeculatores* aut *exploratores* (nam ab his nomine magis quam re illi cum imperio miſſi legati differebant) magis ad obſeruandos et coërcendos ſatrapas, quam ad iuuandos eosdem profectos eſſe. Iisdem ſatrapis oppoſiti viciſſim erant praeſidiorum praefecti, de quibus modo diximus. Vid. VIII, 6, 1. In his praefectis illud prudentiſſime inſtituit, vt ad neminem niſi ad ſe referrent, ac nullius imperio eſſent ſubiecti, (l. l.) adiunctisque ſatrapis rem ciuilem a militari, cuius ſummam ſibi reſeruarat, ſeiungeret: ibid. §. 3 et 9. — Haec fere ſunt, quae auctor nobis ad extremam partem disſertationis noſtrae nobis ſubminiſtrat; pauca illa quidem, fateor, ſed tamen non ſine fructu, quantum exiſtimare poſſum, cognoſcenda. Quomodo inde praecepta duci poſſint, non eſt, quod doceam.

(42) Iam ad propoſitum reuertendum eſt: de vſu totius operis dicere inſtitueramus: hic ſane magnus eſt et multiplex, ſicut ea, quae hactenus perſecuti ſumus, per ſe docent. Ac de forma quidem, id eſt, de narrationis inuentae aut conformatae artificio iam ſupra iudicauimus: de materia vero idoneos iudices habemus Scipionem Africanum minorem, qui Cicerone teſte (ad Q. Fr. I, 1. et Tuſc. II, 26) hos libros non ſine cauſſa de manibus ponere non ſolebat, quod nullum in iis praetermiſſum eſſet officium diligentis et moderati imperii; et Ciceronem, qui ad diu. IX, 25 παιδείαν Κύρου, quam contriuiſſet legendo, totam in imperio

rio ſuo ſe explicauiſſe dicit. Hic cum ſe iocatum hoc dicere ſignificet, eo plus laudis Xenophonti tribuit, quod ſerio ſiue vana ſuperbia tale quid de ſe praedicare non poſſit. Neque vero dubito, quin hodie reges et exercituum terreſtrium imperatores illorum virorum iudicia probaturi eſſent, ſi quis hos libros illis in manus tradere vellet recentiori habitu ornatos.

Quoniam vero ſupra §. 16. diximus, e disputatione noſtra apparere debere, vtrum auctor conſilium ſuum (de quo §. 15) aſſecutus ſit, nec ne, hoc ipſum aliorum iudicio iam permittere quam ad noſtram exiſtimationem reuocare debemus. (43) Quod ſi quid pace lectorum audere licet, ſtatuimus, Xenophontem bene docuiſſe, quomodo bellis fortiter et ſapienter gerendis magnum imperium acquiri poſſit; alterum minus feciſſe planum, quomodo idem debeat conſeruari. Nam rebus in tantum ordinatis, quantum ex auctore cognoſcimus, et domi et foris naſci potuerunt pericula maxima. Primo enim, quod Cyrum de filiorum educatione nihil proſpicientem finxit, (quam rem e negligentia potius quam de induſtria ab eo omiſſam eſſe, ex oratione Cyri VIII, 7, 6 ſſ. coniicio) id quale ſit, iam ſupra §. 28 extr. oſtendimus. Deinde ciues tantae vrbis ex tot nationibus recens collecti in certos ordines ex aequitate aut ex ipſorum voluntate nondum erant deſcripti, neque iura conſtituta aut iudiciorum modus. Haec niſi valde ſapienter temperata eſſent, multae et graues disſenſiones cum periculo regis et totius imperii oriri poterant. Externa autem pericula, quae timenda fuerint, intelligimus ex eo, quod inſequentibus temporibus Graecia tam ſaepe Aſiae bellum intulit.

intulit. Ad ſeruandas igitur ſub imperio gentes claſſes erant aedificandae, quibus inde a Mari Rubro vsque ad Pontum Euxinum (VIII, 6, 21.) terra continens ab incurſionibus barbarorum defenderetur. Sed nauium omnino nulla vsquam fit mentio. Breuius igitur Xenophon egit de hoc altero rerum genere; et vt bella geſturos multis et ſalutaribus inſtruxit praeceptis, ita minus diligenter prouidit iis, qui rempublicam pacatam legibus temperare et omnibus opibus tutam praeſtare volunt.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Α΄

SECTIO I.

Oſtendit auctor hoc operis prooemio, non adeo difficile videri, hominibus imperare, modo quis imperio recte uti ſciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commode ad narrationem inſtituendam tranſit.

C. I. ΕΝΝΟΙΑ ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύεσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν δημοκρατίᾳ· ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι, ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνῄρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ, κἂν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται, ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. Πολ-

§. 1. Vocabulum χρόνον, vt ſuſpectum, a Zeunio vncis includitur, propterea quod Ariſtides, qui hunc locum laudat, illud omittit. Sed rectius apud Ariſtidem addas, quam Xenophonti detrahas, cuius eſt oratio plenior. Vid. I, 3, 1. et VII, 5, 49. Add. quae diximus in disp. *de ingenio Xenoph.* §. 24. — εὐτυχεῖς: nam ex vulgari hominum de rebus humanis opinione etiam fortuna laudatur, (Cic. ad diu. IX, 9) quod ea ſine diuina voluntate non contingit. Vnde Latini *infelicem* et *inuenuſtum* fere συνωνύμως dicunt. Cf. et Memor. IV, 8, 3.

Πολλοὺς δ᾽ ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις, τοὺς μὲν, ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ, καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνυ τι δυναμένους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺς δεσπότας. 2 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μέν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπιστατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾷν μᾶλλον ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι. Πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι, οἷ ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονταί τε χωρία, ἐφ᾽ ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε, ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν, τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν, ἐῶσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. Ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ἠσθόμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τοὺς νομέας, οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι, οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελουμένοις ὑπ᾽ αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ᾽ οὐδένας μᾶλλον συνίστανται, ἢ ἐπὶ τούτους, οὓς ἂν αἴσθωνται ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. 3 Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγιγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἴη ῥᾷον, ἢ ἀνθρώπων, ἄρχειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι

§. 2. αὐτοὶ βουλ. Minus accuratus scriptor facile, τῷ αὐτοὶ omisso, locum dedisset ambiguitati.

§. 3. ἐγέν. Πέρσης, ergo barbarus: vt magis credibile videri debeat, principem natione Graecum, ac proinde litteris et philosophia excultum, multas gentes diuturno imperio tenere posse — μὴ ... ἢ: Recte monet Zeunius, particulas μὴ οὐ, sequente coniunctivo, numquam aliter poni, nisi sensu prohibendi, vt intelligatur verbum *cauendi*, quod ab hoc loco abhorreat. Ergo pro ἢ scriptum fortasse fuit εἶναι, cum pro compendio scripturae εἶ aliqua nota insignito (i. e. εἶναι) aliquis, vt melius scilicet posuerit ἢ. Ceterum in μετανοεῖν latet, quod cogitatione supplendum est, πιστεύειν s. γιγνώσκειν.

ὅτι Κῦρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὑτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων, οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ᾖ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἤν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι, τοὺς μὲν, ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ, καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ, οὐδ᾽ ἑωρακότας πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ, καὶ εὖ εἰδότας, ὅτι οὐδ᾽ ἂν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. 4 Καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ των πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι᾽ ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ᾽ ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῴη δ᾽ ἂν, εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· καὶ ὁ Θρᾷξ Θρακῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τἆλλα δὲ ὡσαύ-

§. 4. καίπερ . . . Σκυθῶν, *qua multitudine facile alios populos ſibi ſubiicerent.* Videtur enim hoc opponi τῷ ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ — τὰ γοῦν . . . Εὐρ. Neque enim de populis Africae certi quid pronuntiare audet. Hanc orbis partem non adiungit Europae, vt nonnulli faciebant: diſerte ſaltem e perſona Socratis Libyam ſ. Africam a reliquis discernit Memor II, 1, 10. — Particulam γοῦν Zeunius (ind. h. v.) dicit pro γὰρ poni, quam vim nullo loco habet: eſt potius *certe, quidem, ſaltem.* — Sed ab eodem Z. recte τὸ οὕτω reuocatum eſt: nam hic pleonaſmus cum anteced. particula grauitatem habet, vt Lat. *hoc eodem modo.* Sic dr. ὁ αὐτὸς οὗτος. — ἑκόντων . . . Μήδων: In hoc non conſentit auctor cum Herodoto et poſterioribus Hiſtoricis: ſibi tamen ipſe non videtur repugnare, vt Zeunius hic et Exped. III, 4, 8 contendit. Nam infra VIII, 5, 19 Cyro matrimonium inituro tota Media dotis loco traditur, nec memoratur deinceps vlla Medorum adverſus Cyrum ſeditio, quem credere licet fuiſſe ipſis exoptatiſſimum regem. Cf. I, 4, 25. Loco autem illo (Exp III.) Xenophon fabulam refert ab incolis illarum regionum narratam, quae ad hiſtoriam antiquiſſimorum temporum, eamque tenebris involutam, reſpicere videtur. Indicant verba τὸ παλαιὸν ποτὲ, ἐλέγετο, et portenta in vrbium expugnatione commemorata. — Ceterum index loca ſingula demonſtrabit, vbi auctor plura de gentibus hic nominatis habet. De *Indis* Cyro prorſus ſubiectis non diſerte narrat: ſed tamen ſi eorum verba VI, 2, 1 perpendimus, videntur eius fidei ſe commiſiſſe. De *Mariandynis* autem nihil, praeter nomen h. l. poſitum, in his libris reperimus.

τως ἔθνη ἀκούομεν· τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται, καὶ λελύσθαι ἀπ᾽ ἀλλήλων· Κῦρος δὲ, παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἑκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἑκόντων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν, καὶ Κιλίκων· ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαριανδυνῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ᾽ ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. Ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. 5 Καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν, οὔθ᾽ ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι. Ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστὶν, ὅποι ἂν ἄρξηται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἐάν τε πρὸς ἕω, ἐάν τε πρὸς ἑσπέραν, ἤν τε πρὸς ἄρκτον, ἤν τε πρὸς μεσημβρίαν. 6 Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμε-

§. 5. Mirum, quod poſt ἠδυνήθη ſtatim reperimus ἐδυνήθη. Sed ſimiliter mox ἐάν τε . . . ἤν τε, quod Zeunius ſimili loco III, 3, 17. defendit. — ὅποι . . . ἄρξηται, *quemcunque in locum quis iter facere coeperit.* Proprie verbum πορεύεσθαι accipiendum, non vt Zeunius vult, pro *enarrare.* Non opus eſt tanta et tam dura hyperbole ad declarandam imperii a Cyro conſtituti magnitudinem. Pluribus in hanc ſententiam, pro doctrinae inſigni copia, diſputat Wyttenbachius in ἐκλογαῖς ἱστορικαῖς p. 370 ſ.

§. 6. τίς ποτε ... παιδευθεὶς: His verbis accurata fit diſtributio eorum, quae altera ſectione dicentur. — ποίαν τινὰ, non *qualem fere*, ſed et hic τὸ τὶς intendit τὸ ποίαν: *quam excellens et diuinum ingenium.* Sic et in ſq. ποία τ. παιδ. Nec aliter II, 2, 10 extr. — ᾐσθῆσθαι non eſt *cognouiſſe*, vt Zeunius vult, ſed *meminiſſe*, vt III, 1, 14. Illud autem ταυτόλογον non admittit bis i. e. diſtributiue poſita particula καὶ.

ψάμεθα, τίς ποτε ὢν γενεὰν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς, τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. Ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα, καὶ ᾐσθῆσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

SECTIO II.

Cyri genus et corporis animique dotes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Perſicas inſtituta, quarum ratio et praeſtantia explanatur.

C. II. Πατρὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, Περσῶν βασιλέως· (ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληΐζονται) μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται, καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυ-

§. 1. οἱ δὲ Π. ... κληΐζονται: Libenter ſcriptores veteres eorum, quorum de laudibus ſcribunt, ortum ad deos referunt: neque alio conſilio Xenophon Perſeum Iouis filium commemorat, quam vt Cyrum oſtendat diuina ſtirpe generatum. Hac mente jam ante dixerat τίς ποτε ὢν γενεάν. Cf. Ageſ. I, 2. — Φῦναι δὲ ὁ K. His verbis ad alterum eorum, quae propoſuerat, progreditur. — ᾄδεται: Nam, vt Zeunius e Strabone docet, etiam ap. Perſas erant poëtae μετ᾽ ᾠδῆς ἔργα θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀναδιδόντες — εἶδος μ. κ. In exprimenda et animi et corporis imagine ſcriptor recte corporis formam prius ob oculos ponit. Sic enim lectoris phantaſia ſtabilem quaſi ſedem nanciſcitur, vbi animi bona deinceps contemplanda locare poſſit. — In Cyri facie celebratur *naſus aquilinus*. Plutarch. praecept. polit. p. 503 Baſ. Πέρσαι, ὅτι γρυπὸς ἦν Κῦρος, ἔτι καὶ νῦν ἐρῶσι τῶν γρυπῶν, καὶ καλλίστους ὑπολαμβάνουσιν. Vnde Plato de rep. V. p. 55. (Bipont.) τὸ γρυπὸν βασιλικὸν φατὲ εἶναι: vt excuſandi ſint, qui in Friderici regis Bor. naſo regium quid deprehendere ſibi viſi ſunt, vti Lavater in opere phyſiognom.

νον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. 2 Φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. Οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι· οὐχ ὁμοίως γὰρ ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. Αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις, ἀφεῖσαι παιδεύειν, ὅπως τις ἐθέλοι, τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως ἐθέλουσι, διάγειν, ἔπειτα ἐπιτάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν, ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίας αὐτοῖς ἐπέθεσαν. 3 Οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται, ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, οἷοι πονηροῦ τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ ἐφίεσθαι. Ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· Ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. Ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὤνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον· ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. 4 Διῄρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορά, ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισὶν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. Νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. Οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ

§. 2. δοκοῦσιν ἄρχεσθαι, *ab eo rem ordiuntur* f. *ab eo proficiscuntur.* Nam sequitur ἔπειτα (quae particula in tali nexu fere pleonastice ponitur, vt in aliis linguis non desideres, si absit) et §. 3. προλαβόντες.

§. 3. τὴν ἀρχὴν non *initio*, sed omnino, *prorsus.*

§. 4. οὔτε . . . καλόν: Intelligi vult auctor, eos non lege, sed instituto; non poenae metu, sed verecundiae studio adesse. Viderentur enim nimis vxorii, si raro in forum venirent.

περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προῤῥηθῇ παρεῖναι· οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. 5 Ἄρχοντες δ᾽ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσὶ δώδεκα· (δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διῄρηνται) καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ᾑρημένοι εἰσὶν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνῦναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ᾑρημένοι, οἳ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. Ἃ δὲ ἑκάστῃ τῇ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ᾗ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. 6 Οἱ μὲν δὴ παῖδες, εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ᾽ ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. Οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. Γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων, οἵων δὴ εἰκός. Οὓς δ᾽ ἂν γνῶσι τούτων τὶ ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. 7 Κολάζου-

§. 5. Aliquid elegantiae ineſt τῷ διῄρηνται pro πεποίηνται (διαιρέσει). Communis forma eſt: εἰς δώδ. φυλὰς οἱ Π. δ.

§. 6. λέγουσιν, non *pueri*, ſed omnino *homines* ap. Perſas. — οἵων δὴ εἰκὸς h. e. *qualia incidere facile poteſt exiſtimari.*

§. 7. ἄνθρωποι: Offendit me, quod articulus non adeſt, praeſertim in ſententia, quae videatur vniuerſalis — ἥκιστα: Nulla certior putatur emendatio, quam haec. Mss. cum Philelpho habent οὐχ ἥκιστα, quod ita poteſt defendi, vt dicas de Perſis adultis eſſe ſermonem, qui et odio habeant et in iudicium vocent ingratos. Orationis autem commutatio illa μάλιστα ... οὐχ ἡκ. prorſus Xenophontea eſt. Sed arridet viris doctis illa emendatio, quod putant, leges Perſarum ciuiles hic opponi legibus aliarum ciuitatum, cum tamen ſermo

λάζουσι δὲ καὶ, οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. Δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. Οἴονται γὰρ, τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. Ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών.
8 Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. Διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. Διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι

ſermo ſit de inſtitutis et legibus diſciplinae puerilis ap. Perſas. Ceterum vbi Xenophon Perſarum aut Lacedaemoniorum leges laudat, tacite ſimul Athenienſium vituperat leges, quod conſilium ab hoc loco videri debet alienum, cum et hae certis in cauſis actionem ingrati animi iuſſerint. V. Memor. II, 2, 13 ibique Hindenburg et, qui ab hoc laudatur, Caſaubonus ad Theophr. Char. XV, 2. Haec ſi recte monui, articulus ante ἄνθρωποι minus eſt neceſſarius, quia non *omnes homines* intelliguntur, ſed tantum *omnes Perſae adulti*. Ea, quae hic disputaui, tantum aliquid dubitationis mouere, non autem eo valere debent, vt οὐχ ἧκ. poſtliminio reſtituatur. — Καὶ γὰρ nihil aliud poteſt eſſe, niſi *ſane*, *vero*; repetitur enim prior ſententia paullo grauioribus verbis expreſſa. Ipſius ſententiae vis et veritas paucis videtur eſſe aperienda. Nimirum ſenſus honeſti et decori vel maxime reſpuit ingrati animi turpitudinem. Ergo qui hac ex parte peccare non dubitat, etiam ad reliqua honeſta fit hebetior, et tandem omnem ſenſum honeſti exuit, vt turpia quaeuis et committat et patiatur. Memor. II, 2, 1 .. 3. bene docetur, animum ingratum eſſe iniuſtitiae ſpeciem; quod hoc etiam loco, ad declarandam illius vitii turpitudinem, commode poterat afferri.

§. 8. σωφροσύνην: Vid. ad §. ſq. — μέγα δὲ ... συμβάλλεται: Socratico more populariter, non vniuerſe pronuntiata ſententia, ſed ſingulis virtutibus commemoratis, docet auctor, exemplo maxime inſtillari teneris puerorum animis virtutem. — ἥν τις διψῇ: breuiter et argute rurſus praeceptum Socraticum ſignificatur. Vid. Mem. I, 3, 5 ſ. cf. et h. l. §. 11 extr.

εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. Φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτους, ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν· ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται.
9 Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε· Δέκα ἔτη, ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι) παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς μάλιστα τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ· καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. Ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα, καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν· ἔτι δὲ καὶ γέῤῥον, καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ', ἂν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. 10 Διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ,

§. 9. σωφροσύνη h. l. est *castitas*, *abstinentia a Venere*, cum superiori §pho sit latiori sensu, quod nos dicimus *ein gesetztes Wesen, und ein daraus entspringendes vernünftiges Betragen* — ἐπιμέλεια ergo, de qua hic dicitur, est *arctior custodia*, qua locus et occasio explendae turpis libidinis adolescentibus non datur. Aristot. Hist. anim. VII, 1. μάλιστα δὲ καὶ φυλακῆς δέονται περὶ τὸν χρόνον τοῦτον· μάλιστα γὰρ ὁρμῶσι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν.

§. 10. ἀληθεστάτη hic et VIII, 1, 34. (vt Lat. *verissima*) est *rei conuenientissima*; *die natürlichste* — ὅπου ἂν παραπ. Opponitur hoc peruersae consuetudini Atheniensium, qui non quouis loco, aut pluribus et diuersis natura locis, sed planissimo minimeque impedito ad meditationes militares vtebantur, et in *arenam* educebant milites. Cf. Memor. III, 3, 6.

λέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῷεν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. Καὶ γὰρ πρῷ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις· ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι, ὅπου ἂν παραπίπτῃ. Καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῆται· παίειν μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ παρόντων· 11 Ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς εἰκὸς, τῶν παίδων, τἄλλα δὲ ὅμοιον. Καὶ θηρῶντες μὲν, οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν· ἢν δέ τι δέῃ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες, τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου· καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ, ἐάν τι ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάρδαμον. Εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. 12 Αἱ δ᾽ αὖ μένουσαι φυλαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται· ἐν ᾗ δ᾽ ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι,

§. 11. οἱ τηλικοῦτοι, *ephebi:* nam de his h. l. est sermo.

§. 12. εὔπιστον dici pro εὐπειστον, *obedientem*, similiterque coniugata scribi per ι, non per ει, pluribus hic docet Zeunius:

τοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. Χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἤν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί. Ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. Ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. 13 Ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε· Πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ περὶ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. Ἢν δέ που δεήσῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες, οὐδὲ παλτὰ, στρατεύονται· τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέῤῥον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ, μάχαιραν ἢ κοπίδα. Καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. 14 Οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα

καὶ

§. 13. Pro φρονούντων Welſius e Stephani coniectura non felici dedit σωφρονούντων, quod recte a Zeunio repudiatur. Non tamen, vt ab eodem additur, vulgatum idem valet. Nam φρονοῦντες ἤδη ſunt, *qui iam ob aetatem ſapere coeperunt, maturitatem quandam mentis et iudicii ſunt nacti*; σωφρονοῦντες autem, vt ſupra dictum, *qui cupiditatibus temperant, et ſic modeſtam et frugi vitam agunt*. Hoc autem minus pendet ab aetate, ad quam omnino hic reſpicitur. — γέῤῥον, οἷόνπερ... ἔχοντες: Ad formam clypei Perſici declarandam commode poterat auctor ad picturas prouocare, quia cum alibi, tum in Poecile, Athenis multa viſebantur eiusmodi opera, vt inde Perſarum habitus militaris cognoſci poſſet. — μάχαιραν a κοπίδι non differre, oſtendimus in disp. de natura et vſu diſcipl. Cyri. — πλὴν ... διδ. nam vt §. 5. dictum eſt, hi ex ſenibus deligebantur.

καὶ τὰ ἴδια. Καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται· καὶ ἤν τις, ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν, ἐλλίπῃ τὶ τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες, ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, ἄτιμος τὸν λοιπὸν βίον διατελεῖ.

15 Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι. νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη, διὰ τὰ προειρημένα. Λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. Ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. Οἳ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. Οἳ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναυλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν· οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. Οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία ἐστὶν ἡ Περσῶν, καὶ ἡ ἐπιμέλεια αὕτη, ᾗ

οἷον-

§. 15. τὰς δώδ. μ. homines virili aetate, et ciues quidem, intelliguntur. Cf. II, 1, 8. — οὕτως a Zeunio refertur ad οὐκ ἔξεστιν. Dicit enim: „H. e. ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι." Hoc nobis videtur durius. Pertinet potius ad παρὰ τ. δημ. διδασκάλοις: *qui non ſic*, i. e. *non publica diſciplina inſtituti ſunt.* — ἐστὶν ... ἐπιμέλεια: Haec verba recte a Zeunio e cod. Guelf. in textum recepta ſunt. Reſpicit enim auctor ad §. 3 et 6 init. et ἐπιμελείας maxime verbo ſignificat, rem ibi propoſitam iam ſatis eſſe explicatam.

οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. 16 Καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτυρία καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. Αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν, καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα που φανερὸν γενέσθαι, ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ ποι ἀποχωρεῖν. Ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

SECTIO III.

Duodecim annos natus Cyrus ad auum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit, vt egregiam mentis et animi indolem ostenderet, omniumque amorem sibi conciliaret.

C. III. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλεῖον, ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο, καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν, ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν· Ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν

λὸν

§. 16. τὸ ἀποπτ. ... ἀπομύττεσθαι: Rectius postea dicitur, non ἰέναι που, sed ἰόντα που φανερὸν γενέσθαι, et VIII, 1, 42. πτύοντες ... φανεροὶ εἶεν. Vnde Camerarius *propalam* hic addidit, bene coniiciens, auctorem ἐν φανερῷ aut simile quid adiectum habuisse. Herodotus eadem de re: οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου.

§. 1. καλῶς καὶ ἀνδρείως *recte et strenue*. Prius pertinere videtur ad virtutes morales, vt veritatis et iustitiae Cyrus studiosus fuisse dicatur; alterum ad exercitationes in sagittis iaculisque mittendis.

λὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. Ἔρχεται δ᾽ αὐτή τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. 2 Ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ, καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις, (ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χεροῖν· ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι, καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι) ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν, Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. Ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ, ἢ οὗτος· ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατὴρ, Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. 3 Ἀντασπαζόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης,

καὶ

§. 2. ὀφθ. ὑπογραφῇ: Plures populi orientis palpebras ſtibio infuſcabant, in quo ipſo ornatum quendam ponebant: et cum palpebrae iſto fuco adſtrictae contraherentur, efficiebant, vt maiores viderentur habere oculos. De hoc more poſt Grotium ad 2 Reg. 9, 30. multi multa. Neque nunc inuſitatum eſſe docent illi, quos laudat Michaelis in Suppl. ad Lex. Hebr. ſub פוך — ταῦτα … Μηδ ἐστί: His verbis auctor tacitae occurrit lectorum cogitationi, quod Perſae non vterentur tam ſimplici cultu et victu, quam in antecedd. dictum eſt: Medorum contagione, intelligi vult, iam eſſe deteriores factos. Vid. VIII, 1, 41. et VIII, 5, 15. — τοῖς οἴκοι, non illis, quas in Graecia paſſim videas Medico luxu diffluentes. — Ὦ μῆτερ, Περσ. etc. Non puerilis ſimplicitas aut dictionis virtus in hoc reſponſo laudanda eſt; ſed prudentia plane virilis. Nam quo matris interrogatio ferebat, vt alterutrum minus pulchrum videri pronuntiaret, id euitata comparatione effugit. Cumque ipſe paucos adhuc vidiſſet Medos, ne iudicium pueriliter praecipitaret, prudenter addit: ὅσων … θύραις. — ἐπὶ θύραις; in aula regiarum aedium, vbi amici praeſto eſſent regi. Vid. interprett. ad Eſther. II, 19.

§. 3. De ornamentis Cyro tributis Vid. VIII, 2, 8.

καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει· καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἐφ᾽ ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥςπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ στολῇ· καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν, ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρα, καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. 4 Δειπνῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧσσον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προςήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. Τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ; φάναι τὸν Ἀστυάγην, Οὐ γὰρ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶναι τοῦ ἐν Πέρσαις; Τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐχὶ, ὦ πάππε: ἀλλὰ πολὺ ἁπλουστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ᾽ ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ παρ᾽ ὑμῖν. Ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δέ τινας ἑλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε, ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. 5 Ἀλλ᾽ ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμενος δ᾽, ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ, ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. Ἀλλὰ καὶ σε, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι· Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, ταῦτα λέγεις; Ὅτι σὲ, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖ-

§. 4. παροψίδας: Leuis eſt quaeſtio, vtrum de obſonio vel ſolidiori vel iurulento capiendum ſit, an de patina, in qua fuerit appoſitum. Analogia linguarum docere poteſt, *patinam* eſſe *cum cibo*. — οὐ γάρ: *enimuero nonne* etc. Intendit τὸ γὰρ vim interrogationis.

χεῖρα ἀποψώμενον· ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι καταπλέα σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. 6 Πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν· εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. Ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν, καὶ θήρεια καὶ τῶν ἡμέρων. Καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν. Ἦ καὶ δίδως, φάναι, μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ τι ἂν βούλωμαι, αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ Δία, φάναι, ἐγώ σοι, ὦ παῖ. 7 Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον, λαβόντα τῶν κρεῶν, διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ· Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις· Σοὶ δὲ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· (τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω) Σοὶ δὲ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· Σοὶ δὲ, ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα, ἃ ἔλαβε, κρέα. 8 Σάκα δὲ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; Ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους, καὶ ἀποκωλύειν, οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. Καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς, ὡς ἂν παῖς, μηδέπω ὑποπτήσσων, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς; Καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; Οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι,

καὶ

§. 6. *πάντα ... χρῆσθαι*: Cum *διαδόναι* sit etiam *permittere*; dici poterat: *πᾶσι τοῖς κρέασι ... βουλ. χρ.* Sed h. l. intellige ante infinitiuum *εἰς τὸ*.

§. 7. *τοῦτο ... ἔχω*, non *παλτὸν*, sed *hoc carnis*: meliora in posterum promittit. Male quidam interpretes, vt Philelphus: *nam hanc (tragulam) ego nunc habeo*; et Charpentier: *un dard, que j'ai encore*.

§. 8. *Σάκᾳ*: Suſpicari licet, non hominis, ſed muneris eſſe nomen; ab Orient. *Sakkah* h. e. ad bibendum dedit: et fortaſſe Scytharum gens *Sacae* eorumque feſta Sacaea inde nomen traxerunt.

καὶ καθαρίως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι, τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην, καὶ προσφέρουσιν, ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. 9 Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τῷ Σάκᾳ καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας, ἀνακτήσωμαί σε, ἢν δύνωμαι. Καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. Λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μὲν εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως, καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγῃ πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. (Οἱ γὰρ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ᾽ αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταῤῥοφοῦσι· τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.) 10 Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων ἔφη, Καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν, οὐκ ἀπεῤῥόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι νὴ Δί᾽, ἔφη, ἐδεδοίκειν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη. Καὶ γὰρ, ὅτε εἱστίας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δὴ, ἔφη, σὺ, ὦ παῖ, τοῦτο κατέγνως; Ὅτι νὴ Δί᾽, ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. Πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. Πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲ ἓν ἀλλήλων· ᾔδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως· οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ᾄδοντος,

§. 9. μὴ λυσιτ. αὐτοῖς, *ut ipsis in perniciem cedat*. Videtur esse litotis propter euphemismum vsurpata.

τος, ὠμνύετε ᾄδειν ἄριστα. Λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. Ἐπιλέλησθε δὲ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. Τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. 11 Καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, Ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται· ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. Καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν. Ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, οὕτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; Τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι, νὴ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με, πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν, οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. Ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἂν, ὥσπερ οὗτος, ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα, ὁπότε βούλοιτο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρός τινας. Εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι λοῦται. Εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει, ἀπὸ σοῦ κωλύων. 12 Τοιαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφὸν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ τι

γὰρ

§. 11. διψῶν παύεται vertas: *sitire desinit*, et intelligas Cambysem tantum bibere, quantum ad exstinguendam sitim opus sit. Huius temperantiae commodum per suauem ironiam vocatur κακόν.

§. 12. τὰς δὲ ἡμ. Scribendum videtur τῆς δὲ ἡμ. quod vsitatius est et Philelphi versione commendatur, qui habet *interdiu* — τὸν τ. μ. ἀδελφὸν: Quod nomen *Cyaxaris* auctor hic non ponit, neque quidquam de eo addit, cum eius nullam ante mentionem fecerit, nemo facile probet.

γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

13 Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης, καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζειν εἶναι καταλιπεῖν. 14 Ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, Ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοὶ, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοὶ οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ', ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμὲ, ἐπί σοι ἔσται· καὶ χάριν σοὶ, ἔφη, μᾶλλον εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. Ἔπειτα δὲ, ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ, καὶ ἄλλοις, ὁπόσοις ἂν βούλῃ· καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. Ἔπειτα δὲ, ἐν τῷ δείπνῳ, ἐπὶ τὸ μετρίως σοὶ δοκοῦν ἔχειν, ὁποίαν βούλει ὁδὸν πορεύσῃ. Ἔπειτα, τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω· καὶ ἄλλα, ὅσα ἂν βούλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ, οὐκ ἀτυχήσεις. 15 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. Ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο. Ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται· Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα, ὅτι ἱππεύων ἥττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο, εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. Ἢν δέ με καταλίπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι

σομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς, συμμαχεῖν αὐτῷ. 16 Τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοὶ τῶν διδασκάλων; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. Πῶς σὺ οἶσθα, εἰπεῖν τὴν Μανδάνην; Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλος μὲ, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. Καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτὲ δίκῃ πληγὰς ἔλαβον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. 17 Ἦν δὲ ἡ δίκη τοιάδε· Παῖς μέγας, μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. Ἐγὼ γοῦν τούτοις δικάζων, ἔγνων, βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. Ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων, ὅτι, ὁπότε μὲν κατασταθείην τοῦ ἁρμόττοντος κριτὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστι· πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. Ἔπειτα δὲ ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι· τὸ δὲ ἄνομον, βίαιον. Σὺν τῷ νόμῳ οὖν ἐκέλευε δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. Οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τάγε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἢν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδι-

§. 16. Καὶ τοίνυν, φάναι etc. En tibi documentum πολυλογίας Cyri: narrat enim fusius, quod caussae suae non admodum faveat, nec tempore satis apto, quo et ingenium Cyri et aetatis imbecillitas exprimitur.

§. 17. Ἐν δὲ τούτῳ potest recte habere, non vt sit *interea*, sed *secundum hanc rem, quod ad h. r. attinet*. Melius tamen legeris: ἐπὶ δ. τ. *propter h. r.* Sic saepe τὸ ἐπὶ, vt II, 3, 10. — Ἔπειτα δὲ ἔφη: Grauius et sententiae primariae magis aptum esset ἔγνω (*statuit, pronunciauit*) pro ἔφη. In Guelf. est: Ἐπειδὰν δ' ἔγνω ... σὺν τῷ ν. etc. sine particula οὖν. Extrema haec possunt apodosin continere, vt tota haec lectio, iudice Zeunio, probari possit. — De sententia ipsa τὸ μὲν ... βίαιον disserui ad interpretationem Germ. Memor. IV, 4, 14. ss.

ἐπιδιδάξει. 18 Ἀλλ' οὐ ταὐτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρά τε τῷ πάππῳ δίκαια καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. Οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν· ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. Καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τεταγμένα μὲν ποιεῖ, ἃ ποιεῖ τῇ πόλει· τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχή, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. Ὅπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι εἴης, ἄν, παρὰ τούτου μαθὼν, ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικὸν, ἐν ᾧ ἐστι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅγε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν, μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. Ἦ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτοῦ μεῖον ἔχειν; Ὥστε θάρσει, ὡς ὁ σός γε πατὴρ οὔτε ἄλλον οὐδένα, οὔτ' ἐμὲ διδάξας πλεονεκτεῖν ἀποπέμψεται.

C. IV. Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ, ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε, καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο, προσιὼν, καὶ ἔνδηλος ὢν,

§. 18. τεταγμένα δὲ λαμβ. scil. *praemia et emolumenta*: non vt Zeunius (ind. sub τάττειν) reddit, modum reip. administrandae. Distinguitur enim a τεταγμ. ποιεῖν, et ψυχὴ *appetitus, animi libido* magis de commodis cogitare iubet, quam de muniis obeundis. — οὔτ' ἐμὲ διδ. Sic in Guelf. scriptum exstare, Zeunius testatur. Ipse tamen retinet ac defendit lectionem vett. editt. οὔτ' ἐμὲ μὴ διδ. Vereor vt sic διδάξας affirmatiue capi, aut omnino recte dici possit: οὔτ' ἄλλος οὔτ' ἐγὼ μή. Saltem in hoc nexu bonus scriptor ambiguitatem facile animaduersam vitabit. Quodsi post μὴ statim positum esset ἀποπέμψεται, duplex negatio optime haberet. — Ceterum acute magis Cyrus matrem refutat, quam vere. Rex sane ius tyranni poenae metu tuebatur, verum apud ciues non affectos dominationis spe aut cupiditate. In Cyro quidem, cui et animus esset regius innatus, (V, 1, 23.) et spes aliqua regni aliquando capessendi proposita, exemplum tyranni, aui praesertim, qui nepotem imperio non premeret, magnam vim ad incendendam dominationis cupiditatem habere debuit.

ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς· ὥστε καὶ, εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι, διαπράξασθαι σφίσιν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅ τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. 2
Καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ, ὅ τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ οὐ χαρίζεσθαι. Καὶ γὰρ, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφοβεῖτο, μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. Καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ᾔσθάνετο Κῦρος, καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων, ὅ τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

3 Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ διδόναι λόγον, ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ᾽ ἄλλων, ὁπότε δικάζοι· ἔτι δὲ καὶ, διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνοι· καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ᾽ ἄλλων ἐρωτῷτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκρίνετο· ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία

§. 1. *φιλανθρ. καὶ φιλοτιμίαν*: Cf. c. 2, §. 1. Φιλοτιμία saepius *ambitiosum quoddam studium* significat, quod *simplici laude ducatur*, non *honoris aut praemii cupiditate*.

§. 3. *ἐκ πάντων ... αὐτῷ*: Sed et ipsa aetas exeuntis pueritiae loquacior est. In Marg. Guelf. post verbum πολυλογώτερος adscriptum est: Καὶ ὥσπερ παιδίσκος ἔτι ἄνηβος ὤν, quo additamento grammaticus idem monere voluit. Sed auctor ipse hoc fortasse adiicere noluit, quod comparatiuum πολυλ. vere comparatiue intelligi vellet: *loquacior etiam, quam ista aetas fert.* — Quae sequitur comparatio paullulum offendit eo, quod Cyri simplicitas et humanitas non aeque aliquando ad temeritatem progressura erat, ac temporis progressu adolescentes maioris staturae ad virilem speciem perueniunt. — *πλείω ἀκ. αὐτοῦ*: In his ellipsin τοῦ μᾶλλον quis statuerit: sed rectius mihi hunc comparatiuum videor referre ad illos, de quibus dixi ad interpretationem Germ. Memor. II, 6, 12. Scilicet in πλείω latet μᾶλλον πολλὰ ita, vt μᾶλλον ad ἀκούειν non ad πολλὰ referendum sit: nam sequitur σιωπῶντι, non λήγοντι, *loqui desinenti*.

λογία συνελέγετο αὐτῷ. Ἀλλ᾽ ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι αὐτοῖς νεαρὸν, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν· οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ᾽ ἁπλότης τις καὶ φιλοστοργία· ὥστε ἐπιθυμίαν τις εἶχεν ἔτι πλείω ἀκούειν αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

SECTIO IV.

Cyrus, exactis pueritiae annis, grauitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi deuincit, inter quos vnice tenetur equitandi et venandi studio.

4 Ὡς δὲ προῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν, σὺν τῷ μεγέθει, εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, οὐκέτι ὁμοίως προπετῶς εἶχεν. Οὕτω δὴ ἡσυχαίτερος μὲν

§. 4. τὸ σκυλ. ... εἶχεν est, opinor, εἰς s. πρὸς τὸ σκυλ: ad morem catulorum, promiscue ad omnes accurrendi, non iam aeque procliuis erat. Οὕτω δὴ e Guelf. recepi pro vulg. Οὕτω δὲ, quia transitus hic fit, quo verbo Οὕτω ... ἦν eorum, quae in hoc §pho antecedunt, admonent. In tali autem formula τὸ δὴ est vsitatissimum et maxime Xenophonteum. Sed sententia non est plena, cum non dicatur, quibus in rebus Cyrus fuerit ἡσυχαίτερος (nam ineptum sit, de sola vocis moderatione ex antecedd. cogitare); neque concinna, cum nihil opponatur verbis ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις. Puto ergo, post ἦν aliquid intercidisse. v. g. ἐν πᾶσι, ἐν τοῖς ἄλλοις. — ἢ διαναπηδῶν: Hoc Zeunius e Guelf. notat pro vulg. ἤδη ἀναπηδῶν, itemque Wyttenbachius e Lugd. (in ἐκλογαῖς ἱστορ. p. 378.) qui eleganter et docte de praep. διὰ in compositis agit et hanc lectionem recte asserit. Nempe διαναπηδᾷν est *certatim in equum saltu se dare.* Sic in reliquis verbis. Nam διὰ in talibus respondet Latinorum praepositioni *dis*, quae item in compositis passim significat *inter se*, adeo vt talia verba commode adhibeantur, vbi de certamine sermo est. Cf. quae diximus ad *Apomn.* vers. Germ. de verbo διομολογεῖσθαι I, 2, 57.

μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. Καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ, ἃ κρείσσων ᾔδει ὤν, ταῦτα προὐκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ᾽, ἅπερ εὖ ᾔδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν· καὶ κατῆρχεν ἢ διαναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἢ διακοντιούμενος, ἢ διατοξευσόμενος ἀπὸ τῶν ἵππων, οὔπω πάνυ ἔποχος ὤν· ἡττώμενος δὲ, αὐτὸς ἐφ᾽ ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. 5 Ὡς δ᾽ οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν, ἃ ἡττῷτο, ἀλλ᾽ ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις· ταχὺ δὲ παρῄει, διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου· ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων· ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ᾽ εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. Καὶ ὁ Κῦρος, αἰσθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτο οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, Ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; Ἀλλ᾽ ἢν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σέ μοι ταῦτα τρέφειν. 6 Ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, οὐκέθ᾽ ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὤν, ἀλλ᾽ ὀκνηρότερον προσῄει. Καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσῄει, εἰ μὴ προΐδοι, εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερεφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

7 Ἐπεὶ δ᾽ οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ᾽ ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τὶ φανείη θηρίων. Ὁ οὖν

Κῦρος

Κῦρος τῶν ἑπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο, ὁποίοις οὐ χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ θαῤῥοῦντα διώκειν. Οἱ δ᾽ ἔλεγον, ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ παρδάλεις· αἱ δὲ ἔλαφοι, καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι οἶες, καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν. Ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυςχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἧττον, ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. 8 Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος, ὧν ἤκουσεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφευγε. Καί πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν· οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπέμενεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. Ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. Ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προςελάσαντες, ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν, κατερεῖν αὐτοῦ τῷ πάππῳ. Ὁ οὖν Κῦρος εἱστήκει καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιᾶτο. Ὡς δ᾽ ᾔσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προςφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει· καὶ διατεινάμενος εὐστόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. 9 Ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. Ὁ δ᾽, αὐτοῦ λοιδορουμένου, ὅμως ἐδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δοῦναι εἰςκομίσαντα τῷ πάππῳ. Τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασὶν, Ἀλλ᾽ ἢν αἴσθηται, ὅτι ἐδίω-

B 5 κες,

§. 8. οὐδὲν ἄλλο: ergo nec δυςχωρίας, in quibus faltu equi paene excuffus eft: in πεδίῳ res melius ceffit. — ἠνιᾶτο. Ὡς δὲ etc. Egregia fimplicitate auctor adolefcentis probi, fed fervidioris indolem pingit, ferio poenitentis, cum peccauit, fed mox obliti et rurfus peccaturi. Vniuerfe pronuntiatis abstinet, et haec tantum de Cyro fuo, fine fententiarum aut verborum pompa, narrat.

κες, οὐ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται, ὅτι σε εἴων. Κἂν βούληται, φάναι αὐτὸν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. Καὶ σύ γε εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος, ὅ τι βούλει, τοῦτο ὅμως χάρισαί μοι. Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. 10 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τε τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. Καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν οὔ, κατέθηκε δὲ ᾑματωμένα, ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. Ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἀλλ᾽, ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως, ὅσα σὺ δίδως· οὐ μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενὸς, ὥστε σὲ κινδυνεύειν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. Ἀλλ᾽, ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου, ὅτῳ σὺ βούλει, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις. 11 Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε ἄρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν·

Ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον γάρ ἔμοιγε ἐδόκει εἶναι, οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῷα θηρῴη. Πρῶ-

τον

§. 9. σὺ γ. ... βασ. εἶναι: Optime Zeunius haec exponit. Ironia eſt cum indignatione aduerſus Cyrum, qui cum impotentia quadam in eo, quod concupiuerat, inuito monitore perſtat. Comparat Z. Terent. Adelph. II, 1, 21. et Phorm. III, 2, 57. Refert autem Xenophon, vt opinor, hanc ſententiam, quia intelligi vult, ineſſe aliquid ominis de futuro rege. Wyttenbachius ſenſum manifeſtum eſſe dicit. Addit autem, Xenophonti obuerſatum videri regium illud ludicrum in peruulgata de puero Cyro hiſtoria ap. Herodot. I, 114 ſ.

§. 10. ὅτι αὐτὸς ... ἐκείνῳ: Quaſi tentans animum aui hoc dicit: neque vero his credere videtur. — Puerile laudis ſtudium indicat, quod ſequitur καὶ τὰ ... ὄψεσθαι; niſi forte primum indignationis impetum euitare vult. — σὺ δίδως pro vulg. μοὶ δ. e Guelf. cum Zeunio recepi, quia ineſt vrbana emphaſis, et quia Philelphus idem videtur e ſuo cod. expreſſiſſe: „quaecunque *abs te* dantur."

§. 11. Ὦ παῖδες ... περιῳκοδομημένα: Hic locus, ſi quis alius, ſententiarum grauitate, membrorum concinnitate, verborum breuitate figurarumque ſplendore reperitur eximius.

τὸν μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν· ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψωραλέα· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χωλὸν ἦν· τὸ δὲ, κολοβόν· τὰ δ᾽ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. Καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναὶ, ἥλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόν τε ἦν αὐτῶν· καλλίω δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιῳκοδομημένα. Ἀλλὰ ἆρα ἂν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν θήραν; Καὶ ῥᾳδίως γ᾽ ἂν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. 12 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· Τίς ἂν οὖν ὑμῶν πρὸς Ἀστυάγην μνησθείη; Τίς γὰρ ἂν, ἔφασαν, σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; Ἀλλὰ μὰ τὴν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ᾽, ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ᾽ εἰμὶ, οὐδ᾽ ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. Ἢν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. Παιδάριον δὲ ὢν, δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. Καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἄν τι δέῃ, δυνήσῃ πράττειν, ἀλλ᾽ ἄλλου τινὸς ἡμᾶς τὸ ἐπὶ σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι. 13 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐδήχθη. καὶ σιγῇ ἀπελθὼν, διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾷν, εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας, ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξειεν

αὐτῷ

§. 12. ἐκ τοῦ ἴσου, *aeque* (*atque antea*); non, vt quidam intelligere videntur, *recto obtutu, aduerſis oculis*. Eodem ſenſu occurrit II, 3, 8. — ἢν τοσ. ἐπιδ. non, vt Brodaeus, *aetate prouehar*, ſed aut cum Zeunio, *ſi pudor meus, eo, quo coepit, modo auctus fuerit*; aut *ſi ad hoc ſtaturae peruenero*, vt manu ſublata geſtuque Cyrus monſtret viri ſtaturam. — δεινότατος legendum eſſe pro δεινότατον vidit Leonclauius, aut vndecunque acceptum margini adſcripſit. Nam ſi ad παιδάριον reſpiciendum eſſet, etiam ὢν mutandum eſſet in ὄν, et tum ſententia non minus foret inepta, quam ſi ſolum ſeruatur δεινότατον, cum non mirum ſit, ſi παιδάριον eſt δεινὸν λέγειν. Praeſtaret ſic intelligere πρᾶγμα. Sed *Ego*, (*Cyrus*, qui in ὢν latet) eſt maſculini generis.

αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν, ὧν ἐδέοντο. Ἤρξατο οὖν ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἤν τις ἀποδράσῃ τῶν οἰκετῶν σε, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; Τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἢν δὲ αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δὲ, ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξ ἀρχῆς πάλιν αὐτῷ χρήσομαι; Ὥρα οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαί σοι εἴη, ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαί γε ὅπως σε ἀποδρῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. Καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών· ἔνδοθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. Χαρίεν γὰρ, ἔφη, εἰ ἕνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. 14 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν· ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν, σιωπῇ διῆγεν. Ὁ μέντοι Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν· καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλην θήραν. Καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς παρὼν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλη-

§. 13. Pro ἐξ ἀρχῆς legendum f. τὸ (f. τὰ) ἐξ ἀρχῆς. — χαρίεν γὰρ, ἔφη: His adiecit e codd. Zeunius εἶναι. Sed sic perit loci gratia, et, quod ferri prorsus non potest, recta statim oratio ita subiicitur, vt ἔφη non possit ad Cyaxarem referri, sed alium, nescio quem, intelligi necesse sit.

§. 14. βασιλ. δὴ παρὼν: In his ratio est τοῦ ἀπηγόρευε etc. Itaque βασιλικῶς non est *regio apparatu*, vt accipiunt, sed regia auctoritate, siue, vt nunc loquuntur: „*nicht incognito, sondern als König.*“ Ceterum capitale apud Persas fuisse, si quis gloriam primae deiectae belluae praeriperet regi, docent h. l. interpretes. Sic ap. Ctesiam Pers. 40. leonem, qui in Artaxerxem irruebat βάλλει ἀκοντίῳ Μεγάβυζος, καὶ ἀναιρεῖ· καὶ ὀργίζεται Ἀρτοξέρξης, ὅτι, πρὶν ἢ αὐτὸς τύχῃ, Μεγάβυζος ἔβαλλε· καὶ προστάσσει τὴν κεφαλὴν τὸν Μεγάβυζον ἀποτμηθῆναι. Amicorum tamen rogatu in exsilium misit.

πλησθείη βάλλων. Ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν. Ἀλλ᾽, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες πάντας τοὺς κατ᾽ ἐμὲ διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα δύναιτο. 15 Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι· καὶ στὰς ἐθεᾶτο τοὺς ἁμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας. Καὶ τῷ Κύρῳ ἥδετο, οὐ δυναμένῳ σιγᾷν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ᾽ ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. Καὶ τοῦ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν εὐφραίνετο, τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἠσθάνετο οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν φθονερῶς. Τέλος δ᾽ οὖν, πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης, ἀπῄει. Καὶ τολοιπὸν οὕτως ἥσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεὶ, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. Τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὢν, κακοῦ δὲ οὐδενί.

§. 15. ὀνομαστὶ: ita enim et blandius et acrius excitabat singulos. — τὸν δὲ ... ἐπαινοῦντα: hic aeque ſimpliciter hominis candidi et aequi indoles demonſtratur, ac §. 8. boni et fervidi adoleſcentis inconſtantia. — οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν· φθονερῶς videtur ad ἠσθάνετο pertinere, non ad ἐπαινοῦντα, vt ſit per litotin *cum magno fauore* (quemadmodum οὐδεὶς φθόνος ſignificat *libenter*). Sic oratio fit perquam apta, et ὁρῶν εὐφρ. refertur ad ἠσθάνετο ... φθονερῶς. Sed ſi haec ad ἐπαινοῦντα trahuntur, nihil aliud verbis ineſt, niſi *auditum eſſe Cyrum laudantem*, cum tamen ob antecedentia ἥδετο et εὐφραίνετο dici debeat, cum voluptate, ſ. cum iucundo fauoris ſenſu auditum eſſe. — οὐδενὶ: Grauitatis et concinnitatis ratio poſtulat οὐδενὸς οὐδενί. Vtrumque in Mss. adeſt, ſed in ſingulis tantum alterutrum. Recte quidem Zeunius dicit οὐδενὶ convenire cum πᾶσιν: ſed non minus aliquid τῷ τινὸς reſpondere debet. Plura in antiquis ſcriptoribus obſeruaui loca, vbi diſputant, vtrum de duobus verbis dubiis genuinum ſit, cum vtroque demum coniuncto efficiatur digna auctore oratio. Hanc rationem ſecuti ſumus Memor. I, 3, 9. Cf. ad II, 1, 9.

SECTIO

SECTIO V.

Cyrus sedecim annos natus tirocinium ponit, et documentum artis imperatoriae edit aduersus Assyrios.

16 Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτοῦ γενομένου, ὁ υἱὸς τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως, γαμεῖν μέλλων, ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀκούων οὖν, ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. Ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστάς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελᾷν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. Ἀφικόμενος δὲ, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρωῒ τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. 17 Ἤδη δὲ ἑσπέρας γενομένης, ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ οὖσαι, πολλοὶ δὲ, οὓς αὐτὸς ἔχων ἧκεν ἱππέας καὶ πεζούς. Ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς· καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενήσεσθαι. Οὕτω δὴ πρωῒ ἀναστὰς, ἦγε τὸν στρατόν· καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας· τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε

§. 16. αὐτὸς θηρ. imo καὶ αὐτὸς θηρ. vt Philelphi interpretatio *(etiam ipse)* suadet. — εἰς τ. τ. χρόνον sub nuptiarum tempus, vt epulum eo copiosius et lautius facere posset. Vnde §. 17. ἱερείων ... γενήσεσθαι.

§. 17. ἐκ πόλεως, e *Babylone.* Sed cur non ἐκ τῆς πόλεως?

ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν· καὶ ἐκέλευε, περιβαλλομένους ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

18 Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει, ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθη καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. Ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδεὶ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδὺς, οὔποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. Καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν, καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. Οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος, προσήλασε τῷ ἵππῳ. Καὶ ὁ Ἀστυάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν, τίνος κελεύσαντος ἥκοι· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτῷ. 19 Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἠρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων, ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στῖφος τῶν ἱππέων ἕστηκε συντεταγμένον; οἳ, ἢν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὔπω

ἡ

§. 18. ἀνθρώπους Stephano delendum videtur; nec iniuria. Si defendi debet, dici poteſt, non potuiſſe Medos ſatis cernere, *militesne* eſſent nec ne: vnde pro πεζοὺς in oppoſ. ad ἱππέας illud poſitum videri. Cf. §. 23. extr. — οὔποτε οἰόμενος ſcil. ἐνδύσειν. Ex eo, quod ſtatim ſubiicitur, probabile fit, cupiditatis impatientiam indicari, qua quis ea nunquam ſibi contingere putat, quae aliquanto poſt, quam ſperarat, aſſequitur. — ἃ ὁ πάππος: imo ἃ *οἱ ὁ πάππος*, quae *ipſi (Cyro)* auus etc. Similem hiatum non refugit auctor §. 2.

ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἀλλ' ἢν σὺ μένῃς, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι, καὶ οὐ κινήσονται· οἱ δ' ἄγοντες ἀφήσουσιν εὐθὺς τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

20 Ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. Καὶ ἅμα θαυμάζων, ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν, λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλάσαι ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἢν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ· ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. Οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης, λαβὼν τῶν ἐῤῥωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ εὐθὺς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον. 21 Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον, εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ᾕρουν τινὰς αὐτῶν. Ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος, ἄπειρος, ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἁλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προὐκίνησαν τὸ στῖφος, ὡς παυσομένου τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας. 22 Ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον, ἐδίωκε· καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἰσχυρῶς κατέχων, ἐποίει. Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέ-

§. 19. ἡ ἰσχὺς: Articulum e Guelf. cum Zeunio addidi. Nam, vt fit in tumultu, cum paucis ad bellum paratis profectus Astyages τοῖς ἄλλοις ἐσήμαινε ἐκβοηθεῖν, vt *illud* robur nondum accesserit.

πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἑώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δείσας περί τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἡγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. 23 Οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτά, οἱ δὲ τὰ τόξα, ἔστησαν, ὡς ἄν, ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο, στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθασι ποιεῖν. Μέχρι γὰρ τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, προσήλαυνον ἀλλήλοις, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας. Ἐπεὶ δὲ ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἑπομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δέ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ᾕρουν πολλοὺς ἀνὰ κράτος· καὶ τοὺς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν, πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. Ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. 24 Ἐκ τούτου δὴ ἀνήγαγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ· καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ τι χρὴ λέγειν· αἴτιον μὲν εἰδὼς ὄντα τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. Καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος

§. 22. προθυμότεροι ὄντες sunt nominatiui absoluti: neque enim omnes (καὶ οἱ ἄλλοι δὲ) sunt ignaui. Itaque post διώκειν recte incisum abest.

§. 23. ἐγγύτατα scil. ἀλλήλων: Vult ergo, illas nationes vt plurimum eminus pugnasse. Cf. II, 1, 7. — ἀνὰ κράτος in marg. Steph. et in Guelf. recte poni videtur post διώκοντας. Cum significet μετὰ πάσης σπουδῆς, durius certe iungatur cum ᾕρουν.

§. 24. αἴτιον ... τόλμῃ: Mira concinnitate sibi respondent hae sen-

μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο· καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ.

SECTIO VI.

Cyrum in Perſas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum vnus eius pulchritudine captus aegre ab eo diſcedit.

25 Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο· καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον, καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς· ὅ τε Ἀστυάγης, καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ᾽ αὐτῷ. Καμβύσης δὲ, ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ, ἥδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίη. Καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατὴρ τὶ ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. Τῷ οὖν Ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. Ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς, οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκα-

ſententiae. — οὐδὲν ἄλλο ſcil. ἐποίει. — ἐπίπροσθεν ποιεῖσθαι eſt *ante ſe collocare* (vt poſt alium lateas tectus) Sic recte Morus, quod dubitanter, neſcio cur, videtur Zeunius probare. Male Philelphus expl. *multo ante praemittere.* Quomodo enim Cyrus vultum aui e longinquo cernere potuiſſet? — ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ: Male hoc interpretantur ad *conſpectum ſui*, vt et Zeunius ſub ἐπὶ ind. Pertinet potius eo, quod Cyrus obierat et *ſpectauerat* caeſos Aſſyrios. — Quod ad rem ipſam attinet, non debebat Xenophon, noſtro quidem ſenſu, Cyrum ita inducere, vt adſpectu caeſorum oculos paſceret, cum praeſertim eum fecerit φιλανθρωπότατον.

ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. Ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προὔπεμπον ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ᾽ ἵππων, καὶ Ἀστυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασαν, ὅντιν᾽ οὐ δακρύοντ᾽ ἀποστρέφεσθαι. 26 Καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. Πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναι αὐτόν φασι τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ, καὶ ἣν εἶχε στολὴν τὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δοῦναί τινι, δηλῶν, ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. Τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀστυάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι· τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους, καὶ εἰπεῖν, Ὦ πάππε, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ, μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν, εἴ τῳ τι ἐγὼ δίδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι, ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέστειλεν.

27 Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπῄει, καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ᾽ ἀλλή-

§. 25. ἔφασαν: Atticos interdum imperfecto vti loco praesentis; monet h. l. Zeunius. Id vero tum minus mirabile videri debet, si verbum adiunctum de re praeterita in praesenti ponitur, vt hic ἀποστρέφεσθαι. Simile est Latinorum *memini me legere*. Ceterum infra V, 1, 24. iussu demum Astyagis Medi reversi dicuntur. — Accusatiuus οὐδένα non regitur ab ἔφασαν, vt addito γεγονέναι oratio plena fiat: sed vere οὐδεὶς ὅστις οὐκ est *nemo non, vnusquisque*. Sic Plat. Phaed. extr (p 265) Ἀπολλόδωρος .. κλαίων καὶ ἀγανακτῶν οὐδένα ὅντινα οὐ κατέκλαυσε τῶν παρόντων: et Dem. Cor. 59. περὶ ὧν οὐδένα κίνδυνον ὅντινοῦν οὐκ ὑπέμειναν οἱ πρόγονοι. In his verbum substantivum nulla cogitatione adiici potest. In studiosorum gratiam et haec locum habebunt: Hoogeveen ad Vig. dicit non raro haec in fine sententiae inueniri, quo significauit in principio etiam et in medio poni. Exempla sint H. Gr. VI, 2, 34. Cyri discipl. VIII, 3, 18. Isocr. Euag. p 470.

§. 26 τινὶ, *Araspae*, V, 1, 1. — δηλῶν pro δηλοῦντα. Sic positum, opinor, ne ambiguitatis species ob sq. τοῦτον exsisteret. Similia exempla anacoluthi e Xenophonte dedit Zeunius. — εἴ .. τι, *quidquid*: nam et interponuntur interdum quaedam verba, vt Memor. I, 2, 13. μὲν. Herodian. IV, 2. τε.

ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς, φιλοῦντας [τὸν Κῦρον] τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν, νόμῳ Περσικῷ· (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι) ἄνδρα δή τινα τῶν Μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, ἐκπεπλῆχθαι πολύν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου· ἡνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν· Ἐμὲ μόνον οὐ γινώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν συγγενῶν; Τί δὲ, εἰπεῖν τὸν Κῦρον; Ἦ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. Προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενος, ἔφη, νὴ τοὺς θεοὺς, ᾐσχυνόμην. Ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλῆσαι αὐτόν. 28 Καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα, ἐρέσθαι, Ἦ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὥρα ἂν εἴη σοὶ, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἤδη. Οὕτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα, ἀποπέμπειν, καὶ ἀπιέναι. Καὶ ὁδόν τε οὔπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ. Καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τὶ, ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω διὰ χρόνου· Καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νὴ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου, εἰπεῖν τὸν Μῆδον; Οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολύς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε, τοιοῦτον ὄντα; Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε

ἐκ

§. 27. συγγενὴς h. l. honoris et dignitatis, non propinquitatis aut affinitatis eſt nomen, vt docent interpretes. Vid. et VIII, 6, 16. — [τὸν Κῦρον]: Haec abſunt a Guelf. neque expreſſit Philelphus. Melius ergo αὐτὸν ab vtroque verbo pendere ſtatuas, vt inciſum poſt στόματι deleatur. — μάλα κ ... ὄντα additur, vt turpis libidinis ſuſpicio ab homine remoueatur.

ἐκ τῶν πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιόντα θαῤῥεῖν, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾷν ἐξέσται, κᾂν βούληται, ἀσκαρδαμυκτεί.

SECTIO VII.

Cyrus, transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis, a Persis praeficitur exercitui, qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios.

C. V. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, ἐνιαυτὸν μὲν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ἐν Μήδοις ἥκοι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ, ἡδέως, καὶ πίνοντα, καὶ εἴποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία προσγένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ᾐσθάνοντο, ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ τἆλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἑώρων περὶ ἅπαντα ἑαυτῶν· ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον οἱ ἥλικες αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ, διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην, ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν, καὶ μελετῶν ἃ χρῆν καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

2 Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποθνήσκει· ὁ δὲ Κυαξάρης, ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν Μήδων. Ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον οὐ μικρὸν, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους

ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν· (ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι) 3 οὕτω δὴ διαπέμπει πρός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας, καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ἰνδοὺς δὲ, καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων πρὸς αὐτοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων, ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, [καὶ συνεστήκοιεν εἰς ἕν,] καὶ κινδυνεύσειεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψασθαι. Οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται· οἱ δὲ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. 4 Κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ᾐσθάνετο τήν τ' ἐπιβουλὴν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν συνισταμένην ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε τὸ κοινὸν, καὶ πρὸς Καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. Ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. Ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος, διατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς ἀνδράσιν ἦν. 5 Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου, οἱ βουλεύοντες γεραίτεροι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατείας. Ἔδοσαν δὲ αὐτῷ διακο-

σίους

§. 3. Verbis τὰ μὲν adiectum fortaſſe fuit δῶρα καὶ χρήματα διδοὺς, τὰ δέ. Nam et oratione et muneribus capti ſtatim dicuntur illi populi. Probabilius eſt, oculum veteris librarii ſic aberraſſe, quam τὰ δὲ, quod Zeunius ſine auctoritate in textu poſuit, ſcriptum fuiſſe ante λέγων. Nam criminationes, quibus Perſae et Medi narrantur in inuidiam adducti, illae ipſae ſunt, quae poſt λέγων exponuntur. Enimuero quid grauius et inuidioſius dici poterat, quam ſingulas gentes ab iis oppreſſum iri?

σίους τῶν ὁμοτίμων προσελέσθαι· τῶν δ᾽ αὖ διακοσίων ἑκάστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῶν ὁμοίων [ἔδοσαν προσελέσθαι·] γίγνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ᾽ αὖ χιλίων τούτων ἔδοσαν προσελέσθαι ἑκάστῳ ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. Καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. Τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. 6 Ἐπειδὴ δὲ ᾑρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ, τότε προσῃρεῖτο τοὺς διακοσίους. Ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέσσαρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κῦρος ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον τάδε.

SECTIO VIII.

Cyri oratio ad mille duces sui exercitus.

7 »Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς,
»οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ᾽ ἐκ παίδων ὁρῶν
»ὑμᾶς, ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐ-
»τὰ ἐκπονοῦντας· ἃ δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παν-
»τελῶς τούτων ἀπεχομένους. Ὧν δ᾽ ἕνεκα αὐτός
»τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην, καὶ ὑμᾶς
»παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. 8 Ἐγὼ γὰρ
»κατενόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι οὐδὲν χείρους ἡμῶν ἐγέ-
»νοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κἀκεῖνοι διετέλεσαν, ἅπερ
»ἔργα

§. 6. καὶ ἔλεξεν ... τάδε: Recte videntur haec verba habere, neque ὁ Κῦρος, quod per se abesse possit, abiiciendum, etsi in Guelf. non legitur. Cum auctor oratorem quoque Cyrum faciat, verbis τότε πρ., vt in re notabili, tempus indicat: et hac ipsa de causa, quod quasi nouus virtutis eius cursus instituitur, nomen denuo ponit.

§. 7. παρεκάλεσα, non, vt interpretantur vulgo, *aduocaui (ad orationem audiendam)*, sed *auxilio vocaui*, *socios legi*, vt sit idem, quod antec προσειλόμην. Sic παρακαλεῖν adhibetur II, 1, 13. Verum locus ipse hoc vult. Nam

»ἔργα ἀρετῆς νομίζεται. Ὅ τι μέντοι προσεκτήσαντο, τοιοῦτοι ὄντες, ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν, ἢ αὑτοῖς, τοῦτο οὐκέτι δύναμαι κατιδεῖν. 9

»Καίτοι ἔγωγε οἶμαι, οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ' οἵ τε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, οὐχ, ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανούμενοι, οὕτω παρασκευάζονται· οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι, οὐχ, ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες, τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολλοὺς ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· οἵ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες, οὐχ, ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ αὑτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψειν. 10 Εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρίν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὑτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι, οἷον εἴ τις, γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι, καὶ εὖ σπείρων, καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε αὐτὸν καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐῴη τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν.

Nam αὐτός τε ... κατέστην debet ſententia congruere cum καὶ ὑμ. παρεκάλεσα, maxime propter verba αὐτὸς et ὑμᾶς iuncta particulis relatiuis. Deinde oratio ipſa non eſt duplicis argumenti, ſed continet hoc vnum, *Homotimos* fidenti animo ad bellum poſſe exire. Nam quod quis putet, eum vocaſſe ſuos, ad audienda illa ſub finem: ὑμεῖς ... εἰς Μήδους, in eo valde erret. Verba τί δεῖ λ. ἔτι ſatis declarant, nihil amplius dicendum reſtare, et haec, vt per ſe nota, in epilogo cohortationis cauſa ſubiungi. Denique ſic exordii quoque ſententia melius orationi conuenit. Cf. de ing. Xenoph. §. 19.

§. 9 et 10. Agnoſcas hic in argumentationis forma non Cyrum, ſed Xenophontem Socraticum, qui e magiſtri diſciplina inductioni aſſuetus erat.

„ρεῖν. Καὶ εἴ τις ἀθλητὴς, πολλὰ πονήσας, καὶ
„ἀξιόνικος γενόμενος, ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ'
„ἂν οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιο. εἶναι ἀφρο-
„σύνης. 11 Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν
„ταῦτα· ἀλλ', ἐπείπερ συνίσμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ
„παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν κἀγα-
„θῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σα-
„φῶς ἐπίσταμαι, αὐτὸς ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς
„πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Οὐ γάρ τοι πω οὗτοι
„ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταὶ, οἳ ἂν τοξεύωσιν, ἢ ἀκοντίζω-
„σιν, ἢ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἣν δέ που πονῆσαι
„δέῃ, τούτῳ λείπωνται· ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κα-
„τὰ τοὺς πόνους· οὐδέ γε οἵτινες, ἀγρυπνῆσαι δέον,
„ἡττῶνται τούτου· ἄλλα καὶ οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κα-
„τὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοὶ, ἀπαί-
„δευτοι δὲ, ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις
„χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον, ὅτι τῶν μεγί-
„στων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν. 12 Ὑμεῖς δὲ
„νυκτὶ μὲν δήπου, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ, δύνασθε
„χρῆσθαι· πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομί-
„ζετε· λιμῷ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε· ὑδροποσίαν
„δὲ ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε· κάλλιστον δὲ πάντων

§. 11. *αὐτὸς ἰδὼν:* nam πονηροὺς ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων tum ex ipſo adſpectu iudicabat I, 4, 19. — *κατὰ τοὺς π. propter labores, (quos perferre non didicerunt.)* Sic et poſt. — Zeunius rem non ſatis perpendens male interpretatur totum hunc locum. Ad verba ἀλλ' οὗτοι haec ſcribit: „Quod ante generaliter dixerat, id nunc accommodat ad hoſtes, contra quos proficiſcendum erat." Sed ſic non erat dicendum οὗτοι, verum ἐκεῖνοι: neque bis dici poterat ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ſed ἀλλὰ κατὰ τοὺς πόνους, et ἀλλὰ καὶ κ. τὸν ὕπν. etc. et extrema verba eſſe debebant: ἀλλὰ δῆλον, ὅτι καὶ τούτου τοῦ μεγίστου παιδεύματος ἐκεῖνοι ἀπ. ἐχ. Ad Aſſyrios ergo nihil in his accommodatur, ſed omnia ſunt vniuerſe dicta: in contrarium autem accommodantur §. ſq. ad Perſas bellica diſciplina optime inſtitutos.

§. 12. *τῶν λεόντων:* quanta vis imaginis! Satis apte dixiſſet τῶν θηρίων: ſed ſic etiam imbelles beſtiae in animum venire potuiſſent, nec phantaſiae fuiſſet obiecta certa et clara, quam vbique poſcit, imago. Cum proprie comparatio attingat ſimplicem aquae potum, tacite ſimul cum ſumma laude auditorum robur et animus leonis indicatur.

»καὶ πολιτικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκό-
»μισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις
»ἅπασι, χαίρετε. Τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς ἀνάγκη
»κτᾶσθαι τὰ αἴτια καὶ διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον,
»πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι. 13 Εἰ δὲ
»ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν, ἄλλως γιγνώσκων,
»ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ· ὅ τι γὰρ μὴ τοιοῦτον ἀποβή-
»σεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. Ἀλ-
»λὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ τῇ ἡμετέρᾳ, καὶ τῇ
»ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ,
»μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. Ἀλ-
»λὰ θαῤῥοῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν
»γεγένηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι.
»Νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι, ἄρχοντες ἀδί-
»κων χειρῶν· καλοῦσι δὲ ἡμᾶς οἱ φίλοι ἐπικούρους.
»Τί οὖν ἐστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον, ἢ τοῦ
»τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; 14 Ἀλλὰ μὴν καὶ
»ἐκεῖνο ὑμᾶς οὐχ ἥκιστα οἶμαι θαῤῥεῖν, τὸ μὴ παρ-
»ημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι.
»Πολλὰ γάρ μοι συνόντες, ἐπίστασθε, οὐ μόνον τὰ
»μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον, ἀπὸ
»θεῶν ὁρμᾶσθαι ἀεί. Τέλος, ἔφη, τί δεῖ λέγειν
»ἔτι; Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι καὶ ἀνα-
»λαβόντες, καὶ τἄλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς
»Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα,
»πρόειμι δή, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μα-
»θὼν, οἷά ἐστι, παρασκευάσω ὑμῖν, ὅ τι ἂν δύνω-
»μαι, ὅπως ὡς κάλλιστα, σὺν θεῷ, ἀγωνιζώμε-
»θα.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

§. 14. καὶ ἐκεῖνο: Haec e Zeunii textu recepi pro διὰ τοῦτο, quia καὶ abesse non potest, et quia ἐκεῖνο facile potuit glossae διὰ τοῦτο cedere. Sed οὐχ ἥκιστα significat *maxime*, nec solam vim τοῦ καὶ habet. Hoc ergo, quod Zeunius abiecit, suadente et re ipsa, et Xenophontis pietate, retinui.

SECTIO

SECTIO IX.

Cyrum Medis auxilio proficiscentem prosequitur Cambyses, et cum eo disserit de officiis imperatoris; et singulatim quidem

a) de rerum diuinarum cura, et de precibus ad deos certa lege faciendis.

C. VI. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ Διῒ πατρῴῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὡρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν· συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. Ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. Τούτων δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

2 Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ὅτι μὲν, ὦ παῖ, οἱ θεοὶ ἵλεῴ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον, καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός. Ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλὰς συνείης, ἀλλὰ αὐτὸς, καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντο σε ἐξαπατᾶν, ἕτερα λέγοντες, ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖς, θείοις σημείοις ὅ τι χρῷο· ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκων τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πείθοιο. 3 Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπως γ' ἂν ἵλεῴ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελούμενος. Μέμνη-

§. 2. εἴης ... ἐξαπατᾶν: Haec e libris certis hausta est lectio. Zeunius putabat, sic pro λέγοντες sequi debere λέγουσιν, quia trahebat ad μάντεσιν. Sed nominatiuus propior est, latetque in βούλοιντο.

Μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν πρακτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ, ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι, ἀλλ᾽ ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῷτο· καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφησθα χρῆναι ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι. 4 Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος· ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι, ὧν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς οὐ πώποτ᾽ ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι τοὺς θεοὺς ὄντας οὕτω διάκειμαι. 5 Τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκεῖνα, ἅ ποτε ἐδόκει ἡμῖν, ὡς, ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράξειν, ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν, ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν, ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων· παρέχοντας οὖν ἑαυτοὺς, οἵους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν. 6 Ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. Καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα ἀεὶ, ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾷν· οὔτε

§. 5. ὡς, ἅπερ. etc. Impeditior est locus. Nam ὡς nihil habet, quo sententiam absoluat, cum verba ἅπερ. δ. ... πράξειν sine inciso procurrant vsque ad finem. Zeunius quidem putat, particulam ὡς, quae sequentes infinitiuos regat, positam esse pro ὥστε: sed vereor, vt post δοκεῖν haec particula ita ponatur. Quod vero maxime illi rationi repugnat, illud est, quod sententia ἅπερ δεδ. οἱ θεοὶ, quae sic a Z. vt plena ponitur, est fere nulla, vt non dubitandum sit, quin verba ἅπερ. ... πράξειν vnam nullo inciso dirimendam sententiam conficiant: *quae dii hominibus disciplina edoctis melius peragenda transmiserunt*; plane vt Memor. I, 1, 9. Anacoluthon igitur est, et quod per species non clare demonstratur, id subiicitur vniuerse pronunciatum: παρέχοντας οὖν etc. ante quae verba fortasse ὡς intercidit, quod referretur ad sq. οὕτως.

§. 6. Καὶ γάρ: Forte καὶ γὰρ καί. Non enim ratio redditur superioris sententiae, sed alia paulo grauior additur. Cf. dicta ad Memor. III, 7, 8.

οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν· οὔτε, μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾷν, σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας· οὐδὲ, μὴ σπείροντάς γε σῖτον, εὔχεσθαι, καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· οὐδὲ, μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους.

b) de induſtria et cura efficiendi, vt quisque modeſtus et probus reperiatur, et vt res neceſſariae ſuppetant exercitui.

7 Ἐκείνων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου, ἅ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα, ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. Τὸ δὲ, τούτου μεγάλου ἔργου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν, ὅπως ἕξουσιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες, οἵους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. 8 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκει οὖν καὶ ἐμοὶ, ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. Καὶ νῦν γ', ἔφη, ταυτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. Ὅταν μέν-

§. 7. ἱκανὸν, *ſat magnum.* Huic reſpondet θαυμαστὸν in fine §phi, cuius ſynonymum ſequitur ὑπερμέγεθες. — αὐτός τε ... γένοιτο: Additum habuiſſe videtur auctor καὶ οἱ οἰκέται. Nam et τὸ αὐτός τε hoc vult et ſequentia membra; in quibus item poſtulatur, vt alii efficiantur homines probi.

§. 8. αὐτὸ τὸ ἄρχειν: „*imperium in abstracto.* Sic ſemper αὐτὸ adhibetur ad indicandam abstractam ideam, vt in Platonis Phaedone infinitis locis. Cum αὐτὸ ſaepe ſignificet *ſolum*, ab hac ſignificatione videntur Graeci deduxiſſe illam, quod in abstracto vere *ſola* exprimatur idea, non res ſimul, a qua

μέντοιγε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν καταναήσω,
οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες
ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν
εἶναι, τὸ τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑποπτῆξαι, καὶ
μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιουμένους· οὓς, ἔφη,
ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων
τούτων, ἡγουμένους, δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομέ-
νων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ
πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον κα-
θεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διά-
γειν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥᾳ-
διουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ
τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. 9
Ἀλλά τοι ἔφη, ὦ παῖ, ἔνιά ἐστιν, ἃ οὐ πρὸς ἀν-
θρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγμα-
τα, ὧν οὐ ῥᾴδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. Αὐτίκα
δήπου οἶσθα, ἔφη, ὅτι, εἰ μὴ ἕξει ἡ στρατιὰ τὰ
ἐπιτήδεια, καταλύσεταί σου εὐθὺς ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν
ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρ-
έξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἰοῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι.
Τούτοις δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πιστεύων ἔρχῃ, τοῖς
παρὰ Κυαξάρει χρήμασιν; Ἔγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος.
Τί δέ; ἔφη, οἶσθα, ὁπόσα αὐτῷ ἐστι; Μὰ τὸν
Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ τούτοις,
ἔφη, πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; Ὅτι δὲ πολλῶν μέν
σοι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπα-
νᾷν, ἐκεῖνο οὐ γιγνώσκεις; Γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος.
Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἑκὼν
ψεύσηται, πῶς σοι ἕξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον,
ὅτι οὐ καλῶς. Ἀτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνο-
ρᾷς τινα πόρον καὶ ἀπ᾽ ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως
ἔτι

a qua ducitur; vt h. l, *solum* imperium, non *hominis* simul imperantis — φίλων τούτων: *Medos* dicit, gestu monstrans Medorum regionem.

§. 9. Redit pater ad alterum, quod § 7. proposuerat. — Post πολλῶν μὲν desidero aliquid (v. g. πρὸς τὸν πόλεμον), quod respondeat sequenti καὶ ἄλλα.

ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. 10 Ἐρωτᾷς, ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, εἴ τις ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; Ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκός ἐστι πόρον προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; Σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνθ᾽ ἧς εὖ οἶδ᾽, ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο· ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. Ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ; Ἃ χρή σε κοινῇ σὺν Κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπῃ τὶ ὑμᾶς, ὧν δεῖ ὑπάρχειν· καὶ ἔθους δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. Τόδε δὲ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ᾽ ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ᾽ ὅταν μάλιστα εὐπορῇς, τότε, πρὸ της ἀπορίας, μᾶλλον μηχανῶ. Καὶ γὰρ τεύξῃ μᾶλλον, παρ᾽ ὧν ἂν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ· καὶ ἤν τινας βούλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι· καὶ πιστικωτέρους, σάφ᾽ ἴσθι, λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ, καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. 11 Ἀλλ᾽, ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι, ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται· (ἴσασι γὰρ, ἐφ᾽ οἷς αὐτοὺς Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους) ὅ τι δ᾽ ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τὶς, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι, καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. Τὸ δ᾽ ἔχοντα δύναμιν, ᾗ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἴει τὶ, ἔφη, ἧσσον τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς,

ἔχων

ἔχων δὲ ἐργάτας, οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐῴη τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; Ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι, μήτ᾽ ἐν φιλίᾳ, μήτ᾽ ἐν πολεμίᾳ, οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

c) de multiplici boni imperatoris ſcientia.

12 Τί γὰρ, ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει ποθ᾽ ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι; Οὐ γὰρ, ἔφη, μέμνημαι; ὅτε ἐγὼ μὲν πρός σε ἦλθον ἐπ᾽ ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευκέναι· σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι, ἐπηρώτας ὧδέ πως, Ἆρά γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τὶ σοὶ ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ, ᾧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι οἱ στρατιῶται ἧττον τῶν ἐπιτηδείων δέονται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. Ἐπεὶ δ᾽ ἐγώ σοι, λέγων τἀληθῆ, εἶπον, ὅτι οὐδ᾽ ὁτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν, εἴ τι ὑγιείας μοι πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης· ὡς δεήσοι καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας, τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. 13 Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν, εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν οἱ σύμμαχοι γένοιντο. Ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο, ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μ᾽ ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων, ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σὺ, εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιὰν, ὡς ἄν τις

§. 12. Ad rem nihil intereſt, vtrum ſcribas cum Hutchinſono δεῆσον, an cum Zeunio δεήσοι. Illud hanc vim habet, vt Cyrus hoc coniecerit, cum ſecum ipſe quaeſiuiſſet, quae cauſa eſſet quaeſtionis propoſitae. Hoc autem oſtendit, Aſtyagem ipſum diſerte cauſam addidiſſe: quod cum videatur ex ipſis verbis probabilius, ſcripſi cum Z. δεήσοι.

τις μάλιστα μηχανῷτο. 14 Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄῤῥητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπήρου, ὅ τι ποτε διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. Κἀγὼ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι τὰ τακτικά. Καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι, παρατιθεὶς ἕκαστον, ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων. Τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν; Τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὑρημένας εἰς πόλεμον τέχνας; Τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι; Ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικὰ, ἐπερομένου μου, εἴ τι τούτων σὺ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶναι διαλέγεσθαι, καὶ πυνθάνεσθαι, πῇ ἕκαστα τούτων γίγνεται.

d) de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis.

15 Ἐκ τούτου δὴ συνῆν τούτοις ἐγὼ, οὓς μάλιστα φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. Καὶ περὶ μὲν τροφῆς ἐπείσθην, ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅ τι Κυαξάρης ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν· περὶ δὲ ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν, ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρῄζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἱροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην· καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἄνδρας μετ' ἐμαυτοῦ. 16 Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν, οὓς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαγέντων εἰσί τινες ἀκεσταὶ, οὕτω καὶ ἰατροὶ, ὅταν τινὲς νοσήσωσι,

§. 16. Pro ἀκεσταὶ Zeunius recepit ἠπηταὶ, quod nec vt ποιητικώτερον (in re tam leui) probandum erat, nec vt barbarum aut commune. Ἀκεσταὶ certe aptiſſimum h. l. eſt verbum, cum idem et *medicum* ſonet et *ſartorem*: et miror in altera

σι, τότε ἴωνται τούτου· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τοῦ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν, τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἂν μὲν δήπου χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ δεῖ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ οὐκ ἂν ἁμάρτοις, ἐάν περ μέλῃ σοι. Καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται οἱ ἄνθρωποι περί τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. Ἔπειτα δὲ, οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθητι, πῶς πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ, ὅπως ὑγιαίνῃς. 17 Καὶ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν πειρῶμαι, νὴ Δία, μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. Οὕτω τοίνυν δεῖ, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. Ἦ καὶ σχολὴ, ἔφη, ἔσται, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Δεῖ γὰρ δήπου στρατιὰν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσαν, ἢ ἑαυτῇ ἀγαθά. Ὡς χαλεπὸν μὲν, καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον, οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον,

tera comparationis parte pro ἰᾶσθαι non adhibuiſſe ἀκεῖσθαι, vt comparatio ſibi conſtaret, eiusque vis et concinnitas magis intelligeretur. (Vid., praeter alios, auctor libb. ad Herennium IV, 48.) Omnino autem melius ſcripſiſſet οὓς λ. καμνόντων, ὥςπ. ... ἀκεσταὶ, omiſſis reliquis ὅταν. ... τούτου. Sic et duo inſequentia membra cum hoc aptius cohaererent. — ἀλλὰ μν. ... ὑγιαίνῃς: Non monet Cambyſes, quod Zeunius videtur crediſſe, vt Cyrus ſuam ipſius valetudinem in bello tueatur, ſed vt, quod ipſe ad eam conſeruandam facere ſoleat, id etiam fieri iubeat ab exercitu. Optime ergo Philelphus: *ſed meminiſſe etiam debes, quid ipſe obſerues, vt bene valeas.*

τον, στρατιὰν ἀργὸν τρέφειν. Πλεῖστα τε γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα· ὥστε οὐδέποτε προσήκει στρατιὰν ἀργεῖν. 18 Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι, ὡς οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι (ἢν μή τις θεὸς βλάπτῃ) ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι τό γε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἄν τινάς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις, καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς, τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσῃ.

e) de artibus, quibus effici possit, vt milites non modo coacti et inuiti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant.

19 Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν

ἀνθρώ-

§. 17. πλεῖστα ... ὁρμώμενα: i. e. *magna in exercitu multitudo est eorum*, (tam animalium, quam hominum) *qui cibos absumunt: et exigua copia instructi domo proficiscuntur.* Haec pluribus Zeunius, et recte.

§. 18. τὸ ὅτι interdum habet accusatiuum cum inf. sequentem, quae anacoluthi species, minus offendit, cum illa particula longius a verbo remota est. Exempla indicat Zeunius. — ὥσπ. χοροὺς: In his inprimis modeste se gerebant Athenienses, et ad nutum vnius intenti officia sua exsequebantur. Vid. Memor. III, 5, 6 et 8. Hinc milites officium suum diligenter tuentes saepius cum his comparat auctor. Vid. III, 3, 70.

ἀνθρώποις. Ἀλλ᾽, ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτο γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, οἵαπερ, ὅταν τὸ θηρίον ὁρᾷ. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως, εὖ οἶδ᾽, ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἢν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτὰς, τελευτῶσαι, οὐδ᾽ ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. Οὕτω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἢν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηταί τις, τελευτῶν, οὐδ᾽ ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθειν δύναται. Ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη, φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δ᾽ ἐνίοτε λέγοντες ταυτὸ διαπράττοιεν ἄν· τὴν δὲ αὑτοῦ παρόρμησιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. 20 Τοῦ γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ. Σύ τε γάρ με εὐθὺς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταυτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ἐπεὶ δ᾽ ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ἡμῶν αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾷν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα

ὂν,

§. 19. Ἀλλὰ τοῦ μ. ... διασώζειν: Callide ſpem militum Cambyſes iubet aut certe non improbat excitari ſaepius, etiam falſam interdum et vanam, ſed per duces reliquos. Ipſum autem imperatorem in maximis tantum rebus vult praemia promittere, ſed vere et ſerio, et quae ſoluere poſſit; vt culpa promiſſi aliquando non ſeruati in auctores duces transferatur, imperator vero in rebus maximi momenti ſuorum ſtudiis, quae certa ſpe praemiorum excitarit, poſſit confidere. Pertinet hoc ad illa, quae VIII, 4, 11. et Hi. IX, 1 ... 4. diſputantur. — καὶ ... ἥδιον: Hoc non ſatis intelligo: ſuſpicor tamen, quoniam aliud non occurrit, ideo dici a Cyro, quia vera loqui adeoque in promiſſis certam fidem ſequi publica diſciplina edoctus erat.

ὄν, τὸ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾷν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. 21 Καὶ ἐπὶ μέν γε τὸ ἀνάγκῃ πείθεσθαι, ἔφη, αὕτη, ὦ παῖ, ἡ ὁδός ἐστιν. ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τούτου, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ἔτι συντομωτέρα [ὁδός ἐστιν.] Ὃν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. Γνοίης δ' ἄν, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἔν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δέ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι θέλουσιν· ὁπότε δὲ οἴονται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνυ τι θέλουσιν εἴκειν, οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. Οὐδὲ γὰρ τὰ δῶρα ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ κακῷ ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. 22 Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δή τις, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὐτοῦ τάχιστα παρασχέσθαι ἂν δύναιτο; Οὐκ ἔστιν, ἔφη, ὦ παῖ,

§. 21. ἄλλη ... ὁδός ἐστιν: Ita textum h. l. Zeunius constituit. Certe non probabile est, Xenophontem hic repetisse ὁδός ἐστιν, quo prius membrum clauserat. Recte ergo a Guelf. videtur abesse. Contra in eodem additum legitur ἔτι, quod mutandum censeo in ἐστὶ, quia ἔτι (vt Lat. *etiam*), quantum sentio, intenderet comparatiuum, et quodammodo concederet, priorem quoque viam esse σύντομον, quod a consilio dicentis h. l. alienum est. Neque vero plenae Xenophontis orationi conuenit, vt ἀπὸ κοινοῦ vtrumque verbum repetatur. — ὡς ἰσχυρῶς: Post haec verba Stephanus acute coniicit aliquid deesse, et quidem, vt ipse suppleri vult, ἔχονται. Hoc sane esset aptissimum. Nam τὸ ἰσχυρῶς ad nullum verborum insequentium sine aliqua duritie trahi potest: neque illud satis aptum, quod verbo θέλω non adhaeret aliquid affirmatiue dictum, vt τούτοις παραμένειν s. ἀκολουθεῖν. Sed tamen non nego, ἰσχυρῶς θέλειν dici, et locum recte habere, si e Zeunii mente pro οὐδ' legas οὐδέποτε — γάρ τὰ δῶρα: rectius esset γάρ τοι δ. — ἑκὼν λ. *vult accipere*. Sic ἑκὼν passim.

συντομωτέρα ὁδὸς, περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. Καθ' ἓν δὲ ἕκαστον [περὶ τούτων] σκοπῶν, γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. Ἢν γὰρ βούλῃ, μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς, δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἱππεὺς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει, πόσα γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι, τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. Καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκὼς εἴης ἂν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν δοίης, ἐξεληλεγμένος τ' ἂν εἴης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο. 23 Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἄν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μέν ἐστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ, οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης· ὅ τι δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν τούτου, ὡς ἂν πραχθείη. Καὶ γὰρ τὸ

§. 22. [περὶ τούτων]: Haec, auctore Zeunio, vncis inclusi, quia in Guelf. non leguntur et melius absunt. Non enim credibile est, restrictionis causa ab auctore esse adiecta, quae esset putida subtilitas — ἄρτι τε: imo lege ἄρτι γε. Nam ἐξηπατηκὼς non ad damna pertinet, sed vnus est citoque periturus vanitatis illius fructus. Nam si auctor hoc damni loco haberi voluisset, grauius scripsisset; v. g.: πρῶτον μὲν ἀπατεὼν ἂν σαυτῷ δοκοίης. Particulae autem relatiuae τε et καὶ contraria non possunt in vnum iungere, sed copulant generis species, totius partes etc. Liceat et aliam coniecturam adiicere. Verba εἴης ἂν καὶ videntur mihi ab inepto grammatico profecta. Primo enim breuius et suauius est solo participio cito transiturum fructum quasi elabi sinere: deinde inscita est collocatio εἴης ἂν pro ἂν εἴης, nec multo aptior earundem vocum repetitio: denique, si prior coniectura recte habet, pro καὶ aduersatiua potius quaedam coniunctio esse debet: ὀλίγῳ μέντοι ὕστ. aut ὀλ. δὲ ὕστ.

§. 23. Non dubium est ex insequentibus, quin Cyrus hic primum loquatur, quod quia non plane apparet ab initio, verosimile est, excidisse ἐπήρετο ὁ Κῦρος, aut simile quid. — ὅ τι δὲ ... πραχθείη: Nugatorium ac nimis leue hoc praeceptum cuipiam videatur. Sed reprehenditur his verbis stultitia eorum,

τὸ ἐπιμελεῖσθαι [τούτου,] οὗ ἂν δέῃ, Φρονιμωτέ-
ρου ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν. 24 Ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ
τὸ Φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν
τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι) δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς,
ἥπερ, εἴ τις ὑπὸ τῶν Φίλων στέργεσθαι ἐπιθυμοίη.
Εὖ γὰρ, οἶμαι, δεῖν ποιοῦντα Φανερὸν εἶναι. Ἀλ-
λὰ τοῦτο μὲν, ἔΦη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ
δύνασθαι εὖ ποιεῖν, οὓς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συν-
ηδόμενόν τε Φαίνεσθαι, ἤν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμ-
βαίνῃ, καὶ συναχθόμενον, ἤν τι κακὸν, καὶ συν-
επικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ
προφοβούμενον, μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πει-
ρώμενον, ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ ταῦτά πως δεῖ
μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. 25 Καὶ ἐπὶ τῶν πρά-
ξεων δὲ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ
τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα Φανερὸν εἶναι. ἢν δὲ ἐν
χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἢν δὲ δέῃ μοχθεῖν, τῶν
πόνων. πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ Φιλεῖσθαι ὑπὸ
τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔΦη,
ὦ πάτερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖν πρὸς πάντα
τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων μᾶλλον εἶναι. Λέγω
γὰρ οὖν, ἔΦη. Θάῤῥει μέντοι, ἔΦη, ὦ παῖ· εὖ
γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐ-
τοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἅπτονται, ἄρχοντός τε ἀν-
δρὸς καὶ ἰδιώτου· ἀλλ᾽ ἐπικουΦίζει τὶ ἡ τιμὴ τοὺς

 πόνους

eorum, qui in rebus etiam neceſſariis, quae omitti nullo modo poſſint, diuinatione exquirere ſtudebant, vtrum faciendae eſſent, nec ne. Intelligitur hoc e Memor. I, 1, 15. — Καὶ γὰρ: etiam hic (vt §. 6.) addendum videtur καὶ. — [τούτου] in cod. Guelf. non legitur, et melius abeſt.

§. 24. Φανερὸν εἶναι non ita vrgendum eſt, vt e Zeunii explicatione videri poſſit, qui vertit: *Nam arbitror de eius beneficentia conſtare oportere.* Imo εὖ ποιοῦντα Φαν. εἶναι nihil fere aliud eſt, quam εὖ ποιεῖν, vt §. ſeq et infinitis aliis locis Eodem modo *beneficum reperiri* pro *eſſe* paullo grauius et ad commutandam orationem, ſenſu ceterum non diuerſo dicitur.

§. 25 ἀλλ᾽ ἐπικουΦ᾽. etc. Eſt ſane ſententia haec grauiſſima et ratione vſuque plane comprobata. Nam quidquid euenit in vtramque partem, ex eo plurimum redundat in imperatorem, ita

πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅ τι ἂν ποτε ποιῇ.

f) de variis artibus ſuperandi hoſtes.

26 Ὁπότε δὲ, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δὲ, πονεῖν δὲ δύναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ᾽ ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν ἤδη τηνικαῦτα σωφρονεῖν ἄν τις σοι δοκοίη, διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγ᾽ ἂν, ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἑπομένους βελτίους ἔχειν, τόσῳ δ᾽ ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην. ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. 27 Πλέον δ᾽ ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί᾽, ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδ᾽ ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ᾽ εὖ ἴσθι, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν, καὶ ἐπίβουλον εἶναι, καὶ κρυψίνουν, καὶ δολερὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἅρπαγα, καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπι-

ita vt ſpes commodi periculorumque timor, et rurſus gloriae fructus et infamiae formido eum ita commoueant, vt laboris non ſentiat moleſtias. Sed quo plus ſuauitatis habeat ſententia, honoris tantum et gloriae cogitatio incitamenti loco affertur. Recte ergo Scipio Africanus, (Cic. Tuſc. II, 26) eam laudare ſolitus eſt. Verum in hoc ſermone habet eo plus ſuauitatis, quod vſu edoctus rex ea filium ad belli labores conſtanter perferendos excitat. Ad totum locum recte aeſtimandum eandem tetigimus in disp. *de ing. X.* §. 24.

§. 26. Summatim hic repetuntur ea, de quibus in antecedd. §phis dictum eſt. Tales ἀνακεφαλαιώσεις multum lucis etiam ſingulis verbis afferunt. Sic πολεμικαὶ τέχναι h. l. nihil aliud ſunt, quam πολ. ἔργα et προσήκοντα §. 18. et φιλοτίμως ſe habet is, cui προθυμία iniecta eſt, vt προθυμία e §. 19 ſynonymum ſit φιλοτιμίας — ποιεῖσθαι, *reponere*, „*ſtellen*, *aufheben*;“ non, vt quispiam cum Philelpho capere poſſit, *facere*.

ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. 28 Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε, πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; Τίνος δ' ἕνεκα, ἀκοντίζειν; Τίνος δ' ἕνεκα, δολοῦν ὗς ἀγρίους πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; Τί δὲ, ἐλάφους ποδάγραις καὶ ἀρπεδόναις; Τί δὲ, λέουσι, καὶ ἄρκτοις, καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; Ἢ οὐ γιγνώσκεις, ὅτι ταῦτα πάντα κακουργίαι τινὲς, καὶ ἀπάται, καὶ δολώσεις, καὶ πλεονεξίαι; 29 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαι τινὰ, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, οὐδ' ἀκον-

§. 28. Bene disputantem Cambysem facit auctor vsque ad §. 34. quamobrem in disciplina puerili, etiam ea, quae fere tota spectet ad bellum, animi teneri simpliciter sensu probitatis, iustitiae, veritatis imbui debeant. Sed in eo videtur peccare, quod Cyrum hic prorsus repuerascere iubet, vtpote quem fingat plane ignarum earum rerum, quas aduersus hostes facere liceat; cum tamen puer adhuc (c. 4. §. 20. ff.) ipso facto ostenderit, hostes et vi et fraude circumueniri licere. — Valde placet Stephani e coniectura positum δολοῦν pro δουλοῦν, cum per totum hunc locum de dolis et fraudibus agatur. Quia tamen, vt Zeunius bene docet, prorsus necessaria non est, eius auctoritate posterius retinuissem, nisi Hutchinsonus testaretur, verbum δολοῦν *clare repraesentari* in Ms. Bodleiano. Diligenter ergo locum inspexit, vt ei fides h. l. haberi debeat, et Stephani lectio optime confirmata videatur.

§. 29. θηρίων γε: Zeunius: „intelligo περὶ, quod attinet ad bestias.“ Sed non videtur opus esse. Quidni genitiuus hic, vt passiuae significationis, regatur a substantiuis antecedentibus? nam omnium illorum coniugata verba, κακουργεῖν, ἀπατᾷν etc. cum accusatiuo ponuntur, ita vt ex analogia genitiuus passiue intelligi possit. — ἐν τούτοις, non θηρίοις, vt facile patet, sed

ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν· ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. Καὶ ἐξαπατᾷν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ᾽ ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε· εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. 30 Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφότερ᾽ ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. 31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας (τήν γε δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις), μὴ ψεύδεσθαι, καὶ ψεύδεσθαι· καὶ μὴ ἐξαπατᾷν, καὶ ἐξαπατᾷν, καὶ μὴ διαβάλλειν, καὶ διαβάλλειν· καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, καὶ πλεονεκτεῖν. Διώριζε δὲ, τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς. καὶ ἔτι δὲ προβὰς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τοὺς φίλους δίκαιον εἴη

τῷ ἐξαπατᾷν καὶ πλεονεκτεῖν — μηδὲ τούτων: Ineptum est, quod Zeunius e Guelf. recepit μηδέποτε τούτων: et in ipsa defensione repetitae particulae ποτὲ desideret quis eius acumen: nam anaphorae loco eam habet, de qua vid. disp. *de ing. X.* §. 28.

§. 31. (τήν γε ... κελεύεις:) Haec parentheseos signis inclusi, non incisis, vt eo facilius intelligeretur, τὴν δικαιοσύνην non regi ab ἐδίδασκεν, sed ab intelligenda praep. κατά. Nam vulgo nihil interpunctionis ponunt post παῖδας, vt accusatiuus δικ. ab ἐδίδ. pendeat, quo fit, ut inepte per appositionem sequantur verba: μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψ. etc. Pro τε posui γε Cum illud hic plane non aptum sit, iam Stephanus hoc legendum suspicatus est. Intelligi autem vult Cambyses, de reliquis virtutibus et artibus, quibus et tum instituti fuerint pueri, de moderatione, continentia, temperantia, et de bellicis artibus se iam nolle dicere Denique si quid audendum esset, non cum Stephano aliisque Leonclauii καὶ ἀδικίαν post κελεύειν intruderem, sed potius τὴν γε δ. eiicerem, vt locus fieret paullo mollior, meliusque responderet §pho 33, vbi δικαιοσύνης nomen non legitur. — ἐπί γε ἀγ. Hanc in rem exempla dantur Memor. IV, 2, 17.

εἴη ἐξαπατᾷν, ἐπί γε ἀγαθῷ· καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων, ἐπί γε ἀγαθῷ. 32 Καὶ ταῦτα διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν· ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἐξαπατᾷν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾷν, καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. 33 Ἐγένετο οὖν ἐκ τούτου ῥήτρα, ᾗ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν, ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾷν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν· ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρᾳότεροι πολῖται γένοιντο. 34 Ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἥνπερ σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μή, πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ

§. 32. ἐν πάλῃ: Non placet haec comparatio. Nam in lucta si alter alterum ficto aliquo flexu fallit, id non poteſt non, ſemel probata luctandi arte, probari: neque pueri ſoli inſtituebantur, vt hoc inter ſe exercerent. Vereor, ne aliud quid ſcriptum fuerit, v. g. ἐν πόλει τινὶ, vt Lacedaemon intelligatur. — τὸ μὴ ... πειρᾶσθαι: i. e. εἰς τὸ ſ. κατὰ τὸ μὴ etc. neque aliud dicit, quam ὥστε μὴ: Lat. *quin* (ſ. *quo minus*) eos defraudare et eorum commoda ad ſe trahere ſtuderent.

§. 34. ἔχεις, ἤδη: Sic recte, opinor, diſtinxi. Alii: νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ etc. Vſitatum eſt ſane coniunctim poſitum νῦν ἤδη: tamen ex vulgari diſtinctione in priori membro nimis diligenter declaratur aetas Cyri, et in altero tempus illi diſciplinae maturum prorſus non indicatur. — ῥᾳδιουργία h. l. facilitas, (quam diſciplina praebet.) Huc Suidas reſpiciens ῥᾳδιουργίαν, inquit, .., Ξενοφῶν καὶ ἐπὶ εὐκολίας ἐχρήσατο.

θυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγενομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. 35 Νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ με ὄντα τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φείδου, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν, ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς αὑτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους· καὶ ὡπλισμένοις, ἀόπλους· καὶ ἐγρηγορόσι, καθεύδοντας· καὶ φανερούς σοι ὄντας, ἀφανὴς ὢν αὐτὸς ἐκείνοις· καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς γιγνομένους, ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν, ὑποδέξῃ. 36 Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τίς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἁμαρτάνοντας δύναιτ' ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους παρασχεῖν. Σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἕωθεν ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας ἀποχωρεῖν δεῖσθαι, καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. Ἃ χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθε-

§. 35. Nisi post φανεροὺς, vt Stephanus suasit, δὲ inseras, oratio est minus concinna, quia sic non apparet, quousque verbum λαμβάνειν mente retinendum sit: et extremum ὑποδέξῃ plane superfluum est. Interposita vero tali particula, huius periodi membra extrema prioribus inde a Μηχανῶ fere paria sunt, et imperatiuus ὑποδέξαι a Castalione positus minus necessarius videtur.

§. 36. σιτοποιεῖσθαι, *cibum capere:* alias est et *cibos coquere et apparare.* Diligenter de hoc verbo disputat Zeunius. — Ad seqq. Brodaeus suo more breuiter: „πάντας ἀποχωρεῖν δεῖσθαι: vetus exemplar: πάντας ἵεσθαι.“ Ita clare typis expressum est. Stephanus autem et Zeunius inde notarunt ἴεσθαι (leni spiritu), et hic quidem non ineptam putat lectionem, quod et de rep. Lac. XII, 4 dicatur ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπιέναι, et quod ἀνάγκῃ δεῖσθαι pariat pleonasmum. Sed nullus hic est pleonasmus, cum δεῖσθαι significet *cupere*, vt II, 1, 17. et alias saepissime. Ἵεσθαι autem cum verbo ἀπιέναι prorsus diuerso, errore scripturae, nescio quo, confertur.

τίθεσθαι. 37 Πότερον δ᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἐστὶ πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται, εἰδότες, ὅτι δέονται. Οἱ δ᾽ ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ, θαρσῆσαι ποιήσαντες, ἀφυλάκτους λαμβάνειν· καὶ διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς, ἀτάκτους ποιῆσαι· καὶ, ἐς δυςχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες, ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. 38 Δεῖ δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων ἁπάντων ὄντα, οὐχ, οἷς ἂν μάθῃς, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων· ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ, οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πειρῶνται ποιεῖν. Καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾷν δύνανται τοὺς ὑπεναντίους. 39 Εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις ἐπ᾽ ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς, ἃς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἴει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; Σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος, ἐπορεύου νυκτός· καὶ πρὶν κινεῖσθαι

νεῖσθαι

§. 37. Pro οἱ δ᾽ ἐξαπ. lectionem Iuntinae εἰ δ᾽ ἐξαπ. etiam in Guelf. adſcriptam Zeunius reperit. Quae ſi vera eſt, apodoſis §pho 38. ſequitur, vbi e Suida (v. φιλομαθὴς) ſcribendum δεῖ δὴ, omittendumque ὦ παῖ, quod in Guelf. et Philelphi verſione non legitur. Sed non videtur haec compoſita neque breuis periodus huic ſermoni conuenire. — Quod ad rem ipſam attinet, non ſane leuia ſunt ad artem bellicam, quae hic et §pho ſq. traduntur.

§. 38. ἁπάντων pro πάντων praeeunte Zeunio ſcripſi, non quod mollius et ἀττικώτερον ſit, vt ipſe dicit, ſed quia orationis conſilio magis conuenit. Qui enim noua etiam inueniri vult, is potius *omnino omnia*, (ἅμα πάντα ſ. ἅπαντα) quam, minus grauiter loquens, *omnia* commendare debet.

νεῖσθαι τὰς ὄρνιθας ἐπεπήγηντό σοι ἐπὶ τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δὲ ἐπεπαίδευντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾷν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες, ὥστε ὁρᾷν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ αὐτῶν· ἠσκήκεις δὲ φθάνειν ἕλκων, ἢ τὰ πτηνὰ φυγεῖν. 40 Πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνεύρισκον. Ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν, ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἱρεῖν. Εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἱροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπίπτων ἐνέδυ. Τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν διαφεύγειν, σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθίστης, οἳ ἐγγύθεν ταχὺ ἔμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν, ἐξέπληττες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθαι· τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἐνεδρεύοντας, λανθάνειν ἐποίεις. 41 Ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε, εἴ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. Ἢν δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται

§. 40. ὅτι μὲν: Vſitata collocatio erat ὅτι ἐν σκ. μὲν: ſed fortaſſe auctor euitare voluit concurſum duplicis ν, quod conſonantes eaedem in verbis vicinis non bene ſeſe excipiunt — φεύγειν αἱροῦνται *libenter fugiunt*, atque ita *fugere ſolent.* — διαφεύγειν eſt *in diverſam partem fugere* h. e. a via recta, quae ad rete fert, fugiendo declinare. Cf. VII, 5, 12. — οὐδὲν ὑστεριζ. eleganter dictum, *qui clamor nihilo tardius progrederetur.* Nimirum cum homines leporis curſum aequare non poſſint, quo longius lepus fugit, eo magis clamorem intendunt, vt aequo ſemper interuallo eos inſequi putet.

§. 41. εἴ τινα ... πολεμίων eſt profecto hyperbole nimis magna, vt ſenſus, quem e Philelphi verſione Zeunius affert, multo magis et auctori et rei conueniat; *ſi quid rerum belli-*

νηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ, καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, καὶ ὡπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. Ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. 42 Εὖ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι, ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. Μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει, τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται· τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἕξει. 43 Ὅπως δὲ χρὴ τάσσειν εἰς μάχην στρατιὰν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς, ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπας ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας· καὶ εἴ γε δή σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς

χρὴ

bellicarum praetermitteres, (εἴ τι λίποις ἂν τῶν πολεμικῶν). Nam et alias, vt I, 2, 10 venationem tantum, vt rerum bellicarum diſciplinam, commendat: et, qui vim particulae ἂν capit, is facile ſentit, proprie hic aliquid dici, non per hyperbolen, in qua ἂν (*facile*, Germ. *wohl*) repugnanter adhibeatur. Sed verſio Philelphi a Caſtalione repetita vulgatum expreſſit: *neſcio equidem, an vllum hoſtem reliquum facies.* — λέγω εἶναι: vereor, ne εἶναι ſit e gloſſa.

§. 43. κατὰ κέρας ἄγειν: Morus: *ſic ducere exercitum, vt inuadat cornu hoſtile*; male h. l. quamquam alias κατὰ κέρας ſic dicitur, vt VII, 1, 26. Zeunius: *protenſo vtroque cornu exercitum ducere*; minus clare. Eſt potius *longo agmine* ducere, vt vel ſinguli („*deſilirend*") vel pauci, v. g. terni, quaterni („*die Glieder 3 bis 4 Mann hoch*") pro locorum natura et pro militum numero in itinere faciem hoſti obuertant. Sic et ἐπὶ κέρως VI, 3, 34. vbi recte et clare Zeunius rem explicat. —

Con-

χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν· ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; Ὅσα τε γὰρ ἐγὼ ᾔδειν, πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλως τε εἴ τις ἐδόκει τὶ τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέληκας, οὐδ' ἀδαὴς γεγένησαι. Δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι, ὁποίοις ἄν σοι ἀεὶ συμφέρειν τούτων δοκῇ.

g) *de diuinatione in rebus suscipiendis adhibenda.*

44 Μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη, τὰ μέγιστα· παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε, μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ, κινδυνεύσῃς· κατανοῶν, ὡς ἄνθρωποι μὲν αἱροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν, ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτοῖς τὰ ἀγαθά. 45 Γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πολλοὺς ἔπεισαν,

Contra ἐπὶ φάλαγγος ἄγειν est *acie explicata ducere exercitum*, ordinibus ergo minus frequentibus („*da das Bataillon in die Tiefe nicht zahlreich marschirt*"). Sic VI, 3, 21. — ἄλλοθέν ποθ. *alia ex parte*, (*quam putaras*), cum in latum explicato agmine incedere iuberes; s. non recta fronte aduersus te, sed a latere; vel directa aduersus cornu tuum acie. (Cf. VII, 1, 22.) vel ex obliquo saltem constituta. — ταῦτα δὲ π. Vsitatior multo est particula δὴ in tali loco, vbi sententia totius orationis ab initio pendet, et tandem omnia in vnum congesta clare monstrantur. Sed tamen docte et fuse Butmannus nuper, qui operam Spaldingio praestitit in illustranda Demosth. oratione adv. Midiam, disputauit p. 129 de repetita particula δὲ, praeeunte illo, quem iure laudat, Wolfio ad Leptineam, qui loca huic nostro similia dabunt, in quibus, nostro quidem sensu, repetita part. δὲ posteriori loco vim τοῦ *inquam* habere debet. Sed hoc vnumquemque res per se docet. Tantum monere volui, illud δὲ pro δὴ positum multis locis tolerandum videri, donec certiora data fuerint.

§. 45. ἤδη adhibetur, cum facta priorum temporum in exemplum commemorantur. Sic I, 1, 1. Memor. II, 2, 7. Sic et alias fere pleonastice. Non ergo suspecta esse debet haec particula, etsi in Guelf. omissa et a Philelpho non est expressa. — πολλοὺς scripsi pro πόλεις,

σαν, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο. Πολλοὶ δὲ πολλοὺς ηὔξησαν ἤδη καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. Πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. Πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. 46 Οὕτως ἥ γε ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρούμενος, ὅ τι λάχοι, τοῦτό τις πράττοι. Θεοὶ δὲ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι, τά τε γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται· καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων, οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν, ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ οὐ χρή. Εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν, ὧν ἂν μὴ θέλωσιν, ἐπιμελεῖσθαι.

πόλεις. Nam pro γ. ἤδη πόλεις Stephanus monet etiam legi γ αὖ πολλούς. Vnde τὸ αὖ ortum ſit, non video: alienum eſſe apparet. Sed per ſe aptum et maxime Xenophonteum eſt πολλοὶ μὲν πολλοὺς ... πολλοὶ δὲ πολλούς. — Τὸ οἷς cum non referatur ad πολλοὶ, ſed ad τούτοις, inſolenti breuitate adiectum eſt καὶ .. πάσχειν. Dici enim plenius debebat καὶ οὓς εὖ ποιεῖν, καὶ ὑφ' ὧν εὖ πάσχειν ἐξῆν, aut breuius per participia καὶ εὖ ποιοῦσι κ. ε. πάσχουσι. Sed niſi totum hoc eſt ab inepto gloſſatore, ſcriptum fortaſſe fuit καὶ εὖ ποιοῦσιν εὖ πάσχειν, idque a librario non ſatis attento, qui corrigendum putaret, deprauatum eſt.

§. 46 οὐ γὰρ ... ἐπιμελ. Auctoris ſententia non eſt haec, vt temere et ſine cauſa dii alios homines curare, alios negligere dicantur: ſed ab initio diſputationis (§. 3 et 4.) dictum eſt, quid fieri debeat, vt ἵλεῳ οἱ θεοὶ ὄντες συμβουλεύειν ἐθέλωσι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Β´

SECTIO X.

Cyaxares ſuas hoſtiumque copias recenſet Cyro, et, pugnae armorumque genus quod ſit, oſtendit. Cyrus autem ab eo impetrat, vt Perſis aduenientibus noua arma ad bellum felicius gerendum, fieri iubeat.

C. I. ΤΟΙΑΥΤΑ μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι, τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. Ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς, τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῄει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. 2 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοιτο στράτευμα. Ὁ δ᾽ ἔφη, τρισμυρίους μέν γε, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδεπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων.

3 Πό-

§. 2. Ὁμότιμοι ſunt viri publica Perſarum diſciplina, quae Sect. II. deſcribitur, inſtituti. Hoc Zeunius in indice, locis inter ſe collatis, clare docet.

3 Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. Ἀτάρ, ἔφη, δέῃ τι αὐτῶν; ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη, καὶ πολλοί γε. 4 Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταυτὰ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν; ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δή, ἔφη ὁ Κυαξάρης·

5 Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους, ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δέ, τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα, λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων· Ἀρίβαιον δέ, τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων. τὸν Ἀράβιον δὲ Μάραγδον ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατόν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. Τοὺς μέντοι Ἕλληνας, τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας, οὐδέν πω σαφὲς λέγεται,

 εἰ

§. 3. οὐκ ἂν ... εὐφράνειεν: Mille sunt illi, I, 5, 5. — ἄρχουσιν: nam αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, I, 2, 13.

§. 4. Τί οὖν οὐ etc. Haec interrogatio alacritatem quandam animi et auiditatem sciendi exprimit, fere vt Latinorum: *Quin tu mihi ... recenses?* Sic Plat. Protag. p. 85. Τί οὖν οὐ διηγήσω ἡμῖν; *quin tu nobis narras?* Eandem vim habet forma: οὐκ ἂν φθάνοις λέγων? Zeunius male interpunxit: Τί οὖν; οὐ ...; neque satis apparet, an vim interrogationis recte ceperit. — ἡμετέραν: Aptius esset ὑμετέραν: ex qua coniectura Charpentier: „à combien se peuvent monter leurs troupes et *les votres*."

εἰ ἕπονται· τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας, τῆς παρ᾽ Ἑλλήσποντον, συμβαλεῖν φασι Γαβαῖον, ἔχοντα εἰς Καΰστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὔ φασιν ἕπεσθαι. Ὁ δὲ Ἀσσύριος, ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων, καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἱππέας μὲν ἄξει οὐ μεῖον δισμυρίων· ἅρματα δ᾽, εὖ οἶδ᾽, οὐ πλείω διακοσίων· πεζοὺς δὲ, οἶμαι, παμπόλλους· εἰώθει γοῦν, ὁπότε δεῦρ᾽ ἐμβάλλει. 6 Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλέον, ἢ εἴκοσι μυριάδας. Ἄγε δὴ, τῆς σῆς δυνάμεως τί πλῆθος φὴς εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ᾽

νοιντ᾽

§. 5. Notabile videri poteſt ad hiſtoriam Arabum, quod eorum equitatus tantus h. l. dicitur fuiſſe, quantus Lydorum, et peditum multitudo fere par Aſſyriorum pedeſtribus copiis. Sed non credibile eſt, vllum Arabiae populum, aut etiam plures foedere coniunctos tantum exercitum Aſſyriis potuiſſe ſubſidio mittere. — τοὺς δὲ ἀπὸ Φρ. etc. Hunc locum non ſatis intelligo. Prima verba poſſunt abſolute poſita eſſe: *quod vero attinet ad Phr.* vt in antec. membro. Τὸ εἰς ſi refertur ad ἔχοντα poſitum eſt pro ἐν. Sed mauult Zeunius trahere ad συμβαλεῖν. Quid vero tum ſtatuendum de ἔχοντα, quod e toto ſenſu plane excluſum videtur? Fortaſſe pro ἔχοντα ſcriptum fuit τὸν ἄρχοντα. Saltem haec videtur ſimpliciſſima difficultatis tollendae ratio. — ὁ Βαβυλ . . . Ἀσσυρίαν: Vereor, ne hoc a grammatico ſit, quia non apparet, cur tale quid Cyro narretur. Quod ſi a Xenophonte ſcriptum eſt, rationem continet, quare magnas copias adducturus ſit, ex tanta quippe vrbe et finibus regni tam late propagati. —

§. 6. Vide, quam attentus fuerit Cyrus, et quanta celeritate ſingulos militum numeros computauerit! Exquiſitior et probabilior haec tacita laus eſt, quam ſi verbis lectiſſimis copioſe doceretur, quam docili et celeri mente, et quam felici memoria Cyrus audierit Cyaxarem. Qui §pho antec. certi equitum numeri indicantur ipſa ſexaginta millia conficiunt. Peditum autem, quorum certi numeri dantur, vniuerſa multitudo eſt centum et quadraginta millium. Arabum vero et Aſſyriorum pedites indefinito numero πάμπολλοι dicuntur. Facile ergo pro ratione opum et equeſtrium copiarum illis Cyrus aſſignat vltra ſeptuaginta millia, vt denique plus quam viginti myriades inde colligantur.

νοιντ' ἂν, ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν, παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μεῖον, ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. 7 Τί οὖν; ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι, οὓς σὺ φῂς ἄγειν; Ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὖθις βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἑκάστων, ἥτις ἐστί. Σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτή. Τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἵ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης. 8 Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, τῶν πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τὶς κρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι, εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στράτευμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι, ὅτι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. 9 Τί μήν; ἄλλο τι ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ σὺ εἴην, ὡς

§. 7. οὐκ ὀλ. ... ἄγειν: Hoc pluribus ita ediſſeras: Nonne exercitus tuus exigua tibi videtur pars totius gentis Perſicae, ita vt plures multo inde arceſſi poſſint? Hoc cum videat Cyrus dicere velle Cyaxarem, ſtatim ſubiicit. Ἀλλ' εἰ ... βουλευσόμεθα, qua ſententia feruidum eius et acre ingenium, cum reſponſum dat, antequam plane expoſuerit Cyaxares, quae in animo habebat.

§. 8. τοῦτο μὲν ſcil. κατὰ, *quod ad hanc rem attinet.* Abeſſet potius τοῦτο μὲν, quam ab ἴσθι penderet.

§. 9. εἰ σὺ εἴην: Pro his memorabilis eſt lectio multorum, quos nominat Zeunius, εἰ ἔχοιμι, *ſi facultas mihi eſſet.* Sed prior melius conuenit verbis

τάχιστα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν, οἷάπερ ἔρχονται ἔχοντες οἱ παρ᾽ ἡμῶν, οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι. Ταῦτα δ᾽ ἐστὶ, θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα, γέῤῥον δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν, κοπὶς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κᾂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν, ἢ τὸ μένειν, αἱρετώτερον. Τάττομεν δὲ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἵγε μέν τ᾽ ἂν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ᾽ ἀναστρέφεσθαι. 10 Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. Καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν, καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα. Ἔνθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, συναγαγὼν αὐτοὺς, τάδε·

bis ſeqq. κᾂν τ. παρασκευάσῃς. Cum autem non appareat, vnde poſterior lectio orta ſit, vtramque non incommode coniunxeris εἰ ἐχ. ἢ εἰ σὺ εἴην. — ὡς τάχιστα, ne fama de hac mutatione armorum ad hoſtes citius, quam velimus, perueniat, neque hi ſe armis iisdem munire poſſint. — θώραξ μ. Vid. I, 2, 13. — ὑμῖν, peditibus veſtris; qui ſagittas et iacula in tergum ingerere poſſint. — ὡς μὴ … ἀναστρέφεσθαι, atque ita prorſus, quocunque modo ſalutem quaerant, conficiantur.

§. 10. σχεδὸν h. l. debet eſſe aut *ſimul*, *eodem* (quaſi *contiguo*) *tempore*, aut *ſtatim*, *breui poſt* (illam conſultationem) *tempore*. Sed *ſtatim* ſignificare videtur VIII, 7, 2. et Plat. Phaedr. p. 299. παῦσαι πρός με καλλωπιζόμενος· σχεδὸν γὰρ ἔχω, ὃ εἰπὼν ἀναγκάσω σε λέγειν. ΣΩ. Μηδαμῶς τοίνυν εἴπῃς. Adde ep. 7. p. 93. vbi pleonaſtice poſitum eſſe volunt. σχεδὸν, οὐκ εἰκάζων, ἀλλ᾽ ὡς εἰδὼς σαφῶς, εἴποιμ᾽ ἄν: *ſtatim*, *non coniectans*, ſed *ex certa ſcientia*, *dixerim*.

SECTIO

SECTIO XI.

Concionibus de mutando armorum genere habitis Perſae omnes Homotimorum armis ornantur.

11 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν, αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω, καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἑπομένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων, ὅτι οὕτως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδεισα, μὴ, ὀλίγοι στάντες, καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτέ τι. Νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ὑμετέροις. Τάς γε μὴν ψυχὰς αὐτῶν θήγειν, ὑμέτερον τὸ ἔργον. Ἄρχοντος γάρ ἐστιν, οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται. 12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ᾽ ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε·

 13 Ἀλ-

§. 11. Haec oratiuncula friuola cuipiam videatur et puerilis: ſed eſt ſane vel ipſa breuitate laudabilis. Prudenter explorat Cyrus, quomodo principes illi ſ. proceres Perſarum accipiant, quod omnes milites eadem arma, quibus ipſi vtuntur tanquam inſignibus quibusdam honoris et aetatis, habituri ſint; ſimulque cauſam ita clare exponit, vt illi non poſſint non rem probare. Haec in vniuerſum: iam de reliquis ſingulatim. — Concinnum eſt illud: „Vos eſtis et armis et animis ad pugnam parati: milites gregarii eadem arma habebunt: reſtat, vt animis etiam acuantur; (τάς γε ... ἔργον.) — εἰς χεῖρας συμμιγνύειν non vſitate dicitur, vt monet Zeunius, qui το εἰς vncis incluſit. Sed euitaſſe videtur Xenophon ambiguitatem, quia ſine εἰς Homotimi ridicule dicti viderentur χεῖρες συμμίξοντες. — στάντες elegantius et ἐναργέστερον dicitur, quam ὄντες, atque etiam cum laude quadam; quaſi μένοντες. — ἔρημοι σ. Nam eminus omnes reliqui, ſat longo interuallo ab Homotimis remoti, pugnaturi eſſent. — σωμ. ... μεμπτὰ eſt ad captandam beneuolentiam accommodatum; quia iudicium eorum laudatur, qui milites illos gregarios conſcripſiſſent: I, 5, 5. — ἄρχοντος rurſus videtur honorifice dictum, quod ſingulis illis quaſi imperatoris nomen tribuitur.

13 Ἀλλὰ θαυμαστὰ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι. Ἀλλὰ γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶρα ἣν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. Καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται, ἢ ὑφ᾽ ἡμῶν παρακαλούμενοι· εἴς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι, βεβαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο, ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ᾽ ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄγοιντο. Ἀπεῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. Ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον, ὅ τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται. 14 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεὶς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας, ἔλεξε τοιάδε·

15 Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε· καὶ τὰ σώ-

ματά

§. 13. Plena eſt haec oratio Atticae humanitatis et modeſtiae. Cum Cyrus dixiſſet: Τὰς ψ. ... ὑμέτερον τὸ ἔργον, ad hoc vnum homo reſpondens ſuam ipſe accuſat ſimul excuſatque arrogantiam et ſtultitiam, qui Cyro conſilium dare audeat. Ipſa propoſitio modeſte expreſſa eſt, cum non clare dicatur, animum ab ipſo Cyro militibus eſſe iniiciendum, et ab ipſo arma illis tradenda. Quae ad confirmandam ſuam ſententiam affert, 1) ἀλλὰ γιγν. ... ἀκουόντων, 2) καὶ δῶρα ... λαμβάνοντες, idoneas rationes continent. Prudenter autem orationi ſubiicit: ἀπεῖναι ... φρόνημα. Ita neque a Cyro diſſentit, et omni reprehenſioni occurrit.

§. 15. Quae hic incipit oratio, debebat, quantum equidem ſentio, paullo acrius Perſarum animos excitare. Hoc ex antecedenti oratione lector exſpectat, et omnes Homotimi exſpectare debuerunt. Nunc quae §. 17. dicuntur, ſunt illa quidem per ſe bona et ad rem maxime apta, ſed tamen ad ardorem pugnandi inflammandum non ſatis grauia: et id, quod maximam vim habuit, et pro conſilio auctoris habere debuit,

(vid.

ματά γε ἡμῶν οὐδὲν χείρονα ἔχετε, ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. Τοιοῦτοι δ᾽ ὄντες, ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ᾽ ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ᾽ ὑπὸ τοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. Νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἕξετε, ἐμοὶ μελήσει, σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ᾽ ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὅπλα, οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἴ τι χείρονες ἡμῶν ἐστὲ, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν· καὶ, ἄν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. 16 Τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον, ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ, ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖσθαι. Ἐν δὲ τῇδε τῇ ὁπλίσει, οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ στέρνα ἁρμόζων ἑκάστῳ ἔσται, γέῤῥον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ᾗ δὴ παίειν τοὺς ἐναντίους δεήσει, οὐδὲν φυλαττομένους, μή τι παί-

(vid. §. 19.) perquam paucis verbis expressum est (hoc §pho extr.). Prudentia oratoris inest partim in eo, quod corpore et animo aequales omnes Persas ponit, et de virtutibus procerum, quibus ob institutionem, exercitationem, variosque labores praestare debebant, (c. 2, §. 1.) prorsus tacet; partim in eo, quod vulgarem armaturam et conditionem sagittarii verbis ipsis deprimit, (§. 18 extr.) vt eo minus, sorte sua contenti, arma sibi oblata spernant. — Καὶ εἴ τι ... ἐστέ: Non sine causa haec suspecta sunt: repugnant enim modo dictis, et auditoribus non possunt esse auditu grata. Ergo aut e seqq. temere huc sunt tracta, aut, quod malim, deprauata, cum scriptum fuisset contra ὅτι οὐδέν τι etc. aut in eandem sententiam aliis verbis.

§. 16. ὃ πάντες ... φορεῖν: Vereor, vt sana sit haec sententia, quae de nihilo, (nisi forte ob concinnitatem,) videtur adiecta. Qua si excusatur et commendatur parma, scribendum saltem erat, ὃ δὴ πάντ. etc. vt sententia vim suam habere intelligeretur. Verum idem ad commendanda reliqua arma dici poterat. Melius ergo fortasse fuerit legere οἷον π. etc. — φυλαττομένους: Aliquid ambiguitatis admisit auctor. Attendenti tamen non est obscurum

σαντες ἐξαμάρτωμεν. 17 Τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι, πλὴν τόλμῃ; ἣν οὐδὲν ὑμῖν προσήκει ἧττονα ἡμῶν παρέχεσθαι. Νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἣ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶται καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; Κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον, ἢ καὶ ὑμᾶς, τούτου δεῖσθαι; 18 Τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὅπλα· ὁ μὲν χρῄζων, λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν. ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. 19 Ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι, ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ θελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν· καὶ οὕτω δὴ ἀπογράφονται πάντες, ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες.

SECTIO XII.

Cyrus meditationes campestres instituit, et, virtutis praemiis propositis, studia contentionum honestarum excitat.

20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἰσχὺν,

rum, pertinere ad Persas, non ad hostes. Significatur autem, meliorem esse securim aut gladium, quam arcum aut iaculum; quibus qui vtuntur, facile ἐξαμαρτάνουσι.

§. 17. In verbo κράτους interpretes, nescio quomodo, videntur haerere. Index Zeunii male interpretatur *victoriam.* Est potius *imperium,* „*die Oberherrschaft.*"

§. 20. Non optima erat disciplinae militaris apud veteres, maximeque Athenienses, hactenus ratio, quod instante demum bello iustas bellandi meditationes instituebant. Sero sane milites

ἰσχὺν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικὰ, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά. 21 Καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρους ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς, ὧν ἐδέοντο, πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει, ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον· ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίγνονται, οἳ ἂν, ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾷν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέῤῥῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. Ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον, μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵ τινες ἂν εἰδῶσιν, ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. 22 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι, περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγῶνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων, ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. Ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν· ἰδιώτῃ

lites exercentur ad robur corporis tum, cum hostes iam aduentare dicuntur. Imo periculum hic erat, ne Persae, opinione citius oppressi, corpora laboribus defatigata hostibus facile prosternenda obiicerent. Sic et Tactica longiori disciplina, quam pro huius temporis breuitate, discenda erant. Inprimis autem illud non intelligo, quod Cyrus in Medis otiosus residet, neque Assyriis ante, quam conueniant omnes eorum socii, occurrit. Debet enim cum suis non adeo longe a regia Cyaxaris mansisse sub tentoriis. Ex quo facilius intelligitur, cur Sect. XV. perpetuo cursu, nulla quiete interposita, ad eum contendere potuerit. Suspicari tamen licet, hanc fuisse Cyaxaris culpam, qui Cyri aduersus Assyrios profectionem retardarit. Verba quaedam, e quibus hoc intelligi possit, fortasse interciderunt. Cf. III, 3, 20.

§. 21. de ὑπηρέταις vid. ad §. 31.

§. 22. ἀγῶνάς τε: Hanc particulam cum poneret auctor, iam cogitabat de iis, quae §pho demum 23 sequuntur, quasi

τῇ μὲν, ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ᾽ εὐταξίας, καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις· πενταδάρχῳ δ᾽, αὐτὸν ὄντα, οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πεντάδα, εἰς τὸ δυνατὸν, τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχῳ δὲ, τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ, τὸν λόχον· ὡς δ᾽ αὔτως ταξιάρχῳ. ὡς δ᾽ αὔτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ᾽ αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ, ὧν ἂν ἄρχωσι, παρέξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. 23

Ἆθλα δὲ προὔφηνε, τοῖς μὲν ταξιάρχαις, οἳ κρατίστας δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι· τῶν δὲ λοχαγῶν, οἳ κρατίστους δόξαιεν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι· τῶν δ᾽ αὖ δεκαδαρχῶν τοὺς κρατίστους, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι· τῶν δ᾽ αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων· τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας, εἰς τὰς τῶν πεμπαδαρχῶν. Ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ, αἳ πρέπουσαι ἑκάστοις, συμπαρείποντο. Ἐπανέτεινε δὲ καὶ μείζονας ἐλπί-

quasi iam dicturus: καὶ ἆθλα προὔφηνε. Sed reliquis, quasi parentheseos loco interiectis, (καὶ προεῖπε τ. etc.) commode relatum καὶ subiungere non poterat: vnde ἀνακολούθως potius dixit: Ἆθλα δὲ πρ. Cf. I, 6, 18. Melior haec ratio mihi videtur, quam lectio codicis Guelf., vbi post στρατιωτῶν verba habent ita: καὶ προεῖπε τάδε· ἰδιώτῃ μὲν etc. quod e correctione minus attenti librarii videtur ortum, qui particulae τε suum καὶ reddere vellet. Sed non possunt hae particulae poni in eadem re primo infinite dicta et deinde definite exposita, quasi duae res sint diuersae. — μετ᾽ εὐταξίας: Bene auctor hoc adiunxit τῷ φιλοκίνδυνον, ne milites temere audaces et se in pericula praecipitarent, et imperatoris consilia, ordine perturbato, impedirent.

§. 23. αἱ ἄλλαι τιμαὶ: quae? num largior meliorque victus? at

ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. 24 Προεῖπε δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι· καὶ προθυμότατα ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. Ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. Ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε, καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς. 25 Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν, ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν· μέγεθος δὲ, ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἑκάστῃ· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. Ἐσκήνουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις· Ἐν δὲ τῷ ὁμοσκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους· καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε τινὰ, κακίω τε ἕτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὠφελεῖσθαι δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁμοσκηνοῦντες. Ἐν δὲ τῷ γιγνώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι· οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ῥᾳδιουργεῖν

πως

at obſtat §phus 25: an ſtipendia magis luculenta? Sed omnino de ſtipendiis nihil his in libris memini me legere, praeter VIII, 5, 23. an commodior in quibusdam aliis rebus vita? Hoc mihi obſcurum.

§. 24. οἷα ... πρέπει: Non poteſt probare docilis lector, quod plane non dicitur, cuius generis illa praemia fuerint. Singulos homines officio diligenter prae ceteris functos ad maiorem dignitatem euehebat. Totos ordines non poterat ita ornare. Nam, vt alia taceam, vel ipſa nouitas rerum nouarum occaſionem praebere potuiſſet: et vt Ariſtotelis locum (Polit. V. 3.) huc accommodem, exercitus quaſi corpus quoddam eſt, cuius artus ſinguli ratione certa creſcere debent, vt partium conuenientia maneat: alias totum corpus deforme fit et corrumpitur. Neque vero inſigniter magna poterant eſſe illa multis ſimul tributa praemia, quia cito fons liberalitatis exhauſtus fuiſſet. Ergo vt hodie totos exercitus, aut vulgus in ciuitatibus afficiunt paruis viritim diviſis muneribus, ita Cyrus ſatis habere debuit ſuorum multitudinem epulo excipere. Hoc maxime ſignificari puto a Xenophonte. Cf. II, 3, 17.

§. 25. Ἐν δὲ τῷ γιγν. etc. Bene. Nam ſociabile hominis ingenium ita fert, vt quisque

potiſ-

πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. 26 Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν. Εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ᾽ ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας, ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις· οἱ δὲ λοχαγοὶ, τοὺς λόχους· ὡσαύτως οἱ δεκάδαρχοι, τὰς δεκάδας· καὶ οἱ πεμπάδαρχοι, τὰς πεμπάδας. 27 Τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ συναρμοσθῆναι, ἔστι, κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα, ὥστε εὔδηλον εἶναι, ἐξ ὁποίας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ἐστιν. 28 Ἐδόκουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἧττον ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν· ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία, τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ᾽ ἀλλήλων.

29 Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ

δεῖπνον

potiſſimum apud notos ſibi homines, et quorum conſuetudine fruatur, bene audire velit; ignotos autem, cum quibus neſciat vtrum ſibi conuenire poſſit, hactenus non multum curet.

§. 26. κεκοσμημένας, *bene ordinatas*, vt ſuum et eundem quisque locum ordine longo teneat. — Ceterum rationes auctoris, quibus commotum Cyrum centenos in ſingulis tentoriis locaſſe dicit, non eiusmodi videntur eſſe, vt probari poſſit tot hominum in vnum congregatio. Nam vt concedamus ſatis tranquille inter ſe poſſe viuere, in paucorum certe contubernio, cum vicina reliquorum habeant tentoria, eadem commoda parari poſſunt. Deinde dignitas et auctoritas ducum a multitudinis conſortione ſeparatorum magis ſeruatur, et ſeditioſis conſpirationibus praecluditur opportunitas. Atque etiam in ſubito tumultu hoſtiumque in caſtra irruptione difficilius vniuerſi opprimuntur, citiusque et ſe et arma ſua expedire poſſunt.

§. 28. Non aliam ob cauſam inter ſe non ignotos eſſe volebat milites Pompeius. Nam Cic. Att. VIII, 12 extr. ita ſcribit: *Si conuenirent (tirones), quantum iis committendum ſit, qui inter ſe ne noti quidem ſunt, contra veteranas legiones, non te praeterit,*

δεῖπνον εἰσίοιεν. Ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν αὐτοὺς ἐξάγων, ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέχειν· ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανίοιεν ἀνιδρωτί. Τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι ποιεῖν. Καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι, συμπονοῦντες ἀλλήλοις, πρᾳότεροι συνεστήκασι. Πρός γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἳ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

30 Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε ἱκανὴν ἔχειν, οὓς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν, οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ πεμπαδάρχων ἐκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. Ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. 31 Καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας, οὔτε κηρύκων, οὔτε πρέσ-

§. 31. οὔτε κ. οὔτε πρ. Ratio repetitae negationis pro εἴτε ... εἴτε videtur eadem, quae alias obtinet, cum iterata negatio affirmante ſenſu poſita reperitur. Nam ſi prius οὐδὲν tollas, manet οὔτε κ. ἧττον, οὔτε πρ. Sic VIII, 7, 16. Doctior Zeunii explicatio ſaltem obſeruationem continet ad alia loca vtilem. Graeci, inquit, poſt comparatiuum cum negatione ſolent repetere οὐ, adeo vt fere verbum intelligatur idem, quod praeceſſit ... Ergo plena foret oratio haec: ἢ οὐ τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ τοὺς κήρυκας καὶ πρέσβεις. Hactenus Zeunius. Sed nobis illa ratio videtur ſimplicior. — ὑπηρέται apud

πρέσβεων. Καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους, καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν, καὶ συνετοὺς, προσέτι δὲ σφοδροὺς, καὶ ταχεῖς, καὶ ἀόκνους, καὶ ἀταράκτους. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν, ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράσσειν, ὅσα ἂν ὁ ἄρχων προστάττοι.

SECTIO XIII.

Conuiuantium ſermones ita moderatur Cyrus, vt et delectent et proſint. Ergo cum narrationes de fatuitate et vecordia Perſarum priuatim inſtitutorum redarguantur ab Aglaidata, Cyrus narratorum iocos defendit. Inde, poſt ſeria quaedam de praemiis diſtribuendis, rurſus ad ludum ſermones reuocat.

C. II. Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται, καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν. Ἀφίκετο

apud Graecos cum praecone, tubicine, ſignifero cuiusque συντάγματος in prima collocati erant acie, et cum aliis rebus neceſſariis proſpiciebant, tum commeatus maxime gerebant curam. Ex quo apparet, liberos, nec infimae conditionis homines fuiſſe diſtinctosque ab ἐπιτρόποις, de quibus IV, 2. agitur, vt adeo *Proviantcommiſſare* dici poſſint. Apud Graecos non magno honore habitos fuiſſe, ſuſpicari licet e verbis Xenophontis, cum ipſe caduceatoribus et legatis, quorum perſona ſemper ſancta habebatur, apud Perſas pares honore ponat. Ceterum ſi perpendas, quibus virtutibus eos ornatos eſſe velit, vt ſint ſcilicet *fideles, officiorum militarium periti, dociles ac ſolertes, acres* praeterea, *celeres, gnaui et ſtrenui, intrepidi, exercitati* denique *ad omne opus, quod ſuſcipere iubeantur*; facile intelliges, Xenophontis tempore aliquanto plus, quam commeatus curam illis impoſitam fuiſſe. Vid. ad II, 4, 4. Add. VI, 2, 13. VII, 5, 18.

§. 1. In tota hac ſectione mirari licet hominum et ingeniorum pro diuerſitate temporis diverſi-

κετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον· Ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν, οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; 2 Καὶ ὁ Ὑστάσπης ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλ' ὁποῖοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔνιοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. Πρώην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο ἑκάστῳ ἡμῶν τρία κρέα, ἢ καὶ πλείω, τὰ περιφερόμενα. Καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῄει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. 3 Ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν, Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστὶν, εἴγε ἀφ'

versitatem. Sine dubio, quae hic ridicula de gregariis militibus narrantur, etiamsi in vulgus emanassent, tamen non offendissent eorum animos ita, vt tristius quidquam inde timendum esset. Hodie vero quis imperator in conuiuio totum exercitum suum ita deridere audeat, aut derideri patiatur? — *οὔτε ἐν τ. σ.* Leuiter hic vituperare liceat auctorem. His verbis non satis commode via munitur ad narranda ridicula facta Persarum priuatim educatorum. Nam primo particulae relatiuae partitionem faciunt non absolutam, sed mancam, quia et ex aliis partibus male aut bene se gerere poterant, vt in venatione, in victoria, in armorum suorum reliquarumque rerum cura et custodia, etc. (Cf. quae diximus ad epp. Cl. Viror. M. Brut. V, 2.) Deinde externam humanitatem et morum elegantiam institutos fuisse Homotimos, supra non dictum est; nisi tale quid sub *σωφροσύνῃ* I, 2, 8. quaerere velis, aut coniectare ex iis, quae I, 2, 16 docentur. — Quod e Gabrielii exemplo affertur *ἑταῖροι* pro *ἕτεροι*, non dubitaui recipere, cum Hystaspas in fine narrationis ad rem propositam respiciens, et vt respondens, dicat *τοιούτων ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω*, itemque Cyrus §. 10 *οἵους ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους*! Hic locus si remotior videtur, ille certe valebit.

§. 3. *τῶνδε ... ἐστὶν*: *apud hos aequum ius plane non obtinet.* Discretos disciplina significat Persas, quos magis nomine,

ἀφ᾽ ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε, εἴ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. Ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. Ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἧκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν· ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο, καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν! 4 Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ᾽ ἡμῶν ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε μετ᾽ ἐμὲ δεύτερος. Ὡς δ᾽ ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει, ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον ληψόμενος. Καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι ὄψου, ᾤχετο παραφέρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. 5 Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ, ὃ εἰλήφει, ὄψον, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάμματος, τοῦτό πως, ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ, δυσφορούμενος ἀνέτρεψεν. Ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς, ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν, ἰδὼν, συνεκρότησέ τε τὼ χεῖρε, καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνετο. Ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἠδυνάμην κατέχειν τὸν γέλωτα. Τοιοῦτον μὲν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. 6 Ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ, ὥσπερ εἰκὸς,

ne, quam re, Homotimos esse, vult dicere. — εἴ τι ... ἔχειν: *quod deteriori se esse conditione existimarent.* — τοῦτό γε: Hac restrictione dicit, se nolle decernere, vtrum etiam in aliis rebus miles ille dicto audiens futurus sit.

§. 4. ἐν τούτῳ: Hoc a Zeunio e Mss. Bodl. et Guelf. receptum seruaui. Obseruandum tamen censeo, annon alibi, quod hic edunt, ἐν τοσούτῳ reperiatur pro *in tam longo* aut *tam brevi tempore.* Posset enim h. l. ad αὐτίκα referri, vt esset quasi ἐν τῷ παραυτίκα.

εἰκὸς, ἐγέλασαν. Ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιάρχων.

Οὗτος μὲν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐνέτυχεν. Ἐγὼ δὲ, ὡς σὺ, διδάξας ἡμᾶς, τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. Καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τοὺς ἄλλους, ᾗ ᾤμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προϊέναι ἐκέλευσα. 7 Καὶ ὁ ἀνήρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος, προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, πρότερος ἐπορεύετο. Κἀγὼ ἰδὼν, εἶπον, Ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; Καὶ ὃς ἔφη· Προέρχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. Κἀγὼ εἶπον· Ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας, προϊέναι. Καὶ ὃς, ἀκούσας τοῦτο, μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετ', ἔφη, προστάττοντος προϊέναι πάντας; Καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ᾖεσαν πρὸς ἐμέ. 8 Ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφόρουν τε, καὶ ἔλεγον, ποτέρῳ χρὴ πείσασθαι; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. Ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρᾴως,

ἐξαρ-

§. 6. ἐνέτυχεν: quaſi dicat, caſum infelicem ita tuliſſe, vt contra leges veriſimilitudinis in hominem cum paucis forte in tanto numero moroſum incideret; alias enim illos homines nimis eſſe faciles, quod ſtatim narratione demonſtraturus ſit. — Rem ipſam quiuis, opinor, facile animo effingat. Recta fronte et vno ordine collocati erant illi milites, atque ita directi aduerſus centurionem, quaſi oppoſitum hoſtem, procedere iubebantur. Sed, vt fit in caterua tironum, praepoſtero motu turbabant ordinem, donec centurio clariſſime §. 8. docuerat μηδένα ... ἕπεσθαι. Ergo ſi manipulus ille tironibus magna ex parte conſtabat, nihil mirum aut ridiculum erat, eos primo militaris meditationis conatu non optime defungi.

ἐξαρχῆς αὖ καταχωρίσας, εἶπον, μηδένα τῶν ὄπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ πρόσθεν ἕπεσθαι. 9 Ὡς δ' εἰς Πέρσας τὶς ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ, καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν δοῦναι, ἣν ἔγραψα οἴκαδε, κἀγὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ) ἐκέλευσα, αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν· ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν· ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ, σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος, ἰδὼν ἐκεῖνον, συνέτρεχε· καὶ ἧκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. Οὕτως, ἔφη, ὅγε ἐμὸς λόχος ἀκριβοῖ σοι πάντα τὰ παρὰ σοῦ. 10 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους! Εἰ γὰρ εὐθεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν, ὥστε τινὰς αὐτῶν ἔστι καὶ μικρῷ ὄψῳ πάνυ ἀνακτήσασθαι [φίλους], πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσί τινες, ὥστε, πρὶν εἰδέναι τὸ προσταττόμενον, πρότερον πείθονται· ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους, στρατιώτας ἔχειν. 11 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, οὕτως ἐπῄνεσε τοὺς στρατιώτας.

Ἐν

§. 8. *οἱ ὄπισθεν* non ſunt, qui a tergo, in ſecundo tertioue ordine, ſtant, ſed qui a λοχαγῷ in eadem acie, ſ. in fronte remotiores ſunt; et ὁ πρόσθεν ſimiliter „*der Vordermann*" qui cuique ad latus verſus λοχαγὸν ſtat. — τῷ πρόσθεν: opinor legendum τὸ τῷ πρ.

§. 9. ὅγε ἐμὸς λ. Vid. ad II, 4, 4.

§. 10. ὥστε τινὰς ... [φίλους]: Zeunii lectionem e vett. editt. expreſſam, in loco variis modis mutato, ſeruaui: ſed interpunctionem mutare debui. Nam Εἰ γὰρ ſine apodoſi durum eſt, et ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, (quae ſententia apodoſin incipit,) ſi punctum ante ponitur, ex Attica ratione h. l. particulam adhuc aliquam poſt μὲν, (v. g. οὖν aut δὴ) requirit. Qui aliter h. l. ſcripſerunt, τῷ φίλους adiectum habent πολλοὺς aut παμπόλλους, quae verba praecipue me offenderunt. Quomodo enim Cyrus ob *vnum hominem* obſonio captum de *multis* aut *infinitis* idem pronuntiare poterat?

Ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιάρχων, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα· ἀνὴρ, τὸν τρόπον τῶν στρυφνοτέρων ἀνθρώπων· οὗτος ὧδέ πως εἶπεν. Ἦ γὰρ οἴει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ᾽ ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες; ὑπὲρ οὗ λέγουσί τε ταῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται. 12 Καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη· μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσι, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσειν, ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν, ὑπισχνουμένοις· καὶ ταῦτα, φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. Οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι, μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ᾽ ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ἐπὶ βλάβῃ μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον, ἢ ἀλαζόνες; 13 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρασχόντων. Αὖθις δὲ ὁ ταξίαρχος, ὁ τὴν τοῦ λόχου χαριτίαν διηγη-

§. 12. Non plena est, quae hic ponitur ἀλαζόνος definitio. Nam hoc nomen non solum illis conuenit, qui *diuitiores* aut *fortiores* videri se volunt, quam vere sunt, sed etiam qui *pulchriores*, *robustiores*, *doctiores*, *honore* aut *fama illustriores*. Quod adiicitur *lucri* studio ἀλαζόνας duci, sensu latissimo verbi κερδαίνειν verum est. Sed si paullo subtilior, quam pro conuiuio bellatorum inducenda fuisset disputatio, habuisset Aglaitadas, quo se defenderet. Nam omnino illi, qui mirabilia aut ridicula comminiscuntur, quae in conuiuio et simili hominum congregatione narrent, ea re peritiores se aut elegantiores in conuictu haberi cupiunt, quam vere sunt, et huius generis narratores, qui aliis stulte facta tribuunt, ea re volunt efficere, vt ad existimationem prudentiae suae aliquid accedat. Recte ergo τὸ ἀλαζονεύεσθαι vulgo sic, vt h. l., vsurpare potuerunt.

§. 13. Pro λοχαγὸς, praeeunte Zeunio, scripsi ταξίαρχος, et idem substitui §pho 15 et 16. Subuereor tamen, ne λοχαγὸς his locis ortum sit e nomine proprio minus noto, quia §. 15 ἐκεῖνος aut aliud quid addendum erat, et quia in compellatione (§. 16) nomen dignitatis non summae minus est vsitatum, quam nomen proprium.

διηγησάμενος, ἔφη, Ἦ που ἂν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν·) ὁπότε γε νῦν, καὶ αὐτὸς εἰδὼς, ὅτι εὐφραίνειν μέν τί σε βουλόμεθα, βλάπτειν δ' οὐδὲν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. 14 Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλαίειν καθίζοντος τοὺς φίλους, πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. Εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ, ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. Κλαύμασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποιοῦντας, ἢ πολιτικωτέρας; 15 Ἐκ τούτου ὁ Ὑστάσπης ὧδέ πως εἶπε· Σὺ ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἢν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαῤῥῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, καὶ τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψιλεύσῃ. Καὶ γὰρ οἶδ', ὅτι πολύς σοί ἐστιν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις ἑκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐ-

δεμία

prium. — ὁπότε γε νῦν, *cum tamen interim.* Nam τὸ νῦν de rerum praesenti condicione dicitur, vt ap. Latinos *nunc.* V. g. *Si ... nunc vero; „So aber, (da jene Bedingung wegfällt.")* Zeunius locum interrogatiue accipit, quod ob ὁπότε durum est, cum dici deberet Νῦν δὲ, ὁπότε etc. Cetera, quae idem ad verbum βουλόμεθα disputat, videntur obscura et contorta.

§. 14 Particulam καὶ ab initio e Guelf. receptam ad verba Aglaitadae traho. Vt copula narrantis hic puerilis est. — πολιτικωτέρας; Vid. disp. de ing. X. §. 32.

δεμία σοι πρόφασίς ἐστιν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. Καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ σὺ δ᾽ αὖ, ὦ Ὑστάσπη, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; Καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε· Ναὶ μὰ Δί᾽, ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾷον ἄν τις ἐκτρίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. 16 Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. Καὶ ὁ Κῦρος, ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις, γελᾷν ἀναπείθων, καὶ ταῦτ᾽, ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. 17 Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ᾽ ἔληξεν. Ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν·

§. 15 et 16. Καὶ σὺ δ᾽ αὖ: Zeunius sensum hunc statuit: *tute similiter, vt ceteri homines ridiculi.* Referebat ergo αὖ ad σύ: sed pertinet potius ad ἐμοῦ hoc sensu: *Tu vero rursus ex me ridiculum captas,* (cum ex aliis ante materiam ridendi quaesieris?) Ceterum egregie, sine vlla picturae affectatione, exprimit auctor, quomodo lis illa composita fuerit. In quo primum vrbanitas centurionis animaduertenda est, qui Aglaitadae verbis alienum sensum tribuit, quod apparet ex iis, quae addit: Ναὶ μὰ Δ. ... ἐξαγάγοι. Sic iurgium aut inuenustam altercationem conuiuio minime conuenientem scite auertit. — Verba τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ videntur rationem continere, cur a risu non abstinuerint. Norant quippe, hominem seuerum quidem esse, sed non iracundum, vt putaret se cum contumelia irrideri. Sed si illa verba hoc indicant, risum ex apta hyperbole comparata cum austero et tetrico Aglaitadae ingenio exstitisse; humanitas eius probanda est, quod subridendo ostendit, se illis dictis non esse offensum. Cyrus denique suas partes optime tuetur, cum aliquid subiiciat, quo indignatio, si qua sit, Aglaitadae leniatur, ex quo tamen non facile noua cauillandi materia sumi possit. — Quod ad verba eius attinet, σπουδαιότατος ambigue dictus videtur, vt intelligere possent vel *maxime seuerum,* vel *grauissimum et optimum.* — διαφθείρεις pro διαφθείρειν πειρᾷ, vt saepe similiter in aliis verbis conatus tantum intelligendus est. — Post ὄντα oratio in pronuntiando, vt opinor, paullulum sustinenda est, vt praeter opinionem pro τοῖς Ἀσσυρίοις sequatur τῷ γέλωτι. Nam nisi tale quid fingas, sententia prorsus friget.

§. 17. Non temere Xenophon mediis conuiuarum iocis interposuit seuerum sermonem, qui iam sequitur, de praemiis. Nam post seria ludus fit gratior. Vid. §. 28 et c. 3 init.

Ἀλλ’ ἔγωγ’, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ, ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονος, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξ· ἢν δέ τι γένηται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες οὗτοι ἰσομοιρεῖν. Καί τοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, τοῦ τῶν ἴσων τόν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. 18 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο· Ἆρ’ οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, κράτιστον ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸν στρατὸν, πότερα δοκεῖ, ἤν τι ἐκ τῶν πόνων δῷ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προτιθέναι; 19 Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ’ οὐχὶ προειπεῖν, ὅτι οὕτω ποιήσεις; Ἦ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί’, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. Ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατείας ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. 20 Ἦ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἔγωγ’, ἔφη ὁ Κῦρος,

§. 19. τῆς στρατείας, inuito Zeunio, seruaui, qui στρατιᾶς substituit. Refertur enim illud ad prius στρατευόμενοι, vt ἡ ἀρχὴ τῆς στρατείας et τὰ ἐκ τῆς στρατείας κτήματα inter se opposita intelligantur. — οἴκοθεν: Brodaeus: *a republica nostra mihi commissam.* Zeunius (ind.) recte, sed breuius: *domestico iure.* In Brodaei explicatione τὸ ἔτι nullum sensum habet, neque νομίζουσιν ei favet, cuius loco ἐπίστανται potius dicendum fuisset. — ἐπιστάται sunt, qui in certaminibus victores pronuntiant, et praemia distribuunt. Sic de rep. Lac. VIII, 4. auctor commemorat τοὺς ἐν ταῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἐπιστάτας, qui alias variis nominibus, vt ἀθλοθέται, ἀγωνοθέται etc. appellantur.

ρος, οἴομαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν, μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα, καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. Οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. 21 Ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα. Βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἰδεῖεν, ὅτι, ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι, τῶν ἀξίων τεύξοιντο. Καιρὸς οὖν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. Οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ἐμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγον, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι, ὅστισπερ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

22 Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἀλλ᾽ ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα καὶ τοῦ δήμου οἶδα, ὃς συνερεῖ, ὥστε μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. Ἄλλος δ᾽ ἀντήρετο τοῦτον, τίνα λέγοι. Ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο, Ἔστι, νὴ Δί᾽, ἀνὴρ σύσκηνος ἐμὸς, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. Ἄλλος δ᾽ αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, Ἦ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί᾽, ἔφη, οὐ μὲν δή· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἑάλωκα. Καὶ γὰρ πόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, πάνυ πρᾴως ἀεὶ ἐᾷ τὸν βουλόμενον πλέον ἔχειν. 23

§. 21. χρῆναι (vt τὸ *oportere*, *debere* apud Latinos) *verosimile esse.*

§. 22. Ridet h. l. centurio, quod de re ad excitandos Homotimos excogitata vlterius agendum statuunt, quo risu iam satis prodit, sibi non placere, vt ἰσομοιρία decreto confirmetur. Sed venuste exemplum quoque opponit militis gregarii, qui vbique primas tenere et praecipua praemia et ornamenta sibi vindicare nitatur, vt eius sententia claris verbis expressa haec sit: *non magni vsus illud decretum fore; nobiliores, etiam nullo illustri facto nobilitatos, verum sola cupiditate et ambitione actos, omnia facturos esse, vt praecipua sibi praemia cedantur.* Sentit Cyrus vim huius rei, et copiose §pho seq. ostendit, quomodo ignauae ambitioni hominum occurrendum sit.

§. 23. Sententia Cyri haec est, vt statuat homines illos *inertes*, h. e. laborum et periculorum impatientes, qui simul *audacia* et *improbitate* virtutis prae-

Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ νῦν ὅδε λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. Δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἕπεσθαι, ᾗ ἄν τις ἡγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν, οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοί, ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθά, οἱ δὲ πονηροί, ἐπὶ τὰ πονηρά. 24 Καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι, ἢ οἱ σπουδαῖοι. Ἡ γὰρ πονηρία, διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετή, πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, οὐ πάνυ δεινή ἐστιν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι· ἄλλως τε καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν, ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες. 25 Καὶ τοίνυν ἢν μέν τινες βλακείᾳ καὶ ἀπονίᾳ μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπάνῃ μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινωνούς· οἳ δ' αὖ τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύναν-

ται

praemia ſibi arrogent, ab exercitu eſſe remouendos; qui autem *inertia* ſola laborent, eos eſſe tolerandos, vel quod minus noceant, vel quod exemplis reliquorum excitari et acui poſſint. De prioris generis militibus verba ſunt clara: et ex ſententia Socratis iidem omni modo, et verberibus adeo, coërcendi ſint: Memor. I, 2, 59. De poſterioribus magis e coniectura ſtatuimus, ita tamen, vt lector attentus nobis videatur aſſentiri debere. — τὸ πολύ, pro ſuperl. *maxima pars.* — Verba εἶναι οἷον e Latinae linguae ingenio aeſtimata prorſus abeſſe ſaluo ſenſu poſſunt: εἶναι τοιοῦτον οἷον ἕπ. idem fere eſt, quod ἕπεσθαι; magis tamen *ſequi ſolere, eo ingenio eſſe, vt ſequantur:* in moribus nempe hominum et ingeniis declarandis, vt in Theophraſti charactt. adhibetur.

§. 24. διὰ τ. ... πορευομένη, non *perſequens voluptates,* ſed, vt oppoſita et verba ipſa volunt, *per voluptates (in via vitae) incedens.* — πρὸς ὄρθιον ἀγ. Haec verba produnt, Xenophontem in animo habuiſſe locum Heſiodi, qui paſſim laudatur, Ἔργ. 287 ſſ. Vid. et Memor. II, 1, 20.

ται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. 26 Καὶ μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχ οἳ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἳ ἂν ἡμῖν μάλιστα δοκῶσι συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἅρμα δήπου ταχὺ γένοιτ᾽ ἄν, βραδέων ἵππων ἐνόντων, οὔτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων· οὐδέ γε οἶκος δύναται εὖ οἰκεῖσθαι, πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος· ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν, ἧττον σφάλλεται, ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. 27 Εὖ δὲ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ, τῶν καταμενόντων ὅσοι μὲν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν αὐτήν· οἱ δὲ ἀγαθοὶ, τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. 28 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὖ καὶ σκώμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος. Κατανοήσας γάρ τινα τῶν ταξιάρχων σύνδειπνον ἀγόμενον, καὶ παρακλίτην πεποιημένον, ἄνδρα ὑπερδασύν τε καὶ ὑπεραισχρον, ἀνακαλέσας

τὸν

§. 26. *ἐκ πάντων ... συγκοσμήσειν*: Ergo ſupplementa ſcribi vult Cyrus ex Armeniis v. g. aut aliis populis vel liberis, vel in fidem recipiendis. — *δίκαιον ἅρμα* Zeunius (ind.) vertit *currum vſui aptum*, quod non ſatis definitum videri poteſt, neque ab anteced. *ταχεῖ ἅρματι* ſatis diſtinctum. Neque ſatis clarum videatur, quod Hindenburgius ad Memor. IV, 4, 5. habet, *currus bene inſtructus*; meliorque hactenus Ruhnkenii interpretatio: *currus aequabilitatem in eundo ſeruans*. Sed haec explicatio quomodo defendi poſſit, non apparet, neque verbo *δίκαιος* latius vbique dicto conuenit. Rectius ergo priores illi, maximeque Zeunius; modo meminerimus, *ἅρμα* h. l. currum cum equis currui iunctis ſignificare.

τὸν ταξίαρχον ὀνομαστὶ, εἶπεν ὧδε· Ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ᾽ ἢ καὶ σὺ, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγῃ τοῦτο τὸ μειράκιον, τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νὴ τὸν Δί᾽, ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαί γε οὖν καὶ ἐγὼ συνών τε τούτῳ, καὶ θεώμενος αὐτόν. 29 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. Καί τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; 30 Καὶ ὃς εἶπεν· Ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. Ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώποτέ μοι οὔτ᾽ ἀσχολίαν προὐφασίσατο, οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ᾽ αἰεὶ τρέχων· ὁποσάκις τε πρᾶξαί τι αὐτῷ προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. Πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας ἅπαντας τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ᾽ ἔργῳ ἀποδεικνὺς, οἵους δεῖ εἶναι. 31 Καί τις εἶπε· Κάπειτα, τοιοῦτον ὄντα, οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ

τοὺς

§. 28. ὅτι καλόν ἐστι, scil. τὸ μειράκιον. Facile ob rem ipsam et horum verborum locum Philelphus in errorem induci potuit, vt verteret: *id quod pulchrum est.* Sed a iudicio potius abstinuit auctor, quam verbis tam paucis commendauit illum morem Graecorum: et scommatis vis perit, nisi clare dicitur, pulchritudine hominis Sambaulam videri captum.

§. 29. ἀνήρτηται: Hoc e mera coniectura virorum doctorum iam scribitur, pro ἀνήρηται. Quamobrem, quod omnes Mss. tuentur, non videtur prorsus obliterandum. Nos quidem hoc monebimus: Ἀναρτᾶσθαί τινα est *amicitiam et fauorem alicuius sibi conciliare*, non vero, *in amorem venereum pellicere.* Quaerendum ergo vlterius putamus, annon ioco Cyrus per hyperbolen, aut vsu nobis ignoto ἀναιρεῖσθαι *dixerit*, vel pro *enecare amore sui*, vel pro *tollere enecatum et perditum amore.*

§. 30 et 31. Ostendit Sambaulas, virtutibus et officiis hominis, non corporis forma se captum esse. Ergo alius quispiam, vrgens iocum Cyri, quaerit, cur eum non saltem, vt cognatum, more Persarum (I, 4, 27) osculetur? Iam ridet ipse assecla Sambaulae deformitatem suam, cum dicit, nimis durum ei negotium imponi, si se osculari iubeatur; non esse Sambaulam laboris ita patientem,

τοὺς συγγενεῖς; Καὶ ὁ αἰσχρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε· Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

SECTIO XIV.

Caussa de praemiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit, vt in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit, dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum.

C. III. Τοιαῦτα μὲν δή, καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα, καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. Τέλος δὲ, τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες, καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

2 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. Τὰ δ' ἆθλα τῆς νίκης, ἢν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, (τοῦτο γὰρ ἀεὶ καὶ λέγειν, ἔφη, καὶ ποιεῖν δεῖ,) δῆλον, ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτεροι, καὶ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἢν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν

§. 1. τὰς τρ. σπονδὰς π. Rituum Graecorum, qui in conuiuiis terna pocula diuersis diis cum libatione sacrabant, Persis etiam tribuit Xenophon.

§. 2. De hac Cyri oratione vid. disp. de ingenio X. §. 20. — Memoratu digna est translatio parentheseos in suum, quem nunc occupat, locum. Scilicet ante Zeunium in editis ponebatur post νικώμεθα, vt pessimum omen inde exsisteret: ipse vero auctoritate cod. Guelferbytani subiecit verbo νικῶμεν. — καὶ τῶν π. imo scribendum καὶ τὰ τῶν π. — Post νικῶμεθα apostiopesis statuenda est sententiae male ominatae: *nos cum bonis nostris in hostium veniemus potestatem.* Vniuerse autem adiun-

τῶν ἡττομένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα πρόκειται. 3 Οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς, ὅταν μὲν ἄνθρωποι, κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι, ἐν ἑαυτοῖς ἔχωσιν ἕκαστοι, ὡς, εἰ μὴ αὐτός τις, προθυμηθήσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὁπόταν δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλος ἔσται ὁ πράσσων καὶ ὁ μαχόμενος, κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τοῖς τοιούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε, ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἥξει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. 4 Καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε· τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τἀγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. Νῦν οὖν, ἔφη, λεγέτω τις, ἐνθάδε ἀναστὰς, περὶ αὐτοῦ τούτου, ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν, ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. 5 Ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας, οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε·

'Αλλ'

adiungitur: καὶ οὕτω τὰ etc. Male hanc ſententiam pro apodoſi habent, in qua particula καὶ alienum occuparet locum, et τῶν ἡττ. ſine iuſta cauſa pro ἡμῶν diceretur: ἀεὶ praeterea plane ineptum eſſet, nec ſatis aptum πρόκειται, quod non de praemio iam *occupato*, ſed tantum de *propoſito* vſurpatur: dicendum potius fuiſſet: ὡσαύτως καὶ τὰ ἡμ. ἀγαθὰ πάντα τῶν νενικηκότων ἔσται.

§. 3. Τὸ οὕτω non vt adverbium pertinet ad γιγνώσκειν, ſed cum δὴ coniunctionis concluſiuae vim habet, vt alias. — ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν, *ſecum firmiter ſtatuere, ſibi perſuadere.* — ἕκαστοι, *ſinguli, pro ſe quisque.* — Particula ὡς priori loco poſita pertinet ad vltimum ταχὺ ... διαπράττονται: eadem poſteriori loco ad ἐσόμενον, pro ὅτι ἔσται.

§. 4. ἄλλους ... δίδωσι, non ſuae ciuitatis principes, ſub quibus liber eſſe cenſetur, ſed victores, a quibus redigatur in ſeruitutem. —

Ἀλλ᾽ οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε, ὡς δεῖ ἴσον τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ᾽ ἀποπειρώμενον, εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ, ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖται, μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. 6 Ἐγὼ δὲ, ἔφη, εἰμὶ μὲν οὔτε ποσὶ ταχὺς, οὔτε χερσὶν ἰσχυρός· γιγνώσκω δὲ, ὅτι, ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐκ ἂν κριθείην οὔτε πρῶτος, οὔτε δεύτερος, οἴομαι δὲ οὐδὲ χιλιοστὸς, ἴσως δὲ οὐδὲ μυριοστός. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι, εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐῤῥωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινός μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος, ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ᾽ οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ᾽ ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἕξουσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ, μεθέξω πλέον μέρος, ἢ ἐγὼ βούλομαι. 7 Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. Ἀνέστη δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ Φεραύλας, Πέρσης, τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυὴς, καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγενεῖ ἀνδρὶ ἐοικὼς, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

8 Ἐγὼ ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι, ἡγοῦμαι μὲν, ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. Ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, τὰ δὲ αὐτὰ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα.

Τό

§. 6. τῷ ἐμῷ σ. quaſi dicat: *ſed confido, me prudentia animique et robore et celeritate non minima praemia laturum.* Idem illud modeſte verbis ἀγαθοῦ … δίκαιον ᾖ ſignificat.

§. 7. Κύρῳ … ἀνήρ: Praemittit hoc auctor ob ea, quae §. 12. dicuntur, in quibus lector, hoc cognito, maiorem probabilitatem agnoſcit.

§. 8. Excellens eſt oratio. Primo Socratica laude Pheraulas auditores, in primis gregarios milites, adhortatur, vt de virtute certent. Rationes ipſae, propter quas

putat

Τό τε γὰρ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, ἐν κοινῷ κεῖται· καὶ ὃς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι, οὐ τῷ μὲν προσῆκον, τῷ δ' οὔ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ τοῦτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι. 9 Νῦν δὲ, ἔφη, ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τἄλλα ζῶα ἐπίσταταί τινα μάχην ἕκαστα, οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα, ἢ παρὰ τῆς φύσεως· οἷον, ὁ βοῦς, κέρατι παίειν· ὁ ἵππος, ὁπλῇ· ὁ κύων, στόματι· ὁ κάπρος, ὀδόντι. Καὶ φυλάττεσθαι δὲ, ἔφη, ἐπίσταται ταῦτα πάντα, ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ· καὶ ταῦτα, εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. 10 Καὶ ἐγὼ ἐκ παιδίου εὐθὺς μὲν προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτου, ὅτῳ ᾤμην πληγήσεσθαι· καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προέχων, ἐνεπόδιζον, ὅ τι ἠδυνάμην, τὸν παίοντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλλοίμην. Μάχαιράν γε μὴν εὐθὺς παιδίον ὢν ἥρπαζον, ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν, ὅπως δέοι λαμβάνειν, ἄλλου, ἢ παρὰ

τῆς

putat cunctos aequo virtutis ſtudio duci, ſcire ad cohortandum excogitatae ſunt. *Honeſta enim quaeque*, inquit, *omnibus aeque ſunt propoſita;* 1) *obedientia erga duces*, 2) *ornamenta praemiorum a Cyro exſpectanda*, 3) *ſententia*, *quam omnes habent*, *inprimis laudabilem eſſe aduerſus hoſtes fortitudinem.* Deinde (§. 9. et 10.) a facilitate pugnae argumentum ſumit copioſe et dilucide tractatum. Pariter et reliqua, etſi breuius ſingula ſunt illuſtrata, tamen iuſtum habent modum, et tam apte ad rem excogitata, quam perſpicue et graviter expreſſa ſunt: quae lectori relinquo accuratius diiudicanda.

§. 9. *δεδ. μάχη:* Non intellexit hoc Zeunius, qui lectorem ad §. 2 ſeqq. remittit. Μάχη non eſt *inſtans cum hoſtibus pugna*, ſed, vt hic §phus et ſeq. oſtendit, *ratio et facilitas pugnae*, in qua gladio, thorace et clypeo miles ſit armatus de qua re vid. II, 1, 9 ſſ. Eodem ſenſu *μάχη* legitur II, 1, 7.

§. 10. *οὐδὲ παρ' ἑνὸς:* Vſitata noſtro eſt haec tmeſis pro *παρ' οὐδενός.* — Quod ad ſententiam ipſam attinet, eſt ſane veriſ-

τῆς φύσεως, ὡς ἐγώ φημι. Ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἐστὶν, ἃ, εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς, ὑπὸ τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμην. Καὶ, ναὶ μὰ Δία, ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν, ὅ τι δυναίμην λανθάνειν. Οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ, πρὸς τῷ πεφυκέναι, τοῦτο ποιεῖν ἐδόκει μοι εἶναι. 11 Ἐπεὶ οὖν, ἔφη, αὕτη ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ᾗ προθυμίας μᾶλλον, ἢ τέχνης ἔργον ἐστὶ, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον, ὅπου γε τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἴσμεν, ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν ἔντιμον βίον, ὃς μόνος περ ἥδιστος βίων, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δὲ, ὅσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατος; 12 Μάλιστα δὲ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ, ὅτι Κῦρος ἔσται ὁ κρίνων, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει· ἀλλὰ σὺν θεῶν ὅρκῳ λέγω, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, οὕστινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν οὐδὲν ἧττον ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν, ὅ τι ἂν ἔχοι, ἥδιον διδόντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα. 13 Καίτοι, ἔφη, οἶδα, ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν, καὶ πρὸς δίψος, καὶ πρὸς ῥῖγος καρτερεῖν· κακῶς εἰδότες, ὅτι καὶ ταῦτα

veriſſima, eo quidem ſenſu, quo auctor eam capi voluit. Conſtat enim, φύσιν ap. Graecos etiam ſolertiam quandam complecti ex obſeruatione aut conſuetudine natam. Neque vero equidem dubito, hominem etiam prorſus ſolitarium et a prima infantia ab hominum conſortio excluſum eo per ſe deduci, vt manus baculis ſimilibusque, ſi qua reperiat, armis inſtruat; quamquam Ruſſauio, qui hoc ſtatuit, Reimarus aliique contradixerunt.

§. 11. παραβάλλεσθαι h. l. transitiue poſitum, *belli periculis obiicere.*

§. 13. Particula δὴ oſtendit, primariam eſſe ſententiam, cui adiuncta ipſa eſt, *hanc eſſe nimirum ſuperbiae cauſam, quod* πεπαίδευνται καὶ πρ. etc.

ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα, ἢ οὗτοι. Οὐ γάρ ἐστιν διδάσκαλος τούτων οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἣ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα ἐδίδαξε. 14 Καὶ πονεῖν μὲν οὗτοι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἅ ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις εὑρημένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα· ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πτεροῖς μᾶλλον ἐοικέναι, ἢ φορτίοις. 15 Ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου, καὶ, ὁποῖος τις ἂν ὦ, κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. Καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ, ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε· νῦν γὰρ, ἔφη, ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν, ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. 16 Φεραύ-

§. 14. ἅ ἐστι ... εἴη: E vulgari diſtinctione, cum inciſum ponant, poſt εὑρημένα, vt πᾶσιν ἀνθρ., quaſi datiuus commodi, cum hoc verbo iungatur, ſententiae duae exſiſtunt falſae et ridiculae. Itaque Philelphus: *quae omnibus ſunt inventa hominibus, vt facillime ferantur.* Verum conſtructionis ordo potius eſt: ἃ εὑρ. ἐστὶ, ὡς ἂν εἴη εὐφορ. π. ἀνθρώποις. Inciſum ergo ſuſtuli. — ὥστε νῦν ... φορτίῳ: In ſenſu horum verborum exprimendo Zeunius cum dubitatione audiendus videtur, cum ab initio dicit: *Quamquam arma, quibus nunc vtimur, ſunt priſtinis graviora.* Quomodo, aut quae leviora milites arma potuerunt habere, quam quae Homotimorum ſupra memorata hic πᾶσιν ἀνθρ. εὐφορώτατα dicuntur? An clypeus leuior eſt parma? aut iaculum gladiolo aut ſecuri? Quinimo ipſa leuitate praeſtabant Homotimorum arma ὑπηρετικοῖς ὅπλοις, vt ſupra vocantur. Solo thorace aliquid oneris geſtabant, vt Cyrus ipſe V, 3, 37 videtur docere. Sed eius verba vrgeri non poſſunt. — Inſignis hyperbole ineſt in πτεροῖς ... φορτίῳ: non modo non ſentitur onus armorum, ſed videntur adeo celeritatem curſus, vt alae impetum volatus, adiuuare.

§. 15. De genitiuis abſolutis pro acc. cum inf. non eſt, quod dicamus. V. Zeunius. De pleonaſmo particularum ὡς ... οὕτως diximus ad interpretationem Germ. Memor. IV, 2, 30. — νῦν ἀγωνίᾳ: Non ſatis mihi clarus eſt hic locus. Verſiones, quas in conſilium adhibui, ſententiam dant frigidam aut a verbis alienam. Neque ſatisfacit Zeunius, qui haec habet: „ἄνδρες: Subſtantiuum loco pronominis οὗτοι, nempe οἱ ὁμότιμοι, *qui olim non deſcenderunt ad certamen cum ple-*

Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέροις συναγορεύοντες. Ἔδοξε δ' οὖν, κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προὐκεχωρήκει.

SECTIO XV.

Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit.

17 Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολὴν, θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέῤῥα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅτι βάλλειν δέησοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. 18 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι. Ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἔστιν οἳ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέῤῥων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηροὺς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας·

plebeiis." Friuola esset haec sententia: et ἄνδρες hoc sensu non dicuntur sine articulo. Equidem, dum certiora quis attulerit, sic expono: *Nunc enim viri esse deprehenduntur* (quasi conuicti alicuius criminis, ex antiphrasi s. ironia Attica) *in certamine cum plebeiis*; qui quidem, vt modo dictum est, multo sunt magis exercitati ad labores perferendos. Vt haec explicatio melius intelligeretur, post εἰσὶν incisum posui. Νῦν, vt opinor, explicatur ab ipso Pheraula per ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ.

§. 16. ἀνίσταντο: commoda breuitate omittitur καὶ ἔλεγον, quod latet in συναγορεύοντες. Sed magis laudanda est illa breuitas, qua illae multorum orationes eiusdem fere argumenti transeuntur. Taedium enim afferrent, et vel pulcherrimam Pheraulae orationem, inducta obliuione, obscurarent, vel ipsae illius lumine offunderentur.

τῶν δὲ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλους ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. Τέλος δὲ τρεψάμενοι, ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. Ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταυτὰ ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλοντας. 19 Ταῦτα δ' ἀγασθεὶς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθὼ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει· τούτοις δ' ἡσθεὶς, ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών τινας αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μέν τινα ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. 20 Ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρόσω ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰν εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. Καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους

μιμου-

§. 18. Ἐν μέρει ... βάλλοντας: h. e. Vicissim illi, qui in fugam versi erant, baculis captis fugarunt cum verberibus illos, qui iam glebas iaciebant, (cum prius baculis armati fuissent.)

§. 20. οἱ ναρθηκοφόροι, *qui primi baculis pugnauerant.* — Pro τῶν ναρθηκοφ. quidam habent ναρθήκων, quod recte, sed non idonea, vt opinor, de caussa reprobatur a Zeunio. Nam ipse putat exquisitam esse et ellipticam rationem dicendi pro ὑπὸ ναρθηκοφόρων ἐμβληθείσας, quod sane defendi potest. Sed tamen nobis vulnera τῶν ναρθηκοφ. videntur potius esse, *quae ipsis inflicta sunt,* cum permutatis armis ipsi caederentur. Nam cum riderentur illi, qui glebis primi pugnauerant, scitum erat, ipsos reponere aliquid, quo riderentur baculis armati. Habet etiam plus leporis, si verbis ὅτι οὐ ... παίεσθαι in aliis dolent, quod ipsi passi sunt.

μιμουμένων· καὶ ἀεὶ, ὁπότε μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

21 Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον, ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον, καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δὲ αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἕνα ἰέναι, οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἐκέλευσεν ἕπεσθαι καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας, ἡγεῖτο εἴσω· οὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πρᾳότητος, καὶ τῆς διδασκαλίας,

 καὶ

§. 21. Ἄλλον δὲ π. ἰδών: Hoc participium pendet per anacoluthon vsque ad extr. ἐκάλεσεν αὖ καὶ τ. etc. — ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ vbi loti erant ad *coenam:* — nam quod ſequitur ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν mutarunt in ἄριστον, quod quomodo probari poſſit, non video. Zeunius quidem dicit: „Eſt ἄριστον h. l. prandium, quod centuria illa in ſuo tentorio ſumere conſueuerat: δεῖπνον vera eſt coena, ad quam a Cyro, praemii loco, eſt inuitata ob ſingularis diſciplinae militaris ſpecimen, quod ante prandium illud dederat.“ Sed perfunctorie modo legas locum: videbis centuriam in ſuum tentorium ἐπὶ τὸ δεῖπνον reduci. Atque etiam §phi ſeqq. non obſcure ſignificant, de coena hic fuiſſe dictum. Ergo, ſi quid ſtatuendum eſt, dicere poſſumus, verba ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν errore librarii in alienum locum translata eſſe, cum ſuum locum habuerint poſt παραγγέλλοντα. Sic duces illi iubeantur ad ſiniſtram centurionis procedere in frontem. Hanc παραγωγὴν duplici modo fieri poſſe docent Tactici, vt Arrianus, Παραγωγὴ δ' ἐστὶν, inquit, ἐπειδὰν ἡ φάλαγξ πᾶσα πορεύηται, τοὺς ἡγεμόνας ἤτοι ἐκ τῶν εὐωνύμων, ἢ ἐκ τῶν δεξιῶν ποιησαμένη. Κᾂν μὲν ἐκ τῶν εὐωνύμων ποιήσεται εὐώνυμος παραγωγὴ καλεῖται, ἂν δὲ ἐκ τῶν δεξιῶν, δεξιά. — τὸν ὕστερον, *ſecundum.* — Quam πρᾳότητα

καὶ τῆς ἐπιμελείας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξιάρχῳ.

22 Παρὼν δέ τις ἐπὶ τὸ δεῖπνον κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμὴν, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταυτὰ πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγὸς τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα δὲ ὁ οὐραγὸς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως, καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται, ὡς δεῖ ἀπιέναι. Ἐπειδὰν δὲ καταστῶμεν εἰς τὸν δρόμον, ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὅ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. Ἐμοὶ μέντοι ὅμως πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἕπεσθαι, καὶ ἀφηγεῖσθαι, ὁμοίως πειθόμενοι. 23 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὁποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα, νὴ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν, ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ, ὅτι

τα ostenderit centurio, non potui assequi.

§. 22. Pro ταῦτα Zeunio non improbante scribendum curaui ταυτὰ, quia Camerarius vertit *eadem*; maxime tamen propterea, quia, vbi *eadem* praemia postulantur, ibi *eadem* merita debent poni. — ἔνθα περιπ. Nam e Cyri sententia milites cibi digerendi causa corpus exercere debebant. — πρὸς ἕω et πρὸς ἑσπέραν tantum exempli causa dicitur, neque aliud quidquam intelligendum est, nisi eos, qui primum in fronte collocati fuerint, deinde suo loco manentes agmen claudere.

§. 23. Ὁποσάκις ... δειπνοποιούμεθα pro ἀεὶ dilucide dictum est et clare, et apte ad

ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ, ὅτι τά τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. Ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. 24 Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοιγε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. Αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο.

SECTIO XVI.

Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem miſſis Cyrus arceſſitus dat reſponſum.

C. IV. Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ Κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ Κυαξάρους ἄγγελος, λέγων, ὅτι Ἰνδῶν παρείη πρεσβεία· Κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. Φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαξάρους· βούλεται γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσίῃς. 2 Ἀκούσας

ad euitandam reſponſi affirmantis inconditam formam. — προσιόντες: nam idem, quod ante dicta centuria, facere ſolebant.

§. 24. διπλᾶς ἡμ. τ. γ. Melior hic ordo, quem Zeunius ex Guelf. inſtaurauit, quam vulg. διπλᾶς τ. γ. ἡμ.: nam et euitat concurſum terminationum in ας, et reſpondet apte Cyri dicto διπλῆν ὑμῖν ... παρέχειν.

§. 1. βούλεται ... προσίῃς: In his cum Zeunio pro προσελθεῖν repoſui προσάγειν: illud e gloſſa videtur eſſe. Senſum autem ipſe non eſt aſſecutus: quem ſtatuit eſſe hunc: *Vult enim te quam ornatiſſimum ſplendidiſſimumque adducere in conſpectum Indorum, vt ſpectent cultum, quo accedas.* Sed primo ſic dicendum erat potius εὐκοσμότατον et λαμπρότατον. Deinde Cyaxares (§. 6. extr.) non adducit Cyrum ad legatos, ſed legatos ad Cyrum. Accedit porro, quod ὡς ὀψομένων non poteſt ſignificare *vt videant*, ſed *quia videbunt* ſ. *quippe viſuris*:

ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταυτὰ τοῦτον παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν τοι παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι) τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. 3 Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἕπεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται· καὶ εὐθὺς τροχάζων ἡγεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν, τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν, στενοτέραν οὖσαν, ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διιέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὺν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διαπαντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' οὐρὰν ἑκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἵποντο. 4 Ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ στόμα τῆς ἀγυιᾶς, ὅπως, εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον·

ſuris: (Cf. II, 3, 15.) Denique plane ineptum videtur extremum, quaſi Cyrum minus viſuri fuiſſent, ſi vulgari veſte indutus acceſſiſſet. Senſus ergo potius hic eſt: *Vult enim, te quam maxima ornatu et ſplendore (cum tuis) accedere; viſuris quippe Indis, quo cultu aduenias.*

§. 2. Τὸ μὲν putaui dirimendum a τοι, quia compoſita ex his coniunctio non vſitate refertur ad δέ. — Τὸ τοι, *igitur*, non commode a Guelf. abeſſe puto.

§. 3. τὴν πρ. ... χώραν, *vt primi mille milites ſuo quisque loco ſe praeeuntem ſequerentur.* Latitudo ergo frontis et totius agminis erat decem militum; altitudo trium millium.

§. 4. Duo miniſtri exercitus (de quibus II, 1, 31.) vtrinque in aditu viae anguſtioris collocati videntur, vt, ſi quo loco minus intellectum eſſet, quo agmine Cyrus reliquum viae vellet confici, milites in ordinem redigere poſſent. Temporis quidem ad mutandam agminis formam exigua ſpatia daban-

σίλειον· καὶ τῷ δευτέρῳ ταὐτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διαπαντὸς οὕτως. 5 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῄει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ, οὐδέν τι ὑβρισμένῃ. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἥσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη. καὶ εἶπε· Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας, οὕτω φανεὶς τοῖς Ἰνδοῖς; Ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν, ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. 6 Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· Καὶ ποτέρως ἄν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε ἐκόσμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς, καὶ ψέλλια λαβὼν, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος, σχολῇ σαλεύων ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν, ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει οὕτως ὀξέως σοι ὑπακούω, διὰ τὸ σὲ τιμᾷν, ἱδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος, καὶ σὲ κοσμῶν,

dabantur, cum Cyrus τροχάζων, idque οὐκ ἀναπαυόμενος, exercitum antecederet. — εἰς δώδ. ... βασίλειον: Ergo longitudo s. frons exercitus erat, vt Zeunio placet, 2400 vel 2500. Videntur enim duces diuerso respectu diuersas obtinere dignitates, vt χιλίαρχος certae cuidam τάξει praesit, et ταξίαρχος certo λόχῳ, etc. vt hic λοχαγὸς nomen quidem et dignitatem λοχαγοῦ habeat, sed non item munus et officium, nisi absente aut volente ταξιάρχῳ. Sic centurio quidam II, 2, 9. extr. recte dicere poterat: ὁ ἐμὸς λόχος pro εἷς τῶν ἐμῶν λόχων aut οὗτος ὁ ἐμὸς λόχος.

§. 5. οὐδέν τι ὑβρισμένῃ: Copiose hic Hutchinsonus et Zeunius et alii alibi ostendunt, ὑβρισμένον dici *ambitiosum*, *insolenter ornatum*, vt Eurip. Phoen. 1118. Aelian. V. H. I, 31. At Morus; „*Tamen*, inquit, (ind.) *aliquis h. l. verterit: indutus veste Persica, plane non vili.*“ Et ipse quidem ita verterim, cum proprie esse possit *stola plane non male habita*, i. e. *plane non detrita* aut *maculata*. Nam ex priore interpretatione litotis inest, qua Cyrus quodammodo reprehendatur, quo sumto aliquid particularum e Graeca ratione desideretur, cum dicendum fuerit v. g. οὐδέν γε τοι ὑβρ. („*welche allerdings wohl keinen Staat machte*“). Sed hoc non conuenit ingenio Cyri, cum iam puer, vt homo φιλόκαλος, stola Medica gauisus sit (I, 3, 3.); neque consilio auctoris, qui Cyaxari nec alias multum assentitur.

§. 6. σαλεύων: Egregie hoc defendit Zeunius, quod pro vulg. κελεύοντι reuocauit. „Nam primum,“ inquit, κελεύοντι, cum facile per se intelligatur

ex

κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυαξάρης, νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς Ἰνδούς. 7 Οἱ δ' Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν, ὅτι πέμψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεύς, καὶ κελεύσειεν ἐρωτᾶν, ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δέ σου ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν, αὖ ἐλθόντας πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι· τέλος δ' αὖ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰπεῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεύς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἠδικημένου ἔσεσθαι. 8 Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν· Ἐμοῦ τοίνυν ἀκούετε, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ' ἐλθόντες [νῦν] πυνθάνεσθε, ὅ τι λέγει. Παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην· Ἦ καὶ ἐγώ, ἔφη, εἴπω, ὅ τι γιγνώσκω; Καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, (εἰ μή τι ἄλλο

ex verbis *ὑπήκουόν σοι*, hic valde friget. Sed contra *σαλεύων*, praeterquam quod ob raritatem in vulgus minus eſt notum, egregie exprimit inceſſum hominis, ſyrmate veſtis impediti et auro gemmisque onuſti, tardum et difficilem. — *νομ. ... λέγειν*, ac propterea *μηδὲν πρὸς ταῦτα ἔτι ἀντιλέγων*. — *σὺν τοσ ... δυνάμει*: Non opus erat, vt cum toto exercitu ſuo veniret, neque illud poſtulauerat Cyaxares. Sed Cyrum intelligimus iam in animo habuiſſe bellum aduerſus Armeniorum regem.

§. 8. *Ἐμοῦ ... οὐδὲν*: Quis non orationem ipſam poſt haec verba deſideret? nam ipſa non tam exordii loco eſſe, quam exordio longioris orationis locum facere videntur. Atqui omnino non reſpondetur Indis ad id, quod quaeſierant, (*ἐξ ὅτου* quo ex tempore, bellum conflatum fuerit.). Videtur ergo pro *ἀκούετε* legendum *ἀκούσετε*, vt poſt reditum demum legatorum, cauſam ſuam Cyaxares agere voluerit; quod quidem fit veroſimilius, ſi *τὸ νῦν*, quod Zeunius ante *πυνθάνεσθε* (ſiue *πύθεσθε*, vt ipſe habet e Guelf.) ponit, eſt genuinum. Hoc ſi cuipiam non probatur, ſtatuere poteſt, Cyaxarem eo minus humanum et prudentem fingi, vt Cyri oratio plus commendationis nanciſcatur. Sed omnino hic locus me offendit. Quis credat, Cyaxarem, qui Cyrum alieno fere tempore ob legatos Indorum reuocarit, et qui eum ſplendidiſſime ornatum in conſpectum Indorum venire cupierit, quique adeo, (vt exiſtimari poteſt,) omni ſplendore aulae oculos et animos Indorum capere voluerit, tam paucis prae-

ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ᾽ ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἱρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

SECTIO XVII.

Cyaxari suadet Cyrus, vt Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et, probata re, sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit.

9 Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε·

Ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μέντοι ἦλθον, οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δ᾽ ἦν, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δὲ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως θαυμάζεις σὺ, πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος. Εὖ [δ᾽] ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὰ ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. 10 Δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, οὓς ἄν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιουτινοσοῦν πράγματος, ἥδιον εἶναι, εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον, ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο συνεργοὺς προθύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοι γε δοκεῖ

praecidisse? Vereor, ne hic aliqua narrationis Xenophonteae vel orationis Cyaxari tributae pars interciderit. Ceterum Cyri responsum etsi causam belli non magis aperit, tamen ob modestiam aduersus auunculum, et ob arbitrium honorifice et callide Indorum regi delatum, et nobis placet et Indis placere potuit.

§. 9. καὶ τοῦτο ... Εὖ [δ᾽] ἴσθι: Non integrum hoc videtur. Fortasse scriptum fuit: καίτοι τοῦτο ἴσως θ. σύ, εὖ ἴσθι, vt ab εὖ apodosis incipiat. Zeunius e Guelf. part. δὲ interposuit: sed, nescio, quam ob causam, non placet.

κεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. Φίλους γὰρ, οὐκ ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους ἔσεσθαι, καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. 11 Ταῦτ᾽ οὖν ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν, ὃν αἰσθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι· σκοπεῖν δ᾽ ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμὲ, ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψῃ χρήματα. Ἢν γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδ᾽, ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν, ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. 12 Ἔναγχος οὖν ποτέ σου μέμνημαι ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίη σου νῦν, ὅτι ἀκούει, τοὺς πολεμίους προσιόντας ἐφ᾽ ἡμᾶς· καὶ οὔτε στράτευμα πέμποι, οὔτε τὸν δασμὸν, ὃν ἔδει, ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε ἐγώ γε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι, ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐᾶσαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. 13 Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο· Αἱ δ᾽ οἰκήσεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν, ἢ ἐν εὐεφόδοις; Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν· Αἱ μὲν οἰκήσεις οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἠμέλουν· ὄρη

μέντοι

§. 11. *πάντα* sunt *quidquid in exercitu pecunia vel commeatu indiget.* Hic accusatiuus cum inf. ὁρᾶν vsitata constructione iungendus. Cf. I, 6, 17 et IV, 1, 20. Melius illud ex his locis, quam si cum Zeunio intelligas *κατὰ*, quod ipsum auctor potius addidisset — *ὃ μέλλει* pro *εἰς ὃ μ.* — *Καὶ σοὶ* pertinet ad *βέλτιον εἶναι.*

§. 12. *Ἔναγχος* : quando? Nam nihil hactenus de Armeniorum rege legimus, nisi quod contra II, 1, 6. dicebatur, eum cum suis auxilio Medis venturum. Fingitur ergo Cyrus, cum exercitum haberet in propinquo, saepius cum Cyaxare collocutus esse, antequam arcessitus cum suo exercitu veniret.

§. 13. *οὐ πάνυ* pertinet ad *ἐχυροῖς*: durius videbatur auctori *ἐν οὐ π. ἐχ.* — *ἐγὼ ... ἠμέλουν*: i. e. *hoc enim curaui,*

vt

μέντοι ἐστὶν, ἔνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι, τοῦ μήδ' αὐτός γε ὑποχείριος γενέσθαι, μηδὲ, ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ ποτε ἐποίησεν. 14 Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει τάδε· Ἀλλ' εἰ θέλεις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι προσθεὶς, ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν, σὺν τοῖς θεοῖς, ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι, καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δὲ ἐλπίζω, καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν ἔσεσθαι, ἢ νῦν ἐστι. 15 Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω, ἐκείνους ἐλθεῖν πρὸς σε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡμᾶς. Ἀκούω γὰρ, καὶ συνθηρευτάς τινας τῶν παίδων αὐτοῦ σοι γενέσθαι, ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε· ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτῶν, πάντα πραχθείη ἂν, ἃ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι, τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλεύοντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ, εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτοὺς, ἀπαρασκευαστότεροι ἂν λαμβάνοιντο. 16 Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τί σοι δόξω λέγειν. Ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ Πέρσαις τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δὲ ἤδη τινὰς προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο, ἧς

vt scirem. Sic Memor. III, 6, 13 τὸ ἀμελεῖν occurrit. Borhec: „*Denn ich habe solche ihm nicht verstattet*" Hoc e seqq., quod ad rem attinet, defendi potest, sed verbis minus videtur conuenire. — μηδὲ scil. ὑποχείριοι γενέσθαι.

§. 15. σοὶ δοκεῖ: Hanc e Guelf. collocationem praeruli cum Zeunio vulgari δοκεῖ σοὶ, vt τὸ σοὶ minus ad σύμφορον trahi posset.

§. 16. τῶν ἐνθένδε: i. e. *Medorum.*

ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾷν, τοῦτο ἤδη ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. 17 Ἀλλ᾽ ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπίθανον, καὶ ἤν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ δὴ, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἄν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστ᾽, ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. Καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. Ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοίης σὺν ᾗ ἔχεις δυνάμει, καὶ θηρῴης [καὶ] δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἄν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ᾽ ἐμοὶ ἠθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν, εὐθὺς ἀνίοις· καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρῴμην μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴπου καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

18 Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζοὺς, καὶ ἁμάξας δὲ σίτου προέπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθέως ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην ᾔτει τῶν νεωτέρων ἱππέων. Ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βουλομένων ἕπεσθαι, οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. Προεληλυθότος δ᾽ ἤδη τοῦ Κυαξάρους σὺν δυνάμει καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ, ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι, καλά· καὶ οὕτως ἐξάγει δὴ, ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. 19 Πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εὐθὺς ἐν

τῷ

§. 17. καὶ ἐνθ. ... ἐξαγγείλῃ δή: Bene hunc locum Zeunius conſtituit et interpretatus eſt. καὶ ἦν ... δὴ pluribus dictum eſt pro ἐκεῖ; et hic res fidem habebit, et illic, apud Armenios. — Omnibus merito ſuſpectae ſunt particulae [καὶ] δή, pro quibus legi volunt ἤδη, quod etiam Philelphus videtur legiſſe. Incluſi ſaltem uncis τὸ καὶ, quia δὴ per ſe poſitum ſuam vim habet.

§. 18. νεωτέρων, vt qui robore et celeritate adhuc valerent ad venationem.

τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγώς· ἀετὸς δ᾽, ἐπιπτάμενος αἴσιος, ὡς κατεῖδε τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐξῇρε, καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω, ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ, ὅ τι ἤθελεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες, ἢν θεὸς θελήσῃ. 20 Ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὤγμευον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστησαν, καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ᾕρουν πολλοὺς καὶ σῦς, καὶ ἐλάφους, καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. 21 Ἐπεὶ δ᾽ ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο. Ἐπεὶ δ᾽ αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. Τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα ὡς ᾔσθετο προσιὸν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν, ἀπέχοντας αὑτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας· τοῦτο προϊδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, παρεῖναι πρὸς αὐτόν. Μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ τοὺς

§. 19. *συναρπάσας*, *corripiens*, grauius eſt, quam ſimplex *ἁρπάσας*, *quaſi magna vi*, *magno impetu rapiens*.

§. 20. *ὤγμευον*, h. e. *longo ordine*, *vt meſſores in agro*, *procedebant*. Nam quidquid in agro recta linea procurrit, 1) ſulcus, 2) arborum in ſulco vel foſſo plantatarum ordo, 3) meſſorum ſimili ordine deinceps opus facientium caterua, *ὄγμος* dicitur. Multis de hoc verbo agunt h. l. interpretes. Olim pro *ὤγμευον* legebatur *ὥρμησεν*, ſine *αὐτῷ*.

§. 21. Bis hic refertur de coena, cum hoc plane ſilentio praetereundum fuiſſe videatur. Sed commemoratur hoc, vt credo, quod omnino a prandio abstinuerunt. De hac re vid. I, 2, 11. — *τοῦτο* eſt nominatiuus, qui pertinet ad *συμβαλεῖται*.

τοὺς ταξιάρχους ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε·

22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρει· νῦν δ', ὡς ᾔσθετο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ, καὶ οὔτε στράτευμα πέμπει ἡμῖν, οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι· νῦν οὖν τοῦτον δεῖ θηρᾶσαι, ἢν δυνώμεθα. Ὧδέ μοι οὖν δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν· Σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς, ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν, ἴθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἅ φασιν αὐτὸν, ὅταν τινὰ φοβηθῇ, καταφεύγειν. Ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. 23 Φασὶ μὲν οὖν, καὶ δασέα ταῦτα τὰ ὄρη εἶναι, ὥστ' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ, εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος εὐζώνους ἄνδρας, λῃσταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολὰς, οὗτοι ἄν σοι, εἴ τισιν ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, οὓς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν, κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στράτευμα, ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βουλεύεσθαι. 24 Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ,

§. 23. τὰς στολὰς, quae altius ad curſum cinctae eſſe debent. — οὓς μ. ... αὐτῶν: Philelphus: *quos quidem comprehenderint, eos impediant, ne quid renuncient*, vt participium ſit pro tempore finito. Sic Zeunius bene, quia οὓς pro τοὺς non dicitur, et, ſi diceretur, locus, ſublato commate poſt αὐτῶν foret inconcinnior. — κλωπῶν: Sic Zeunius in indice, neſcio an felici errore typothetae pro κλοπῶν. Nam de κλοπαῖς, *furtis*, Armenii non poſſunt agere: κλοπὸς autem (*fur*) num vſitatum fuerit, neſcio. Zeunius certe nominatiuum poſuit κλὼψ, (*fur*, *abigeus*,) quod nomen ob ambiguitatem in gen. pl. per ω videtur flecti debere. Magis tamen analogia hoc vult. Vt enim a βλέπω formatur βλὼψ, βλωπὸς et a ῥέπω ῥὼψ, ῥωπὸς, ſic a κλέπω κλὼψ, κλωπός. Plane autem confirmatur τὸ ω poëtarum auctoritate; vt Euripidis eſt ſenarius Alceſt. 766 Ξένον, πανοῦργον, κλῶπα, καὶ λῃστήν τινα. Idem nomen per ο legitur ſcriptum Exp. Cyri IV, 6, 17.

§. 24. Diligenter Cyrus omnes vias, quibus rex elabi poſſit, mon-

ἡμέρᾳ, τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, ἅπαντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. Καὶ ἢν μὲν ἀνθίστηται, δῆλον, ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἢν δ᾽ ἂν ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον, ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἢν δ᾽ εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον, μηδένα ἀφιέναι τῶν πρός σε ἀφικνουμένων. 25 Νόμιζε δ᾽, ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τῶν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι. Μέμνησο οὖν ἐκεῖνο, ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους, πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. Καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τούτοις τεταγμένους, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποστρέφειν τὰ προσφερόμενα. 26 Μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ ποίει, ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν· πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἄϋπνος πραγματεύῃ· ἀλλὰ νῦν ἐᾶσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν. 27 Μηδέ γε σὺ, ὅτι, οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους, πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ᾽ ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, ταύτῃ μεταθεῖς, μήτοι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευε σὺ τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσσων ἡ ὁδὸς ᾖ, τὴν ῥᾴστην ἡγεῖσθαι. Στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥᾴστη ταχίστη. 28 Μηδέ γε, ὅτι σὺ εἴθισαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτοι δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ᾽ ὡς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. 29 Ἀγα-

monſtrat, et expeditionis rationem, (noſtri „*den Plan der Operation*“ vocant) init. Nam quod vnum reliquum eſt, vt ſe coniiciat in vrbem bene munitam, eam adhuc nullam habet; (vid. §. 13) ſed moliri coeperat. III, 1, 1.

§. 27. ἀλλ᾽ ὅπῃ etc. Sufficere videatur particula καί: ſed correctionis vim habet τὸ ἀλλά, vt Memor. I, 1, 14 et alias ſaepe: *per montes erras: quinimo quacunque ferae* etc.

§. 29 Artificium videtur hoc eſſe: Vult milites quosdam ad currendum valentiſſimos e primo agmine egreſſos ad latera exercitus longo agmine ducti ſtare et praetereuntes milites verbis excitare ad celeritatem, tum, vbi totus exercitus praeterierit, etiam exemplo, cum in-

Ἀγαθὸν δὲ, καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τινας ἐνίοτε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας, παρὰ τοὺς βαδίζοντας τρέχοντας ὁρᾶσθαι.

30 Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπιγαυρωθεὶς τῇ ἐντολῇ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ παραγγείλας, ἃ ἔδει, τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν, ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. 31 Κῦρος δὲ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προειπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. Ἢν δ᾽ ἐρωτᾷ, ὅπου εἰμὶ, λέγε τἀληθῆ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις. Ἢν δ᾽ ἐρωτᾷ, εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀνταῦθα τἀληθῆ, ὅτι οὐκ οἶσθα. Ἢν δὲ, ὁπόσοι ἐσμὲν, πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. 32 Τὸν μὲν δὴ ἄγγελον, ἐπιστείλας ταῦτα, ἔπεμψε· νομίζων φιλικώτερον εἶναι οὕτως, ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. Αὐτὸς δὲ συνταξάμενος, ᾗ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. Προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν· καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαῤῥεῖν τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὸν βουλόμενον ἄγειν, ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τε σιτία εἴ τε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

tento curſu locum quisque ſuum repetat. Sed non ſatis apte Cyrus hic vniuerſe praecipit, quomodo exercitus ad iter accelerandum poſſit incitari, praeſertim cum Chryſantam modo monuerit, ne exercitum curſu antecedat. — Neque oratio ipſa eſt apta. Nam 1) poſitiuus προθύμων poſt ſuperl. δυνατωτάτων eſt frigidior: 2) παροξ. ... σπεύδειν otioſum eſt, cum ad extremum (παρὰ ... ὁρᾶσθαι) per appoſitionem pertineat, idemque ſit quod primum ἀγαθὸν: 3) vltima inde a πάντας nec ſono grata et certe ambigua ſunt. Ex quo totus paragraphus mihi videtur ſpurius.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ'

SECTIO XVIII.

Armeniae rex cum suis capitur, et, iudicii quadam forma defensus a filio, in fidem conditionibus aequis recipitur.

C. I. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας, ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων. Καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. 2 Διὰ πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὑτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν, καὶ τὰς γυναῖκας, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε, προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκεψομένους ἔπεμπε, τί πράττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· Καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι, λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς οὗτος ὁμοῦ· ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι

§. 1 et 2. Bene hic omnino, et repetitis maxime particulis ἅμα μὲν ... ἅμα δὲ exprimitur trepidatio regis ad bellum imparati. — ὅτι ... ὁμοῦ: nam nuncius dixerat ex mandato, (II, 4, 31.) se nescire, vtrum Cyrus ipse venturus esset. Pronomina αὐτὸς οὗτος magnam vim habent ad declarandum, homines *ipsius* Cyri aduentantis fama perterritos fuisse.

ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. 3 Ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστὸν, ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευσεν, ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. Οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δὲ, οἳ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. 4 Ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προϊόντες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγήν τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἐτύγχανεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὡς ᾔσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τράποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. 5 Ὁ δὲ αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν, περιΐσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε, φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. Τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι οὐδετέροις βούλοιτο μάχεσθαι. 6 Πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, Τί οὖν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ὁ δικάζων; Δῆλον, ὅτι ᾧ ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης σοι χρήσασθαι, ὅ τι καὶ βούλοιτο.

§. 6. δῆλον ... βούλοιτο: venuſtate quadam indicatur circumlocutione Cyrus ipſe. Admirabili grauitate nec ſine

βούλοιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος, γιγνώσκων
τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος, λαβὼν
εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, πε-
ριεστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύ-
ναμιν.
7 Ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτατος παῖς
τοῦ Ἀρμενίου, Τιγράνης, ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσ-
ήει, ὃς καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ
ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται, ὥσ-
περ εἶχε, πρὸς τὸν Κῦρον. Ὡς δὲ εἶδε πατέρα,
καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφάς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός.
8 Ὁ δὲ Κῦρος, ἰδὼν αὐτόν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφι-
λοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ', ὅτι εἰς καιρὸν ἥκεις,
ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ
πατρός. Καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας
τούς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσ-
εκάλει δὲ καί, εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρ-
ῆν· καὶ τὰς γυναῖκας, ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρ-
ούσας, οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἴα ἀκούειν. 9
Ὁπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, καί,
Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω,
ἐν τῇ δίκῃ τἀληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἕν γε ἀπῇ
τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι,
εὖ ἴσθι, ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν
ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. Ἔπειτα
δέ, ἔφη, συνίσασι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ
γυναῖκες αὗται πάντα, ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρ-
μενίων οἱ παρόντες· ἢν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα
ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν

§. 8. ἄλλο ... ἐφιλοφρον. Ad ſenſus humanos apte, atque prudenter etiam, Cyrus ab amica et honorifica conſalutatione abſtinet. In hoc rerum discrimine ſane leuior homo videretur, ſi minus ſeuere in omnibus agens ſtatim regi ſpem veniae oſtenderet. Re demum transacta (§. 38) priſtinae conſuetudinis mentionem facit, et vt amicum reconciliatum (§. 40) dimittit.

καταδικάζειν σαυτοῦ, πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἢν ἐγὼ τἀληθῆ πύθωμαι. Ἀλλ᾽ ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ τι βούλει, ὡς τἀληθῆ ἐροῦντος· τούτου ἕνεκα καὶ γενέσθω, ὅ τι βούλεται. 10 Λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἔγωγ᾽, ἔφη. Κρατηθεὶς δ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ, συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν, καὶ συστρατεύσασθαι, ὅπου ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἕξειν; Ἦν ταῦτα. Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, οὔτε στράτευμα ἔπεμψας, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Καὶ ὃς ἔφη, Ἐλευθερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι, καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. 11 Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μή ποτέ τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι· ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς, ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ, πρῶτος εἰπὲ, πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἢν λάβῃς, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. 12 Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε καθ᾽ ἓν ἕκαστον· Ἦν ἄρχων τις τύχῃ σοι, καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ᾽ αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι, ἔφη. Τί δὲ, ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐᾷς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ.

Ἦν

§. 12. Ἦν ἄρχων ... σοι: Verbum verbo ſic multi reddiderint: *Si magiſtratus quis forte ſit tibi.* Sed monere liceat, τυγχάνειν in tali nexu pro *obtingere* inuſitatum videri. Dicitur illud quidem pro συμβαίνειν: ſed id, quod τυγχάνει, eſt *euentum* aliquod, non nomen perſonae, aut rei poſſeſſae. Quare ſi enunciatio illa Graece reddenda eſſet, dicendum foret: ἢν ἄρχων τις ὢν σοι τύχῃ. Debet igitur ἄρχων eſſe participium proprie ſic dictum, vt ſolum pron. τὶς ſubiectum ſit. — καὶ ἁμάρτῃ, *et obſequium tibi denegarit, a te defecerit.* Sic, opinor, interdum cum emphaſi quadam vſurpa-

Ἢν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ, ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ λέγοντα; 13 Ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ, ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν, καὶ τοὺς πέπλους κατεῤῥήξατο· αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. Καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶπεν· Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; Ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπα, ἀπορῶν, πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τἀναντία διδάσκοι, ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. 14 Ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ, ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; Καὶ ὁ Κῦρος, ᾐσθημένος, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα, καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνυ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι, ὅ τι ποτὲ ἐροίη· καὶ προθύμως ἐκέλευε λέγειν, ὅ τι γιγνώσκοι.

vſurpatur. Locum quidem certum ex Attico ſcriptore indicare non poſſum: notatum enim, qui huic noſtro ſimilis videretur, vnum aut alterum, iam reperire non potui. Sed interim ſuffecerit ἀναμάρτητος §. 27 et e N. T. haec: Tit. III, 11. Ebr. X, 26. Fortaſſe et valet II Pet. II, 4.

§. 13. Verba: Τὰ μὲν ... ταῦτα vertit Zeunius: *Haec igitur ſunt, quae tu tui defendendi cauſa protuliſti.* Melius Philelphus; quamquam cum ambiguitate quadam: *Haec igitur iura tua ſunt.* Nam aut eſt: *Haec tu meruiſti*, aut: *Hoc tu iure aduerſus alium vteris*, ſ. *Ita de alio ſtatuere tu iuſtum putas.* Poſteriorem ſenſum verum eſſe cenſeo. Vid. ad §. 15.

§. 14. Felici ſane caſu vel prudenti potius auctoris conſilio Tigranes acceſſit patris defenſor. Ipſe enim aut ob liberam contumaciam miſericordia, aut ob humilem ſupplicationem ac deprecationem regia dignitate videretur indignior. Quodſi media quadam via ingreſſus argute, vt filius, cauſam ſuam egiſſet, iam id ipſum

15 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς, ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα πέπραχε, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ δέ τοί σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι· Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν, ἥκιστ᾽ ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄῤ ἂν εἴη, κατά γε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατέρα· εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ᾽ ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι, σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμαυτὸν ἄρα, ἔφη, οὕτω γ᾽ ἂν τιμωροίμην. 16 Ἀλλὰ σὺ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ᾽ ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις [τότε,] ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ᾽ ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι, ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιντο. Δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ᾽ ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· (τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ᾽ ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ, μὴ σώφρονι, ἢ ἱππικῷ; τί δὲ πλουσίῳ; τί δὲ δυνάστῃ ἐν πόλει;) σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος

ipſum non ſatis dignum regis perſona videretur, et in tali diſcrimine non eſt ita mens affecta, vt ad excogitandas argutias ſe componere poſſit.

§. 15. Callide Tigranes non modo patris facta, ſed etiam reſponſa ab eo per Cyrum expreſſa damnat, vt Cyro ſuadere poſſit, ne eum imitetur. Nam συμβ. ... μιμεῖσθαι eſt *ſuadeo, ne τὰ δίκαια αὐτοῦ facto comprobes*, ſ. *ne idem ſtatuas de illo, quod ipſe de altero ſe ſtatuere dixit.*

§. 16. Locus communis Δοκεῖ γ. μ. etc. lectorem poteſt h. l. offendere; non tamen prorſus alienus eſt, quia verba πλείστου ἄξιοι facile ad talem ſententiam deducunt. Qui hoc vnum ſpectat, vt auctori ne quid vitio vertatur, illud etiam addere poteſt, Tigrani hanc diſputationem tributam eſſe, vt Cyrus obiecta tali cogitatione, motu animi ſedato, paullatim a ſeueritate ad manſuetudinem traducatur. Sed auctor ipſe, ſi hoc voluiſſet intelligi, verbis quibusdam hoc ſuum conſilium prodidiſſet.

φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. 17 Τοῦτο οὖν, ἔφη, λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴπερ γε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἄν τις γένοιτο. 18 Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὔπω ᾔσθου καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῇ, εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; Πάλιν δ', ἔφη, οὔπω ἑώρακας πόλιν ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις, ἐπειδὰν ἡττηθῇ, παραχρῆμα ταύτῃ, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι, πείθεσθαι θέλει; 19 Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἧτταν λέγων, οὕτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; Ἣν, νὴ Δία, ἔφη, σύνοιδεν ἑαυτῷ ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος· ἃ δὲ ᾠήθη χρῆναι λαθεῖν, ἢ φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. Σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπα-

§. 17. πάθημα ... γένοιτο: Breuiter, nec tamen obscure, Xenophon Socratis et suam de σωφροσύνῃ sententiam aperit, quam nemo, nisi mente rite informata et notitia veri boni imbuta, colere possit: quod sane quisque probare debet. Vid. Memor. I, 2, 21 et III, 9, 4. Sed tamen non inepte Tigranes, vt Sophistae discipulus, disputat, qui σωφροσύνην cum σωφρόνως factis e timore suppliciorum profectis callide confundat. Inde est §pho seq. ἡ πρὸς τοῦτον ἀφροσύνη, non ἀφροσύνη in vniuersum.

§. 19. καὶ σύ: rectius σὺ καί: *patris quoque* clades opponitur cladi eorum, qui §pho antec. commemorantur; non autem *tu.* — Seruaui Zeunii e Gueif. lectionem, quamquam ipse eam non bene defendit. Alii: ἐν ᾗ, νὴ Δί', ἑαυτῷ σύνοιδεν. Ipse ergo monet, dici non posse συνειδέναι ἑαυτῷ ἔν τινι pro τί. Sed ἐν ᾗ pertinet ad δοῦλος γενόμενος. Equidem accusatiuum ἣν regi puto ab intelligenda praep. κατά.

τήσαντα, ὥςπερ ἄν τις τυφλοὺς ἢ κωφοὺς καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾠήθης λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα, ὥςτε, ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἱρκτὰς αὐτῷ ἔλαθες προκατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι. 20 Ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἧττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γνῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τὶς ἡττηθῇ. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχύϊ κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἁλοῦσαι, συμμάχους προςλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· οὓς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. 21 Σύ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἴεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους· οὐδὲ τοὺς κλέπτας, τοὺς μὴ κλέπτοντας· οὐδὲ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας· οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς, ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁτιοῦν, ὧν Ἀστυάγης συνέθετο, παραβαίνομεν; 22 Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ τοῦτο λέγω, ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας, σωφρονίζει, ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥςπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. Ἀλλ' ἔφη ὁ Κῦρος, ὅ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὁτιοῦν οὔπω κακόν· φοβεῖται μέν τοι, εὖ οἶδ', ὅτι, μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. 23 Οἴει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλ-

§. 22. Callide et hic Tigranes patri *veniam* ſub nomine *poenae* obtinere ſtudet, cum ipſo *timoris ſenſu*, qui ſit pro grauiſſima poena, eum angi oſtendit.

μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ μὲν, τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ, σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλουσι, καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μαλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους; 24 Καὶ σύ γε, ἔφη, οἶσθα, ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ, ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι, μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι· καὶ οἱ πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου, οὔθ' ὕπνου δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. 25 Ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε, οἷον φέρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι, μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου· οἱ μὲν, ῥιπτοῦντες ἑαυτούς· οἱ δὲ, ἀπαγχόμενοι· οἱ δὲ, ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. Τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ περὶ γυναικὸς, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δουλείας φοβεῖται; 26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον, οὕτω τοῦτον διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι, καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι· καὶ ἀνεθέντα πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ πράγματα παρασχεῖν. 27 Ἀλλὰ, ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν, καὶ

τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο, ὅ τι ἂν βούλῃ, πιστὸν λαμβάνειν. Καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἕξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ, ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοί ἐσμεν· εἰ δέ τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν, ἀπιστῶν αὐτοῖς φανείης, ὅρα, μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσῃς, καὶ ἅμα οὐ φίλον νομίσωσί σε· εἰ δ᾽ αὖ, φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ, τοῦ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα, μὴ ἐκείνους αὖ δεήσῃ σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. 28 Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκῃ ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γιγνώσκειν δοκοίην, ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν, ἢ τοὺς μισοῦντας μὲν, ἐκπλέω δὲ πάντα ἀνάγκῃ διαπονουμένους. Καὶ ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δ᾽, ἔφη, παρὰ τίνων ἄν ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ᾽ ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ᾽ ἐκείνων οἴομαι, ἔφη, παρὰ τῶν μηδεπώποτε πολεμίων γεγενημένων· εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτοὺς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν εὐεργετεῖν ὑμᾶς. 29 Ἦ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι εὑρεῖν νῦν, ὅτῳ ἂν χαρίσαιο, ὅσαπερ τῷ ἐμῷ πατρί; Αὐτίκα, ἔφη, ἤν τινα ἐᾷς ζῆν τῶν σὲ μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἴει αὐτὸν εἴσεσθαι; τί δέ; ἂν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον, ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ᾽ Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶσθά τινα, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον, ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτο, ἔφη,

§. 27. εἰ δέ τινι: Mihi hoc τινὶ durum videtur, vt τισὶ malim scribere. — τὸ ἀπεχθάνεσθαι, videlicet διὰ τὸ ἀπιστοῦντα φανῆναι.

ἔφη, δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος, εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη, οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μεγίστην ἄν σοι χάριν εἰδείη. 30 Εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίῃς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἴει ἠρεμεστέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε, καινῆς γενομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκπορίσαι κρεῖττον τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; Ὦ 'γαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι, μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω, ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

31 Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περαίνεσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κυαξάρει πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν, ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ πρόσθεν ποιήσειν. Ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἢν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσην μοι στρατιὰν συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον; 32 Πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν, οὐδὲ δικαιότερον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν οὖσαν, σὲ δὲ, ἰδόντα, ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ, στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακήν. Ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων, δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων αὐτῶν, γνόντα, ὁπόσα τε ἂν βούλῃ, φέρεσθαι, καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ, καταλιπεῖν.

§. 32. τὴν δὲ pro ὅσην δὲ, vt Zeunius interpretatur, mihi prorsus est insolens. Addendum fortasse ἄλλην.

πεῖν. 33 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἴθι δή, δεῖξόν μοι, πόση σοι δύναμίς ἐστι, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος· Ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατήρ κατέλιπεν, ἔστιν, εἰς ἀργύριον λογισθέντα, τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. 34 Καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε· Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δασμὸν, διπλάσια Κυαξάρει ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἢν ὁ Θεὸς εὖ διδῷ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσειν, ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσειν, ἢν δύνωμαι· ἢν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. 35 Καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαῤῥοῦντά με ἕξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι, ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖ-

§. 33. Cum magna veritatis specie hic Armeniorum copiae definiuntur. Cum supra (II, 1. 6.) Persis auxilio ventura dicerentur equitum 4 millia, peditum 20; non dicebatur, ipsam hanc esse Armeniorum dimidiam partem: neque h. l. simile quidquam additur, adeo vt Xenophon non sibi constare velle, sed vtrobique nihil aliud, nisi certam fidem et auctoritatem sequi videatur. — Pro σὺν τοῖς θησ. Guelf. habet ἐν τοῖς θησ. quod per se nihili videtur, quia sequitur οἷς: nam arcas reliquisse, non opus erat, vt commemoraretur. Sed cum ex III, 3, 3. illi thesauri manserint intacti, ἐν fortasse praeferendum. Idem coniecisse videtur Brodaeus, qui obscurius tantum scripsit: „σὺν τοῖς aut ἐν τοῖς."

§. 35. Nouos hinc terrores iniicit Cyrus, cum de coniugibus et liberis, aegre fortasse redimendis, agit. Facit hoc eo consilio, vt postea tanto magis omnes sibi releuati videantur, et singulorum beneficiorum memoriam eo minus dimittant.

γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἄν μοι χρήματα δώης; Ὁπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δὲ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ ἀντὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. 36 Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι, ὁπόσου ἂν πρίαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. (Ὁ δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν, καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα.) Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πριαίμην, ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. 37 Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σήν· οὐδὲ γὰρ εἰλῆφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω, σοῦ γε μὴ πώποτε φυγόντος ἡμᾶς. Καὶ σὺ δὲ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τήν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν αὐτῶν καταθείς· ἵνα εἰδῶσιν, ὅτι ἐλεύθεροι πρός σε ἀπέρχονται. Καὶ νῦν μὲν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ᾽ ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε, ὅποι ἡμῖν θυμός. Οὕτω δὴ κατέμειναν.

38 Διασκηνούντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς συνεθήρα ἡμῖν, καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γὰρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὑτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. Καίτοι, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ, ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλέσας

§. 37. ἵνα εἰδ. ... ἀπέρχονται: humaniter ſane et honorifice: nam ſi quid pecuniae libertatis retinendae nomine numeraret, iam e ſeruitute quadam viderentur redimi.

§. 38. ἐκεῖνός ὁ ἀνήρ: Huius ſophiſtae mortem viri docti fictam eſſe volunt ad ea, quae Socrati euenerunt; nec iniuria. Nam et huic erat criminis loco, quod corrumperet adoleſcentes et parentes apud filios in contemtum adduceret. Neque minus credibile eſt, ab eo Lamproclem filium eſſe admonitum, ne iudicibus ſuccenſeret. Tota autem haec res partim variandae narrationis cauſa videtur referri, partim eo conſilio, vt Cyrum magis admiremur, qui eodem tempore ſimultatem inter regem et eius filium ſuſtulerit, vt eo laetiori animo de ſalute ſibi data inter ſe congratularentur.

σας με εἶπε· Μή τι σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῇς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ· ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω. 39 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν οὕτως. Ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσιν, ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. Καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν, ἢ ἐμέ. 40 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. Τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον εὐφραινόμενοι.

41 Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μέν τις τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν

§. 39. Negat pater, ſe propterea ſophiſtam ſuſtuliſſe, quod corruperit (ἀφρονέστερον fecerit) Tigranem, ſed Zelotypia quadam actum eo ſe progreſſum eſſe dicit. Inde commode adhibetur ad illuſtrandam hanc rem exemplum eorum, qui moechum deprehendunt. Valde contorta eſt illa ratio, cum ſtatuunt, τοῦτο αἰτ pertinere ad antec συνεῖναι ἀλλ. ἀνδράσι, ac deinde legunt ὡς σωφρονεστέρας ποιοῦντες: quae ſententia h. l. plane aliena, neque adeo plene et clare ſatis expreſſa eſſet. Quod vett. editt. habent ἀφαιρ. αὐτὰς, eam ſolam ob cauſam offendere debet, quod diuerſa ſubiecta eodem pron. (αὐτὸς) indicarentur: de reliquo αὐτὰς praeferendum eſſet τῷ αὐτοὺς, quia in recepta lectione, ſecundum Xenophontis orationem, poſt τὴν additum eſſe malis τῶν γυναικῶν.

§. 40. ἀνθρώπινα: non incommode a Zeunio illuſtratur hoc e Terent. Adelph. V, 2, 53. Commodius afferre poterat Cyri verba V, 4, 19 Ἀνθρώπινον ... θαυμαστόν.

τὴν πρᾳότητα, ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Καί σοι, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μήν; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα, νὴ Δία, ὡς τῆς αὑτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μή με δουλεύειν. Τότε μὲν δή, ὥσπερ εἰκός, ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

SECTIO XIX.

Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium.

42 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπε· προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς δέησοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χρήματα, ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος, διπλάσια ἀπηρίθμησεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅσα εἶπε λαβὼν, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν· ἤρετο δὲ, πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. Εἰπέτην δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέῃ σοι συνακολουθεῖν. 43 Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι, ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ'

§. 41. Quanta suauitate conditum sit responsum nouae nuptae, quam simplex porro, quam feliciter e natura expressum sit, ostendimus in disp. de ingenio X. §. 15.

§. 42. Et patris et filii responsum commemoratur, vt illum ad omnia obsequentem, hunc Cyro ab adolescentia deditum et nunc maiori etiam eius amore incensum intelligamus.

§. 43. ἐπὶ πόσῳ ... σκευοφορεῖς: h. e. *quantum tandem pretium posces, vt vxori tuae (ab aliis) narrari patiaris, te calonem esse?* Nostri dixerint: „*Gewiß du würdest um alles in der Welt nicht wollen, daß deine Gemahlin hörete*“ etc. Iocus ipse cuiusmodi sit, non obscurum videtur. Amantes nempe ex omni

Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ· ὥστε ὁρᾷν ἐξέσται αὐτῇ, ὅ τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὥρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη· Νόμιζε, ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι, ὅ τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ. Τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

SECTIO XX.

Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et, vtrisque volentibus, montes occupatos ipse tenet; quos munire instituit.

C. II. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ λαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν, οὗ τειχισθείη φρούριον. Καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τῶν ὀρέων, ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λῄζονται. Καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποί εἰσιν ἐκείνων, οἱ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις, ὅ τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦσιν, ἐπὰν αἴσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. 2 Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς

omni parte, etiam externa vitae et cultus conditione placere cupiunt. Quia ergo verendum erat, ne Tigranes, seruili munere fungens, vxori minus placeret, Cyrus ait, eum certe omnia facturum, ne vxor audiat, se habere maritum calonem. — συσκευάζεσθαι, proprie, *vasa s. sarcinas alicuius militis colligere.* Sed συνεσκευασμένους hic aliter, *vt qui nostras ipsorum res ad iter necessarias parauerimus, (non aliorum, vt serui.)* — Plus est et hominem magis promtum et paratum indicat συνεσευασμένον παρεῖναι, quam συσκευάζεσθαι.

§. 1. οὗ τειχισθείη, *vbi muniri posset.*

§. 2. Commendatur hic Cyri prudentia, qui non temere crediderit audita, sed ipse cun-

τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. Καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. 3 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος· καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. 4 Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὁρῶμεν, Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν, καὶ ἐπ' ἄκρου γένοιτο τὸ ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνῃ δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο, ὡς τάχος. Ἢν γὰρ φθάσωμεν, πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι, ἀναβάντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. 5 Τῶν οὖν πόνων οὐδεὶς ῥᾴων, οὐδὲ ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ, τοῦ νῦν καρτερῆσαι σπεύδοντας. Ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Καὶ ὑμεῖς μὲν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δὲ, ὦ ἱππεῖς, ὄπισθεν ἕπεσθε, διακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς· ἢν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. 6 Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος, ἡγεῖτο, ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. Οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν

cta subiecerit oculis, et examinarit, an vera sibi essent narrata.

§. 6. ὀρθίους ... λόχους, ita vt manipulos explicatos recta fronte versus hostem ageret. —

ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. Ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα· Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. Ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

7 Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέῤῥα τε καὶ παλτὰ δύο· καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν τὶς αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικώτατοι καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. 8 Ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, Ὦ Κῦρε, ἆρ᾽ οἶσθ᾽, ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν, ὅτι εἰδείη τοῦτο, παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπιδιώκειν, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι, ὥστ᾽ ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. 9 Οὕτω δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπ᾽ αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. 10 Ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιροφόρους ἱεμένους ἄνω, οἱ μέν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ᾽ ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ ἑάλωσαν αὐτῶν.

ἡμῖν σ. σπ. argute et perquam grauiter dictum. Cum Chaldaei suis clamore significent, vt communi rei succurrant, istum clamorem Cyrus ita interpretatur, vt ad festinandum excitent Persas.

§. 8. ὡς οἵ γε Ἀρμ. sc. dimidia eorum pars, qui ex §pho 5. primum agmen constituebant. Credere licet, eam ipsam ob causam hos in fronte collocatos fuisse, vt fuga Chaldaeis animum facerent, quos deinde Persae, cum illi sui copiam fecissent, facilius conciderent.

αὐτῶν. Ταχὺ δὲ εἴχετο τὰ ἄκρα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ᾐσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. 11 Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιῆσαι παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθὼν, ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων, ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι, ἔχοντα, ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. Ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. Ἔπειτα ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἂν ἥκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους, οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ', ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ, ἐν οἵῳ ἐστέ. 13 Ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύσασθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. Κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε· ὡς δὲ καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα, ἢν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. 14 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον, ᾤχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τήν τε κλῆσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἄλλα, ὅσων ᾤετο δεῖν, ἧκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. 15 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, Ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος, πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. Νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ, ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας, δοῦλος, ὡς οὐδεπώποτε, ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἑάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι, ὡς οὐδεπώποτε. Οἳ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας, ὥσπερ ἐγὼ ηὐχόμην. 16 Καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ, ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα, ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη· ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοί ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόναι· ᾧ καὶ ἀποδιδόντες οὐδὲν ἄξιον οὐδ' οὕτω πρὸς εὐεργέτην καταλαμβανόμεθα τοσοῦτον ποιοῦντες. 17 Ὁ μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἧκον δεόμενοι τοῦ Κύρου, εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς· Ἄλλου του, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε

§. 16. ᾧ καὶ ... ποιοῦντες, *cui etiam reddentes* (h. e. *reddere volentes*) *ne sic quidem satis magnum quidquam deprehendimur* (s. *reperimur*) *facere aduersus hominem tam bene de nobis meritum.* Nam οὐδ' οὕτω est *ne hac quidem conditione* s. οὐδ' ἀποδιδόντες. Pron. τοσοῦτον pertinet ad εὐεργέτην. Zeunius, qui καταλαμβάνεσθαι in indice reddit per *reperire*, et cum aliis post hoc verbum ponit incisum, vt τοσοῦτον ποιοῦντες idem sit, quod antecedens οὐδ' οὕτω (nam οὐδ' οὕτω explicat per τοσοῦτον ποιοῦντες) sensum horum verborum non plane est assecutus.

γε ἕνεκα, εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε
ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν, εἰρήνης γινομένης, ἢ
πολεμοῦντες, ἐπεὶ ἡμεῖς τ' ἄκρα τάδ' ἔχομεν;
Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. 18 Καὶ ὃς, Τί οὖν, ἔφη,
εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν
εἰρήνην; Ἔτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινοίμε-
θα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ, διὰ τὸ γῆς σπα-
νίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; Συνέ-
φασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βού-
λοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμέ-
νιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν, τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι,
ὁπόσην ἂν βούλησθε; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ
πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. 19 Τί δὲ σὺ, ἔφη,
ὦ Ἀρμένιε; βούλοιο ἂν τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν
ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα πα-
ρά σοι ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; Ἔφη ὁ Ἀρ-
μένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν
αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. 20 Τί δ' ὑμεῖς, ἔφη,
ὦ Χαλδαῖοι; ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν
ἐᾶν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλ-
λοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; Ἔφα-
σαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι,
οὐδὲν πονοῦντας. Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέ-
λοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλ-
λοις, μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους, πολὺ πλείω
ὠφε-

§. 17. τ' ἄκρα τάδ': Magnus
hic eſt codicum diſſenſus: de
quo multa disputare ab inſti-
tuto noſtro alienum eſt. Zeu-
nius e verſione Philelphi et
cod. Guelf. ſolum τάδ', omiſ-
ſo τ' ἄκρα, poſuit. Contra
τ' ἄκρα ſolum, quod Came-
rarius in cod. Budenſi repere-
rat, Hutchinſonus eſt am-
plexus. Sed ſimplex τάδε
auribus non ſatisfacit: qua-
re vtrumque verbum retinui,
vt lectionem ſi non veram,
at Xenophonte dignam exhi-
berem.

§. 18. οἱ ἄλλοι 'Αρμ. Ver-
bum ἄλλοι probari poteſt, quod
Chaldaei agrum quendam Ar-
meniae, vt ſuum, colentes, in-
ter Armenios ipſos numerari
licebat, idque eo magis, quod
illi homines non admodum ſta-
biles habebant ſedes, et facile
in iſtos ipſos agros, quorum
fructus percipere vellent, mi-
graturi erant.

ὠφεληθήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; Ἔφη ὁ Ἀρμένιος. 21 Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως ἄν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. 22 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὑτωσὶ τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὁποτεροιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς.

23 Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπήνεσαν, καὶ ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά· καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ἐπινομίας·

καὶ

§. 20. *εἴπερ ... νέμειν*: Chaldaei §. 18 dixerant: *εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι.* Scite Armenius ſimilibus verbis vtitur, cum ſuſpectam ſibi eorum ſocietatem eſſe oſtendit.

§. 22. Cyrus hic callida aequitatis et iuſtitiae ſimulatione, ſed rebus ipſis ſuadentibus, cum alteri ab alteris ſe non ſatis tutos fore demonſtrent, vtrosque, occupato loco natura munito et arte poſtea magis muniendo, ditioni ſuae ſubiicit. Et mirari ſubit, quam ſedulo illi homines (§. 24. extr.) ipſi laborent, ne iugum, quod ſponte ſibi impoſuerunt, aliquando excutere poſſint.

§. 23. Ἐπιγαμίαι, *connubia* primum inter Armenios et Chaldaeos inſtituta commemorantur, quia hoc ius apud veteres populos non facile dabatur. Apud Athenienſes etiam legibus cautum erat, ne a ciuibus matrimonia cum externis inirentur. Hinc auctor illud ius inter vtrosque introductum recte primo loco ponit. Cf. I, 5, 3. — Zeunius e Guelf. et marg. Steph. arripuit *ἐπισυμμαχίαν*, quod ob adiectum *κοινὴν* probari non poteſt: nam

eſſet

καὶ συμμαχίαν δὲ κοινὴν, εἴ τις ἀδικοίη ὁποτέρουςοῦν. 24 Οὕτω μὲν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. Ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον. 25 Ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῄει, συνδείπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. Συσκηνούντων δὲ, εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη· εἰσὶ δὲ τινὲς τῶν Χαλδαίων, οἳ ληϊζόμενοι ζῶσι, καὶ οὔτ᾽ ἂν ἐπίσταιντο ἐργάζεσθαι, οὔτ᾽ ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐληΐζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλάκις μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ᾽ Ἀστυάγει. 26 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ᾽ ἐμοὶ μισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω, ὅσον τὶς καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. Συνέφασάν οἱ, καὶ πολλούς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

SECTIO XXI.

Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit.

27 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο.

Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤκουσεν, ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς,

esset superuacuum: ἐπισυμμαχία iam per se esset κοινὴ συμμαχία, cum *vltro citroque* haec societas in bello praestatur, „*die wechselseitige Pflicht einander beyzustehen.*" Cf. ad IV, 1, 7.

§. 25. συσκηνούντων, *cum communi coena* (ap. Cyrum) *fruerentur*. Sic supra II, 2, 1. — πολλάκις μὲν: Ante haec ponunt καὶ, vt sit *nempe* vel *idque*, quod a Zeunio vncis inclusum ego sustuli, quia in

ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκεψάμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα.
28 Ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι, εἴπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδὸν, συμπέμψαιτ' ἄν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν, καὶ συμπράττοιεν, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, ἃ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι, οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾷν καὶ δωρεῖσθαι τῶν στρατευομένων τοὺς ἀξίους· τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν· δεῖσθαι δὲ τούτων νομίζω. Τῶν μὲν ὑμετέρων ἡδύ μοι φείδεσθαι· (φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω) παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη.
29 Ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε, λέξει ὧδε· Ἔπεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδὲ, πρός σε· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ Περσῶν· (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη) ἣν οὖν αὐτῷ πέμψῃς, ὁπό-

in Guelf. non legitur et a Xenophontis consuetudine videtur alienum. Vid. Memor. I, 1, 2.

§. 27. ἐβούλετο ... πεπραγμένα: In libro Camerarii et Iunt. omittitur τὸν Ἰνδὸν, vt αὐτῷ ad Indorum regem pertineat. Bene et sic. Nam Cyrum oportebat indagare, quid post illam legationem moliri coepissent. Sed in nostra lectione αὐτῷ ad Cyrum pertinet, hoc sensu: *Volebat Indorum regi nota fieri, quae ipse (Cyrus) gessisset*, vt scilicet vel timore vel admiratione sui permotus sponte societatem cum Persis iniret. Hoc bene convenit iis, quae §. 31 subiiciuntur. Ex iis, quae VI, 2. init. legimus, intelligi non potest, vtra lectio verior videri debeat.

ὁπόσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἢν Θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι, χαρισάμενος αὐτῷ. 30 Ταῦτα μὲν ὁ παρ᾽ ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ᾽ ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε, ὅ τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. Καὶ ἢν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ᾽ αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα· ἢν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα, ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ᾽ ἐξέσται ἡμῖν, ἐκείνου ἕνεκα, πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. 31 Ταῦτ᾽ εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. Καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν, ἀνεπαύοντο.

C. III. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὅ τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη, καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον, οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα.

SECTIO XXII.

Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii.

Ἐκ δὲ τούτου ὁ Κῦρος, παρασκευάσας τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν

ᾤετο

§. 29. ὥστε ... χαρ. αὐτῷ: Minus dura videbitur haec loquendi ratio, ſi cogitatione ordinem inuertas: ὥστε χαρ. αὐτῷ νομίζειν. Multum tamen dubitans hanc Zeunii lectionem ſeruaui, quia, etſi ὥστε ſequente nominatiuo cum inf. ſaepe ponitur, oratio tamen h. l. ab initio nimis ambigua eſt. Alii clarius et ſine ambiguitate: ὥστε σε ... χαρισάμενος.

ᾤετο Κυαξάρει ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῄει συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευμα, ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ὃ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ ξυμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι.

2 Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων, οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες, εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. Καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. Τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. 3 Καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν, εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιϊόντα εὐεργετεῖν· ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα, ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι· ἔκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν, ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα, ἐπὶ τὴν στρατείαν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ, καὶ τῷ ἀνδρὶ, καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς υἱοῖς, ὅ τι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη,

§. 1. τὸ ἕτερον: Nam ἱκανοὺς (*satis multos*) φύλακας in castello reliquerat. Reliquum ergo exercitum collegit. Hoc τὸ ἕτερον, nescio quomodo, suspectum habent, et Zeunius mutauit in ἑκάτερον. — οἳ ... εἶναι, *qui putabant, se vel omnibus reliquis Chaldaeis (in vnum coniunctis) fortitudine praestare.*

§. 2. εἴ τι ... εἶχε, *quidquid muneris nomine dignum quisque habebat.* Sic supra εἴ τις pro *quisquis*, et alias saepe, vt §. 6 et 22 et V, 2, 5. V, 5, 42.

§. 3. κατορύξαι proprie intelligendum, vt apparet e seqq. εἰς δὲ τὴν γ. Cf. III, 1, 33. — Ceterum ignominia satis magna notatur Armenius, qui pecunias et regis et haeredis iure possessas transmittere cogitur vxori, vt quae melius iis vti sciat.

ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. 4 Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπρούπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. Καὶ ταῦτ᾽ ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. Συναπέστειλε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. 5 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπήει, κεχρηματισμένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν, ὁπότε δέοιτο. Καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην, (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν·) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα, ὅπου περ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο.

SECTIO XXIII.

Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari, vt iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes.

6 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τινας ἄγαιντο τῶν ὑφ᾽ ἑαυτούς· ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε,

τὸ

§. 5. διὰ τὸν τρόπον: Hoc nimis breuiter dictum Charpentier eleganter et dilucide, suo more, circumloquitur: *parcequ' il avoit disposé tellement les esprits de tous ces peuples par sa douceur.* — τὸ μὲν στρ. ... Κυαξάρην: nam exercitu non egebat, et pecunia opesque reliquae venaturis impedimento erant. Has ergo mittit asseruandas Cyaxari, vt redux in Mediam eas suis (§. 6.) distribuere possit.

τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. Καὶ αὐτὸς δὲ, εἴ τι που καλὸν ἴδοι εἰς τὴν στρατιὰν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀξιωτάτοις· νομίζων, ὅ τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμῆσθαι. 7 Ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου, ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων, καὶ λοχαγῶν, καὶ πάντων, οὓς ἐτίμα·

Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τὶς νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τὶς προσγεγένηται, καὶ ὅτι ἔχομεν, ἀφ' ὧν τιμᾶν ἕξομεν, οὓς ἂν βουλώμεθα, καὶ τιμᾶσθαι, ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. 8 Πάντως δὴ ἀναμιμνησκώμεθα, τὰ ποῖα ἄττα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἴτια· σκοπούμενοι γὰρ εὑρήσετε, τό τε ἀγρυπνῆσαι, ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ σπεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. Οὕτως οὖν χρὴ καὶ τολοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιγνώσκοντας, ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἡ πειθὼ, καὶ ἡ καρτερία, καὶ οἱ ἐκ τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται, πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς, πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ὁπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους· ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν· γιγνώσκων, ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦταί τι. 10 Ἔτι δ' ὁρῶν, ὅτι φιλο-

§. 7. τιμᾶσθαι, ſenſu medii ſ. paſſiui, *vt ornemur*, ſ. *nosmet ipſos ornemus.*

§. 9. ὅτι ... ἀλλοιοῦταί τι: nam et otio luxuque milites facile deprauantur, et ardor atque

φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα· εἰδὼς, ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους· νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. 11 Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν, καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστα· ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους, καὶ χιλιάρχους, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγούς· οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς· καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ, ἢ παραγγέλλειν τὶ, οὐδ᾽ ὣς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. 12 Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν, ᾗ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. Ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς,

atque impetus, quo aduerſus hoſtes feruntur, vt omnes animi commotiones, diuturnus eſſe non poteſt, ita vt animis vtendum ſit, dum ſpe caleant. Addi poteſt id, quod auctor §pho ſeq. affert, nec non illa, quae Caeſar B. C. I, 21, timebat, *ne qua aut largitionibus, aut animi confirmatione, aut falſis nuntiis commutatio fieret voluntatis;* quod *ſaepe in bello paruis momentis magni caſus intercederent.*

§. 10. ἐπιφθόνως εἶχον, ita, vt verendum eſſet, ne ſimultas e contentione nata, cum ad inuidiam vsque iam aucta eſſet, in ſeditiones erumperet. — ἐν ὅπλοις pro ſimplici datiuo inſtrumenti ὅπλοις: nam ſine praepoſitione ambiguitas exſiſteret, et accuſatiuus eodem ſenſu poſitus ſubtili Xenophontis orationi non conueniret.

§. 12. οἱ ἐπικαίριοι, qui modo commemorati ſunt, quaſi οἱ ἐν καιρῷ ὄντες, ὁπότε δεῖ ἢ ὑπ. ... παραγγ. τλ. Sunt ergo primum in re militari ſummi duces, qui ab acie abeſſe poſſunt. Deinde translatum

αὐτοῖς, νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ, ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶνται, πρωῒ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας. 13 Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτως ἐποίουν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. Σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος, εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε·

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι, ἃ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἧττον, ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς, ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου μεμνῆσθαι. 14 Ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ

latum id nomen ad reliquos Cyri amicos, qui et pacis tempore illi praesto essent, vt VIII, 5, 13. Notatu videtur dignum, quod etiam barbari et socii sic appellantur, VII, 4, 4. VII, 5, 1. — ἀπιέναι: Male Brodaeus intelligendum esse dicit δεῖ, s. χρὴ, s. καιρός ἐστιν: cui quomodo Zeunius assentiri potuerit, non video. Εἶπεν αὐτοῖς est *iussit eos*: et sic accusatiuus cum inf. sequi debet νῦν μ. ἀπιέναι etc. Quod si tamen εἶπεν αὐτοῖς vertere velis *dixit iis*, supplere potius infinitiuum debeas δεῖν χρῆναι.

§. 13 ... 20. Quod supra I, 1, 20. dixi, Cyaxaris auctoritate Cyrum iusto diutius in Medis mansisse, id ex h. l. satis confirmatur. Nam primo ad permouendum oratione Cyaxarem solus poterat ad eum accedere: sed vt non tam obsequatur, quam cedere cogatur, ad eum ingreditur magno ducum idem sentientium comitatu. Cf. IV, 1, 12, vbi idem facit. Deinde ipsa oratio in eam sententiam nos deducit. Nam callide magis et ad captandam auditoris beneuolentiam accommodate, quam vere, dicitur in exordio: Οἶδα ... ἡμῖν: quid enim opus fuisset tam copiosa oratione? Argumenta quam paucissimis verbis efferuntur, praeter extremum §. 18 et 19, vt Cyaxares, qui ipse statueret victoriam parari magis animi quam corporis robore, eo minus sibi repugnare animorumque impetus retundere velit. Denique verba ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ vix aliud significare possunt, quam superiori tempore Cyaxari melius visum esse, vt Cyrus hostes in Medorum regione exspectaret.

περ παρεσκευάσμεθα, μὴ, ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ᾽ ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ᾽ ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. 15 Νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ἢν δ᾽ εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. 16 Ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ δαπανῶν· ἢν δ᾽ ἐκστρατευώμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. 17 Ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι ἐκεῖ, ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρετέον. Νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἤν τε ἐνθάδε ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα, ἤν τε ἐπ᾽ ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. 18 Πολὺ μέντοι ἡμεῖς βελτίοσι καὶ ἐῤῥωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἢν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶμεν ὁρᾷν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κἀκεῖνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν, ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ᾽, ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἵν᾽ ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν, ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δῃοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. 19 Καίτοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς θαῤῥαλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω· καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω, πολὺ ἂν μᾶλλον. Καὶ ὁ πατὴρ αἰεὶ λέγει, καὶ σὺ φὴς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις. 20 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο,

Ἀλλ᾽ ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ᾽ ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. 21 Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι ὁ Κῦρος, ἔθυε, πρῶτον μὲν Διῒ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς· καὶ ᾐτεῖτο, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγεμόνας γίγνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ παραστάτας ἀγαθοὺς, καὶ συμμάχους, καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. Συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας, γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. 22 Ἐπεὶ δ᾽ ἐκαλλιέρησέ τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ, οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. Ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς, καὶ θεοὺς θυσίαις, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. Ταῦτα δὴ ποιήσας, αὖθις Διῒ πατρῴῳ ἔθυε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἠμέλει.

23 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν, ἐστρατοπεδεύσαντο· τοῖς δ᾽ ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι, περιεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν.

Καὶ

§. 21. Διῒ βασ. *Ioui, regiae gentis apud Perſas auctori:* rurſus idem §pho ſq. et VIII, 7, 3. dicitur Ζεὺς πατρῷος. Sic Iouem (Graecorum) a Διῒ βασιλεῖ auctor diſtinguit exped. Cyri III, 1, 12. Vid. Zeunius hic et ad I, 6, 1.

§. 22. εἴ τις ... ἀνεφαίνετο, *„quisquis deorum a Magis oſtendebatur ſ. docebatur ſacrificiis eſſe conciliandus.* Optime ſic Zeunius τὸ ἀνεφαίνετο exponit: Nam Herodotus I, 132. ἄνευ γὰρ δὴ Μάγου, inquit, οὔ σφι (ſcil. τοῖσι Πέρσῃσι) νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Et Briſſonius p. 80 e Strabone clarius, *Magos* συνεῖναι τοῖς βασιλεῦσι ὑφηγουμένους τὰ περὶ τοὺς θεούς.

Καὶ τὸ λοιπὸν δὲ, μεταστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, [καὶ] δῃοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. 24 Ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ᾽ ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις, φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι· ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν, ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα. 25 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρει, οὕτω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι προῄεσαν τοσοῦτον καθ᾽ ἡμέραν, ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. Καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαιον, ὅπως ὁρῷεν μὲν, εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν, διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῷντο δὲ ὑπὸ τῶν προσιόντων. Πολλάκις δὲ καὶ ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν, ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων· ὥστ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι, ἔτι πόῤῥω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

§. 23. Καὶ τὸ λ. ... πολεμίους: Hic locus vitio vel Xenophontis, vel, quod dixisse malim, librariorum non vacat. Parum quidem ab interpretibus videtur esse vel examinatus vel intellectus. Quae mihi videantur, ingenue exponam. Primum, vt locus habet, non temere coniicias, post λείαν additum fuisse, si non verbis, at sensu: Καὶ ἐδῄουν τὴν χώραν. Nam sic recte sequitur, etiam insequenti tempore ita esse factum. Sed hoc, vt minus necessarium, non vrgebo. Particulae autem ante ἔχοντες et δῃοῦντες videntur esse relatiuae *et ... et*: sed perquam inepte conditionem exercitus et actionem eiusdem, vt partes totius, inter se referunt: ob quam causam forte in Iunt. vt Zeunius testatur, verba καὶ ἐχ. ... ἐπιτήδεια non leguntur. Interim dum certiora e codd. eruantur, locum ita exprimi curaui, vt sensus sit: *Etiam postea, quoties castra mouebant, etiamsi abundarent rebus necessariis, vastabant agrum et (praeda inde facta) hostes exspectabant.* Quare vt verba recte iungerentur, post τὸ λοιπὸν δὲ incisum posui: participium μεταστρ. exposui per ὁποσάκις μετεστρατοπεδεύοντο. quod imperfecto ἀνέμενον, *(exspectare solebant,)* facile se tuetur: prius

SECTIO XXIV.

Aſſyriorum et Cyri diuerſa in caſtris collocandis ratio.

26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον περιεβάλλοντο· ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς, ὁπόταν στρατοπεδεύωνται· (τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν) ἴσασι γὰρ, ὅτι ἱππικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσχρηστον, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. 27 Πεποδισμένους γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ᾽ αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ᾽ ἐπισάξαι, ἔργον δ᾽ ἐπιθωρακίσασθαι· ἀναβάντας δ᾽ ἐφ᾽ ἵππων ἐλάσαι διὰ τοῦ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. Τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ, τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι, καὶ ἐξουσίαν παρέχειν, ὅταν βούλωνται, μὴ μάχεσθαι. 28 Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ἴσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο, ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, καταφανεῖ δέ· ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος· νομίζων πάντα τὰ πολεμικὰ, ἐξαίφνης ὁρώμενα, φοβερώτερα τοῖς ἐναν-

καὶ cepi pro καίπερ, poſterius, vt ab interpolatore profectum, qui locum non intellexerit, vncis incluſi.

§. 26. οἱ βαρβ. βασιλεῖς, non modo Aſſyriorum, vt quispiam ex hoc ipſo loco ſuſpicari poſſit, ſed etiam Perſarum reges, ſaltem poſt Cyri tempora: cauſas enim habebant easdem. Vid. Exped. Cyri III, 4, 35. Falſo igitur Vegetius III, 10: *Perſae, imitantes Romanos, ductis foſſis caſtra conſtituunt.*

ἐναντίοις εἶναι. Καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔπρεπε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

SECTIO XXV.

Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum; quod sero ab hoc et frustra fieri, pluribus docet Cyrus.

29 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι περιέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. Ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος, οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης, καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπικαιρίων, ἔλεξε τοιάδε· 30 Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλοῦν, ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. Οὕτω γὰρ, ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαῤῥήσαντες ἀπίασιν· οἱ πολέμιοι δὲ, τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. Τούτῳ μὲν δὴ οὕτως ἐδόκει. 31 Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη· Μηδαμῶς πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. Εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ἢ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες, ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος, πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν, καταφρο-

§. 29. τοὺς ἄλλους: nam Cyrus oratione Cyaxaris erat inter ἐπικαιρίους, sicut et inter ὁμοτίμους refertur §. 34.

νήσουσι, καὶ αὔριον ἐξίασι πολὺ ἐῤῥωμενεστέραις ταῖς γνώμαις. 32 Νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν, ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι, τί ποτε τοῦτ' ἐστὶ, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν, ἐγὼ οἶδ', ὅτι οὐδὲν παύονται. Ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι, καὶ ἰέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. 33 Λέξαντος δὲ οὕτω Κύρου, συνέδοξε καὶ ταῦτα Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις. Καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν. 34 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθυε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις, ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν·

Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοὶ, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ, καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόασι, καὶ σωτηρίαν προϋπισχνοῦν-

§. 34. ἐστεφ. ... παρεῖναι: Oſtendit hic Zeunius, cum alios Graecos, tum inprimis Spartanos, ſacris peractis, coronatos praelium iniiſſe. Vid. Exped. Cyri IV, 3. 17. de rep. Lac. XIII, 8. Ad locum prorſus intelligendum ratio huius moris eſt aperienda. Communis quidem apud omnes fere populos mos erat, vt ſacerdotes ipſi ſacrificarent coronati. Sed non aeque neceſſarium habebatur, vt ii, quorum nomine ſacrificium offerebatur, coronati adeſſent: magis tamen pie id fieri putabant. Nam corona erat laetitiae ſignum, vt adeo ſic meliori omine ſacrum fieri videretur. Hoc ſi accurate docendum eſt, recte primo quaeritur de origine coronae in ſacris faciundis geſtandae: quae etſi altius eſt repetenda, quam a conuiuiis in deorum honorem celebratis, tamen perwulgatus coronarum in conuiuiis vſus, in quibus certe laetitiae cauſa dabantur, videtur feciſſe, vt eas in ſacrificiis in eandem partem interpretarentur. Vid. ad Xenoph. vitam §. 10. Cyrus ergo laetus hic ſacra facit, et reliquos Homotimos laetitiae ſignis ornatos adeſſe vult, vt eo meliori omine ad pugnam egrediantur. Cf. §. 40 et 42. — μάντεις, *Magi*, vt pluribus hic interpretes docent. — ἐμοὶ συνδ. nam Cyrus ipſe arte

πισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς. 35 Ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν, ὁποίους τινὰς χρὴ εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐπίσης ἐμοὶ ἐπισταμένους, καὶ ταῦτα μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους, ἅπερ ἐγὼ, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε τάδε. Εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε· 36 Οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε ἔχομεν, καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἐφ᾽ οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅ τε ἠσκοῦμεν, ἐφ᾽ ἅ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν, ὥς τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔφασαν ἔσεσθαι. 37 Καὶ τούτου δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει, ὧν ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. Ὧν γὰρ ἂν ἄνθρωποι ὀψιμαθεῖς γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομνήσοντος δέονται· ἀλλ᾽ ἀγαπητὸν, εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. 38 Καὶ ταῦτα μέντοι πράττοντες, ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε. Ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. 39 Τούτου δ᾽ ἕνεκεν οὐκ ἐγὼ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιά-

te diuinandi erat inſtitutus, vt augurum reſponſa diiudicare poſſet. I, 6, 2. — Etiam aliis quibusdam locis auctor *νίκην* a *σωτηρίᾳ* diſtinguit, quia victoria pugnantibus contingere poteſt magna cum iactura. Ad IV, 1, 2 commode Zeunius dictum Pyrrhi e Plutarcho affert: Ἂν ἔτι μίαν μάχην Ῥωμαίους νικήσωμεν, ἀπολούμεθα παντελῶς.

§. 36. *ὥς τε*: Sic Zeunius eleganti iudicio particulam *ὥστε* in duas diremit: *et quemadmodum*. Tota autem ſententia reſpicit ad egregiam Pheraulae orationem II, 3, 8 ſſ. maximeque ad §phum 15.

ζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. Εὖ δ' ἐπίστασθε, ἔφη, ἕως ἂν θαῤῥοῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαῤῥεῖν διδάξετε. 40 Τέλος εἶπεν, ἀπιόντας ἀριστᾷν ἐστεφανωμένους, καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις αὖ τοιάδε ἔλεξεν·

41 Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε, καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστὲ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. Καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε, οὐδὲν ἧττον ἔντιμον τῶν προστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄντες τούς τ' ἀγαθοὺς ἂν, ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττους ποιοῖτε· εἴ τε τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. 42 Συμφέρει δ' ὑμῖν, εἴπερ τῳ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾷν, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. Ἂν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἕπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ, ὅπως μηδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς, θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς, ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς τὰς τάξεις. 43 Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠριστηκότες ἐξῄε-

§. 42. Καὶ, ὅπως ... πολεμίους: Camerarii Zeunio probata interpretatio eſt haec, vt ante ὅπως intelligatur βλέπετε, et ἡττηθήσεσθε iungatur cum ἀντιπαρακελευόμενοι, quod ſit ἐν τῷ ἀντιπαρακελεύεσθαι. Sed haec tam multa in vnam enunciationem non apte coguntur, et verba ἐν τούτῳ fiunt ſuperuacanea. Melius mihi videtur καὶ poſt interiectam enunciationem ὅπως ... ἡττηθ. iungere cum ἀντιπαρακελ. *idque* (vt ſcil. iis obediatis) *viciſſim eos excitando, vt etc.*

§. 43 καὶ δὴ ἠρ. Particula δὴ pertinet ad ἠριστηκότες, vt ad

ἐξῄεσάν τε θρασέως, καὶ παρετάττοντο ἐῤῥωμένως. Παρέταττε δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ἅρματος παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο·

44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. Νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς, ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἴκων, ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων, ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. Νικήσαντες μὲν γὰρ, ἁπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡττηθήσεσθε, εὖ ἴστε, ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. 45 Ἅτε οὖν νίκης ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε. Μωρὸν γὰρ, τὸ, κρατεῖν βουλομένους, τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. Μωρὸς δὲ καὶ, εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη· εἰδὼς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων. Μωρὸς δὲ καὶ, εἴ τις χρη-

ad hoc maxime attendendum fit, quafi dicat: *Affyrii et ipfi, quod fane commemorandum videtur*, *pranfi* etc.

§. 44. f. Ipfius auctoris iudicium de hac oratiuncula exftat §. 48: cohortatur rex fuos πολλὰ καὶ ἰσχυρὰ, *copiofe* et *grauiter*: Grauitas in eo eft, quod a propofitione ftatim profectus breuiter et dilucide per μερισμὸν declarat, falutem Affyriorum hoc bello agi. Eodem et anaphora verbi μωρὸς et periphrafis tergi pertinet. Copiam agnofcimus facile, cum vna fententia tractetur, *fortiter pugnantes melius faluti fuae confulere, quam fugientes*. Sed hoc genus copiae, vtpote in verbis pofitum, non multum, noftro quidem fenfu, commendationis habet; praefertim cum nihil exquifitum aut nouum gratiam aliquam afferat. Debebat potius rex quaedam fumere a perfonis, locis etc. quam haec communia toties repetere. Sed tamen, cum oratio non fit inepta, quaeri poteft, cur auctor eam regi tribuerit. Confilium eius videtur fuiffe hoc, vt eo magis appareret, quam imbelles fuerint illi populi, qui quamuis vehementer excitati ad virtutem, virtutem tamen nullam oftenderint. Hoc e §phis 49 ... 55 coniicimus.

§. 45. τὰ τυφλὰ τ. ... ταῦτα, h. e. *tergum*. Periphrafis haec multum grauitatis habet: ad vrbanitatem autem malit quispiam extremum φεύγοντας abeffe, quod adeo pro gloffa poffit haberi. Sed virtute non caret: eo magis μωρὸς eft, qui non modo tergum

χρημάτων ἐπιθυμῶν, ἧττον προσίεται. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; 46 Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κυαξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη, ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμένωμεν, ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν, ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἄν. 47 Ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκρίνατο· Ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι, φοβουμένους τὸ πλῆθος, τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι· αὐτοὶ δὲ οὐ νομίσουσιν ἡττῆσθαι· ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσειεν, ἣ ἂν ἄμεινον ἴσως βουλεύσαιντο, ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥσθ', ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν, μάχεσθαι. 48 Οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων, αὐτομόλους ἄγοντες. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἰκὸς, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἐξίοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρατάττοι αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἔξω ὤν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὖσι πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. 49 Ἔνθα δὴ ὁ Χρυσάντας εἶπε· Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε,

gum obiiciat hostibus, sed etiam fugam capessat. E locis aliorum scriptorum, quae interpretes comparari volunt, insignior est Sallustii Iug. 115. *nec quemquam decere, qui manus armauerit, ab inermis pedibus auxilium petere, in maximo metu nudum et caecum corpus ad hostes vertere.*

Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεστι, παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας; 50 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούντων αἱ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γὰρ οὕτως ἔσται καλὴ παραίνεσις, ἥ τις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδ᾽ ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἱππέας γε· οὐδὲ μὴν τά γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· 51 Ἀλλ᾽ ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος ἀμείνους ποιήσῃς. Ἦ καὶ δύναιτ᾽ ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἷς λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρή, ἐπαίνου μὲν ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ᾽ ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον, ἢ φεύγοντας σωθῆναι; 52 Ἆρ᾽ οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι

§. 50 ... 55. Οὐδεμία γὰρ etc. Sententia, quae hic pluribus tractatur, non παράδοξος, sed et probabilis et vera est. Nam res latius patet, vt §. 51 ... 53 bene docetur, neque modo quaerere debemus, an *fortitudo* graui et copiosa oratione animis possit addi, sed omnino an *virtus quaecunque* possit. Quod si repente nemo vlla ratione potest ex improbo probus fieri, multo minus ex timido et imbelli fortis et animosus (§. 54), cum animi commotio, atque etiam propositum animi ex audita oratione natum, continuo tam altas radices agere non possit, vt non terroribus, quos praelium intentat, statim funditus euellatur. Ergo non satis conuenit, quod auctor Chrysantam, quem II, 3, 5. φρονήσει διαφέροντα induxerat hic (§. 49.) dicere iussit: εἰ ἄρα καὶ σὺ (παρακελευόμενος) ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας. Ad illustrationem sententiae Zeunius e Victorii Varr. Lect. confert Sallustii locum Catil. 61. — Cum Cyrus dicit, (§. 53.) magistros etiam virtutis constituros esse debere, non cum Zeunio ad disciplinam Socratis, (v. g. Memor. I, 2, 19. ff.) sed ad disciplinam Persarum hoc referas, Discipl. Cyri I, 2, 6.

λουσι τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις, καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι᾽ ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; 53 Ἔπειτα διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς, καὶ διδάξουσι, καὶ ἐθίσουσι ταῦτα δρᾷν, ἕως ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους πάντων ἡγεῖσθαι. Οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι. 54 Εἰ δέ τοι, ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ἀποῤῥαψῳδήσας παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷστον εἴη, καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. 55 Ἐπειδὴ ἔγωγ᾽, ἔφη, οὐδ᾽ ἂν τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, οὓς νῦν ἔχοντες παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς ἠσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἑώρων παρόντας, οἳ καὶ παράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε, οἵους χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβάλλειν δυνήσεσθε, ἤν τι ἐπιλανθάνωνται. Τοὺς δ᾽ ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ᾽ ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ᾆσμα καλῶς ᾀσθὲν εἰς μουσικήν.

SECTIO

SECTIO XXVI.

Magno animo Perſae impetum faciunt in Aſſyrios, qui, amiſſis ſuorum multis, in caſtra repelluntur.

56 Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο.

Ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν, ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων, καὶ οὐκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις· Ἀλλ᾽ εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι οὔπω εἰσὶν ἔξω, ὅσους ἔδει· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἄπασιν· ὅμως δὲ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη. 57 Ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στράτευμα. Ὡς δ᾽ ἤρξατο ἄγειν ἐπὶ θᾶττον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ᾽ εἵποντο, εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ἐπίστασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι· ἐρρωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι· ἡδέως δὲ, διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ, καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν, ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις, καὶ ἀκοντισταῖς, καὶ ἱππεῦσιν.

58 Ἕως δ᾽ ἔτι ἔξω βελέων ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα, ΖΕΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕ-

§. 56. ἐν ἅπασιν, *inter omnes*, ſ. *coram omnibus*, vt omnes audire poſſent. Ita teſtatum eſſe volebat Cyrus, quid ipſe ſenſerit, vt, ſi quid triſtius accidiſſet, eius rei culpa magis Cyaxari, quam ſibi, tribueretur.

§. 57. Pro ἔτι poſui ἐπὶ e veſtigio Ms. Guelf. vbi a prima manu ἐπεὶ ſcriptum eſt. Nam ἔτι eſt alienum. Permutantur hae particulae cum alibi, tum in hoc opere, vt 1, 4, 3. V. Fiſch. animadverſſ. ad Well. p. 390. Dorville ad Charit. p. 457. Adverbialiter autem ἐπὶ θᾶττον dici, *celerius*, „*etwas geſchwind*“ non opus eſt, vt doceam.

§. 58. παρηγγύα: Ergo Perſis, vt Graecis, tribuitur teſſera

ΗΓΕΜΩΝ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἧκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὖ ὁ Κῦρος [Διοσκούροις] παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἧττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. 59 Ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροὶ, καὶ πεπαιδευμένοι, παρορῶντες ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ, Ἄγετε ἄνδρες φίλοι, Ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. Οἱ δ' ὄπισθεν, αὐτῶν ἀκούσαντες, ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐῤῥωμένως. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάῤῥους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς· ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. 60 Τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων προμαχοῦντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμίγνυε τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ἅρματα, καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται, καὶ ἀκοντισταὶ, καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. 61 Ὡς δ' ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφιεμένων βελέων, ἐφθέγξατο δὴ ὁ Κῦρος· Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη θᾶττόν τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. Οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι, δρόμου τινὲς ἦρξαντο· συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. 62 Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος, ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην,

ſera ore et voce tradita, non, vt apud Romanos, tabella. — ἀνταποδιδ. Cum teſſera per vniuerſum exercitum vulgata ad vltimum extremi agminis militem perueniſſet, reddebatur, vt opinor, eadem imperatori per ὑπηρέτην. Vid. ad II, 1, 31. — [Διοσκούροις] Secutus Zeunium huic verbo vncos addidi, quia, vt ille acute vidit, νομιζόμενον παιᾶνα auctor non diceret, ſi Caſtori et Polluci eſſet cantatus: nam ex Graecorum moribus, quos Perſis vt plurimum tribuit, Marti potius cantabatur.

βάδην, δρόμῳ ἡγεῖτο· καὶ ἅμα ἐφθέγγετο, Τίς ἐφέπεται; Τίς ἀγαθός; Τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; Οἱ δὲ ἀκούσαντες, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐφθέγγοντο· καὶ διὰ πάντων δὴ, ὥσπερ παρηγγύα, οὕτως ἐχώρει· Τίς ἕψεται; Τίς ἀγαθός;
63 Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο· οἱ γὲ μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. 64
Οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι, ὠθουμένων αὐτῶν, πολλοὺς κατεστρώννυσαν· τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα συνεισπεσεῖν. 65 Καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τούτους. Ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων.
66 Οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων, ἑστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουν, οὔτ' ἐδύναντο, διά τε τὰ δεινὰ ὁράματα, καὶ διὰ τὸν φόβον. Τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος, ἐτράποντο, καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν ἔφευγον.
67 Ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον, καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι καταῤῥηγνύμεναι τοὺς πέπλους, καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς.
68

§. 65. ἐξ ἀμφοτέρων, ex *vtraque parte*, vt et homines et equi caederentur. Passiue ergo διωγμὸς et φόνος: sic saltem vsitatius.

68 Ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. 69 Ὡς δ᾽ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸ γιγνόμενον, δείσας, μὴ, εἰ καὶ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελέων, καὶ πείθεσθαι. 70 Ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους καὶ πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. Ὡς δ᾽ ἔξω βελέων ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν πολλῷ μᾶλλον χοροῦ, ἀκριβῶς εἰδότες, ὅπου ἔδει ἕκαστον γενέσθαι.

§. 68. Probabile mihi eſt, poſt hunc §phum de morte regis Aſſyriorum aliquid ſcriptum periiſſe. Quis enim ſcriptor vel mediocriter intelligens tam praepoſtere agat, vt libro inſequenti (IV, 1, 8.) e prorſus ignoto facto, cuius nullam ipſe mentionem fecerit, argumentetur?

§. 69. Vt planius fiat, quid ſit ἐπὶ πόδα, primo tenendum, ἐπὶ eſſe *verſus*, vt in ceteris, quibus mutationes aciei exprimunt, ἐπὶ δόρυ, ἐπ᾽ ἀσπίδα; deinde πόδα dici ſenſu populari et anguſtius (vt Ariſtot. Hiſt. anim. I, 15.) pro ταρσῷ, anteriori veſtigii parte, quae in digitos diffinditur. Pes autem eius intelligi poteſt, qui cuique a tergo eſt collocatus. Cum enim milites ſe recipere iubentur ἐπὶ πόδα, facie hoſtibus obverſa retro iter faciunt verſus pedem eius, qui in altitudine agminis pone collocatus eodem modo recedit ac pedem anteriorem tertii premit. Sed ex analogia rectius intelligimus pedem ipſius, qui ſic recedit, vt in illis ipſius δόρυ et ἀσπίδα intelligere debemus. Nam cum naturali inceſſu progredimur, altero pede ἐπὶ πτέρναν alterius mouemur: cum autem ſupino inceſſu recedimus, motus fit potius ἐπὶ πόδα. Res ipſa clara eſt ex IV, 1, 3. et VII, 5, 6. — πείθεσθαι frigidius videtur; etſi explicare poſſis ita, vt milites ex impreſſione illa, in qua neque ordines ſeruare neque imperata exaudire potuerint, iam in ſuum quisque locum ſe recipiant, in quo dicto audientes eſſe poſſint. Sed vereor, ne hoc verbum corruptum ſit.

§. 70. χοροῦ: Vid. ad I, 6, 18.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Δ'

SECTIO XXVII.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit.

C. I. ΜΕΙΝΑΣ δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας, ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὡς οὐδεὶς ἐξῄει, ἀπήγαγεν, ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ κατεστρατοπεδεύσατο· φυλακάς τε καταστησάμενος, καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· 2 Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγώ τε ἐπαινῶ, ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. Τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια, ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. Ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· (Τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. 3 Τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν, οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα, οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσαπερ οἶμαι καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐποίει· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν, καλέσας ὀνομαστὶ αὐτόν, ἀνα-

ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τε μου εὐθὺς, καὶ ἀφεὶς, ὃ ἔμελλε ποιεῖν, τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτός τε γὰρ ἐπανήγαγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ὥστ᾽ ἔφθασεν ἔξω βελέων τὴν τάξιν ποιήσας, πρὶν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαί τε, ὅτι ἀναχωροῦμεν, καὶ τόξα ἐντείνασθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστ᾽ αὐτός τε ἀβλαβὴς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. 4 Ἄλλους δ᾽, ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος, ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ, ὡς καὶ ἐργάτην τῶν πολεμικῶν, καὶ φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ Θεὸς δῷ, οὔτε τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. 5 Καὶ πάντας δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἔφη, ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσησθε, ἵνα παρ᾽ ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρίνητε, πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον, ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν, ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾷν παρέχει· ταῦτα γὰρ

νῦν

§. 4. *ἐν ὁποίῳ χρ.* Videtur hoc innuere, non reuocari ſe paſſos illos, atque ita poena dignos eſſe. Credendum hoc ex eo, quod ſtatuit de Chryſanta.

§. 5. *καὶ πάντας ... ὑπομνῆσαι:* Senſum Zeunius recte hunc eſſe arbitratur: *atque vos quoque omnes velim ſitis memores rei geſtae.* Nam eadem ſine dubio eſt ſententia, quam affert quaſi transitus gratia verbis primis §phi 6. Ceterum ſapienter Cyrus rerum ab ipſis geſtarum recordationem et conſiderationem commendat. Non opus eſt plura hanc in rem disputare, cum auctor ipſe clare conſilium ſuum oſtendat. Conferri vtiliter poterit locus III, 3, 7 ſ. Intelligemus inde, peculiarem hanc fuiſſe Xenophontis rationem (ſ. *maximam,* quam nunc dicunt) vt docendi et cohortandi cauſa recenti rerum geſtarum memoria vteretur, multo ille quidem melius, quam illi, qui in futurum tantum proſpicientes ac praeteritorum immemores incerta ſpe ſuos excitant.

νῦν ἄριστα κρίναιτ' ἄν, πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγενημένου τοῦ πράγματος. 6 Καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, ἀεὶ διανοούμενοι, βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ, ὡς καὶ θεοφιλεῖς, καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖσθε, καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε, καὶ παιᾶνα ἐξάρχετε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε·

7 Εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε, καὶ πρὸς Κυαξάρην ἦλθε· καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν τἀκεῖ, καὶ ἐρόμενος, εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

SECTIO XXVIII.

De hoſtibus, qui nocte caſtra deſeruerant, perſequendis capitur conſilium.

8 Οἱ δὲ Ἀσσύριοί γε ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος, καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν, πάντες ἠθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε πᾶσιν, ὅτι τὸ ἡγούμενον φῦλον τῆς στρατιᾶς διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. Οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται νυκτός. 9 Ὡς

§. 7. Εἰπὼν τ. ... στράτευμα: Excellens eſt hic locus, in quo Cyri humanitas aduerſus Cyaxarem, eius vigilantia et cura ſuorumque amor factis demonſtratur, idque tanta breuitate verborum, vt eum cunctis rebus quam celerrime prouidentem ac deinde ad ſuos feſtinantem videamus. — κοινῇ, vt non modo ipſe Cyaxari, ſed et Cyaxares ipſi gratularetur. Nam κοινὸς interdum eſt mutuus, vt III, 2, 23.

§. 8. ἅτε ... ἄρχοντος: Vid. quae diximus ad III, 3, 68.

δ' ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι, πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. 10 Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Οἷά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων. Νῦν γὰρ, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴοιτ' ἄν τις μεῖναι, ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; Οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιεν, ἐπεὶ ἥττηνται, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; Ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φαυλότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; 11 Καί τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν, ἢ κατακαίνειν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοὶ, διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐχ ἱκανοί. 12 Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρει ταῦτα λέγεις; Καὶ ὃς εἶπε· Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῇ, ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. Ἐκ τούτου εἵποντό τε πάντες,

§. 10. ὑπομείνοιεν: Zeunius: „Pro inusitato aoristo posteriore ὑπομείνοιεν reposui priorem ὑπομείναιεν ex Guelf." Hoc an vniuerse dictum recte habeat, obseruatione diligentiore nititur. Equidem vnum adhuc notaui locum, quem Zeunio, si eius verba recte cepi, opposuerim, IV, 5, 12. ἀπαγγείλοι: est enim eadem verbi forma.

τες, καὶ ἔλεγον, οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι, ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

SECTIO XXIX.

Rem impedire conatur Cyaxaris liuor et ignauia: ſed ab eo impetrat Cyrus, vt Medi, qui ſponte velint, ipſum ſequantur.

13 Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μέν, ὅτι ἐκεῖνοι ἦρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ, μὴ πάλιν κινδυνεύειν· (καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὤν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντας) εἶπε δ' οὖν ὧδε· 14 Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι, μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι, καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. Μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται; 15 Ἢν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε, μὴ πάθωμεν, ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγου-

§. 12. οἷα ... ἐδέοντο: Hic poſt ἐπιτήδεια ex anteced. intellige λέγειν. Inciſum poſt εἶναι ſeruaui, vt melius appareret, ἐπιτήδεια non conſtrui cum ὑπὲρ, quod, quantum ſcio, nunquam fit.

§. 13. Monet auctor lectorem, ne oratione Cyaxaris, egregia ſane, imponi ſibi patiatur. Hac admonitione praemiſſa, diſerte dicentem facere poteſt, idque ita, vt hoc meliori cauſae non obſit. — δ' οὖν videtur non multum differre a γοῦν, quaſi dixerit: *Denique hunc in modum locutus eſt;* ſ. *vtcunque ſe res habet, oratio eius fuit haec.*

§. 15. αὐτήν, non εὐτυχίαν, ſed ἡδονήν. Nam σωφρόνως hoc magis vult, et, quae ſequitur ſententia, ita ſine tautologiae ſpecie ſequi poteſt. Maxime vero ſeqq. ἀπλήστως χρ. et ἄλλην καὶ ἄλλην non patiuntur εὐτυχίαν intelligi.

λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας, ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. 16 Καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἥττους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἶχε· νῦν δὲ κατανόησον, πόστῳ αὐτῶν μέρει πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἄμαχοι εἰσίν· οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσοιμεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται, ὅτι καὶ ἀπιόντες οὐδὲν ἧττον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βούλονται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. 17 Ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. Ἐννόει δ', ὅτι καὶ αἱ σύες, ἐπειδὰν ὀφθῶσι, φεύγουσι καὶ πολλαὶ οὖσαι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὰν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει, οὐδ' ἢν μία τύχῃ οὖσα, ἀλλ' ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. 18 Καὶ νῦν μὲν ἐπικατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα, παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς, καὶ μαθήσονται, χωρὶς γενόμενοι, οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν, ὥσπερ νῦν, ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, [καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου,] οἱ δὲ καὶ ὄπισθεν· ὅρα, μὴ πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν δεήσοι. Πρὸς δ' ἔτι, ἔφη,

§. 18. Verba καὶ ἄλλοι ... πλαγίου puerilia, quae in Guelf. non leguntur et a Philelpho non ſunt expreſſa, cum Zeunio ſpuria iudicamus: ἐκ πλαγίου de vtroque latere intelligendum: ſic *de re equeſtri* VI, 3 et 6. Quod ſi auctor h. l. vtrumque latus indicare voluiſſet, certe et ante dixiſſet ἐξ ἑτέρου ſ. ἐξ ἑνὸς πλαγίου, et pro καὶ ἄλλοι deinde αἱ δὲ. — Πρὸς δ' ἔτι etc. Praeclare auctor exprimit morem hominum callidorum, qui veras rationes, quibus in ali-

ἔφη, οὐ βουλοίμην ἂν ἔγωγε νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι.

19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλὰ μηδένα σύ γε ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἕπεσθαι δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἑκάστῳ ἥκοιμεν ἄγοντες, ἐφ᾽ οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐ διωξόμεθα· (πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν;) ἢν δέ τι ἢ ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν, ἤ τι ὑπολειπόμενον, ἥξομεν πρός σε ἄγοντες. 20 Ἐννόει δ᾽, ἔφη, ἔτι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. 21 Ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης· Ἀλλ᾽ εἴγε μέντοι ἐθέλων τις ἕποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμψον τοίνυν μοι τινά, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων τούτων, ὃς ἐρεῖ, ἃ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὅντινα ἐθέλῃς τούτων. 22 Ἔνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ Φήσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι, καὶ φιληθεὶς, παρών. Εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ, ἔφη, ἔμοιγε οὑτοσί.

aliquam partem impelluntur, ſtudent diſſimulare. Multa primo, quae honeſte dici poſſunt, copioſe exponunt, et ad extremum, quam breuiſſime, quaſi nihil inſit momenti, verum et vnum ſuum conſilium, ſiue cauſam, ob quam agunt, adiiciunt. Cordatiores id facile animaduertunt: vnde Xenophon ab initio (§. 13.) monet, orationi Cyaxaris nihil tribuendum eſſe; probabilem cauſam, quare ipſe hoſtes perſequi nolit, hanc eſſe, quod malit genio indulgere, quam ſe rurſus obiicere periculis.

§. 21. τ. ἀξιοπίστων τ. Cyrus vno verbo omnium horum beneuolentiam captat. Significat autem, omnes Medos, qui ad ludum et compotationem hic adſint, dignos eſſe, quibus Cyaxares imperium committat. Neque minor eſt vrbanitas Cyaxaris, qui dicit: λαβὼν ... τούτων, quaſi dicat: πάντες εἰσὶν ἀξιόπιστοι.

§. 22. ὁ Φήσας etc. *Artabazus* nomine, I, 4, 27. VI, I,

οὑτοσί. Οὗτος τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἑπέσθω· Καί, λέγε σύ, ἔφη, τὸν θέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. 23 Οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξῄει. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε· Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. Οὔκουν ἀπολείψομαί σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἄλλοις προθύμως λέξεις; Κἀκεῖνος ἐπομόσας, Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω, καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. 24 Τότε δὴ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρους, τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ καλλίστου, καὶ, τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

I, 9. — λέγε ... Κύρου, ad verbum: *dicas tu, vt is, qui velit, eat cum Cyro;* h. e. me cuique, qui cum Cyro nouam expeditionem ad persequendos hostes suscipere velit, hanc in militiam abeundi facultatem dare.

§. 23. εἰ τοῦτο λ. *si hoc intelligi vis*, s. *si cum voluptate videre aliquem in eo ponis, vt ab eo, cuius adspectu delectemur, nunquam discedamus* Sic saepe τὸ λέγειν, „*sagen wollen, zu verstehen geben.*“ Particula εἰ potest accipi pro *siquidem*, *quandoquidem*. — λέξεις, vel *te nolle a me discedere*, vel *vt nec alii me relinquant.* Prior explicatio defendi potest, vt simplicissima, et verbis §. 24. conueniens ὅτι αὐτὸς etc. Sed rei ipsi s. consilio Cyri posterior est magis accommodata, et hanc ob causam magis probanda. Zeunius e libris Brodaei, Philelphi et Camerarii recepit: ἄλλους ... ἐξάξεις, quod in hoc sermone prorsus omni caret lepore et a lectore, sensu elegantiae Atticae imbuto, respui debet. Quomodo enim sequitur, vt qui alterum cum voluptate adspiciat, alios *euocet, excitet ad militiam?*

§. 24. αὐτός γε, *se quidem* s. *quod ad ipsum quidem attineret.* Ergo Artabazus suo exemplo reliquos excitare volebat, vt constanter Cyro manerent addicti.

SECTIO

SECTIO XXX.

Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis omnibus et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcaniosque in fidem recipit.

C. II. Πράττοντος δὲ ταῦτα τοῦ Κύρου, θείως πως ἀφικνοῦνται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὅμοροι μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολύ· διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν· ἔφιπποι δὲ καὶ τότε δὴ ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις· οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν, οὔτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύνοις. Καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον, ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵνα, εἴ τι ὄπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. 2 Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. Στρατεύονται γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ, μεθ' ὧνπερ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οἱ Ὑρκάνιοι οὕτως. 3 Ἐννοηθέντες δὲ, οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν· ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. Καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς

§. 3. αὐτοῖς νῦν κ. Recte Zeunius αὐτοῖς refert ad καλὸν, non ad ἔδοξεν, *ipsis commodum esse putabant*: non enim indicare poterant, num omnino cuique nationi iam expediret.

μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ηὔξετο. 4 Οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ, ὅτι μισοῖεν τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν δὲ, εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγήσοιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο, τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὴ ἐπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. 5 Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτοὺς, Καὶ δοκεῖτε ἂν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτοὺς, πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. 6 Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι, κἂν αὔριον ἕωθεν εὔζωνοι πορεύοιντο, καταλήψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἁμαξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε τὴν προτεραίαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν πορευθέντες ἐστρατοπέδευνται. 7 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν, ὧν λέγετε, πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἀληθεύετε; Ὁμήρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἐλάσαντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πεποίησο, καὶ δεξιὰν δὸς, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. 8 Ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἦ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσω-

§. 4. ἡγήσοιντο, scil. τὴν ὁδὸν: viae tantum duces esse volebant, non principes in bello sub ipsorum auspiciis gerendo. Omnino veteres, regionum exterarum non multum gnari, ducibus vt plurimum egebant. Cf. II, 4, 22. III, 2, 28.

§. 6. Vel modestia quadam, vel, quod verosimilius est, ignauia Cyro suadent, vt postero die exeat. Putant enim, eum cum suis non magis acrem et strenuum esse, quam reliquos illarum regionum populos.

§. 7. δεξιὰν δὸς: De hoc fidei dextra datae more Brissonius p. 107. insignem Diodori Sic. locum habet: τὴν δεξιὰν ἔδωκε τῷ Θετταλίωνι· ἐστὶ δὲ ἡ πίστης αὕτη βεβαιοτάτη παρὰ τοῖς Πέρσαις. — Hinc φέρειν ταυτὰ h. l. est φέρειν τὴν δεξιὰν, vt Exped. Cyri II, 4, 1, dicitur; nunciare fidem more illo solenni datam. Vid. interpretes ad Nep. XIV, 10.

δώσωσιν, ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ᾽ αὐτῷ. Καὶ νῦν δ᾽ ἔτι ἰδεῖν ἔστιν Ὑρκανίους καὶ πιστευομένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

9 Ἐπειδὴ δ᾽ ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φάους ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης, ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα· 10 τῶν δὲ Μήδων ἐξῄεσαν οἱ μὲν, διὰ τὸ παιδὶ Κύρῳ ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι· οἱ δὲ, διὰ τὸ, ἐν θήραις συγγενόμενοι, ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον· οἱ δὲ, διὰ τὸ χάριν εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει· οἱ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν· οἱ δὲ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῳ συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο· (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο) πολλοὶ δ᾽, ἐπεὶ καὶ τοὺς Ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη ὡς ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῄεσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. 11 Οὕτω δὴ καὶ οἱ Μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκῃ, ἀλλ᾽ ἐθελούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες. 12 Ἐπειδὴ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἐξελ-

§. 10. οἱ δὲ, * ὅτε: Ante ὅτε ponunt quidam e Philelpho et marg. Steph. ὅτι, quo nimis conciduntur sententiae et ingratus exsistit sonus. Videtur Xenophon inde ab his verbis, omissa particula causali, caussas nude posuisse.

ἐξελθὼν ἐπῄνεσέ τε αὐτοὺς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνηθῆναι χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. Τέλος δ' οὖν εἶπεν, ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοὶ, ἐκείνους δὲ ἕπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύωνται, ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καίριον.

13 Ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς Ὑρκανίους. Καὶ οἱ ἠρώτων, Τί δὲ οὐκ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; Καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέγεται, Ἐννοῶ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάντες τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις χερσίν. Οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι, ὡς, ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. Καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ ὑστάτους πορεύεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. 14 Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι, τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὐχὶ τοὺς Ἀσσυρίους, οὐδὲ τοὺς Λυδοὺς, οὐδὲ τοὺς συμμάχους ἑαυτῶν ἔτι ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ, μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικράν τινα ἑαυτῶν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι, καὶ παρόντων καὶ ἀπόντων.

15 Πορευομένων δὲ, ἐπεὶ νὺξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ

§. 12. αὐτοῖς, *Medis*; καὶ σφίσιν, et *ipsis*, *Persis*.
§. 13. Pro ambiguo et minus necessario πάντες rectius, opinor, legeris πάντως.

τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φρίκην μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θάρσος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὡς δὲ εὔζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα κνέφᾳ πλησίον γίγνονται τοῦ τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. 16 Ὡς δ᾽ ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι, γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. 17 Ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ως τάχιστα ὑπαντᾷν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. Συμπέμπει δὲ τινὰ καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ὑρκανίοις, ὅτι, ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. Οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ὑρκανίους.

18 Ἐν ᾧ δ᾽ ἐσκόπει τοὺς Ὑρκανίους ὁ Κῦρος, ὅ τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ὅτι τοῦτ᾽ ἔστι τὸ πλησίον Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς, καὶ τῶν ἡμετέρων τὶς σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. Ἐὰν μὲν οὖν οὕτως ἴωσι, δεξιοῦσθε τε αὐτοὺς, καθ᾽ ὃν ἂν ᾖ ἕκαστος, καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, πρώτων εὐθὺς πειρᾶσθε μηδένα λιπεῖν. 19 Ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων, ἥσθησάν τε, καὶ ἀναπηδή-

§. 17. ὡς ἂν, recte Zeunius: *quocunque modo, siue hostiliter, siue amice.* — αὐτοὶ, Persae.

§. 18. Καθ᾽ ὃν ἂν ᾖ ἕκαστος, *prope quemcunque fuerit quisque vestrum, s. obuium quemque.*

πηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάῤῥυνον. 20 Ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. Τοῦτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἴπατε, ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε, ἔνθα αἱ ἀρχαί εἰσι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγην.

SECTIO XXXI.

Cyrus hoſtium aggrediendorum et perſequendorum modum docet, quos oppreſſos, nullo reſiſtente, maxima clade afficit.

21 Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς, ὦ Ὑρκάνιοι, (ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι) εὖ χρὴ εἰδέναι, νῦν ὅτι ἐν τούτῳ ἐσμὲν, ἔνθα μαλακισάμενοι μὲν, πάντων ἂν τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν· (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι, ἐφ' ἃ ἥκομεν) ἢν δὲ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων καὶ εὑρημένων, τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. Ἡττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε συντεταγμένοι, οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, κατειλημμένοι ἔσονται. 22 Εἰ οὖν ἡδέως βουλοίμεθα

§. 21. ὦ Ὑρκάνιοι: Cur non ὦ Ἀρμένιοι καὶ Ὑρκάνιοι? Armenii et prius adiuncti, et valentiores equitatu. Vid. III, 2, 34. III, 3, 4. IV, 2, 1. Atque etiam V, 3, 42. et VIII, 3, 18. Armenii prius nominantur, quam reliqui ſocii. Reſpondere licet, Medos et Armenios iam vt vnum populum conſiderari. Sic IV, 2, 32. Vid. ad IV, 5, 3.

θαι καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βουλεύσασθαι, μήτε παρασκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν, ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν· ἀλλὰ γέῤῥα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἥκειν νομιζόντων. 23
Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν, προπορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων λανθάνωμεν ἔτι πλεῖστον χρόνον. Ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ὡς, ἐάν τι δέῃ, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον.
42 Ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόῳ τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιασθῆτε· τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. 25 Ἢν δὲ (τὸ πολλοῖς δὴ συμβεβηκὸς κρατοῦσι) τὴν τύχην ἀνατρέψαι γίγνηται, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἁρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτι ἀνήρ ἐστιν, ἀλλὰ σκευοφόρος, καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. 26 Ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι, ὅτι οὐδέν ἐστι κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν. Ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ χρήματα, καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. Πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον

§. 25. Ἢν δὲ ... γίγνηται: Pro hac inepta sententia paullo meliorem Zeunius e Guelf. recepit, cuius prima verba sunt Ἂν δὲ νικῶμεν. Sed sine aliqua bene ominantis formula Cyrus hoc eo minus dixisset, quia de victoria certus iam videri volebat, et Hyrcaniis ab initio eam spem dederat. Equidem pro ἢν legerim μὴ, hoc ceterum totius loci sensu *Ne vero id, quod multis victoria iam parta accidit, nobi eveniat, vt fortunam nostram evertamus, cauendum est* etc. — Pro δὴ Muretus eleganter coniicit ἤδη. Supra enim huius particulae vim in talibus sententiis aperuimus.

μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασώσωμεν· ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται. Καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὡς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα.

27 Ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους, καὶ ἐκέλευσεν ἅμα πορευομένους τοῖς αὑτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταυτὰ σημαίνειν· (ἐν μετώπῳ γὰρ οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥστε ἀκούειν) τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. Ἐκ τούτου προηγοῦντο μὲν οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκὸς, παρέταξε. 28 Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ φάος ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δὲ ἐγίγνωσκον ἤδη· οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δ' ὡπλίζοντο· οἱ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλίνουν· οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα· οἱ δὲ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἡλίσκοντο· οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὥρμων. Οἴεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς· πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' ἀμαχητεὶ ἀπώλλυντο. 29 Κροῖ-

§. 26. ὁ ἁρπ. ἔχεται, *is, qui praedari vult*, *continetur* ſ. *comprehenditur*, vt ſcil. ſaluus ſit.

§. 28. Minus bene compoſita eſt haec narratio, quam quae de priori pugna III, 3, 6. ſſ. legitur. Primum de ipſa Perſarum incurſione nihil dicitur. Quodſi hoſtes eo modo, quo hic narratur, fugam ceperunt, antequam Cyrus impetum facere vellet, hoc ipſum videtur fuiſſe commemorandum. Deinde non ſatis apparet, cur tantum *mirati* quidam, non *terrore percuſſi* dicantur; praeſertim cum ante dictum ſit (§. 21.), fore, vt quidam (prae terrore ac ſtupore) nec ſupplicare nec fugere poſſint. Sententia autem οἴεσθαι δὲ ... αὐτοὺς omnium minime probari poteſt. Cum enim ea, quae inde ab initio ſibi dicuntur,

29 Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς θέρος ἦν, τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτὸς, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο κατὰ τὸ ψύχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. 30 Καὶ τὸν Φρύγα ταυτά φασι ποιῆσαι, τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. Ὡς δὲ παρῄσθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων ἑαυτοὺς, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ κράτος. 31 Τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων, ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. Τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων· ἐν γὰρ τῇ ἑαυτῶν ὄντες χώρᾳ, ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον. 32 Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. Ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας περιελαύνειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἐξιόντας ἴδοιεν, κατακαίνειν· τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν

cuntur, non neceſſaria (ſ. quod dicunt, *eſſentialia)* ſint, verum διατυπώσεως ornamentum conſtituant, repugnans hac ſententia fit oratio, vt illa omnia vere hiſtorica et neceſſaria videantur, ſed ſimul ſatis inepta et frigida. Sed quia facile apparet, illa ſpectare ad ornatum, vt pictura quadam lector delectetur, videtur auctor defeciſſe in artificio extremo, et inchoatum opus, quod non poſſet aut non vellet perficere, abieciſſe.

§. 30. ἄρχοντα Φρ. Ex hoc probabilius fit, quod ſupra II, 1, 5 coniecimus, pro ἔχοντα ſcriptum fuiſſe ἄρχοντα. — Ὡς δὲ παρῄσθ. etc. h. e. *Cum vero intelligerent paene* (ſ. *ſuſpicarentur*), *quid accidiſſet, ex eo, quod fuga quidam ad ſe pervenirent, re audita, ipſi quoque intentis viribus fugere coeperunt.*

§. 31. Τὸ δὲ πλ. ... Ἀραβίων. In tali Graecorum et Latinorum ſtructura vnum verbum vt bis poſitum intelligi debet, quod hic adeo ſupplendum eſt. Μέρος ſcil. cogitatione ad πλεῖστον addas, et ſenſus erit clarus: Τὸ δὲ πλ. μ. τῶν ἀποθ. ἦν μέρος Ἀσσ. etc.

§. 32 κρατοῦντας ſcil. ποιεῖν. Sententia autem poſcit, vt de Medis et Hyrcaniis *equitibus* cogitemus. Forte ergo huic verbo adiectum fuit καὶ ἱππέας. Nam non omnes victores hoſtem perſequuntur.

τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς, ἢ πελτασταὶ, ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν· ὅστις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερηθήσεσθαι· τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες, ἐν τάξει περιίστασαν. 33 Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐῤῥίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν, οἷς ἐπέταξεν, ἔκαιον.

SECTIO XXXII.

Cyrus per seruos captiuos parat commeatum et summa cura prouidet, vt socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi deuinciat.

34 Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ποιεῖν. Σκοπῶν δὲ, ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ἐστὶν, εἶναί τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσται. 35 Καὶ τοίνυν ἔγνω, ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι ἂν ἦν, διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυττε δὴ, παρεῖναι πάντας τοὺς ἐπιτρόπους· εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. Οἱ δὲ, ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. 36 Ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν οἷς ἐστι πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τού-

§. 35. εἰκὸς ... ἂν ἦν inter se iungenda sunt, „*daß es wohl natürlich sey.*“

τούτους εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν, οἷς μηνὸς ἦν· ἐν δὲ τούτῳ σχεδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. 37 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς, Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως, ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἑκάστῃ σιτία καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ᾖ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ τἆλλα δὲ πάντα, ὁπόσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε· ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται, ὁπότεροι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. Εὖ οὖν ἴστε, ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν, ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. 38 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον. Ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, γιγνώσκω μὲν, ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν προτέροις τῶν ἀπόντων συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσπουδασμένοις σιτίοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς, ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἡ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. 39 Εἰ δὲ τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν, ὥστε, καὶ πρὶν εἰδέναι, ὅ τι πράττουσιν, ἠριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθε-

§. 37. ὁπότεροι ἂν, *ſive Perſae, ſive Aſſyrii.* Cogitare debemus, Cyrum hic cum ſervis agere, quos non neceſſe erat veram noſſe rerum conditionem: et fortaſſe credere debemus, ſeruos illos eo maiore induſtria res neceſſarias congeſturos fuiſſe, ſi ſpem quandam reliquam habuerunt de dominorum ſuorum victoria. Alii legunt ὁπότε ἂν, quod repugnare videtur τῷ αὐτίκα μάλα.

ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα, συμμάχων ἀποροῦντες. Τὸ δὲ τῶν πονούντων καὶ κινδυνευόντων ἐπιμεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. 40 Ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὡς, εἰ μηδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὡς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω, οὔτε μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν, ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. Ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὦσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια. Ἔτι δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες, ὅπου εἰσί· κἂν ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. 41 Ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σῖτον προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τοιοῦτον ποτὸν, ὁποῖόν τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ μήτε ὕπνου, μήτε ἀφροσύνης ἐμπίπλασθαι. 42 Ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ οἶδα, ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐστὶν, ὧν οὐκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν (κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς συγκατειληφόσι) νοσφίσασθαι, ὁπόσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ, δικαίους φαινομένους ἐκείνοις, τούτῳ πρίασθαι ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς, ἢ νῦν, ἀσπάζεσθαι ἡμᾶς. 43 Δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα,

§. 41. μήτε ὕπνου scil. ἐκ πλησμονῆς: — μήτε ἀφρ. scil. ἐκ μέθης. §. 40.

§. 42. A verbo πρίασθαι non modo pendet αὐτοὺς, sed et reliqua in vnam sententiam iuncta. Hoc melius, quam cum Zeunio ante ἀσπάζεσθαι intelligere εἰς s. πρός.

§. 43. Quae ante a Cyro sociis prouisa sunt, facile quisque probauerit. Sed quod praedam etiam, eamque non modo capiendam, sed iam captam quoque et asseruatam, eorum arbitrio diuidendam relinqui vult, id sane minus prudenter fieri videtur. Nondum satis norat Armeniorum et

ματα, ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ὑρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ἐπιτρέψαι· κἂν τι μεῖον ὑμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγήσασθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. 44 Τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι, ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παράσχοι· τὸ δὲ, ταῦτα προεμένους, ἐκεῖνα κτήσασθαι, ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦθ᾽, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀενναότερον ἡμῖν δύναιτ᾽ ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. 45 Οἶμαι δ᾽, ἔφη, καὶ οἴκοι ὑμᾶς τούτου ἕνεκεν ἀσκεῖν, καὶ γαστρὸς κρείττους εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων, ἵν᾽, ὁπότε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ὅτῳ δ᾽ ἂν ἐπὶ μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδειξαίμεθα τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ.

46 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· συνεῖπε δ᾽ αὐτῷ Ὑστάσπας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε. Δεινὸν γάρ τ᾽ ἂν εἴη, ὦ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν, εἰ ἐμ-

et Hyrcaniorum animos: conceditur illis iam insperata, aegre autem illis posthac adimenda potestas, si ea fuerint abusi. Nam quae IV, 3, 4 dicuntur, ὅπως δ᾽ ἂν ... οὐκέτι ἐγὼ ὁρῶ, et §. 6. ibid. οὐκ εὔδηλ. ... καὶ μᾶλλον, ea videntur argutius quam verius dicta. Etenim si eorum, per quos vicit imperator, arbitrio tanta res committenda est, multo minus Pheraulas II, 3, 12. praemiorum distributionem Cyro decernere, ac reliqui (§. 16.) assentiri poterant, cum adhuc de solis ageretur Persis, apud quos iura prorsus aequa obtinerent. Veruntamen in re tam lubrica satis prudenter agentem videmus Cyrum IV, 5, 44. ff.: et cum de hac ipsa re caute respondendum esset, dicitur hanc ob causam ὁ Κῦρος ... προσηνέχθη. Coniici videlicet ex illo loco potest, Cyrum hac ratione prospicere voluisse, vt ne Medi et Hyrcanii captos equos sibi vindicarent. Denique euentus ipse, dixerit Xenophon, satis docuit, illam liberalitatem Cyro nihil detrimenti attulisse.

§. 46. γὰρ τ᾽ ἂν dicitur pro γάρ τοι ἂν. Sic μέν τ᾽ ἂν cum optatiuo ap. Platonem saepissime occurrit. Euphoniam in his Attici videntur secuti. Cum τοι idem sit quod οὖν, ad euitandum in monosyllabis concursum litterae ν pro οὖν posuerunt in his τοι cum apostropho. — ἐμ-

ποδών τι ποιησαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρέποντα ἡμῖν δοκοίημεν ποιεῖν. 47
Ὁ μὲν Ὑστάσπας δὴ οὕτω συνεῖπεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνῄνουν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου πέντε ἄνδρας ἕκαστος τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιϊόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον, ἢ ὡς δεσπόται. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

SECTIO XXXIII.

Perſarum res equeſtris decernitur.

C. III. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν, ἁμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες, προσήλαυνον μεστὰς, ὧν ἐδεῖτο ἡ στρατιὰ, οἱ δὲ καὶ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων, τῶν μὲν, γνησίων, τῶν δὲ, καὶ παλλακίδων, διὰ τὸ κάλλος συμπεριαγομένων· καὶ ταύτας εἰληφότες προσῆγον. 2 Πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν, οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι, ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες, ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ἂν, εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν.

ποδών τι pro ἐμπ. κατά τι, *vllum impedimentum.* — οὐκ ἂν ... ποιεῖν: Haec videntur ab inepto grammatico addita, qui non videret, prima periodi verba Δεινὸν ... εἴη in hac argumentatione a minori ad maius cum extremis εἰ ἐμπ. ... πείθεται cohaerere. Per ſe illud non *abſurdum et repugnans* (δεινὸν) eſt, ſi quis ad feram acrius perſequendam a cibo tantisper abstinet, vt poſt ἄξιον ſenſus plane abſolutus videri debeat. Veruntamen ſi quis haec per ſe non inepta, ſed hic non ſat grauia verba tueri vult, certe ad aliquam correctionem confugere, poſt πείθεται v. g. καὶ addere debebit. — ἃ τῶν ... πείθεται eleganter dicuntur *cupiditates*, maximeque (ex antecedd.) *cibi et potus ac pecuniae acquirendae.*

ζειν. Ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

3 Ὁ δὲ Κῦρος, θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων, ὡσπερεὶ κατεμέμφετο καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτᾶσθαί τι, αὐτοὶ δ᾽ ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑποκαταμένειν. Καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες, ἀποδεικνύντες Κύρῳ, ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προστετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ στὰς, ὅπου ἔμελλεν ἂν ἐξακούεσθαι τὰ λεγόμενα, εἶπε τάδε·

4 Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ᾽ ἂν εἰκότως ἡμῖν, δι᾽ ὧν πράσσεται, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ᾽ ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτὰ, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο οὐκέτι ἐγὼ ὁρῶ. 5 Ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς πολεμίους ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τρεπόμενοι, ποίους ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ πελταστὰς, ἢ ἀκοντιστὰς, ἄνευ ἵππων ὄντες δυναίμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ κατακαίνειν; Τίνες δ᾽ ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακουργεῖν ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισταὶ, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος, ὑφ᾽ ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκό-

§. 3. ἀργοτέρᾳ pro ἀργοτέρων: Haec metonymia, qua conditio ipsa hominum iners et ignara dicitur, eo magis hic probanda est, quod in ipsis non erat culpa, sed conditio peditum hoc ferebat, vt iam otiosis esset sedendum.

φυκότων δένδρων; 6 Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ εὔδηλον, ἔφη, ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι, ταῦτα πάντα ὑποχείρια γιγνόμενα οὐχ ἧττον ἑαυτῶν εἶναι, ἢ ἡμέτερα; Ἴσως δὲ νὴ Δία καὶ μᾶλλον. 7 Νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτα ἔχει κατ᾽ ἀνάγκην. Εἰ δὲ ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμεθα, μὴ χεῖρον τούτων, οὐ παντάπασιν ἡμῖν καταφανὲς, ὅτι τούς τ᾽ ἂν πολεμίους δυναίμεθα ἄνευ τούτων ποιεῖν, ἅπερ καὶ νῦν σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; Ὁπότε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοίημεν ἡμῖν αὐτοῖς. 8 Εἶεν. Ταῦτα μὲν δὴ, οἶμαι, οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε, μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν, τῶν Περσῶν γενέσθαι οἰκεῖον ἱππικόν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. Ἆρ᾽ οὖν σκεψώμεθα, ' εἰ βουλοίμεθα καθεστάναι ἱππικὸν, τί ἡμῖν ὑπάρχει, καὶ τίνος ἐνδεῖ. 9 Οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλινοὶ, οἷς πείθονται, καὶ τἄλλα, ὅσα δεῖ ἵπποις ἔχουσι χρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρα-

' §. 8 ... 14. Singularis quaedam ſimplicitas et claritas ineſt in hac ſermonem quotidianum imitata disceptatione, quae virtutes cum per ſe multum valent, tum hic eo plus, quod Cyrus ſedate agit, et in vtramque partem omnia conſiderat, quaſi ſecum ipſe deliberans, neque tam vt perſuadeat, quam vt quid optimum factu ſit, exploret.

§. 9. καὶ τἄλλα ... χρῆσθαι: Sine dubio nullus editorum haec verba ſatis diligenter conſiderauit: ſeruarunt enim ἵππους, ſenſumque putarunt ineſſe, quem Philelphus expreſſit: *quibuscunque eos oportet uti, qui equos habent.* At ſic duplex ineſſet ſoloecismus; ὅσα nempe pro ὅσοις et ἔχουσι pro ἔχοντας: nam δεῖ, *oportet*, vbique ponitur cum accuſatiuo perſonae, et χρῆσθαι cum perſonae datiuo. Accuratius ergo examinanti hunc locum et in omnes partes verſanti in mentem mihi venit, cum tam ſaepe in codd. mss. terminationes οις et ους inter ſe permutentur, ἵπποις ponendum eſſe pro ἵππους. Hoc ſumto locus ad verbum ita poteſt

θώρακας μὲν, ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθ' ἄν. 10 Τί δὴ τὸ λοιπόν; Δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. Οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν, ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως, ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. Μὰ Δί'· οὐδὲ γὰρ τῶν ἐπισταμένων νῦν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο. 11 Ἀλλ' εἴποι ἄν τις, ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. Καὶ πότερον οἱ παῖδές εἰσι φρονιμώτεροι, ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα, ἢ οἱ ἄνδρες; πότεροι δὲ, ἐὰν μάθωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; 12 Ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν, ὅση οὔτε παισὶν, οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον, ὥσπερ τοῖς παισί· προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι, τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχολὴ, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. 13 Ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν, χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων, ἢ αὐτοὺς τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ, οὐχ ἡδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι καταλαβεῖν; Ἐκεῖνο δὲ οὐκ εὐπετὲς, τὸ, ὅ τι ἂν δέῃ ὅπλον φέ-

potest verti: *et reliqua, quae habentibus equis uti oportet*; h. e. *et reliqua, quae cum habeant equi, uti (his equis) oportet.* Vidi deinde non ita magna cum voluptate, in marg. Steph. et in Guelf. a manu prima ἵπποις esse scriptum: sed eo minus dubitaui hoc in textu reponere.

§. 11. Imponere audientibus potuerint haec cum interrogatione prolata. Verum monendi sunt adolescentes, et φρονιμωτέρους esse τοὺς παῖδας, ὥστε ... ἄνδρες, et ἱκανωτέρους τ. σ. ἐκπονεῖν.

ῥειν, τὸν ἵππον τοῦτο συμφέρειν; οὐκοῦν ταὐτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε καὶ φέρειν. 14 Ὃ γεμὴν μάλιστ' ἄν τις φοβηθείη, μὴ, εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς, πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κἄπειτα μήτε πεζοὶ ἔτι ὦμεν, μήτε πω ἱππεῖς ἱκανοὶ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα, ἱππεύειν μαθόντες. 15 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ, συναγορεύων αὐτῷ, ὧδε ἔλεξεν·

Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἢν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος πτηνὸς γενέσθαι. 16 Νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ, ἤν γ', ἐξ ἴσου τῳ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ προσχῶ, κἂν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνηθῶ διατεινάμενος φθάσαι, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι, πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι· ἢν δὲ ἱππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ, θηρία διώκων, τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζων ὥσπερ ἑστηκότα· καὶ γὰρ, ἐὰν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, ὅμως δὲ πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἑστηκότα ἔσται. 17 Ὁ

§. 13. οὐκοῦν τ. φέρειν: Obscurius hoc et minus falsum videtur, si recte intelligo. Sensum nempe hunc eruo, *perinde esse, siue quis ipse arma ferat, siue ferenda imponat equo; modo secum (s. ad manum) habeat.*

§. 16. Ἐξ ἴσου ὁρμᾶται is, qui simul ex eadem statione, s. ex iisdem carceribus („*von ebendemselben Punkte aus*") currere incipit. Opponitur alteri ἀνὴρ ἐξ ὄψεως μήκους constitutus, qui adeo eum, quocum contendit, longissime cursu praevertit. — τῇ κεφαλῇ: Nam intento cursu magis prominet caput, vt haec mensura non inepte sumta sit. Charpentier ad sensum apte: *d'un pas.* — ἐὰν ἀμφ. ... ἔσται: Hoc vult Chrysantas, si aeque celeri cursu venator et fera ferantur, ita vt ille aequo semper spatio dissitus feram premat, hanc visu et specie, (quam *fraudem opticam* vocant,) eodem loco stare immotam.

17 Ὃ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ, ἔφη, ζώων ἐζηλωκέναι ἱπποκενταύρους, εἰ ἐγένοντο· ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχὺν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἱρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀνατρέπειν. 18 Οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα, ἱππεὺς γενόμενος, συγκομίζομαι πρὸς ἐμαυτόν. Προνοεῖν μέν γε ἕξω πάντα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὁπλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ᾽ ἐναντίον ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ· ἀλλ᾽ οὐ συμπεφυκὼς δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἱπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτό γε κρεῖττον, ἢ συμπεφυκέναι. 19 Τοὺς μὲν γὰρ ἱπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις εὑρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλῶν δὲ τῶν ἵπποις ἡδέων πεφυκότων, πῶς αὐτῶν χρὴ ἀπολαύειν. 20 Ἐγὼ δὲ, ἢν ἱππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου δήπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ,

§. 17. Ὃ, i. e. δι᾽ ὅ, *quapropter*, vt bene Zeunius.

§. 18. Particula οὐκοῦν fine interrogatione pofita iam quartum h. l. inde a §. 9. legitur. Videtur ea hactenus differre a fimplici οὖν, quod haec verbis prioribus fententiae fubiicitur, illa primum vbique locum obtinet, haec in omni oratione, illa autem in genere minus fublimi adhibetur, maximeque in dialogis et vbi fimilis viciffitudo loquentium maximeque difceptantium exprimitur. Indicat autem τὸ οὐκοῦν non modo conclufionem ex antecedentibus, fed et fententiam per fe fatis euidentem, vt in ea quis acquiefcere poffit; ficut etiam τοι ponitur et οὖν in affirmando, vt ἐστὶ γάρ τοι ταῦτα, πάνυ μὲν οὖν. Hoogeveenus autem, (in doctr. de particulis) fere vbique οὐκοῦν *nonne igitur* verti vult, vt negatio in οὐκ infit: et mire fe torquet, vt etiam imperatiuis iuncto hanc vim afferat. Sed confideret quis v. g. locum Platonis Sympof. (Vol. X, p. 170. f.) Οὐκοῦν κάλει αὐτὸν, καὶ μὴ ἀφήσῃς. Hic fi οὐκοῦν negationem ironicam habere debet, quam H. ftatuit, etiam ἀφήσῃς, non μὴ ἀφήσῃς, continuata ironia, dicendum erat. Sed omnino tale genus ironiae obfcurum et frigidum effet. Saepius in editis libris poft tale οὐκοῦν interrogationis nota ponitur, eoque oratio redditur inepta et frigida, vt Xen. Memor. III, 8, 9. Aelian. V. H. II, 1.

ταβῶ, δειπνήσω, καὶ ἀμφιέσομαι, καὶ καθευδήσω, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱπποκένταυρος καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι; 21 Ἔτι δ᾽, ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω τοῦ ἱπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο, καὶ δυοῖν ὤτοιν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ ὠσὶ προαισθήσομαι· πολλὰ γάρ φασιν ἀνθρώποις καὶ ἵππον τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. Ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν ὑπερεπιθυμούντων. Νὴ Δί᾽, ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. 22 Ἐκ τούτου δὴ ἔφη ὁ Κῦρος, Τί οὖν; ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἄν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν, ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκενταύρους οἴωνται ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι. 23 Ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνεσαν· ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου οὕτω χρῶνται Πέρσαι, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμοῦ πεζὸς ἰών. Οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν.

§. 21. προακούοντα, e *longinquo audientem*, vt Memor. II, 4, 7. — γράφε, scil. ἐνα- — Xenophontem, vt oratorem, in vtramque partem disputare de rebus potuisse, ostendit comparatio huius loci cum Exped. III, 2, 18. f.

§. 22. f. Mirari hoc loco licet, quantum in ciuitate *mores et instituta* (νόμος) valeant. Auctor ipse I, 3, 3. narrauit, Cyro puero perquam paucos in Persis equos esse visos, quod, vt in montana regione, nec ali commode nec ad vsum adhiberi potuerint. Naturam ergo ipsam superauit mos, non legibus, sed exemplis procerum introductus. Cf. IV, 5, 58. Posterior aetas in mollitiem versa, etsi equos molliter insternere coepit, morem tamen a maioribus traditum seruauit.

SECTIO

SECTIO XXXIV.

Captiui vt contineantur ſub imperio, dimittuntur liberi.

C. IV. Ἡνίκα δ' ἦν ἔξω μέσου ἡμέρας, προσήλαυνον οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτεινον. 2 Ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σῶοι πάντες εἶεν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα, ὅ τι ἔπραξαν. Οἱ δὲ διηγοῦντο, ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἀνδρείως ἕκαστα, ἐμεγαληγόρουν. 3 Ὁ δὲ διηκούετο ἡδέως πάντων, ὅσα ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοι, ἔφη, ἐστὲ, ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε, καὶ καλλίους, καὶ γοργότεροι, ἢ πρόσθεν, ἰδεῖν. 4 Ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν, καὶ πόσην ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ πολλὴν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν, καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτου, καὶ πάντων ἀγαθῶν. 5 Δυοῖν ἂν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχόντων αὐτὰ, καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. 6 Τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀπεκτείνατε, ὀρθῶς ποιοῦντες· (τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην) τοὺς δὲ παραδιδόντας, αἰχμαλώτους ἐλάβετε· οὓς εἰ ἀφεί-

§. 2. ἕκαστα, ſcil. ἐποίησαν, quod ἀπὸ κοινοῦ repetendum.

§. 3. πάντων: h. e. ἐκ πάντων, non περὶ π. Certe humanius erat magisque conſentaneum, vt de ſingulis etiam ex ſingulis cognoſceret. — In laude ipſa ineſt iocus ironia quadam conditus, qua reponitur aliquid illorum magniloquentiae. Cf. Memor. III, 1, 4. init.

ἀφείημεν, τοῦτ᾽ αὖ σύμφορον ἂν, ὡς ἐγώ φημι, ποιήσαιμεν. 7 Πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ᾽ αὖ σιτοποιεῖν τούτοις· (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν αὐτοὺς) ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες, πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. 8 Ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες, αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. 9 Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ᾽ ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. Οἱ δὲ, ἀκούσαντες, συνήνουν ταῦτα ποιεῖν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· 10 Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε, ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε· τοῦ τε λοιποῦ, ἢν οὕτω ποιῆτε, οὐδ᾽ ὁτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἀλλ᾽, ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν, ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν. 11 Ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· ἂν δὲ καὶ ἄλλος ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα· Ὅπως δὲ μηδ᾽ ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη, καὶ ἃ λέγομεν, ἀδόλως· ὁπόσοι δ᾽ ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποτίθωνται ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. 12 Ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαί-

§ 11. ἃ λέγομεν scil. ὅτι οἰκήσετε ... ὥσπερ νῦν §. anteced. — ἡμεῖς καὶ δή: rectius videtur καὶ ἡμ. δή.

§. 12. πράττων τι καὶ δ. Prius est *aliquid negotii nobiscum conficere*, s. *aliquid a nobis impetrare studens*. Haec est vsitata verbi significatio. Interpretes autem de beneficiis Cyro dandis accipiunt. Verum hoc praeuidebat Cyrus, venturos esse multos de priuatis rebus suis, qui habuissent immuni-

φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον, περιέψομεν. Ταῦτ᾽ οὖν, ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. 13 Ἂν δ᾽ ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα, μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ὑμῶν ἄρχωσιν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτ᾽ εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

SECTIO XXXV.

Coena ſumitur et caſtra cuſtodiuntur.

C. V. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν· Ὥρα δὴ, ὦ Μῆδοι τε καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκεύασται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἠδυνάμεθα. Ἀλλ᾽ ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἥμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. 2 Καὶ ὑμεῖς δ᾽, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, διαγάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνὰς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, (γιγνώσκετε δὲ) τοὺς δ᾽ ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε, ὅπου ἥδιστον ὑμῖν· σῶαι μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνθάδε, ὥσπερ καὶ τούτοις. 3 Τοῦτο

munitates quasdam et ſimilia iura, vt ea ſub nouo domino ſeruarent. Qui ergo de his agere volet, hunc vt φίλον Perſae tractabunt : qui vero διδ. τι φαίνηται, hunc habebunt vt εὐεργέτην. Prudenter inprimis hoc additur. In tam ſubita rerum mutatione nouus rex ad tranquillitatem ſeruandam veteres leges et, quantum fieri poteſt, veterem rerum formam ſeruare, et quid moris vbique obtinuerit, ab incolis diſcere debet. Cf. III, 1, 30. Simul ita ſenſus hominum explorat, et, quid audere poſſit aut debeat, cognoſcit.

§. 13. ὅπως ... ἄρχωσιν apte et callide ad gratiam aucupandam expreſſum eſt : obedientia ſub ſplendido imperii nomine illis commendatur.

το δ' ἴστε ἀμφότεροι, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὔπω φίλοι ἡμῖν. 4 Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καὶ ἱμάτια (ἦν γὰρ παρεσκευασμένα) μεταλαβόντες ἐδείπνουν· καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ ἐπιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τῶν ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις· ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. Ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ. 5 Ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπειδὴ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε· καὶ ἐκέ-

§. 2. ἀμφότεροι, *a*) Medi cum Perſis, *b*) Hyrcanii. Sic §. 1. priores in vnum coniunguntur, vt recte Zeunius monet. Vid. IV, 2, 21.

§. 4. καὶ ἱμ. (ἦν ... παρεσκ.) Non librorum veſtigia, ſed rerum ipſarum rationem ſecutus verba ἦν γ. π. non poſt ἐλοῦντο, vbi vulgo ponuntur, ſed poſt ἱμάτια poſui. Nam illo loco παρεσκ. ineptum eſt, cum nihil antecedat, ad quod referri poſſit. Quod ſi velis intelligere *omnia*, quod Philelphi verſio habet, magis etiam inepte dictum ſit, cum idem antecedd. (phis non ſemel expreſſum et commodiore quidem loco repetitum legatur. Contra illud quiſpiam miretur, quomodo in caſtris, et poſt tantos labores, cum fames certe elegantiores apparatus non deſideraret, nec facile veſtes omnibus vltra neceſſitatem ſuppeterent, Cyrus iubere potuerit, vt, priusquam accumberent, veſtes mutarent. Addit ergo auctor, has veſtes iam paratas fuiſſe. Curauerant nempe illi, quibus iniunctum erat IV, 2, 37. vt omnia, quae pertinerent ad conuiuium bene ornatum, pararent. — Veſtes igitur *conuiuales* ſ. *accubitorias*, i. e. *candidas ſaltem et puras* de praeda paratas habebant, quos illi pro veſtibus, puluere et ſanguine foedatis, inducrent. De huiusmodi veſtibus notum Homeri locum Odyſſ. θ, 249 Zeunius indicavit. Commodius alium compares Odyſſ. δ, 50. vbi peregre aduenientes hoſpites cum ancillae lauarunt et vnxerunt, ἀμφὶ δ' ἄρα χλαίνας οὔλας βάλον ἠδὲ χιτῶνας. — ταῦτα ἔλεγεν ... ποταμοῦ; pro ταῦτα ἔλεγεν τὸν λιμὸν καὶ τὸ ὕδωρ, *ſub his intelligi voluerat famem et aquam.* Sed poſt ταῦτα auctor ſingulatim refert, quae in ταῦτα latent. De frugalitate Perſarum in cibo et potu vid. I, 2, 8.

ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρύπτειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτως· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. 6 Ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἴα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐκέλευσεν ἀποσφάξαι· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν εὗρες ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. 7 Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διῆγον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον, καὶ εὐωχοῦντο, καὶ ηὐλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἑάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας.

SECTIO XXXVI.

Cyaxares, cognito suorum discessu iratus, mittit, qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet.

8 Ὁ δὲ Κυαξάρης, ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς, τὴν μὲν νύκτα, ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο, μεθ᾽ ὧν παρεσκήνου, ὡς ἐπ᾽ εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πλὴν ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως καὶ ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφό-

§. 5. *πολλοὶ μὲν γ. ... ἑάλωσαν*: Hoc non sic intelligendum, quasi quidam elapsorum in manus Persarum venerint: sed iidem, qui fugere sunt conati, omnes capti sunt. Anaphora videtur hic interpretes decipere.

§. 6. *τοὺς λαβόντας*, non Assyrios, qui clam surripuerant pecuniam, sed *Persas, qui ceperant illos homines.* Haesi hoc loco aliquando, quod illos, non hos, intellexi, et hoc monendum duxi, si forte idem alii accidat.

§. 8. *τὴν μὲν ν. ... ὁ Κῦρος*: Vid. IV, 2, 9. ss.

ληφότες. 9 Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς ἧκε, πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἤκουεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων, ἑώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι· καὶ εὐθὺς, ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ, λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας, πορεύεσθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε· 10 Ὤιμην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σε, ὦ Κῦρε, οὕτως ἀπρονοήτως περὶ ἐμοῦ βουλεύεσθαι· εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς γε, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. Καὶ νῦν, ἐὰν μὲν Κῦρος βούληται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε. 11 Ταῦτα ἐπέστελλεν. Ὁ δὲ τασσόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ὑρκανίους τινὰς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο, οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῶν. 12 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο, τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν· καὶ ἰσχυρότερον ἔτι, ἢ πρόσθεν, τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἐπεκάλει· καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι.

13 Ὁ

§. 10. Breuiter et abrupte, vt iratus, Cyaxares hic loquens inducitur; neque minus temere, qui et Cyrum temeritatis arguat, et Medos minaciter imperando offendat. In Cyro eſt ἀγνώμων, in Medis et ὠμὸς et ἀγνώμων. Vid. §. 32. extr. — ἐὰν ... βουλ. intellige apodoſin 'καλῶς ἔχει, ſenſu tamen fere ironico: *à la bonne heure.*

§. 12. ἔπεμπεν: Vis imperfecti, vt in actione per aliquod tempus durante hic non aliena eſt: quaſi *inſtabat verbis ei, quem abire iuſſerat.* — τῷ πεμπ. ... ἀπαγγείλοι: hoc quidem

13 Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν· ἀνιώμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, διασχιζομένων ὁδῶν τρίβῳ τινὶ, ἐπλανῶντο· καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσι τισὶ τῶν Ἀσσυρίων, ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτω δὴ ἀφικνοῦνται, τὰ πυρὰ κατιδόντες, περὶ μέσας νύκτας. 14 Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας ὁ Κῦρος, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. 15 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν· Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν, ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. Εἴτε γὰρ, ὅσα ἂν κατεργαζώμεθα, μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἔχοντες ἰσχὺν ἀναφανούμεθα. 16 Δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν, ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. 17 Ἴθι μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι, οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἃ δ' ἔχομεν

 ἡμεῖς,

dem maiori etiam cum temeritate, vt illum etiam a se abalienaret, per quem ceteros vellet ad officium reduci.

ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτά, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν· ὅ τι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἄν, τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸν πατέρα ἐρώτα· τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. Πεμψάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας, ὧν πράττομεν, καὶ φραστῆρας, ὧν ἐρωτῶμεν. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου, καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ παρὰ τοῦ Κυαξάρους ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι τήν τε πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπιέναι Μήδους κελεύει, εἰ καὶ ὁ Κῦρος μένειν βούλεται. 19 Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀποροῦντες μὲν, πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ, πῶς ἀπειλοῦντι ὑπακούσειαν, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. 20 Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ᾽ ἐγὼ, ὦ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι,

§. 17. ὅτι δὲ ... ποιοίην: Zeunius nimis ſtudioſe Graeciſmos ſectatus a vera via videtur aberraſſe. „Graeciſmum,“ inquit, „reſolue ita: Δι᾽ ὅ τι ἐγὼ πέμπω εἰς Πέρσας, ἵνα ποιοίμην αὐτὰ καλῶς καὶ νομίμως etc. *Quantum attinet ad ea, ob quae ego te mitto in Perſidem, vt illa rite et ex inſtitutis patriae faciam, de rebus diuinis conſule patrem meum, ſed de republica ſenatores*“ Sed multa huic rationi aduerſantur. Primo τούτων in hoc ſenſu plane et otioſum et vitioſum ſit, niſi corrigas ſtatim τούτων ὧν ἐγὼ πέμπω. Deinde neſcio, quae arcana moliri videatur Cyrus, ad quae conſtituenda peculiari hac legatione opus ſit, quam deinceps ſecutura ſit alia rurſus legatio. Sed milites ſibi mitti vult; nihil amplius: ſimulque ad captandam ciuium beneuolentiam, praedae partem offert. Sed ne multa, τούτων refertur ad praedam, quam Cyrus geſtu monſtrat, cuius partem auctoritate regis et ſenatorum ad ornandos deos et ad locupletandam ciuitatem in Perſidem ſe miſſurum promittit. — Φρ. ὧν ἐρωτ. Vult interpretes ſiue legatos quosdam mitti, ad quos in rebus dubiis referatur, et a quibus praeſentibus celeriter cognoſcere poſſint, quid fieri oporteat.

§. 18. μένειν: Num hic cogitandum αὐτὸς, an αὐτοὺς? E priori mandato (§. 10.) illud praeferendum: e §. 12 extr. αὐτοὺς potius intelligas. Equidem poſterius hoc probo.

Μῆδοι, οὐδὲν, ἔφη, θαυμάζω, εἰ Κυαξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς, ὅ τι πράττομεν, ὀκνεῖ περί τε ἡμῶν καὶ περὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὰν δὲ αἴσθηται πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι νῦν ἔρημος οὐ γίγνεται, ἡνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν.
21 Ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον, καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον ἔπεισα ἐᾶσαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε, εἰ ἐξίοιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. Καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη σάφ' οἶδ', ὅτι ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι.
22 Νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σὺ, ὦ ἄγγελε, ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ πεπόνηκας· ἡμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλέον προανύτειν, ὧν χρῄζομεν. Σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ὑρκανίων ἄρχων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. 22 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ὑρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Ὑρκάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχειν. Καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ, δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι, σοί τε νῦν ἐχθίονές εἰσιν ἢ ἐμοί·
24 οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσει ἡμῖν

§. 22. ὑπόμεινον προστ. Humaniter et modeste, nec minus exquisite dictum, vt participium sit pro infinitiuo: *Suscipias hoc negotii, vt imperes.*

συμμάχων, ἄλλους δὲ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψόμεθα. Τοῦ δὲ Μήδου ἤκουσας ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ δὲ οὗτοι ἄπίασι, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μενοῦμεν; 25 Οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν βουλήσεται παρ' ἡμῖν. Σὺ μὲν οὖν σκηνὴν εὑρὼν, δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προστάξαι, ὅπερ ἥδιον πράξει, ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ, ὁπόσα ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι ταῦτα ἧκε πάλιν παρ' ἐμέ.

SECTIO XXXVII.

Mittitur nuntius cum mandatis in Perſas, vt nouos milites mittant, ſed cum litteris idem ad Cyaxarem.

26 Ὁ μὲν δὴ Ὑρκάνιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων· ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν, παρῆν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστειλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν, ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κυαξάρει δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἀναγνῶναι δέ σοι, ἔφη, καὶ ἃ ἐπιστέλλω, βούλομαι· ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς, ἄν τι σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. Ἐνῆν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε·

27 ΚΥΡΟΣ ΚΥΑΞΑΡΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἡμεῖς σε οὐδὲ ἔρημον κατελίπομεν, (οὐδεὶς γὰρ, ὅταν τῶν

§. 25. ἐγὼ δ' αὖ ... ἄπεισι, vt partem praedae et ipſe accipiat et inter ſuos distribuat. Hoc ſaltem eſt proximum e §. 53. — ταῦτ': Sic Latini *illa*, *iſta* vel plenius *haec negotia* (Cic. ad diu. II, 5.) de ſtatu reipublicae, ſ. de belli gerendi conditione.

§. 27. Diſerte et grauiter ſcripta eſt, quae hic incipit epiſtola. Cum ea, quae nuncius in mandatis habebat, ad duo commode capita reuocari poſſint, ad prius paucis reſpondetnr §. 27 et 28; ad alterum deinceps magna cum vi, neque tam copioſe, quam breviter

τῶν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται) οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γε ἀπὸ σοῦ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι· ἀλλ' ὅσῳ πλέον σοῦ ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν· 28 οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι, μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. 29 Σκέψαι δὲ καὶ οἵῳ ὄντι μοι περί σε, οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμφῃ. Ἐγὼ μέν γέ σοι ἤγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι, ὁπόσους πεῖσαι δυνηθείην· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος, οὐ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. 30 Τοιγαροῦν τότε μὲν ᾤμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν, νῦν δὲ ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δ' ἀκολουθήσασι πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. 31 Οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ δύναμαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στράτευμα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω, ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἤν τι σὺ αὐτῶν δέῃ, πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ, χρῆσθαι αὐτοῖς. 32 Συμβουλεύω δέ σοι, καίπερ νεώτε-

viter et perspicue; in primis autem admirabiliter §. 29. — Ab initio οὐδὲ scripsi pro οὔτε, ob seq. οὐδὲ μήν.

§. 28. καθήμενοι, (*otiose sedentes*) grauiter pro ὄντες.

§. 31. ὡς ante ἡμᾶς e coniectura Leunclauii ab aliis receptum rursus eiecit Zeunius, quia vulgaris lectio percommodum efficiat sensum: *priusquam nos redierimus* (ad te). Cf. §. 33. vbi eodem modo simpliciter παρεῖναι dicitur. Sed grauior suppetit ratio, quod Cyaxares se ἔρημον relictum conquestus erat. Ergo vt pro equitibus Medorum, dum ipsi redirent, haberet alios milites, haec Persarum manus illi offertur. Denique ineptum et repugnans esset, offerre Cyaxari 40 millia militum ad quemcunque vsum, et tamen simul significare ad breue tantum tempus illos concedi, tempore ceterum prorsus non definito. — ὅπως ἂν ἐθελ. Forte legendum ὅπως αὐτοὶ ἐθελ.

ρος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι, ἃ ἂν δῷς· ἵνα μή σοι ἔχθραι ἀντὶ χαρίτων ὀφείλωνται· μηδ᾽ ὅταν τινὰ βούλῃ πρός σε ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι· μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι, ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκῃς αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. 33 Ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα, ἅ σοί τ᾽ ἂν νομίζωμεν καὶ ἡμῖν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθά. Ἔῤῥωσο.

34 Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος, καὶ ὅ τι ἄν σε τούτων ἐρωτᾷ, ᾗπερ γέγραπται, σύμφαθι. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ τῶν Περσῶν, ᾗπερ γέγραπται. Τούτῳ μὲν οὖν οὕτως εἰπὼν, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέπεμψε· προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν, ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

SECTIO XXXVIII.

De praeda diuidenda ita Cyrus agit, vt equi et omnia, quae ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant.

35 Ἐκ τούτου δὴ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τοὺς ἀμφὶ Τιγράνην·

§. 32. μηδ᾽ ὅταν etc. Prudenter monet Cyrus vtrumque. Primo enim si nihil aliud spectatur, quam vt arcessiti festinent, precibus, promissis, rationibus idem facilius obtinetur: sin castigationis loco minae adduntur, commodius hoc fit, vbi aduenerunt. Alterum autem est praeceptum sapienti homine et imperatore dignum. Vbi enim leui aut nulla de causa, vt h. l., multis simul minaris, hi omnes, quod dicunt, facile communem caussam faciunt, et minaciter agentem denique rident: omninoque vt poenae ita minae, vbi nulla alia medicina restat, non in toto corpore, sed in membris adhibendae sunt. Totum corpus poenae destruunt, minae cum periculo concutiunt et percellunt. Vid. quae ipse Cyrus infra cum Cyaxare disputat V, 5, 11.

§. 34. ἐπιστέλλω ... γέγραπται: Zeunius neque clare satis, neque prorsus recte: *Mandata, quae tibi do ad Persas, sunt*

γράνην· καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἤδη δέ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπήγαγον, καὶ ὅπλα ἔφερον· 36 Ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ, ὅπου περ καὶ τοὺς πρόσθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ κατακαίειν, οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἄν τι σημανθείη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Ὑρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν·

37 Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα, πολλὰ αὐτῶν ἀσύντακτά ἐστιν· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. 38 Καὶ νῦν ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι, ποῖα τούτων ἑκάστου ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι, ὅστις ἑκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, σχεδὸν πάντας· 39 Ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα, καὶ τἄλλ', οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιωτικὴ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι, ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι, ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμέλεσθαι δέοι· ὅστις δὲ εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνωσε, τούτους ὑμεῖς σκε-

ſunt eadem, quae in litteris ad Cyaxarem ſignificaui. Senſus potius eſt: *Quod attinet ad Perſas nobis mittendos, ita tibi mando, vt in epiſtola ſcriptum eſt;* ſcil. πρὶν ... ἐλθεῖν, Κυαξάρει ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως αὐτοὶ ἐθελ. etc.

§. 35. ἀπήγαγον non video, quomodo a ſenſu repudietur, vt vult Zeunius: eſt enim *adduxerunt, vt officium poſtulabat.* Cf. V, 2, 30 et V, 3, 25. Sic non dubito, quin et ἀπέφερον reponendum ſit. Cf. VII, 5, 34.

ψάμενοι, τὸ ἐλλεῖπον ἐκπληρώσατε. 40 Πολλὰ δὲ καὶ περιττὰ οἶδα, ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ ἅπαντα, ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος, εἶχον οἱ πολέμιοι. Ἦλθον δὲ πρός με καὶ χρημάτων ταμίαι, οἵ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον, ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. 41 Καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν καθέζησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὸ παραγγελλόμενον· ὑμεῖς δὲ λαβόντες διαδίδοτε, ἱππεῖ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἁπλοῦν· ἵνα ἔχητε, ἤν τινων προσδεηθῆτε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. 42 Τὴν δ' ἀγορὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους καὶ ἐμπόρους, ὅ τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον· καὶ ταῦτα διαθεμένους, ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῶν τὸ στρατόπεδον. Καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον. 43 Οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἄν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; 44 Ὁ δ' οὖν Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· Ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς, ὅ τι ἂν δέῃ πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω ὑμῖν πράττων πρὸ ὑμῶν, ὅ τι ἂν δέῃ, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; Καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα ἔχοι-

§. 42. καπήλους „*Krämer*:“ ἐμπόρους, „*Großhändler*, (*die wohl ihr Schiff haben.*)“ Plat. II. rep. (Vol. VI. p. 235.) ἢ οὐ καπήλους καλοῦμεν τοὺς πρὸς ὠνήν τε καὶ πρᾶσιν διακονοῦντας, ἱδρυμένους ἐν ἀγορᾷ; τοὺς δὲ πλανήτας ἐπὶ τὰς πόλεις, ἐμπόρους; et pag. 134 ... τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα, οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι· ἢ γάρ; Ναί. ... ἐὰν κατὰ θάλατταν ἡ ἐμπορία γίγνηται. etc.

§. 44. πρὸς τ. ... προσηνέχθη, non ſimpliciter, *reſpondit*, ſed *reſponſum ſuum ita inſtituit*. Nempe in hac re ſane ancipiti oratio erat ita prudenter temperanda, vt Medi et Hyrcanii non omnia ſibi tradita crederent. Vid. ad IV, 2, 43.

ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα, ἢ οὕτως; 45 Ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη ὑμεῖς· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπιστεύσατε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανενεμηκέναι. 46 Καὶ ἐν τούτῳ αὖ ἄλλό τι ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. Ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον, ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρέξουσιν ἐπιμέλεσθαι· ἢν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα, καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. 47 Εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε, οἷς τισιν ἂν δοίητε αὐτοὺς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δέοι) ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμᾶς βούλεσθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν, ἡμῖν αὐτοὺς δότε. 48 Καὶ γὰρ νῦν, ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε, μή τι πάθητε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε, ὅτι οὐ παρῆμεν, ὅπου περ ὑμεῖς· ἢν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἑψόμεθα ὑμῖν. 49 Κἂν μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλείονα ἐπὶ τῶν ἵππων συναγωνιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἢν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρεῖναι, τὸ καταβῆναι ἐν μέσῳ, καὶ εὐθὺς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα· τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδιδοίημεν. 50 Ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Κῦρε, οὔτε ἄνδρας ἔχομεν, οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς ἵππους τούτους, οὔτε, εἰ ἔχοιμεν, σοῦ ταῦτα βουλομένου οὐκ ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων

αἱροί-

§. 46. ἐν τούτῳ, *interim*, (*dum vos illa distribuitis.*)

§. 48. ἑψόμεθα: Bene Zeunius: „Obſerua prudentiam et modeſtiam Cyri ſuadentis. Non enim dicit ἡγησόμεθα ὑμῖν, nec συμμαχήσομεν aut βοηθήσομεν ὑμῖν, ſed etc.“

αἱροίμεθα. Καὶ νῦν, ἔφασαν, λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίει, ὅπως ἄριστον δοκεῖ σοι εἶναι. 51 Ἀλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα, καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά. Πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε, ὅ τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρει ἐξέλετε, ὁποῖ᾽ ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. 52 Καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον, ὅτι γυναῖκας οὖν καλὰς ἐξαιρετέον ἂν εἴη. Γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. Ἐπειδὰν δὲ ἐκείνῳ ἐξέλητε, ὦ Ὑρκάνιοι, τοὺς ἐμοὶ ἐθελουσίους τούτους ἐπισπομένους πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. 53 Ὑμεῖς δ᾽ αὖ, ὦ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους γενομένους τούτους τιμᾶτε, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. Νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρους ἥκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὡς καὶ ἐμοὶ τοῦτο συνδοκοῦν· ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς περὶ ἑκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. 54 Πέρσαις δ᾽, ἔφη, τοῖς μετ᾽ ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χωριτικῶς· ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελώητε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη· ὥσπερ, ἔφη, οἶδα, ὅτι πολὺν γέλωτα ὑμῖν παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι· οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

55 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ᾖεσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρ-

§. 52. Καὶ ὅ τι … ὑμῖν: Valde prudenter hoc Cyrus addit, ne videatur et ipſe auunculum, vt mulieroſum hominem, ridere.

§. 54. οἶμαι δὲ … καταπίπτοντες: Feſtiua eſt correctio, vt totus hic locus de illepido Perſarum habitu multo ſale conditus eſt, cum ſub ſpecie deri-

ξιάρχους καλέσας, ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. 56 Αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. 57 Οἱ δ' ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν· ὁ δὲ, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη βελτίστους, ἔλεγεν, ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν, ἃ ἂν αὐτοῖς διδῶσι· τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν, ἔφη αὐτῷ μελήσειν. 58 Καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους, συνέστησεν αὐτούς· καὶ ἐκέλευσε τά τε γέῤῥα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἕπωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτοὺς δὲ, τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας, ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι· καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν· ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

SECTIO XXXIX.

Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum.

C. VI. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ, ἐφ' ἵππου, σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ

τὰ

deridentis Cyrus et suos et se ipsum exquisita laude afficiat.

§. 55. ἀριθμήσαντας, scil. τοὺς ἱπποκόμους, vt hic accusatiuus ab ἀριθμ. pendeat.

§. 58. ἀρχ τῶν ὁμοτ. pro ἀρχ. ἐκ (s. ἕνα) τῶν ὁμοτίμων.

τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν, ὥσπερ καὶ τἄλλα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. 2 Ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. Ὦ δέσποτα, ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν, καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ, ἥκω πρός σε, καὶ ἱκέτης προσπίπτω· καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαί μοι γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι. Ἄπαις δέ εἰμι ἀῤῥένων παίδων. 3 Ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος, καὶ καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν, ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βασιλεὺς οὗτος, καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί· (ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην, μέγα φρονῶν, ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην) ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς ἐπὶ θήραν αὐτὸν παρακαλέσας, καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγούμενος εἶναι· ὁ μὲν ὡς

φίλῳ

§. 3. μόνος καὶ κ. Recte copula poſt μόνος a Zeunio e Guelf. reſtituta eſt. Nam et polyſyndeti vis eam hic commendat et res ipſa repetit, quia μόνος cum καλὸς et reliquis coniunctum ſignificaret Gobryae et alios fuiſſe filios, ſed minus probos. — Cum Gobryas τοῦτον diceret, in mente habebat, quod §. 4 demum redditur ἀφείλετο τὴν ψυχήν. Dolor autem animi alia interim ſuggerebat, vt hyperbato duriore, ſed quod conveniret menti perturbatae, vteretur, ſaepiusque interrumperet verborum ſtructuram.

φίλῳ συνεθήρα· φανείσης δ' ἄρκτου, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος ἀκοντίσας ἥμαρτεν· (ὡς μήποτ' ὤφελεν) ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν, (οὐδὲν δέον) καταβάλλει τὴν ἄρκτον. 4 Καὶ τότε μὲν δὴ ἀνιαθεὶς ἄρα κατέσχεν οὕτως ὑπὸ σκότου τὸν φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος ὁ μὲν αὖ ἥμαρτεν, (οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστὸν παθὼν) ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὖθις τυχὼν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα, καὶ εἶπεν, Ἀρα βέβληκα [μιᾷ] δὶς ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θῆρα ἑκατεράκις· ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατέσχεν ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἑπομένων ἁρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα, τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχήν. 5 Κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην, καὶ ἔθαψα, τηλικοῦτος ὢν, ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακτανὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας, οὔτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. Ὁ γεμὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ συνῴκτισέ με, καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μου τῇ συμφορᾷ. 6 Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ

τῷ

§. 4. Τὸ *οὕτως* defendi potest affectu narrantis, vt reliqua intelligantur, v. g. *ὥστε συνήδεσθαι αὐτὸν δοκεῖν τῷ ἐμῷ παιδὶ*, ſicut Latini *vsque adeo* dicunt pro *valde*. Zeunius autem e Guelf. *οὗτος*. Ex eo tantum poſt *τότε μὲν* particulam *δὴ* adſciſcere placuit. — [*μιᾷ*] ſcil. *ἡμέρᾳ*. Sed hoc non ſatis commodum. In bonis quibusdam libris illud non legitur.

§. 5. *τὸν ἀγαπητὸν*, non *cariſſimum*, vt credo, ſed *vnicum*. Illud prope friget; hoc autem eſt neceſſarium ad vim orationis: nam confectus iam aetate ſpem nouae prolis non habebat. Bene Graecum eſſe *ἀγαπητὸν* pro *μονογενῆ* ſtatuit

et

τῷ ἐκείνου κακῷ· (πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ) ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη περιήκει, οὐκ ἄν ποτε ἐγὼ τούτῳ δυναίμην εὔνους γενέσθαι, οὐδὲ οὗτός με εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἄν ποτε ἡγήσαιτο. Οἶδε γὰρ, ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς, πρόσθεν φαιδρῶς βιοτεύων, νυνὶ διάκειμαι, ἔρημος ὢν, καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. 7 Εἰ μὲν οὖν ἐμὲ σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι, τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἄν τινος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ μοι, καὶ οὔτ' ἂν ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾷν δοκῶ. 8 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο·

Ἀλλ' ἤνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ, ὥσπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε, καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς τὸν φονέα σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. Λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν, ἥνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; 9 Ὁ δὲ εἶπε· Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρέξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω· καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. Ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος, ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ, πολ-

et Schneiderus in lexico. Sic ap. Demosth. Mid. pag. 567 Reisk. optime exponitur.

§. 6. Ante ἔπαθον fortasse ponendum καὶ. — ὑπηρέτησα, scil. πολλὰ φιλικά. — Post διάκειμαι incisum posui, quia ὡς non pertinet ad ἔρημος ὢν, sed ad illud διάκειμαι.

§. 8. Καὶ φρονῶν, h. e. οὐ μόνον λέγων, ἀλλὰ καὶ φρ. Pertinet ad ea, quae G. dixerat §. 2, ἥκω πρ. ... σὲ ποιοῦμαι.

πολλὰ γοωμένη, ἱκέτευσε, μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. Νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνωμαι. 10 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευόμενος δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν, ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο, πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων. Ὁ δ᾽ ἔλεγεν· Ἢν αὔριον ἴῃς πρωῒ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ᾽ ἡμῖν.

SECTIO XL.

Cyrus de praeda ſibi tributa ornat alios.

11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾤχετο, ἡγεμόνα καταλιπών.

Οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δ᾽ ἐξῃρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν, καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγενῆσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας· δεύτερον δὲ, Κυαξάρει τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δ᾽ ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύοιντο· πάντα γὰρ ἦν πολλά. 12 Προσέλαβον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δ᾽ ἐποιήσαντο καὶ τὸν παρὰ Κυαξάρους ἄγγελον· τὰς

δὲ

§. 9. Νῦν … *φαίνωμαι* vrbane et modeſte: idem valet, quod §. 2, extr. *παῖδα … ποιοῦμαι.*

§. 11. Σουσίδα: Vid. V, 1, 1. — *μουσουργοὺς*, pſaltrias et pellices regum Aſiaticorum: qui quam doctas et quam multas habuerint, interpretes h. l. e Suida maxime docent. — *πάντα … πολλὰ*, *omnis generis res copioſe ſuppetebant.* Sic VIII, 4, 6 *πολλὰ ἕκαστα εἶναι.* Nempe vt in hoc *ἕκαστα*, ſic in illo *πάντα* eſt ſubiectum.

δὲ περισσὰς σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. Τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

13 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρους διαλαβόντας φυλάττειν, οὓς ᾔδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. Φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε· Καὶ μὴν ἐγὼ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἑσπέρας, ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως, καὶ ἤν μοι δῷς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἄν μοι δοκῶ ἥδιον, ἢ οἴκοι μένειν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἴομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι με ᾔτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ, ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. Ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

§. 13. Cum Cyrus τῷ ἀεὶ μάλιστα δεομένῳ vſum praedae ſibi datae ſe conceſſurum dixiſſet, bene *Medus* quidam, vt e populo voluptatibus et deliciis dedito, quaſi vel maxime indigeret tali munere, inducitur: neque minus hoc valet ad declarandam Cyri continentiam, qui pſaltriam modo ſibi adductam homini donet.

XENOPHONTIS

ATHENIENSIS

SCRIPTA

IN VSVM LECTORVM
GRAECIS LITTERIS TINCTORVM
COMMENTARIIS
AD RERVM ET VERBORVM INTELLIGENTIAM
ILLVSTRATA

A

BENIAMIN WEISKE
AA. M.
SCHOLAE PORT. CONR.

VOLVMEN SECVNDVM
CYRI DISCIPLINAM L. V — VIII
CONTINENS

LIPSIAE
SVMTIBVS CASPARI FRITSCH
MDCCXCVIII

XENOPHONTIS
ATHENIENSIS
DE
CYRI DISCIPLINA
LIBRI VIII

IN VSVM LECTORVM
GRAECIS LITTERIS TINCTORVM
COMMENTARIIS
AD RERVM ET VERBORVM INTELLIGENTIAM
ILLVSTRATA

A
BENIAMIN WEISKE
AA. M.
SCHOLAE PORTENSIS CONR.

LIPSIAE
SVMTIBVS CASPARI FRITSCH
MDCCXCVIII

Quae primo huic operum Xenophontis volumini praemisimus satis multa, quia non pertinent ad vnam *Cyri disciplinam*, sed simul ad omnia reliqua eius scripta, nequaquam nobis consentaneum videbatur, vt duplici facta inscriptione prima duo volumina etiam separatim venderentur. Sed tamen cum ex me nonnulli ea de re quaesissent, quorum et rationibus et studiis accommodatum putarem, si vnam *Cyri disciplinam* emere possent, eius rei, quam constanter dissuaseram, etiam auctor esse coepi.

In

In reliquis, inde a tertio, voluminibus hoc institutum minus improbari poterit. Ceterum res, vt opinor, feret, vt, si quis malit pauciora et plurium plagularum volumina, bina in vnum conglutinare et sic deinceps omnia Xenophontis scripta III voluminibus comprehensa in bibliotheca reponere possit.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ε'

SECTIO XLI.

Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspae: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheae.

C. I. ΚΑΛΕΣΑΣ δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπην Μῆδον,
(ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στο-
λὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικὴν, ὅτε παρὰ Ἀστυά-
γους εἰς Πέρσας ἀπῄει) τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλά-
ξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν· 2
ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ Ἀβραδάτα, τοῦ Σουσίου· ὅτε
δὲ ἡλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ
αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὢν, ἀλλὰ
πρὸς τὸν τῶν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχε-
το· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμα-
χίας·

§. 2. πρεσβ. ᾤχετο: Satis clarum est ex h. l. οἴχεσθαι cum participio alius verbi non indicare celeritatem. Frigeret cum

χίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. 3 Κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπης ἐπήρετο, Ἑώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἥν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, ἡνίκα ἐξῃροῦμεν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν αὐτήν· (χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα) ἐπεὶ δὲ, γνῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη, κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. 4 Ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν· διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν, τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ [τῇ ῥώμῃ] καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ,

cum hic tum alibi oratio, ſi hanc vim haberet. — *αὐτὸς*: Cyrus an Abradatas? Quae VI, 1. dicuntur, docent illa quidem, Cyrum plane intactam voluiſſe ſeruari marito: Sed hic tamen ita loquitur, vt coll. §. 1 et 3. Cyrus ipſe intelligi debeat; hoc, opinor, conſilio, vt cuſtos eo diligentius et ſanctius illam ſeruaret, qui crederet, eam ipſius Cyri vel coniugem fore, vel pellicem.

§. 3. *καίπερ καθ.* Aut deeſſe aut ſupereſſe hic aliquid videtur, vt exciderit v. c. *ἐν ὁμοίᾳ ἐκείναις ἐσθῆτι*, aut additum ſit a Grammatico vtrumque verbum. Nam durum eſſet, ſublato poſt *καθημένη* inciſo, vertere: *etiamſi ſedebat velata*: ſcripſiſſet auctor potius, *καίπερ ἐκάθητο*. Senſit hoc Charpentier, qui interpretatur: *Nous remarquames bientot la différence qu'il y avoit entre elle et les autres, encore qu'elle fût converte d'un voile et qu'elle tint toujours les yeux baiſſés contre terre.* Ceterum illud ipſum velamen et obtutus in terram defixus erat, quo a reliquis dignoſceretur. Nam hae certe ſublatis oculis adſpiciebant ingreſſos, cum minus eſſent afflictae, quod dominum aut dominam, non conditionem mutarent. — Elegans eſt Hutchinſoni h. l. ſcholion: „En expreſſam ſummi doloris imaginem! Humi Panthea ſedet, ore velato, deiectis in terram oculis. Haud aliam *Judaeae captae* figuram numi Veſpaſiani Titique exhibent:" etc.

§. 4. *τῇ ῥώμῃ*: Hoc verbum in bonis quibusdam codd.

non

μοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. Δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα καταστάζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. 5 Ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε, Θάῤῥει, ὦ γύναι· καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρί σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι, οὔτε τὴν γνώμην, οὔτε τὴν δύναμιν· ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗ σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, περικατεῤῥήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμωαί. 6 Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι, μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ

non legitur. In mentem cuipiam venire potest, Xenophontem Lacaenarum virtutem Pantheae tribuere voluisse, in quibus etiam robur censebatur: sed quomodo robur e solo stantis habitu iudicari potest? Haud dubie fuit aliter scriptum, v. g. τῇ τοῦ σώματος ἀρ. — Cum ἀρετὴ omnino sit *praestantia* s. *id, quo quis placet*, videtur hic significare *venustatem, quae non in singulis partibus insit, verum in tota forma.* — εὐσχημοσύνη est *decus et gratia in statu corporis et in vestis etiam compositione;* „*Der ganze äußere gute Anstand.*"

§. 5. Cum prior periodi pars interiectis sententiis protracta esset vsque ad τὸ ἀπὸ τοῦδε, primam particulam auctor repetit: ὡς οὖν τ., et apodosin demum subiicit inde a verbo περικατεῤῥήξατο. Male igitur in Zeunii editione periodus dimidiata post verba τὸ ἀπὸ τοῦδε puncto terminatur. — τὴν δύναμιν cum tam absolute hic dicatur, et quidem post εἶδος et γνώμην, virtus in ipso Cyro sita esse debet, non potentia regia, praesertim cum adhuc vel omnino nullam huius generis δύναμιν habear, vel, si spem reliqui temporis cogites, longe maiorem, quam Abradatas. Ex quo *vigorem virilem* intelligo: de quo cum audiret tam casta mulier, eo grauius commoueri debuit.

§. 6. Φῦναι, *natam esse:* γενέσθαι, *fuisse*, (istuc terrarum alicunde delatam.)

θεάσῃ αὐτήν. 7 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, πολύ γε ἧττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν, οἵαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, καὶ νῦν σοῦ ἀκούσας, ὅτι καλή ἐστιν, εἰ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος, οὐ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα, μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας, ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐκείνην θεώμενος.

8 Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν· Οἴει γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου, ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; Εἰ μέντοι τοῦτο, ἔφη, οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. 9 Ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει; (πέφυκε γὰρ τοιοῦτον) τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν ἐρῶσι, τῶν δ᾽ οὔ· καὶ ἄλλος γε ἄλλου. Ἐθελούσιον γὰρ, ἔφη, ἐστὶ, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος, ὧν ἂν βούληται. Αὐτίκα δὲ οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης· οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης. Καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. 10 Εἰ δέ γ᾽, ἔφη, νόμος τεθείη, μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος δυ-

νηθείη

§. 8 — 10. Mirum, quam ſaepe eiusdem Araſpae diſputationi τὸ ἔφη interponatur. Satis vſitate hoc quidem: ſed vereor, ne a librario male attento, qui viciſſitudinem loquentium hic ſtatueret bis terve ſit additum. Minus offendit eadem repetitio in §§. ſqq. — Magis autem illud animadvertendum eſt, Xenophontem hoc excurſu vsque ad §. 17. declarare voluiſſe imbecillitatem animi humani ratione amoris venerei, ad coarguendam confidentiam eorum, qui omnibus eius illecebris conſtanter reſiſtere poſſe ſibi videntur. In fine §. 17. addit: καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. Egregie autem Araſpas diſputat. Grauior enim animi affectus leuiorem opprimit. Quodſi pudor et honeſtatis amor, metus ignominiae et poenae, et reuerentia mulieri debita vehementius afficiunt animum, ea cupiditatem obſcenam facile extinguunt.

νηθείη διαπράξασθαι ἀνθρώπους ταῦτα πείθεσθαι·
πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. Τὸ δ᾽
ἐρᾷν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ᾽
αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. 11
Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ
ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαί ἐστιν, ὅταν τις
βούληται; Ἀλλ᾽ ἐγὼ, ἔφη, ἑώρακα καὶ κλαί-
οντας ὑπὸ λύπης δι᾽ ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε
τοῖς ἐρωμένοις· καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας, πρὶν
γε ἐρᾷν, τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ,
ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι· καὶ εὐχομένους
ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ
οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δε-
δεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ
ἐδέδεντο. Παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις

πολ-

ſtinguunt. Et ſiquando de infima plebe homuncio reginae alicuius amore captus eſt, aut facile perturbationem illam ſedauit, aut vere fuit, quem Araſpas dicit, ἀνθρώπιον μοχθηρὸν, qui vel inſcitia vel leuitate amorem illum foueret, donec ad inſaniam, quam dicunt ideae fixae, prolaberetur. Sed Araſpas nullo grauiori affectu tangebatur, quo ſubnaſcens amor opprimeretur, et ſolo animi propoſito duram, quam ceperat, prouinciam tueri ſe poſſe credebat.

§. 11. ὧν οὐ βέλτ. ... στέρεσθαι: Zeunius: „h. e. quae non amittere ſatius fuerat. Eſt traiectio verborum pro ὧν οὐ στέρεσθαι βέλτιον αὐτοῖς.“ Sed iniquum videtur, Xenophonti tam duram imputare σύγχυσιν, quae ſenſum reddat ambiguum. Malim equidem οὐ βέλτιον, quemadmodum οὐ λυσιτελὲς dicitur, per litotin accipere, pro *noxium*, vt comparatiuus vim poſitiui habeat. Sed idem Z. e marg. Guelf. commemorat lectionem valde bonam, quam etiam Brodaeus habet, δ. γε πολλὰ, οὗ βέλτ. αὐτοῖς, i. e. *qui magno pretio redimerent illud, quo illos priuari melius eſſet.* Nempe οὗ dictum eſt pro ἀντὶ ἐκείνου, οὗ: et intelligi debet *conſuetudo obſcena.* Qui primus nudam negationem οὐ reperit, is facile ὧν ad ſenſum effingendum adiecit. In veteri exemplo typis expreſſo, quod penes me eſt, adſcripſit aliquis: *legitur et ſine* οὐ *negatione.* Sic ὧν eundem ſenſum exprimit, quem οὗ. — Praeclare quidem Cyrus vim amoris maximi h. l. expreſſit. Sed ad eius primam quaeſtionem reſpondere licet, primo facilius eſſe, ſaluum retia praeteruolare, quam captum ex iisdem euolare; neque repugnare, ſi dicas, in poteſtate hominis eſſe, vt non amet; non item, vt amare deſinat. Deinde contendere poſſumus, (neque enim concedimus, ὡς οὐ παυσ. ... βούληται) ſi grauior quidam terror, quem is, qui

animi

πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή ποι ἀποδρῶσι.

12 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ εὔχονται μὲν ἀεί, ὡς ἄθλιοι ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. Οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγιγνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; 13 Οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾷν ἑαυτῶν, οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους, ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοί, ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἅπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. 14 Ἔγωγ' οὖν, ἔφη, ταύτην ἑωρακώς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρά σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τἄλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. 15 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ θᾶττον ἀπῆλθες, ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. Καὶ πυρὸς γάρ τοί ἐστι θίγοντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι, καὶ τὰ ξύλα

οὐκ

animi naturam perſpectam habet, facile in ſeſe excitat, in amantis animo cupiditati eius opponatur, hanc, vt leuiorem, illi ſtatim cedere.

§. 12. οὐκ ἀπεχ. τ. ἀλλ. i. e. ἁρπάζουσιν. — πρῶτος, *praecipue*, vt ap. Virg. ſaepius *primus*. — ἀναγκαῖον, ſcil. ὄν, quod forte addendum: *quod neceſſarium non ſit*, ſ. *quod neceſſarium non eſſe putas.*

οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δὲ ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἑκὼν εἶναι ἅπτομαι, οὔτε τοὺς καλοὺς ἐσορῶ. Οὐδὲ γέ σοι συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄποθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι. 16 Θάῤῥει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ, ἢν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι, ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. 17 Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ᾽ ἀντεπιμελουμένην διὰ τῶν αὑτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ, εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο·

§. 15. τοὺς ἁπ. ... θ. ὑφάπτουσιν: Nam in quantum amor e pulchritudine oritur, haec ex aliquo interuallo considerata, ex quo vitia minus apparent, et phantasiae maior potestas aliquid affingendi datur, eo facilius leuem homuncionem capere potest. Cf. Memor. I, 3, 13.

§. 16. ἴσως γ. ... ἡ γυνή: Vid. VI, 1, 45 ff.

§. 17. Discimus hic, vnde amor exsistere soleat. Priora ὁρῶν ... γυναῖκα, et αἰσθαν. ... αὐτῆς satis se ipsa tuentur, et alterum fere cum altero mixtum est, vt pulchritudine sola nemo fere capiatur, specie contra, ex qua simul nascatur virtutis alicuius suspicio, capiantur omnes. Sed quod deinceps affertur θεραπεύων ... χαρ. αὐτῇ, hoc inexpertis et e sola rei natura vtcunque philosophantibus minus probabitur. Verum nos quidem Xenophontem vsu edoctum hoc recte adiecisse credimus. Qui enim aduersus mulierem se officiosum praebet, eique omni ratione gratificatur, is mutuam sibi voluntatem tribui et officia sua grato animo agnosci putat. Hoc ad amorem, non inspirandum quidem, sed, vbi iam adest (etsi non sentitur), augendum valet. Nam tribuitur mulieri hoc modo humanitatis et grati animi sensus,

quas

δέοιτο· ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

SECTIO XLII.

Cyrus de bello perſequendo certus explorat Medorum et ſociorum voluntatem, vtrum ſecum manere velint: qui omnes haud dubitanter reſpondent, ſe ab eo non eſſe diſceſſuros.

18 Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ᾽ ἑαυτοῦ τούς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε· 19 Ἄνδρες Μῆδοι, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς, ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, οὔτε Κυαξάρει νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ᾽ ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. 20 Καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δὲ, Ἢν μένητε παρ᾽ ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· (νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ᾽ ἐμοὶ καταμένειν) ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρει πειθόμενοι, ὅμως, ἤν τι ἀγα-

quas quidem virtutes phantaſia, nimium illa in amore ſedula, ſupra modum auget, earumque cogitatione amorem magis magisque inflammat. Vltimum αἰσθανόμενος οὐκ ἀχ. ... δέοιτο nullam dubitationem habet: et ſi cum pudore quodam, vt h. l. δι᾽ οἰκετῶν, et moderate, non effuſe et ambitioſe fit, eo magis inde creſcit et confirmatur amor. — ἴσως ... ἔπασχε: Illud ἴσως Attica ironia conditur: confitetur Xenophon etiam ſibi, ſi eodem loco eſſet, periclitandum fuiſſe. Vid. ad eius vitam §. 4.

ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. 21 Οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Ὑρκανίοις τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς, ἃς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔποτε τούτους προδιδοὺς ἁλώσομαι· καὶ τῷ νῦν διδόντι ἡμῖν Γωβρύᾳ ταυτὰ καὶ τείχη καὶ χώραν καὶ δύναμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. 22 Καὶ τὸ μέγιστον δὴ, οὕτω περιφανῶς τῶν θεῶν διδόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην, ἀπολιπὼν ταῦτα, εἰκῆ ἀπελθεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω. ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκητε, οὕτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅ τι ἂν ὑμῖν δόξῃ. 23 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε·

Πρῶτος δὲ, ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· (βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον, ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ ἀεὶ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι πείθονται· ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἢν δέ που ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· 24 καὶ πρός σε δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. Καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπη-

§. 21. Pro ταῦτα, quod, vt minus aptum, in Guelf. et Philelphi versione omittitur, de coniectura posui ταυτὰ, (i. e. ὅρκους et δεξιὰς) quod et necessarium videtur et bene convenit iis, quae dicuntur IV, 6, 10.

§. 23. ὦ βασιλεῦ: Cum *regis* nomine Cyrum compellasset Artabazus, breui parenthesi declarare poterat, recte hoc factum esse. Sed eius admiratione abreptus iusto copiosius agit, et, quod dicturus erat, demum §. 25 affert: ἐγὼ δὲ, ὦ K, etc.

§. 24. Particula καὶ hic ab initio posita refertur ad anteced. τε in verbis Ἐκείνῳ τε γάρ. Minore ergo interpunctione §phum 23 ab hoc distinxi.

ἀπῄεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη, τοῦ μή σοι ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; Ἐπεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, σχεδὸν αὖ ὁρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. 25 Νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σύν σοι μὲν ὁμοίως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες, θαῤῥοῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα) οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δὲ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρά σοι, καὶ ὁρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

26 Ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μή τι θαυμάσῃς, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὡς ποιήσουσα, ὅ τι ἂν παραγγέλλῃς. 27 Ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν βούλησιν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς

§. 25. ὁμοίως: nam et in reliquis expeditionibus, quarum ante mentio facta, ſpem omnem in Cyro poſuerant. Alii habent ὅμως, quod et ſuperuacaneum, et certe loco non commodo ante καὶ ... ὄντες poſitum videtur — καὶ ὁρῶντες. ... εὐεργετούμενοι. Interpretes ſenſum et elegantiam huius loci non ceperunt, quantum vel ex eorum ſilentio vel e verſionibus exiſtimare licet. Primum ὁρῶντες reſpicit ad Artabazi factum, qui ex adſpectu Cyri delectationem capiebat, I, 4, 27 f. Verba autem ἀνεξόμεθα et καρτερήσομεν per ironiam Atticam contrarium ſignificant, vt illa ſeruata ſenſus ſit: *adſpectum tuum, iniucundum ſcilicet, tolerabimus, et beneficiorum tuorum moleſtias conſtanter perferemus.*

ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι, ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. 28 Ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον, Σύ, ὦ Κῦρε, ἐξήγαγες ἡμᾶς· καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σύν σοι ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. 29 Ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους, φυλακὰς καταστήσαντας, ἀμφ' αὑτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὕτω καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον, ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐκπονεῖν. Ταύτην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον·

SECTIO XLIII.

Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro.

C. II. Πρωῒ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, γεγενημένοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέῤῥα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἡ ἄλλη δὴ στρατιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη. Ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι, ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τοῦ μετώπου πρό-

§. 29. Πέρσαις δὲ . . . ἐκπονεῖν: Idem ab initio curabat II, 1, 21.

πρόσθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἁλίσκηται, κολασθήσεται. 2 Δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιντο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυμνὰ προσηγμένα ἑώρων. 3 Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐκέλευσε τὸν Κῦρον περιελάσαντα ἰδεῖν, ᾗ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη, εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινάς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. 4 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἴ πῃ εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὓς δ᾽ ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθά, ὅσα ἐπ᾽ ἀνθρώπων γενεάν, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. 5 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν, ὅ τι ποτε εἴη ταῦτα· ὁ

δὲ

§. 3. ᾗ ἡ προσοδ. εὐπ. ironice et gloriose dictum; nulla scil ex parte castrum suum infirmum esse. Cf. §. seq.

§. 4. εἰ ... ἢ vertunt h. l. *vtrum ... an*, neque aliter possunt. Sed quam inepte haec, vt disiuncta copulentur, lectori attendenti facile apparet. Sic enim εἴ πῃ capiunt ita, vt Cyrus examinare voluerit, an Gobryas hoc recte et sincere dixerit, locum ab hostibus capi non posse; et deinde Gobryam reperiri ψευδῆ, si locus aduersus oppugnantes bene munitus reperiretur. Sed hoc ex omni parte claudicat. Gobryam non serio dixisse ᾗ ἡ πρ. εὐπ. et res ostendit, et id, quod IV, 6, 2. dicitur, nec non quod hic additur de Cyro, αὐτὸς ... ἰδεῖν, per se (h. e. *etiamsi non ad eam rem inuitatus esset a G.*) vere s. *serio volebat videre.* Iam ψευδὴς quam alienum est! Sed ne multa, difficultas ita videtur tolli, vt pro ἢ legas εἰ. Sensus ex hac coniectura erit rei accommodatus: *Re vera Cyrus videre volebat, an aliqua ex parte vrbs capi posset, si Gobryas fallaciter ageret (et Persis strueret insidias)*: „*auf den Fall, daſs etwa G. sich verstellte, (um dann seine Maſsregeln zu nehmen, und ihn als einen Feind zu behandeln.)*"

§. 5. ὅ τι π. εἴη τ. Nempe suspectum erat, quod rex regi Assyriorum adhuc subiectus arcem tam habebat munitam et tanto commeatu instru-

δὲ Γωβρύας αὐτός τε ἐξῄει πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε, φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα· ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς καὶ ὗς, ὄϊας, αἶγας· καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι καλῶς ἅπασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. 6 Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διῃροῦντό τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦντο. Ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῷ ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κῦρον, ὅπως νομίζει ἀσφαλέστατα. Προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρεκάλει πάντας τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. 7 Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ πρόχους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέλος τὴν θυγατέρα (δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος)

ſtructam, adeo vt in hoc rerum cardine neſcio quid magnum videretur moliri. Apparet ex ſeqq. quam caute Cyrus egerit, et quanta diligentia cuncta explorauerit, antequam ſe homini crederet. — ἄλφιτα, *farinam craſſiorem*; ἄλευρα *f. tenuiorem et magis elaboratam.* Plato de rep. II. p. 236 ἐκ μὲν κριθῶν ἄλφιτα σκευαζόμενοι, ἐκ δὲ τῶν πυρῶν ἄλευρα. Sic ἄλφιτα cretae loco ſtrata, ad deſignandos vrbis condendae muros, Plutarch. Alex. 46 quam Curtius IV, 8, 6 et Val. M. I, 4, 1 *polentam* dicunt.

§. 7. Profert hic Gobryas de arcis, vbi cimelia condita ſeruabantur, pateras aureas, vrceos item minores et maiores auro ſplendentes et infinitam vim numorum aureorum, de quibus ſingulis copioſius interpretes expoſuerunt. De daricis incerta pleraque, cum pauci eiusmodi numi hodie extent. A Dario quodam, Perſarum rege, nomen accepiſſe, Graecorum auctoritate vel potius coniectura nititur. Vid. Michaelis Suppl. ad Lex. Hebr. ſub *Darchemon.* Eckhel in *doctrina numor. vett.* P. I. Vol. III docet puriſſimi auri fuiſſe, admixta tantum parte 24 alieni metalli; aureos et argenteos fuiſſe, et valuiſſe pro pondere, (quod ipſe examinavit in darico muſei Caeſarei) drachmas 20 Atticas, ſecundum decuplam auri ad argentum rationem. — πενθ. δὲ ἔχουσαν, *veſte* ſcil. *lugubri indutam*,

κότος) ἐξαγαγὼν, τάδε εἶπεν· Ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δίδωμι· τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν, τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν, τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

8 Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦντός σου, τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δὲ, ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. Καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ μὲν ταῦτα δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. Ἓν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ, ἀντὶ τούτου, οὗ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. 9 Καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας, τί ποτε τοῦτο εἴη, καὶ ὑποπτεύσας, μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἐστὶν, ἔφη, ὦ Κῦρε; Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἴομαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἑκόν-

dutam, *facieque velatam*, vt de illius pulchritudine iam ſatis iudicari non poſſet.

§. 8. σοὶ μὲν pertinet ad τιμωρήσειν, vt et ταύτῃ ad ποιήσειν. — In toto autem hoc loco admiranda eſt Cyri et humanitas et prudentia, qui victum cum rege ſuo Gobryam tam honorifice tractet.

§. 9 et 10. Veriſſimum ſane eſt, homini probo et generoſae indolis, qui non in tacita virtutis conſcientia acquieſcat, ſed meritis hominum laudibus celebrari cupiat, nullam contingere poſſe maiorem voluptatem, quam ſi occaſio illi detur, probitatis ſuae illuſtri aliquo facto demonſtrandae. Bene hoc et iuſta verborum copia declaratur: in quo illud vnum cuipiam displiceat, quod non vno quodam verbo ἓν δῶρον illud (§. 8.) *facultas virtutis demonſtrandae* exprimitur. Sed referri hoc poteſt ad ea, quae disp. de ing. X. §. 29. diſputauimus.

ἑκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι προέσθαι μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι γενέσθαι, οἷοι ἦσαν· 10 ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ᾽ ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι, οὔτ᾽ ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε συνθήκας ψευδοίμην ἂν ἑκὼν εἶναι. 11 Τοῦτ᾽ οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ᾽ ἀνθρώπων, οὔποτ᾽ ἐπιλήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. Καὶ ἀνδρὸς δ᾽, ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ, ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτὴν, εἰ μέντοι χρήματα ἕξει τοσαῦτα, ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· 12 σὺ μέντοι εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἵ, ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκά σε μᾶλλον θαυμάσουσιν· ἐμέ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι, ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὡς οὐδέποτ᾽ ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μή τις θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ δ᾽ ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ᾽ ἂν τὰ Σύρων, πρὸς τοῖς σοῖς, καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέ-

§. 11. εἰ μέντοι χρ. imo εἰ μὲν χρ. Refertur enim huc insequens Σὺ μέντοι. — ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλ. τ. egregie dictum est: nam eo nec offenditur Gobryae humanitas, et simul cogitandum relinquitur, quaenam sint illa multo ampliora bona. Scilicet per ironiam negat Cyrus, se scire, quod probe scit, atque nunc obscurius significat, mox, §. 12. clare ostendit: bona illa sunt *verae laudis appetentia et cupiditas demonstrandae integritatis, fidei et sanctitatis.*

προέλοιντο· τοιούτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. 13 Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν δή μοι, ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

SECTIO XLIV.

Gobryas in castra inuitatus Persarum coenam admiratur.

14 Τοσαῦτα δ' εἰπών, δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ Γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξῄει, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. 15 Ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νὴ τὸν Δί' εὖ οἶδ' ὅτι στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλίναι, καὶ οἰκία γε πολλὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἵ γε οἰκίᾳ μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλίναι δ' ὑμῖν εἰσιν, ὁπόσαι γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε, οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη

§. 13. Cur Gobryas hic ridet? Non adeo bardum et sensus expertem nobis dare voluit auctor, vt in re tam seria, in qua virtutis admiratione abreptus lacrimas citius effunderes, ridere posset. Credere videtur senex, Cyrum pudore tantum impediri, quo minus se futurum huius virginis maritum profiteatur; quod non credibile sit, vllum hominem tam egregiam conditionem repudiare. Videlicet condonari debet aliquid paterno amori, quem scite auctor hoc risu per se ambiguo exprimit.

§. 14. Cyri consilium vel hoc est, vt suos a mollitie et luxu intactos seruet, vel vt Gobryae specimen exhibeat cultus ac disciplinae Persicae.

ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. 16 Τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρους αὐτῶν. 17 Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα των συσσίτων· (ἐπ᾽ οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ᾽ ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο, οὔτε ἁρπαγῇ, οὔτε νῷ, μὴ οὐχὶ προνοεῖν, ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν· ἀλλ᾽ ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράσσεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι·) 18 ἐνενόησε δὲ αὐτων, καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἦν, ἢ μὴ, καὶ ὡς ἔσκωπτον, οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἦν, ἢ μή· ἅ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. 19 Μέγιστον

§. 16. πολὺ ... αὐτῶν: *ſe et ſuos putabat vti victu multo magis liberali et ingenuis hominibus digno, quam Perſas.*

§. 17. Poſt συσσίτων interpoſita parentheſi auctor more ſuo, quaſi oblitus apodoſeos, plura §phis 18 et 19 adiicit re et ſenſu ad prius Ἐπεὶ ... συσσίτων pertinentia, et illud, quod in animo habebat, §pho demum 20 dicit: εἰπεῖν λέγεται: Οὐκέτι etc.

§. 18. οἷα ἐρωτ. ... ἢ μή: v. g. vt Macrobii verbis (Sat. VII, 2,) vtar, „quae ſunt interrogata facilia reſponſu, et quae (qui interrogat) ſcit illum ſedula exercitatione didiciſſe" — οἷα σκ. ... μή: „Sic et Diogenes Antiſthenem Cynicum, magiſtrum ſuum, ſolebat veluti vituperando laudare. *Ipſe me,* aiebat, *mendicum fecit ex diuite et pro ampla domo in dolio fecit habitare.* Melius autem iſta dicebat, quam ſi diceret: *gratus illi ſum, quia ipſe me philoſophum et conſummatae virtutis virum fecit.*" Haec idem Sat. VII, 3.

στον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. 20 Ἡνίκα δὲ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται· Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. 21 Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, Ἄγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρωῒ παρέσῃ ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄγῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν, ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν.

SECTIO XLV.

Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirit, quae nova sociorum auxilia possit adsciscere, et, si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse, docet.

22 Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας, ἔχων τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ

§. 19. Construe: ὄντας ἐν στρατείᾳ οἴεσθαι, μηδενὸς τῶν .. ἐμβ. δεῖν παρατ. πλείω, *quod ii, qui expeditionem suscepissent, putarent, sibi nihilo plura esse apponenda, quam cuiquam eorum, qui commune adirent periculum.* De re cf. II, 2, 30.

περ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ᾽ ἅμα προϊὼν ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς μὲν πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν, αὑτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. 23 Καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, (τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα, ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν) Ἐγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἴομαι, σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ, σκεπτέον ὂν, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. Ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. 24 Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ᾽ οἰόμενος, ἀσύμφορον εἶναι αὑτῷ, μεγάλους εἶναι ἡμᾶς· καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ᾽ ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ᾽ ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι κατὰ ταυτὰ, περαίνειν, ὅ τι μέλλει, ὡς ταυτα εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὰ νῦν παρόντα ἀποβήσοιτο.

25 Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, Λέξατε δή μοι, ἔφη, ἡμᾶς μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος

§. 24. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρ. etc. Quomodo haec ab aliis vel constituantur vel explicentur, non necesse est copiose docere. Moneo tantum, textum Zeunii, praeter interpunctionis aliquam partem esse servatum. Sensus nobis statuitur hic *Ad haec responderunt vtrique vno ore, vt exsequeretur (Cyrus), id, quod (exsequi) vellet, quod et ipsi, illa scientes, vehementer essent solliciti, quorsum haec negotia essent euasura.* Iubent autem Cyrum rem, de qua deliberare velit, exponere. Apparet hoc e tota re, et ex eo, quod Cyrus statim §pho seq. orationem illam ingreditur. Pro καὶ μέλον αὐτοῖς ex hac interpretatione melior esset ordo: καὶ αὐτ. μ. Sed ex ordine vulgato coniectura ducit ad μέλλον. Cf. V, 5, 37.

§. 25. Pro ὑμᾶς scripsi de coniectura ἡμᾶς. Nam certe Persas Medos et Armenios sibi infensos esse putabat. Hyrcanios contra, quos non modo sub imperio, sed etiam in castris habebat, et ita quidem collocatos, vt facile ad Persas

σύριος πρὸς ἑαυτόν· ἢ ἐπίστασθε, καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν, ὅμοροι ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψασθαι. 26 Οὐκοῦν οἴεσθ' ἂν, ἔφη, νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; Ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε, εἴ πη δύναιντο συμμίξαι. Τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος, δι' οὗπερ νῦν πορεύῃ. 27 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γὰρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγορεῖς; Τοιαῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; 28 Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἑνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου, ἢ ἐγὼ, υἱὸν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμὸν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῄνεσεν αὐ-

τὸν,

ſas et Medos transire poſſent, hoſtes ſibi fore aut eſſe, non ſuſpicabatur. De Gobryae defectione fortaſſe ne rumor quidem adhuc ad Aſſyrios venerat: et tamen dicitur ἐνόμιζε, quaſi iam ante bellum Aſſyrius eos ſibi crediderit infenſos. Omnino autem in antecedd. nihil Cyro dixerunt, vnde ille intelligere poſſet, Aſſyrium eos pro hoſtibus habuiſſe. Zeunius cum quibusdam ſcripſit νομίζει μόνους, quod haud dubie olim fictum eſt, vt aliquid difficultatis tolleretur.

§. 28. καὶ ἐκείνου ἑτ. Non inepta eſt Leunclauii ſententia, qui Xenophontem ſcripſiſſe putat καὶ ἐκ νέου ἑτ. Nam ſi ad regis Aſſyrii filium, qui iam regnum tenet, refertur, αὐτοῦ pro ἐκείνου vſitate ſcribendum erat, cum hoc ad alium quendam potius reſpicere videatur. Sed ſi ἐκ νέου inter καὶ et ἐκείνου ponas, inepte facias. Facilior eſſe videtur mutatio τοῦ ἐκείνου in ἐκεῖνον.

τόν, ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. Καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μέν ἐστι, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. 29 Οὐκοῦν, ἔφη, οἴει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἴοιτο αὐτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. 30 Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν, ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι, ὅτι διὰ ταῦτα ἧττόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ οὗτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

31 Καὶ ὁ Κῦρος, ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. Ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι, ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν, τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας, ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. Πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς· εἰ δὲ καὶ θαῤῥήσουσι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγώ φημι, ἔσονται. 32 Μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξονται, ὃς αὐτοῖς ἐγένετο, θάρσος δὲ ἐμφύσεται

§. 31. Vereor, vt itineris faciendi actus, πορεία, dici possit ἰέναι. Fortasse scribendum εἶναι.

ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν· ἢν δὲ καὶ ἤδη ἴωμεν ἐπ᾽ αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ᾽ ἡμῶν, πολλοὺς δ᾽ ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ᾽ ἔτι μεμνημένους τῆς τοῦδε μὲν τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ᾽ αὐτῶν φυγῆς τε καὶ ξυμφορᾶς. 33 Εὖ δ᾽ ἴσθι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαῤῥήσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μεῖζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. 34 Ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται· ὥστε ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ῥᾴδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα πολε-

μίοις

§. 32. καὶ ἤδη, *vel hoc ipso tempore*, vt καὶ νῦν §. 37. Nempe ne hoc quidem probaretur, si quam primum Cyrus illud iter suscipere vellet, paullo factus paratior.

§. 33. εἶναι καὶ τοῦτο etc. Inepte hoc in versione Latina ab Hutchinsono correcta redditur: *sic comparatum esse, vt plerique mortales, cum fiduciae pleni sunt, ea sint animorum elatione, quae sustineri nequeat*; quasi non gradus infiniti sint huius fiduciae, et, qui bonam spem habeat, idem continuo fiducia elatus nihil non audeat. Melius Philelphus: *homines plures, quando confidant, esse animi constanti erectione.* Recte saltem vertit illud, e quo reliqua intelliguntur: οἱ πολλοὶ sunt *homines plures*, siue *magna hominum multitudo*, qui si bonae spei sunt pleni, praebent fiduciam ἀνυπόστατον, *cui nemo resistere possit.* Ceterum auctor melius et sine ambiguitate dixisset πολύ τι πλῆθος ἀνθρώπων. Cf. ad §. seq. extr.

§. 34. πονηρ. χρημάτων: Zeunius hic male cum aliis χρωμάτων tuetur. Nam 1) χρήματα recte opponuntur λόγοις et ex vtrisque nascuntur δύσθυμα πρόσωπα. 2) χρώματα nimis subtiliter distinguantur a προσώποις. 3) Assyrii, qui dudum e primo terrore, in quo pallor faciei offunditur, se collegerunt, iam pallere non possunt. 4) Etsi πονηρὸς de colore (quatenus terrorem aliis iniicit, et sic incommoda secum fert) dici posse non negauerim, tamen multo commodius pro κακὸν de negotio

ingrato

μίοις μένος ἐμβαλεῖν, οὔτ᾽ ἀπαγαγόντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ᾽ ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. 35 Ἐκεῖνο μέντοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νῖκαι ἔσονται, ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι, ὥσπερ πρόσθεν, διὰ τοὺς εὖ μαχομένους, ἔτι καὶ νῦν, αἱ μάχαι κρίνονται, θαῤῥῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ᾽ ἡμῖν πλείονας εὑρήσεις τοὺς θέλοντας μάχεσθαι, ἢ παρ᾽ ἐκείνοις. 36 Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαῤῥῇς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν, ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ᾽

ingrato et noxio dicitur. Sic πονηρὸν πρᾶγμα I, 4. 12. — ἀπαγαγόντα bene a Zeunio e Guelf. est restitutum pro ἀπάγοντα. Nam in ipso receptu satis quis habeat, si terror non augeatur: fiducia vero rursus est exsuscitanda idoneo tempore et loco, vbi ab hostibus reductos confirmare paullatim possis. — ὅσῳ ἂν μ. etc. Quod ad hanc rem attinet, humani animi natura ita fert, vt, obiecta magna hominum perterritorum multitudine, grauiore terrore percutiatur. Expeditum est pluribus hic philosophari: sed nos populariter defungemur exemplo infinitae multitudinis Persarum, quorum animos in praelio aduersus Alexandrum committendo non mediocris formido incesserat, *quibus* quidem, vt ait Curtius III, 8. *ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, maiorem metum incussit.*

§. 35. Incisum post ἔργοις deletum recte posuisse videor post ἔσονται.

§. 36. οἱ μὲν γὰρ π. ... προσεγένεσθε: Habet hic locus, quo nos offendat, siue illud a Xenophontis diligenti negligentia, quam nos fortasse minus capimus, profectum sit, siue a librariorum incuria. Cum enim τὸ ἐλάττονες bis positum respondeat duobus verbis diuersis μείζονες et ἰσχυρότεροι, ambiguum est, vtrum haec eandem vim, an illud duplicem habeat. Sed tamen, cum totus locus de numero militum agat, sensum arbitror esse hunc: *hostes nunc minus numerosi sunt, quam ante, cum a nobis nondum essent superati, necdum vos, fuga capta, deseruissent: nos vero numerosiores, postquam vicimus, et postquam vos nobis adiuncti estis.* Pro ἡμᾶς nihil dubitans scripsi ὑμᾶς, quia 1) priores duae sententiae, seruato illo, frigidam, anaphora praesertim adiuncta, tautologiam continent;

ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ὑμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἢ πρὶν, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαῤῥοῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. 37 Μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ', ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. Ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιγνώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

SECTIO XLVI.

Assyria denuo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae.

C. III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. Ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων, ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους, καὶ

2) manifeste verba ὅτε ἀπεδρ. ὑμᾶς respondent extremis ἐπεὶ ὑμ. ... προσεγένεσθε; 3) ἀποδιδράσκειν non est *palam*, *salutis petendae caussa*, (*vt in pugna*) *fugam capere*, sed *clam*, *contra ius aut fas a domino, imperatore similibusque hominibus profugere*; 4) ὑμᾶς parit sententiam maxime argutam et grauem. In primis etiam aptum et honorificum Hyrcaniis, quod breuitate duorum verborum clare significatur: „Non illi, sed vos principes expeditionis fuistis: neque vos ab illis, sed illi a vobis profugerunt.“ Inter ἰσχυρότεροι et ὑμεῖς boni ceterum libri habent verba εὐτυχήκαμεν, καὶ πλείονες δὲ, ἐπεὶ, quo locus fit etiam obscurior, et eius concinnitas perit.

§. 37. γοργότεροι ... φανείημεν, scil. εἰ ἴδοιεν ἡμᾶς. Quidam post φανείημεν inculcant μένοντες, quod ex interpretatione ortum videtur.

§. 1. τοὺς δ' ἄλλους, scil. τῶν Ἀσσυρίων: regitur non ab ἐκέ-

καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἧκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. 2 Ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. Εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα, καὶ τῇ [ἄλλῃ] στρατιᾷ τὰ ἱκανά, δοίημεν τὴν ἄλλην τούτῳ λείαν, ἆρ᾽ ἄν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν, τοῦ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾷν εὖ ποιοῦντες. 3 Ὡς δὲ τοῦτ᾽ ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ᾽ ἐνεκωμίαζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. Καὶ γάρ, ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πτωχούς τινας ἐνόμιζεν ἡμᾶς, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ᾽ ἐκ χρυσῶν φιαλῶν ἐπίνομεν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσίου ἐστίν. Ἴτε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα, καλέσαντες τὸν Γωβρύαν, δότε αὐτῷ. Οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι, ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

SECTIO XLVII.

Cyrus ad Babylonem accedit, et Assyrium ad pugnam, sed frustra, prouocat.

5 Ἐκ τούτου δὴ ᾔει πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα, παραταξάμενος, ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ᾽

ἐκέλευσε, vt Philelphus cepit, sed ab ἄγειν: quod vt statim appareret, incisum posui post haec verba.

§. 3. ἐπήνουν, *probabant.* Sic alias saepe hoc verbum vsurpatur, vt VIII, 5, 20.

οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, ὅτι, εἰ βούλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. 6 Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας, προσελάσας, ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινούμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ᾽ ὅτι οὐ καί σε προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ᾽ ἂν βούλησθε, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ᾽ ἡμῖν οὔπω σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. 7 Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν· Ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνιῶ σε ἐγὼ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.

SECTIO XLVIII.

Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit.

8 Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σὺ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μέντοι, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε καὶ ἐκεῖνος ἐπαῤῥησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. 9 Ὁπότε οὖν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς

§. 5. αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ, *Cyrus* (sine *Hyrcanio et Gobrya*) *cum Assyrio.*

§. 9. Ὁπότε οὖν etc. Sunt verba Cyri, vt ἔφη (ὁ Κῦρος) interponi possit. Philelphus certe habet: *Quando igitur, inquit Cyrus, tibi videtur*

πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτοὶ, ὅ τι ἂν λέγῃ, εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη χρὴ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι· οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. 10 Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ', ὅτι κἂν πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ' ὅ τι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. 11 Λέγε δή μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τοῦτο τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι, τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον, ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. 12 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ κἀκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὓς φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι. καὶ οἱ μὲν ληφθέν-

tur bene habere. — ὅπως ἂν ... εἰδῆτε, *vt ipſi* (h. e. *ſoli*, vos duo, non per internuncios quippe collocuti) *quidquid ille dixerit*, *ſciatis*. Haec eſt vett. editt. et cod. Guelf. lectio, quam res ipſa plane comprobat.

§. 10. κἂν πρίαιτο: *vel emturum eſſe*, i. e. quiduis facturum, impenſurum eſſe, (quod vehementer cupit.) Alias genitiuus pretii additur, v. g. πολλοῦ.

§. 11. ὅ φατε ... ἐπιτετειχίσθαι: De hoc Hyrcaniis et Sacis oppoſito caſtello nihil ſupra legitur. — εἶναι (ſi a Xenophonte eſt) pro τοῦ εἶναι, vel εἰς τὸ εἶναι. Poteſt et totum hoc τῇδε ... πολέμου ab alio explicationis cauſſa videri additum.

§. 12. οὓς φατε etc. Caduſios et Sacas. Cf. ad §. 24.

φθέντες λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας ὡς τὸ φρούριον ἄξοντες· ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιτο, προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα, παρεῖναι. 13 Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· Οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα, ὅτι παρείη ἂν αὐτὸν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν, ἔστε σὺ ἀπέλθῃς. Οὐκοῦν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; 14 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη· καὶ πειρῶ, ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος, παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτε εἴποις ἂν οὔτε δείξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

15 Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο, ἃ ἔδει. Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. Ἦν δὲ καὶ, ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. Τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἔπεμψεν ὁ Κῦρος, προειπὼν, οἷ πορεύσοιντο,

τοὺς

§. 14. *πιστὰ ... εἰληφώς*: Vult Cyrus, Gobryam narrare, qua fide, qua ſanctitate ipſe cum Gobrya egerit.

§. 15. *ὅτι π. ... ἐπισταλέντα*, *omnia, quae eunucho mandata eſſent, firma videri*, h. e. certa et rata, vt eunuchus fidem datam non falleret. Scil. *τῷ εὐνούχῳ* non regitur a *δοκοίη*, ſed per ſynchyſin quandam ab *ἐπισταλέντα*.

§. 16. *Ἦν δὲ ... ὁποῖον ἔφη ὁ Γ.* quod erat argumento, eum ſincere cum Gobrya et Cyro agere. Quodſi aliter comparatum fuiſſet illud caſtellum, ea res ſuſpectum feciſſet hominem. — Qui nuntii mittuntur, vt adducant exercitum et ſcalas afferant, ii de fraude compoſita nihil ſciunt, et capti, vt fit, vere torquentur commodi publici cauſſa, quamquam Gadatas iis per ſe parcere debebat. Sat magno numero eos miſerat Cyrus ad Sacas, Caduſios et Hyrcanios. Vid. §. 22. et 24 — Aptius verbo *πορεύσοιντο* annecterentur

verba

τοὺς μὲν εἴασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν, ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συνεσκευασμένος, ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. 17 Τέλος δὲ πιστευθεὶς, ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν, ὅ τι ἐδύνατο τῷ φρουράρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. 18 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς [Γαδάτας ὁ εὐνοῦχος] τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, Χαῖρε, ὦ Κῦρε. 19 Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι, φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπεῖν· σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τόγε φίλους κτᾶσθαι σὲ δύνασθαι ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἵ σοι, ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παραστῆναι, ἢ εἰ παῖδας

verba ὅπως ... κομίζοιεν, vt in fine poneretur τοὺς μὲν εἴασεν etc.

§. 17. Τέλος δὲ: Fortasse rectius τ. δή: nam praeciditur narratio, et particula spectat ad id, quod vnum hic dici necesse erat, ad πιστευθεὶς. Notandum autem, τέλος hic dici, vt Lat. *denique*, cum aliis praetermissis id dicitur, quod caput est.

§. 18. [Γαδ. ὁ εὐνοῦχος] ex inepto scholio videtur ortum, ne quis scil. praefectum castelli putaret τὰ ἔνδον καταστῆσαι, *fecisse, vt Persis omnia intus essent tuta.*

§. 19. ὡς ἔοικε, non, *vt videtur*, sed *vt facile intelligo*, s. proprie; *vt naturae rei* (quam scil. passus es) *conuenit*. Significat Cyrus his verbis, sibi rem esse notam. Obseruari autem h. l. potest, quantum differat vrbanitas veteribus laudata ab vrbanitate recentiorum populorum. Illi candorem et grauitatem quandam seruabant, qua non verebantur multa dicere ac facere, quae nostra aetate, iusto molliore, vt videtur,

δας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. 20 Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν.

Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ᾐσθημένος τοῦ γεγενημένου, προσθεῖ τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν, Ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοί με συνήγαγον. 21 Ἴθι νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον, οὗπερ ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φίλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι.

SECTIO XLIX.

Cadusios et Sacas cum Cyro se coniunxisse, paucis significatur: qui maiores copias, vt et Hyrcanii, ad bellum educunt.

22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ; 23 Ταῦτα μὲν οὕτως συνήνεσε καὶ ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν, οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον. 24 Ἐπεὶ

detur, nemo moribus politior audeat.

§. 21. ὑμ. φίλῳ, *mihi, amico vestro.* Respicitur scil. ad verba Hyrcanii ὦ μέγα ... τοῖς φίλοις. Haec lectio, quam Zeunius omnium pessimam pronuntiat, vix deterior est, quam quod ipse habet ὑμ. φύλῳ, *(Hyrcaniorum genti)* et commendatur non minus probatissimis codicibus Bodl. Guelf. et Philelphi, quam vrbanitate et modestia dicentis, vt eam veram esse non dubitem.

§. 22. καὶ οἱ ἐμοὶ π. Maiores nempe copias nuntii, de quibus §. 16. dicitur, ab Hyrcaniis adducere debebant. Cf. §. 24.

24 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα, Καδουσίων μὲν, πελτασταὶ εἰς δισμυρίους, καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους· Σακῶν δὲ, τοξόται εἰς μυρίους, καὶ ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζούς τε, ὅσους ἐδύναντο, προσεξέπεμψαν, καὶ ἱππέας προσεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἱππεῖς, ὅτι οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. 25 Ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

SECTIO L.

Gadatas ad oppida ſua defendenda proficiſcitur, et Cyrus ſuos hortatur, vt ei auxilium ferant.

26 Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει, ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλε-

§. 24. Mirabile eſt, quod non iuſta quadam narratione exponitur, quando et quomodo Sacae et Caduſii primum advenerint, vt de Hyrcaniis, Gobrya et Gadata ſupra pluribus hoc enarratur. Probabile ſane eſt, hac aut ſuperiori ſectione copioſius de his ſcriptum fuiſſe. — τοῖς Ἀσσ. π. ἦσαν; Bene ſic e Guelf. Zeunius pro τῶν Ἀσσυρίων. Cf. c. 2. §. 25. Nam, quantum obſeruaſſe videor, aliud eſt πολέμιος τινὸς, aliud π. τινί. Hic poteſt eſſe ſocius, ſed animo infenſus, et occaſionem defectionis captans: ille autem eſt et re et nomine hoſtis.

§. 26 et 27. Ex antecedentibus caſtellum Aſſyriorum dolo Gadatae a Perſis ſociisque occupatum non longe a finibus Gadatae aberat. Cyrus autem ipſe, in eius agrum ſimulata incurſione profectus, ſtatim ad illud caſtellum erat progreſſus, vt homo tam μνημονικὸς (§. 46.) et ad vias cognoſcendas intentus (V, 2, 22.) ipſe opti-

me

χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. Ἢν οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δὲ ἄλλων μείων μοι λόγος. 27 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἢν οὖν ἴῃς νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; Καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ; Ἦ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ, ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. 28 Ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, ποσταῖος ἂν σὺν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; Πρὸς τουτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει· Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο μεῖον, ἢ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις, ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ, ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ, πορεύσομαι. 29 Ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιάδε·

30 Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν, ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι· καὶ ταῦτα, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ᾽ ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβάλλειν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλό-

me sciret, quantum distaret a Gadatae moenibus. Puto igitur, ante §phum 26 quaedam de itineribus Cyri per Sacas et Cadusios narrata intercidisse, vt nuntii ad Gadatam longius iam a suis remotum venerint. Fortasse eodem tempore e Persis venerat pars militum, ad quos arcessendos nuntius missus erat Sect. XXXVI. Etenim quos Persas ab initio secum habuerat, omnes procerum armis erant instructi. Sect. X. Hic autem §. 38 Persarum peltastae et sagittarii, de quibus ante nullum verbum legimus, repente apparent. Nam Xenophontem parum memorem fuisse, in tanta praesertim re, non est credibile. Sed tamen cum de hac Persarum parte nihil infra V, 5, 3. dicatur, non video, quomodo haec difficultas plane tolli possit.

§. 29. καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, qui et gratiam bene meritis referre vellent.

βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ· ἅμα δ' ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς, εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι ὡς τάχιστα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βούλεσθαι εἶναι. 31 Νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἄν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτῃ βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἄν, χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορόν γ' ἄν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, πράττοιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. 32 Εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς, ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βούλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· 33 εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν, ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμεν ἂν χαρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῷμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττῴμεθα αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοίδε ὄντες, ἑνὸς ἀνδρὸς, καὶ τούτου οὕτω διακειμένου; 34 Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνουν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν.

SECTIO LI.

Cyrus docet, quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit.

Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπείπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετὰ τούτων ἐπιτηδειοτάτους

§. 33. *οὕτω διακειμένου*, qui animo angatur ob Assyriorum in ipsius agrum incursionem.

§. 34. *τοὺς μ. ... πορεύεσθαι*, mulieres captas, vxores forte et liberos, quos Sacae et Cadusii secum adduxerant.

τους πορεύεσθαι. 35 Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τἄλλα ἱκανός· ἡμεῖς δὲ, ἔφη, καὶ σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ᾽ ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἥδιον ἂν ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. 36 Νῦν δ᾽, ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· Πρῶτον μὲν ἄγε σὺ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι) τοὺς ταξιάρχους

ἔχων

§. 35. Aliquid comitatis et humanitatis aduerſus Gobryam τὸ ἡμῖν pleonaſticum ſpirat. — ἱκανὸς, vt ſenex, adeoque temperatus et circumſpectus. — ὅσῳ δ᾽ ἂν κουφ. perquam breviter et argute, vt Caduſii et Sacae vix intellexerint. Neque multos cibos, neque exquiſitos et pretioſos parari vult, quia vtrumque inuitat, vt plusculum abſumant et ventrem onerent, neque adeo cum voluptate poſtea cibum et ſomnum capiant. Vid. Memor. I, 3, 5 ſ. et I, 6, 5.

§. 36. Venimus hic ad locum lectu minus iucundum, in quo tamen non ſine voluptate prudentiam Cyri in deſcribendo agmine demonſtratam conſiderare licet. Cum iam non ad pugnam, verum ad iter, exercitus educatur, ſingulis nationibus, pro dignitate cuique ſua, locus aſſignatur in agmine. Dignitas autem aeſtimatur e temporis ratione, ex quo ad bellum ſunt egreſſi. Principem locum tenent Perſae, quos Medi et deinceps Armenii, Hyrcanii, Sacae, Caduſii, pedites omnes, ſequuntur. Eodem ordine incedunt equites, in quibus Hyrcaniorum, qui ſine dubio poſt Tigranem collocati erant, non ipſum nomen ponitur. Vt pedites primi, nocturno praeſertim in itinere, incedant, res ipſa ſuadet. Perſis autem ſuis honeſto titulo principem locum vindicat, quod grauiora gerant arma. Reliqua deinde ordine inſtituto et ratione ſeruata ſuccedunt ita, vt nemo ſe ignominioſius habitum exiſtimare poſſit. Neque vero Alceunae (§. 42.), qui vltimum agmen tenet, ſine cauſſa dicitur τὸ νῦν, ne ſe propterea contemtum putet, quod iam in extremum locum reiectus ſit. — Ceterum vt melius intelligatur, quae fuerit agminis forma, ſi ſumamus numerum Perſarum, thorace munitorum, adhuc fuiſſe eundem, qui ab initio fuerat, 31 millium (I, 5, 5, quamquam pars eorum equites facti ſunt); latitudo agminis fuerit militum 310; altitudo 100, ita vt ſinguli, ſuum quisque centurionem, ſecuti ſint. Hinc intelligitur, 1) verba ἐπεὶ ὁμ ... ἐστὶ, ſi ſuo loco leguntur, ad ſequentia pertinere; 2) quo-

modo

ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. 37 Τούτου δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος. Τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου, ἀνάγκη ῥαδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ θᾶττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτὶ, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. 38 Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀνδραμίας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἔμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀρτούχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις, Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις, Δαμάτας Καδουσίους. 39 Ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ

modo ἐφ' ἑνὸς, et tamen ἀθρόοι incedere dicantur; quomodo ita collocati et τάχιστα et ἀσφαλέστατα iter faciant. Nam, quod ad prius attinet, si singulae centuriae singulas subsequerentur, et tota manus thoracatorum ἐφ' ἑνὸς iret: οὐραγὸς a primo centurione infinito spatio esset relictus, neque Cyrus aut Chrysantas medios aut vltimos castigare posset, si quid inter hos morae daretur. Sed ἀσφαλέστατα etiam hoc plaesio §. 39.) incedunt, quia hostibus, sicubi appareant, statim quasi ex acie ad pugnam ordinata occurrere possunt. Intelligitur etiam, 4) quae h. l. sint duo quadrati agminis latera longiora; frons nempe, quam centuriones constituunt, et extremi cuiusque centuriae milites, qui hoc agmen claudunt.

§. 37. τὰ θ. ἰόντα, *quae natura sua celerius incedere possunt*, i. e. *expeditiora*, *leniora*. Hoc optimi libri habent. Zeunius autem ineptam lectionem esse iudicat, et scribit τὰ ἐλάττονα, quod nobis quidem ineptius videtur.

§. 39. τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου: Nam singulae gentes in hac agminis forma πλαίσιον constituebant. Πλαίσιον autem, vt Arrianus dicit, ὀνομάζεται, ὅταν πρὸς πάσας τὰς πλευρὰς παρατάξηταί τις ἐν ἑτερομήκει σχήματι, nisi si quo numero quadrato, v. g. ipsis decem millibus constet: conficiat enim (100 × 100) πλινθίον h. e. aciem

εὐχρηστότεροι γίγνονται. 40 Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείσθων πάντων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε ὦσι πάντα, πρὶν καθεύδειν, καὶ πρωῒ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. 41 Ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ᾽ ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. 42 Ἐπὶ δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ δὲ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δ᾽ ἵππαρχοι, μεθ᾽ ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δ᾽, ὥσπερ ἦλθον, Καδούσιοι ἀγόντων στράτευμα· σὺ δὲ, Ἀλκεύνα, ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμελοῦ τὸ νῦν εἶναι πάντων ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. 43 Ἐπιμελεῖσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ τῶν ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δ᾽ ἐν νυκτὶ πο-

λὺ

aciem figura aequilatera, quia ex omni parte numerentur centeni.

§. 42. *ἐπιμελοῦ τὸ νῦν ... ὄπισθεν*: Haec Philelphus, vt verborum ſenſus patet, clare: *curam nunc habe, vt ſis retro poſt omnes*, vt veroſimile ſit, eum ita legiſſe, vt ſupra ſcriptum eſt. Sed ante *ὄπισθεν* ponunt *τῶν*, quod in Guelf. recte omittitur. Zeunius tamen hoc ſeruauit, et Hutchinſoni exemplo *τὸ νῦν εἶναι* inciſo vtrimque poſito a reliquis verbis ſeparauit, quod explicat per *in praeſentia*. Verum etſi hic pleonaſmus *τοῦ εἶναι* Xenophonteus eſt (V, 5, 35 et Exped. Cyri III, 2, 37.), tamen non ſatis apparet, cur *τὸ πάντων* illo ſenſu additum ſit: et certe res hoc poſtulabat, vt diſerte Alceunas extremus incedere iuberetur.

§. 43. *καὶ αἰσθ. καὶ πράττ.* Hoc equidem non intelligo, quo-

λὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστατώτερον· οὗ ἕνεκα ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα. 44 Τὰς δὲ νυκτερινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξαναστήσεσθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία, πολλὴ οὖσα, λυμανεῖται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ᾽ ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. 45 Ὑμεῖς δὲ ἔχοντες, ἃ δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν· ὁ δὲ ὁρμώμενος, ἀεὶ τῷ κατ᾽ οὐρὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι.

SECTIO LII.

Quibus de caussis Cyrus militum duces nominatim appellarit.

46 Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς, καὶ ἅμα ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος, ὁπόσοις συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. 47 Ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ᾽ αὑτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν

quomodo per oculos aliquid effici possit, cum sensus ipse visionis per καὶ diligenter ab effectione distinguatur. Dici poterat αἰσθανόμενον πρ. Sed num verba proposita eandem vim habere possint, vt καὶ sit pro καὶ οὕτω s. καὶ εἶτα, nescio. Latet hic, opinor, aliquid vitii.

§. 46. ὡς μνημ. scil. εἴη, aut e seqq. intelligendum ἐνετέλλετο, vt ad verbum reddas: *quam memor* (mandata dederit); *vt nominatim* (iis), *quoscunque instruxerit, mandata dederit.*

§. 47. ἡγεμόνων τὰ ὀν. Ex hoc loco minus diligenter inspecto Latini scriptores, vt Plin. VII, 24. Quintil. XI, 2. extr.

αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βούληται, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαῤῥῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι. Καὶ πρὸς τὸ τιμῆσαι δὲ, ὁπότε τινὰ βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. 48 Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ γιγνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. 49 Ἠλίθιον δὲ καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ, ὁπότε βούλοιτό τι πραχθῆναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προστάττουσι δεσπόται, Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις σχισάτω· 50 οὕτω γὰρ προσταττομένων, εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς περαίνειν τὸ προσταχθέν· καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι, καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ οὔτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν αὐτὸς, ὅτῳ τι προστάττοι.

extr. videntur hausisse, quod tradunt, Cyrum *omnium militum suorum* memoriter tenuisse nomina. Quod si aut verum fuisset, aut fama celebratum, certe Xenophon h. l. non praeteriisset silentio. — καὶ πρὸς τὸ τιμ. etc. Sic Zeunius edidit. Sed magis Xenophonteum videtur καὶ τιμῆσαι δὲ ὁπ. aut καὶ πρὸς τὸ, εἴ ποτε τιμ. etc. Ceterum nominatim compellari honorificum et gratiosum esse, Zeunius ex Hom. Iliad. κ, 68 et Cic. Mur. 36 ostendit. Intelligimus enim, nos ab eo vel diligi, vel certe in aliquo numero poni, qui nomen nostrum memoria tenere non dedignetur. Eodem modo nominatim Cyrus duces compellat VI, 3, 28 ff. et VII, 1, 19.

§. 50. ὁμοίως scil., vt illi serui. Fortasse haec particula loco suo mota est: commodius saltem posita esset ante εἰς ἀλλήλους. — διὰ τ. δ. πάντας: Philelphus: *ob quae omnia*, vt videatur legisse πάντα; bene: quatuor enim rationes exposuit auctor, vt ad sat magnum numerum πάντα respiciat: et mollius etiam hoc est ob seq. ὅτῳ.

SECTIO

SECTIO LIII.

Cyri cura et ſollertia in itinere inſtituto conficiendo.

51 Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω περὶ τούτων ἐγίγνωσκεν.

Οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα, ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. 52 Ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε τῷ κέρατι. Κῦρος δ', εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμένοι δὴ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῄει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάντας, ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. 53 Τούτῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι· (οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν·) αὐτὸς δὲ ἑστηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν προσιόντα προὐπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. 54 Ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας, ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ οὖν θᾶσσον. 55 Αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἥσυχος, κατεθεᾶτο τὰς τάξεις: καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς, οἵτινες εἶεν, ἠρώτα, καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν, κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

56 Ἓν μόνον παραλείπεται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατοπέδου πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν, ἐφο-

§. 53. τὸν μὲν ... καλῶν, i. e. *quemque centurionem haud cunctanter ſequentem antecedentes progredi iuſſit: eum vero, qui aliquanto interuallo cum ſuis ſequeretur, miſſis* ὑπηρέταις *excitauit, vt properaret, et ſe antecedentium agmini adiungeret.*

ρωμένους ὑπὸ Χρυσάντα, καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακουστοῦντες, καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅ τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ, οὐκ ἠνώχλει λέγων. 57 Τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔσχατοι ἐπορεύοντο, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ᾽ οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ᾽ ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν· ὅπως, εἴ τι που ἐναντίον αὐτῷ ὑπαντῴη, ὑφ᾽ αὑτῷ ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰσχὺν μάχοιτο· εἴ τέ τι που φεῦγον ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτου διώκοι. 58 Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμοῦ, οὕς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ᾽ ἑαυτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἴα. 59 Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ᾽ ἄλλοτε ἀλλαχῆ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ του δέοιντο. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

SECTIO LIV.

Gadatas ab insidiatore perfido vulneratus seruatur a Cyro.

C. IV. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, ὅτι, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν

πρὸς

§. 56. ὠτακουστ. ... αἰσθάνεσθαι, *vt auribus omnia captarent, aut si quo alio sensu* (maxime oculorum) *percipere possent.*

πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι, εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λαβεῖν ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. 2 Δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσην τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν, ᾗ μέλλει προσιέναι, ἐδήλωσε. Προσεπέστειλε δὲ καὶ τοῖς αὑτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα· ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τολοιπὸν ἐσόμενος. 3 Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς, ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐδήλωσεν, ἐφ’ ἃ ἥκοι· ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ, πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα, ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. 4 Ὁ δὲ Γαδάτας, ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προερευνησομένους. Ὁ δὲ Ἀσσύριος, ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνητὰς, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρια καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. Οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον. Καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. 5 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἔφευγον, οἱ δ’ αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον.

§. 2. ὅτι ... αὐτῷ: Videtur perfidus ille nuntium ſtatim miſiſſe, antequam Cyrus conſilium ſuum (c. 3. §. 30 ſſ.) aperiret — προσεπέστ ... οἰκέταις, *praeterea per litteras ſeruos ſuos* (quos domi reliquerat) *iuſſit* etc.

§. 4. ἐξαναστάντα non magni momenti eſt verbum, vt in verſione ſaluo ſenſu negligi poſſit. Vſitata eſt ratio dicendi pro κελεύει ἐξαναστῆναι (*prouehi, prorumpere ex inſidiis*) καὶ φεύγειν.

κον. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτὸν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον, καὶ τιτρώσκει. Ποιήσας δὲ τοῦτο, ἐξίσταται, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γένοιτο· ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη, ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον, σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. 6 Ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἵππους ἔχοντες ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ κατατετρῦχθαι ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τοῦ Γαδάτα ἱππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶνος, προσφέρεσθαι αὐτούς. 7 Ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἔστε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὂν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε διώκειν τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ εἵπετο σὺν τοῖς ἄλλοις, ὡς ᾤετο συμφέρειν. 8 Ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως· ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἡλίσκετο. Καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. 9 Τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποστὰν, οἱ δὲ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην· ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν

τοῖς

§. 5. ἐξίσταται eleganti iudicio Zeunius e Guelf. et marg. Steph. reposuit pro ἐξανίσταται. Nam repente homo, qui dudum ἐξανίστατο (scil. cum se Gadata duce in viam dedisset) *e Gadatae exercitu elabitur, deflectit.*

§. 9. τὸ ἀπὸ Γ. ἀποστὰν, quod per seruos proditor Assyriis tradi iusserat §. 2. — εἰς πόλιν scil. ex antec. κατέφυγον.

τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος.

10 Κῦρος μὲν δὴ, διαπραξάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ προστάξας, οἷς ἔδει, ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψοιτο τὸν Γαδάταν, ὅπως ἔχει ἐκ τοῦ τραύματος. Πορευομένῳ δ᾽ αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα ἀπήντα. Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἥσθη τε καὶ εἶπεν· Ἐγὼ δὲ πρὸς σε, ἔφη, ἐπισκεψόμενος, ὅπως ἔχεις, ἐπορευόμην. 11 Ἐγὼ δὲ, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, σὲ ἐπαναθεασόμενος ἤϊα, ὁποῖός τίς ποτε φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὔτ᾽ οἶδ᾽ ἐγὼ, ὅ τι νῦν μοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν, οὔτε μὴν εὖ πεπονθὼς ὑπ᾽ ἐμοῦ (εἴς γε τὸ ἴδιον) οὐδ᾽ ὁτιοῦν, ἀλλ᾽ ὅτι τοὺς φίλους σοι ἔδοξά τι ὀνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ᾽ ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ᾽ ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. 12 Οὐ μὰ τοὺς θεοὺς, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν, οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα, εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ᾽ ἂν τοιοῦτον περὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὑτοῦ πατέρα

§. 11. Vrbana concinnitate verba Gadatae respondent verbis Cyri. Sententia ipsa ostendit pectus esse, quod etiam ad exaggerandum disertos faciat. Inprimis laudabile est illud: ὁποῖος ... ἔχων. Nam qui hominis cuiusdam excellentis admiratione tenentur, hi cum faciem eius viderunt, partim gaudent, certam quandam, et veram illam quidem imaginem obuersari animo suo, cum de virtutibus eius cogitant, partim habere se putant, quo gloriari possint, partim etiam delectantur, quod sciunt, quatenus in eius ore et vultu animi bona expressa deprehenduntur. Hanc tertiam rationem, quae doctiorum fere est hominum, Gadatas sequi videtur. — εἴς γε τὸ ἴδιον: Nam quod dolo captum castellum Assyriorum Cyro tradiderat, eo Sacas magis et Hyrcanios praestiterat tutos (V, 3, 11.); Cyri autem opes hactenus tantum auxerat, quatenus iam huius et illorum res videbatur communis.

τέρα ἀνιάσαντα, ἢ σε νῦν δύναται ἀνιᾶν. 13 Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· Ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ᾽ ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν Περσῶν, ἔφη, ἐσπουδάκασιν περί σε, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων· πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. 14 Καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο, Ἀλλ᾽ ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. Καὶ ὅπως μέντοι, οὓς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τὰ ξένια, οἷα ἐγὼ δύναμαι· ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

SECTIO LV.

Cadusii temere versus Babylona excurrunt, et, amisso duce, magnam contrahunt cladem.

15 Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει, καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν τῷ Κύρῳ, καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. Διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, οὗ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. 16 Ὡς δ᾽ ἔγνω μόνους

§. 14. οἷα ἐγὼ δύν. Cum δύνασθαι etiam absolute sit *viribus valere*, vt I, 2, 13. Theophr. Char. 13, 1. dictum esse potest pro καθ᾽ οἷα ἐ. δ. vt non necesse sit ellipsin statuere τοῦ διδόναι. — Zeunius commode et breuiter: „πεποιημένων, nempe *virtute militum*, sed συμβάντων, *deorum beneficio.*"

§. 15. οὗ δὴ κατέφ. Particula δὴ h. l. significat ad οὗ κατέφυγε attendendum esse, ne intelligas ipsam Babylona, sed aliam vrbem. §. 9.

μόνους εἶναι τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τόν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας, ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. 17 Κῦρος δὲ ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονὸς, ὑπήντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅντινα ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τοὺς δ᾽ ἄλλους συγκατεσκήνου, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσι συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων Περσῶν συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι καὶ ἀνεῖν. 18 Καὶ ἀνιώμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων, ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἑκὼν ἀτημέλητον παρέλιπεν, ἀλλ᾽ ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύσοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας.

SECTIO LVI.

Cyrus Cadusios humaniter monet et meliora edocet, simulque cum nouo eorum duce hostes vlciscitur.

19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν τὸ γεγενημένον πάθος. Τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας, οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν. Ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγενημένου τούτου πράγματος ἀπο-

λαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν, μήποτε διασπῶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. 20 Καὶ οὐχὶ τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάσσονι ἔτι μορίῳ ἰέναι, ὅπου ἂν δέῃ, ᾗ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἤν τις κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι, ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων· ἔστι δὲ, ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπελθὼν

§. 20. ἔστι μὲν ἀπατ. Hic locus, vt existimo, est mancus, et, vt certo scio, ab interpretibus non intellectus. Cur mancus videatur, primum docebo. Cadusiorum dux, qui subsistere cum suis et in statione manere debebat, re non communicata *egressus* erat. Docet ergo Cyrus de communi consilio, *a*) egredi aliquem posse a reliquo exercitu seiunctum, (vt v. g. hostes ad locum insidiarum alliciat); *b*) remanere aliquem posse, vt hostes ad se attractos ab exercitu egresso auertat; denique *c*) in vniuersum posse aliquem hostibus varia obiicere, quibus sese occupent, vt interim socii maneant tuti. In hac disputatione quod ponitur primum, solo verbo ἀπατηθῆναι absoluitur. Huic si vim medii obtrudere velis, vt difficultas sublata videatur, tamen neque, qua in re fallacia insit, neque quid inde commodi ad socios redundet, definitur. Sed ille vsus medius τοῦ ἀπατᾶσθαι nusquam, quantum scio, occurrit, et absonum esset, actiuum ἐξαπατήσαντι eadem de re statim subiici. Verum ne pluribus morer, auctor tale quid debuit scribere: ἀλλ' ἐστὶ μὲν, ἤν τις ... βοηθῆσαι, ἀπάτῃ πρὸς τὰς ἐνέδρας προσάγοντι τοὺς πολεμίους κακῶς θεῖναι. Iam videamus, quomodo Hutchinsonus locum interpretatus sit: nam reliqui fere eodem modo aut deterius: *sed* (dico) *si quis re cum illo communicata, qui satis virium ad opem ferendam habeat, egreditur, fieri quidem posse, vt decipiatur; at illud etiam fieri posse, vt is, qui remanet, hostes fallendo, ab iis, qui egressi sunt, auertat.* Hic particulae fucum facere conantur, vt credas duas primarias sententias inter se ita opponi, vt posterior diluat, quod in priori oppositum fuerit: Verum cogitate legens vix risum tenebit: ita inepte et plane repugnanter ista inter se referuntur. Accedit, quod, si auctor ioco tam absurde scribere voluisset, in altero membro posuisset: ἀλλ' ἐστὶ καὶ τῷ ὑπομ. etc. Sed ex iis, quae ab initio dixi, patet, per anaphoram τοῦ ἐστὶ diuersos modos enumerari, quibus parua manus a robore exercitus seiuncta sine periculo suo hostibus damnum inferre possit.

θῶν μὴ ἀνακοινωσάμενος, ὅπου ἂν ᾖ, οὐδέν τι διάφορον πάσχει, ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. 21 Ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἢν θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. Ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγὼ, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν θεὸς θέλῃ· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν, ἔνθα κατέκαινον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἢν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δῃώσομεν τὴν χώραν· ἵνα μὴ, ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν ὁρῶντες, εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. 22 Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε, ᾗπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἤν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρός ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. 23 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ᾑρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἢν δυνώμεθα, ἀναθαῤῥύνωμεν τοὺς ἄνδρας. Οὕτω δὴ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδῄουν δὲ τὴν χώραν. Ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον, τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες, πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.

§. 21. Ante ὅπως γε intelligendum ποιήσομεν, vt verba se habent.

SECTIO

SECTIO LVII.

Pactum conuentum de parcendo agricolis.

24 Ἐννοήσας δ', ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῇ, οὕτως, ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίῃ, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἕτοιμος εἴη ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. 25 Καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν, ἢν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων) ἐγὼ δὲ πολλήν ἂν σοι γῆν ἐῴην ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἢν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ ἐπικρατῶν, οἶμαι, καρπώσεται· ἢν δὲ εἰρήνη γένη-

§. 24 et 25. ἐκέλευε ... ἔπεμψε. Prius saepius factum: inde tempore imperfecto expressum est. Posterius semel: inde praeterito aoristo. Illud autem a Zeunio in ἐκέλευσε mutatum est, cum tamen ipse ad I, 4, 2 docuerit, imperfectum in actionibus continuatis vsurpari. Ceterum hoc addere liceat, casu quodam felici factum, vt in pluribus linguis, v. c. in Graeca, Latina, Francogallica, grammatici tempus imperfectum appellarent, quod eandem vim haberet. Adhibetur enim in actionibus saepius repetitis, in describenda hominum indole, in moribus et consuetudinibus; quae omnia videlicet longioris temporis cogitationem afferunt. Factum contra, quod cito absolui intelligitur, neque in morem vertit, alio tempore praeterito commemoratur. — Dubitanter aliud quid adiicio, quod magis est instituti nostri. Videtur h. l. Xenophon Cyro humanitatem quandam aduersus hostem tribuere. Primo enim hoc facile quisque agnoscit, nihil in his mandatis durius dici, nullas iactari minas. Ipsum genus orationis nescio qua fluit simplicitate, quae est humanitatis si non index, at frequens socia. Tum §. 25 non dicit: ἐγὼ δὲ πολλοὺς κωλύσω, sed quod suauius erat ἐγὼ δὲ ... ἐνεργὸν εἶναι: neque ἐγὼ καρπώσομαι, in quo victoris offendat superbia, sed modestius, communicato quasi Marte, ὁ ἐπικρατῶν. Veruntamen dubitanter hoc scripsi, quia Xenophon haec tantum dici iubet, nihil autem ipse dicit, vnde iudicium nostrum confirmare possimus. Vid. tamen disp. de ing. X. §. 15. et de natura et vsu discipl. Cyri, §. 30.

γένηται, δηλονότι σὺ, ἔφη. Ἢν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοὶ, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι ἀμυνούμεθα. 26 Ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμψεν. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὁτισμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. 27 Καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφόροις πόλεμον. 28 Ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἦγον, ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. Οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ, καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

SECTIO LVIII.

Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur.

29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν, παρῆν ὁ Γαδάτας, ἄλλα τε δῶρα πολ-

λὰ

§. 28. Sententia huius ſphi videtur haec eſſe, *vt ſociorum in ſua quisque ditione paſceret, neque ea res communis haberetur; contra ex hoſtico promiſcue,* (ὁπόθεν δύναιντο) *vnde quisque poſſet* (h. e. non distributis praedandi cauſſa regionibus) *pecudes abigeret.* Fortaſſe etiam pro εἰ βούλοιντο malit quispiam legere ἢ βουλ. *qua ratione vellent,* vt v. g. nunc in Gadatae regione agros ad vſum pecuarium, concordiae ſeruandae cauſſa, inter ſe distribuerent, alio item tempore in Caduſiis, et ſic porro. Sed in pluribus verbis eſt, de quo disputari poſſit: quae miſſa facio, quia ſententia non prorſus eſt obſcura.

λὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. 30 Ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε· Ὦ Κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρῇ αὐτοῖς, ἄν τι δέοι· νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐμὰ σὰ εἶναι. Οὔτε γάρ ἐστιν, οὔτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. 31 Καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα) οὔτε ἄδικον, οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας, ἔπαθον. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὑτοῦ τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

32 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε· Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐνουστέροις δοὺς αὐτοὺς, ἢ οἵ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν· ἐγώ τε (οὗ δὴ πάλαι ἐπεθύμουν) τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι δοὺς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ', ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. 33 Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· (ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον) φυλάττειν μέντοι ὅρα, εἰ ἐπιτήδειός

§. 31. *οὐδὲ ἀδ. ... ποιήσας.* Cf. V, 2, 28. Ceterum lacrimae hominis, vt ipſe confirmat, inde fluunt, quod ſpes poſteritatis ipſi plane ademta erat. Atqui liberos ſuperſtites habere maxime apud orientis populos in magna felicitatis parte ponebatur. Eius autem oratio honeſta et decora neque ab vrbanitate remota videri debet. Cf. ad V, 3, 19. dicta.

δειός εἰμι. 34 Ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις· (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί ἐστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν) νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα, καὶ ὁ οἶκος ὅλος· καὶ οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως, τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες. 35 Τάχ' οὖν εἴποι τις ἄν· καὶ τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ, πρὶν ἀποστῆναι; Ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μου, διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι, οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύουσα, ἆρά ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἤν τίς τι αὐτὸν ἀδικήσῃ, ἀλλ' ἤν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. 36 Τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται· Ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει, μηχανώμενος, ἕως ἂν ἕλῃ τὸν αὑτοῦ βελτίονα. Τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾷν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως, οἶμαι, κρείττων ἔσται.

§. 34. οὖσα est nom. absolutus. Alii videntur correxisse οὔσης, quod non opus est. Sic recte Zeunius.

§. 35. καὶ ... ἐνενοοῦ reposuit et bene defendit idem pro καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενόουν, quod vel propter particulam καὶ repugnat, quae interrogationem cum indignatione quadam orditur in oratione recta, nunquam autem in obliqua.

§. 36. τοῦ ... ἀνιᾷν non regitur a comparatiuo κρείττων, sed a subintelligendo ἕνεκα s. χάριν, *ratione iniuriae, qua me affecturus est.* Neque tamen Leunclauii ratio, qui τῷ pro τοῦ poni voluit, est inepta. — καὶ σὺν τ. π. quamvis ad paucos redegerit. — κρείττων scil. ἐμοῦ. Cf. §. 34. extr.

37. Ἀκούσαντι τῷ Κύρῳ ταῦτα ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἄν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα, ἢν οἱ θεοὶ, ὥσπερ νῦν, σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; Ὅ τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν, ἢ ὅτῳ συνὼν χαίροις ἔχων, σὺν ἐμοὶ πορεύου. Καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὥς γέ μοι δοκῶ, πάνυ χρήσιμος εἴης, ἐγώ τέ σοι, ὡς ἂν δύνωμαι, πειράσομαι. 38 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας

§. 37. Τί οὖν οὐχὶ etc. *Cur non ... muniisti?* i. e. *Quin tu abi, muni.* Sic VIII, 3, 46. et alias saepe. — αὐτὸς δὲ σὺν etc. id est, καὶ τί οὐχὶ αὐτὸς σὺν etc. — Ὅτι δὲ: In promtu est dicere, δὲ positum esse pro οὖν. Sed si antecedentia huius §phi consideres, et quae §pho 39 init. sequuntur, hanc potius sententiam hic scriptam fuisse credas: Ἀπελθὼν οὖν οὕστινας μὲν ἡγῇ ἱκανοὺς πρὸς τοῦτο εἶναι, φύλακας τῶν τειχέων ποίει. Hac posita sententia bene annectitur Ὅτι δὲ ἡδὺ etc. — De re ipsa cogitanti mirum videbitur, quomodo Gadatas, dum remanere vult, de rebus suis post discessum Cyri timeat, profecturus idem cum Cyro, sua omnia in tuto collocata esse credat. Primum igitur credibile est, vrbem Gadatae fuisse, vt pro illis temporibus, longe munitissimam. Cum enim ipse longe potentior dicatur, quam Gobryas (V, 2, 28); huius autem vrbs fuerit tam firma, vt hostes in eam irrumpere nulla parte possent (§. 4. ibid.): credere licet, locum, in quo domicilium habuerit, circumiectis muris et turribus maxime fuisse firmatum. Quod autem in primis considerandum puto, consilium est Cyri, quod prorsus friuolum cuipiam videatur et eiusmodi, vt nemini non idem in mentem venire debeat. Sed tenendum videtur, cum apud antiquos nulli, vt armis addicti, alerentur milites, paucis in ciuitatibus iustas actas esse excubias, vt adeo, nisi certum bellum immineret, quisque vrbes custodibus vacuas et alia loca munita ingredi posset. Athenienses quidem Xenophontis tempore hac ex parte peccabant, quod in montibus Atticae obiectis nulla collocabant praesidia, quibus collocandis honestam caussam praetendere potuissent. Mem. III, 5, 25 ss. et quas habebant φυλακὰς, eae magis ad seruandum ordinem et modum ciuitatis tutae et pacatae spectabant, quam ad cauendas repentinas hostium impressiones, vt intelligitur ex Mem. III, 6, 10 s. et Plat. Legg. VI. p. 267 ... 274. Ergo cum sine iustis praesidiis domi manere vellet Gadatas, de consilio Cyri iustis praesidiis relictis proficiscitur. Non prorsus explorata mihi sunt haec omnia, sed tamen aliquam explicandae rei viam ostendunt.

δάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἆρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρίν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ἐπισχήσω, ἔστ' ἂν καλῶς σὺ φῇς ἔχειν. 39 Οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. Ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν, οἷς ἥδετο, καὶ ὧν ἠπίστει πολλοὺς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφὰς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. 40 Καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ᾔει, καὶ ὁδῶν φραστῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.

SECTIO LIX.

Cyrus exponit, cur in itinere non prope Babylona, sed aliquo spatio remotus, praeterire velit.

41 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ᾔει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα, εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. 42 Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· Εἰσὶ μὲν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ᾤόμην, καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅτι σοι ἤδη πολύ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπεὶ καὶ, ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεῶντο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ, καὶ εἰ παρεσκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρός σε εἶ-

πεν, ὅτι παρασκευάσοιτο ὡς μαχούμενός σοι, οἶδα, ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν, πάλιν ἀπαρασκεύαστα τὰ αὑτοῦ φανεῖται.

43 Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν, ὅτι, ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ, πλείω δύναμιν ἔχων, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. 44 Ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζ', ἔφη· οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι προσάγειν τε καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες, οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· ἀπάγουσι μέντοι οἱ σώφρονες, ᾗ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ᾗ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. 45 Παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολύ· ταῦτα δὲ δεῖ πάντα προκεκαλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. 46 Ἀνάγκη οὖν, οὕτω πορευομένων, ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. Εἰ οὖν βού-

λοιντο

§. 44. ἀπάγουσι: Nam Cyrus vult *praetereundo abducere* exercitum, et, vt ſtatim ſignificat, non breuiſſima via, quam ante oculos habebat, ſed tutiſſima, quam ſibi volebat monſtrari, vrbem praeterire.

§. 45. ἀνειργμένοις i. e. (ex oppoſito τοῦ εἴργειν) *apertis, laxatis, dilatatis.* Sic Zeunius, et, vt opinor, recte. — ταῦτα φαίνεσθαι: ratio redditur §pho 48, quia ὑπὸ τῶν ... φαίνεται.

§. 46. Diſſident interpretes in verbis ἐπὶ λ. καὶ ἀσθ. quia totam Cyri rationem non ſatis capiunt. Res autem ita eſt animo informanda. Cyrus multa impedimenta ſecum habebat, multas, ſociorum praeſertim, mulieres, ſeruos, ſupellectilem multam, quae ad commeatum pertineret, vt perquam longum harum rerum neceſſe eſſet fieri agmen. Haec ſane conſultius eſt ex oculis hoſtium remoueri. Quamobrem ſi voluiſſet prope Babylona cum ſuis praeterire, neceſſe fuiſſet, vt ex ea parte, qua exercitus ſuus ex vrbe proſpici poſſet, longo agmine milites ad tegenda et occultanda illa impedimenta incedere iuberet, obiectos quippe ſ. oppoſitos, ne Babylonii imbellem cum impedimentis turbam cernerent. Quo quidem agmine milites ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς, *rari, extenti* et ſic *infirmiores* facti fuiſſent: non confertim ſcilicet

collo-

λοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι πη προσπεσεῖν, ὅπη
ἂν προσμίξαιεν, πολλῷ ἐῤῥωμενέστερον συμμιγνύ-
οιεν τῶν παριόντων. 47 Καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν
πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ'
ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τοὺς ἐγγὺς καὶ
προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. 48 Ἢν δὲ μὴ
μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν, ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν
ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψον-
ται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς
ὄχλος δεινὸς φανεῖται. 49 Ἢν δ' ἄρα καὶ οὕ-
τως ἰόντων ἐπεξίωσί πη, ἐκ πολλοῦ προορῶντες
αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. Μᾶλ-
λον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπό-
ταν πρόσω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἢν μὴ
τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι·
φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις. 50 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα
εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν, καὶ ὁ
Γωβρύας, ὥσπερ ἐκέλευσεν, ἡγεῖτο. Παραμειβο-
μένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ
ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.

collocati, sed iusto longiori interuallo primi ab extremis fuissent seiuncti. Recte ergo Camerarius vertit: *necesse est ordines militum extenuari et debilitari*; et Charpentier: *Cependant cela est cause, qu'il faut que les troupes defilent et marchent dans un ordre qui les rend très-foibles.* Leunclavii autem versio: *necesse est aptos pugnae milites iuxta debiles et imbecillos collocari*, argumentum suppeditaret caussae Cyri contrarium, atque etiam posceret articulum, ἐπὶ τὸ λ. etc. Zeunius, qui huius interpretationem probat et tantum pro *iuxta* substitui vult *post*, hoc in loco nihil videt.

§. 47. ἐπιβοήθεια est *auxilium mutuo praestitum.* Sic ἐπὶ vicissitudinem mutui iuris, officii, etc. et in aliis significat. Vid. ad III, 2, 23.

SECTIO LX.

Castellis tribus potitur.

51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ὅθενπερ ὡρμᾶτο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἓν μὲν αὐτῶν, τὸ ἀσθενέστατον, προσβαλὼν βίᾳ ἔλαβε, τὼ δὲ δύο φρουρίω φοβῶν μὲν ὁ Κῦρος, πείθων δὲ ὁ Γαδάτας, παρεσκεύασαν παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

SECTIO LXI.

Cum noui milites, de quibus nuncius cum mandatis (Sect. XXXVII) missus erat, e Perside ad Cyaxarem venissent, hic inuitatu Cyri eo lubentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum agris molestus esse non vult.

C. V. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περί τε τῶν φρουρίων, ὧν εἰλήφεσαν, βουλεύσαιντο, ὅ τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως, θεασάμενος τὸ στράτευμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἢν δὲ κελεύῃ, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. 2
Ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ᾤχετο ταῦτ᾽ ἀπαγγέλλων·

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαξάρει οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύ-
την

§. 51. Σύρων, latiori sensu. Cf. c. seq. §. 24 et VI, 2, 19. — παρεσκεύασαν: Diu incertus haesi, num hoc a Zeunio e Zonara haustum probarem, an e coniectura scriberem ἐποίησαν. Codd. nempe habent ἔπεισε, quod ferri non potest. Tandem haec sententia stetit, vt genuinum παρεσκ. glossae ἐποίησαν locum fecisse putarem, quae ipsa glossa denique fuerit deprauata

§. 2. ἐκέλευσε scil. τοὺς Μήδους. Cf. IV, 6, 13. Audacter, sed recte Zeunius post
h.

την κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχε, καὶ τῷ γυναῖκας εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργοὺς, αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν Κυαξάρει. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔπραττον. 3 Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτοῦ, ἔγνω βέλτιον εἶναι, τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἧκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. 4 Ὁρῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν Μηδικὴν, τούτων αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην, κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερὸν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.

SECTIO LXII.

Cyrus obuiam Cyaxari procedit cum equitatu.

5 Ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασι Μήδων ἱππεῦσιν· ὡς δ᾽ ᾔσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τοὺς Πέρσας ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τῶν ἀλ-

h. v. sustulit τὸν Γαδάταν. Somniauit nempe aliquis ex VIII, 4, 2., illum cubicularii munus etiam apud Cyaxarem suscepisse. Sed neque infra §. 38 eius fit mentio, neque hic §. 3. dicitur ὁ μὲν ... ἔπραττεν, sed οἱ μ. ... ἔπραττον. Pluribus haec Z. — γυναῖκας scripsi pro γυναῖκα. Plures enim, vt homo, cui quis mulieribus donandis maxime gratificaretur, acceperat. Vid. IV, 5, 52. Zeunius, illius loci non memor, ex IV, 6, 11. (δεύτερα) coniicit, vnam tantum mulierem ipsi tributam fuisse.

§. 4. ἐπιστολὴν i. e. vt h. 1. capiunt, ἐντολὴν, προσταγήν.

§. 5. πάντας: Grauiter enim peccasset, si quos in castris reliquis-

ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἀπήντα· καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ Κυαξάρει τὴν δύναμιν. 6 Ὁ δὲ Κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. 7 Ἐκ τούτου δὲ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικάς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πίλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος εἶπεν ὧδε·

SECTIO LXIII.

Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum.

8 Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ, καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις; Ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε, Ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ᾽ ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. 9 Καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δέ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον, ὑφ᾽ ὧν ἥκι-

liquiſſet Medos, vt qui ad Cyaxarem dudum redire debuerint. Hos ne obuiam quidem honoris cauſſa regi ſuo venire, vel Cyro vel ipſis fuiſſet decori.

ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς ἥδιον δῦναι, ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ᾽, ἔφη, ὅτι οὐ σὺ μοῦ μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς, ἢ παθεῖν ὑπ᾽ ἐμοῦ. 10 Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. Ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος·

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι, ὥστε ἱκανοὺς εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. 11 Τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· (οἶδα γὰρ, ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν) τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. 12 Ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐχὶ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν, ὅ τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. Ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς

§. 11. *μέγα ἁμάρτ.* Cf. quae diximus ad IV, 5, 32.

§. 12. *Ὧν ἕνεκα ... λυπήσοι:* Callidum oratorem hic agit Cyrus. Ea, quae ſupra dixit, (IV, 5, 24 ſ.) et omnes eius rationes oſtendunt, cum potius equitibus Medis carere noluiſſe, quam cauere voluiſſe, ne negotia Cyaxari faceſſerent. Neque tamen nihil hactenus timendum erat, ita vt cum ſumma veri ſpecie hoc dicatur. — *ἐμοῦ παρόντος:* Nam ſi pro-

λῶς ἕξει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ, ἀσκῶν, ὅσον δύναμαι, τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τἀναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. 13 Ἀλλὰ γάρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. Καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἢν γάρ τι ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἢν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκὼς, μηδὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις, μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. 14 Ἢν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ πεπραχώς σοι δῆλος ὦ, καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι, ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον, ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. 15 Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον· οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσται, ὅ τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι, καὶ ὅ τι κακόν. 16 Ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καί σοι δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. Σὺ γὰρ δήπου, ἐπεὶ ᾔσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπί σε καὶ τὴν σὴν χώραν ὁρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ Περσῶν κοινὸν, συμμάχους αἰτούμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. Οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας

procliues fuissent ob indignationem grauius quid dicere aut facere aduersus Cyaxarem, reverentia et amor Cyri eos ad modestiam reuocasset.

§. 13. καὶ τὴν ἐν φ. Saltem esse debet καὶ γὰρ τ. ἐν φ.

§. 16. Ἀρξώμεθα ... ἔχειν, h. e. Zeunio interprete; *Ordiamur vero, inquit Cyrus, ab eo tempore, a quo coepi gerere hoc imperium, quod nunc obtineo, nisi rem altius repetere malis.* Sane ἀρχὴ pro *initio* hic est insolentius, simulque plenius, quam oportet, quia vis *initii* iam in ἀρξώμεθα inest: et pro ἐκ τ. τ. ἀρχῆς auctor potius diceret ἐντεῦθεν.

δρας ἄγων σοι ὡς ἦν δυνατὸν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; 17 Ἦλθες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπὲ, ἔφη, πότερον ἀδικίαν τινά μου πρός σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. 18 Τί γάρ, ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ κατενόησάς που με ἢ πόνου τινὸς ἀποστάντα, ἢ κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. 19 Τί γάρ; ἐπεὶ, νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ, ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλουν σε ἐγὼ, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ, εἴ τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα· ἐν τούτοις ἔχεις τινά μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι; 20 Ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε· Ἀλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἥδιόν σοι, ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ὅτι, ἐπεί σοι ἐδόκει οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐδεόμην σου; εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκὼς ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. 21 Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἰ μηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ τοῦτο τοὐντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἠδίκουν, ὅτι, σοῦ ἀποκριναμένου ἐμοὶ, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὁρῶν Μήδους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν

§. 20. σὲ μὲν ἀφ. ... κινδύνου, *te liberaui f. liberum esse volui ab hoc periculo.* Commendat hoc Zeunius, et elegantius subtiliusque est, quam σὲ μὲν οὐκ ἀφ. ... κινδύνου μετέχειν, quod in editis legitur. — ἄλλως τε ... σύμμαχον: Nam propterea aequius erat, te vicissim mihi socium esse in hostibus persequendis.

κάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ᾔτουν σε, οὐ ᾔδειν οὔτε σοὶ μεῖον ὂν δοῦναί μοι οὐδὲν, οὔτε ῥᾷον Μήδοις ἐπιταχθῆναι οὐδέν· τὸν γὰρ βουλόμενον δήπου ἕπεσθαι ᾔτησά σε δοῦναί μοι. 22 Οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ, οὐδὲν ἤνυον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. Ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς, καὶ, οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαντος. Εἰ δὲ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ τι ἂν διδῷς, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. 23 Οὐκοῦν ἐξωρμήσαμεν οὕτως. Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἡλώκει τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπί σε ἐλθόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε μὴν, τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον, νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοὶ, τὰ δ' αὑτοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. 24 Τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων, μειουμένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι, ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι, ἔφη, οὐδὲν κωλύει.

Ἀλλὰ

§. 21. Verba εἴ τι ... ποιῆσαι repetunt cum quadam commutatione prima illa εἴ τι αὖ ἠδίκουν. — οὐ ᾔδειν etc. *quo sciebam, neque leuius tibi quidquam esse, quod mihi concederes, neque facilius, quod imperares Medis.*

§. 24. ἐχόμενα, scil. ὑφ' ἡμῶν. — ἢ εἴτι μὴ ἀγ. Scire etiam auet, numquid horum Cyaxari non prosit: ea, quae a se gesta narrat, non modo non damnum Cyaxari, sed etiam vtilitatem attulerunt. — μαθεῖν ... κωλύει: „*Non video equidem, quomodo dicere possim,*

me

Ἀλλὰ λέγε, ὅ τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. 25
Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε·

Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα, ἃ σὺ πεποίηκας, κακά ἐστιν, οὐκ οἶδα, ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν, οἷα, ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. 26 Τήν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾷν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δέ γε ἐστί πη ταῦτα ἀτιμίαν φέροντα. 27 Καὶ χρήματά γε, ἔφη, οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν, ὡς σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μάλα αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. Καὶ τούς γε ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. 28 Εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ, ἀλλ' ἐν σοὶ τρέψας πάντα, καταθέασαι, οἷά σοι φαίνεται. Τί γὰρ ἂν, ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας, ἢ σοὶ, ποιήσειεν, ἆρ' ἂν εὐφραίνοι σε τούτῳ τῷ θεραπεύματι; 29 Εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, κἀκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω διαθείη, ὥστ' ἐκείνου μᾶλ-

me velle *cognoscere: veruntamen nihil impedit, quo minus audiam.* Ob oculos posuimus, quae inter se opponantur. Sciebat ipse omnia, vt non posset μαθεῖν, sed vult tantum e Cyaxare ἀκούειν, quem non solum conuictum vult esse, rerum etiam confessum.

§. 28. Apodosis incipit a μὴ ἐν ἐμοὶ: *mutatis personis ad te omnia, non ad me referas;* siue, vt dicitur, *fac esse te, qui ego sum.* „*Setze dich an meine Stelle.*“

μᾶλλον, ἢ σοῦ, βούλεσθαι εἶναι, ἆρ᾽ ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; 30 Τί δέ; (ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα) εἴ τις τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν, ἢ σε, ἆρ᾽ ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; Πολλοῦ γ᾽ ἂν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ᾽ εὖ οἶδ᾽, ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. 31 Ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερὲς, εἴ τις, οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας, οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστ᾽ αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι, ἢ σοὶ, ἆρ᾽ ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; Οἶμαι μὲν, οὔ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν, ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. 32 Τί δέ; εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος, λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλοι, εἶτ᾽ αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν ἅπαντα, ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι· ἆρ᾽ ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; 33 Νῦν μέντοι ἐγὼ, Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. Σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶσαν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν, ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει· ἐγὼ δὲ δοκῶ, οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν, ὥσπερ γυνὴ, εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς

ἐμοῖς

§. 33. *παρέχειν ἐμ. εὖ ποιεῖν, me tradere beneficiis ornandum,* i. e. *admittere* ſ. *accipere beneficia.* Nam omnino Graeci poſt verba curandi, iubendi, permittendi non ponunt, vt Latini, paſſivum, vbi perſona non eſt definita, ſed vt noſtri, Francogalli, et alii, actiuum ſ. deponens, Sic *ἐπιτρέπειν*, I, 1, 2 *παραδιδόναι*, III, 3, 47. *παρέχειν* Memor. I, 2, 54. Exp. Cyri II, 3, 22. *κελεύειν* Cyri diſcipl. II, 4, 6. VI, 1, 46. VI, 3, 12. VII, 2, 9. VIII, 5, 4. Zeunius hic eadem, ſed anguſtius.

ἐμοῖς ὑπηκόοις· σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. 34 Ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; Εὖ ἴσθ', ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. Τί γὰρ ἐμοὶ πλέον, τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον διὰ τὸ κρείττω πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὑτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

35 Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, ὑπολαβὼν εἶπε· Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγώ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι, ὧν ἄν σου δεηθῶ· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι, μεμφόμενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς, ὅπως ἔχομεν πρός σε, ἢν μέν σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τε ἐμοῦ σὲ ἀντασπάζου με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι· ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. 36 Ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης,

§. 34. κρείττω, *virtutibus omnibus praestantiorem.* — ἡμᾶς *nos omnes, quotquot rerum potiti sumus.* De sententia ipsa breuiter et argute Zeunius: „Est exemplum Machiauellismi ante Machiauellum.“ Neque enim dubitandum est, quin auctor, qui praecipuis artibus ac virtutibus auctoritatem imperii et parari et conseruari debere aliis locis ostendit, Cyaxari, homini vano et virtutis experti, prauum de tanta re iudicium tribuere voluerit.

§. 35. Quid sit ὑπολαβόντα εἰπεῖν, hodie cuiuis Graece non indocto notum esse potest. Olim pleonastice poni pro simpl. εἰπεῖν dicebant. Memini etiam, virum Graece doctissimum exponere per *suscepta s. concepta animo sententia dicere.* Sed vel hic locus isti rationi aduersatur. Cum sit *excipere sermonem vicissim, alterius sermonem suo sermone subsequi*, h. l. ἔτι λ. ... εἶπε interpretari possis *eius sermonem his verbis interpellauit.* Plato, qui ab vsitata oratione deflectere solet, eodem sensu dicit ἔφη δεξάμενος τὸν λόγον Vol. VII. p. 248. et de cupido dicendi, qui propemodum interpellat ἔφη ὑφαρπάσας Vol. III. p. 65. Interpellat autem Cyrus auunculum tenero humanitatis sensu commotus, quod nec ipse vult audire turpiter loquentem, aut impedire certe, ne Persae et Medi talia dicentem exaudiant. — τὸ νῦν εἶναι hic certe simpliciter dictum est pro νῦν, quia εἶναι μεμφόμενον pro μέμφεσθαι sine caussa nouatum esset, et maxime quia

ξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψεις με, ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. Καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

SECTIO LXIV.

Cyaxares reconciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a ſuis.

37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοὶ, (πᾶσι γὰρ ἔμελλεν, ὅ τι ἐκ τούτων ἔσοιτο) εὐθὺς ἥσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. Καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι εἵποντο, (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι.

38 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κυαξάρει. 39 Οἱ δὲ Μῆδοι, ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ Κυαξάρης, ᾖεσαν πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν, οἱ δὲ πλεῖστοι, ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ

ὢν dicendum eſſet pro εἶναι. Ergo poſt εἶναι incidi. Vid. ad V, 3, 42.

§. 37. ἔμελλεν legitur, quantum ſcio, in omnibus Mss. et editis antiquioribus. Sed Stephanus in editione poſteriore mutauit in ἔμελεν, quod Zeunius item edidit ob Philelphi dubiam auctoritatem, qui vertit: *erat curae*. Sed friget illud nudum ἔμελεν, ſine ἰσχυρῶς, σφόδρα, vel ſimili aduerbio. Permutari quidem haec verba in codd. ſaepiſſime, conſtat. Sed tamen vbi interpretatio quaedam facilis datur, mutatione lubens abstineo. Hic μέλλειν equidem capi poſſe puto ſenſu *cunctandi*, vt intelligas fere τοῦ εἰδέναι, et verba πᾶσι ... ὅτι vertas: *omnibus enim longum erat, dum ſcirent, quidnam* etc. ſiue *omnes cupide exſpectabant, quidnam* etc. Ita verbum μέλλειν imperſonaliter vſurpari poſſe, et cum elegantia quidem, quiuis facile ſentit. Sed ſimile exemplum ipſe deſidero: nam quod ſupra de μέλον V, 2, 24 adſperſi, per ſe nihili eſt.

§. 39. *οἱ δὲ πλεῖστοι*: Hic, vt alias, intelligi plus vult Xenophon,

ὁ μέν τις, οἰνοχόον καλόν· ὁ δὲ, ὀψοποιὸν ἀγαθόν· ὁ δὲ, ἀρτοποιόν· ὁ δὲ, μουσουργόν· ὁ δὲ, ἐκπώματα· ὁ δὲ, ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἕν γέ τι, ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ. 40 Ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταγιγνώσκειν, ὡς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, οὔτε οἱ Μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν, ἢ καὶ πρόσθεν.

SECTIO LXV.

Dum Cyaxares cum ſuis coenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello ducendo.

41 Ἐπειδὴ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπε· Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. Ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι πάρεισιν; οὔκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ, πολὺ ὑβριστότεροι. 42 Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἥκων, δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτοὺς, ἵνα σε καὶ θαῤῥήσωσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν, ἐφ' ἅπερ λέγω, τρέψομαι.

nophon, quam dicit, ſcilicet Cyrum ſibi deuinxiſſe Medos, vt magis ipſi, quam Cyaxari gratificari vellent.

§ 41. ὑφ' ἡμῶν ἐπηρμένοι *a nobis*, h. e. *altercatione noſtra commoti*, *impulſi*: quod hanc vim habet, vt in vtramque partem ſuſpenſi ſint; et mali quidem, ſpe nouarum rerum; boni, ſeditionis timore. Vere autem Cyrus iudicat, ſi nulla ob hanc rem adhibeatur cura, neque militum animi aliam in cogitationem, obiecta re aliqua, vertantur; bonos plane animum deſpondere, malos autem eo reddi inſolentiores.

§. 42. ἵνα καὶ σὲ θαῤῥήσωσιν: Zeunius reiectis multorum interpretationibus vnice probat hanc Borhekii: „*damit ſie auch Zutrauen zu dir gewinnen:*" recte: nam θαῤῥεῖν τι pro κατά τι eſt vſitaſſimum. Significat autem Cyrus, minis et terroribus

μαι. 43 Αὔριον δ᾽, ἔφη, πρωῒ δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα σύν σοι, τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. Σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. 44 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τοὺς ἱκανωτέρους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, σὺν θεοῖς πάρεστιν ἡμῖν. Ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας· καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. 45 Εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγενόμενοι σύμμαχοι παραμεῖναι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα, καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴ τι πεῖσαι δέοι. Ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν, ἢ καὶ ὑμέτερον, μηχανᾶσθαι. 46 Ἀλλ᾽ ὥσπερ, καὶ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ, ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι. 47 Μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι, οἷον

ἂν

bus Cyaxaris Medos esse commotos, ideoque adhuc animo alieniores. Vt ergo pristinus amor suorum erga ipsum redeat, fiduciam quandam illis inspirandam esse.

§. 43. ἔμβαλε scil. λόγον. recte, opinor, per ellipsin dicitur.

§. 44. Cum Cyrus timere debeat, ne Cyaxari iam dimittendus exercitus videatur, cum amicis agit, vt in crastina consultatione (Cf. quae ad §. 47 disputamus) sua quisque sententia bellum decernat.

§. 47. Ante hunc §phum non temere quis statuat, verba quaedam Cyri excidisse, quibus scilicet (vt III, 3, 12) iusserit hos amicos suos mane praesto esse

ad

ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ᾽ ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ᾽ ἑκάστου δήλους ἐσομένους, οἷς ἂν πράττωσιν, οὕτω παρασκευάζεσθε. 48 Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ, ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσον ἂν ἐγὼ δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ του στρατεύεσθαι βουλεύωνται, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ad Cyaxaris tentorium; et fortaſſe etiam, quibus mandarit, vt hoc idem reliquis ſociis ſuo nomine renuntiarent. Nam niſi hoc ſtatuamus verba huius §phi vsque ad μελετᾶτε, ſunt obſcuriora: neque apparet, qua de cauſſa et cuius inuitatu Hyrcaniorum et Caduſiorum dux et Gobryas cap. ſeq. (quaſi ex Medorum inſtitutis appareant regi) mane ad Cyaxarem veniant.

— ἀλλ᾽, ὡς τοὺς πεπ. Plena et explicandi cauſſa compoſita oratio eſſet: ἀλλ᾽ οὕτω παρασκευάζεσθε, ὡς οἱ πεπεισμένοι δῆλοι ὦσιν πεπεισμένοι εἶναι, ἐκείνοις πράγμασιν, οἷς ἂν πρ. „*ſed ita vos parate, vt ii quibus perſuaſiſtis de bello continuando, ipſis factis oſtendant, ſibi eſſe perſuaſum.*“ Similem legimus ſententiam in ſimili cauſſa III, 3, 12.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ϛ´

SECTIO LXVI.

Ante Cyaxaris tabernaculum congregati ſocii rogant Cyrum, ne dimittat exercitum.

C. I. ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ ἧκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων, ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους, αὐτοῦ δεομένους μένειν, οἱ δὲ, Ὑρκανίους, ὁ δέ τις Σάκας, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπης δὲ Γαδάτην τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. 2 Ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος, γιγνώσκων, ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη,

§. 1. *οἱ φίλοι*, non Cyri, ſed Cyaxaris, qui interim hanc hominum turbam prorſus negligi nollet. Regis igitur iuſſu egreſſi, ad Cyrum, qui ipſe in veſtibulo morabatur, hos deducebant, vt aliquo ſermone illi, dum ipſe prodire commode poſſet, occupati tenerentur, neque ſe comtemni putarent.

§. 2 ... 5. Cum in ſingulis verbis nihil inſit, quod lectorem Graecae linguae ſatis peritum impedire poſſit, tamen totum hunc ſermonem quispiam obſcuriorem putet, ſi non ſatis percipiat, quid ſerio, quid cum ioco ſit dictum. Intelligere ergo debemus, Cyrum et Hyſtaſpam hic ita inter ſe iocari, vt homines ingenioſos nec minus politos et vrbanos, qui ſtatim videant, quorſum alterius iocus ſpectet, et continuo facetum reſponſum inueniant. Gadatam autem hic cognoſcimus

vt

ἔφη, εἰ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. 3 Καὶ ὁ Γαδάτας, ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν, ἦ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γιγνώσκειν· Ἀλλ᾽ οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἢν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔῤῥει τὰ ἐμὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ᾽, ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος. 4 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑστάσπην αἰτιῶμαι. Καὶ ὁ Ὑστάσπης εἶπε, Ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲν δή· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι μένειν, λέγων, ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. 5 Καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη· καὶ τοῦτο σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ᾽ ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; Μὰ Δί᾽, ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περίβλεπτον περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ᾗ ἕκαστα διεπράξω. Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δὲ οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Ὑστάσπης, οὐδὲ ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἔστ᾽ ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

vt hominem antiquum, ſed minime acutum aut ad interpretandos iocos natum. Poſtquam igitur Cyrus hunc ioco laceſſiuerat, ſerio ac nimis ſerio, iureiurando interpoſito, reſponſum dat. Inde conuerſus ille ad Hyſtaſpam, hominem callidiorem, *iniuſte ergo*, inquit, *Hyſtaſpam arguo*, i. e. *laudo* (per ironiam Atticam perquam venuſte hic vſurpatam). Hyſtaſpas ſine dubitatione culpam in ſe conferri patitur, et conſilium Cyri, qui Gadatam leui terrore pungere vult, adiuuat mendacio. Excipit hoc Cyrus ficta ſeueritate, eumque increpat: Καὶ τοῦτο ... ἐβουλόμην (ſcil. μένειν) εἴτε μή. Hic magis etiam audacter in ſpeciem Hyſtaſpas: ὁρῶ γὰρ ... διεπράξω: quibus verbis contra, quam per ſe illa ſignificant, dicere vult, Cyrum a vana oſtentatione longiſſime remotum eſſe, neque unquam, ob eam quidem cauſſam, in Perſas rediturum. Denique iocus, vti par erat, ita terminatur, vt Gadatas, ſi forte in ſollicitudinem adductus eſt, animum recipere poſſit.

SECTIO LXVII.

Egresso iam Cyaxare, decernitur, bellum esse prosequendum.

6 Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους· ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. Ὡς δὲ πάντες συνῆλθον, οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κυαξάρης ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκός με ἄρχειν λόγου. Νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι, περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου, ᾗ γιγνώσκει. 7 Ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος· Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. Πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μένοντες πλείω κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους, ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο, ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. 8 Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅπου γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; Ἡμεῖς γοῦν, οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. 9 Ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναί ποτε φήσας Κύρῳ,

§. 6. *παρὼν*, non in concione, sed in finibus Syrorum. — *εἰκὸς ἄρχειν με λ.* Hoc ius suum stolide superbus homo studiose tuebatur: sed h. l. modesto exordio callide cupiditatem suam dissimulat. Ceterum vbi hoc in genere aliqua contentio exsistere poterat, prouectior aetate prior faciebat verba. Cf. IV, 1, 13. Hist. Gr IV, 1, 31. *ἤρξατο λόγου ὁ Φαρνάβαζος· καὶ γὰρ ἦν πρεσβύτερος* (Ἀγησιλάου).

§. 8. *δίκην ἔδομεν*; Vid. Sect. LV.

Κύρῳ, εἶπε τάδε, Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν· οὗτοι μὲν γάρ φασιν, ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ὅτε οἴκοι ἦμην, ἐστρατευόμην. 10
Καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευσομένων, πολλάκις πράγματα εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτα ἔπραττον, τὰ οἰκεῖα δαπανῶν· νῦν δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. Ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὖσαν, τὰ δ᾽ ..... ἑορτὴν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν.
11 Ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ᾽, ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν τοῦ Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται, ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ᾽ ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον, ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται οὐ τίνων ποινὰς, ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν, καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

SECTIO LXVIII.

Cyrus suadet, vt castellis hostium sublatis a suis noua exstruantur.

12 Ἐπὶ τουτοισὶ πᾶσι Κῦρος εἶπεν· Ὦ ἄνδρες, οὐδ᾽ ἐμὲ λανθάνει, ὅτι, ἐὰν διαλύωμεν τὸ στράτευμα,

§. 10. τῶν ἡμ. ἀγομένων, *cum bona nostra diriperentur.* — τὰ δ᾽ ... ἑορτὴν: Lacunam hic relinquere malui, quam verbum incertum auctori obtrudere. Hoc quidem nemo vel mediocriter intelligens dubitabit, cum τὰ μὲν referatur ad τὰ δ᾽, et στρατείαν ad ἑορτὴν, aduerbio οἴκοι aliquid fuisse oppositum. Et verosimillimum quidem est τὰ δὲ ἐνθάδε, aut minore impensa τάδε δ᾽. Sed nec abhorret τὰ δ᾽ ἐν τῇ πολεμίᾳ, τὰ δὲ ἔξω etc. — πανήγυριν: Bene *exercitus nondum dimissus* ita nominatur, quasi *celebritas ludis aut festis agendis congregata.*

τεύματι, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ᾽ ἄν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. Ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι καὶ ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. 13 Τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρει λόγον ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; Εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. Ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. 14 Προσέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμὼν, στέγαι δ᾽ εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία οὐχ ἵπποις, οὐδὲ θεράπουσιν, οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν· ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ᾽ ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ᾽ ἡμῶν ἀνάλωται· ὅποι δὲ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι, ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα· ὥστε αὐτοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. Τίς οὖν οὕτως ἀγα-

§. 12. Non dubito, quin h. l. ὁμοιοτέλευτα verſibus alternis obſcurata vim ſuam habeant: ἀφήρηνται, ποιήσονται: ἀπεστέρηνται, κτήσονται. Nec ſine cauſſa videntur duae aliae terminationes in ήσονται acceſſiſſe. Quod ad primam partem (ὅσοι ... κτήσονται) attinet, ſimillimus eſt locus Iſocratis, qui ſcriptor accuratae compoſitionis laude inprimis floret, Euag. p. 460 πρὶν ἑλὼν τὸ βασίλειον καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐτιμωρήσατο, καὶ τοῖς φίλοις ἐβοήθησεν, ἔτι δὲ τῷ γένει τὰς τιμὰς τὰς πατρίους ἐκομίσατο, καὶ τύραννον αὐτὸν τῆς πόλεως κατέστησεν. Quantum equidem ſentio, magnitudo quaedam vel multitudo potius rerum hoc repetito ſono exprimitur. Recte quidem Homius in *Critica* cum aliis, qui in noſtra poeſi verſus ſimili ſono cadentes (*den Reim*) admittunt, ſtatuit, in rebus grauioribus huic artificio nullum locum eſſe: verum in proſa, et vbi caſte adhibetur, neque vſu aut abuſu nimis tritum eſt, ei vis et virtus, quam dixi, probabiliter tribuitur. Nam vt in polyſyndeto ſaepius repetita copula facit, vt plures res videantur enumerari, ſic in clauſulis idem ſyllabarum ſonus.

§. 14. λαμβάνειν non *vi capere*, ſed *ex agris congerere*, *parare*: nam κατὰ κράτος quidem poterant capere, et ad hoc ipſum ſe parant. Cf. §. 24.

ἀγαθὸς, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς λιμῷ καὶ ῥίγει δύναιτ᾽ ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; 15 Εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μέν φημι χρῆναι ἑκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον, ἢ ἄκοντας ὑπ᾽ ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. Εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ᾽ ἐγώ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ἡμᾶς ὡς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ᾽ αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἕξουσιν, ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται δὲ, ὁπότεροι ἂν ἥττους ὦσι. 16 Νῦν δ᾽ οὐδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. Ἢν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπ᾽ εὐδίας μᾶλλον ἔσται πάντα. 17 Ὃ δὲ ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόῤῥω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσητε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπείπερ καὶ ὣς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν

§. 15. πειρᾶσθαι ... παραιρεῖν: Construe: ἡμᾶς μὲν πειρ. ὡς τ. παραιρεῖν ὡς πλ. τῶν ὀχ. ἐκείνων. Verbum παραιρεῖν positum est sine casu sensu *tollendi*, vt περιαιρεῖν: sic et mox καθαιρεῖν §. 20. Genitiuus ἐκείνων regitur, vt collocatio ipsa docet, ab ὀχυρῶν: *munimenta illorum*, *hostium*. — πολιορκήσονται, *commeatus penuria et fame impugnabuntur*. Sic bene Zeunius, qui vsum verbi latiorem e Memor. II, 1, 13 et 17 illustrat. Et opposito antec. τὰ ἐπιτ. ἕξουσι illud commendatur et re ipsa, quia non apparet, cur statim de obsidione dicatur, cuius praesertim non magna caussa hiemis tempore futura sit.

§. 16. Νῦν δὲ οὐδὲν διαφ. etc. est egregia comparatio, quae clarissime ob oculos ponit eorum imprudentiam et irritos conatus, qui bellis feliciter gerendis magnas orbis partes peragrant, neque tamen ea, quae bellis pepererunt, vel potius parere potuerunt, firmare et quam maxime sua reddere student. — ὑπ. εὐδίας *sub coelo sereno*, i. e. *in tuto (vt nulla calamitatis tempestas timenda sit)*. Mirum videri potest, quod auctor non item pro ἀλλοτριώσει metaphora vsus est a coelo turbido petita: sed hoc ὑπ᾽ εὐδίας, cum sit prouerbiale, haud dubie fuit ita vsu tritum, vt de vi et metaphora ipsa nemo admodum cogitaret.

§. 17. καὶ ὣς, *et sic*, h. e. *si quamcunque regionis hostilis partem*

ὑμῖν ἀναδεχοίμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας, ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. 18 Ἢν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, βιοτεύσετε· οὐ γάρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν ὄντων κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

SECTIO LXIX.

Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea.

19 Ὡς δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ᾽ ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης· Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἢν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. 20 Ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράσσειν, ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη· Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα, ὅσα φαμὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. 21 Ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην Τιγράνης· αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἔφη δύο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. 22 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ᾽ ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ᾽ ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανάς, ὧν ἔδει· ἄνδρας δ᾽ ἐπέστησαν, οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ᾽ ἔχειν.

23 Κῦ-

tem tuemur: nam vbique Cyrus a patria longius abfuturus erat. — ὑμεῖς ... ἐργάζεσθε: Intelligendus Gadatas, Gobryas et alii, qui, vt ex superioribus intelligitur, ab eo loco, vbi iam castra posita erant, in confiniis Assyriorum castella sua longius remota habebant. Cf. §. 19.

23 Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα, ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον, ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι· ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύσαιντο. 24 Πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν, οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς προνομάς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοιντο. 25 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

SECTIO LXX.

Equitatus Persarum augetur, et instituuntur currus falcati.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. 26 Ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος, γιγνώσκων, ὅτι οἴχοιτο συστήσων, εἴ τι δύναιτο, ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῆσον· καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικόν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμα-

§. 23. ἔνθα ... προσκομίζεσθαι, vbi putaret *saluberrimum esse locum et accessu facillimum, quod attinet ad ea, quae* etc. Oudendorpius ad Thomam, vt ostendit Zeunius, adi. εὐπροσοδώτατον et ὑγιεινότατον ad στράτευμα refert. Verum sic esse debebat ἔσεσθαι, non εἶναι: et, quod potius est, Xenophon omnino vult, castra semper loco salubri poni. Vid. I, 6, 16. Ergo si quid in tali adiectiuo supplendum est, intelligamus cum Zeunio χωρίον, quod l. 1. occurrit.

αἰχμαλώτων, τοὺς δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδὲν, οὔτε εἴ τις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, οὔτε ἵππον. 27 Κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν, ὁπόθεν δύναιτο. Καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. 28 Ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς ἦν εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. Ἅρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι, [ἄλλοι δὲ] εἰς τριακοσίους· οὗτοι δέ εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτουσι. 29 Ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκεύασεν, ἅρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συν-

§. 27. Inter τὴν Τρωϊκὴν διφρείαν et τὴν τῶν Κυρηναίων hoc maxime videtur interesse, quod currus fuerunt biiugi, et pugnatores inde, cum res ferret, desilire consueuerunt; hi autem quadriiugi (v. §. seq.), quibus pugnator perpetuo insisteret. Sic Scheffer de re v. II, 15.

§. 28. καὶ εἰς τὸ ... συμβαλέσθαι: Vid. II, 1, 7 ff. Sic et aliis locis ratio eminus pugnandi a Cyro improbatur. — Vulgo in vnam sententiam cogunt verba οἷς μαλ. ... βέλτιστοι, quod minus aptum videtur. Incisum ergo post πιστεύουσιν posui. — [ἄλλοι δὲ]: Haec verba in optimis codd. leguntur, inepta illa quidem per se, sed fortassis e pluribus genuinis et aptis relicta Nam omnino praeter rationem nemo vel librarius vel glossator aliquid addidit: et, quod minus commune est aurigae trecentorum curruum non sunt *εἰς τριακοσίους*, *ad trecentos* s. *fere trecenti*, sed *ipsi trecenti*, Verosimile ergo est, armigeros aut alios seruos in Cyrenaicis curribus post pugnatorem locatos fuisse, praesertim cum iuncti essent quatuor equis. De his cuiuscunque generis ministris fortasse aliquid hic additum fuit.

συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἧττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον, ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα, πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. 30 Προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλούντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. Ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμέναι. 31 Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

§. 29. *τοῖς ἡνιόχοις*; qui et ipſi erant pugnatores: nam in his curribus non collocabat peculiares aurigas, et currus ipſos ponebat armorum loco, cuius falcibus hoſtes eſſent concidendi. Cf. c. 2. §. 17. Eandem ſententiam Hutchinſonus (verbis maxime Schefferi de re vehic. p. 188) tuetur.

§. 30. *προσέθ. ... σιδηρᾶ*: In eam rem idem Schefferus p. 190. „Tamen non is (Cyrus) primus auctor eſt curruum falcatorum. Nam diu ante Ninus quoque habuit, vt eſt auctor Diodorus. Ait enim L. II. Bibl. fuiſſe in exercitu ipſius ἅρματα δρεπανηφόρα μικρὸν ἀπολείποντα τῶν μυρίων ἑξακοσίων, *curruum falcatorum paullo minus, quam mille cum ſexcentis*. Idem facit Cteſias, vnde ſua, opinor, Diodorus hauſit. Quid? quod ante Ninum quoque apud Cananaeos memorent Monumenta Sacra. Dicitur namque Iudas cum Simeone non potuiſſe delere habitatores vallis circa Aſcalonem atque Accaron, *quia falcatis curribus abundabant*. Lib. Iudicum cap. I. Sed et rex Cananaeorum Iabin, qui regnabat in Aſer, ducemque belli habuit Siſaram, habuiſſe memoratur *nongentos falcatos currus*, eiusdem lib. c. 4. „Verſio certe vulgata *currus falcatos* habet: Ioſephus de eadem re ἅρματα ſimpliciter. — *ὡς ἐμβαλούντων* ſcil. *τῶν ἡνιόχων*. Falces nempe ex medio axe interno ad terram directae ſpectant acie antrorſum, et comparatae ſunt ad concidendos hoſtes, qui equorum impetu proſtrati iacent; *ὡς διακόπτειν, ὅτῳ ἐντύχοιεν*, vt auctor dicit Exp. Cyri I, 8, 10.

SECTIO

SECTIO LXXI.

Araſpae, qui Pantheam violare conatus erat, ignoſcit Cyrus, eundemque ad hoſtes ſimulata fuga iubet transire.

Βουλόμενος δὲ τινα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν, ὅ τι πράσσει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ὁ φυλάττων τὴν γυναῖκα τὴν καλήν. Συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικος, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνηθείας. 32 Ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν, καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ, καίπερ ἀπόντι· (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς) ου μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. 33 Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας, δοκῶν ὑπηρετήσειν τῷ τυχεῖν, ἃ ἐβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι, εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα· ἐκ τούτου ἡ γυνὴ, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. 34 Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνου-

§. 33. δοκῶν ... ἃ ἐβούλ. i. e. *qui putaret ſe* hoc modo ſcil. τῷ ἀπειλεῖν *facere aliquid ad conſequenda ea, quae vellet.* Secutus ſum Hutchinſoni et Zeunii lectionem bonis certe codicibus commendatam. Valde ceterum mihi arridet, quod ante legebatur: δοκῶν ὑπηρετεῖν, ἀπετύγχανεν, ἃ ἐβούλ. in quo apodoſis non verbis ἐκ τούτου, ſed verbo ἠπείλησε incipit hoc ſenſu: *colens et obſeruans Pantheam* (Cf. V, 1, 17) *cum non conſequeretur, quae vellet.* Sic δοκῶν ὑπηρ. dictum eſſet pro ὑπηρετῶν, et imperfectum ἀπετύγχανεν bene haberet in repetita fruſtratione. Nam res ipſa credibile facit, Araspam ſaepius mulieris pudicitiam tentaſſe. In vtraque lectione ἃ ἐβούλ. minus Atticum et Xenophonteum eſt, pro ὧν ἐβούλ. et poſt ἐκ τούτου in vtraque commode particula δὴ poſita eſſet.

§. 34. ἀναγελάσας: Magno cum lepore hoc reponitur a Cyro, cum Araspas eum prior riſerit, inepte videlicet monentem V, 1, 8.

εὐνούχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ, εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. 35 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν· ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ᾽ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

36 Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν· Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τέ ἐμε καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. Παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἡσσῆσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα, καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι, οἷα πεπόνθασιν ὑπ᾽ ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ᾽ ἐμαυτοῦ κατέγνων, μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε συνὼν καλοῖς ἀμελῆσαι αὐτῶν. Καί σοι δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. 37 Καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷός περ καὶ τἄλλα, πρᾶός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων· ἐμὲ δ᾽, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. Ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν

§. 35. καταδύεσθαι non significat, quod Zeunius in indice vult, *se innoluere, faciem velare*, quod alias est signum summi pudoris, sed *obrui, deprimi*, („*Vor Scham in die Erde sinken*“). Nam apte respondet talis hyperbole sequenti ἀπολωλέναι τῷ φόβῳ, et hoc sensu statim §pho 37 actiuum occurrit. Maxime vero huc facit locus Exp. Cyri VII, 7, 11 κατὰ γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆν αἰσχύνης.

§. 36. τούτῳ ... πράγματι: Non inepte Brodaeus: „τῷ ἔρωτι“. Huc enim tota Cyri excusatio spectat, vt neminem dicat *Amori* resistere posse. Rectius autem Zeunius (sub ἄμαχος) *de muliere formosa* intelligit, cui magis conuenit τὸ συγκαθεῖρξα.

§. 37. καὶ οἱ ἄλλοι: quasi dicat οὐ μόνον ἐγὼ κατεδυόμην: satis erat, me ipsum timore et pudore male affectum esse.

μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. 38 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅ τι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην αὖ χρήσιμος. 39 Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν, ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἄν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι, ὡς σὲ πεφευγὼς, λόγον ἂν παρέχοιμι. 40 Ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνόν ἄν σε ποιοῖντο, διὰ τὸ πιστεύειν· ὥστε μηδὲ ἕν σε λεληθέναι, ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο, ἴσθι, ἐν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσοντά

§. 38. Εἰ γὰρ ... χρήσιμος: Secundum vim singulorum verborum reddas: *Vtinam vero eueniat aliquid, inquit Araspas, in quo ego tibi opportunitate data, vicissim prodesse possim.* Quia ἐν καιρῷ minime h. l. opportunum est, suspicatus sum, Xenophontem scripsisse Εἰ γ. ... ἐν κ. αὖ γεν et alium in margine explicandi caussa posuisse αὖ χρήσιμος.

§. 39. Cum ὑπὸ proprie passiuis adiungatur, neque in λόγον παρέχοιμι passiua quaedam vis (vt in πάσχειν, ἀποθνήσκειν etc.) quaeri possit, videtur Araspas respexisse ad πιστευθῆναι, vt inde h. l. repetas πιστευθείς. Sed fortasse, vt homo commotus, et vix recreatus, simulque cupiditate Cyro inserviendi repente incensus constructionem verborum turbat. Hoc idem significat Zeunius, qui hanc addit interpretationem: *Imo per Iouem ab ipsis amicis noui rumorem iri excitatum me a te transfugisse.*

§. 40. Ὡς πορευσομένου, scil. ἐμοῦ. Abruptum hoc: plenum erat adiecisse οὕτως ἴσθι. Vsitata ceterum est haec plena forma pro ἴσθι με πορεύσεσθαι. Vid. VIII, 4, 27 Restituit elegantem hanc lectionem Zeunius e cod Guelferbytano pro ὡς πορεύσομαι οὖν, quod et per se minus recte dici videtur. Sed illa aposiopesis iamiam abiturum et morae impatientem feliciter exprimit. — Nihil interesse arbitror, vtrum legas ex eodem Guelf. cum Zeunio μελλήσαντα, an cum aliis omnibus μελλήσοντα. In hoc cogitamus Araspam

σοντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. 41 Ἦ καὶ δυνήσῃ, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. Νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἔρωτος. Οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα, ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ, καὶ ταυτὰ ἅμα βούλεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι δύο ἐστὸν ψυχὰ, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. Νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ, καὶ πάνυ πολύ. 42 Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη, ὧν βούλονται πράττειν. Εἴη δ' ἂν ἐμποδὼν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβα-

ſpam *fuga elabentem*, *cum poenam ſubiturus eſſet*; in illo *fuga iam elapſum*, *quia poenam ſubiturus erat.* Τὸ ἐκπεφευγέναι autem vtrumque admittit, vt definiri non poſſit vtrum ſit verius.

§. 41. Δύο γὰρ etc. *Potero ſane: nam duos* etc. — ἄδικος σοφιστὴς a Zeunio vertitur *magiſter improbitatis*: melius alii *magiſter improbus.* Nam recte amor ἄδικος dici poteſt, vt qui *iniurias et mala inferat hominibus*, vt vſu ipſo, ſed cum iniucundo malorum ſenſu, Araſpas didicerit, ſe duos habere animos. Non ſerio tamen videtur hoc diſſerere: ſed ioco quodam peccati, quam excuſare non poſſet, culpam a ſe amoliri. Neque credendum eſt, *de binis hominum animis* Xenophontis eſſe opinionem, qui omnino ab omni παραδόξῳ alieniſſimus fuit: docet illud hic ipſe locus: nam ſuas partes Cyro tribuit, qui ad totam hanc disputationem omnino nihil reſpondet. Num Socrates aut Plato duos hominis animos ſtatuerit, quod neſcio e quo loco Platonis (Legg. IX.) Zeunius affert, non opus eſt h. l. inquirere. Sed tamen vnum vtrumque defendiſſe, quod ad Socratem attinet e Memor. I, 4 et IV, 3; quod ad Platonem, ex ipſius Phaedone aliisque multis locis ſatis conſtat. Quod ſi tamen Araſpam non iocoſe, ſed allegorice ac ſerio, locutum velis, duorum animorum haec vis erit, vt homo ad prauas et ad rectas actiones aeque procliuis videatur, ita vt, adiuvante bona magiſtri diſciplina, frugi vitam agat. Huc ſaltem commode trahas τὸ ὡς σὲ σύμμ. ἔλαβε. Cf. Memor. I, 2, 24.

λεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. 43 Καὶ μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὡς πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι ἔσται. Συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς, εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατάσσεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι· καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ μετατάττωνται, ἐξ ὑπογύου ταράξονται. 44 Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν, συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας, οἷα ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

SECTIO LXXII.

Abradatas arcessitur a Panthea.

45 Ἡ δὲ Πάνθεια, ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε· Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι, ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον· καὶ δύναμιν δ' οἶδ' ὅτι, ὁπόσην ἂν δύνηται, ἔχων παρέσται σοι. Καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβρι-

§. 43. ὅταν ἐγγ. ... ὦσι: Putat enim Cyrus, Aſſyrios iam non ad repugnandum, ſed ad oppugnandum ſe parare, et ſocium quaerere; aliquanto poſt autem Perſarum exercitum aggreſſuros eſſe, in quo Araſpas optimam ad ſuos effugiendi occaſionem nacturus videatur.

§. 45. καὶ ἐπεχείρησε: Debebat eſſe, vt opinor, καὶ αὐτὸς ἐπεχείρησε, vt hic quoque, ſicut Araſpas ipſi vim inferre voluiſſe dicatur. Nam καὶ per ſe non commodum locum tuetur. — ἐμὲ ... ἀπ' ἀλλ. Zeunius: „Eſt elegans et caſta periphraſis ſententiae: *conatus eſt mihi vim inferre* ſ. *ad ſtuprum me pellicere tentauit.* Recte;

ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτόν, οἶδ', ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος σὺ εἶ, ἀπαλλαγείη. 46 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἔπεμψεν. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἄλλα δὲ ᾔσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. Ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπών, ὃς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. 47 Ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάσαντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστου. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε· Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδιδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον εἶναι, οἷός περ καὶ ἐκεῖνος περί σε;

SECTIO LXXIII.

Abradatas Cyri rem curulem adiuuat.

48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν· Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω, τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ, ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα, συνερ-

cte; praesertim cum ille ὑβριστὴς dicatur — οἷος σὺ εἶ scil. *iustus*, *temperans et sanctus*.

§. 46. Ὁ δὲ Κ. . . . τὴν γυναῖκα Admirari hoc loco licet Cyri intelligentiam et humanitatem, qui malit Pantheam et maritum prius inter se consalutare, quam se videre nouum belli gerendi socium.

§ 47. ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον: Grauius sic mulier marito aequitatem, iustitiam, sanctitatem commendare videtur, quam si omisisset τὸ ὅμοιος, quod in quibusdam codd. non legitur.

γός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι, ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. 49 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὖθις δὲ καὶ παρ᾽ ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

50 Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ, ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. 51 Συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα τετράρρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθεια, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύ-

§. 49. δειπνεῖν: Quod sequitur αὖθις ... σκηνοῦν, videtur significare, Abradatae non modo permitti, vt coenam cum vxore capiat, sed vt illa etiam nocte apud eam maneat. Humaniter hoc quidem. Cf. ad §. 46.

§. 51. τετράρυμον: Difficile est definire, quomodo quatuor temones tali currui fuerint aptati; vtrum ita, vt singuli cum axe ipso iuxta se committerentur deinceps, duo dextrorsum, duo sinistrorsum; an alii post alios, vt prior iungeretur ad caput posterioris, et omnes in cursu ipso directi instar vnius axis recta linea protenderentur. Hoc multis tueri studet Schefferus de re Vehiculari I, 12; illud autem defenderat Salmasius in exercitt. Plinianis. Zeunius h. l. „Equidem nullo modo video, quomodo temones, h. e. interprete Polluce I, 146. τὰ ἀποτεινόμενα ἀπὸ τοῦ δίφρου ξύλα, alii post alios potuerint aptari, aut quomodo ita quatuor pluraue iuga equorum, alia post alia iuncta, potuerint, in primis aduersus phalanges hostium, regi ab vno auriga.“ Sed cum Cyrus conspecto Abradatae curru octo temonum currum inde effinxerit, (§§. seqq.), non apparet, quomodo sedecim equi κατάφρακτοι aequa fronte ad ipsum axem iuncti esse potuerint. Requireretur enim etiam in equis minus grandibus et generosis axis infinitae longitudinis, si iusto interuallo seiungerentur, ne se attritu mutuo impedirent. Neque minus difficile esset, sedecim ita iunctos equos ab vno regi auriga; praesertim in flexu currus, vbi interioribus equis, id est, primis ab altera parte, fere in vestigio standum, mediis celerius eundum, vltimis exteriori gyro actis citato cursu contendendum esset. Quare aut binis temonibus quaterni equi ad ipsum axem iuncti incesserunt, ita vt alii quaterni hos antecederent, et sic deinceps per reliqua ζεύγη, aut assentiendum Schef-

ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια· τοὺς δ' ἵππους τοῦ ἅρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

SECTIO LXXIV.

Plaustra cum turribus aedificat Cyrus.

52 Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρυμον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν, ὡς οἷόν τε εἴη καὶ ὀκτάρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριόργυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. 53 Τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν.

54 Ἐπεὶ δὲ πάντα συνεστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίμου· καὶ

Scheffero, dum certiora dentur. — τοὺς δὲ ἵππους ... κατεσκευάσατο: Proprie omnia sic reddas: *equos vero currui iungendos ornari (s. instrui) sibi iussit munimentis (s. tegumentis), quae omnia essent ex aere.* Προβλήματα illa sunt secundum ipsum Xenophontem *de re eq.* XIII, 8. προμετωπίδιον, προστερνίδιον et παραπλευρίδια. Cf. c. 4 init.

§. 52. ἄγειν, scil. τινά. Sed haec ellipsis non rara. Reliqua vero huius sententiae et seq. mihi videntur obscura. Cur τὸ κατώτατον οἴκημα tantum commemoretur, per se quidem est clarum. Cum enim tota turris propter magnitudinem currui non posset imponi, tantum infimum eius tabulatum, quod alias ex singulis partibus coagmentandum erat, Cyrus in currum agi volebat. Superius autem tabulatum, vt angustius et leuius, inter reliqua impedimenta sequi poterat. Sed cur ζεύγεσι βοῶν, non ἵππων? ne in itinere quidem hoc facile probaueris, nedum in acie et pugna. Etiam illa breuitas suspecta est, quod non dicitur, vere tales currus factos esse, sed statim subiicitur, cuius altitudinis fuerint. Haud dubie totus locus est mancus.

§. 53. τάξις et φάλαγξ h. l. nihil aliud est, quam στράτευμα § 55.

§. 54 τοῦ ἀγωγίμου: Optime h. l. Hutchinsonus: „Stephanus

καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ᾽ αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. Σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον, ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα, ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. 55 Ὡς δ᾽ ἔγνω εὔπορον οὖσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι· νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

phanus ſuſpicatur *ἀγωγίου* reponi debere; praeſertim cum *ἀγώγιον* mox ſequatur. Sed alia eſt huius vocis poteſtas, alia *ἀγωγίμου*, quam ſi ſubſtantiue ſumas, ſic ſatis commode verba exponas: *experiebatur, quam facile* aut *qua ratione vehi ea poſſent.*" Nempe adiectiua in *ιμος* paſſiuam vim, et poſſibilitatis quidem, habent, vt *βρώσιμος*, *ἰάσιμος*, a quibus ſubſtantiua ſignificationis abſtractae in *ότης* fieri nequeunt, vt v. g. a *μέτριος μετριότης*. Poni ergo debet adiectiuum neutrum pro ſubſtantiuo: *τὸ ἰάσιμον τῆς νόσου*, *ſanabilitas* (quaſi) *morbi*. Sic h. l. *τὸ ἀγώγιμον*, „*Die Bewegbarkeit*," quaſi *vectilitas*, i. e. *facilitas aut difficultas vecturae.* — *Τοῦ δὲ πύργου* etc. ad verbum: *Turris vero, cuius (tamen) ligna craſſitiem pegmatis tragici haberent, et viginti virorum et armorum, horum (,inquam, omnium) pondus erat minus in ſingula iumentorum paria, quam (pondus) quindenorum talentorum.* Paullo pluribus hoc exponendum videtur. Totius turris pondus erat 120 talentorum. Iam ſi ſumamus, omnes boues aeque validos fuiſſe, et aequum adhibuiſſe niſum, pondus, quod a ſingulis bobus mouendum erat, aequabat ſeptem talenta cum dimidio; quod a ſingulis paribus, quindecim. In vulgaribus autem plauſtris, quibus alia impedimenta in vſum belli vehebantur, onus 25 talentorum mouendum erat. Habebat ergo octaua pars ponderis in turri (et labor boum turri iunctorum) ad pondus plauſtri (et ad laborem iumentorum plauſtro iunctorum) vt 3 ad 5. Nam 3: 5 = 15: 25. Quomodo autem Cyrus hanc proportionem et omnino talia pondera examinauerit, iucundum eſſet hic legere. Ratione et arte quadam fingitur hoc exploraſſe, non ſola exiſtimaſſe coniectura, quia ſatis definite hoc dicitur: *ἔλαττον, ἢ πεντεκ.* etc. Nam ita plane res definiri non poterat, vt minimorum etiam momentorum ratio haberetur, quia etiam e celeritate inceſſus ſ. e celeritate, qua pondus moueretur, iudicandum fuiſſet. Fortaſſe trochlea ſimplici vſus eſt, vt alterum funis caput turri iungeret, ex altero pondera ſuſpenderet, quanta ſufficerent ad mouenda vtriusque generis vehicula.

SECTIO LXXV.

Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa.

C. II. Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε· Ἐγὼ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας, ὧν ἐδέου· καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι, καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου. Ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ, ποιεῖν, ὅ τι ἂν σὺ κελεύῃς. 2 Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε· Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς, τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας, ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν, ὅπως ὑμῖν ἥδιστόν ἐστι· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτου, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. Καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ τοιοῦτοι, οἷοί περ ὑμεῖς, ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν. 3 Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως, καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι, ἦ μὴν καταμαθόντες, ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα, ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.

§. 1. De Indorum legatis cf. III, 2, 27. ff.

§. 2. οἱ δὲ τοιοῦτοι etc. Facile patet, Cyrum hac laude gratiam eorum aucupari: nondum enim eorum prudentiam perspectam habere poterat. — βουλευόμενα, non *de quibus inter se consultant*, sed *quae cogitant, in animo habent*; vt Memor. I, 1, 19.

SECTIO LXXVI.

Cyri ſtudium in apparando bello et exercendis militibus.

4 Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν σμικρὸν ἐπινοῶν πράττειν· ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον, ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. 5 Ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπί τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἑκασταχῆ· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ, οὓς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτου, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε, καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς, ὅ τι δύναιτο. 6 Εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ, ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους· καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἅ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἅ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. 8 Καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωϊ-

§. 4. σμικρὸν hic poſt οὐδὲν ex vero Atticiſmo, vt opinor, poſitum, ne ν cum μ difficilius pronunciandum concurreret. Saepius, quantum memini, poſt praep. ἐν τὸ σμικρὸν occurrit. Non tamen hoc conſtans. Sic ἐν μικρῷ χωρίῳ legitur I, 4, 11.

Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ᾽ ἑκάστην τοξόται. Καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

SECTIO LXXVII.

Indorum narratio de hoſtium copiis perturbat milites Cyri.

9 Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ᾑρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ᾽ εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι, πάσῃ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους, οὓς δύναιντο, καὶ δωρουμένους, οἷς δέοι· 10 ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις, (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κοπίσι· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα ἔτι, παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας καὶ Παφλα-

§. 9. Poſt Ἐπεὶ requiritur apodoſis, quae ſuſpenditur vsque ad §. 12., vbi mutata particula reditur ad initium Ὡς οὖν etc. et apodoſis ſubiicitur: ἐν φροντίδι etc. — μισθουμένους, *conducendo;* δωρουμένους, *praemiis tribuendis.*

§. 10. Θρακῶν μαχαιροφόρους: Hoc genus armorum Thracibus etiam apud Thucydidem tribui, docet h. l. Hutchinſonus. Sed et alias, vt apud Curtium ſaepe, dicuntur leuiter armati. Verum hic ipſe locus videtur ſignificare, non omnes Thracas μαχαίρᾳ vſos eſſe. Xenophontis quidem tempore pugnabant maxime ἀκοντίοις. Memor. III, 9, 1. — ποδήρεσι: Eiusmodi clypei lignei etiam Exped. I, 8, 9. iis tribuuntur. Quid auctor de illis iudicet, leges VI, 4, 7. Sed dicitur hic ταῖς ποδ. h. e. et

Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους· καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας, σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι· 11 πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας) καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταὐτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος, ὅπως ἁλίσκοιντο, παρ᾽ ὧν ἔμελλε πεύσεσθαί τι· ἔπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους). 12 Ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, καὶ ἡσυχαίτεροί τε, ἢ ὡς εἰώθεσαν, διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο· ἐκυκλοῦντό τε, καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.

et quidem ad talos descendentibus. Articuli enim haec est vis, et idem est, ac si diceres: καὶ ταύταις μὲν π. Sic Memor. III, 11, 4. οὐ τῇ τυχούσῃ et apud alios cum h. v. vt Act. 28, 2. — De numero copiarum hostilium conferendus locus II, 1, 5, vt appareat, non sine causa terrorem Persis esse incussum, cum multo plures, quam ante, congregari dicerentur aduersarii.

§. 11. Θύμβραρα Commode Zeunius e Stephano Byzantino: Θύμβραρα· πόλις Ἀσίας τῷ Πακτωλῷ συνεχὴς, ὡς Ξενοφῶν. etc. Varie corrumpitur scriptura huius nominis,

§. 12. Apte hic Persarum trepidatio non satis dissimulata quadam hypotyposi pingitur. Cum antea πολλὴ εὐθυμία (§. 6) esset in exercitu, iam ἡσυχαίτεροι reperiebantur, et vultu minus hilari: coibant etiam passim, et in circulis inuicem sciscitabantur de rebus aduersariorum. Ita cum Cyri moueantur verecundia, et fortitudinis existimationem et pudoris laudem tuentur.

SECTIO

SECTIO LXXVIII.

Metum Perſarum ſedant conciones Cyri et Chryſantae.

13 Ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας, ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει τις βλάβη γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. Προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων προΐστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνεκάλεσα, ἰδών τινας ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. Δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι, δέδοικεν· ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν, ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεῷ παρεσκευά-

§. 13. Dubius haeſi, vtrum τῷ προΐστασθαι praeferrem τὸ προσίστασθαι, quod in marg. Steph. et cod. Bodl. legitur et a Dorvillio probatur ad Charit. p. 287 Lipſ. Nam quod Morus docte disputat, ad hunc locum non multum facit. Oſtendit enim e Sophocle, προΐστασθαι illos dici, *qui ante aram ſtent precum et ſacrorum cauſſa.* Opinor tamen, hic et in locis Sophocleis ſignificare *eminus*, vt Cyrus h. l. dicat, non in medium quidem auditorum circulum quemvis admittendum eſſe, neminem tamen prohibendum, quo minus in exteriori circulo adſtet. Zeunius idem ex auctoritate Guelf. probat: ſed de ſignificatione verbi nihil expedire conatur. — ὑπηρέταις Brodaeus explicat per τοῖς δούλοις: ſed vel munus, quod h. l. iis commiſſum videmus, honorificentius, quam pro conditione ſeruorum, oſtendit, alio loco illos ὑπηρέτας eſſe habendos. Vid. II, 1, 31.

§. 14. Praeclara eſt oratio Cyri. Noua ratione ſuis ad animum reuocat, quam abundent omnis generis aduerſus hoſtem copiis, cum eos fingere iubet, haec omnia ſuppetere hoſtibus. Hoc vnum eſt artificium, quo non ſolum nouitas huic enumerationi conciliatur, ſed inſignis etiam et prorſus admirabilis grauitas. Cum enim in pauorem coniecti Perſae nihil, niſi hoſtes, cogitarent, in expedito erat, illis haec ornamenta omnia cogitatione affingere. Verum hac ipſa re inuiti de ſuis commodis cogitare debebant. Abſoluto illo μερισμῷ, pauciſſimis verbis (§. 19.) in clariſſima luce ponitur ignauia Croeſi. Nihil autem fortius et

ad

ϱεσκευάσμεθα νῦν, ἢ πρόσθεν, ταῦτα δὴ ὁρῶντες οὐ θαῤῥεῖτε. 15 Ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ᾽ ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ᾽ ἡμῖν νῦν ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα; καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς, ἣν ποτε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις, νῦν οὗτοι ἔρχονται, καὶ οἱ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· 16 ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἓν ἰσχυρότερον ἕκαστος λαβὼν, προσελαύ-

νειν

ad pudorem pauentibus incutiendum et ad demonſtrandam, qua hic inprimis opus erat, imperatoris confidentiam, quam illa: *Εἰ μέντοι τισὶ .. ἢ παρόντες.* — *ὁρῶντες οὐ θαῤῥεῖτε*: Forte legendum *ὁρῶν τις οὐ θαῤῥεῖ.* Nam et antecedens de *nonnullis* tantum, non *omnibus* dicitur, et reliqua tantum ad eos ſpectant, qui metu perculſi ſunt. Iniuſte autem et imprudenter omnes monerentur tam grauiter. Cf. quae diximus ad IV, 5, 32.

§. 15. Durum quidem verbum *ἐκκόπτειν* videatur ad *ἀκροβολίσεις* relatum, vt quispiam cum Zeunio *ἀκροπόλεις* e Guelf. Phil. et marg. Steph. probet. Sed haec ipſa inſolentiae ſpecies induxit, credo, librarium veterem, vt *ἀκροπόλεις* ſcriberet, quod nunc in illos codices propagatum legitur. Sed quas *arces* aut *colles* in illa pugna Cyrus expugnarit, non apparet. Zeunius intelligit vallum caſtrorum III, 3, 66. quod, meo ſenſu, hic praeter cetera commemorari, et ambiguo quidem vocabulo, non oportet. Et cur *τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν*, non *τὰς ἡμῶν* vel *Περσῶν*? Mihi quidem, etſi Latine in quauis oratione non dixerim *velitationes exſcindi*, tamen *τὸ ἐκκόψαντες* (vt §. 17 *τὸ ἀποστραφέντα*) valde grauiter dictum videtur. Nam cum Perſae Aſſyrios eminus pugnaturos aggreſſi ſuperarent, *ipſam eorum pugnam exſciderunt*, h. e. eos ita male acceperunt, vt ſummi ſtuporis eſſet, ſi denuo cum ipſis pugnam inire auderent. Quodſi vim orationis frangere volumus, etiam pro *ἔχοντες* aliquid excogitandum erit. Victoria enim non eſt in animo, ſed reportatur ex acie. Denique, vt ad primum redeam, omnino *ἐκκόπτειν* pro *tollere* non adeo durum videri debet, cum *reſcindendi* verba in pluribus linguis varie adhibeantur pro *tollere*, *abolere*, vbi rebus per ſe notis *caedendi* vel *ſecandi* minime conuenit.

§. 16. *ἰσχυρότερον*: Vid. VII, 1, 2,

νειν διανενόηται, ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος· 17 ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἑστήξεται ὥσπερ πρόσθεν ἀποστραφέντα ὡς εἰς φυγήν, ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἅρμασιν, οἵ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἑστᾶσι ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι· δρέπανα τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμοσται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· 18 πρὸς δ' ἔτι κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους ἔχοντες προσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν αὑτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· 19 εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν ᾕρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγός, ὃς τοσούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ᾤχετο. 20 Ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. Εἰ μέντοι τισὶ

ταῦτα

§. 17. ἀποστραφέντα, proprie *auersa*, i. e. *ita locata*, *vt posteriorem partem hostibus opponant*, *fronte spectent in diuersum*. Sed cum vi dictum hoc est, pro *longius remota ad pugnam eminus faciendam*. Patet hoc e reliquis verbis huius §phi et ex VI, 1, 28.

§. 18. ὧν ... ἰδόντες: Vid. dicenda ad VII, 1, 27.

§. 19. ὁπότε ἀπαγγελλ. ... *cum*, *nuntiis allatis* ... Pendet hic oratio, cum in fine dicendum fuerit τοσοῦτον φοβεῖσθε, aut aliud quid in eundem sensum. Zeunius: „Hanc ellipsin siue aposiopesin committit Cyrus, vel ne ingratum verbum repetat, vel, quod, ni fallor, satius est, ob animi commotionem celeritatemque.“ Recte; si locus est integer: insolentius enim praecisa videtur oratio. — Σύρων: Saepius *Syrorum* nomen latius accipi, et hoc nomine Assyrios appellari, supra vidimus V. 4, 51. Hic manifeste sunt *Assyrii*. Cf. IV, 2, 31. Nam toto illo loco, ad quem hic respicitur, nulla *Syrorum* fit mentio.

ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγώ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν, ἢ παρόντες.

21 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε, εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν, ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ᾿ ἀχθεσθέντες· ὥςπερ γε, ἔφη, εἰ τινῶν βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν, ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, ἡσθείη τοῦτο ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστί τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. 22 Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προςκλύζει, καθ᾿ ἣν πλείω ἔρχεται, ἢ ὅσα τις ἑώρακεν, ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαῤῥοῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπῄνεσαν.

§. 20. πολὺ γ. ... παρόντες: nam in timorem eos, ad quos confugerint, coniicient.

§. 21 ſ. Magis prudenter, quam diſerte, loquitur Chryſantas. Cum plerique minus iam φαιδροὶ, (§. 12) et contra σκυθρωποὶ reperirentur, callide ambiguam vultus ſignificationem in eorum laudem interpretatur, moleſtum quippe illis eſſe, quod ſero aduerſus hoſtes educantur. Prudenter et hoc, quod in prima perſona loquitur, neque ſe ipſum excludit: ita ſuccurrit ſociorum pudori. Reliqua, (§. 22) quibus immutatam frontis ſerenitatem excuſat, eo ſpectant, vt propoſita ſpe praedae omnis diſcutiatur triſtitia.

SECTIO

SECTIO LXXIX.

Decreta expeditione ſtatim ſuſcipienda, Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat eſſe inſtructus ad iter.

23 Καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, Ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. 24 Ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. Ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοί, ὡς χρεὼν εἴη, ὅτιτάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

25 Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώμεθα, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. Ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω, πλειόνων, ἢ πεντεκαίδεκα, ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκεύασται γάρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσα ἐδύναντο. 26 Συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν·

§. 24. ἄλλως πως retuli ad comparatiuos ἀσφαλέστερον et ῥᾷον, commate poſt γιγνώσκει ſublato: *alio modo rem aut tutiorem aut faciliorem eſſe.* Hoc, vt textus habet, facilius videtur, quam, ſeruato commate, cum Zeunio interpretari: „*quod vel tutius vel facilius fieri poſſit;*" vt poſt γιγνώσκει intelligamus: τι, ὥστε.

§. 25. Incertum eſt, an particula ἢ, quam codd. Brodaei et Guelf. habent inter μεῖον et εἴκοσιν, genuina ſit. Poni quidem poſſe, et per ſe et e VII, 5, 13 patet. Ex iis autem, quae ad *Apomn.* IV, 3, 10. dixi, et e Latinorum ratione, qui ante numeralia *quam* omittunt, haec ellipſis defendi poteſt.

ἱκανόν· (ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι, οὔτε ζῆν δυναίμεθα ἄν) οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν· πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἥν, οὐδ᾽ ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει. 27 Ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήματι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. 28 Καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει· καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. Καὶ τὰ ἑφθὰ δὲ πάντα μεθ᾽ ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκεύασται. Μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται. 29 Ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρή, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι. Ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν, προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. 30 Καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε, ὡς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. Ἐσθὴς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπι-

§. 29. ἕως ἂν λάθ. Minus aptum ad rem ipſam videtur. Nam non ſolo diuturno vſu, ſed vel maxime, quod Cyrus ipſe ſtatim affert, vſu paullatim ſuſcepto, ita, vt minutatim res, quae conſuetudinem contrahendam tangunt, addas aut detrahas. Malim ergo ὅσον ἂν λάθ., quod dictum ſit pro τοσοῦτον, καθ᾽ ὅσον ἂν λάθωμεν.

ἐπικουρεῖ. 31 Ὄψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι, ὅσα ἐστὶν ὀξέα ἐπιπλεῖστον, καὶ δριμέα, καὶ ἁλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτόν τε ἄγει καὶ ἐπιπλεῖστον ἀρκεῖ. Ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων. 32 Συνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύχη τοιάδε γένηται, μάλιστα δεήσει. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται· ὧν κατατριβομένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἢν μή τις ἔχῃ περιζυγά. Ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν, καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. 33 Ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν, ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχήν τι πα-

§. 31 ſſ. Iocularia ſunt pleraque et fere ridicula nonnulla, quorum tantus imperator hic curam habendam praecipit. Sed ſuppetunt rationes probabiles, ob quas vel excuſari vel etiam laudari tam minuta diligentia poteſt. Primo enim, quod tralatitium eſt, minimarum rerum cura non per ſe, ſed neglectis maioribus rebus, turpis haberi debet. Deinde cogitandum eſt, cum barbaris etiam regibus hic agi, qui tantas expeditiones nondum ſuſcepiſſent, neque prudenti diſciplina inſtituti ſcirent, quid vſus quoque tempore poſtularet. Denique vt in aliis rebus grauioribus, quae ad rem bellicam pertinebant, Athenienſes minus diligentes et prouidi erant, ita credibile eſt etiam in leuioribus eos negligentia et incuria peccaſſe: quod Xenophon hoc loco fortaſſe, vt alias ſaepe facit, ſub perſona Cyri venuſte reprehendit. — ταῦτα γ. ... ἄγει: Deſciſcere videtur h. l. Xenophon a Socrate praeceptore, qui iubebat φυλάττεσθαι ... ἐσθίειν Memor. I, 3, 6. Cf. Hiero I, 22 ſ. Sed hoc vt argumentum leuius praemittitur. — ἀρκεῖ: Bene Morus: *ſuppetunt*. Nam qui cibus corruptus eſt, is non amplius, *vt cibus*, (ſ. *in vſum*,) *ſuppetit*. — *εἰς ἀκέραια*, *in regiones non vaſtatas*.

§. 32. περιζυγὰ, *lora*. Sed quia hoc nomen alias non facile occurrit, Zeunius non inepte coniicit, ſcriptum fuiſſe περιττὰ ζυγά. Ipſe autem fatetur, ζυγὸν pro *loro* nouum et inauditum eſſe. Etſi autem non abſurdum eſt, vt ζυγοὺς, ita ζυγὰ omne genus omnium vinculorum fuiſſe dictum, tamen et praepoſitio in vocabulo illo minus noto vim τοῦ περιττοῦ habere poteſt vt in περίεργος, περιλαλεῖν et aliis.

§. 33. ὁ γὰρ λ. ..., ἀκονᾷ

ῥακονᾷ. Ἔπεστι γάρ τις αἰσχύνη, λόγχην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περίπλεα καὶ ἅρμασι καὶ ἁμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. 34 Ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ ἁπανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην κατὰ ἅμαξαν ἑκάστην, καὶ κατὰ τὸ νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίγνεται. 35 Τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα, οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι, ὅτου ἄν τις δέηται τούτων· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. Ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. 36 Ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τούτων οὖν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμην· τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα, πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἤν τι δέῃ ὁδοποιΐας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε· καὶ ἐγὼ ἤν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ, ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. 37 Ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ ξὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως,

ὁπόσα

acute dictum! neque vero ſine ratione: nam praeter id, quod auctor ipſe addit, hoc afferri poteſt, quod in medio tali opere hoſtes, quorum in vulnera haec parantur, ante oculos verſari et pugnandi cupiditatem inflammare debent.

ὁπόσα ἂν δέηται καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλίπηται. Οὗτοι δὲ ὁπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δ' ἐπίστανται τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. 38 Ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούλεται ἕπεσθαι πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· ἢν δέ τι πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται. Ἐπειδὰν δ' αὗται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει, ὅπως ἂν βούληται· ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνηται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. 39 Εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς, ἦ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω, ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω.

§. 37. *ἐν τῷ τεταγμένῳ* scil. *τόπῳ*: sed non, vt Zeunius pluribus: *ἐν τῇ τάξει ἐν ᾗ ἐστὶν, ᾧ τινι μισθοῦ ὑπηρετοῦσιν*: nam et perturbatio inde oriretur, et nullus horum artificum facile inuestigandus, aut, si ab exercitu discedere vellet, retinendus esset. Vnum potius ac certum locum illis assignari vult Cyrus, sicut illis, de quibus §pho 36. Sic et Brodaeus: *in his constituto loco.*

§. 38. *τῶν μὲν ... ἔχειν*: Mancum aut corruptum esse hunc locum, diligentius consideranti facile patet. Zeunius autem frustra laborauit, vt omnia integra viderentur: „Primum enim," inquit, „genitiuus *τῶν μὲν π. ἡ.* non pendet a nomine *ἐπιτήδεια*, sed est genitiuus temporis, intellecta praep. *διά*. Deinde *ἔχειν*, quod regitur ab ellipsi *δεῖ* seu *χρὴ*, significat *secum retinere, non vendere*, opp. *πωλεῖν*." Sed feliciter res ita cecidit, vt vniversum Cyri consilium non obscuraretur, quam in rem quae idem addit, mihi plane probantur: „Non vult autem Cyrus quicquam ante illos viginti dies vendi duplici de causa: primum vt mercator post illud tempus habeat, quod vendat: deinde quod quisque miles victum viginti dierum ipse secum ferre iussus erat. Ita enim imperator prudentissimus caueri voluit, ne quando tantus exercitus inopia victus laboraret."

§. 39. *γνωστῆρες* non videntur esse diuersi homines ab *ἐγγυηταῖς*. Qui autem appellentur *γνωστῆρες*, incertum est. Mihi et res et etymologia nominis, et Latinorum *cognitor* (vid. Ern. Clau. Cic. h. v.) probabile facit, esse *testes, qui homines ipsos norint*, vt non solum periculo suo, sed etiam sine periculo suo de illorum fide spondere possint.

νέτω. 40 Καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. Παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας, τὰ προειρημένα ἔχοντας, εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. 41 Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας καταλάβητε.

SECTIO LXXX.

Describitur ordo agminis, et inprimis plaustrorum et impedimentorum.

C. III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο· ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὡρμᾶτο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως, εἴ τίς τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τίς τινος ἐνδεόμενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. 2 Κυαξάρης μὲν οὖν, τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὄπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. 3 Ὅπου δὲ στενωτέρα εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπο-

§. 1. εἴ τις ... γνοίη: pro εἴ τις γνοίη ἐνδεόμενός τινος εἶναι, *si quis statueret, se aliqua re indigere.* Videtur autem legendum ἐπιδεόμενος, (*praeterea indigens.*)

§. 2. ἡ φάλαγξ ἐφεπ. sunt nominatiui absoluti.

ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. Ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις, παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. 4 Καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥς τε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, ὡς μὴ ὑπολείποιντο. Καὶ οὕτω ποιούντων, οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν, καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

SECTIO LXXXI.

Cyrus e pabulatoribus, quos intercipi iubet, de ſtatu hoſtium quaerit.

5 Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν, ἢ κονιορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον, ὅτι εἴη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. 6 Εὐθὺς οὖν πέμπει τινὰ ὁ σκοπάρχης, ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅ τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.

§. 3. *οἱ κατὰ τ. ... στρατιωτῶν, illi militum, qui illis locis aderant.* Particula *αὖ* oſtendit, hanc ſententiam referri ad §phi antec. verba *οἱ προστυγχ. ... ἐπεμέλοντο.*

7 Οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο, ὅσα ᾤετο χρῆναι, πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀριστᾷν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. 8 Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων ὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν. Καὶ οὗτοι μὲν συνῆεσαν· οἱ δὲ, καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον, συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον. 9 Οἱ δὲ ληφθέντες, ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλύθοιεν δὲ ἐπὶ χιλὸν, οἱ δ᾽ ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντα εἶναι. 10 Καὶ ὁ Κῦρος, ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δ᾽, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; Οἱ δ᾽ ἔλεγον, ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, Ἡμῶν δ᾽, ἔφη, λόγος τις ἦν παρ᾽ αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφασαν, καὶ πολύς γε· ὡς ἐγγὺς ἤδη ἦτε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; (τοῦτο δ᾽ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα.) Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δή γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο. 11 Νῦν δ᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων,

ἔφη

§. 7. *τὸ παραγγ. προνοεῖν*, h. e. *cogitare, vbi imperatum foret, quod imperaturus eſſet, vt id recte exſequerentur.* Zeunius e Guelf. προσνοεῖν ſcripſit, quod explicat per προσέχειν τὸν νοῦν. Sed ex analogia potius eſſet *praeterea cogitare.* Quod autem addit, προνοεῖν eſſe *praeuidere, de futuro cogitare et ſe parare ad illud recte excipiendum*, quod alienum ab hoc loco videatur, id ſecundum noſtram interpretationem non multum difficultatis obiicit.

§. 10. *τοῦτο ... ἕνεκα*: Vt Xenophon hanc ſententiam non ſuperuacaneam duxit, ita nobis commodum videtur admonere, a Cyro *praeſentium Perſarum cauſſa* captos hoc interrogari, vt audiant, hoſtes non metuendos eſſe Perſis, ſed a Perſis metuere.

ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; Οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο, ὡς ἐγὼ βούλομαι.

SECTIO LXXXII.

Araſpas redit et exponit de acie hoſtium.

12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας, ὡς λέξων τι, ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ παρὰ τοῦ σκοπάρχου, λέγων, ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν, ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνῶς προσελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἢν δύνωνται, τὴν σκοπήν· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία δεκὰς οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. 13 Καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπήν. Ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὺν τῶν ἱππέων λαβὼν,

 καὶ

§. 11. αὐτὸς ὁ Κρ. Coniicias ex αὐτὸς, quantum ignauo illi regi, quaſi ſummus ſit bellator, confidant. — Quis Ἕλλην ille ſit, ex antecedentibus non intelligitur, neque mihi liquet, quorſum huius mentio fiat. — λαβεῖν ... βούλομαι, *ſaluum* ſcil. *Araſpam*, *vt ei gratiam referre poſſim.* Sed a captis intelligi volebat: *crudeli morte ſublatum*, aut *vltimo ſupplicio necandum.*

§. 12. Conuertit ſe Cyrus rurſus ad ſuos, ὡς λέξων τὶ, ad cohortandum, vt coniicias e parentheſi §phi 10: nam de Araſpa, nondum res ferebat, vt aliquid clarius pronuntiaret.

καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Διώξεις δὲ μηδαμῇ εἰς ἀφανὲς, ἀλλ᾽, ὅπως αἱ σκοπαί σοι διαμένωσιν, ἐπιμεληθεὶς πάριθι. Ἂν δ᾽ ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινες, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας.

14 Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὡπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς, ὡς ἐκέλευσεν. Ἀπαντᾷ δ᾽ αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. 15 Ὁ μὲν οὖν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δ᾽ ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι· ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. Νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. Οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο, οὔτε ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν, μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. 16 Ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. Δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾷν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε, καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν, ᾗ ἐβαρύνετο. 17 Ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν καὶ ἐδεξιοῦντο. Εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν τοίνυν ἅλις εἴη, Ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν μεῖον τοῦ ἀληθοῦς τὰ τῶν πολεμίων. Κρεῖττον γὰρ, μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας μείζο-

να

§. 13. Ἂν δ᾽ ἄρα ... ἄνδρας: Haec verba maxime ad Arafpam fpectant: inconfultum fuiffet, vt modo diximus, de hoc aliquid in vulgus edere: neque tamen non eius faluti vel maxime profpiciendum erat.

§. 17. ὅτι τούτ. ... εἴη: Non obliqua haec eft oratio, fed recta, quod e particula τοίνυν (fi hanc recte cum Zeunio recepimus) intelligitur. Particula ὅτι, vt folet, abundat. Habemus autem hic rurfus ἀνανταπόδοτον,

να εὑρίσκειν. 18 Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέστατά γ᾽ ἂν εἰδείην, ἐποίουν· συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτούς. Σὺ μὲν γὰρ, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί, ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ᾽ ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. 19 Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δ᾽ ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν, ὥστε εἰδέναι, ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. 20 Οἱ δ᾽ Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ, πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὅτι εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δ᾽ οἱ μυριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὺν ἑκάστην· τοῦτον γάρ σφισι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. Καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω

πόδοτον, quale VI, 2, 9 ff. occurrit. Nam inde a Καὶ μὴν oratio ſequitur, quae ἀποδόσεως locum, non autem formam, habet.

§. 19. οὗτοι, non *Aegyptii*, ſed *reliqui omnes*: nam de his modo dictum eſt, et rurſus dicitur πάνυ ... χωρίον: de illis autem §pho ſeq. — ἀπέχουσιν: Hoc videtur in plerisque codd. legi, neque dubito, quin recte; etſi mutant quidam in ἔχουσιν, aut κατέχ. aut ἐπέχουσιν. Philelphus etiam vertit per *abſunt*. Sed ſignificare debet, *occupant*, *implent*, vel *extenduntur*, ſcil. in latum, ſ. frontem aciei. Nam cum altitudo aciei, tricenorum hominum, „(30 *Mann hoch*)“ indicata ſit, Cyrus ipſe ceterum de vniuerſo numero coniicere poterat.

§. 20. εἰς ἑκατὸν ... ἑκάστην ſcil. τὸ βάθος. Camerarii rationem equidem hic non capio, vt eam expoſitam inuenio apud Zeunium: „*Fuit*,“ inquit, „*quadratum horum agmen*, πλινθίον πρόμηκες, *vt haberet* 30000 κατὰ τὸ μῆκος, *et* κατὰ τὸ βάθος 40000. *Nam centies* 100 *ſunt* 10000. *Fuere autem vniuerſi* 120000 (vid. VI, 2, 10.), *cuius numeri minimi ſunt numeri* 4 *et* 3: *ter enim* 4 *conſummant* 12.“ Primum hic pro 30000 debet eſſe 300, et pro 40000 item 400. Nam trecenties quadringenti conficiunt ſummam centum et viginti millium (δώδεκα μυριάδων VI, 2, 10). Sed non video, vnde intelligi poſſit, altitudinem Aegyptiorum fuiſſe 300 aut 400 hominum, cum diſerte dicatur tantum εἰς ἑκατὸν (*centenos* ſingulis ordinibus) conſtitutos fuiſſe. Ergo cum ſe non ad iter, ſed ad praelium exercuerint, apparet, vnam-

οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὁτιπλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' οὗτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν.

SECTIO LXXXIII.

Accuratius describitur acies Cyri.

21 Ἀλλ' ἃ μὲν παρά σου καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν, ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· (πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδείᾳ καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίνεται) αὔριον δὲ πρωῒ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὅ τι ἂν πράττειν καιρὸς ἀεὶ ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ· ἔπειτα δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι, ᾗπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ γὰρ τοῦ

vnamquamque μυριοστὺν constituisse quadratum aequilaterum; sed deinceps in frontem collocata haec agmina confecisse seriem 1200 hominum. Nam 100 × 1200 faciunt 120000. Sed de ipsa Aegyptiorum multitudine hic nihil significatur, nisi plures fuisse myriadas. — ἐβούλετο ... στρατεύματος, nempe collocatis etiam his ἐπὶ τριάκοντα. — Ἀλλ' οὗτοι ... κυκλωθεῖεν: Hic nihildum mihi satisfacit. Forte legendum: Ἀλλ' οὗτος ἂν εἰδείη, ἢ οἱ κυκλ. etc. (*At iste scire possit, quomodo, qui alios circumdare volunt, circumdentur.*) Nempe homo tam ignavus, et fugere consuetus, sciat potius, quid agendum sit, vt ipse circumueniatur. Sed facile est alia coniicere, et sufficit in loco tam ambiguo intelligere, quid fere Cyrus significarit, scil. *se ab hostium copiis non iri circumuentum.* Quodsi iam animo conceperat pugnae suae modum (VII, 1, 22 et 26.), haec verba, vt habent, defendi possunt.

§. 21. τούτου non τοῦ πράττειν, sed τοῦ ἀρίστου. — Ἀράσπα: Videtur hic diuersus esse ab illo, qui transfugae nomine ex hostium castris modo rediit. Nam verba ὥσπερ καὶ ἔχεις suadent intelligi hominem, qui diutius ex aliquo tempore locum suum in exercitu tenuerit. Non contemnendum ergo, quod Leunclauius dicit, ab aliis legi Ἀρί-

τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. Παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις, καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. Ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες.

22 Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἕξειν, εἰς τοσούτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκοῦσιν, ἔφη, τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; 23 Ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἴομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. 24 Ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. Τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; Προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί γε· καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. Ὅ τι δ᾽ ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δηλονότι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. 25 Τελευταίους μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε

ἄνευ

Ἀρίσβα. — οὐδενὶ ... μεταζευγνύναι: Non inepte Camerarius hoc prouerbii loco positum putat. Nam nisi per allegoriam dictum putes, ineptum reperies, cum non cohaereat cum antecedentibus, et cum alia multa fuerint monitu magis necessaria, quam *de equis non aliter iungendis*.

§. 24. *οἱ καὶ αὐτοὶ* etc. *qui et sponte, per se, (non verbis, sed ipso adspectu* etc.).

§. 25. *τοὺς ἐπὶ π.* Sic et VII, 1, 34 dicuntur, qui alias *οὐρὰ* et *οἱ ὄπισθεν*: vnde dux eorum *οὐραγὸς* (III, 3, 40) et *ὀπισθοφύλαξ*. De re cf. VII, 5, 5 maximeque Memor. III, 1, 7. f. vbi etiam significatur, quae sint *τὰ τὴν στέγην ποιοῦντα*,

ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ, οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτε ἄνευ τῶν πρώτων, οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, ἢν μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐδέν. 26 Ἀλλ᾽ ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγγέλλω, τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίστατε· καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν, ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. 27 Σὺ δὲ, ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας, παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾷν τε ἑκάστῳ τοὺς καθ᾽ ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ κακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἢν δέ τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. Ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαῤῥύνειν τοὺς ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ, τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. 28 Καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. Σὺ δὲ, ὦ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει, ὅπως τὰ ζεύγη, τὰ [τοὺς ὑπηρέτας καὶ] τοὺς πύργους ἄγοντα, ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. 29 Σὺ δ᾽, ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δ᾽ ὑπηρέται σοῦ ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ, ἢ λειπομένους.

νους.

§. 26. *ὑμεῖς* ſcil. *οἱ μυρίαρχοι*: hi autem ſine dubio erant e thoracatis, in quibus erat robur exercitus. — *ὡς παραγγ. τάττ.* *duodeni in altitudinem*: §. 21.

§. 27. *ἑκάστῳ*, per appoſitionem ad *τοῖς ἑαυτοῦ* pertinet. — Sed *οἱ καθ᾽ ἑαυτὸν* non ſunt, vt interpretantur, *ſui*, ſed *qui cuique oppoſiti ſunt*, ſ. *qui ante quemque incedunt*. Nam primo vt *ſuos* quisque excitaret, non erat peculiare officium extremi agminis. Deinde hoc Cyri praeceptum pertineret non ad ſingulos milites, ſed tantum ad duces, qui diſerte hic erant nominandi. Denique extrema huius §phi docent illud, vt et haec loca: III, 2, 5. III, 3, 41. De terrore, quem inferunt, qui extremum claudunt agmen, exemplum habemus VII, 1, 34.

§. 29. In ipſo verbo *προϊέναι* vis comparatiui videtur latere, vt genitiuus *καιροῦ* eodem modo ponatur, quo alii poſt comparatiuum, pro *ἢ καιρὸς* ſcil. *ἐστὶ*, *quam commodum* (ſ. *rectum, iuſtum*) *eſt*.

νους. 30 Σὺ δ', ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἁρμαμαξῶν, αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. Ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ἢν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. 31 Καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δὲ, ὦ Ἀρτάβαζε, καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὺν ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν. 32 Καὶ σὺ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὺν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρώτους δεῆσον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. 33 Καὶ σὺ δὲ, ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποίει δ', ὅ τι ἄν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσας. 34 Ὑμεῖς δ', οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες, διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατο-

§. 30. αἳ ἄγουσι τ. γ. Quia Persicum est hoc genus *carpenti*, in vulgus minus notum esse apud Graecos debuit, satisque caussae habuit auctor, cur hoc adiiceret, quod glossematis habet speciem. Nomen Persicum huius vehiculi latet. Graeci hoc nomen excogitarunt, quod et plaustri (ἁμάξης), vt credo, magnitudinem firmitatemque, et aptam currus bellici (ἅρματος) speciem habebat. Vehebatur his carpentis mulierum et puerorum nobiliorum imbellis turba. Tecta erant velis, his quidem partim pelliceis, partim etiam eleganti opere factis: παραπετάσματα vocabantur. Sedes autem quasdam videntur habuisse, quae claudi possent: has appellabant σκηνάς. Plutarchus in Themistocle de pellicibus Persarum: Παραφυλάττουσιν, ὡς ὑπὸ σκηνὰς κύκλῳ περιπεφραγμένας ἐπὶ τῶν ἁρμαμαξῶν ὀχεῖσθαι. Vid. et infra VI, 4, 11. Haec fere sunt, quae copiosius de harmamaxis exponunt Brissonius de regio Persarum principatu p. 239. Freinshem. ad Curt. III, 3, 23. Scheffer. de re vehic. L. II. p. 216 ss.

ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα, ἑπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. 35 Κῦρος μὲν οὕτω διέτασσεν·

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν· Ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τί σοι ἄλλο δοκεῖ. 36 Καὶ ὁ Κῦρος, ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἦ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτοὺς, καὶ ἔλαχεν Ἀβραδάτας, ἧπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. 37 Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες, καὶ ἐπιμεληθέντες, ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

SECTIO LXXXIV.

Armis ornatur exercitus, inprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum grauissimis verbis ad fortitudinem hortatur.

C. IV. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατὸς, ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος, ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλι-

§. 35 et 36. Videmus hic exemplum contentionis, quam Cyrus, vt ab initio, ita in hac expeditione excitarat VI, 2, 4. Abradatas non fortis casum exspectare vult, quae ipsum fortasse in tuto collocet, sed iudicio et proposito suo laudem suscepti summi periculi quaerit. Contra reliqui rem potius forti volunt committi, quia sibi (ad ipsos enim spectat οὐ καλὸν) turpe sit hoc permittere.

§. 1. καλοῖς χιτῶσι, nempe *puniceis*, vt paullo post dicitur, quas tunicas auctor Persis affinxisse videtur. Cf. Disp. de nat. et vsu discipl. Cyri §. 9. — Equitum iumenta femora tantum habuerunt munita, latus autem vtrumque nudum, quia equites tantum diuaricari non poterant, vt, lateribus etiam munitis, commode insiderent. Cf. VII, 1, 2.

ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἅρμασι, παραπλευριδίοις· ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

2 Καὶ τῷ Ἀβραδάτῃ δὲ τὸ τετράρυμον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν, ποδήρη, στολιδωτὸν τὰ κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. Ταῦτα δὲ ἐποιήσατο, λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. 3 Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δήπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια,

§. 2. Loricae lineae apud plures populos in vſu fuerunt: et, ſi rem ipſam, non teſtimonia ſcriptorum veterum, ſpectes, coniicias, antiquiſſimum, vtpote ſimpliciſſimum, fuiſſe genus loricarum. Vid. quos laudat van Staveren ad Nep. Iphicr. 1. Loca veterum multa congeſſit Lipſius de milit. Rom. p. 132 ſſ. Videntur partim e lino rudi, partim e textis linteis eas conglutinaſſe. Vnum recentioris ſcriptoris locum, de quo ipſo Lipſius disputat, Zeunius affert, Nicetae Choniatae p. 191. edit. Wolf. qui loricam prioris generis videtur commemorare. Etſi enim ὕφασμα vocat, tamen proprie textum non neceſſe eſt intelligi, quia omnia, quae vt ſtamen in telis deinceps collocata, aut ſubteminis modo transverſim iuncta ſunt, texta dicuntur. Sermonem autem l. l. eſſe de lorica e lino nondum in fila torto, intelligitur ex eo, quod dicitur ὕφασμα οἴνῳ αὐστηρῷ ἱκανῶς ἠλισμένῳ διάβροχον et ἁλσὶ καὶ οἴνῳ συμπιλιθέν. Nam ſal et acetum tantum ad diſſoluendas partes lignoſas et friabiles adhiberi potuit, quae nunc aqua maceratae calore torrentur, vt frangi et discuti poſſint. Mirum autem eſt Pauſaniae iudicium de loricis ex hac materia confectis, cuius verba e Lipſii opere huc transfero: Οἱ θώρακες οἱ λινοῖ μαχομένοις μὲν οὐχ ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι· διιᾶσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον. Θηρεύοντας δὲ ὠφελοῦσιν· ἐναπολοῦνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων. — στολιδωτὸν τὰ κάτω: Nos dicamus „unten mit einer Falbel:" στολὶς enim *plica* eſt in fimbria veſtis. Vid. Salmaſ. ad Tertull. de pallio p. 369.

θεια, οὔκουν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γάρ ἔμοιγ᾽, ἢν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῇς, οἷος περ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. Ταῦτα δὲ λέγουσα ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. 5 Ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν· Ἀλλ᾽ ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὑτῆς ἄνδρα μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. Τί οὖν με δεῖ καθ᾽ ἓν ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι, τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. 6 Ὅμως δ᾽ οὕτως δ᾽ ἔχουσα πρός σε, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἦ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι

§. 3 λανθάνειν μὲν ἐπ. intellige e seq. ὅτι ἐλείβετο. Simillimum locum Charitonis prorſus hinc depromtum habet Zeunius: Ἄκων μὲν, ἀλλὰ ἐπείθετο Χαιρέας, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ αὐτοῦ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

§ 4. ὑπαρχούσης. ſcil. καλλίστης καὶ ἐλευθεριωτάτης.

§. 5 ... 8. Non ſuperuacaneum erit, vim huius orationis paucis aperuiſſe. Cum virum ſuum mulier ad virtutem cohortari vellet, neque ſuo neque illius pudori conſuluiſſet, ſi praeſentibus aliis hoc facere auſa eſſet. Abire ergo omnes iubet. Duo autem ſunt, quibus illum excitare ſtudet; *a*) amore illius aduerſus vxorem §. 5 et 6: *b*) gratia et fide aduerſus Cyrum §. 7 et 8. Prior pars eſt longe grauiſſima et venuſtiſſima. Ad δεινότητα certe, quantum ego ſentio, nihil fortius excogitari poteſt. Poſtquam enim de ſuo erga maritum amore dixerat, non male poterat addere ſententiam: *et tamen tibi non ignoſcam, ſi te minus fortem praebueris.* Sed iusiurandum, ſententiae vis, verborum delectus et breuitas huic loco ſplendorem prorſus mirificum conciliant. — Ἀλλ᾽ ὅτι: Abundat non tam hoc primum ὅτι, quam alterum in extrema ſententia, idque non ex more Atticorum: ſed ex ratione vulgari, ex qua repetuntur

σθαι ἂν μετὰ σοῦ, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου, κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. 7 Καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγάλην τινὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με, αἰχμάλωτον γεγενημένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, οὔτε με ὡς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι· διεφύλαξε δή σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. 8 Πρὸς δὲ καὶ ὅτε ὁ Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ, ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσειε πρός σε πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου πιστότερον καὶ ἀμείνονα.

9 Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας, ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐπεύξατο· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. Ταῦτα εἰπὼν, κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἁρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. 10 Ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῄει ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρσει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. 11 Ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι, λαβοῦσαι αὐτὴν, ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμάμαξαν,

tur verba longius remota, cum ſententia interiectis aliis ſuſpenſa tandem abſoluitur Dici enim poterat, etſi incondite: Ἀλλ' ὅτι ἐγὼ μία ἐκείνων γυναικῶν εἰμὶ, αἳ τοὺς αὐτῶν ἄνδρας ... οἶμαι σὲ γιγνώσκειν. — ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γεν. *ſi te virum fortem praeſtiteris* — γῆν ἐπιέσασθαι (opp. ζῆν), *terram induere, mortuam terra obrui.* Poëtica haec formula, quam illuſtrat d'Orville ad Char. p. 422. Lipſ. magnam h. l. virtutem habet. Quam vere Panthea iurauerit, non ſine mentis motu cognoſcimus ex VII, 3, 13. ſ. — αἰσχυνόμενος, hic dicitur, *qui ſe turpiter et ignaue geſſit.*

§. 9. Paucis Abradatas et grauiter ad vtrumque caput orationis reſpondet. — ἀξίῳ ... ἀνδρὶ pro ἄνδρα ἄξιον Πανθείας. Sic et quod ſequitur.

μαξαν, καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν, πρὶν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

SECTIO LXXXV.

Cyrus duces conuocatos denuo ad ſpem victoriae excitat.

12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ, ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· 13 Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷάπερ, ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι, ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. 14 Ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον, ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων πολλοὶ μὲν συνήττηνται μετ' αὐτῶν· οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκατέρων, οἱ μὲν τῶν πολεμίων, ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ, οἱ μεθ' ἡμῶν, ἴστε, ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μαχεῖσθε. 15 Εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας

§. 11. τῇ σκηνῇ: De σκηνῇ aliquid ad cap. 3. §. 30 dictum eſt. Longam et iniucundam disputationem inferre poteſt lectio Pollucis X, 12, qui habet τὴν σκηνὴν, ſecundum quam totum tugurium ſuperne impoſitum fuerit Pantheae. De hac re, ſi cui vacat, legat Zeunium diligenter disputantem. — οἱ δὲ ἀνθρ. etc. Hoc mihi putidum videtur. Melius erat, aliquid ſignificaſſe de pulchritudine orationis, quam ipſa habuerat, quam de formae, qua excellebat, pulchritudine.

§. 12. ἡ δὲ στρ. ... αὐτῷ nihil aliud eſt, niſi *exercitus eius inſtructus erat*; eo ſcil. modo, quo iuſſerat c. 3. §. 26 ... 34.

§. 14. προδότας ad Croeſum maxime pertinet et eius copias. Vid. IV, 2, 29 et VI, 2, 19.

οντας ἀλλήλοις ὁμονόως μάχεσθαι μένοντας· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδὼν γένοιντο. 16 Ἴωμεν δή, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὕτως καὶ ἱππέας καὶ ἵππους ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. 17 Πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν αὐτοῖς, οἷς καὶ πρόσθεν, μαχεῖσθε· Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσίν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν, ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. 18 Εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύσουσιν, ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. Ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομένῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; Καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμηχανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. 19 Εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρός ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπορήσομεν. Καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω· εἰ δὲ μή, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά, καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· 20 καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

§. 16. πρὸς ἄοπλα: Vid. VI, 1, 27. — ὡς ἐκ χ. μ. Vid. VI, 2, 16. ex quo loco aptius videbitur, haec ad antecedens trahere, quam ad primum Ἴωμεν ἐπὶ τ. π.

§. 17. Αἰγύπτιοι non fuerant in priore pugna: (vid. II, 1, 5. et IV, 2, 29 ff.). Ergo οἱ αὐτοὶ opponuntur Αἰγυπτίοις, neque δὲ positum est pro γάρ, vt Zeunio videbatur. — ὁμοίως, *similiter*, *vt ille*, h. e. *pessime*. — ἀσπίδας, de quibus vid. VI, 2, 10. — πάνυ ὀλίγων. Cf. c. 3. §. 22 f.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ζ´

SECTIO LXXXVI.

Prandio ſumto et ſacris rite factis Cyri exercitus omine fauſto procedit.

C. I. Οἱ μὲν δὴ, εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῄεσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν, ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἑστηκὼς, ἀπαρξάμενος ἠρίστα, καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. Μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῷον, ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἐκέλευσεν.
2 Ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανείνῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι

§. I. καὶ μετεδ. ... δεομένῳ: Vereor, vt haec genuina ſint. Primum τὸ ἀεὶ, quem non offendat? quod ſi ſuſtuleris, et δεομένῳ reddideris per *cupienti*, tamen hoc contumelioſe dictum in Perſas videbitur, quibus Xenophon alias magnam temperantiam et elegantiam in cibo capiendo tribuit. Rectius etiam particula ἀεὶ poſtponitur articulo. — ἐκέλευσεν, ſcil. ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους.

§. 2. κρανείνῳ: Hoc ergo eſt παλτὸν illud ἰσχυρότερον, quo Cyrus equites ſuos ornatos volebat VI, 2, 16. Cornus autem, vt haſtis apta propter duritiem, etiam e poëtis nota eſt. Sic et Hiſt. Gr. III, 4, 14., vt Zeunius docet, auctor Perſis tribuit

ποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ᾽ αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρί. Τοσοῦτο δὲ μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. 3 Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ᾗπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο· ὁ δ᾽ εἶπεν, Ἑψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. Καὶ ὡρμᾶτο μὲν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς πεζούς. 4 Παρηγγύησε δὲ παρορᾷν πρὸς τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ἴσῳ ἕπεσθαι· ἦν δ᾽ αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. Καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. Πρὶν δὲ ὁρᾷν τοὺς πολεμίους, εἰς τρὶς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

tribuit κρανέϊνα παλτά. — παραμηριδίοις: Hoc non difficili coniectura repoſui pro παραπλευριδίοις. Nam VI, 4, 1. diſerte dicitur, equos μονίππους caruiſſe παραπλευριδίοις: et h. l. ſtatim additur, iisdem femoralibus, quibus equos, etiam equites munitos fuiſſe. Etiam in Exped. Cyri I, 8, 6 ſ. equitibus tribuuntur παραμηρίδια, equis autem tantum προμετωπίδια et προστερνίδια. — παραμηρ. ἦν καὶ: Hunc ordinem verborum inſtitui pro καὶ π. ἦν, quod ridiculam armaturam facit. Senſus enim ex hoc vulgari ordine eſt: *Eadem autem haec* (frontis et pectoris munimenta,) *et (praeterea) femoralia habebat eques.* Neceſſario καὶ ad τῷ ἀνδρὶ pertinet, et ante hoc nomen auctor vel poſuit vel ponere voluit.

§. 3, Χρυσάνταν: At VI, 3, 21. Araſpas ſ. Ariſbas iubetur conſiſtere in dextro cornu; cuius nomen in codd. ponitur pro ſeq. Ἀρσάμαν. Omnino in nominibus huius generis debemus eſſe faciles.

§. 4. ἀνατεταμένος, ſcil. τὰς πτέρυγας, *pinnas extendenti ſimilis*, vt Curtius loquitur III, 3, 16.

SECTIO LXXXVII.

Cum iam vterque exercitus est in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque huius praelii ineundi rationem docet.

5 Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεισαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπρόσιον παρορᾶν. Ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν ἑαυτῶν φάλαγγα, (οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι) ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, ὡς πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. 6 Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα, οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἡγεῖτο. Κατανοῶν δὲ, ὡς πρόσω τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο, περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. 7 Τί δὴ τοῦτο; Δηλονότι, ἔφη, φοβούμενοι, μὴ, ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι, ἡνίκα

§. 5. ἔγν. ... ὑπερφαλαγγοῦντες, (*vbi*) *viderunt hostes, suam aciem ex vtroque cornu longe vltra cornua Persici exercitus extendi.* Cf. VI, 3, 20. — ἐπέκαμπτον, *inflexerunt cornua* (*antrorsum*). Proprie hoc verbum hac de re vsurpari, Zeunius ostendit: vnde et ἐπικαμπὴς φάλαγξ dicitur. — γάμμα ἑκατέρωθεν, h. e. Γ et Ꞁ, aut, angulo in arcus formam obtuso, (et). Vtraque enim figura τοῦ γάμμα Xenophontis tempore in vsu videtur fuisse. Alterutrum autem inuersum est fingendum, vt in scriptura βουστροφηδὸν facta.

ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. 8 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύεσθαι; Πρός γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἔτι κάκιον, ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῄεσαν. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἠρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. Ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε, ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπισκέψομαι ἕκαστα, πῶς ἡμῖν ἔχει. 9 Ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα,

§. 7. στραφ. ὡς εἰς φαλ. *aciei forma* (semicirculari) *mutata in directam phalangem.* Dicitur autem ὡς, quia medius tantum exercitus (*„das Hauptcorps“*) proprie φάλαγξ nominatur. Improprio sensu legimus §. 24, ex quo loco res fit satis perspicua,

§. 8. πρὸς δέ γε ... ὁρῶσιν: Hoc non tam ad armaturam Persarum, quam ex illo spatio nondum cernere possint hostes, spectat, quam ad animum Persarum, fortitudinem, fidem inter sese, ad opem diuinam, et rursus ad fractos plerorumque hostium animos, etc. ἔτι κ. ... προσῄεσαν, propemodum hyperbolice, vere tamen dictum est. Nam si κατὰ κέρας aduersus Persas progrederentur, i. e. vt in fronte paucissimi consisterent, altitudo autem aciei maxima esset, pauci, qui primam aciem subsequuntur, essent perituri, cum reliquis liceret saluis euadere. — ἐν ἴσῳ τ. *eodem gradu, quo hic,* scil. *Arsamas.*

§. 9. Cum hoc loco iam propius ad hostes et ad praelium accedamus, tota Cyri ratio videtur sub adspectum ponenda, vt singulae narrationis partes melius intelligantur. Interpretes enim de singulis quibusdam verbis et sententiis laborarunt, vniuersam rem non sunt complexi animo. Cyrus, qui intelligit, se sine periculo in mediam hostium phalangem inuadere non posse, quod ipsi hoc optant, eumque multitudine sua circumvenire cupiunt, summa vi dextrum cornu adoriri, et hanc hostium partem in fugam dare decreuit. Deinde quia his prostratis et in fugam versis Abradatae currus in fronte collocati in mediam hostium aciem incurrere debent, ipse celeriter ad hos redire et sic deinceps robur exercitus hostilis frangere vult. Et ne quid a sinistro hostium cornu timendum sit, eodem tempore, quo ipse in dextrum cornu fertur, Artagersae et Pharnucho hoc negotium erit, vt istuc impressionem faciant. Sed aduersus vtrumque cornu ita pugnabunt, vt ea, phalange facta, inuadant a latere, ac deinde,

μεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐφέπεσθε. Ἡνίκα δ᾽ ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, (οὐ γὰρ, οἶμαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται) ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. Παρέσομαι δὲ καὶ ἐγὼ, ᾗ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ ἐθέλωσι.

10 Ταῦτα εἰπὼν, καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ, ἐπορεύετο. Μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ των θωρακοφόρων διαπορευόμενος, ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς

de, si res fert, ex tribus partibus prorsus eundem in modum circumdent, quo totum exercitum Cyri ab hostibus circumdatum fuisse, §pho 24 legimus. (Hinc coniicias, quid Cyrus VI, 3, 20 extr. intelligi voluerit.) Denique vbi hostes in vtroque cornu caesi aut fugati fuerint, tum medium agmen, per se labans, facilius cedet. Haec vt Cyrus cogitauerat, ita in ipso praelio gesta sunt. §. 25 ff. Iam, vt ad ea redeamus, quae idem §pho 9 praecipit, cum diceret, se iam in eum locum abire, in quo initium praelii fieri deberet, adhuc satis magno et loci interuallo ab hostibus, et temporis a pugna remotus erat. Monet autem, vt, cum ipse voce Paeana praeierit, Chrysantas et Arsamas (cum suis omnibus) *voce* s. *cantu* subsequantur: hoc enim (φωνῇ s. παιᾶνι) subintelligendum. Zeunius autem τὸ ἐφέπεσθε capit proprie, quasi *Cyrum in hostes incurrentem subsequi iuberentur*, quod falsum esse, ex iis, quae statim adiiciuntur, et e §pho 17 plane apparet. Sed ipse tamen ἐφέπεσθε ad glossemata refert, et verbum longe exquisitissimum ἐπείγεσθε (*vrgete, contendite magno nisu aduersus hostem*) e codd. recepit, quod reprobandum esse, iam per se patet. Accedit, quod alias commemoratur, milites praeeunte imperatoris voce Paeana cecinisse (III, 5, 58), et maxime, quod §pho 25 idem fecerunt ante praelium, et loco interim suo se non mouerunt. Bene igitur Charpentier: *se ferai entonner l'Hymne du combat, auquel vous répondrés.* — οἶμαι, *profecto:* nam ironiae vim habet. — θόρυβος, — inter hostes consternatos et fugientes — εἰρήσεται non est futurum medium passiue more Atticorum positum, sed paullo post futurum: *dictum erit*, scil. *a me.* — οὕτω ... γ. ἐπιπεσούμεθα: non enim tempus habebunt suos e fuga reuocandi aut aciei restituendae.

ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, Ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ, ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι, τοτὲ δ᾽ αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἆρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἐστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν, ἣν ἐνικήσατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; 11 Ἐν ἄλλοις δὲ προσιὼν εἶπεν· Ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν ποτε θεοὺς αἰτιατέον ἔτι ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. Ἀλλ᾽, ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα. 12 Κατ᾽ ἄλλους δ᾽ αὖ τοιάδε, Ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ᾽ ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν, ἢ εἰς τόνδε; Νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. 13 Κατ᾽ ἄλλους δ᾽ αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν, διώκειν, παίειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δηλονότι τἀναντία τούτων. Ὅστις οὖν ἑαυτὸν φιλεῖ, μετ᾽ ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κακὸν, οὐδ᾽ αἰσχρὸν ἑκὼν εἶναι προσήσομαι. 14 Ὁπότε δ᾽ αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμμεμαχεσμένων, εἶπεν ἂν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ἐπίστασθε γὰρ, οἵαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι, καὶ οἵαν οἱ κακοί.

15 Ὡς δὲ παριὼν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ ὁ Ἀβραδάτας, παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας, προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἁρματηλατῶν. Ὁ δ᾽ αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξε τοιάδε· Ὁ μὲν Θεὸς, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίους, συνηξίωσέ σε καὶ τοὺς

§. 10. εἶπεν ἄν: Particula ἂν in talibus locis videtur indicare, *his fere verbis* vsum esse, *in hunc fere sensum* aliquid dixisse. — περὶ τῆς πρ. quia nomen et imperium illo praelio partum iam in discrimen adducitur.

τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἵ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται, καὶ οἱ ἑψόμενοι ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. 16 Καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται, ἢ ἅρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ᾐσχυνόμην ἂν ἐνθάδε ὤν· οὕτω πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. 17 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' εἰ τὰ παρά σοι καλῶς ἔχει, θάῤῥει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι, σὺν θεοῖς, ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. Καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους, οὓς νῦν φοβῇ, θεάσῃ· (τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν) ὅταν μέντοι τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ, ἀρίστοις. 18 Ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολὴ, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα, παρακάλει τοὺς σύν σοι εἰς τὴν ἐμβολὴν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαῤῥύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. Ὅπως δὲ κράτιστοι φανῆσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἢν τάδε γένηται, πάντες

τες

§. 17. τὰ πλάγια, *dextrum et sinistrum latus exercitus Persarum.* οὐ μάλα μεγαλ. *prorsus non iactator*: ita enim vult Atticus sermo. Quod ad rem attinet, aliud est excitare et erigere aliorum animos, aliud gloria et iactatione se ipsum efferre. Elegans est, verborum certe delectu, locus Aristidis de laudabili hac Cyri ostentatione, quem h. l. dedit Zenius. Sed longior est, et ad explicandum nostrum locum nihil facit.

τες ἐροῦσι τολοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. 19 Ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει.

Ὁ δ᾽ αὖ Κῦρος παριὼν, ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ, εἰ φθάσομεν τοὺς πολεμίους κατακτανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. 20 Καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δ᾽ ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ᾽ οὗτοι σχολάζωσι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ᾽ ἐπί γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι· ἀλλ᾽, ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο· ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἤν τί που μένῃ πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. 21 Ταῦτα εἰπὼν προῄει. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν προϊὼν ἐγένετο, καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δ᾽ ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ᾽ ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ᾽ ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε, ἔξω γενόμενοι, ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. 22 Ἐπεὶ δ᾽ αὖ παριὼν ἐγένετο

§. 19. ἔργον τ. σ. ταχυεργίας: Acer igitur erat Hystaspas in rebus gerendis et coeptum quodque opus vrgebat. Similem auctor finxit Chrysantam II, 4. 26 s. — εἰ φθάσομεν … ἀποθανεῖται: Intelligenter et scite ad h. l. Camerarius: „*Iocus est indicans animum praesentem et liberum metu. Nam timidi atque perturbati oratione uti hilari non consueuerunt. Si prius, inquit, nos istos trucidauerimus, ex vobis cadet nemo: iocus est simplicis affirmationis de re certa. Cui non dissimilis alter paullo post ad curruum agitatores,* (§. 21.) *tutiore eos fore in loco, si perruperint inuehendo.*

§. 20. τοὺς δ᾽ ἐκ πλ. scil. πολεμίους. — πρόσταξον, *committe (impugnandos)*, „*weise sie ihnen an.*“ Iocose dictum, nec minus animose; quasi hostes plane arbitrio Cyri subiecti sint.

§. 21. κατ᾽ ἄκρον Zeunius recte: *in extrema parte cornu hostilis:* hanc partem Cyrus inuadit §. 26.

νετο ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν, ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων, μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὰν δὲ, ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστερον στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε. Καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

SECTIO LXXXVIII.

Croesus tribus phalangibus inuadit Cyri aciem: sed eius vtrumque cornu primo impetu fugatur.

23 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῄει· ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἦρε τὰ ἐπανατεινόμενα τὰ κέρατα, ἦρε

§. 22. πρὸς κέρας scil. τῶν πολεμίων. — ὥσπερ ... γίγνεται, *qua ratione* (si πρὸς κέρας pugnatur) *exercitus (hostilis) fit imbecillior:* viribus enim suis vti non potest. Offendit tamen insolentius vsurpatum τὸ ὥσπερ, pro quo ᾧπερ vel ἧπερ legi volunt et Zeunius ex editt. ὅπερ scripsit. — ὥσπερ ἂν ἰσχ. εἴητε, *quasi firmissimam manum habeatis:* nam qui duo tantum millia militum habet, ea non facile in latam frontem explicat. Ita secundum verba optime interpretari videor, neque contra rei rationem. Alii fere vt Zeunius: *vt possitis esse robustissimi,* quae sententia est minus apta et vsui verborum Xenophonteo non conuenit.

§. 23. Accusatiuus τὰ κέρατα regitur, vt opinor, a nominatiuo ἐπανατεινόμενα; et haec sunt extrema phalangis ex vtraque parte, vnde protruduntur (s. quibus contigua sunt) cornua. Nam media quoque acies, quae Persarum aciei directa fronte obuertebatur, vtrinque extendebatur longius, quam tota Persarum acies (Vid. §. seq.), vt, si Assyriis, eadem aciei forma seruata, cominus pugnandum esset, horum extremi ad dextram et ad sinistram cornibus contigui, nullius fuissent momenti, quippe longius remoti, vt iactu tantum obliquo Persas petere possent. Sed interpretes ita vertunt, vt si τὰ κ. nominatiuus esset sine articulo,

ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ στραφῆναι. Ὡς δ᾽ ἔστησαν πάντες πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. 24 Καὶ οὕτω προσῄεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στράτευμα· ἡ μὲν μία, κατὰ πρόσωπον· τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. Ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθὲν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἱππεῦσι, καὶ ὁπλίταις, καὶ πελτοφόροις, καὶ τοξόταις, καὶ ἅρμασι, πλὴν ἐξόπισθεν. 25 Ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. 26 Μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων, λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους, ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυεν· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει. Φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις.

27 Ὡς δ᾽ ᾔσθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς καμήλους, ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν.

ticulo, isque iungendus cum ἐπανατεινόμεια — αὐτοῦ explicatur per ἐν τῇ χώρᾳ, quod Zeunius ex ſcholio ortum putat, nec iniuria.

§. 26. τῷ Ἐνυαλίῳ: Ergo apud Athenienſes *Enyalius* ab illo Marte, cui Paean canebatur, diſtinctus erat; idque fortaſſe ita, vt ille pugnantibus auxilio eſſet, hic pauorem hoſtibus fugamque immitteret. — φάλαγγι … προσέβαλλεν: Cf. §. 22 et quae diximus ad §. 9. maximeque disp. de natura et vſu diſcipl. Cyri §. 38.

σεν. Οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δ᾽ ἐξήλλοντο, οἱ δ᾽ ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. Τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. 28 Ὁ δὲ Ἀρταγέρσης, συντεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ᾽ ἑαυτοῦ, ταραττομένοις ἐπέκειτο τεταγμένος, καὶ τὰ ἅρματα δὲ, τά τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον, ἅμα ἐνέβαλλε. Καὶ πολλοὶ μὲν, τὰ ἅρματα φεύγοντες, ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἑπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες, ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἡλίσκοντο.

SECTIO LXXXIX.

Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae.

29 Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἕπεσθε, ἐνίει, οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλὰ ἐξαιμάττων κατὰ πολὺ τῷ κέντρῳ. Συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται· καὶ τὰ μὲν ἅρματα ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθὺς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόντα τοὺς παραιβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. 30 Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι᾽ αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. Πολλαχόθε μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ, ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. Οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ

§. 27. Τοιαῦτα ... καμήλων: Idem Aristot. Hist. anim. VI, 18. Herodot. I, 80 et alii tradunt.

§. 29. ἕπεσθε: Qui addunt μοι, vim verbis detrahunt. — τὰ μὲν ἅρματα scil. τῶν πολεμίων.

§. 30. ἐδήλωσεν scil. res, τὸ πρᾶγμα. Eurip. Phoeniss. 636 Ἰοκ. ... τί δράσετ᾽, ὦ τέκνον; Ἐτ. Αὐτὸ σημανεῖ vbi Schol. τὴν πρᾶξιν, ἣν ποιήσομεν, δηλώσει

αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλον· οἱ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι, ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα, καὶ τούτοις ἐφείποντο. 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν, ᾗ μὲν ἐνέβαλον, ἅτε οὐ δυναμένων διχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων, (διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν) τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνετρέποντο, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων, καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τρόχοις. Ὅτου δὲ ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτετο, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. 32 Ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ, ὑπὸ πῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχων, ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων· καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ᾗ μὲν ὁ Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες, τεταραγμένους ἐφόνευον· ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι, (πολλοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν) ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

33 Ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. Τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε καὶ μακρὰ, (ἃ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσι) αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν

λώσει τὸ πρᾶγμα. Alia loca dedimus in nott. ad verſ. Germ. Apomn. I, 2, 32. — ὁμοτράπεζοι: Apud populos orientis hi, qui conuictu regio vtebantur, in primis cenſebantur fideles, neque regem ſuum facile deſerebant. Dauides quidem eo nomine de perfidia cuiusdam amici ὁμοτραπέζου conqueritur Pſ. 41, 10. Et Xenophon ipſe Exped. Cyri I, 5, 15 τοὺς πιστοὺς appellat, de quibus I, 8, 25 haec ſcribit: πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι: et I, 9, 31. πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι μαχόμενοι ἀπέθανον ὑπὲρ Κύρου. — ἐξέκλιναν ... ἐφείποντο: ad dextram aut ad ſiniſtram hoſtium currus declinarunt, ita vt fugientibus inſtarent. Cf. VII, 3, 3. et Exped. Cyri III, 2, 4.

τῶν γέῤῥων καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. Συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. 34 Οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέῤῥα ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. Ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἴων φεύγειν οὔτε τοὺς τοξότας, οὔτε τοὺς ἀκοντιστὰς, ἀλλ᾽ ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. 35 Ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοὴ, τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων.

SECTIO XC.

Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur vndique.

36 Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος, διώκων τοὺς καθ᾽ ἑαυτὸν, παραγίνεται. Ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε, καὶ γνοὺς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶττον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου, ἢ εἰ εἰς τὸ ὄπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγγείλας ἕπεσθαι τοῖς μεθ᾽ ἑαυτοῦ, περιήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας, καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν. 37 Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ᾔσθοντο, ἐβόων τε, ὅτι ὄπισθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. Καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ, καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον

§. 34. ἐπὶ πόδα h. e. ita, vt non tergum, sed os obuerterent hosti, vt supra docuimus. Vid. et Zeunius ad VII, 5, 6.

πον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς, σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. 38 Ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις, ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. Εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο· ἐώθουν, ἐωθοῦντο· ἔπαιον, ἐπαίοντο. Καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. 39 Ὡς δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρυσάντας. Ἀλλὰ τούτους ἐμβαλεῖν μὲν οὐκέτι εἴα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. Ὡς δὲ ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανὰς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ, καὶ κατασκέψασθαι, εἴ πη καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων καὶ μάχοιτο. 40 Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων· φευγόντων, διωκόντων· κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἠδύνατο κατιδεῖν, πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κυκλοποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

SECTIO XCI.

Aegyptiis in fidem acceptis assignantur sedes.

41 Ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς, καὶ οἰκτείρων, ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπόλοιντο, ἀνεχώρισέ τε πάντας τοὺς περιμαχομένους, καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα. Πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κή-

§. 38. ἀναβάλλει: Eodem verbo auctor vtitur de re eq. VI, 12 et de mag. equitum I, 17. de eo, qui equitem in equum subiicit s. imponit.

§. 40. ὑπὸ ταῖς ἀσπ. *post clypeos, clypeis tecti et muniti.*

ρυκα, ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς, ἢ σωθῆναι, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; 42 Ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. Ἀλλὰ τοὐντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; Καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχομένων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. 43 Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο, Ἢν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. Ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, Τίνα εὐεργεσίαν; Πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν ὑμῖν δοίην πλείονα, ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ· εἰρήνης δὲ γενομένης, τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω, καὶ πόλεις, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας. 44 Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν· (τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν) τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ

§. 43. εὖ ποιεῖν scil. ἀξιώσω. — τίνα εὐεργ. plene ex antecedd. κατὰ τίνα εὐεργεσίαν ἀξιώσεις εὖ ποιεῖν ἡμᾶς?

§. 44. τούτῳ ... ἔφασαν: Obscurior est locus. Zeunius, interpretum sententiis commemoratis, totam hanc parenthesin spuriam et elegantia Xenophontea indignam esse censet. Sed hoc audacius: Brodaeus in commentario habet: „συγγιγνώσκειν *veniam dare.*“ Hoc si est e codice, quod vix potest dubitari, saltem non opus erit Mureti emendatione per se non concinna: τοῦτο γὰρ μόνον συγγιγνώσκετε, ἔφ. Habet enim illud in oratione obliqua eandem vim, vt dictum pro συγγιγνώσκειν αὐτὸν δεῖν ἔφ. *huius vnius rei Cyrum sibi gratiam facere debere.* Sed hoc actiuum e correctione fluxisse puto, et aut probandum Bodl. γιγνώσκεσθαι (*huic enim, Croeso, soli se notos esse*), vt τούτῳ μ. pro ὑπὸ τούτου μόνου dictum sit; aut, quod malim, vulgatum, idque sensu proprio, et vi media: *cum hoc, Croeso, solo sibi notitiam intercedere.* Significent ergo Aegyptii

καὶ ἔλαβον. 45 Καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε, οἱ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι· Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισσάν δὲ καὶ Κυλλήνην, παρὰ Κύμην, πλησίον θαλάσσης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ᾽ ἐκείνων ἔχουσι. Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις.

SECTIO XCII.

Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breuiter commemoratur.

46 Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ ὅπλισις, ἣν τότε Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. 47 Εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα· ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. 48 Αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς

gyptii ex hac interpretatione, cum reliquis populis in societatem belli vocatis sibi nihil commercii esse, et se paratos esse aduersus illos, qui sibi nulla prorsus necessitudine iuncti sint, pugnare. Verba τούτῳ μόνῳ minus apte et frigidius etiam ad rem a quibusdam referuntur. Quodsi vsus verbi συγγιγνώσκεσθαι obstat, quo minus ad hominem referas, aliquid certe difficultatis manebit, quamcunque amplectaris sententiam.

§. 45. Pro Κυλλήνην, quae prope *Cymen* sita non commemoratur ab aliis, Zeunius probabiliter coniicit scriptum fuisse Καρήνην, et verba παρὰ Κύμην transposita pertinere ad Λάρισσαν, vt haec Larissa distinguatur ab aliis vrbibus eiusdem nominis.

§. 46. Num Aegyptii vere se fortiter in illo praelio gesserint, mihi dubium videtur, quia omnino gens illa nunquam bellicosa est habita. Vid. interprett. ad Curt. IV, 1, 30. Plura de his et de Lydis diximus in disp. de natura et vsu disciplinae Cyri §. 12.

§. 48 f. Non placet nobis h. l. sententiarum conformatio, nexus et ordo, vt vix credamus, auctorem tam negligenter scripsisse, et quaedam certe putemus esse deprauata.

ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. 49 Καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον, ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν, ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. Οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα, ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι.

SECTIO XCIII.

Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet, et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos.

C. II. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα, ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω, ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. 2 Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγεν ἡ Κῦρος. Ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη, ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. 3 Ταῦτα δὲ ποιῶν, κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους

§. 49. ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρ. etc. nam e longo interuallo (§. 27) equi camelos fugerunt, vt Persae cominus pugnaturi equitibus hostium nihil mali possent inferre: vnde is, qui camelum ad vsum pugnae aleret, vere imbellis et ignauus videretur.

§. 2 et 3. Non totam rem interpretes videntur recte cepisse. Cyrus non eo consilio machinas ad muros vrbis admoueri et scalas parari iubet, vt eam vi expugnet, sed vt Sardianorum oculos et animos in alienum locum auertat. Ergo ὡς προσβαλῶν (sic enim Zeunio, vel potius re ipsa suadente pro προσβαλὼν posui) quasi operibus impetum pararet, machinas admouet; idque, vt res et seqq. significant. ab ea parte, qua facillime irrumpi posse videretur. Interim noctu in arcem, qua maxime praerupta erat

ους τε καὶ Πέρσας. Ἡγήσατο δ᾽ αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγενημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. 4 Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἴχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅπῃ ἠδύνατο ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῄει εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν, ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. 5 Ὁ δὲ Κροῖσος, κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος του μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάσσοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, (καταδεδραμήκεσαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν) εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος τάχιστα. 6 Οὐ γὰρ ἂν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. Καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ᾽, ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχῃ.

erat et tutiſſima videbatur, Chaldaeos et Perſas adſcendere iubet, reliquis haud dubie ad opera relictis. Perſpicuitatis igitur cauſſa poſt T. δὲ ποιῶν incidi, eſt poſt ἐρύματος inciſum, vt alieniſſimum, ſuſtuli. — ποταμὸν, *Pactolum*, qui mediam interluebat vrbem. Herodot. V, 101. διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει.

§. 4. ἐκ τ. ... κινεῖσθαι, ſcil. τῶν Περσῶν καὶ Χαλδαίων. Nempe timendum erat, quod accidit, ne vrbis diripiendae libidine nonnulli abriperentur. Cf. IV, 2, 25 ſ.

§. 5. Κῦρον ἐβόα, *Cyrum clamore aduocabat.* Significat auctor, notam fuiſſe Croeſo clementiam eius et animi magnitudinem, vt defenſorem ſibi aduerſus militum crudelitatem paratum eſſe putaret, non hoſtem victoriae inſolentia elatum.

§. 6. ἤν τις ... ἐντύχῃ: *ſi quis, etiam vbi diſceſſeritis exauctorati, valentior in vos inciderit.* Particula καὶ ſub ἀπιοῦσιν poenam intelligi vult vnam: altera timenda eſt ex reliquis verbis. Minatur autem Cyrus, ſe illis domum redeuntibus praedam ademturum: nam contrarium aliquid intelligi debet τῷ πᾶσι ... ποιῆσαι, et verba ἀκούσαντες

7 Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. Ἀλλ᾽ εἴ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον ἀπόδοτε πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. Ἢν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὔτακτοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. 8 Οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. Ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

SECTIO XCIV.

Croesum arcessitum Cyrus humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda vrbe paret.

9 Ταῦτα διαπραξάμενος, ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. Ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ, προσαγορεύειν. 10 Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐπείπερ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. Ἀτὰρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ᾽ ἄν τι μοι ἐθελήσαις συμβουλεῦσαι; Καὶ βουλοίμην γ᾽ ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κἀμοὶ γενέσθαι. 11 Ἄκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς

σαντες ... ἔδεισαν etiam hanc suspicionem praebent, vt a Cyro aliquid timendum sit.

§. 10. ἐπείπερ ... ἀμφότεροι, vt non modo ego, sed tu quoque *saluere* debeas: nam respicit ad χαῖρε. Bene autem haec vox conuenit Cyri φιλανθρωπίᾳ. Neque minus humaniter et amice quaerit: ἆρ᾽ ἂν ... συμβουλεῦσαι, pro λέγε μοι, πῶς ποιητέον, etc. Pari vrbanitate respondet Croesus: Καὶ βουλ ... εὑρεῖν, h. e. non modo suadere tibi, sed reperire, exhibere aliquid boni velim. Sic ἀγαθὸν ἐξευρίσκειν Hist. Gr. IV, 1, 10. est *beneficium tribuere.*

τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας, καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ, μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. Γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι, εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. Διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ᾽ ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτήσειαν ἄν. 12 Ἀκούσας ταυτὰ ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἀλλ᾽ ἐμὲ, ἔφη, ἔασον λέξαι, πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἁρπαγὴν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων, ἦ μὴν παρ᾽ ἑκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν, ὅ τι καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. 13 Ἢν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ᾽, ὅτι ἄξουσι πᾶν, ὅ τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. Ἢν δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἅς πηγάς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. 14 Ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι ταῦτα ἐλθόντα ἔτι καὶ περὶ τῆς ἁρπαγῆς βουλεύσασθαι. Πρῶτον δὲ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. Ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

§. 13. αἱ τέχναι cuius generis sint, intelligitur e VI, 2, 22, praesertim cum adiiciatur h. l. εἰς νέωτα; artes maxime, quas postulat fructuosa vitium, olearum, ficuum cultura, non exclusis tamen aliis, vt in vrbe, in quam nauibus importentur merces varii generis.

§. 14. ἐλθόντα videtur mihi ad ταῦτα pertinere. Alii putant esse accusatiuum singularis numeri, vt ad Cyrum pertineat, quod durius est. Sic ἔρχεσθαι dicuntur *res aduectae* VI, 2, 22.

SECTIO XCV.

Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis, et suam incusat imprudentiam.

15 Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων, καί σε πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. 16 Ἐβουλόμην δ᾽ ἄν, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. 17 Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾷν τὸν θεὸν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ, εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. Τοῦτο δὲ μὴ ὅτι ὁ θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. 18 Ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. 19 Ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ᾽ ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ᾽ ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ᾽ ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτὸν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι, τί ἄν μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἔσοιντο. 20 Καὶ ἐγένοντο μὲν, (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο) γενό-

§. 18. Ἐπεὶ ... ποιοῦντος: Breviter rem ludicram et a grauitate huius loci alienam significat Croesus Xenophonteus, quam pluribus enarrat Herodoteus I, 48. Nimis tamen breuiter hic noster. Res autem erat haec. Vt tentaret fidem et auctoritatem oraculorum, certo die dimisit, qui consulerent, *quid cummaxime Croesus faceret.* Quod vt ne casu reperiretur, fecit, quod nemini in mentem venire posset, testudinem et agnum in frusta dissectum rex ipse (αὐτὸς) coxit. Haec sunt ἄτοπα illa, quae solum oraculum Delphicum, vt ex responso patuit, non latuerunt. Pro ἔγνω quidam correxerunt ἔγνων, quod, vt Zeunius pluribus docet, argumentationem inducit prorsus absurdam et ridiculam.

γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησαν. Ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διετέλει· ὁ δὲ, ἄριστος γενόμενος, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. Πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι· ὁ δὲ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γιγνώσκων, εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

21 Ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ, τό γε ῥᾷστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. Ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ' οὔ· ἑαυτὸν δὲ, ὅστις ἐστὶ, πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. 22 Καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. Οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν θεόν. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. 23 Νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ παρόντος διαθρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην γενέσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων, ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς, εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων· ὑπὸ τοιούτων δὴ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι· 24 ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτὸν, ὅτι σοι ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦν-

§. 20. ὁ μὲν γ. ... ἀπώλετο: Ita et alii narrant ex Herodoto I, 34 et 43. — σαυτὸν γιγν. Cf. Memor. IV, 2, 24.

ἀσκοῦντι· τῶν δ᾽ ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. Ταῦτ᾽ οὖν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. 25 Ἀλλὰ νῦν δ᾽, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲν ἐμαυτόν· σὺ δ᾽ ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι γιγνώσκων ἐμαυτόν; Σὲ δ᾽ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἄριστ᾽ ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

SECTIO XCVI.

Cyri clementia erga Croesum.

26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλήν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε, καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν, ἣν εἶχες, καὶ τὰς θυγατέρας, (ἀκούω γάρ σοι εἶναι) καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς θεράποντας, καὶ τράπεζαν, σὺν οἵαπερ ἐζῆτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. 27 Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σύ ἐμοι ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσῃς, ἃ σὺ λέγεις, ὅτι, ἣν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτὴν, καὶ ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. 28 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δ᾽ ἦν ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνὴ, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε· φροντίδων δὲ, ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πολέμου καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. Οὕτω δὴ καὶ

§. 24. ἀκούω: Dubitanter loquens inducitur Croesus, quia incertum est, cuius conditionis fuerit Gyges, a quo ipse genus ducebat. Ab Herodoto I, 8. dicitur αἰχμοφόρος, a Platone de rep. II, p. 211 ποιμὴν θητεύων παρὰ τῷ Λυδίας ἄρχοντι, (et inde a Cicerone Off. III, 9 *regius pastor,*) a Iustino I, 7. *sodalis.* Croesus hic eum in iustam seruitutem detrudit, cum dicit, *eodem tempore eum et regnum et libertatem adeptum esse.*

καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγὼ, ἣν ἐφίλουν μάλιστ᾽ ἀνθρώπων· ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. 29 Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν· ἤγετο δὲ τὸ λοιπὸν, ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο· εἴτ᾽ ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

SECTIO XCVII.

Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incubuisset, vtrique amplissimum poni iubet monumentum.

C. III. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ᾽ ἐκέλευσεν, ὁπόσα παραδοίη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάστροις στήσαντας ἐφ᾽ ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι, καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν, ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται· ἵνα, ὅπῃ καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. 2 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κῦρος, καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἴπατέ μοι, ἔφη, ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γὰρ, ἔφη, ὅτι, πρόσθεν θαμίζων ἐφ᾽ ἡμᾶς, νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. 3 Τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο, ὅτι, ὦ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ᾽ ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς

§. 29. ἤγετο δὲ τὸ λ. etc. sapienter sane. Quae hic disputare possem, intelliget lector ex iis, quae dixi ad IV, 4, 12. — ἀσφαλ. ... ἡγούμενος: nam omnes eius actiones obseruare poterat, et cauere, ne quid noui ad recuperandum imperium moliretur.

τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ᾽ ἄλλοι, πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ,
ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν
Αἰγυπτίων. 4 Καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ
γυνὴ, ἀνελομένη τὸν νεκρὸν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν
ἁρμάμαξαν, ἐν ᾗπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέ-
ναι αὐτὸν ἐνθάδε πη πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν.
5 Καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐ-
τοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τε-
λευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν, ὡς κάθη-
ται χαμαὶ, κεκοσμηκυῖα, οἷς εἶχε, τὸν ἄνδρα,
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. 6
Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν,
καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χι-
λίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. 7 Γαδάταν
δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν, ὅ τι δύναιντο λαβόν-
τας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετε-
λευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἑπομέ-
νας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἶπε τούτῳ καὶ
ἄλλα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅποι ἂν αὐτὸν
πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτᾳ.

8 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην
καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πά-
θει, καὶ εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ,
οἴχῃ δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐ-
τὸν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπε-
κέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. 9 Ὁ
δὲ, ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ γυνὴ
δὲ ἀνωδύρατο, καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ Κύρου
ἐφί-

§. 6. ἐπαίσατο ἄρα τ. μ. Bene Hutchinsonus: „Dolentis signum: vide Ierem. 31, 19. Ezek. 21, 12. Homerus Il. μ΄. v. 162 ... idem Odyss. ν΄. v. 198 ...“

§. 8. ἡ χεὶρ ... ἐπηκολούθησεν: Zeunius: „Aristides T. II. p. 500 hunc locum, vt luculentum τοῦ πάθους exemplum, laudat.“ Sed nimis tetrum et horridum praebet animo spectaculum, vt, si res vera est, malim fere silentio praetermissam; sin ficta, non magis feliciter, meo quidem sensu, ficta sit, quam si in theatro Medea coram populo pueros trucidet.

ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς οἷόν τ᾽ ἦν προσήρμοσε. καὶ εἶπε, 10 Καὶ τἄλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾷν; Καὶ ταῦτ᾽, ἔφη, οἶδ᾽, ὅτι δι᾽ ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σὲ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν ἧττον. Ἐγώ τε γὰρ ἡ μωρὰ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη· αὐτός τε οἶδ᾽ ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνενόει, ὅ τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιτο. Καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ᾽ ἡ παρακελευομένη, ζῶσα παρακάθημαι. 11 Καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο· Ἀλλ᾽ οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ· (παρῆν δὲ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες) ἔπειτα δ᾽, ἔφη, ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τὰ ἄλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ὑμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ, ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. 12 Καὶ σὺ δὲ, ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ᾽ ἐγώ σε, καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς, καὶ τἄλλα τιμήσω, καὶ συστήσω, ὅστις ἀποκομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον, πρὸς ὅντινα χρῄζεις κομισθῆναι. Καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ θάῤῥει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μή σε κρύψω, πρὸς ὅντινα βούλομαι ἀφικέσθαι.

13 Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει, κατοικτείρων τήν τε γυναῖκα, οἵου ἀνδρὸς στεροῖτο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἵαν γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ᾽ ὄψοιτο. Ἡ

δὲ

§. 13. οἵου ἀνδρὸς ... ὄψοιτο: Male accipit Zeunius eos, qui λογιζόμενος, aut ſimile quid, intelligendum putant. Sed ipſe non bonum agit grammaticum. „Intelligitur," inquit, „τοῖος ante οἷος. Igitur h. l. interpretare γυναῖκα τοίου ἀνδρὸς, οἵου στεροῖτο, καὶ τὸν ἄνδρα τοίας γυναικὸς, οἵαν καταλιπὼν οὐ. ὄ." Quodſi nihil aliud voluit, niſi ante οἷος cogitari vbique poſſe τοιοῦτος, neminem habebit diſſentientem. Sed hic

δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι· (ἕως ἂν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι, ὡς βούλομαι) τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. 14 Ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα, μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυτε, καὶ χαλεπαίνουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. Ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένη, σφάττει ἑαυτὴν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς

hic et in similibus peruertit sensum. Sic Platonis quoque locum intelligi vult Phaed. p. 265 (c. 66) „οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνον γε, ἀλλὰ τὴν ἐμαυτοῦ τύχην ἀπέκλαιον, οἵου ἀνδρὸς ἑταίρου ἐστερημένος εἴην, h. e. τοίου ἀνδρὸς ἑταίρου ἕνεκα, οἵου ἐστερημένος εἴην.“ Verum primo quod ad asserendam ellipsin facere solent, nemo dubitabit, quin *λογιζόμενος*, *ἐννοῶν*, *εἰδὼς* et similia sequente pron. *οἷος* infinitis locis reperiantur, et latet vis *cogitationis* in verbo κατοικτείρων. Quod autem magis aduersus Zeunii explicationem valet, est ratio ipsius sententiae, quam reddit in se repugnantem. Nam si Cyrus primo dolet vicem *m u l i e r i s*, in hoc *mulieris* maior est vis et dignitas, cui si addas cogitatione *vxorem t a l i s viri*, rursus pronomen *talis* videtur esse primarium, vt commiseratio magis ad virum pertinere videatur. Eadem ratio et repugnantia est alterius membri. Nec minus in aliis similibus locis ineptum sit, si sensum pronomine τοῖος s. τοιοῦτος integrum reddere velis. Herodot. VIII, 12 οἱ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἧκον. Hic si cogitatione locum eneruare volueris, intelligendis verbis ἐν τοιούτοις κακοῖς, saltem concedente Herodoto id non feceris. Ceterum non negandum est, saepius τῷ λογίζεσθαι vel simili verbo non commode sensum expleri, vt haec forma magis pro *exclamatione obliqua* debeat haberi, quod in primis locus Homeri ostendit Odyss. δ', 611. Αἵματος εἶς ἀγαθοῖο, φίλον τέκος, οἷ' ἀγορεύεις. Vid. Wyttenb. ad ἐκλογὰς ἱστορικὰς p. 347. — τῇ δὲ τροφῷ: Tribuit ergo Xenophon etiam barbaris illis mulieribus τροφοὺς quasdam h. e. educatrices, quae acceptas ab vberibus nutricis (τιτθῆς), vt fidae famulae, tuerentur, neque vnquam ab iis discederent. Apud Graecos quidem secundum Eustathium αἱ τροφοὶ sunt αἱ τὸν ἄλλον πόνον μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν ἀναδεχόμεναι, ἤγουν περιφέρουσαι καὶ προσπαίζουσαι τοῖς τροφίμοις. Hoc discrimen satis constanter obseruatur. Vt a verbis ad rem redeamus, non abhorret ab institutis orientalium populorum talium mulierum affectatio: et fortasse ab iis Graeci, vt alia, quae ad alterius sexus curam et disciplinam pertinent, ita has in sua γυναικεῖα traduxerunt. Sic e Genes. 35, 8. intelligimus, Deboram, Rebeccae olim τιτθὴν (*meinéketh*), non humili ancillae loco fuisse habitam, sed cultam vt τροφόν.

ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. Ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστελλεν. 15 Ὁ δὲ Κυρος, ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι, ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασάμενοι κἀκεῖνοι τοὺς ἀκινάκας, ἀποσφάττονται, οὗπερ ἔταξεν αὐτοὺς, ἑστηκότες. 16 Καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας, καὶ ἐπιγεγράφθαι, ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ. 17 Ὁ δὲ Κυρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθεὶς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῄει· καὶ τουτων μὲν ᾗ εἰκὸς ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων των καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὥς φασιν.

§. 15. οὗπερ ... ἑστηκότες: Significatur his verbis, mirum fuisse obsequium horum hominum, vt etiam in morte, quam non desperatione aliqua oppeterent, istum ipsum locum tuerentur, quo Panthea illos tantisper stare iusserat. Auctoris autem consilium non tam est, vt hos, quam vt Pantheam admiremur, quae illos eunuchos tanto amore ac veneratione sui deuincire potuerit. Vid. disp. de ingenio X. §. 24. Fortasse et omnino *eunuchorum* simul modestiam et obsequium inde intelligi voluit. Cf. VII, 5, 59 ss.

§. 16 s. Perturbata hic sunt quaedam et deprauata. Primo νῦν et μέχρι τοῦ νῦν ferri non posse, omnes iudicant. Deinde quis credat, post monumenti descriptionem (alieno quidem loco positam) in fine ab auctore scriptum fuisse: καὶ τὸ μν ... ὥς φασιν? Equidem puto verba §phi 17 praeposita fuisse verbis §phi 16, vt scriptum fere fuerit: ... ἐχώσθη. Καὶ νῦν δὲ τὸ μν. μέχρι τοῦ τῶν etc. Ex hac coniectura et ex iis, quae minus dubia hic leguntur, reliquias quasdam amplissimi monumenti Xenophontis aetate superesse narrabant, deletis fortasse operibus aliis ad monumentum pertinentibus, relictis autem in altiore basi columna (maiore) et tribus columellis aliquo inde spatio remotis.

SECTIO XCVIII.

Carum controuerſias callide componit Aduſius.

C. IV. Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριοὺς, ὡς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τείχη· Ἀδούσιον δὲ, ἄνδρα Πέρσην, καὶ τἄλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὔχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. 2 Ὧν ἕνεκα οὐδ' ἔπεμπε πώποτε Πέρσην σατράπην οὔτε Κιλίκων οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε, καὶ στρατείας, ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. 3 Ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη, ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων. Ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταυτὰ ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν

§. 1. Hi Cares non videntur habitaſſe per omnes illas Cariae partes et vrbes, quas Geographi recentiores illis aſſignant, vt Halicarnaſſum etiam et Cnidum cum reliquis oppidis, quae Ptolemaeus ſub Doridis nomine complectitur, tenuiſſe credamus: ſed incoluerunt, puto, vicos et oppida minus firma et nobilitata, et munierunt ſibi *aliquot caſtella*, quorum his verbis, nullo nomine adiecto, Mela I, 16. mentionem facit. Quodſi auctor latiori ſenſu Cariam dixiſſet, initia discordiarum ab Halicarnaſſo profecta videri poſſent, vnde ad reliquos Caras disſenſio manauerit. Duas etiam, Alexandri certe aetate, habebat arces Halicarnaſſus, ἄκραν τὴν ἐν τῇ νήσῳ, et τὴν Σαλμακίδα ἄκραν, vt refert Arrianus, adeo, vt inter vtramque conſidens Aduſius (§. 4.) principes conuocare potuerit. Sed auctor nomen vrbis ſua aetate valde nobilitatum non tacuiſſet, ſi res ibi eſſet geſta.

§. 3 ſ. Callidum ſane facinus, et, ſi conſilium euentumque ſpectes, valde probandum. Sed fraude vtendum neceſſario fuiſſe, non apparet: certe non vtrisque dicendum erat, eos δικαιότερα afferre, verum, honeſtiori

γειν τούτους, ὁποτέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους, φίλους σφᾶς γενομένους, ὡς δὴ οὕτω μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. Πιστὰ δ' ἠξίου γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὀμόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὀμόσαι θέλειν ἀδόλως ἰέναι εἰς τὰ τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. 4 Ταῦτα δὲ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τείχη, καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. Οἱ δὲ, ἰδόντες ἀλλήλους, ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. 5 Ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὤμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. Εἴπερ οὖν ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. Νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἢν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. 6 Ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. 7 Ἐν δὲ τούτῳ ἧκον

nestiori saltem ambiguitate, δίκαια.

§. 4. εἰσήλατο (ab εἰσάλλεσθαι) *celerrime ingressus est.* — εἰς τὸ μ. non in foro alicuius vrbis, sed, vt arbitror, in agro, inter castella firmissima ab vtrisque ante defensa. — νομίζ. ἐξηπ. ἀμφότεροι, vere quidem, sed vtrorumque commodo, vt res et Adusii oratio docet.

§. 6. πύλαι ... τειχῶν, vt omnes promiscue sine timore alterius factionis vltro citroque commeare possent.

οἱ παρὰ Κύρου, ἐρωτῶντες, εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο, ἢ μηχανημάτων· ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχει ἀλλαχόσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. Οἱ δὲ Κᾶρες ἱκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελεν, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατράπην.

SECTIO XCIX.

Phrygiam minorem domat Hystaspas.

8 Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν, στράτευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. Ἐπεὶ δ' ἧκεν ὁ Ἀδούσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ᾗπερ ὁ Ὑστάσπας προῴχετο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑστάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. 9 Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες, πολλὰ δόντες δῶρα, διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν, καὶ στρατεύειν, ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. 10 Ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνά, καὶ οὐ πεισόμενος, καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπᾳ, ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. Καὶ ὁ Ὑστάσπας, καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς Περσῶν φρουράς, ἀπῄει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. 11 Ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλε Ἀδουσίῳ, συμμίξαντα πρὸς Ὑστάσπαν, τοὺς μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα, σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν· τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας

§. 7. δεόμενοι ... σατράπην, quod et obtinuerunt VIII, 6, 7.

§. 11. τοὺς μὲν ... τὰ σφέτερα, *eos Phrygum, qui Cyri et Persarum partes amplexi essent.*

τας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι.

SECTIO C.

Cyrus cum Croeſo eiusque theſauris profectus Sardibus, in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque bello ſubactis, petit Babylonem.

12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐποίουν. Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. Ἧκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος, γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα, εἶπε, Ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἴσῃ τόν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα, ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. 13 Καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα, οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε, ἤν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψονται. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπιτρόπων οἵ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, οἵ τε μή. 14 Ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν, οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι, καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν, ὅ τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ

§. 12. Κροῖσον δὲ ἔχων; Haec ſententia per ſe eſt rei accommodata: qua Xenophon, ſi genuina eſt, ſignificare voluit, tanto firmius nouo regi fuiſſe Lydorum imperium. Cf. VII, 2, 29. Sed concinnitas et perſpicuitas Xenophontea adiectum poſtulat μετ᾽ αὐτοῦ: quod vero ſequitur Ἧκε δὲ καὶ ὁ Κρ. plus dubitationis affert, vt videri poſſit ſcriptum fuiſſe Κροίσου δὲ ἔχων ἄγων πολλὰς etc. aut ſine ἔχων reliqua.

§. 13. κλέψωσι ... κλέψονται: Commodum hoc ad aſſerendam vim verborum mediam. Sic VII, 5, 9 ſ. διαμετρησαμένους et διαμετρήσας.

ἑώρα ἀχαρίστως ἑπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι. 15 Καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾷν ἠνάγκαζε μελετᾷν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ἐστὶν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες· αὐτοὶ δὲ καθ᾽ ἑαυτοὺς οὐδ᾽ ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις.

16 Προϊὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος, κατεστρέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους· 17 ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μεῖον, ἢ τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μεν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστὰς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμους.

§. 14. *πρώτοις συστρατευομένοις* h. e vt Zeunius explicat, *qui primum expeditioni intererant, prima stipendia merebant*, vt intelligantur Persae illi denuo e Perside missi, de quibus V, 5, 3. Me tamen hoc vnum offendit, quod auctor pro adverbio adiectiuum hoc potissimum loco, vbi ambiguitas inde exsisteret, posuisse statuitur: adiunxisset saltem, vt opinor, *τότε* aut *ἤδη*, quia sine tali definitione non minus reliqui Persae, cum quibus priorem Cyrus expeditionem susceperat, intelligi possent; nisi forte praepositio *σὺν* in *συστρ.* ambiguitati occurrit, cui praesens tempus relinquit aliquid loci. Veruntamen rectius hoc edidit Zeunius, quam Stephanianum *συστρατευσαμένους*, quod neque codicum auctoritate neque re ipsa commendatur.

§. 15. *δουλικώτατον*: Similiter arcus et iaculum II, 1, 18 *ὑπηρετικὰ ὅπλα* dicuntur, Cf. disp. de natura et vsu disciplinae Cyri §. 37.

SECTIO

SECTIO CI.

Babylonem corona cingit, et inde ſe caute recipit.

C. V. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυνε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. 2 Ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν, ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν. περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένους, ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα. 3 Ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ μέσον τῆς αὑτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, παρήγγειλεν, ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἑστηκὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον καθ' ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον.

§. 1. περιέστησε μὲν etc. ſed quomodo Euphratem ſupra et infra vrbem traiecit?

§. 2. περὶ ... τεῖχος: Magnitudinem huius vrbis paſſim, qui volet, e vulgaribus libris cognoſcere vtcunque poterit. Nos, vt in re incerta, et quae facile vltra fidem augeatur, ſequamur Diodorum II, 7. qui minimum ponit ambitum Babylonis, ſtadiorum nempe 365. Iam ſi ſtadium ſumamus 600 pedum, ambitus fuerit 219000 pedum. Porro ſi pedes Graecos non multum differre putamus a Rhenanis, quorum 20000 faciunt vnum milliare Saxonicum, ambitum habebimus vndecim fere horum milliarium. Sed ſi e Xenophontis narratione ad aeſtimandam eius amplitudinem coniicere licet, etiam ille ſtadiorum 365 ambitus iuſto maior tradi videtur.

§. 3 ſſ. In hac exercitus ad receptum coarctatione mihi quaedam videntur minus clara. Primo non apparet, quam longa fuerit acies, quae loco manſit. Deinde, ſi illud leuius videtur, hoc certe, quod magis ad rem pertinet, nemo facile dixerit, quomodo per inſtitutam aciei mutationem milites minus fortes locum in medio agmine ceperint. Neque enim credibile eſt, auctorem nihil aliud, niſi decantare voluiſſe vniuerſum illud praeceptum, de quo VI, 3, 25.

4 Οὕτως οὖν ποιούντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐγίγνοντο, ἐπὶ διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι· οἵ τ' ἀπιόντες, ὡσαύτως θαῤῥαλεώτεροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἵ τε ἀπεληλυθότες, διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἵ τ' ἔμπροσθεν, διὰ τοὺς ὄπισθεν προσγεγενημένους. 5 Ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω τῆς φάλαγγος, ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι· ἡ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆται οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος τοσούτῳ, ὅσῳ ἡ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλουμένη. 6 Ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῄεσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα· ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπίδα, καὶ ἵσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ προσωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανώτερον μετεβάλλοντο. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖρον ἀπιόντες, ἔστε ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

SECTIO

§. 4. εὐθὺς γὰρ ... ἐγίγνοντο recte Zeunius ita exponit. „*Nam simul atque, qui adhuc ab extrema phalange versus mediam se mouerant, substitissent; alii dextrorsum, alii sinistrorsum conuersi ora obuerterunt hostibus.*“ Ceterum aliqua laude illis verbis ornantur, quod tum demum suus illis animus rediisse dicitur, cum e directo fuerint hostibus oppositi; quo quidem tempore ignauissimus quisque animum maxime despondet. — ἰσχυρότεροι, non *firmiores (numero aut loco)*, sed *confidentiores et fortiores animo.*

§. 6. ἐπὶ πόδα *versus pedem (suum)* i. e. *facie hostibus obuersa*, vt supra pluribus ostendimus. — ἵσταντο ... βλέποντες, nempe per exiguum temporis spatium, vt viderent, num Babylonii praelio decertaturi egrederentur ex vrbe, simulque vti parati essent ad pugnandum et se paratos ostenderent. — ξυνεῖρον ἀπιόντες, *connectebant abeuntes*

SECTIO CII.

Quasi ad obsidendam urbem, fossa lata profundaque circumducitur.

7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους, καὶ ἔλεξεν· Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ, ὅπως μὲν ἄν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἕλοι, οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν θᾶττον λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι. Εἰ μή τινα οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορκητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. 8 Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· Ὁ δὲ ποταμὸς, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον, ἢ ἐπὶ δύο στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ βάθος γε ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες, ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς, τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις, ἢ τοῖς τείχεσι. 9 Καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῶμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστου ἡμῶν, ὀρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέοι. 10 Οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὤρυσ-

tes i. e. *continuo* s. *non interrupto itinere abibant*, sicut dici, saltem explicandi gratia, potest διετέλουν ἀπιόντες. Referendum ergo est verbum ξυνείρω ad ea, quae participio alius verbi iuncta vim aduerbii induunt.

§. 9. Ταῦτα ... δυνάμεως: Callide Cyrus interpellat Chrysantam et aliam statim rem proponit, ne ille forte mentionem de auertendo flumine faciat. — ὅπως ... δέοι: Sic enim ipsa fossae magnitudine hostes arcebuntur, si quando eruptionem facere voluerint. Hoc Cyrus cogitari volebat.

§. 10. διαμετρήσας: Praepositio habet vim Latinae *dis*; mensura distribuens. Cf. dicta ad I, 4, 4. — ἀπολιπὼν ... ποταμοῦ, *relicto tanto a ripa flumi-*

ὤρυσσεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. 11 Καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει, Φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μεῖον, ἢ πλεθριαίοις· (εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες, ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες· καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ Φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι·) 12 τούτους δ᾽ ὑπετίθει τούτου ἕνεκα, ὅπως ὅτι μάλιστα ἐοίκοι πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς, εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους. Ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλακτήρια εἴη. 13 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἐποίουν· οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας,

fluminis ſpatio, quantum ad magnam turrim poſtularetur. Τύρσεις, plurali numero, dicitur, quia Cyrus in vtraque ripa, vbi ſe in vrbem infundebat, et vbi rurſus infra vrbem egrediebatur, turres conſtituere in animo habebat. Non alii ſunt illi πύργοι, qui ſtatim §pho ſeq. commemorantur.

§. 11. Φοίνιξι θεμελιώσας: Pauci fortaſſe horum fundamentorum et totius ſtructurae rationem capiunt. Charpentier quidem vertit: *et en poſa les fondemens ſur des pilotis de bois de palmier*; et Borhek: „*und ſetzte ſie auf Pfähle von Palmbäumen.*“ Nihil hic de ſublicis cogitandum, quas Cyrus in terram adegerit, aut de palmis ſupra terram in altum erectis, quibus turres aequare voluerit murorum altitudini, vt Prideaux rem videtur cepiſſe: verum arbores illas in librato ſolo poſuit, vt ſtylobatarum (*Schwellen* noſtri vocant) loco eſſent, et binas ſaltem earum parallelas alueo fluminis, vt, ſi vis aquarum ea ripae parte perrupta in foſſam recens factam ſe effunderet, capita tamen arborum, quas ita iacentes et pondere aliquo preſſas non deorſum ſed ſurſum curuari conſtaret, ab vtraque parte foſſae longius porrecta („*daſſ ſie viel Auflage hatten,*“ vt noſtri dicunt) turrim ſuſtinerent. Sic ripa forte deiecta, et aqua ſubter mediam labente turrim, haec deiici aut abripi non poterat, cum palmae fundamenti loco iactae ſuper mediam foſſam, qua maxime curuarentur, non verſus aquam depreſſae vergerent, ſed flexu ſuo, quaſi ſpaſmo quodam, inde recedentes ſe attollerent. Ceterum turres illae nullo alio conſilio, niſi ad ſenſus Babyloniorum auertendos et ludendos conſtruebantur. Nullo enim modo illis in mentem venire poterat, e Cyri conſilio ripam Euphratis illa ipſa parte perfoſſum iri, qua fundamenta machinae ad oppugnationem vrbis ponerentur.

κίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον, ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος, τὸ στράτευμα κατένειμε εἰς δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξον. 14 Οἱ δὲ αὖ Βαβυλώνιοι, ἀκούσαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον τούτων κατεγέλων, ἐννοούμενοι, εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξειαν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι, ἢ Πέρσαις.

SECTIO CIII.

Vrbs tandem, Euphrate in foſſas deriuato, vino ſomnoque ſepulta capitur.

15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. 16 Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί· ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνε-

§. 13. *πλέον ... ἐτῶν*: Herodotus I, 190 tantum dicit, eos *σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν* ſub aduentum Cyri in vrbem congeſſiſſe. Neque tamen nimis magnus videtur 20 annorum numerus. Nam vrbs non erat frequens (Plin. VI, 26.), vt magis firmitate et altitudine murorum, quam multitudine defenſorum tuta eſſe poſſet.

§. 14. *ἐννοούμενοι ... φυλάξειαν*: ſatis ſcite illi quidem. Cum enim Phryges et reliqui, paullo ante hoſtes, nunc ſocii dubiae fidei eſſe debeant, fingunt illi, hos cuſtodes magis cauere, ne quis Perſarum irrumpere, quam ne quis Babyloniorum erumpere audeat — *οὓς σφίσιν*: mirum ni auctor, vel ad aſperitatem vitandam, *δὴ* interpoſuit.

§. 16. Eodem modo Cyrus paullo ante Gyndem *ἐόντα νηυσὶ περητὸν* (Herodot. I, 189) in riuos 360 diſtraxit, vt, ſi hoc prorſus ita factum eſt, Babyloniorum ſtuporem mirari ſubeat. E Xenophontis narratione flumen in duas partes diuiſum ex anfractu foſſarum, in quas deductum erat, infra vrbem videtur alueum ſuum repetiiſſe. Sed credibilius eſt, eum omiſiſſe, quod ad rem non pertineret neceſ-

ἐγίγνετο. 17 Ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὺν παρεῖναι πρὸς αὐτὸν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' οὐρὰν τούτων ἕπεσθαι, ᾗπερ πρόσθεν τεταγμένους. 18 Οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ, καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. 19 Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν, ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ, συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε.

20 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ θαῤῥοῦντες εἰσίωμεν δὴ εἴσω, ἐννοούμενοι, ὅτι οὗτοι, ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν, οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγρηγορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας, καὶ ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· 21 νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴωμεν, ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν δὲ καὶ αἴσθωνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον, ἢ νῦν, ἀχρεῖοι ἔσονται, ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαι. 22 Εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαῤῥεῖτε· ἢν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν Ἥφαιστον. Εὔφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. 23 Ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν δᾷδα

necessario. Nam flumen potius secundum Herodotum in lacum ingentem, quem fecerat Nitocris regina, transfusum est, vnde tota illa regio inundata insequenti aetate palustris facta est.

§. 20. εἰσίωμεν δή: Similiter VI, 4, 16. ἴωμεν δή. — Egregia grauitas est in breuitate verborum καὶ συμμ. ... ἐνικῶμεν: reliqua huius orationis pro discrimine rerum sunt languidiora.

δᾶδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκην εἶναι, ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. 24 Ἀλλ᾽ ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. Ὑμεῖς δ᾽, ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴστε γάρ· ὅταν δὲ ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. 25 Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλείου εἶεν· ἐν κώμῳ γὰρ δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. Φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ ἂν ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ᾽ ἰέναι, ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

26 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαντώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ᾽ ἔφευγον πάλιν εἴσω, οἱ δ᾽ ἐβόων. Οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ ἰόντες ᾗ ἐδύναντο ὡς τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. 27 Καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτᾳ τεταγμένοι κεκλεισμένας εὑρίσκουσι

§. 23. *τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν:* Saepius articulus pleonaſtice, vel potius tota ſententia cum articulo elliptice ponitur. Loca e Xenophonte obſeruaui haec: Cyri diſcipl. VII, 1, 31. *τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν.* VIII, 6, 10 *τοὺς ἀπὸ θυρῶν.* Exped. Cyri I, 2, 18 *οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς.* Hiſt. Gr. II, 4, 10 *τοὺς ἀπὸ Φυλῆς.* III, 1, 22. *οἱ ἀπὸ τῶν πύργων.* Plura ex aliis dedit d'Orville ad Charit. I, 9. (p. 263 Lipſ.) Nequaquam ergo e Stephani coniectura *τοὺς* h. l. mutandum in *αὐτούς.*

§. 25. *τοὺς ἄνδρας,* nempe *τοὺς φύλακας τοὺς πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ βασιλείου.*

§. 26. *τῶν δὲ ἀπαντώντων,* ſcil. per vias vrbis. Intelligendum eſt igitur, eos confeſtim ex alueo in vrbem euadere potuiſſe. Sed Euphrates alta crepidine vtrinque munitus erat, et qua patebat adſcenſus in vrbem, portae flumini erant obiectae; quae tamen ea nocte non fuerant clauſae. Herodot. l. l. Rurſus hoc, vt illud §. 16. auctor conſulto praetermiſit.

σκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὡς πολεμίοις ἐχρῶντο αὐτοῖς. 28 Ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγίγνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι, τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. 29 Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι, καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἐφεπόμενοι, καὶ παίοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν καὶ ἐσπασμένον, ὃν εἶχεν, ἀκινάκην εὑρίσκουσι. 30 Καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν, προβαλλόμενός τι, ὁ δὲ, φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος, ὅτῳ ἐδύνατο. 31 Ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς· καὶ προεῖπεν, οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο.

SECTIO CIV.

Res captae vrbis ordinantur.

32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἧκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν,

§. 27. οἱ δ' ἐπὶ τ. φ. ταχθέντες: Haesi hoc loco, difficultate vel vera vel opinata implicitus, quod ἐπί τι ταχθέντες fere ap. Xenophontem (vt VI, 4, 3.) sunt, *quibus aliqua cura vel aliquod imperium commissum est*, non *qui aduersus aliquid pugnare debent.* Quamobrem putaui, excubiarum praefectos, tumultu per vrbem excitato, ad stationem, quam reliquissent, rediisse, et cum ipsi non essent sobrii, in custodes, quasi in hostes, irruisse. Sic Babylonii Persas habuerint pro suis, suos contra pro Persis. Hoc si recte statui, fortasse aliquid ad plenam narrationem desideratur.

§. 30. πολλοὶ: Zeunius: „Hinc intelligitur, cum multis fuisse inuisum." Sed tam obscuras argutias e breuitate vnius verbi eliciendas in Thucydide rectius quaesieris, quam in Xenophonte.

κύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. 33 Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἑαλωκυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας. 34 Ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε· τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου δὲ λειφθεῖεν ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευον, ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. Οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα, εἴ τι ποτε δέοι χρῆσθαι. 35 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ᾽ ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὕσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε τῶν καταπεπραγμένων· οὕτω δὲ διένειμεν, ὥσπερ ἐδέδοκτο, τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. Εἰ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. 36 Προεῖπε δὲ, Βαβυλωνίους μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν συμμάχων, ὅσοι μένειν ᾑροῦντο παρ᾽ αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

te. Equidem aliud quid ſcriptum fuiſſe credo, v. g. *εὐκόλως*.

§. 35. *ἐδέδοκτο*: Vid. Sect. XIII.

§. 36. *τοὺς κοινωνοῦντας, Medos* ſine dubio: ſed mirum ita dici: alias vbique ſuo nomine Μῆδοι appellantur. Zeunius pro certo videtur habere, Perſas hic *participes rerum geſtarum* dici; quod equidem non aſſequor.

SECTIO

SECTIO CV.

Callida ratione Cyrus instituit, vt amici intelligant, ipsum raro in conspectum populi venire debere.

37 Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσασθαι, καὶ αὐτὸς, ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι ἥκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. Ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς, ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τον βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκρινόμενος ἀπέπεμπεν. 38 Οἱ δ᾽ ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσαν, ὅτι προσδέχοιτο, ἧκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν, μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. Οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἠδύναντο διακρίναντες, προσίεσαν. 39 Ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ καθ᾽ ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. Οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ᾽ ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέῤῥει, ἕως παρέφθασεν ἑσπέρα γενομένη, πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. 40 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἄρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὔριον δὲ πρωῒ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες ἀπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν.

41 Τῇ

§. 40. δίκην ... ἀναγκαίων: Praepositio ἀπὸ non significat, credo, *remotionem ab aliqua re*, sed *quod attinet ad*, vt Latinorum *a*; v. g. *instructus ab exercitu*. Quia rarior est hic particulae vsus, alii legunt ὑπὸ, vt sensus sit *puniti* (*male affecti ab omnibus*, *quae natura postulat*. Sed non a rebus necessariis, cibo et potu, torquebantur, verum a fame et siti. Cf. §. 53.

41 Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον· ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιειστήκει, βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον, ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. Ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδένα παριέναι, ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. 42 Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοὶ, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι, τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα, ὅσα εὐχόμεθα, καταπεπραχέναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράσσειν, ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι, μήτε ἀμφ᾽ αὑτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. 43 Ἐνενοήσατε γὰρ, ἔφη, καὶ χθὲς δήπου, ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων, οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους, καὶ ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. 44 Εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαυτοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ᾽ ὅτι οὐδ᾽ ὁτιοῦν μοι μετέσται. 45 Ἔτι δ᾽, ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. Ἐγὼ γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν περιεστηκότων ἤ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὗτοι πάντες οὕτω παρεσκευασμένοι εἰσὶν, ὡς, ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότερον ἃ βούλονται ὑμῶν παρ᾽ ἐμοῦ διαπραξόμενοι. Ἐγὼ δὲ ἠξίουν τούτους, εἴ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεομένους προσαγωγῆς. 46 Ἴσως ἂν

§. 45. ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι: Plene: οὕτω διάκειμαι, ὥσπερ εἰκὸς ἐστὶ μὲ διακεῖσθαι, scil. φιλικῶς *amo vos, vt facile est existimare.* Cf. dicenda ad Sympos. I, 8. Nam Ernesti illum locum non recte cepit. (Filius *sedebat:* reliqui, grandiores natu, *discumbebant,* vt facile est existimare.)

ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. Ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίγνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα, μήτε τὸ εἰδέναι, ἃ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν, ἃ ἂν καιρὸς ᾖ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγοὺς πολλὰ ἐνόμιζον, ὧν δεῖ πραχθῆναι, παριέναι. 47 Νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. Ὡς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος, ὅ τι ἂν τύχοιμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω τις, ὅ τι ὁρᾷ συμφορώτατον.

SECTIO CVI.

Artabazus exponit, quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, et sub finem iocose ostendit, se illius voluptatis quam maxime cupidum esse.

48 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενής ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν, Ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. Ἐγὼ γάρ, ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάνυ, ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κατώκνουν σοι προσιέναι. 49 Ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθείς, προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ τοῦ Κυαξάρους, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα πρόθυμός σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό

§. 48. κατώκνουν σοὶ πρ. Vid. I, 4, 27. Haec autem verba non respiciunt ad id, quod ibi dicitur, προσελθεῖν σοι ᾐσχυνόμην: sed omnino dicit, sibi occasionem non oblatam esse necessitudinis cum Cyro ineundae, et coniuncte cum illo vivendi.

§. 49. Ἐπεὶ δὲ ... δεηθείς: Vid. IV, 1, 22.

σοιτό μοι, διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. 50 Καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο, καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ, οἶμαι, σχολή σοι ἦν ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγώ σοι συνεγίγνωσκον. 51 Ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὖθις Γαδάτας· καὶ δὴ ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. Ἐπεί γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοί σε ἐθεράπευον. 52 Ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν, ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανὰς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτου σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἕξειν σχολήν. Ὥς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον, ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλως γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. 53 Καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν, καὶ Βαβυλῶνα ᾑρήκαμεν, καὶ πάντα κατεστράμμεθα· καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγώ τοι ἐχθὲς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἂν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. Ἐπεί γε μέντοι ἐδεξιώσω με, καὶ παρά σοι ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περίβλεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευων. 54 Νῦν οὖν, εἰ μὲν ἔσται πῃ, ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι πλεῖστόν σου μέρος

§. 53. περίβλεπτος ἦν, *eximium constantis aduersus te obseruantiae et fidei documentum dedi.* Cf. IV, 1, 23.

§. 54. εἰ μὲν ἔσται ... μεθέξομεν est ἀνανταπόδοτον Graecis vsitatissimum, cui adiiciendum est cogitatione εὖ ἔχει. Vid. Zeu-

μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ, πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

SECTIO CVII.

Chrysantas exsistit suasor eorum, quae Cyrus maxime expetebat.

55 Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες, δι᾽ ἅ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. Ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. 56 Νῦν δ᾽ ἐπειδὴ οὐχ οὕτω τρόπου μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι, οὓς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοι-

Zeunius ad IV, 5, 10. — *πάλιν αὖ ... φίλων.* Sicut Artabazus antea Cyri nomine Medos excitauerat, vt expeditionis essent socii (vid. §. 49.), ita nunc eodem Cyro auctore omnes vult domum quemque suam dimittere. Res ipsa per se multum habet leporis, praesertim cum hoc prorsus serio dictum esse videatur. Sed quod maxime hic, vt festiuum, ridetur, id inest in suspicione quadam zelotypiae, propter quam Artabazus omnes riuales suos a Cyro remotos esse malit. Cf. V, 1, 25.

§ 56. *ἐπειδὴ ... ἔχεις:* Interpretes, quos Zeunius commemorat, recte quidem et ad verbum *τρόπου* apte vertunt, sed tamen ita, vt egeant interprete. Alii autem difficultati se omnino non implicant, vt Charpentier et Borhek, quorum ille: *Maintenant donc que cela est passé, et que vous n' estes plus en état de manquer d'amis;* hic autem: „*Jetzt aber, da du im Stande bist, alle andere, die du nöthig hast, dir verbindlich zu machen.*" Zeunii ratio est haec: „*postquam vero non solum hac sorte frueris,* h. e. *hoc es consecutus, vt tanta hominum multitudo tibi sit dedita imperioque pareat tuo.*" Sed hoc etsi rei bene conuenit, tamen non video, quomodo e verbis hic sensus elici possit. Mihi *τρόπος* h. l. est *ingenium, indoles,* et quidem vt definitius exprimam *humanitas,* quo Cyrus omnes homines

facile

ἄμοιρος εἴης ἑστίας, οὗ οὔτε ὁσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, οὔτε ἥδιον, οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; Ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἴει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν πλεονεκτεῖν; 57 Ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταὐτὰ πολλοί. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διῒ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.

SECTIO CVIII.

Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos.

58 Ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. Ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δὲ οὕτως ἔχοι αὐτῷ, ὡς ἂν πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι. 59 Γνοὺς δ', ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν, ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει, τίνας ἂν

facile ad se admittat, iisque aures praebeat. Ad hanc adversus omnes facilitatem (Cf. §. 45 ὑμῖν ... διάκειμαι) respicere videtur Chrysantas, cuius verba ita explico, *cum non modo summa humanitate aduersus tuos omnes vtaris, sed etiam alios, si commodum fuerit, conciliare possis, (qui ad te quouis tempore accedere fortasse cupiant.)* — ἑστία hic est *domus*: sed eadem est res cuique homini sanctissima propter ἑστίαν, *focum*.

§. 58 ff. Displicet nobis haec sectio. Cum in oriente et apud Persas eunuchorum custodia vterentur, Xenophon, qui omnia Cyri facta sibi laudanda censeret, etiam hoc eius institutum pluribus vel defendendum vel commendandum putauit, quod, vt πάρεργον, paucis absoluendum erat.

§. 59. κοίτη pro *lecto* nimis affine est ὕπνῳ: melius intelligemus *concubitum*.

ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. Ἐνόμισε δὲ, μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσει τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. 60 Τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζούσας, ἢ παιδικὰ, ἔγνω φύσει συνηναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους, ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵτινες δύνανται πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς, καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδένα ἡγεῖτο δύνασθαι. 61 Πρὸς δὲ τούτοις, ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι· δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. 62 Ὃ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη, ἀνάλκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. Ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται· οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται· καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως, τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ θηρᾶν οὐδὲν κακίους γίγνονται. 63 Καὶ οἵ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἠρεμέστεροι γίγνονται, στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων, οὐδ' ἧσσόν τι ἱππικοὶ, οὐδὲ

§. 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν: Particula ἂν in Guelf. non legitur, pro qua fortasse irrepsit ἦν: nam verbum substantiuum nunquam additur, cum in fine ponitur οὐδεὶς, ὅστις οὐ pro *nemo non*; et saepius etiam abest in primis et mediis periodorum sententiis, vt I, 4, 25 et VIII, 2, 24. Hist. Gr. VI, 2, 34.

οὐδὲ ἧσσόν τι ἀκοντιστικοί, οὐδὲ ἧσσον φιλότιμοι. 64 Κατάδηλοι δὲ γίγνονται ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις, ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. 65 Εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἂν ἰσοῖ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. Ταῦτα δὴ γιγνώσκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν, πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας, ἐποιήσατο εὐνούχους.

§. 65. ἐποιήσατο εὐνούχους: Quaeritur a Zeunio, ſitne hoc *eunuchos fecit*, *caſtrauit*, an *ex eunuchis delegit?* Poſteriorem rationem ipſe agnoſcit Cyri humanitate digniorem: ſed eandem ſtatuit eſſe contra leges linguae: primum enim ob articulum τοὺς non minus, quam ob ordinem, Subiectum enunciationis eſſe in θεραπευτῆρας: deinde ποιεῖσθαι εὐνούχους nihil aliud ſignificare poſſe niſi εὐνουχίζειν, caſtrare, vt προνομὰς ποιεῖσθαι ſit προνομεύειν; inepte ſane vtrumque. Nam quod ad primum attinet, omnino conſtat, articuli nota quam incerta ſit ad dignoſcendum a praedicato ſubiectum, et (quod potius hic dicendum eſt) ſubiectum hic eſt *Cyrus* non τοὺς θεραπευτῆρας, qui praedicatum conſtituunt et determinationem adiunctam habent εὐνούχους. *Miniſtrorum* autem hic erat primaria notio, vt articulum θεραπευτῆρες habere poſſent: *eunuchi* contra ſine articulo ponendi erant, quia Cyrus non certum genus eorum, aut omnes omnium gentium ac locorum eunuchos miniſtros cepit. Ordo verborum, quem Zeunius ſententiae ſuae fauere putat, multo minus declarat ſubiectum aut praedicatum. Alterum autem haud ſane minus eſt mirum. Quomodo enim ad abstracta, quae actionem exprimunt, προνομὰς, ἐξέτασιν etc. referri poteſt εὐνοῦχος? Quin imo, ſi Cyrus quaſi officinam quandam parandis eunuchis (id enim fere ſignificant tales formulae) inſtituiſſet, ad circumloquendum verbum εὐνουχίζειν dicendum fuiſſet εὐναυχίας h. e. εὐναυχισμοὺς ποιεῖσθαι. Sed tales formulae abſolute ſine caſu actiui vſurpantur, vt dici non poſſit φόνον ποιεῖσθαι τοὺς ἐχθροὺς, ſed φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς, neque εὐνουχισμοὺς ποιεῖσθαι τοὺς θεραπευτῆρας, ſed εὐνουχίζειν τοὺς θ. Vid. Hoogev. ad Viger. V, 10, 9. Iam ſi rem ipſam ſpectamus, perquam temerarius fingitur Cyrus, qui homines adultos (neque enim de infantibus aut puerulis hic cogitandum), quos turpiter, et indigne, partim etiam cum valetudinis detrimento, violarit, ſibi in primis fidos fore putet. Denique ſi ipſe

SECTIO CIX.

Satellites regiae et praesidium vrbicum instituit.

66 Ἡγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει, τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. 67 Εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι, κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα, καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμιζε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾷν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. 68 Λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφόρους, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἔσω ῥαίσειεν· ὁπότε δὲ ἐξίοι που, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. 69 Νομίσας δὲ, καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανοὺς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι, εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν.

ipſe homines caſtrari iuſſit, quomodo (§. ſeq.) οὐχ ἱκανὴν ... ἐχόντων exiſtimare potuit? infinitos numero cuſtodes facili negotio ſibi paraſſet. Perſpicuum profecto eſt ex his ipſis verbis, ſpadonum numerum illo tempore et loco non ſatis magnum fuiſſe, et his, quorum eſſet copia, Cyrum fuiſſe contentum. Vid. et Charpentier in *Diſcours ſervant d'introd.* etc. verſioni eius praemiſſo; qui Fol. 3. praeter alia dicit: *C'eut été un beau moyen pour gagner l'affection de ces gens là que de leur faire la plus grande injure, qu'un homme puiſſe ſouffrir. ... Il n'y a qu' à regarder ce que dit Xenophon même, qui ne rend point d'autre cauſe de cette haine mortelle que Gadatas nourriſſoit contre le roi d'Aſſyrie ſon ſouverain ſeigneur, ſinon parceque il l'avoit rendu eunuque.*

§. 68. ὁπ. ἔσω ῥαίσειεν, *quoties ſe domi relaxaret, a negotiis requieſceret.* Bene explicat et defendit hanc lectionem Zeunius. Eandem probauit Briſſonius *de regio Perſ. principatu* p. 130. Alii habent ὁπ. ἐπὶ χώρας εἴη.

SECTIO

SECTIO CX.

Excellens Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda.

70 Αὕτη μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα, καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. Σκοπῶν δ', ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο, τοὺς μὲν μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίγνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον, ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. 71 Ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι, οὕτως ἐμμένοιέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους, καὶ πάντας, ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν, καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. 72 Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν, ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. Νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ ἐν ταυταις κατασκευάς. 73 Καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. Οὔκουν ἀδικίᾳ γε ἕξετε, ὅ τι ἂν ἔχοιτε, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ οὐκ ἀφαι-

§. 72 ff. Oratio haec est ob rerum insignem copiam, ob iustam singularum partium brevitatem, ob lenitatem et simplicitatem verborum egregia et moribus auditorum perquam accommodata. Cf. disp. de ing. X. §. 20,

ἀφαιρήσεσθε, ἤν τι ἐᾶτε ἔχειν αὐτούς. 74 Τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι, εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν (οἳ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημὶ ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. 75 Οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι, τοῦτο ἀρκεῖ, ὥστε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθούς, ἤν μή τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμελῆται· ἀλλ' ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνονται, καὶ τὰ σώματά γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. 76 Οὔκουν δεῖ μέλλειν, οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ προϊέναι αὐτούς. Μέγα μὲν γάρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι, πολὺ δ' ἔτι μεῖζον, τὸ λαβόντα διασώσασθαι. Τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμαν μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης, οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας, οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. 77 Ἃ χρὴ γιγνώσκοντας, νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετήν, ἢ πρὶν τάδε τἀγαθὰ κτήσασθαι· εὖ εἰδότας, ὅτι, ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ἄλλως τε κἂν παρ' ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν, ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχῃ. Τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν, ἀλλ'

ἐπι-

§. 74. Τὸ μ. ἐκ τ. Plene: Κατὰ τὸ μέντοι ἐκ τούτου τοῦ χρόνου ποιητέον: *Quod vero attinet ad id, quod postea erit agendum.*

§. 76. Insolens videtur h. l. et §. 80 vsus actiui καταπρᾶξαι pro med. καταπράξασθαι. Vid. Kuster de V. M. I, 47.

ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. 78 Τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δέ ἐστι, τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων, ἄρχειν ἀξιοῦν. Θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους, καὶ σίτων καὶ ποτῶν, καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. 79 Πολεμικῆς δ᾽ ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὕστινας ἐργάτας τε ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα κτήσασθαι, ἀλλ᾽ αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας, ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφῃρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τῶν ὅπλων ποτ᾽ ἐρήμους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων οὖσι, τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν, ἃ ἂν βούλωνται. 80 Εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπρᾶξαι, ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ ἐπιμελομένους καὶ πονοῦντας; ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ᾽ αὐτὰ ἀπίοι· (οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς) ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθείη ἄν, ὥσθ᾽ ἡδὺ εἶναι. 81 Εἰ δὲ, ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὡς δ᾽ ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὑτῷ ταῦτα

§. 78. Τὸ μ. ... κράτιστον: Male Zeunius: „*quod vero poſthac eſt factu optimum*: ſunt nominatiui abſoluti.“ Reſpondent haec potius antecedentibus: Τοὺς μὲν θ. ... ἔσεσθαι. Optime ergo et clariſſime Leunclauius: „*Quod vero ſecundum hoc optimum eſt, a nobis ipſis parari debet.*“ Primum ſcil. et optimum imperii firmamentum eſt propitia deorum voluntas: ſecundum locum tenebit virtus noſtra. Inciſum poſt κράτιστον, quod in errorem inducere potuit et alieniſſimum eſt, ſuſtuli.

§. 79. τούτοις ... βούλωνται: nam armis omnes res ſibi vindicare

ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται, καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται, καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως, ἥδιστον ἀναπαύσεται. 82 Ὧν ἕνεκα φημὶ χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν, ᾗ ἄριστον καὶ ἥδιστον, ἀπολαύσωμεν, καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι, λυπηρόν. 83 Ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιέμεθα κακίονες, ἢ πρόσθεν, γενέσθαι. Πότερον ὅτι ἄρχομεν; Ἀλλ᾽ οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. Ἀλλ᾽ ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν, ἢ πρότερον, εἶναι; Ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; Ἀλλ᾽ ὅτι, ἐπεὶ κεκτήμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἢν πονηροὶ ὦσι; Καὶ τί προσήκει, αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα, ἢ βλακείας, ἄλλους κολάζειν; 84 Ἐννοεῖτε δ᾽ ἔτι καὶ τοῦτο, ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δὴ ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; Καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα, αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν

dicare aut arrogare possunt, vt *maxime propriae* fiant.

§. 81. τοσούτον sequente ὅσον saepius ponitur pro διὰ τοῦτο, ὅτι. Nam ex Latinorum v. g. et nostrorum ratione comparatiuus adiectiui aut aduerbii post *eo magis*, *quo* et „*desto mehr*, *um so mehr*; *je*“ ponitur; apud Graecos vero saepius etiam verbum. Sic Demosth, de Cor. p, 294 Reisk. τοσοῦτον γὰρ ἀμείνων ἐγώ σου πολίτης γέγονα … ὅσον ἐγὼ μὲν ἔδωκα … σὺ δὲ οὔτε ἕτερα εἶπες etc. et noster VIII, 1, 4. Τοσοῦτον διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι …, ὑπηρετοῦσιν etc. Simile est Memor. II, 1, 18 οὐ δοκεῖ … πίοι. Non bene igitur Zeunius ad ὅσῳ scripsit: „Intellige μᾶλλον: sin displiceat, recipe ὡς, quod dat Ms. Guelf.“

γαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ᾽ ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. 85 Τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν, καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; Οὐδὲν καινὸν, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημὶ χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ὁμοτίμους πάντας, ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος, ὧν δεῖ, διάξω· ἐγώ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. 86 Καὶ τοὺς παῖδας δὲ, οἳ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοί τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν· οἵ τε παῖδες, οὐδ᾽ ἂν εἰ βούλοιντο, ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

§. 84. τοῦτο ... συμπαρομαρτεῖν: Breuiter et acute Zeunius continuatam metaphoram indicauit: „*vt enim sis tutus, virtute ſtipatus sis neceſſe eſt.*

§. 85. οὕτω καὶ ἡμᾶς: Prudenter agit Cyrus, cum ſe reliquis parem ponit, et ad communis virtutis ſtudium ſe excitat. Cf. VIII, 1, 12. In ἡμᾶς ineſt, quod ſequitur ὑμεῖς γε (rectius f. ὑμεῖς τε) et ἐγώ τε. Et ab initio quidem ſibi propoſuerat ita facere ὅπως μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη §. 71. Male quidam hic legunt ὑμᾶς pro ἡμᾶς.

———

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Η´

SECTIO CXI.

Chryſantas aſſentitur Cyro, et perſuadet aliis obſeruantiam cultumque regis.

C. I. Κυρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ Χρυσάντας, καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. Οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ᾽ ὧν μάλιστ᾽ ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοίημεν. 2 Ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον, ἢ ὡς ἐχρῆν, δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. Ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη; τίς δ᾽ ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ᾽ ἂν ἀπειθούντων στράτευμα νίκης τύχοι; πῶς δ᾽ ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῷντο ἄνθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρχωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δὲ ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ των μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι; ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκηθεῖεν; ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν; πως δ᾽ ἂν νῆες, ὅποι δεῖ, ἀφίκοιντο; 3 Ἡμεῖς δὲ, ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλ-

§. 2. οἰκηθεῖεν, *ſe ſuaque adminiſtrent.* Hoc e Stephani coniectura ſane bona cum Hutchinſono ſcripſimus pro οἰκήσειαν, quod nec membrorum ratio, nec vſus Xenophontis commode admittit.

μᾶλλον κατεπράξαμεν, ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν, ὅποι ἔδει, παρεγιγνόμεθα, ἀθρόοι τε τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμετελὲς κατελείπομεν. Εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τἀγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε, ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν, ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. 4 Καὶ πρόσθεν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον οὐδενὸς, ἤρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. Ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα, οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. Τοσοῦτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν· ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν, ὅ τι πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. Εὑρήσετε δὲ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι, ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. 5 Παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκῶμέν τε, δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν, ἃ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ, ὅ τι ἂν δέῃ. Καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ, ὅτι οὐ μὴ δύνηται Κῦρος εὑρεῖν, ὅ τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὔ· ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλλοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας, καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι, ὅ τι βούληται, ἕως ἂν ἀφίῃ Κῦρος. Ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσί τε τὰς τῶν ἀρχόν-

ἀρχόντων θύρας. 7 Ὡς δ' ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχὴν, ταῦτα καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. 8 Οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα, ὥσπερ καὶ τἄλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερον. Ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.

SECTIO CXII.

Munera palatina instituuntur a Cyro.

9 Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τἄλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελητὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κτημάτων φύλακες, καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. 10 Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, αὐτὸς ἐσκόπει, καὶ οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. Ἤιδει γὰρ, ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας

καὶ

§. 7. Pro ὡς reponendum videtur ὅσα, quia καταστήσασθαι tam absolute dictum non videtur esse Xenophonteum, et quia ὡς et ταῦτα non satis vsitate inter se referuntur. Hoc tamen fit VIII, 2, 28. — ἐν τῷ λ. *in hoc opere:* sed intelligi vult auctor maxime librum septimum, vt Brodaeus non vertit, sed verbis suis indicat, cum ad haec verba scribit: „*in superiore libro.*" — καταστησάμενος scil. εἶναι: sic enim explicandum est participium pro infinitiuo positum.

§. 8. καὶ τ. ὥσπ. καὶ τ. Sic fere Attici καὶ bis ponunt. Hist. Gr. II, 4, 9. III, 4. 5. Sympos. II, 25. Demosth. Mid. init. — τὴν ἀρχὴν, scil. τῶν Ἀσσυρίων.

καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. 11 Εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ᾔδει, ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ᾔδει, ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον, καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον· ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν, ὧν δέοιτο. 12 Μὴ ὄντων μὲν οὖν, οἵων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλεῖσται πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὑτοῦ ἕξειν· εἰ δ' οὗτοι εἶεν, οἵους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. Ἐνέδυ μὲν οὖν, οὕτω γνοὺς, εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὑτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. Οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι, μὴ αὐτόν τινα ὄντα, οἷον δεῖ, ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα.

13 Ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἡγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμισεν εἶναι, προνοῶν, ὅτι πολλὰ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ, πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αὐτὸν ἀεὶ ἔχειν, ᾔδει, ὅτι ἀσχολίαν παρέξοι τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. 14 Οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι, καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. Ὡς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων· καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ' ἢν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὦσι· καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς

§. 12. Ἐνέδυ ... ἐπιμέλειαν: Respicit hoc ad superiora omnia inde a §. 10. Sequens autem δὲ non est pro γὰρ, vt Zeunius statuit, sed vsitata ratione refertur ad antec. μέν.

τηγὸς βούληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ, ἢν τοῖς μυριάρχοις παραγγείλῃ. 15 Ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο, ὀλίγοις διαλεγομένῳ, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω, ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. Οὕτω δὴ καταστησάμενος τὰ αὑτοῦ, ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

SECTIO CXIII.

Quibus artibus effecerit Cyrus, vt saepe in regiae atrio comparerent optimates.

16 Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν. Ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ οἵους δεῖ εἶναι τοὺς κοινῶνας. Πρῶτον μὲν οὖν, ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι, μὴ παρεῖεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει· νομίζων τοὺς μὲν παρόντας οὐκ ἂν ἐθέλειν, οὔτε κακὸν, οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν, καὶ διὰ τὸ παρὰ ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι ὁρῷντο, ὅ τι πράττοιεν, ὑπὸ τῶν βελτίστων· οἳ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο, ἢ ἀκρατείᾳ τινὶ, ἢ ἀδικίᾳ, ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι. 17 Τοῦτο οὖν πρῶτον ἡγησάμενος, προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι· τῶν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἧκον ἂν εὐθὺς οἱ στερόμενοι, ὡς ἠδικημένοι. 18 Ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν

§. 16. ἀκρατείᾳ: Ob eandem causam non laudi ponebatur Persis publice institutis, si saepius noctu abessent. I, 2, 4. Omnino enim Cyrus nunc illam sequitur disciplinam.

§. 17. τὰ ... φοιτῶντος: Sed quaenam sunt illa *bona*? Clarius malim

σειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. Ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἧττον δὲ ἐχθρῶς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι. 19 Εἷς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι· ἄλλος δὲ, τὸ τὰ ῥᾷστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δὲ, τὸ μηδέν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν. 20 Ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον, ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι· καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. (Ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἤν τις ἀπῇ, οἷς παρεῖναι καθήκει).

SECTIO CXIV.

Vt eosdem ad virtutis ſtudium excitaret, ipſe virtutem coluit omnem.

21 Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. Τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστ᾽ ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῷτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. 22 Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει, καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμιζεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾷν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. 23 Οὕτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν

malim illa ſtipendia aut cuiuscunque nominis munera quotidiana eſſe definita. Cf. §. 19 extr. An ſunt illa, quae commemorantur VIII, 2, 3?

§. 18. αὐτός: nam non *ipſe* ſic eos caſtigauerat, ſed illi, qui horum abſentium bona, quaſi ſua, ſibi vindicarant. Melius tamen legeretur αὐτούς

§. 23. Poſt πρῶτον μὲν ſic ſaepius ſuſpenditur oratio, vt ἔπειτα

ἑαυτὸν ἐκπονοῦντα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπειδὴ εὐδαιμονέστερος ἦν. Καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι, ὕμνει τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς, καὶ ἔθυε ἂν ἑκάστην ἡμέραν, οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἴποιεν. 24 Οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. Ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν.

25 Ὁ δὲ Κῦρος τὴν τῶν μεθ' αὑτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος, ὥσπερ οἱ πλεῖν αἱρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον, ἢ μετὰ τῶν ἠσεβηκέναι τι δοκούντων. Πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο, εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περί τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ αὐτὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινώνων. 26 Ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο, μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν, μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ' ἂν τῶν μὲν αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. 27 Καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὡς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆ-

ἔπειτα δὲ aut ſimilis coniunctio non ſequatur. Cogitabat tamen auctor alias deinceps §. 26 ſſ. commemorandas Cyri virtutes, quarum exemplo ſuos coeperit excitare. — ἐπειδὴ ... ἦν: Nam vulgaris erat barbarorum temeritas, vt in calamitatibus deos colerent, eorumque opem expeterent, rebus autem proſpere cedentibus eos nihil curarent. Cf §. 24. et de re, ſi tanti videtur, I, 6, 3. — Verba καὶ τότε ... οἱ μάγοι dubito, vtrum e ſcholio nata credam, an ſuo loco mota et manca. Nam ſupra multis locis narratur, magos a Cyro eſſe conſultos. A repugnantia tamen auctor, vt Zeunius bene iudicat, ita liberari poteſt, „vt ſtatuas, magos quidem dudum in vſu fuiſſe apud Perſas, ſed eos nunc quoque apud Aſſyrios in hoc recens ſtabilito imperio eſſe inſtitutos.“

ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. 28 Ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἕξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ, ἃς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. 29 Τὸ δ᾽ αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστ᾽ ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτὸν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν, τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. Γιγνώσκων δ᾽ οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. 30 Καὶ σωφροσύνην δ᾽ αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς, μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. Ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἵ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. 31 Διῄρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας· τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. 32 Καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ᾽ ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἑλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. 33 Τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ᾽ αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπέγνως δ᾽ ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

§. 31. In *διῄρει* vel *dicendi* vel *cogitandi* latet notio: inde sequi poteſt *ὡς*. De participio v. §. 7. de re autem disp. de nat. et vſu diſcipl. Cyri §. 32.

SECTIO CXV.

Se suosque exercuit venando.

34 Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν, οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι· ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. 35 Καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι· καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται, διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. 36 Καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πόνους, καὶ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε τοὺς κοινῶνας. Καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα, ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. 37 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον· καὶ ὅτι, οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. 38 Καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὔτε αὐτός ποτε, πρὶν ἱδρῶσαι, δεῖπνον ᾑρεῖτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. 39 Τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. Παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο.

§. 36. τὴν ἐγκράτειαν regi videtur a προσείθιζε, vt hoc idem verbum dupliciter cogitandum etiam ad φέρειν pertineat. Hoc si cui minus placet, positum illum accusatiuum putet pro κατὰ τ. ἐγκρ. Illud tamen praefero.

το. Πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ.

SECTIO CXVI.

Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit.

40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. Στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει, εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. 41 Καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι, ἢ εἰσί. Καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο, ἢ εἰσί· καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο, ἢ πεφύκασιν. 42 Ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πτύοντες, μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν· μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. Πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

§. 39. ἕδραις: Vid. cap. 4. §. 3 ff.

§. 40. στολὴν ... φορεῖν: hac stola delectabatur a prima pueritia I, 3, 3. A Medis hanc vestem venisse ad Persas, Zeunius ex Herodoto etiam et Strabone docet.

§. 41. καὶ ὑποχρίεσθαι etc. Vid. I, 3, 2.

§. 42. μηδὲ μεταστρ. ... θαυμάζοντες: Bene hunc locum illustrauit Hutchinsonus. Scilicet, vt breuiter dicam, *sapientis est*, *nihil admirari*, ex Stoica praesertim disciplina. Sed cor-

SECTIO CXVII.

Seruituti sub ipsius imperio addictos ab armorum vsu et ab omni liberali exercitatione remouit.

43 Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δι᾽ ἑαυτοῦ, οὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ, καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ᾽ αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾷν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμελεῖτο δ᾽, ὅπως μήτε ἄσιτοι, μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. 44 Καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. Καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς, ἔστ᾽ ἂν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῷεν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν, ὥσπερ οἱ ἄριστοι, πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν, ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

cordatiores facile intelligunt, grauitatem huius decreti accommodatam esse h. l. ad res minutiores, et vix opus fuisse aliqua disciplina, vt viri graves et negotiis reipublicae quotidie fere occupati puerorum aut muliercularum more ad levem strepitum, ad risum aut clamorem plebeculae, aut ad spectacula, qualia Socrates in sympofio c. 7. contemnit, se non converterent. Ipsi facile, qui vel mediocri iudicio praediti sunt, ista moderatione et grauitate vtuntur, ne inepte curiosos aut rerum pueriliter ignaros se praebeant. Quo magis probabile est, non tam ad praeceptum illud philosophicum hic respiciendum esse, quam ad institutum Lycurgi, de quo vid. disp. de nat. et vsu discipl. Cyri §. 9.

§. 44. πατέρα ... διατελοῖεν: Patrem a Persis omnino vocatum esse, etiam Herodotus III, 89. narrat, et quidem laude minus ambigua, ὅτι ἤπιός τε (ἦν), καὶ ἀγαθά σφι πάντα ἐμηχανήσατο. Xenophon autem, qui plane παρὰ προσδοκίαν addit, ὅπως ... διατελοῖεν caussam propemodum suam deserit. Calliditatem quidem Cyri argute declarat, humanitatis vero laudem tali ratione minuit. Cf. c. 2. §. 9.

SECTIO

SECTIO CXVIII.

Principes ne quid nouarum rerum molirentur, effecit, vt magis sibi, quam inter se essent amici; et id quidem his vsus artibus:

45 Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν. Ἑαυτῷ δὲ, ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάῤῥει· καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς αὐτῷ, οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρας. 46 Οὓς δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο, καὶ ὡπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ᾔδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ, πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ᾐσθάνετο, ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν· (ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅτι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς) ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. 47 Σκοπῶν οὖν, ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιντο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι, ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος, καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι αὐτοὺς, καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου· 48 ἓν δ' ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν αὑτοῦ ἀσφάλειαν, καὶ κάλλιστον, εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους, ἢ ἀλ-

§. 46. Pendet oratio, et per anacoluthon continuatur vsque ad ὑπὸ τούτων, cum dicendum esset ... καὶ ὧν τοὺς μὲν ᾔδει ... πολλοὺς δὲ καὶ φρον. ... καὶ οἱ τοῖς φύλαξι αὐτοῦ μαλ. ... Κύρῳ πολλοὶ ... ὑπὸ τούτων καὶ κινδ. etc. Sed sensus nihilo minus patet. De forma talis orationis ingenue, quid nobis videretur, diximus in disp. de ing. X. §. 24.

λήλοις. Ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

a) multis cibos de ſua menſa mittebat.

C. II. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς, ὡς ἠδύνατο μάλιστα, ἐνεφάνιζεν· ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ᾽ εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις, οὕτω καὶ τοὺς γνωσθέντας, ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. 2 Ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων, καὶ τῷ προπονεῖν, καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συναχθόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον, ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. 3 Τοῦτο δ᾽ οὕτω νομίσας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὑτοῦ τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως, οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο, διεδίδου, οἷς ἀεὶ βούλοιτο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι, ἢ φιλοφροσύνην. Διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις, οὓς ἀγασθείη,

ἢ

§. 2. *δοκεῖ ἡμῖν γν. ita ſtatuit.* — Ceterum ſententia *ὡς εὐεργ.* etc. per ſe, id eſt, propter ſenſus humanos eſt probanda, neque nunc aut vnquam a vero abhorrere videbitur. Cogitemus modo regem, eumque munificum. Hic magnos theſauros cum non poſſit effundere in ſingulos amicos, aut ſi quibus aliis gratificari velit, exiguum coenae munus neque exhaurit fontem liberalitatis, et gratia ſua, vt a rege beneuolo, conditum eſſe debet. Cf. §. 4. extr.

§. 3. *διεδίδου οἷς ἀεὶ β.* dictum eſt pro *διεδίδου ἀεὶ ἐκείνοις, οἷς β.* Nam ſatis vſitate *τὸ ἀεὶ* ponitur alieniori loco, nec ſine virtute quadam, quia ſic ſententiarum partes arctius inter ſe vinciuntur. Vid. IV, 1, 2. IV, 6, 13 et VIII, 4,

36

ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν αἱστισινοῦν πράξεσιν· ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι. 4 Ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰόμενος, ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν, ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὔνοιαν. Εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινα βούλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι, οἷς ἂν ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι· νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι, καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἤν τι δέωνται. Ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. 5 Καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν· (πολλάκις δ᾽ ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, ἢν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνῃ· ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν) ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ οὐδ᾽ ὅλη μία, ἀλλ᾽ ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα. Ἔστι δὲ, ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορράφων μόνον τρέφεται, ὁ δὲ, σχίζων· ὁ δὲ χιτῶ-

36. Non ergo est, quod cum Zeunio pro ἀεὶ, quod ille ineptum pronuntiat, ponas ἄν, quod rectius cum illo coniungas. Vide eundem ad IV, 1, 2.

χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε, τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. Ἀνάγκη οὖν, τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ, τουτον καὶ ἄριστα διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. 6 Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. Ὧι μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὄψα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ, ὡς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἕψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖ, ἂν ἓν εἶδος εὐδοκιμοῦν παράσχῃ· ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα, πολὺ διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον.

b) aliis eos ornabat donis.

7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ὑπερεβάλετο πάντας. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλεῖστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. Κατῆρξε μὲν οὖν τούτου Κῦρος· διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. 8 Τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ, ἢ Περσῶν βασιλεῖ; Τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς

§. 5. *συντέμνων ... ταῦτα*: Recte, credo, Zeunius arbitratur *χιτῶνας συντέμνειν* esse *vestem, s. pannum, s. linteum concidere ad tunicas conficiendas; die Kleider zuschneiden*; et *ταῦτα* esse *τὰ μέρη συντετμημένα*, illas ipsas *partes concisas*. — *διηναγκάσθαι*: Valde dubium mihi est hoc verbum. Quod in Camerarii libro est *διενέγκασθαι* (pro *διενεγκεῖν*), caret auctoritate et tautologiam parit. Vulgatum autem duriori etiam tautologia laborat, quae ita defendi non potest, si dicas, Latine dici posse, *necessario cogi*: sunt enim verba diuersae originis: simile autem esset *cogitur ergo, eum ... cogi.* Quare credo equidem, aut corruptum esse hoc *διηναγκάσθαι*, aut vim habere ignotam, *subactum esse, exercitatum esse.*

τοὺς περὶ αὐτὸν, ἢ βασιλεύς; Τίνος δὲ δῶρα γιγνώσκεται, ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως,

ψέλλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν, ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. 9 Τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν, αἱρεῖσθαι αὑτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ παίδων; Τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς, ἀπέχοντας πολλῶν μηνῶν ὁδὸν, τιμωρεῖσθαι, ὡς Περσῶν βασιλεύς; Τίς δὲ ἄλλος, καταστρεψάμενος ἀρχὴν, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος; Τοῦτο δὲ τοὔνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον, ἢ ἀφαιρουμένου. 10 Κατεμάθομεν δὲ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο, ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας, ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστεῖν καὶ κατοπτεύειν, τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. 11 Ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ, καὶ πολλὰ ὦτα. Εἰ δέ τις οἴεται, ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται· ὀλίγα γὰρ εἷς ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε· καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἑνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὅντινα γιγνώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν, ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκοῦσαί τι, ἢ ἰδεῖν, ἄξιον ἐπιμελείας, παντὸς

τὸς

§. 8. De verſu Hexametro ψέλλια etc. vid. diſp. de ingenio X. §. 27. — ᾧ ἂν μὴ β. δῷ: Eadem res ab aliis confirmatur. Locis, quae Zeunius hic et ad I, 3, 3. habet, addi poteſt Lucian. de conſcr. hiſt. c. 39. — §. 11. αἱρετὸν, non *expetendum*, *eligendum*, vt interpretantur, ſed *expetitum*, *electum*. Non disputat auctor, quid fieri debeat, ſed quid ſoleat. Dicit enim ſub finem, non ita eſſe; non vnum hominem appellari regis oculum, ſed vnumquemque a rege audiri, qui dictiter ſe audiuiſſe aut vidiſſe aliquid, quod regis cura dignum ſit.

Vnum

τὸς βασιλεὺς ἀκούει. 12 Οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν, ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. Οὔκουν ὅπως μνησθῆναι ἄν τις ἐτόλμησε πρός τινα περὶ Κύρου φλαῦρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως, τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, οὕτως ἕκαστος διέκειτο. Τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ', ὅ τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον, ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

c) *omnino se beneuolum et liberalem aduersus eos praebebat.*

13 Καὶ τῷ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν, πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστόν· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. Ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος, ὡς φίλων θεραπείᾳ. 14 Καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι, παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἄρα

ἔφη

Vnum autem tantum fuiſſe, a pluribus traditur, quorum loca Briſſonius de regio Perſ. principatu p. 126 indicat. Cum autem iam Xenophontis tempore de hac re diſſenſerint, veroſimillimum eſt, non fuiſſe hoc certum ac publicum munus, ſed modo vnum, modo plures regi fuiſſe amicos, quibus clam hoc mandati dederit, vt omnia explorarent. Vid. VIII, 6, 16.

§. 12. τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, i. e. πρὸς τοὺς ἀεὶ παρόντας ἀνθρώπους. — ὅτι μεγ. ... εὐεργετεῖν, *quod magna praemia exiguis meritis rependere ſolebat.* Μικρὰ autem illa ſunt denuntiationes rerum, quae alicuius momenti viderentnr.

§. 13 et 14. Neque res neque libri liquidum faciunt, vtrum vniuerſa ſit ab initio ſententia, an de Cyro ſtatim dicatur, cum etiam ὑπερβαλεῖν et περιγενέσθαι legatur. In fine autem res ipſa vult, Cyrum intelligi. Vnde melius eſt εἶχε, quam editt. vett. ἔχει. Verba extrema, vt habent, vertenda: *Nihil igitur mirum ... eum cum aliis contendiſſe, vt omnes homines liberalitate ſuperaret.*

ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς, (ἡ δὴ προβάτων εὐδαιμονία) τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι.

15 Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτι ἐνουθέτει αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἑνί γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι. Καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι· Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί; Καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολύν τινα ἀριθμόν. 16 Καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. Σὺ δὲ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα· (καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι) καὶ κέλευε αὐτοὺς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο, πορίσαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέρειν. 17 Ταῦτα δὲ, ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ περιῆλθε, καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπιστολὰς, ὁ δὴ Ὑστάσπας εἶπεν· Ὦ Κῦρε βασιλεῦ,

§. 15. Ipſa Cyri verba πόσα ... εἶναι de certa quadam pecuniae ſumma coniici volunt. Sed res prorſus conficitur verbis §phi 18: Λέγεται ... συνέλεγεν. Ergo verba πολύν τινα ἀριθμὸν non ſunt Croeſi, ſed auctoris, et accuſatiuus non pendet ab anteced. οἴει μοι εἶναι, ſed ab εἰπεῖν. Recte ſic cepit Charpentier: „*Croeſus lui nomma auſſitôt une très grande ſomme.*"

§. 17. τὰς ἐπιστολὰς, epiſtolas amicorum Cyri, in quibus ſingulis ſcriptum eſſet, quantum quis-

λεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα, διὰ τὰ σὰ γράμματα. 18 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Εἷς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δὲ ἄλλους καταθεῶ, καὶ λόγισαι, πόσα ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. Λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν. 19 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, Ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; Ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με, παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα, φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ, φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους, τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ, τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. 20 Καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου μὲν οὐδὲ αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· 21 τῇ δέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι, τὰ δὲ κατασήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἱστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως, ἔνδον

quisque dare vellet. — διὰ τὰ σὰ γρ. in quibus adſcriptum fuerat, *vt Hyſtaſpam exciperent tanquam Cyri amicum*; quod illi erant interpretati, vt eum muneribus etiam afficerent.

§. 20. ὃ μὲν ... πάντας eſt *ſtudium habendi, lucrandi.* Habet enim vnusquisque homo, quibus delectetur, et quorum ſatietate nunquam capiatur. Clariſſime res §. 21 et 22 explicatur. Sed Brodaeus: „Κατὰ fortaſſe ſubaudiendum, *quatenus ad hoc pertinet, quod animis hominum dii indiderunt:*" quod ſenſum obſcurat.

§. 21. διαψύχοντες, *dum vento et aeri exponunt.* Cum de veſtibus et alimentis ſtatim dicatur,

ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα, οὔτε ἐσθίουσι πλείω, ἢ δύνανται φέρειν, (διαῤῥαγεῖεν γὰρ ἂν) οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω, ἢ δύνανται φέρειν, (ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἂν) ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν. 12 Ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὔκλειαν· ἃ οὔτε κατασήπεται, οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται· ἀλλὰ ἡ εὔκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται. 23 Ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλεῖστα ἔχοντας, καὶ φυλάττοντας πλεῖστα, εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι· (οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες, οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν) ἀλλ' ὃς

catur, hoc verbum ad vtrumque ſatis aptum videtur. Sed tamen Brodaeus e ſuo cod. protulit *διαψήχοντες*, *purgantes*, et addit idem: „*διαψύχονες* quibusdam non displicet *ventilantes*.“ Neque ſane hoc ineptum. — *διαῤῥ. γὰρ ἂν*: De talibus ſententiis vid disp. de ingenio X. §. 8. — *τὰ περ. ... ἔχουσιν*, *res, quae illis ſuperſunt, tantum moleſtias illis exhibent.* Eleganti breuitate et paronomaſia quadam hoc expreſſum eſt.

§. 22. *οὔτε ὑπερπλ. λυμαίνεται*, Leuncl.: „*neque nimium excreſcendo vitiantur.*“ Et ſic alii. Ad rem quidem verſio bene habet: in qua reſpici putes ad magnos aceruos frumenti aliarumque rerum, quae facile vitium concipiunt, niſi ſubinde loco moueas aut ſubigas. Sed *λυμαίνεσθαι* vt medium eſt vſitatius, et *πληροῦν* illo ſenſu neutro videtur inſolens. Quare verti poſſe puto: *neque nimium implendo nocent.* Sic *ὑπερπληροῦν* dictum ſit pro *ὑπερπλήθειν*, *plus iuſto ventriculum onerare*: et odioſe hoc verbo alias ſic minus obuio exprimatur hominum voracitas, qui ſe totos cibo expleant, *die ſich recht voll pfropfen.* De *λυμαίνεσθαι* Cf Memor. I, 3, 6. Fortaſſe Charpentier ita cepit, qui reddit: *et de qui l'abondance n'eſt point incommode.* — *πολλάκις ... παρέχεται*: Haec ſententia ſane eſt abdita, vix vt intelligas, quam vim habeat. Mihi videtur

ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαί τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω καὶ τὰ χρήματα. 24 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν, ὥσπερ καὶ ἔλεγε, πράττων.

d) etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent.

Πρὸς δὲ τούτοις, κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι, ἢν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται, ὅπως ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν· ὅπως δὲ, ἢν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονῆσαι αὐτῷ, τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὑτὸν, τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα ἔφη τις ἂν αὐτῷ χρήσιμα γενέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, οὐδὲν τούτων, ὅ τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ᾽ αὑτῷ. 25 Καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει,

tur Cyrus hoc significare, plures homines, quorum nomen cum laude celebretur, sensu gloriae excitatos, magis promtos et expeditos, atque ita gnauos reddi ad res agendas. Commendat hanc interpretationem locus I, 6, 25: ἀλλ᾽ ἐπικουφίζει τὶ etc.

§. 23. καὶ τὰ χρ. *etiam secundum opes.* Sed hoc inepte claudicat. Si coniectura vtendum est, opinor alio loco esse ponendum, v. g. §pho seq. vbi auctor scripserit: Κ. τ. μ. δὴ τὰ χρήματα φαν. ἦν ὥσπ. καὶ ἔλεγε, καὶ πρ. Duplex καὶ non alienum esset. Cf. ad VIII, 1, 8

§. 24. τῷ τελ. ἐθέλειν: Zeunius: „Vulgo edunt τῷ τε λέγειν ἐθέλειν. ... Sed cum commodus sensus ex hac lectione elici non posset, cum Welsio et Hutchinsono recepi scripturam Mss. Gabr. Camer. marg. Steph. et marg. Ms. Bodl. vt efficeretur loci sensus ex Camerarii sententia hic: *atque curae ei fuit, vt medici apud se essent quam praestantissimi, quod vellet nihil non impendere.* Sed, fateor, alia et meliori medicina opus est ad locum vitiatum sanandum.“ Hoc eius iudicium plane probo.

§. 25. οἱ θεραπ. ἐπικαίριοι sunt homines publice aut priuatim vtiles. Serui decrepiti et homines nequitia laborantes his

πει, καὶ παρεῖχε πάντα, ὅτου ἔδει· καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ᾔδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ᾽ ἐκείνου λαμβάνων.

SECTIO CXIX.

Eodem consilio, vt nempe aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit.

26 Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν, παρ᾽ οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. Ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας, καὶ ἆθλα προὐτίθει, φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλων καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο, ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. 27 Πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο, εἴτε δίκῃ, εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. Δῆλον οὖν, ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μη νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ᾽ αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾷν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν. 28 Καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον· ὥσθ᾽ οἱ πλέονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι

μᾶλ-

his verbis excipiuntur. — τῶν π. ἐκείνου λ. Intelligas ex anteced. παρεσκευασμένων ὀργάνων, ἢ φαρμάκων, ἢ σίτων, ἢ ποτῶν.

§. 27. ὥσπερ νόμον: ergo *morem* tantum: neque iudices horum certaminum erant certi, aut semper iidem. — τῶν κρατίστων: Non *optimos*, vsitato sensu, iudices requirebat, verum *optimates*, *principes*. Hoc, vt reliqua, narrat auctor, vt appareat, quomodo Cyrus effecerit, ne nimis amice inter se conspirarent.

μᾶλλον, ἢ συνέπραξαν ἄν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. Καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται, ὡς ἐμηχανᾶτο, τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν, ἢ ἀλλήλους.

SECTIO CXX.

Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra.

C. III. Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι, τῶν μεμηχανημένων, τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. Πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς· (καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν) διαδιδούς τε, ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξῃρημένα, καὶ θῦσαι μετ᾽ ἐκείνων. 2 Πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας, κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε, ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ᾽ ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἕπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. Ἢν δ᾽ ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι, ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. 3 Ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στο-

§. 28. Καὶ τ. μ. δεδήλωται. Minus recte Hutchinsonus: *Et haec quidem indicata sunt, quo pateat, quibus artibus* etc. et Zeunius: *Atque haec sunt indicio,* f. *hinc fit planum.* Vertendum potius: *Atque haec quidem exposita sunt*, quomodo effecerit, vt principes etc. Est formula transitionis, qua monet auctor, se rem propositam iam absoluisse: neque verbo δηλοῦσθαι vim mediam, vt Zeunius fecit, tribuere debemus.

στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς· (παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίνων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε καρυκίνων ἱματίων) νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὑτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. 4 Καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτὸν, Σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; Ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι, ὑμᾶς κοσμῶν; Ἀμέλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. 5
Οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες, μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους, ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς.

Ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων, Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι, καὶ φιλόκαλον καὶ εὔ-

§. 3. οὔτε πορφυρ. ... καρυκίνων ἱμ. In declarandis coloribus omnino, maximeque in mixtis hodie fluctuamur, quia pauci tantum, praeter artifices, vt nunc fere fit, accuratam eorum videntur habuiſſe notitiam, et quia nominibus, deſcriptione vel comparatione colores ſatis definiri non poſſunt, cum infiniti in ſe inuicem transeuntium gradus vocabulis careant, vt ſub diuerſo coelo corpora omnia diuerſum trahant colorem. His aliisque cauſſis, quae ſubtiliorem explicationem deſiderant, acceſſit poetarum licentia, quae multas res alienis infucauit coloribus. Hic maxime ὄρφνινα et καρύκινα turbant ἱμάτια. De ὀρφνίνῳ colore afferunt locum Platonis in Timaeo p. 383 ſ. Bipont., ſed ſane obſcurum et ambiguum. Cum ante dictum eſſet de ἐρυθρῷ, μέλανι et λευκῷ, ſubiicitur ὄρφνινον exſiſtere. ὅταν τούτοις μεμιγμένοις, καυθεῖσί τε μᾶλλον (igne ſcilicet per vniuerſum fuſo) συγκραθῇ μέλαν. E Pollucis loco VII, 69. inter ὄρφνινον et μέλαν nihil intereſſe ſtatuas. Vnum addam Ariſtotelis locum, *de coloribus* c. 2, qui purpureum in pennis quarundam auium ἀλουργὸν τὸ χρῶμα commemorat, temperatum ex rubro, nigro, et albo, et addit: ἐλάττονος δὲ τοῦ φωτὸς προσβάλλοντος, ζοφερὸν (ἔχει), ὃ καλοῦσι ὄρφνινον. In ſeqq. eundem ὄρφιον videtur appellare. — Incertior habetur color καρύκινος. Sed cum veteres Grammatici doceant, καρύκην eſſe cibum e ſanguine cupediisque pluribus compoſitum, recte ſtatuere videmur, eſſe *colorem nigricantem, ex quo aliquid rubicundi ſubluceat.* Fortaſſe hic ipſe locus id magis probabile facit. Nam vt πορφυροῦν ad ὄρφνινον, ita φοινικὶς ad καρύκινον habere poteſt.

τακτον, καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε· τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὔνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. 6 Ἐπεὶ δὲ σκοποῦντοιν αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὔριον ἡ ἐξέλασις, ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἴρηκα δὲ, ἔφη, ἐγὼ, πάντας πείθεσθαί σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως· ὅπως δ᾽ ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβὼν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι· καλέσας δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππείους, τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δὸς, καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. 7 Ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγεμόνες, ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σύ γε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ

§. 5. ὅς ποτε ... συνεῖπε: Vid. II, 3, 7.

§. 6. καλέσας ... ἐφιππείους: Ita plane hunc locum in cod. Bodleiano habere testatur Hutchinsonus, et reliqui etiam codd. omnes καλέσας tuentur. Quod cum a verbo καλεῖν esse putarent (quod sane ferri non posset), Pollucis VII, 68. auctoritate induxerunt κάσας h. e. *vestes villosas*, vel, vt plerique recentiores definiunt, induendas equiti, vel, vt Zeunius insternendas equo. Hoc sane et per se magnam veri speciem habet, et commendari videtur verbis §phi 7 τώδε δύω κάσα. Sed videndum arbitror, annon καλέσας, vt a nominatiuo ὁ καλέσης, defendi possit. Ex mea opinione hoc ἅπαξ λεγόμενον fuerit *tunica equestris hyacinthina aut purpurea*. Eius nomen comparo cum καλασίρει, de qua Brissonius de regio Pers. principatu p. 250 locum habet Democriti Ephesii (L. I. de Ephesi templo): qui postquam dixit, varias esse calasires, hyacinthini coloris, purpurei etc. pergit: ὑπάρχουσι δὲ καὶ Περσικαὶ καλασίρεις, αἵπερ εἰσὶ κάλλισται πασῶν. Et Hesychius: Καλάσιρις· χιτὼν πλατύσημος, ἢ ἡνιοχικὸς καὶ ἱππικὸς χιτών. Hoc igitur nomen vndecunque compositum species καλέσου esse potuit. Quodsi ad incertiora et longius petita progredi licet, conferre possumus etiam Hebr. חלזן *cochlea*, aut *piscis atramentum effundens*, quo colore vestes tingebantur. Vid. Michaelis Suppl. ad חכלה a כלה h. e. vt pronunciant, *calas*. Haec nostra qualiscunque coniectura codicum certe consensu si non probatur, at excusatur: cui si quid aliunde firmamenti accesserit, in seqq. pro κάσα et κάσαν scribendum erit καλέσα et καλέσην.

καὶ ἡμῖν τάξεις, ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τώδε δύω κάσα, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λάβε, ὁπότερον βούλει. 8 Ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κάσαν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. Ὁ δὲ συμβουλεύσας ἄν, ὁπότερος βελτίων εἴη, καὶ εἰπών, Ἤν μου κατηγορήσῃς, ὅτι αἵρεσίν σοι δέδωκα, εἰςαῦθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ. Ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδούς, ᾗ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἕξει.

9 Ἡνίκα δὲ ἡ ὑστεραία ἧκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἱστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἵστανται, ᾗ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰςιέναι τῶν μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. Ἕστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους, ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν, εἰς τέτταρας· δισχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. 10 Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων,

§. 7. ἀλλὰ καὶ συσκ. Prudenter homo *iucundus*, vt supra II, 3, 7. appellatur, omnem arrogantiae speciem tali ioco a se remouet.

§. 8. Ὁ δὲ συμβ. ... διακόνῳ: Post haec verba desideratur apodosis, quae, vt locus habet, inesse videtur in verbis seqq. εὐθὺς ἐπιμελ. etc. Itaque per anacoluthon breuiter prima repetuntur: *Pheraulas, inquam, cum hoc modo distrib.* etc. — κατηγορήσῃς, *laudabis.* Sed aptam h. l. hic Atticismus ambiguitatem praebet, quia sic *accusatur* apud Cyrum, quem aliter iussisse dixerat, et apud reliquos, quibus videtur minus fauere.

§. 10. διειρκ. τ. χεῖρας, *insertis* (et praepeditis) *manibus*, ne scil. viderentur vim regi inferre velle. Cf. Hist. Gr. II, 16. Ipse autem τὰς χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε §. 13. De hoc instituto vid. quae diximus in disp. de nat. et vsu discipl. Cyri §. 12.

δύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. Ἕστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. 11 Ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάννυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διῒ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι, ἢ περὶ τἄλλα. 12 Μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο, θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα λευκὸν, χρυσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τόδε, Ἡλίου ἅρμα λευκὸν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον, ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο, ἄλλο τρίτον ἅρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. 13 Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προὐφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, (ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. Εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. Τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων

§. 12. Equi traduntur h. l. fuiſſe θῦμα τῷ Ἡλίῳ, ſcilicet, *ne detur celeri victima tarda deo.* Ouid. Faſt. I, 385. Plura in hanc rem teſtimonia habet Zeunius. — ἅρμα λευκὸν, *equis maxime albis.* Curt. III, 3. *Currum deinde,* inquit, *Ioui ſacratum albentes vehebant equi.* — καὶ πῦρ: Hoc idem praeter alios teſtatur Curtius apud Perſas factum: *Ignis, quem ipſi ſacrum et aeternum vocabant, argenteis altaribus praeferebatur.* Ibid.

§. 13. ὀρθὴν ... τιάραν, *apice in altum erecto.* Vno verbo *rectam* dicit Seneca de benef. VI, 31. De hoc inſigni regis Perſarum multa Briſſonius congeſſit p. 28 ſſ. — μεσόλευκον, quem et διάλευκον vocant, h. e. *purpureum albo diſtinctum.* — ἀναξυρ. ὑσγινοβαφεῖς, *braccas* hyſgini coloris. Nam Suidas: Ὕσγη· εἶδος βοτάνης, καὶ ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, ὁ ὑπὸ τῆς ὕσγης. βεβαμμένος. Plinius IX, 41 etiam ex aliis compoſitum fuiſſe

δων εἶχε. 14 Παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων δ᾽ ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὁπωσοῦν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κῦρος. Ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. Πρόσθεν δὲ Περσῶν οὐδεὶς Κῦρον προσεκύνει. 15 Ἐπεὶ δὲ προῄει τὸ τοῦ Κύρου ἅρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ᾽ ἵππων, κεκοσμημένοι, σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. 16 Οἱ δ᾽ αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δισχίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις, ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι, μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας· 17 ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ᾽ αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι, ἡγεῖτο δ᾽ αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τούτους Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι. Μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἅρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης.

19 Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, παρείποντο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλλης πράξεως. Πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινὰς, οἳ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς

fuiſſe oſtendit: ... *vt color alius operiretur alio, ſuauior ita fieri leniorque dictus. Quin et terrena miſcere, coccoque tinctum Tyrio tingere, vt fieret hysginum.*

§. 16. *ῥαβδωτοῖς ἱματίοις, virgatis ſtragulis.* . Purpurei coloris erant illae *virgae* ſ. limbi: (Poll. VII, 53.) atque ita diſtincti colores quaſi *ſtriatam* faciebant veſtem.

ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα, τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχων τινὰ, ὅ τι τὶς βούλοιτο, ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβουλεύοντο, τίνι ἕκαστος προσίοι. 20 Ὁ δὲ Κῦρος, οὓς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους, πέμπων τινὰ, πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὕτως· Ἤν τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμὲ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττοιμεν αὐτοῖς.

21 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπήκουον, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πείθοιντο· Δαϊφέρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. 22 Αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο· καὶ τολοιπὸν οὐκ ἐκάλει. 23 Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ ὑπήκουσε, προσήλασεν ὁ Κῦρος, καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ, ὅπου

§. 21. ὃς ᾤετο ... φαίνεσθαι: Haec ſententia vſu hominum ſatis comprobatur. Nam ſic ſtolidi homines ſpeciem quandam libertatis et dignitatis affectant. Conferri poſſunt loca de rep. Lac. VIII, 2. Memor. III, 5, 16.

§. 23. προσήλ. ὁ Κῦρος: Non potuit Cyrus luculentius documentum beneuolentiae homini dare, aut prudentius et gravius commendare modeſtiam et obedientiam. Illum ſtolida ſuperbia cunctantem ne admiſerat quidem: ad hunc dicto audientem ipſe accedit. Non ſuſtinui tollere lectionem vulgatam, quae codd. Bodl. Guelf. et Phil. commendatur. Zeunius poſt Welſium e cod. Camerarii ſcripſit: Ὁ δὲ ὕστερος κληθεὶς αὐτοῦ πρώτερος αὐτῷ προσήλασε καὶ ὁ Κῦρος ἵππον etc. quod nullo modo

ὅπου κελεύσειε. Τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων.

SECTIO CXXI.

Sacris peractis habentur ludi equestres.

24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διῒ, καὶ ὡλοκαύτωσαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ, καὶ ὡλοκαύτωσαν τοὺς ἵππους. Ἔπειτα Γῇ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ, ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. 25 Μετὰ δὲ ταῦτα, καλοῦ ὄντος τοῦ χωρίου, ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ εἶπε, κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. Σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε, καὶ ἐνίκα· πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα· (Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει) Σύρων δὲ, ὁ προστατῶν· Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου· Σακῶν δὲ, ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. 26 Ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. Τὸν δ' ἀποκρίνασθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. 27 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω, ἔνθα, κἂν μύων βάλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ, ἔφη ἀνελόμενος. 28 Καὶ ὁ μὲν Κῦρος δεί-

κνυσιν

modo verosimile sit, Cyrum ipsum hoc tempore in tanta pompa aduectum esse ad istum hominem.

§. 27. Verba ἔφη ἀνελόμενος in vnum iunxi, commate, quod nonnulli interponunt, sublato. Nam ἀνελόμενος ad Sacae orationem relatum friget: sed ab oratione auctoris, qui rem narrat, vix abesse potest. Verti ergo potest inde ab ὡς βαλῶ: *vt hac gleba (glebam enim hoc dicturus sustulerat) eum iaciam.*

κύνσιν αὐτῷ, ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ βώλῳ, καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει· ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ᾽ ᾤχετο, ἐφ᾽ ὅπερ ἐτάχθη. 29 Ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας, ἐρωτᾷ, τίνος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί᾽, ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. Ἀλλ᾽ οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἅρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; 30 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τίς ἐστιν, ὡς ἔοικεν. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος, ᾤχετο σκεψόμενος, τίς εἴη· καὶ εὑρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος· ἐῤῥύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι. 31 Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν, εἰ βληθείη. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο. Ὡς ὁρᾷς. Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον. Ὁ δ᾽ ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ; Ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε· Καὶ οἶμαί γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, 32 Ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ, ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι, μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. Καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἄπελα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον, αὖθις δὲ ἐγὼ παρέ-

§. 28. *τακτὸς* pro *ταχθεὶς* occurrit etiam Hiſt. Gr. V, 2, 36 vbi eſt *τακτὸν ἀργύριον* — *οὐδὲ μετεστράφη*: En tibi hominem diſciplina Cyri egregie formatum! Vid. VIII, 1, 42 et quae ibi diximus.

§. 29. *οὐδενὸς τῶν παρόντων*: In laudem Pheraulae vertit hic iocus: nam in ipſo glebae iactu tam celeriter praeteruolarat, vt iam pro abſente haberi poſſet.

§. 30. *Μαινόμενος ... ἐστὶν*: Proprie *inſanum*, ſed iocans, dicit; quaſi ipſe illius ſtuporis (fortitudinem enim interpretari nolebat) non aliam cauſſam videret. Vid. quae diximus ad *Apomn.* I, 4, 14.

§. 32. *τῆς ἐμῆς δωρ.* h. e. *τῆς ἐμοὶ δοθείσης δωρεᾶς*. Praeter alia exempla Hutchinſonus bene commemorat III, 1, 28. *φιλίᾳ τῇ ἐμῇ*. Sic Latini poſſeſſiuum,

παρέσομαι πρὸς σέ. Οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίων δὲ ἐνίκα Ῥαθονίκης. 33 Ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἅρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. Τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δὲ ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλᾳ ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ βασιλείου ἔλασιν διαταγεῦσαι. 34 Οὕτω δὴ ἡ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ βασιλέως ἔλασις. πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. Ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας· οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.

SECTIO CXXII.

Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de diuitiarum pretio, eique omnia bona ſua donat ita, vt ipſe ab eo, quantum ſatis ſit ad victum et cultum, accipiat.

35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν, τὸν δόντα τὸν ἵππον, ἐξένιζε, καὶ τἄλλα τε παρεῖχεν ἔκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ, ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου, ἐκπιμπλὰς προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. 36 Καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἦ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; 37 Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιώτων. Ἐμὲ γὰρ

ſeſſiuum, v. g. *tuus*, pro perſonali ponunt. Terent. Heaut. II, 2, 26 *deſiderio tuo*. Phorm. V, 8, 27 *negligentia tua*, *odio tuo*. Cic. ad div. X, 24. *in tua obſeruantia*.

§. 37. Facile credimus, quod Pollux VII, 7. dicit, verbum ἀποχειροβίωτος non admodum ſaepe auditum fuiſſe: non enim eſt optima ratione formatum pro eo,

γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν, γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. 38 Ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖνον, ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γήδιον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὅ τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν, ὧν ἔλαβεν. Οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὁρᾷς, Κῦρός μοι ἔδωκε. 39 Καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, Ὦ μακάριε σὺ τά τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἴομαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πεινήσας χρημάτων πεπλούτηκας. 40 Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν· Ἦ γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; Οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ᾽ ὁτιοῦν νῦν ἥδιον, ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν; Ὅτι δὲ ταῦτα πολλά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλείω δὲ πλειόνων ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν. 41 Νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται· ἥκει δέ τις ἢ τῶν προ-

eo, quod ipse interpretatur ὁ ἀπὸ τῶν χειρῶν ζῶν.

§. 40. Οὐκ οἶσθα recte accipi arbitror cum interrogatione: nam sic res efferri cum vi solet, quam mirum est ab altero ignorari, v. g. I, 4, 28. Memor. I, 3, 12. I, 6, 7. Sed in recta enunciatione vel particula quaedam, opinor, esset adiecta, vel dictum esset: Εὖ γὰρ ἴσθι. — Ὅτι δὲ breuiter dictum., vt apud Latinos: *Quod vero* pro *Quod vero ad illud attinet, quod* etc. Exempla notaui haec: VIII, 8, 13. Hiero VI, 12. Plat. Phaed. p. 261. cuius verba sunt: Ὅτι δὲ ἐγὼ πάλαι πολὺν λόγον πεποίημαι, ὡς ... ταῦτα μοι δοκῶ αὐτῷ ἄλλως λέγειν.

προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστ᾽ ἔμοι γε δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. 42 Καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ᾖ, πολλὰ ὁρῶν, πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνῃ. Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Οὔ τοι, ὦ Σάκα, οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα, ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. Γνώσῃ δ᾽, ὅ τι ἐγὼ τἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ᾽ ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι οὐδένα ἂν ἴδοις δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. 43 Μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ᾽ ἡδονῆς. 44 Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως, ὥσπερ τὸ λαμβάνειν, ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονίᾳ οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. Καὶ ἀνάγκη δέ τοί ἐστιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾷν καὶ εἰς θεοὺς, καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, εὖ ἴσθι, τοῦτον, καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. 45 Μὰ Δί᾽, ἔφη

ὁ

§. 41. In *λελυκωμένα (a lupo lacerata)* non necesse est intelligi *πρόβατα*, neque laborandum, vt reperiamus, quid omissum sit in *κατακεκρημνισμένα*. Graeci ipsi nesciebant: nos puerorum tantum gratia decantatum illud *πρᾶγμα* et *negotium* crepamus. Sic et apud nos cum dicitur *das Verunglückte von Schafen und Rindern*, aut quodcunque adiectiuum neutrum substantiue ponitur, quis nostrum curat aut certo definire potest, quid ad orationem supplendam addi debeat? Nimirum ineptum est, quidquid addas. Denique prorsus superuacanea est h. l. Grammaticorum opera, qui vel corrigere volunt τὸ *κατακεκρημνισμένα*, vel dubitant, vtrum *σώματα* an *θρέμματα*, an aliud quid cogitatione adiungendum sit.

§. 43. Locus ita intelligendus: Concedit Sacas, qui aliquam bonorum partem amiserint, eos prae moerore somnum capere non posse, sed ita concedit, vt opponat, non minus magnum esse gaudium e nouo diuitiarum incremento, vt etiam prae gaudio obdormiscere non possis. Breuitas dictum eius commendat, neque minus lepidum illud *οὐ νυστάζειν ὑφ᾽ ἡδονῆς* pro *ὑπερχαίρειν καὶ διὰ τοῦτο ἀγρυπνεῖν*.

ὁ Σάκας. ἀλλ᾽ οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω, τὸ, πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. 46 Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ, ὅπως βούλει, αὐτοῖς. ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον, ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι, ὅτι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς, τούτων μετέχειν. 47 Παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. Καὶ ὁ Φεραύλας ὀμόσας εἶπεν, ἦ μὴν σπουδῇ λέγειν. Καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἴκοι μενεῖς· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινὸς, οἴσω πρός σε, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἢν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τέ σε οἴομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. 48 Τούτων οὕτω ῥηθέντων, ταῦτα συνέθεντο, καὶ ταῦτα ἐποίουν. Καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ᾽ αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἕξει, σχολὴν παρέχοντα πράττειν, ὅ τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη.

49 Ἦν

§. 45. τούτων, scil. οἱ δαπανῶντες ἀνιῶνται: sed *contra*, inquit, τοῦτο νομ. etc. Verba ipsa non egent nostra interpretatione: sed Zeunius, nescio quomodo, sensum prorsus pervertit.

§. 46. Τί οὖν ... ἐποίησας: Recte Philelphus: *Quid igitur, per deos immortales, inquit Pheraulas, non ipse quam primum fis admodum felix, et me ipsum felicem facias?* Sed non ceperant hunc locum Leunclauius et Hutchinsonus. Versio ita habet: *Quid ig. ...? non tu iam statim admodum felix factus es, et me beasti?* Zeunius post Φεραύλας sublato signo interrogandi comma reposuit, vt dubium non sit, quin recte hunc sensum statuerit: *Pro deum fidem, inquit Pheraulas! quin tu ocyus et te et me fac felicem.* — μηδὲν ἄλλο scil. κατά: *non aliter.*

49 Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε, καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι, οὐδ' ὠφέλιμον, ὡς ἀνθρώπους. Καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα, τούς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι· καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας· καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους· καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι. 50 Οὕτω δὴ ὅ τε Φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν· ὅ τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. Ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερέ τι ἀεί· ὁ δὲ, τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε, καὶ, ἀεὶ πλειόνων ἐπιμελούμενος, οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. Καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

SECTIO CXXIII.

Amicos excipit conuiuio Cyrus, vbi ioci liberales non desiderantur.

C. IV. Θύσας δὲ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἑστιῶν, ἐκάλεσε τῶν φίλων, οἳ μάλιστ' αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμενοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα.

§. 49. De charactere Pheraulae diximus in disp. de nat. et vſu diſcipl. Cyri §. 35. — ἐθέλοντας, *ſolere.* — τελευτήσαντας ex legibus Athenienſium videtur dictum. Vid. Memor. II, 2, 13.

§. 1. τῶν φίλων ... εὐνοϊκώτατα: Vid. dicta ad §. 27. — Pro

τα. Συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον, καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν Ὑρκάνιον ἵππαρχον, καὶ Γωβρύαν. 2 Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπῃ ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ἔνδον δίαιτα καθειστήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ᾽ ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ᾽ ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἥδετο γὰρ αὐτῷ ξυνών· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου· διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ᾽ ἄλλων. 3 Ὡς δ᾽ ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ᾽ ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης, ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιὰν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἢν πλέονες ὦσιν, ὡσαύτως. 4 Σαφηνίζεσθαι δὲ, ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι, ὅπου μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα φρονιμώτατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. 5 Καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ᾽ ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος ἐξ ἕδρας καὶ παραστάσεως. Οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο, καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι

Pro Ὑρκάνιον legendum videtur Ὑρκανίων.

§. 2. αὐτοὶ, *soli*, vt ap. Hom. Il. α, 246. et ap. alios omnes scriptores saepissime. Vid. Hutch. et Zeunius h. l.

§. 4. φρονιμώτατα est, opinor, *enixissime* s. *eo vnice intenti, id vnum spectantes*, quasi μάλιστα φρονοῦντες τοῦτο. Zeunius videtur respexisse ad μέγα φρονεῖν: reddit enim *animosissime*; et addit, quasi sit idem, *alacerrime*, quod magis nostrae rationi conuenit. Stephanus autem edidit προθυμότατα. A Brodaeo alia lectio profertur προτιμώτατα: sed haec videtur vitiose Stephanianam referre.

ναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ, εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. Τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἕδρᾳ ᾐσχύνετο μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. Καὶ ταῦτα δὲ, ἐπὶ Κύρου γενόμενα, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.

6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ, τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι, οὐδέν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾷν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. Πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἐστὶν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν, οἷς ἡσθεὶς τύχοι· 7 ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγούμην, τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπίᾳ, ἢ στρατηγίᾳ. 8 Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας, ἢ στρατηγίας. Πῶς δή; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν, κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους, δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ, εὖ·

9 Ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἆρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι, εἴ σε ἐροίμην, ὃ βούλομαί σου πυθέ-

§. 6. πολλὰ ἕκαστα: sic §pho seq. τὰ πάντα πολλά. Vid. IV, 6, 11 — τὸ δὲ, scil. ἐδόκει θαυμαστόν. — ἔργον .. κοινωνεῖν, *molestias suscipere, quod cupiat huius cibi suauis eos participes reddere, qui praesto sint ad aedes regias.*

§. 8 ἐπιδείκν ... ἔργον nihil aliud est, nisi *administrare, perficere opus*, („verrichten"); exquisitius tantum et sonantius, quam ποιεῖν.

§. 9. ὑπέπινον, *largius biberant*, vt Hist. Gr. VI, 4, 8. clare significatur. Sed hic ipse locus ostendit: nam sobrius Hystaspas huius generis sermonem non induxisset. Plura exempla ad

σθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοὐναντίον τούτου, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα, ἃ ἂν βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ᾽ ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὃ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ τι πώποτε οὐ προθύμως, ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως; Τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. 10 Τίνος μὴν ἕνεκα, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάντας σε ἔτρεψεν, ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ ἕδραν ἱδρυνθῆναι; Ἦ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι, ἀκούων τἀληθῆ; Ἡσθήσομαι μὲν οὖν, ἔφη, ἢν εἰδῶ, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. 11 Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὑτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλῆσιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ, πρὶν καλεῖσθαι, παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ, οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ, ὅ τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. Ὁπότε δ᾽ εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἴσθοιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὕτως λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥστ᾽ ἔν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; Καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν· ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. 12 Πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νὴ τὴν Ἥραν,

ὦ

ad firmandam hanc ſignificationem quibusdam fortaſſe dubiam hic attulit Zeunius, et oſtendit, etiam Latinos *ſubbibendi* verbum de iis vſurpare, qui ſe largius vino inuitent.

§. 11. Ὁπότε δὲ εἰπ etc. Vid. I, 6, 19.

ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τὼ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν. Καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν· Ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. Ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τῶνδέ τῳ τὴν θυγατέρα δοῦναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ τἀληθῆ λέγω; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. Ἦ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν, διότι; Ἔγωγε. Λέγε δή. 14 Ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. Δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι, εὑρεῖν ἄνδρα, τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην

§. 12. ἓν μόνον etc. Haec ex moribus hominum et ex rei natura lucem accipere debent. Nullus ineſt iocus, aut verborum ambiguitas, quae Zeunio videtur: verum cum Hyſtaſpas indignaretur, ſibi praelatum eſſe Chryſantam, cum tamen ipſe videri vellet non minus gauiſus eſſe commodis Cyri, quam Chryſantas, in ſtomacho vix ridebat et acerbius cauillabatur verbis πότερον ... ποιεῖν. Artabazus autem, homo vrbanus et commodus, qui pariter et Hyſtaſpae et Cyro conſultum vellet, ne vel ille incluſam pectore indignationem manifeſtius proderet, vel hic amicum ſeuerius caſtigaret verbis, hunc odioſum ſermonem ridiculo ὀρχεῖσθαι ... Περσικὸν terminauit, atque ita conuiuium ad priſtinam reuocauit laetitiam. — Περσικόν, ſcil. ὄρχημα. Ex eo, quod interrogauerat Hyſtaſpas πότερον ... χεῖρε, Artabazo facile hoc in mentem venit: fiebat enim iſta ſaltatio τῷ κροτεῖν τὰς πέλτας, in quo ſimul ad numeros modo genibus flexis ſe ſubmittebant, modo exſurgebant altius. Vid. Exped. Cyri VI, 1, 10.

§. 13. ψεύδους ... δεῖται: vera et feſtiue expreſſa ſententia: et τὸ δεῖται *cupit, optat* ſermo-

τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. 15 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἤκουσας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται, ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλά μοι ἐπιδεικνύῃ. 16 Ἦ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοί ἐστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι οὐ φθονήσω, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς· τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ', εἰ Χρυσάντᾳ τούτῳ δῷς, ἐπεὶ καὶ τὴν ἕδραν σου ὑφήρπασε. 17 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγητε, ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε, ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. 18 Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἢν δέ τις ἐκδοῦ-

sermoni quasi vitam tribuit. Auget hinc ortam suauitatem verborum breuitas.

§. 15. ἤκουσας ... ῥῆμα: Probabiliter Zeunius: „Loci sententia videtur esse haec: *Gobryas laudat te, Hystaspa, eo, quod videt, te aequo animo ferre, quod Chrysantae principatus sit tributus a me.*" Fortasse etiam Cyrus mitigare voluit hominis dolorem, ita, vt ei spem illarum nuptiarum faceret. Sed priori ratione sumta Hystaspas callide Cyri dictum in suam rem interpretatur. — τοιαῦτα, *vtiles et graues de virtute et de vita humana sententias*, e quibus credibile sit eius filiam esse bene institutam et educatam. — ἐκπώματα: Vid. V, 2, 7.

§. 16. *οὐκ οἶδα, εἰ* cum non est proprie dubitantis et simpliciter, aut negat aut affirmat cum dubitatione. Apud Latinos *nescio an* ex elegantiorum vsu affirmat; quamquam interpolatores loca plura et rem ipsam dubiam fecerunt. Apud nos contra aliosque recentiores populos talis locutio dubitanter negat. Hoc etiam apud Graecos, quantum iam succurrit, obtinere puto. Demosth. Mid. p 516 Reisk. ὑβρισμένος (εἰμὶ) οἷα οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος πώποτε χορηγὸς ὑβρίσθη. et noster Memor. I, 3, 5. Hoc vero loco affirmatiue dictum est: *fortasse dederis.* — δῷς: Ergo pocula vt iam propria Hystaspae considerat. Sed διδόναι potest etiam esse *dari sinere, concedere*, si quis cum Hutchinsono Gobryam vt dominum praesentem poculorum considerare velit. Qui autem mutant et δῷ et δώσω, minus scite loquentem faciunt Gobryam — ἐπεὶ *quoniam* („*weil er doch einmahl* etc.) Charpentier: *puis qu' aussi bien il vous a déja usurpé votre place.* Non tanti putet quispiam hanc particulam, vt eius vis tot modis declaretur: sed tota haec sententia priori ἐπειδὴ ... φαίνῃ videbitur repugnare, nisi ad vim τοῦ ἐπεὶ bene attenderis.

ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνυ γὰρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. 19 Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γνῶναι, ὁποῖος ἂν γάμος ἑκάστῳ συναρμόσειε. Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσειν κάλλιστα. 20 Πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· ἣν δὲ μεγάλην γαμήσειας, ἤν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαί σε δεήσει, ὥς τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν ἁλτικός εἰμι. 21 Ἔπειτα δ᾽, ἔφη, σιμὴ ἄν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ᾽ ἴσθι, ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστα προσαρμόσειε. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδειπνος ἂν συναρμόζοι; Ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων, σιμή. 22 Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ᾽ ἂν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ποία τις συνοίσει; Ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅ τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. 23 Γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ γε, ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἔπειτα

§. 20. *μικρὸς ... εἶ*: Vid. II, 3, 6. f.

§. 22. An in Ψυχρῷ quaedam inest ambiguitas, vt intelligere possis et *frigidum in iocis*, et *frigidum s. minus pronum in Venerem?* Sed etiam sine tali ambiguitate satis aptus videtur hic iocus. Certe vix aptius respondere poterat Chrysantas, vt et Cyro aliquid reponeret, et sermonem a re minus scita, ad quam lapsurus videbatur, auerteret. Sed et nomen *βασιλέως* et consecutus omnium risus suspicionem praebet, alitud quid inesse, quod nos omnino non intelligamus.

§. 23. *ὅτι δύν. ... παρέχειν*: Siue *γέλωτα παρέχειν* interpreteris *iocis risum mouere*, siue ita, vt simul per dilogiam sit

οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου, ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι, παρ' ᾗ εὐδοκιμεῖν βούλει, ὅτι ἀστεῖος εἶ; Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

SECTIO CXXIV.

Nuptiis Hyſtaſpae cum Gobryae filia conciliatis, ceteros conuiuas cum muneribus dimittit.

24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί. Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα· τῷ δὲ Ὑρκανίῳ ἵππον, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. Σοὶ δὲ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρί. 25 Οὐκοῦν ἐμὲ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἦ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπουπερ καὶ σὺ κάθησαι, φίλος ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας

τὴν

ſe deridendum praebere, dictum Hyſtaſpae videri debet contumelioſius, vt illa indignatio, de qua §. 12. diximus, nondum reſederit. Ceterum Hyſtaſpas hoc, opinor, intelligi vult, quod ſatis clare dicit, non ob eximiam vrbanitatem dicta Cyri riſu conuiuantium probari, ſed propter horum adulationem. Neque tamen improbauerim, ſi quis putet Chryſantam tangi, et eius dictum exagitari, quod audacter et inique Cyrum *frigidum* vocarat. Nam illa contentio et obtrectatio facit, vt etiam talia carpantur: Hyſtaſpas autem in ſeqq. ſatis hilarem ſe oſtendit, vt Cyro nihil amplius ſuccenſere videatur. Omnino peccauit hic auctor, quod non de ſuo aliquid paſſim adiecit, vt, quorſum quidque valeret, magis intelligeretur. — σοὶ τ. εἰρῆσθαι, *haec* (quae ego dixi) *a te dicta eſſe.* Hoc melius puto, quam: *haec tibi* (ab alio de te) *dicta eſſe*, vt Zeunius accipi voluit, qui ταῦτα explicat per ὅτι δύνασαι ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. — ἀστεῖος ſine dilogia eſt *vrbanus in dictis* ſ. *facetiis.*

§. 24. συνεστρατεύετο: Vid. III, 1, extr.

τὴν δεξιὰν, Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. 26 Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δὲ ἐδέξατο. Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε· Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. 27 Καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας, καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καί σοι, ἔφη, δώσω. Ἐπήρετο ἐκεῖνος, Πότε; Εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, οὕτω παρασκευάζου. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ ξυμπροὔπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.

SECTIO CXXV.

Cyrus socios partim domum dimittit, partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces, quam milites muneribus ornat.

28 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενομένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις

§. 25. Δίδου, scil. ἄνδρα τῇ θυγατρί. — *δέχομαι, accipio et probo* hominem et conditionem.

§. 27. Priorem huius §phi partem nemo interpretum, quantum video, intellexit. Cyrus cum reliquos, qui §pho 24 nominantur, donis affecisset, etiam illos ornare volebat, qui praeter ceteros eius dignitati fauerent, eumque maxima beneuolentia, et obseruantia prosequerentur h. e. Chrysantam et Hystaspam. Huic ergo dedit Gobryae filiam, et illi, quo neminem habebat amiciorem, osculum. Quo facto zelotypia tactus Artabazus hoc pretiosius videlicet auro donum inuidebat Chrysantae. Vid. I, 5, 22 ff. Arripuit hoc Cyrus ad lusum et iocum, et ipsi quoque ad leniendum dolorem promisit osculum, sed post triginta demum annos exhibendum, quia praesentis aetatis feruor non admittere videbatur hoc documentum amoris. Vid. Memor. I, 3, 11 ff. In primis lepidum et festiuum est, quod Artabazus certo se tempus illud exspectaturum neque prius moriturum promittit.

δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας, ἀπεπέμψατο. 29 Ἐκ τούτου δὴ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. 30 Ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι, τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἐδίδοσαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. 31 Ἐπειδὴ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μέν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἦ που αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. Οἱ δέ τινες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος, οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον, ἢ κτώμενος ἥδεται.

SECTIO CXXVI.

Amicis et proceribus conuocatis omnes ſuas copias et opes oſtendit.

32 Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ, συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

Ἄνδρες φίλοι, ἑώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι, ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοὔμπαλιν οὗ βούλονται ἐφέλκεσθαι.

κεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ᾽ ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. 33 Εἰσὶ δ᾽ αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βούλονται, ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκουσιν εἶναι· διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα, πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ᾽ ἀπατῶνται. 34 Ἁπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι, τὸ τὴν δύναμιν φανερὰν ποιήσαντα, ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκαγαθίας. Κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων, δεῖξαι· ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. 35 Ταῦτα εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα, ὡς μὴ ῥάδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο· 36 τέλος δὲ εἶπεν ὧδε, Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι, ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω, οὐθ᾽ ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, οὐθ᾽ ὅπως αὐτὸς κατατρίψω· (οὐ γὰρ ἂν δυναίμην) ἀλλ᾽ ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι διδόναι, καὶ ὅπως, ἤν τις ὑμῶν τινὸς ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ, οὗ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη.

§. 32. τὸ γὰρ πολλὰ etc. *Nam si quis multis opibus instructus esse creditur, neque pro copiis suis amicos iuuat, hoc ipsi illiberalis animi notam inurit.*

§. 33 ἀπατῶνται: Hoc verbum est ineptum, quocunque modo interpretari coneris. Zeunius in cod. Guelferbytano pro eo scriptum testatur ἡττῶνται, et vulgarem lectionem in margine esse additam. Vnde suspicor verbum ἀπατῶνται ex verbis ἀπορίᾳ ἡττῶνται natum esse, e compendio nempe ἀπορᾱͅ (ἥτ) τωνται. Sensus quidem, si quid huic coniecturae tribuendum est, patet: *egestate oppressi succumbunt („sie schmachten in Dürftigkeit“)*, quia nullo subleuantur amicorum auxilio.

SECTIO

SECTIO CXXVII.

Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur.

C. V. Ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δὲ ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν, ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε. 2 Διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος ὢν, εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, κατεχωρίζετο δὲ ταχὺ, ὅπου δέοιτο. Ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεὺς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. 3 Εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω βλέπουσαν ἵστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιὰν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστερὰν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιὰν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τἄλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. 4 Ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκεύη, οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια. ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευα-

§. 1. ὡς ἀποδημεῖν: Vid. si tanti, ad cap. seq. extr.

§. 4. σκεύη, ... χρῆσθαι: cur non τὰ σκεύη? Omnino haec verba cum seqq habent aliquid obscuritatis. Nam quod vertunt *quorum ipsi assignatus est vsus*, hoc mihi non placet, quia hic agitur de mouendis castris, vt ille sensus videatur praeposterus, et quia Xenophon simplicius dixisset: τὰ ἑαυτοῦ σκεύη. Si οἷσπερ ad σκεύη spectat, pro χρῆσθαι fortasse *vehendi* verbum fuit, vt ἄγεσθαι, hoc sensu: *quae iumentis vehenda erant.* Sed malim esse datiuum commodi, et pro χρῆσθαι aliud verbum fuisse, quod *asportandi* vim habuerit, vt αἴρεσθαι. Sic seq. αὖ etiam melius locum habet: *colligit quisque vasa illis, qui hoc muneris habent, vt asportent* (ad iumen-

σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. Οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνῃρῆσθαι. 5 Ὡσαύτως δὲ οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. Καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἑνί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. 6 Ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θεράποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὁπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον, τὴν τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ἐπιτηδείαν, καὶ ᾔδεσαν ταύτην, ὁποία ἦν, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο. 7 Καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην· (ὅταν γάρ τις του δέηται, δῆλόν ἐστιν, ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν) πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγινομένων πλείστου ἄξια τὰ κτήματα ἑώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα. 8 Καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετί-

iumenta). — ἐπὶ τὰ τετ. ἄγειν: Stephanus pro ſenſu, quem his verbis tribuit, recte ſtatuit legendum eſſe ἐπὶ τὸ τὰ etc. nam ἐπὶ ἄγειν, *ad vehendum* ſ. *ducendum* ſine ſoloeciſmo dici non poteſt. Sed nec ipſe, nec Zeunius, vt huius verba oſtendunt, locum recte cepit. Praep. ἐπὶ pertinet ad τὰ τεταγμένα, et ἄγειν adhaeret illi participio pro gerundio, ita vt tota ſententia plenior haec ſit: ἐπ' ἐκεῖνα, ἃ τέτακται εἰς (ſ. πρὸς) τὸ ἄγειν, *ad ea, quae ſunt vehenda.* Nam ſupra docuimus infinitiuum actiuum a Graecis poni, vbi Latini paſſiuo vtuntur. Sic non minus recte pro extr. ἀνῃρῆσθαι auctor ſcribere poterat ἀναιρεῖν, quod dictum eſſet pro εἰς τὸ ἀναιρεῖν τινὰ αὐτάς.

§. 7. ὅσῳ ... χρήσεων, *quo breuiora ſunt temporis ſpatia, quibus aliquid commode ad vſum belli adhibetur.*

τετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ᾽ εἶχε καὶ ἁρματηλάτας. 9 Καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι, σὺν οἷς μάχονται ὅπλοις, οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλα πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρησίμως ἐξοίσειν. 10 Ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν αριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ᾽ αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. 11 Ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέῤῥα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος· ὅπως καὶ, εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. 12 Ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει, ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, οὕτω καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται· ὅπως καὶ ἐκ τῶν νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. 13 Εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δὲ ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τάς τε χώρας, τὰς τῶν ἡγεμόνων, ἠπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίγνωσκον, ἃ ἑκάστοις ἦν· ὥστε, ὅτου δέοιτο Κῦρος, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ᾽ ἕκαστον ἔθεον. 14 Καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι τὰ φῦλα, πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα, καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίη, καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσ-

§. 9. εἰ μ. ... ἐξοίσειν, *scil.* τὰ ὅπλα καὶ ἅρματα, *cum successu machinas et arma sua si felici in aciem producere volunt.*

προσταττόμενον. Οὕτω δὴ ἐχόντων, ἡγεῖτο, εἴ τις ἐπίθοιτο νυκτὸς, ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. 15 Καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο, ἢ βαθῦναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὄπισθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι· ἀλλὰ καὶ διασπᾶν, ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον, ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ, ὅπου φθάσαι δέοι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπεμελεῖτο τούτων πάντων ὁμοίως. 16 Καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπίπτον ἀεὶ διατάττων ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ, ὥσπερ εἴρηται, κατεχώριζεν.

SECTIO CXXVIII.

Cyrus ad Cyaxarem deuertitur, a quo filia et Media, dotis loco, ei offertur.

17 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίγνονται κατὰ τὴν Μηδικὴν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. Ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρει, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξῃρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα κατάγεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. 18 Ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα, στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλλια φέρουσαν, καὶ στρεπτὸν, καὶ στολὴν Μηδικὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. 19 Καὶ ἡ

§. 16. *πρὸς τὸ σ. ἀεὶ, pro rerum conditione, quas casus quoque tempore afferebat.*

§. 17. ἄλλα δῶρα, praeter domus illas Babylone ipsi attributas.

ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον· ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δέ ἐστιν, ἣν σὺ πολλάκις, παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα, ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῴη αὐτὴν, τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν, ὅτι Κύρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γάρ ἐστί μοι ἄῤῥην παῖς γνήσιος. 20 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα, καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. Εἶπε μὲν οὕτως ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο, ὁπόσα ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρει χαριεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ποιήσας, εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

SECTIO CXXIX.

Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico.

21 Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων, ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγεν, οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δὲ ἔπρεπε ταῖς ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν, ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ὅταν-

§. 20. ὁπόσα ... χαριεῖσθαι: Addit hoc auctor, vt intelligamus, Cyrum noluisse vllo modo fidem suam obstringere, aut puellae illarum nuptiarum spem praebere; in quam partem interpretari potuissent, si munera dedisset non tam patri, quam filiae grata.

§. 21. ὅσαπερ ... δίδωσιν: Hinc fortasse factum est, vt, cum ciues liberalitatem regis remune-

ὅταν περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. 22 Ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν, καὶ τὰς ἀρχὰς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες Πέρσαι, καὶ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὔνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω· σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. Δίκαιος οὖν εἰμὶ, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. 23 Τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ηὐξήσατε, στράτευμα δόντες, καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες· Κῦρος δὲ, ἡγούμενος τούτου, σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ᾽ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν, πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. 14 Ἢν μὲν οὖν καὶ τολοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις τύχαις, ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε, ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις

muneraréntur, haec a ciuibus munera de more, quasi legibus sancito, essent danda Aelian. V. H. I, 31. s. — ὅταν περ .. Πέρσας: nam etsi *Persarum* rex dicebatur, tamen magis propriam et vsitatam sedem Babylone habebat. Cf. VIII, 6, 22. VIII, 7, 1. Sic et filii eius Babylone cum eo videntur esse profecti: ibid. §. 5.

§. 23. μισθὸν καὶ τρ. Dubitant interpretes supra, nescio quo loco, an Cyrus praeter victum militibus iusta stipendia praebuerit. Hic locus illam dubitationem non plane tollit: nam fortasse ad munera respicitur, de quibus VIII, 4, 29. s. — καὶ πεδ. εἶναι μ. Hoc ita interpretantur, *vt locorum campestrium omnium dominium facile sibi vindicare potuerint*, quod magis rei (Vid. I, 3, 3 extr.) quam verbis conuenit. Si locus est integer, saltem concedendum erit, auctorem hic minus accurate scripsisse.

λοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. 25 Ὡς οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἤν τις ἢ ἐπιστρατεύηται χώρᾳ Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει· ὑμᾶς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἤν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπειχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφίστασθαί τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ, καθ' ὅ τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. 26 Καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἡ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον, ὅτι Κύρου, ἐὰν ζῇ. Καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι, τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους, ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίη. 27 Ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου, συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι, οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρός ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. Τούτων δὲ πραχθέντων, ἀπῄει ὁ Κῦρος.

SECTIO CXXX.

Cyaxaris filiam ducit vxorem Cyrus.

28 Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν Κυαξάρου θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλου γενομένης. (Ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν

§. 26. *ἐκ τοῦ γένους*, *e gente nostra, regia*, vt Zeunii verbis vtar.

§. 28. De breuitate huius loci vid. disp. de ing. X. §. 19. — A λογοποιοῖς passim ποιηταὶ et ῥήτορες distinguuntur, vt recte Harpocrationem dixisse intelligas: λογοποιός· ὁ ὑφ' ἡμῶν ἱστορικὸς λεγόμενος. Vid., si tanti est, Findeisen ad Isocr. Euag. p. 21. et Ern. Lexicon technol.

τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς.) Γήμας δὲ, εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν.

SECTIO CXXXI.

Satrapas prouinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in vrbe obtinet.

C. VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. Τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους, καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν, οὐκ ἄλλου, ἢ ἑαυτοῦ, ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωρᾶτο, ἐννοῶν, ὅπως, εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε, καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. 2 Ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους, καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ, οὕτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς.

technol. Gr. rhet. sub λογογραφία. — Dissentire scriptores de vxore Cyri, pluribus docet Zeunius. — ἀλλὰ γραῦς ... ἡ παῖς. Zeunius defendit hanc lectionem et vertit: *Sed illa puella s. virgo, quam Cyrus duxisse fertur, omnino tunc fuisset vetula.* Sed offendit articulus; nisi forte παῖς *sponsa* dicta fuit κατ' ἐξοχὴν, vt auctor secutus sit oxymorum. Equidem pro ἡ παῖς scribendum censeo ἢ παῖς, vt μᾶλλον intelligatur, quam ellipsin valde vsitatam esse Bosius docet sub h. v. Sic sensus erit: *Sed vel vetula prorsus fuisset potius, quam puella.* Alii malunt οὐ παῖς aut ἄπαις, quae minus probantur. — ἔχων, scil. αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ: Perquam rara est in Xenophonte talis breuitas.

§. 1. ἐν ταῖς ἄκραις φρ., de quibus dicitur III, 1, 27. III, 2, 22. VII, 1, 7. — *Satrapas* statim ab ipso Cyro institutos fuisse, res ipsa cogit, cum in tanto imperio vix summas res ipse curare potuerit. Alii deinceps reges, vt fit, plures, pauciores numero satrapias constituerunt, et suarum quisque satrapiarum censeri debet auctor, ita vt scriptores, si recte rem aestimes, inter se non admodum dissentire credas. — ἀκούειν, non, vt quispiam ex VIII, 1, 15 putet. *de rep. agentem audire*, sed *obedire*, et quidem, quod dicunt, immediate. — προεωρᾶτο, vt Latini dicunt, *prospi-*

τούς. Ἐπεὶ δὲ κατασταίη τις ἄρχων, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες, δι᾽ ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. 3 Οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε·

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον, ἄλλο μὲν οὐδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. Τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάκασι τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοικούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν, ὅ τι ἂν δέῃ. 4 Δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γε νέμεσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ· ὅπως δασμοφορῆται αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι κατάγεσθαι. 5 Ταῦτα εἶπε, καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις οἴκους, καὶ ὑπηκόους· καὶ ἔτι νῦν εἰσι τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. 6 Δεῖ δὲ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας, τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες, ὅ τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν· ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ, ἤν

τί

prospiciebat, prouidebat; i. e. *instituebat.*

§. 4. ὅπως ... δεῦρο, scil. τοῖς ἐνθάδε μένουσι. Vt rem sibi suisque communem considerat, non modo humanitatis caussa, sed etiam, quia reditus prouinciarum ad eos deferebantur VIII, 1, 13.

§. 6. καὶ γὰρ, ἤν etc. Ratio, vt opinor, patet: aequum est, vt, qui agros cum suo periculo tutos et pacatos praestant, etiam fructuum inde perceptorum sint participes. — Atticismus, quantum sentio, poscit, vt aut ante δεινὸν, quod respicit ad ἀγαθὰ, aut ante ἀμυν-

τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. 7
Ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον· ἔπειτα δὲ, οὓς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε σατράπας, εἰς Ἀραβίαν μὲν, Μεγάζυβον· εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρταβάταν· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην, Ἀρτακάμαν· εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν, Χρυσάνταν· εἰς Καρίαν δὲ, Ἀδούσιον, ὅνπερ καὶ ᾐτοῦντο· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα, Φαρνοῦχον. 8 Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. 9 Ὡς δὲ τότε Κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. 10 Προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὡς δυνατὸν, ὅσα ἑώρων ποιοῦντα αὐτὸν, πάντα μιμεῖσθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελουμένους, παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἤν τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δὲ ἐπὶ τὴν θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. 11 Ὃς δ'

ἀμυντέον, quod refertur ad μετέχωμεν particulam καὶ insertam cogites. Neque adeo offenderet, si vtrobique inserta reperiretur.

§. 7. ὅνπερ καὶ ᾐτοῦντο Vid. VII, 4, 7.

§. 10. Hic in animum reuocanda sunt, quae sub finem libri VII, et ab initio libri VIII. narrantur.

ἂν ἐμοὶ, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλεῖστα μὲν ἅρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω. Ἔστων δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἕδραι, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ, προτετιμημένοις· καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ, καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη· καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. 12 Κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους, καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοί ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παράθεσθε, μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ, εἷς ὢν, ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν, ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς, τοῖς παρ' ἐμοῦ, ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς, ἀγαθοὺς ὄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. 13 Βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι, ὅτι τούτων, ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι, οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἃ δ' ὑμᾶς φημὶ χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πάντα πράττειν· Ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος, ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται· πάντες δὲ οἱ ἄριστοι ὁμοίως τῶν παρόντων ἕδραις προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις.

15 Ταῦ-

§. 14. πάντες δὲ ... προτετίμηνται: *ab omnibus porro optimus quisque prae aliis, qui adsunt, sella honorifica decoratur.*

15 Ταῦτα δ' εἰπὼν, ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δύναμιν ἑκάστῳ προσθεὶς, ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι, ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης, καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων.

SECTIO CXXXII.

Legatos instituit, qui cum exercitu prouincias obeant; angaros item, qui epistolas summa celeritate quocunque perferant.

16 Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κύρου κατάρξαντος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στράτευμα ἔχων· ὃς, ἢν μέν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρεῖ· ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατευτρεπίζει· ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. Καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι, ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν, ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

 17 Κα-

§. 15. ἐπιδείξεως: Hoc de *lustratione exercitus* intelligunt. Sed cum praeponatur στρατείας ἐσομένης, consentaneum est intelligi de ipso bello, in quo *virtutis certamen inire*, *virtutis documentum dare* debeant.

§. 16. οἱ λεγόμενοι, i. e. περὶ ὧν λέγεται. — υἱὸς, ἀδελφὸς, qui regi sunt in primis fideles et ob id cari maiorique in dignitate constituti, quam ceteri, qui συγγενεῖς honoris caussa dicuntur. Hi quidem συγγενεῖς (I, 4, 27) *cognati*, vt Curtius III, 3. appellat, magnam exercitus partem constituebant, vtpote XV millium numero: ex quo intelligitur satis vulgatum Darii tempore fuisse huius nominis honorem. Loca scriptorum hanc in rem collegit Brissonius de regio Pers. principatu p. 132 et Freinshem. ad Curt. l. l. — Breuius hic, quam solet, auctor absol-

17 Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠσθάνετο, καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. Σκεψάμενος γάρ, πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος, ὥςτε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε, καὶ τοὺς ἐπιμελουμένους τούτων· καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα, καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους, καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς. 18 Ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἵστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. Τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων, φασί τινες θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὔδηλον. Ἀγαθὸν δέ, ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

absoluit extrema. Significat autem, regem, consultatione facta, huic incommodo alia ratione mederi: interdum autem fieri, vt, qui cum imperio ad res cognoscendas venire dicatur, non appareat, quia hi imperatores ita sint modesti, vt vel a grauissimis negotiis, cum rex iubeat, se auocari patiantur.

§. 17 et 18. Bene auctor et hoc praeclarum Persarum institutum Cyro vindicat. Ἀγγάρους illos cursores dictos esse constat: iidem et ἀστάνδαι. Non vile aut ignobile hoc munus fuisse, Brissonius p. 148 docet. — τῶν ἀνθρ. πεζῇ π. Subtilius Xenophon, quam Herodotus (VIII, 98): Τουτέων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐστὶ οὐδὲν, ὅ τι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἐόν: nam nauis certe cursus secundo vento celerior erat, cui auctor intelligenter limitando opponit τὰς πεζῇ πορείας. — ἕκαστον est accusatiuus neutrius generis. Melius autem cum Stephano legas ἑκάστου, qui genitiuus tam ad αἰσθανόμενον, quam ad ἐπιμελεῖσθαι referatur. Nunc ἐπιμελεῖσθαι absolute positum est: in quo verbo supplendum δύνασθαι, vt in aliis verbis saepissime; v. g. c. 5. §. 1. ὡς ἀποδημεῖν.

SECTIO

SECTIO CXXXIII.

Asia inde a Syria vsque ad mare rubrum, Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone, modo Susis, modo Ecbatanis.

19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἵππων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. 20 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι, καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. 21 Καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὔξεινος πόντος, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. Τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλπος, τὰ δὲ διὰ ψύχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν, δυσοίκητα. 22 Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· (αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα) τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους, δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ θάλπει καὶ ψύχει διάγειν ἀεί. 23 Οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν, ὅ τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο, ἢ τρέφοιτο, ἢ τεχνῷτο· πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων, ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου, ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

SECTIO CXXXIV.

Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita.

C. VII. Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας, τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὑτοῦ ἀρχῆς. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ, καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ εἰώθει. 2 Κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις, ἢ κατὰ ἄνθρωπον, εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. Τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη, καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη· 3 Εὐθὺς οὖν, λαβὼν ἱερεῖα, ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος· Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε, καὶ πάντες θεοὶ, δέχεσθε τάδε, καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων, καὶ χαριστήρια, ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς

§. 1. τὸ ἕβδομον, *septimum, septima vice*; non, vt quosdam cepisse Hutchinsonus ostendit, *septimo anno:* ex quo statuerunt, eum tantum annis septem regnasse, quod Zeunius refutat, et e Cicerone de diu. I, 23 et Clemente Alex. I. p. 331. ostendit, eum per triginta annos tenuisse imperium. Herodotus etiam I, 214: Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἑνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. Iustinus item: *Cyrus regnauit annos triginta.* Scilicet etsi singulis annis pacta videntur renouata inter Cyrum et Persas, tamen non ipsum singulis annis necesse fuit ad illa sollemnia istuc proficisci, sed saepius mittere potuit alium, qui suo nomine illud negotium obiret. — τὰ νομ. ἱερὰ non videntur esse illa, quae Cambysis auctoritate supra c. 5. §. 26. instituta commemorantur, sed antiquitus constituta, quae rex pro vniuersa gente faceret. Hoc non aliunde, sed e re et e verbis ipsis h. l., mihi fit probabile.

§. 2. σχεδὸν est, vt opinor, *statim.* Infra §. 6. non *prope* sed *clare* (σαφῶς) intelligit. Vid. quae diximus ad II, 1, 10.

οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις, ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν, καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. Πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις, ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν, καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. Αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς, δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν· ἐμοὶ δὲ, οἷόν περ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. 4 Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ἀναπαύσασθαι, καὶ κατεκλίθη. Ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. Οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν ἡδέως. 5 Ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταὐτὰ, καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· (οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις.) Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς φίλους, καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιοῦδε λόγου·

SECTIO CXXXV.

Cyri morientis oratio ad filios et amicos.

6 Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν. (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω) ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευ-

§. 5. Pro ἐκάλεσε Zeunius auctoritate Iuntinae reuocauit ἐκέλευσε. Nam κελεύειν, inquit, intellecto ἰέναι s. ἐλθεῖν, ponitur eleganter pro καλεῖν. Exemplum affert Hist. Gr. II, 3, 54. Vid. Leisneri, quem laudat, praef. ad Bosii Ellipses. Potuit sane h. l. ignoratio exquisitioris vsus τοῦ κελεύειν locum dare mutationi. Sic Brodaeus in Annotatt. scribit: „ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς φίλους: legendum ἐκάλεσε.“ Hic autem si quis noluerit ellipsin τοῦ ἐλθεῖν statuere, poterit etiam ἀπὸ κοινοῦ repetere καλεῖν.

§. 6 ss. Haec oratio etsi vegetiorem animum spirat, quam pro moribundo, aut iam iam morituro, tamen per se est optima. Praecipuum eius consilium haud dubie est hoc, vt fratres regni haeredes ne contentione aut inuidia distrahantur. Copiosissime certe et grauissime eam

τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. Ἐγὼ γὰρ, παῖς τε ὢν, τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι· ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι· Σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ᾐσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὔτ' ἐπιχειρήσας, οὔτ' ἐπιθυμήσας οἶδα, ὅτου ἠτύχησα. 7 Καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα, πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὧν τ' ἐκτησάμην, οὐδὲν οἶδα, ὅ τι οὐ διεσωσάμην. Καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως, ὥσπερ ηὐχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι, ἢ ἀκούσαιμι, ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, οὐκ εἴα τελέως μέγα φρονεῖν, οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως. 8 Νῦν δ' ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; 9 Δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν μὲ ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν· ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παράσχῃ. Ἐγὼ δὲ νῦν

φιλῶ

eam in rem dicitur. Et sane quid talis pater moriens melius commendare filiis potuit, quam fraterni amoris vnanimem consensum? Vid. cap. seq. init. Quod autem Xenophon tam longam illi et tam luculentam orationem tribuit, eius rei hanc potuit habere caussam, quod ipsius tempore Cyrus minor adversus Artaxerxem fratrem turpe et funestum bellum susceperat.

§. 7. Elegantissimo tropo Persarum ciuitas dicitur ἰδιωτεύουσα inter reliquos Asiae populos, ita vt nationes vniuersae singulorum ciuium personas gerant: eademque ciuitas ad tantam dignitatem euecta est, vt reliquae nationes in plebeculae conditionem redactae sint.

φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι, ἐφ᾽ ὅ τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ, καὶ πλειόνων, κατὰ τὸ εἰκὸς, ἐμπείρῳ. 10 Ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις, οὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπείκειν· καὶ ὑμᾶς δὲ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾷν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. 11 Καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δὲ, ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδοὺς, νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοὔνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δέ σοι ἀλυποτέραν. 12 Ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεὴς ἔσῃ, οὐχ ὁρῶ· ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. Τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων ἐρᾷν, καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾷν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν, κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τἀμὰ ἔργα φιλονεικίας, καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπα-

§. 11. ὅσον ἐν ἐμοί: nam frater, ſi non ſapit, datum tibi regnum eripere poteſt. — ἀλυποτέραν: prudenter dictum. Τὸ μείζω enim, aut ſimile verbum, et ipſum damnaſſet quodammodo, cum ſe praeter ceteros felicem fuiſſe ſignificarit, et afflixiſſet Cambyſis animum, aut inuidiam eius concitaſſet, qui ſe beatiorem eſſe oportere crederet.

§. 12. κεντριζόμενον ... φιλονεικίας: loquitur vt ad homines erectioris indolis, qui vt plurimum virtutem patrum aut aequare aut ſuperare cupiunt. — σοῦ μᾶλλον: Vereor, vt hoc recte dicatur. Vſitate quidem dicitur pro μᾶλλον ἢ σὲ aut pro μᾶλλον ἢ σὺ, vt apud Latinos ablatiuus poſt comparatiuum ponitur pro *quam* ſequente aut nominatiuo aut accuſatiuo, neque ſine ſoloeciſmo dixeris: *haec regi magis te adſunt,*

συμπαρομαρτεῖν· ἃ, σάφ᾽ ἴσθι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. 13 Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ᾽ οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. Πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους· (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἄλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. 14 Εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. Καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; 15 Μὴ οὖν, ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ᾽ ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. Ἑαυ-

sunt, pro *quam tibi.* Hic ergo ex vsu loquendi sensus est: *Haec magis, quam tu (comitaris), regem comitantur.* Forsasse illud σοῦ est eiiciendum.

§. 13. Πιστοὺς ... ἀνθρώπους. Hoc potest vniuerse dictum esse: magis tamen ad fratrem opinor referri, qui natura fratri fidus esse debere creditur. Cf. §. seq.

§. 14. In primis suauia sunt ὑπὸ τ. ... ἀγαπώμενοι et τὴν αὐτ. ... προσαγορεύοντες pro τοὺς αὐτοὺς γονέας ἔχοντες et τὴν αὐτ. ... ἔχοντες. In priori significat Cyrus suam erga vtrumque pietatem: et eo maius inest πάθος, quo simplicior et breuior est oratio. In posteriori plus inest gratiae: nam quasi loquentes inducuntur liberi, et suam in parentibus fiduciam ostendunt: etiam emphasis aliqua commendat *matris* et *patris* nomen.

§. 15. καὶ οὕτως ... φιλία: *sic nullorum amicitia maior erit, quam*

Ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς, μέγας ὢν, οὕτω καλὸν, ὡς ἀδελφῷ; τίς δ᾽ ἄλλος τιμήσεται δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως, ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν, ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος, οὕτως, ὡς τὸν ἀδελφόν; 16 Μήτε οὖν θᾶττον μηδείς σου τούτῳ ὑπακουέτω, μήτε προθυμότερον παρέστω. οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ, οὔτε δεινὰ, ἢ σοί. Ἐννόει δὲ καὶ τάδε, τίνι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν, ἢ τούτῳ; τίνι δ᾽ ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ᾽ αἴσχιον μὴ φιλεῖν, ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων κάλλιον προτιμᾷν, ἢ τὸν ἀδελφόν; Μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρώτου ὄντος ἀδελφοῦ παρ᾽ ἀδελφῷ, οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. 17 Ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμὶ ἐγὼ ἔτι,

quam vestra, (quippe solido naturae nixa fundamento.) Alii pro ἄλλοις habent ἀλλήλοις, quod sententiam alieniorem et minus rectam gignit: non enim ex officiis mutuis sequitur, vt neuter vincatur. — τίνα δὲ φ. ... ἀδελφόν: Male confert Zeunius locum Memor. II. 3, 4: καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλφων, καὶ ἧττον τούτοις ἐπιτίθενται. Nam τίς h. l. frater est, non alienus homo, vt et in antecedentibus de fratre dicitur. — Ceterum inde ab Ἑαυτοῦ τοι κήδεται Cyrus rursus ad Tanaoxarem dirigere videtur orationem. Saltem multo aptius prima verba §phi 16 μήτε ... παρέστω in cohortatione Tanaoxaris posita essent. Sensit hoc et Borhek, qui vertit: „*Es müsse daher keiner ihm geschwinder gehorchen, keiner schneller zu ihm kommen, wenn ers verlangt, als du, Tanaoxares.*" Repugnant tamen extrema: Μόνου τοι, ὦ K. etc. Mihi non liquet.

§. 16. ἁπάντων non pendet a κάλλιον, sed a προτιμᾷν. — Μόνου τοι ... ἐφικνεῖται, h. e. *Solus frater princeps apud fratrem aliorum inuidiae non est expositus*: Proprie: non *pertingit* ad eum inuidia, qua petitur ab aliis. Vulgatior lectio est ἀφικνεῖται. Sed hoc ita nude positum vereor, vt vsu loquendi defendi possit.

§. 17. ff. Quaedam huius loci Cicero interpretatur *de Senectute* 22. — ὡς οὐδὲν εἰμὶ, ac proinde nulla me seueritate aduersus meos vti posse, aut reuerentiam mihi nullam posse exhiberi,

ἔτι, ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ', οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. 18 Τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχὰς οὔπω κατενοήσατε, οἵους μὲν φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλουσιν; οἵους δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; Τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν; 19 Οὔτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. Ὁρῶ γὰρ, ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. 20 Οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. Διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον, πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. 21 Ἐννοήσατε δὲ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ. τότε γὰρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. 22 Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε,

§. 18. τὰς ... ψυχὰς: vt Clytaemnestrae, quae terrorum furias μιαιφόνῳ immisit. Bene Gesnerus in Chrestom. Gr. confert locum Ciceronis Rosc. Am. 24. — Τοῖς δὲ φθ. ... ἦσαν: Suo more, non numeratis sed expensis verbis, eleganter ceterum et clare hunc locum reddit Cicero: *Nec vero clarorum virorum post mortem honores permanerent, si nihil eorum ipsorum animi efficerent, quo diutius memoriam sui teneremus.* Sententia ipsa minus grauis est aut subtilis, quam acute excogitata. Melius etiam antecedentibus esset iuncta, si τιμὰς pro τιμωρίαις capere liceret.

§. 22. τὴν ἐμὴν ψ. καταιδ.: Cicero

ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μή ποι ἀσεβὲς μηδὲν, μηδὲ ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. 23 Μετὰ μέντοι θεοὺς, καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος, τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον, αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. Οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. 24 Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μὴ, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. Οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη

Cicero plus, quam Cyrus, postulat: *sic me colite, vt deum.* Veruntamen nescio, an tale quid legerit, cum Cyrus in somnis (§. 2) audierit εἰς θεοὺς se abiturum, i. e. *in deorum numerum receptum iri*, cumque §pho antec. animus in somno *maxime diuinus* esse dicatur. — ἀτριβῆ: Eodem verbo eadem de re X. vtitur Memor. IV, 3, 13.

§. 23. ἐν σκότῳ: Recte Brodaeus: *priuatorum hominum more.* In eandem sententiam Zeunius. Partim per se illi, vt magni reges, partim ob patrem, erunt clari. Cicero Off. II, 13 filium simili modo hortatur ad virtutem. — τὸν μ. φ. προσήκοντα, *qui maxime amicitiae iure coniunctus est.* Bene pro caussa sua, sed breuiter argumentatur a maiori ad minus.

§. 24. Ad caussam non pertinent φίλοι γονεῖς παισί: et, si omnino hominum inter homines amor, qui arctiori tenerentur vinculo, commendari debebat, infinita alia poterant commemorari exempla. φίλοι ἄνδρες γυναιξὶ, βασιλεῖς πολίταις etc. Quorsum haec? nem-

ἤδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλους ἔπραξαν· ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἱρούμενοι, ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε. 25 Καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἅλις. Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ, μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. Τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; Ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην, καὶ νῦν ἡδέως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. 26 Ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη,

pe vt occurram illis, qui haec praeter rationem adiecta esse putent. Mihi quidem ista, vt elegantissimo iudicio probata, et vel ob ipsam verborum simplicitatem admirabili grauitate dicta placent. Nam primo ad animum reuocat pater suum erga filios amorem, vt quasi aliud agens auditores beneuolos sibi reddat. Deinde in illis infinitis exemplis hominum arctiore necessitudine iunctorum patris certe aduersus liberos amor in proximo erat. Denique cum ipse per totam vitam prospera fortuna sit vsus, significat filiis, aliquam felicitatis suae partem ex hoc paterni amoris fonte fluxisse, et sibi hactenus etiam τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, vt sperent, etiam sibi omnia prospere cessura, si fraterno amore patris in se amorem imitentur — ἀλλήλους scripsi cum aliis pro ἀλλήλοις, quod arbitror a librario profectum, qui putaret, propter ἐναντία datiuum sequi debere. Sic Borhek vertit: „*Einige haben aber auch denselben entgegen gehandelt.*" Ceterum patet, τούτων potius pertinere ad ἐναντία.

§. 25. *μήτε ἐν χρ. ... μηδενί*: Nam quod Diogenes Laertius praef. p. 2 dicit, Magos ἀνόσιον ἡγεῖσθαι πυρὶ θάπτειν, id Herodotus III, 16. Persis omnibus tribuit: Πέρσαι ... θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ ... ἐστί. Idem vero I, 140 de eorundem Persarum sepultura: κατακηρώσαντες γῇ κρύπτουσι. Cicero item Tusc. I, 45 *Persae mortuos cera circumlitos condunt, vt quam maxime permaneant diuturna corpora.* Hinc intelligas verba: μηδὲ ... ἀπόδοτε: nullam omnino curam ad corpus suum diutius conseruandum vult suscipi, vt quam primum putredine in terras dissoluatur. Vtrum ita factum sit, incertum est. Curtii quidem X, 1. (vel potius eorum, quos ille sequitur) fides narrationem Xenophontis confirmat. Alii de aureo loculo, aliisque rebus in sepulchrum eius illatis, loquuntur. Vid. Brisson. p. 152.

ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ, ὅθενπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολιποῦσα. Εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. 27 Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε, συνησθησομένους ἐμοὶ, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἢν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι, μήτε ἢν μηδὲν ἔτι ὦ· ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. 28 Καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον· Τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. Καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

§. 26. ὅθενπερ, ab extremis partibus, *pedibus*, *manibus* etc. — ὡς ἔοικε, pr. *vt naturae (corporis) conuenit*, vel *vt consentaneum est*. — ἐγκαλύψωμαι: nam apud Graecos mos a moribundis religiose seruabatur, vt caput obnuberent. — μηδεὶς ... ὑμεῖς: Videtur et hoc e Graecorum moribus repetendum, apud quos mulieres proximae cognatione mortuorum corpora lauabant: non vult illis negotia facessere, aut committere, vt quidquam tristius in ipsius funere exaudiatur. Haec ipsa mihi caussa videtur, ob quam Socrates moriturus se ipsum lavat. Plat. Phaed. p. 295.

§. 27. εὖ ποιήσαντες ... νομίζεται: Gesnerus in Chrestom.: „Epulas in diuitum funeribus vsitatas intelligo.“ Sane εὖ ποιεῖν de quocunque dono, munusculo etiam exiguo, dicitur, et νομίζεσθαι hoc aut simile quid intelligi vult.

§. 28. τοὺς φίλους ... κολάζειν: De hac sententia diximus quaedam in disp. de ing. X. §. 32. — Num Cyrus in lecto tranquilla morte obierit, dubitatur: qua de re Hutchinsonus in dissert. I et Zeunius h. l. egerunt. Quod si non morbo mortuus est, certe neque cruci affixus periit, vt Diodorus tradit, neque a Tomyri Massagetarum regina indigne laceratus est, quod Herodotus vt πιθανώτατον se accepisse narrat. Nam illud quidem

SECTIO CXXXVI.

Epilogus commemorat, a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factos.

C. VIII. Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ τοῦ Κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. Ὡρίσθη γὰρ πρὸς ἕω μὲν, τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ· πρὸς ἄρκτον δὲ, τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ· πρὸς ἑσπέραν δὲ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ· πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπίᾳ. Τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτῷ, ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας, ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἵ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. 2 Ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ᾽ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. Ὡς δ᾽ ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. Οἶδα γὰρ, ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ᾽ αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν, ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. 3 Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ δὴ τῇ

dem vix dubitari potest, quin Alexander, vt Arrianus et Curtius testantur, sepulchrum Cyri, in quo ipsius corpus fuerat conditum, invenerit. Sed si crudeli morte affectus esset, non credibile est, eum ad sepulturam suis fuisse redditum.

§. 2. οἱ ὑπ᾽ αὐτῷ, eius duces et satrapae.

§. 3. Inter εἶχον et ὥσπερ deleui verba οὐδ᾽ ἂν εἷς αὐτοῖς ἐπίστευεν. Praeter rationes, ob quas Stephanus et Zeunius ea putant esse aliena, me mouit primum hoc, quod, si maiorem distinctionem post αὐτῶν ponas, ex Attica et Xenophontea oratione verbo οὕτως particulae quaedam (v. g. καὶ οὕτως οὖν) iunctae esse debent. Deinde seruatis illis membrorum inter se conuenientia perit: nam verba οὕτως .-. στρατηγοὶ tum vt solitarium et a reliquis auulsum membrum reliquorum gratiam tollit. Denique

τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων, ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες, ἀπώλοντο. 4 Πολὺ δὲ καὶ τάδε χείρονες νῦν εἰσι. Πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν, ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἤν τις, ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδοὺς, καὶ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν, καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβὰς, βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. 5 Ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. Ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. Ἀθεμιστότεροι δὴ νῦν, ἢ πρόσθεν, ταύτῃ γεγένηνται.

6 Εἴς γε μὴν χρήματα, τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε

nique et τότε prorsus esset superuacaneum, quod nunc necessario adest. Cum ergo in quibusdam codd. illa verba non legantur, eo minus dubitaui, quin ea expungerem. Cf. de ing. X. §. 7.

§. 4. Μιθριδάτης videtur filius Ariobarzanis illius, qui praefectus Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae defecerat a rege. Vid. Xenoph. Ages. 26. et Nep. Dat. 2 et 10 s. vnde perfidum hominis animum plane cognoscimus.

§. 5. Ante Ἀθεμιστότεροι aliquid desidero, quod documentum praebuerit τῆς ἀσεβείας illarum nationum. Cf. dicenda ad §§. seqq.

§. 6 et 7. Habet hic locus aliquantum obscuritatis et ambiguitatis. Cum enim pro consilio auctoris et hic de Persarum moribus in deterius lapsis dici debeat, non apparet, quomodo

οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ᾽ οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατείαν θαῤῥοῦσι. 7 Τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. Αἱ μὲν δὴ γνῶμαι ταύτῃ τῷ παντὶ χείρους νῦν, ἢ τὸ παλαιὸν, αὐτῶν.

8 Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται, ὥσπερ πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. Νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι· (δῆλον δὲ, ὅτι ταῦτα, οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι, ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα στερεοῦσθαι) νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν, μηδὲ ἀπομύττεσθαι, ἔτι διαμένει, τὸ δὲ πονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύε-

modo verba καὶ εἰς χ. ... βούλωνται illud admittant. Vnde εἰς χεῖρας τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, quidam interpretantur *de conſortio cum potentioribus*, contra vſum loquendi, vt Charpentier: *Ils ne veulent point approcher des Grands*, et Borhek: „*Daher ſcheuen ſie ſich, ſowol den Großen nahe zu kommen.*" Fortaſſe §pho antec. quaedam praeter ea, quae dixi, ſunt turbata, vt minus intelligeretur, de aliis Aſiae populis hic eſſe ſermonem. De his auctor dicere coeperat, ac de his dicere h. l. pergit. Ergo: (Aſiaticae nationes) *neque ipſae per ſe cum potentioribus bello decernere, neque cum rege Perſarum ſocietatem inire audent*, cum aeque hoſtis potentioris arma reformident, atque regis eiusque amicorum perfidiam. Quicunque igitur cum his populis bellum gerere voluerit, is poteſt impune pro lubitu graſſari per eorum agros, idque διὰ τὴν ἐκείνων (eorundem populorum) ... ἀδικίαν. Cf. §. 21.

§. 8. ἐνόμισαν. *lege et more inſtituerant.* — ἀλλὰ βουλ. ... στερεοῦσθαι: Imo quia corpora laboribus exercebant, ſiccitate illa fruebantur, vt illis non neceſſe eſſet ſubinde exſpuere aut ſe emungere; non vero humores eo conſilio retinebant, vt haberent, quod per labores ſudando ſenſimque transſpirando abſumerent. Rectius ſic ſupra I, 2, 16. Patet autem per ſe, acceſſiſſe verecundiam.

δεύεται. 9 Καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου, ἡνίκα περ οἱ πρωϊαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.

10 Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες, τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι.

11 Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένους μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται, ὡς μηδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

12 Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξῄεσαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξῄεσαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ οἵτινες, φιλόπονοι γενόμενοι, καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱπ-

§. 9. πρόσθεν ... νόμιμον: Vid. I, 2, 11. vbi de adoleſcentibus ad venationem egreſſis hoc dicitur. De reliquis Perſis et prandii et coenae mentionem facit.

§. 10. προχοΐδας, *vrceos*, vt interprr. vertunt, aut *poculorum maiorum genus*, vt Briſſonius p. 218.

§. 12. φιλοπ. γεν. καὶ σὺν: Poſt καὶ arbitror excidiſſe verbum, vt locus fere ſic lectus fuerit: φ. γ. καὶ φιλόθηροι σ. etc.

πεῦσιν ἅμα θηρῷεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

13 Ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις, ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾷν, ἀπέσβηκε, διὰ τὸ μὴ ἰέναι, ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. Καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες, ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας, ὁπότεροι ἂν πλεῖον διαδῶσιν. 14 Ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτιπλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους, ἢ ἐκεῖ, οὔτε ἀποθνήσκουσιν, οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν, ἢ ἐπὶ Κύρου, εἰσί. Τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. 16 Σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. Ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ

§. 13. ὅπου ... εὐδοκιμοῖεν eſt periphraſis *venationis*, in qua olim adoleſcentes equitando contendebant et laudem ſibi parabant. — Καὶ ὅτι γε: vid. c. 3. §. 40.

§. 14. De hac puerorum ad cauenda venena inſtitutione nihil ſupra legitur. Sed quam ingenioſi fuerint Perſae Xenophontis tempore ad venena miſcenda, docere poteſt exemplum Paryſatidis, quae Statiram nurum peſtifera iſta ſollertia ſuſtulit.

§. 16. μόνον pertinet ad μαλακῶς ὑποστρ., non ad ἀρκεῖ, ſicut §pho ſeq. ad ἐσκεπάσθαι. Cf. diſp. de ing. X. §. 28. — ἀλλ' ἤδη καὶ τ. Cf. Memor. II, 1, 30., vbi res eadem aliis verbis expreſſa ſignificatur. — και-

ἐπὶ ταπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ τάπιδες. Καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῄρηται, ἄλλα τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὄψα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. 17 Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρίδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. Ἐν γεμὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῶν δένδρων, οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαὶ, ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι. 18 Καὶ μὴν ἐκπώματα ἢν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἢν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ᾖ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ηὔξηται ἐν αὐτοῖς ἥ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

19 Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὁρᾶσθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα, ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως, ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι, ἐπιμέλονται. 20 Τὰ γεμὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παντὶ χείρους, ἢ πρόσθεν, εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον, οἶμαι, ὑπῆρχε, τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο· τοὺς δὲ φρουροῦντας, εἰ δέοι στρατεύεσθαι πρὸ τῆς χώρας, μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τούς τε θυρωροὺς, καὶ τοὺς σιτοποιοὺς, καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς, καὶ οἰνοχό-

καινοπ. ... κέκτηνται. Cf. §. 20. et inprimis Xen. Agesil. IX, 3.

§. 19. μὴ ὁρ. ... πορευομένους; quod Cyrus cum amicis introduxerat. IV, 3, 22 f.

§. 20. οἱ τὴν γῆν ἔχοντες non sunt homines priuati, qui ali-

ους, καὶ λουτροχόους, καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιροῦντας, καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας. καὶ τοὺς κοσμητὰς, οἳ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς, καὶ τὰ ἄλλα ῥυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. 21 Πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν ῥᾶον οἱ πολέμιοι, ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. 22 Καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους, καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρα, ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται.

23 Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέῤῥα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ἐπὶ Κύρου, τὴν μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσιν. 24 Οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται, ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. Ὁ μὲν γὰρ, τιμαῖς αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. 25 Οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν ἑκόντες ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται· ὥστ' ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. 26 Ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώ-

aliquantum agri possident, sed dynastae, vt in fine §phi ipso nomine indicantur. — αὐτοῖς, ad suum nempe cultum et luxum, quod opponitur τῷ πρὸ τ. χ. στρατεύεσθαι.

§. 25. Pro οἱ δὲ rectius particula καὶ locum haberet, vt quis suspicari possit, excidisse aliquid de Cyro, cui oppositum fuerit hoc primum. Sed antecedd. εἶχε ... ἐμβαλοῦντας hic oppositum suum habent, vt insolentius quidem sit illud οἱ δὲ, oratio tamen videri possit integra. — ἑκόντες ἐκπίπτ. simu-

γνώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι, ἅπερ ὑπεθέμην, ἀπειργάσθαι μοι. Φημὶ γὰρ, Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς, καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν, ἢ πρόσθεν, ἀποδεδεῖχθαι· εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

ſimulant ſe excuſſos eſſe curru, vt impune hoc abeat.
§. 26. ἀλλὰ καὶ ... ποιεῖσθαι: Neque inſequens aetas meliora tulit. Curt. III, 9. Graeci pedites a Dario conducti *haud dubium robur exercitus* dicuntur.

ADDENDA QVAEDAM ET EMENDANDA *in Vol. I.*

Pagina 7 ab infima, lin. 11. pro ποινεῖ lege ποιεῖν.

P. 29 ab inf., lin. 12. in nott. colon poſt ὀπωςτιοῦν delendum.

P. 65 Quae in notis de formula εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν non ſatis cognita dixi, mihi facta ſunt dubia. Similis ex parte eſt locus VII, 1, 43. Ex vſu ſermonis illa ſic abſolute poſita videtur.

P. 68 ab inf., l. 6. pro ἐμβάλλει lege ἐμβάλλοι.

P. 69 ab inf., l. 2. in nott. ad §. 7 poſt *ingenium* exciderunt verba: *bene exprimitur.*

P. 83 a ſumma, l. 2. poſt ταξιάρχων colon ponendum. Verſus hic non bene ſunt disiuncti.

P. 84 a ſ., l. 4. pro ἀπιάν lege ἀπιών.

P. 88 a ſ., l. 13. pro προτιθέναι lege προςτιθέναι.

P. 129 a ſ., l. 8. τὸ ἀναπαύεσθαι Zeunius cepit ſenſu obſceno. Sed illam ſuſpicionem verba non mouent et res vix admittit. Equidem totum locum ita explico: *Ac tum quidem*

dem ita securi et tranquilli noctem transegerunt, vti credere licet transegisse post tot ac tantas sollicitudines.

Pagina 129 ab inf., l. 8 Zeunius e Mss. Guelf. Phil. et Cam. legit τἄλλα ἀπέπεμψεν, quod vt vsitatius probo.

P. 135 in nott. ἄλλοι potest esse pleonastice dictum, de quo dicemus ad *Cyri Exp.* I, 5, 5.

P. 149 ab inf., l. 1. pro *oratione* lege *ratione.*

P. 178 a f., l. 7. pro ἐῤῥίπτπουν lege ἐῤῥίπτουν.

P. 181 ab inf., l. 9. Zeunius ὅτῳ exponit per *quomodo.* Verti quidem ita potest: proprie tamen, vt constat, dicitur pro *quo negotio.* Τὸ ἐπὶ autem dicit esse ἐν. Verum sic auctor, quantum sentio, dixisset potius: Ἐν ὅτῳ δὲ μείζονι πράγματι, aut sine ἐν. Melius videtur ex antecedd.: *Qua vero sub conditione* (f. *spe*) *maiorum commodorum* etc. Tantum τὰ νῦν παρόντα me offenderunt. Sed et haec possunt esse *commoda, quae nunc vt certa ostenduntur et iam percepta.*

P. 203 ab inf., l. 7. τὸ καταβ. ἐν μ. interpretamur: *in medio posita est descensio,* siue *in omnium potestate est descendere.* Nam τὸ ἐν μέσῳ id praeter alia significat. *Cyri Exp.* III, 1, 21. *Oecon.* V, 7.

P. 207 a f., l. 3 et 4. post ; parentheses interpungendum;

P. 208 a f., l. 2. item. — Sed in talibus aliisque similibus nemo facile haerebit.

Vol. II.

Pagina 42 ab inf., lin. 8. ἐν τῇ ἀναστροφῇ, *in ipso reuertendi actu,* vel potius *instituto ad reuertendum flexu;* in quo currus et equites veterum non satis erant habiles et expediti. Plura hanc in rem afferemus ad Ages. II, 3.

P. 45 a f., lin. 15. καὶ ἀνεῖν: hoc verbum, etsi ab Hesychio explicatur per ἀναπαύειν, tamen poenitet me obsecutum Zeunio haec seruasse, vtpote nimis breuia et manca: quae iudice Schneidero (in *Griech. D. Handwörterb.*) a seqq. (Καὶ ἀνιώμ.) videntur ficta.

P. 57 a f., lin. 6. post Κυαξάρην delendum est comma. Sic et melius absit lin. 7 post αὐτοῦ.

P. 76 ab inf., lin. 13. rescribas cum Zeunio πράττειν: nam πράσσειν neque Atticum, neque Xenophonteum.

Pagina 80 a f., lin. 2. similiter cum Z. πράττοι praefero τῷ πράσσει. Et sic aliquoties post pro σσ rectius scriptum sit ττ.

P. 100 a f., lin. 7. Aliquid difficultatis est in τὸ δ' ἐφ' ἡμ. ... ποιῆσαι. Zeunius: „Edd. vett. ἢ οὐχ ἱκανοὶ, vitiose: hoc Brodaeus corrigit ἢ οὐχ εἰσὶν ἱκανοὶ cum interrogatione, vt efficiatur sententia aiens *sane sufficiunt*, quod sane hic durum videtur. Philelphus interpretatus est *quod autem in diem sit satis, pauci quidam ad id faciundum sufficiunt*. Ms. Guelf. dat οἱ οὐχ ἱκανὸν, sed corrector recte supra scripsit ἱκανοί." Philelphus ergo τὸ οὐχ non legit, aut, vt sensum aptiorem daret, neglexit. Sed ne sic quidem locus videbitur sanus, quia Cyrus non vult dicere, quae copia artificum alio tempore sufficiat, sed quanta requiratur ad longum iter, et ad ea, quae instantis belli vsus poscant. Ex vsu loquendi ἐφ' ἡμέραν est *in vnum diem*. Quod si hoc loco probamus, vt mihi probandum videtur, addendum cogitatione κἂν, vt verba τὸ ... ἀρκέσον vim suam habeant: *id vero, quod vel in vnum d.* etc. quasi Cyrus addiderit: *nedum vt sufficiant illi pauci, quos habemus ad ea, quae in magno itinere et graui bello efficienda sunt*. Si cui hoc non placet, proximum erit, vt ἐφ' ἡμέραν exponat per καθ' ἡμ. *in singulos dies, quoque die*: quod vsus sermonis vix admittit.

P. 120 in nott. col. 2. a f., lin. 4. non sunt signa parentheseos, sed C et Ɔ

P. 128 a f., lin. 1. ἐκ π. ... ἐδέχοντο recte hic interpretantur: *e spatio perquam longo eos non exspectarunt*. Sed, vt video, in simili loco Exp. Cyri I, 10, 11. a vero sensu quidam aberrant.

P. 134 ab inf., lin. 6. pro ἡ Κῦρος lege ὁ Κῦρος.

P. 146. a f., lin. 10. εὔχαρις non est *gratiosus, beliebt*; sed *suauis*, siue *qui humanitate et vrbanitate sua fauorem aliorum facile sibi conciliat*.

P. 155 in nott. col. 1 a f., lin. 3. pro κάρτος lege κάρτα.

P. 160 a f., lin. 2. post (κατα-) σκευάσασθαι, delendum est comma.

Ead. pag. a f., lin. 10. delendum est comma post προσελθεῖν.

P. 175 ab inf., lin. 11. dubitare coepi, vtrum pro δύνηται cum Zeunio scribendum sit δυνήσεται. Cf. Exp. Cyri II, 2, 12.

P. 191 a f., lin. 10. Hutchinsonus: „Ab interpretibus nonnullis ἑνὶ pro μόνῳ minus recte accipitur. Illis autem verbis significari, monuit Stephanus, *plures esse, quam vsquam, qui quidem vnius tantummodo viri sint*. Alioqui enim

enim licuisse et aliis plurimos domi thesauros recondere, quî negare Xenophon potuisset?" Plane hoc conuenit locis Exp. Cyri I, 9, 12 et 22.

Pagina 199 in nott. col. 2. ab inf., lin. 5. pro II, 16. leg. II, 1, 6.

P. 201 a f., lin. 7. mos *adorandi* f. *venerandi* regem Persarum, cum sit [illegible] (Con. 3.) vel pueris notus, nolui vel pauca, quae omnes lectores Xenophontis nosse deberent, vel plura, quae breuitati nostrae non conuenirent, de hac re disputare. Hic tamen, vbi primum Cyrus a Persis adoratus fuisse traditur, non alienum erat quaedam adspersisse, quae hic fusius persequi liceat. Nimirum secundum Herodotum I, 134. non modo regi exhibebatur hoc genus honoris, sed omnino, vt ipsius verba ponam, ἢν πολλῷ ᾖ οὕτερος ἀγεννέστερος, προςπίπτων προςκυνέει τὸν ἕτερον. Quod vero Callisthenes ap. Arrianum Exp. Al. IV. p. 266 dicit, ὑπὲρ Κύρου τοῦ Καμβύσου λέγεται, τὸν πρῶτον προςκυνηθῆναι ἀνθρώπων Κῦρον, id falsum esse, librorum sacrorum monumenta declarant. Nam apud Aegyptios vetustissimos et apud Iudaeos Cyro vetustiores aliosque mos ille obtinuit; non vt reges solos hoc cultu prosequerentur, sed et alios homines dignitate excellentes: et cum captiui Babylonii supra (IV, 4 extr.) Cyrum sponte venerati esse dicantur, ne Xenophon quidem, qui multa aliena Cyro tribuit, illud credi voluit. Verum vt Herodotus I, 135 ait, Ξεινικὰ νόμαια Πέρσαι προςίενται ἀνδρῶν μάλιστα: vnde quod alii barbari vel suis vel Cyro tribuerant, (l. l.) et quod fortasse etiam inter Persas dudum visitatum fuerat, id hic, in nouo regno, a Persis Cyro primum tributum esse dicitur.

P. 220 a. f., lin. 6. καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγ. scil. συσκευάζεσθαι τὴν εἰς Πέρσας πορείαν. Saepe sic ἀπὸ κοινοῦ plura intelligenda.

P. 230 ab inf., lin. 4. pro πάντες δὲ οἱ ἄριστοι — leg. πᾶσι δὲ —

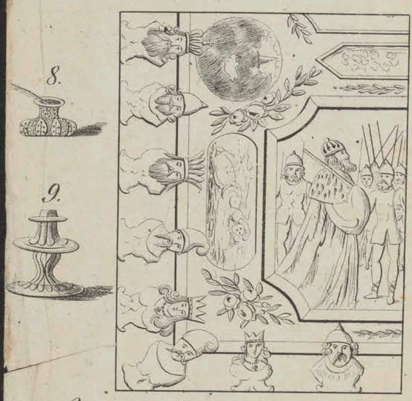
Ead. p. in not. col. 1. ab inf., lin. 2. pro πάντες leg. πᾶσι.

P. 231 a f., lin. 10. pro ὅτι lege ὅ τι.

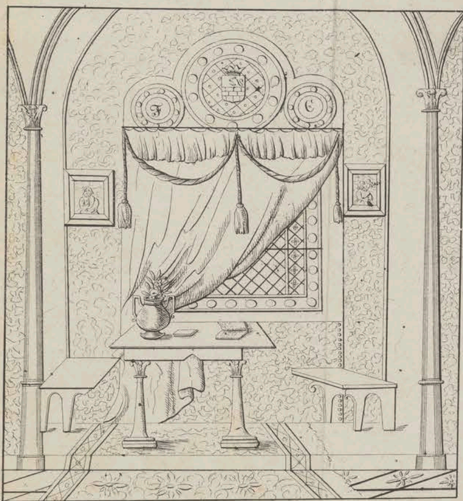
P. 233 a f., lin. 16. post ἄρκτον δὲ delendum est comma.

P. 237 ab inf., lin. 1. σοῦ μᾶλλον: Similis locus est Exp. Cyri II, 5, 13. —

N. 1.

2.

8.

9.

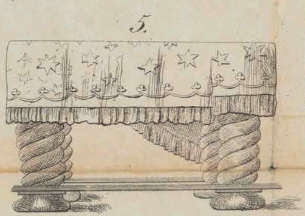
4.

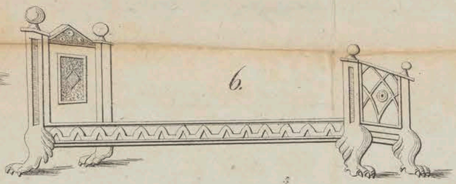
3.

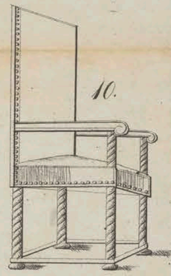
5.

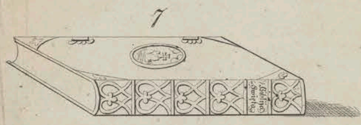
6.

10.

7

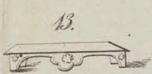
11

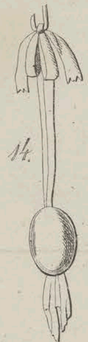
12.

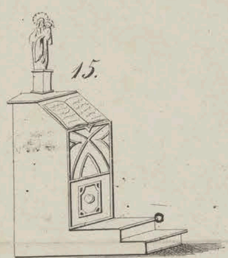
13.

14.

15.

16.

17.

18.

80.-